ARGEŞUL ŞI MUŞCELUL,
SPAȚII ISTORICE ALE ROMÂNISMULUI
VOLUMUL I

ARGEŞUL ŞI MUŞCELUL,
SPAȚII ISTORICE ALE ROMÂNISMULUI
VOLUMUL I

Teodor MAVRODIN (coordonator)

Colegiul redacțional (în ordine alfabetică):
Dr. Spiridon CRISTOCEA
Dr. Sorin MAZILESCU
Dr. Filofteia PALLY
Acad. Gheorghe PĂUN
Dr. Octavian Mihail SACHELARIE
Dr. Sevastian TUDOR

La apariția acestei lucrări au contribuit (în ordine alfabetică):

Costin Alexandrescu (C.A.)
Valeriu Alexiu (V.A.)
Adina Armencea (A.A.)
Dan Adrian Arsene (D.A.A.)
Cristina Baciu (C.B.)
Ilie Barangă (I.B.)
Dan Bogoi (D.B.)
Iulian Stelian Boțoghină (I.S.B.)
Constantin D. Budan (C.D.B.)
Dana Busuioc (D.Ț.B.)
Constantin Cârstoiu (C.C.)
Dragoş Chistol (D.C.)
Grigore Constantinescu (G.C.)
Spiridon Cristocea (S.C.)
Ion Dumitrescu (I.D.)
Daniel Gligore (D.G.)
Cosmina Lăzărescu (C.L.)
Gheorghe Marin (Gh.M.)
Romeo Maschio(R.M.)
Teodor Mavrodin (T.M.)
Sorin Mazilescu (S.M.)
Dragoş Măndescu (D.M.)
Nicolae Dragoş Miu (N.D.M.)
Marius Motreanu (M.M.)
Valentin Motreanu (V.M.)
Cristina Munteanu (C.M.)
Mihaela Gheorghe (M.Gh.)
Gheorghe Nicolescu (Gh.N.)
Dorin Oancea (D.O.)
Filofteia Pally (F.P.)
Marius Păduraru (M.P.)
Gheorghe Păun (Gh.P.)
Gabriela Pendiuc (G.P.)
Gabriela Rădulescu (G.R.)
Maria Magdalena Roşoiu (M.M.R.)
Octavian Mihail Sachelarie (O.M.S.)
Ion Sănduloiu (I.S.)
Simona Şerban (S.Ş.)
Claudiu Tița (C.T.)
Ştefan Trâmbaciu (Ş.T.)
Sevastian Tudor (S.T.)
George Ungureanu (G.U.)

Lucrare finanțată de Consiliul Județean Argeș

Instituții de cultură implicate în realizarea acestei lucrări (în ordine alfabetică):
Biblioteca Județeană „Dinicu Golescu” – Pitești;
Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Argeș;
Centrul de Cultură „Brătianu” – Ștefănești;
Muzeul Județean Argeș;
Muzeul Viticulturii și Pomiculturii – Golești;
Școala Populară de Arte și Meserii – Pitești;
Teatrul „Al. Davila” – Pitești.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MAVRODIN, TEODOR
Argeșul și Mușcelul, spații istorice ale românismului / coord.: Mavrodin Teodor ; pref.: acad. Răzvan Teodorescu.
Pitești : Tiparg, 2013
2 vol.
ISBN 978-973-735-690-1
Vol. 1. - Bibliogr. - Index. - ISBN 978-973-735-691-8

I. Mavrodin, Teodor (coord.)

94(498)

Redactor: Octavian Mihail Sachelarie
Tehnoredactare: Gabriela Tomescu
Prepress: Mirela Florea
Corectură: Constantin Cârstoiu

Culegere texte și documentare: Oana Antonescu, Cosmin Bloju, Gerard Călin, Eduard Ciocnitu, Ionel Dobre, Dorina Litră, Alexandru Mărchidan, Aurelia Mihai, Gabriela Mușat, Niculina Nedelcu, Dan Pintilie, Valentina Popa, Valentina Popescu, Aurel Radu, Sorin Dănuț Radu, Ramona Rădoi, Gabriela Tomescu, Oana Turcu, Carmen Voican, Aurelian Nicolae Zamfir.

Prefață

Zestrea culturii tradiționale a românilor presupune, fără îndoială, un motiv de mândrie dar, în egală măsură, o imensă concentrare în gestionarea ei din partea celor care activează în instituțiile create să o protejeze.

Zona etnogeografică şi spirituală a Argeşului şi Muşcelului a păstrat şi perpetuat o bogată moştenire culturală, rod al inteligenței şi activității creatoare a oamenilor de aici. Locuind într-un spațiu unde s-au născut mituri şi legende, oamenii acestor plaiuri, păstrătorii de limbă şi datini, au fost mereu deschişi spre ideile generoase ale timpului.

Lucrarea de față este rezultatul unor eforturi îndelungate ale unor oameni de cultură care au ştiut să valorifice potențialul istoric şi legendar al acestor zone, realizând o adevărată carte de identitate a argeşenilor şi a muşcelenilor.

Argeşul şi Muşcelul are o bogată tradiție în cercetarea monografică a acestor ținuturi româneşti, în valorificarea folclorului şi tradițiilor locale. Cunoaşterea ştiințifică nu se poate bizui numai pe puterile rațiunii, nici numai pe acumularea datelor; ea exprimă un raport între subiect şi obiect, aşadar, o inteligență îndreptată în afară şi o realitate transpusă în categoriile rațiunii. Prin urmare, s-a dorit îmbinarea într-o nouă sinteză teoria cu faptele, dând celei dintâi un conținut şi o fundamentare, iar celor din urmă, o faptă rațională şi o structură ştiințifică.

Descrieri, date statistice, evenimente, acte, prezentate într-o formă aleasă, corelate şi interpretate în aşa fel încât să arunce punți de legătură şi peste perioadele care sunt lipsite de informații, dovedesc individualiatea celor care trăiesc aici în contextul istoric şi geografic al peisajului românesc.

Este rândul generațiilor tinere să citească în trecutul spiritual viitorul şi să-l actualizeze, astfel încât să cuprindă ambele dimensiuni ale timpului.

Putem afirma, fără rezerve, că ne aflăm în fața unei lucrări de stringentă actualitate, atât de necesară acum, când se pune tot mai acut problema reevaluării tuturor componentelor culturii tradiționale, utilă prin întrebările pe care le ridică, dar şi prin felul în care li se dă răspuns.

Constantin Nicolescu,
Preşedintele Consiliului Județean Argeş

Cuvânt înainte

Vasta monografie pe care rândurile mele o prefațează este dedicată unui spațiu de geneză și unui spațiu de sinteză în devenirea multiseculară a civilizației românești. Este locul în care s-a născut primul stat medieval cu cei dintâi voievozi ai acestui neam ce-şi are specifice – între alte neamuri ale acestei părți de lume – statalitatea şi latinitatea. Este, nu mai puțin, locul în care s-a ivit prima biserică organizată a ortodoxiei noastre, cu cei dintâi mitropoliți şi arealul geografic unde înrâuririle occidentale în moravuri şi costume au întâlnit influențele bizantine şi balcanice în titulaturi, podoabe şi credințe. Mai mult şi esențial este un spațiu care a participat din plin la plămădirea românității, aşadar a acelei trăsături etnice care particularizează în Europa pe locuitorii de la Carpați şi Dunărea de Jos prin caracterul lor latin şi oriental, deopotrivă. Este atributul "latinilor Răsăritului"- aceasta este denumirea curentă sub care sunt ştiuți românii în istoriografia mondială – moştenind graiul romanilor al căror nume ei singuri l-au păstrat pe continent, unind realismul, pragmatismul şi individualismul Apusului, cu taina, cu inteligența inefabilă şi cu traiul cenobitic, al Răsăritului. Argeşul, ce-şi trage numele de la marele râu ce despică întreaga Muntenie de la culmile Făgăraşului, prin Podişul Getic, la Câmpia teleormăneană a Dunării, şi Muşcelul, numit astfel după apelativul străvechi al culmilor deluroase- „muşcele” sau „muncele”, de la latinescul „monticellus” amintitor aici, probabil, de aşa-numitul „limes transalutanus” sunt cele două ținuturi gemene, la un moment dat județe separate, mai apoi contopite, cu o fibră antropologică aceeaşi, cu un destin istoric comun, dar cu particularități de care locuitorii lor sunt conştienți şi mândri. Două ținuturi care s-au afirmat sonor, prin fapte culturale, prin ctitorii, prin lupte pentru neatârnare acum opt sute de ani.

La Câmpulung mărturisesc un venerabil destin Bărăția şi Cloaşterul, catolice şi gotice unde se îngropa la 1300 Laurențiu „comes de Longo Campo” ca şi mânăstirea ce poartă numele de legendă al lui Negru-Vodă şi în care se astruca la 1364 Nicolae Alexandru voievod, după ce tot în acest oraş de început al Munteniei se pristăvea între începutul toamnei 1351 şi sfârşitul verii 1352 Basarab Întemeietorul şi învingătorul de la Posada al lui Carol Robert de Anjou. La Curtea de Argeş unde stăruie amintirea lui Seneslau se ridica la mijlocul veacului al XIV-lea biserica Sf. Nicolae, cel mai vast monument bizantin „în cruce greacă înscrisă” din sud- estul european, unde se stabilea în 1359 mitropolia Ungrovlahiei cu Iachint cel venit din Vicina Dobrogei.

Aici, unde după două secole Neagoe Basarab, ctitorea lăcaşul său legat în folclor de miticul meşter Manole, monument cu sensuri dinastice clare- tocmai de aceea devenit, în timpurile moderne, necropola regală a României – şi unde morfologiile Stambulului otoman se împleteau cu tradiția eclezială românească, atmosfera aulică a primelor reşedințe princiare din arealul românesc de la miazăzi de Carpați a făcut ca somptuozitatea costumului voievodal și boieresc să devină şi un atribut al costumului țărănesc, strălucitor în firele sale de aur şi de roşu – culori „de majestate” prin definiție - împodobit cu celebra maramă de Argeş şi Muşcel, şi ea venită în portul popular din cel nobiliar al aceloraşi locuri. Pe drumul Ardealului spre Balcani, părțile argeşene şi muşcelene au legat oameni şi culturi, Europa centrală şi Europa meridională. Pe aici au circulat necontenit călugări şi zugravi, oşteni şi negustori, pe aici va fi plecat primul text al limbii române care a fost, la 1521, scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung către judele Braşovului.

Tot pe aici, incitând la noi descoperiri, se va fi iscat dorul de călătorie al boierului cărturar Dinicu Golescu – deschizător de drum al unei familii căreia România îi datorează atâtea – iar orizonturile largi de civilizaţie ale acestui meridian au făcut ca fiii acestor plaiuri mirabile sau cei numai trăitori aici să ilustreze pe atâtea planuri – politică, literatură, arte, civilizaţie naţională modernă de la Brătieni la cei din neamul Davila, de la Liviu Rebreanu la Ion Pillat, de la Ion Mihalache la Armand Călinescu, de la George Oprescu la Ion Antonescu, de la Tudor Muşatescu la Alexandru Kiriţescu, de la George Stephănescu la Ion Negulici sau la Dan Barbilian alias Ion Barbu. Cu Argeşul şi cu Muşcelul, inima Sudului românesc, suntem mai bogaţi înaintea istoriei. Iar românitatea celor două ţinuturi este una străveche şi exemplară.

acad. Răzvan THEODORESCU

Argument

Această carte apare la inițiativa și stăruința președintelui Consiliului Județean Argeș, Constantin Nicolescu, de aceea a fost alcătuit un colectiv de lucru format din oameni de specialitate.

S-a stabilit ca lucrarea să aibă caracter mai mult sociologic, fapt observat chiar de la parcurgerea sumarului.

Inițiativa a fost oportună, deoarece o carte care să se refere la viața și la activitatea locuitorilor actualului județ Argeș nu s-a scris. Mulți cercetători s-au aplecat asupra trecutului Argeșului și Mușcelului, mai ales că aceste spații istorice au constituit inima de formare a statului medieval Țara Românească. De o atenție deosebită s-au bucurat Argeșul (Curtea de Argeș) și Câmpulungul, cele dintâi reședințe ale Țării Românești, dar și Piteștiul. Astfel s-au scris studii ca urmare a cercetărilor arheologice, ori de arhive și biblioteci, care au apărut în diferite reviste de specialitate, centrale sau locale. Au apărut și cărți de autor care tratează subiecte generoase dar și monografii de localități (comune și orașe) și instituții și chiar o monografie scurtă a actualului județ Argeș, de la începuturi până la Mihai Viteazul, toate sau aproape toate regăsindu-se la bibliografie.

Cartea este structurată în două volume care însumează opt capitole: primele șase alcătuiesc primul volum, iar celelalte două, al doilea volum.

După prezentarea cadrului natural și a evoluției istorice, am acordat un spațiu însemnat cadrului antropologic, analizând populația sub toate aspectele. Volumul al doilea a fost rezervat aspectului cultural, sportului, turismului și tradițiilor materiale și spirituale.

Cartea și-a propus să scoată în evidență aspectele care individualizează cele două spații istorice ale românismului, dar și pe cele care le apropie. Fiecare dintre cele două volume este însoțit de: sumar, abrevieri, ilustrații, bibliografie și indici de nume de persoane și localități.

La final menționăm că substantivul „mușcel" și derivatele acestuia le-am scris în textul acestei lucrări cu litera „ș", așa cum au fost scrise în documentele medievale și moderne, limba română fiind fonologică. Afirmația poate fi verificată consultând, printre altele, colecțiile de documente: DIR – Documente privind Istoria Românilor și DRH – Documenta Romaniae Historica.

Alfabetul limbii slavone, folosit și în țările române, avea semne grafice distincte pentru „ș" și „s", astfel că substantivul mușcel era scris cu „ș"/„ш"–„Mușcel"/„Мушчел", și nu cu „s"/„c"–„Muscel"/„Мусчел". Și alfabetul chirilic, adoptat ulterior, avea semne grafice la fel ca cel slavon, de aceea s-a scris tot cu „ș"–„Mușcel"/„Мушчел". După adoptarea alfabetului latin (Eforia Școalelor a cerut schimbarea alfabetului chirilic în anul 1857), substantivul a fost scris tot cu „ș"/„Mușcel".

Prin urmare, județul Mușcel de la prima mențiune documentară, 1536, și până în septembrie 1950, când județele au fost desființate, a fost scris cu „ș" . Locuitorii fostului județ Mușcel, cei din nord- estul fostului județ Argeș și cei din nord- vestul județului Dâmbovița, pronunță substantivul „Mușcel" cu „ș" . Locurile de cultură din afara localităților sunt denumite de obicei „mușcele", iar cele șase dealuri dintre Câmpulung și Curtea de Argeș sunt denumite „dealurile mușcelelor".

Pe baza legii de reorganizare administrativă a teritoriului țării din septembrie 1950, județele și plasele au fost desființate, în locul lor apărând raioanele și regiunile, iar documentele oficiale (Nomenclatorul localităților, în primul rând) au menționat, din necunoaștere, raionul Mușcel cu „s", semnele diacritice, lipsind în general.

Ne-am propus prin această lucrare să surprindem realitățile actualului județ Argeș. Firește, o altă carte se va putea scrie, mai bogată în informații inedite, cu alte interpretări și analize, iar cartea de față să fie un punct de plecare.

Autorii

Lista abrevierilor

AAM	- Alianța pentru Argeş şi Muşcel;
ADA	- Alianța Dreptate şi Adevăr;
APAPS	- Autoritatea pentru Privatizarea şi Administrarea Participațiilor Statului;
Ap.R	- Alianța pentru România;
AARMSI	- Analele Academiei Române. Memoriile Secției Istorice;
AMR	- Arhivele Militare Române;
ANR	- Arhivele Naționale ale României;
ANSJ Argeş	- Arhivele Naționale – Serviciul Județean Argeş;
ARLUS	- Asociația Română pentru Legături cu Uniunea Sovietică;
BAR	- Biblioteca Academiei Române;
BNR	- Banca Națională a României;
BOR	- Biserica Ortodoxă Română;
BPD	- Blocul Partidelor Democratice
CAEN	- Clasificarea Activităților Economice Naționale;
CAER	- Consiliul de Ajutor Economic Reciproc;
CAP	- Cooperativă Agricolă de Producție;
CC al PCR	- Comitetul Central al Partidului Comunist Român;
CDR	- Convenția Democratică din România;
CIMUS	- Combinatul de Ciment Valea Mare-Pravăț;
CNCD	- Centrul Național de Comercializare ,,Dacia";
CPL	- Combinatului de Prelucrare a Lemnului;
CPUN	- Consiliul Provizoriu de Uniune Națională;
DANIC	- Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Bucureşti;
DGTA	- Direcția Generale de Transporturi Auto;
DIE	- Direcția de Informații Externe;
DIR	- Documente privind Istoria României;
DRA	- Documente privind Relațiile Agrare, Bucureşti;
DRH	- Documenta Romaniae Historica;
FDP	- Frontul Democrației Populare;
FDSN	- Frontul Democrat al Salvării Naționale;
FDUS	- Frontul Democrației şi Unității Socialiste;
FND	- Frontul Național- Democrat;
FPS	- Fondul Proprietății de Stat;
FSN	- Frontul Salvării Naționale;
FSN – Roman	- Frontul Salvării Naționale – Roman;
FUS	- Frontul Unității Socialiste;
GAC	- GospodărieAgricolă Colectivă;
GAS	- GospodărieAgricolă de Stat;
HCJ	- Hotărâre a Consiliului Județean;
HCM	- Hotărâre a Consiliului de Miniştri;
HCP	- Hotărâre a Consiliului Popular;
HG	- Hotărâre de Guvern;
IAS	- Întreprinderea Agricolă de Stat;
IATSA	- Întreprinderea de Asistență Tehnică şi Service pentru Autoturisme;
IGO	- Întreprinderea de Gospodărie Orăşenească;
IMEP	- Întreprinderea de Motoare Electrice;

IPEIL	- Întreprinderea de Prelucrare şi Exploatare Industrială a Lemnului;
IPMPB	- Întreprinderea de Poduri Metalice şi Prefabricate din Beton;
IPILF	- Întreprinderea de Prelucrare Industrială a Legumelor şi Fructelor;
IRIC	- Întreprinderea Regională de Industrializare a Cărnii;
IRNE	- Institutul de Reactoare Nucleare Energetice;
IRTA	- Întreprinderea Regională de Transport Auto;
ISB	- Întreprinderea de Supape şi Bolţuri;
OM	- Ordin al Ministrului;
ORACA	- Oficiul Regional de Achiziţii şi Contractări Animale;
OUG	- Ordonanţă de Urgenţă a Guvernului;
ONEF	- Oficiului Naţional pentru Educaţie Fizică;
ONU	- Organizaţia Naţiunilor Unite;
NATO	- Organizaţia Tratatului Nord-Atlantic;
MADOSZ	- Uniunea Oamenilor Muncii de Naţionalitate Maghiară
MAI	- Ministerul Afacerilor Interne;
MAN	- Marea Adunare Naţională;
M Ap.N	– Ministerul Apărării Naţionale;
MCIP	- Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice;
MEBO	- Management Employee Buyouts;
MER	- Mişcarea Ecologistă din România;
MO	- Monitorul Oficial;
MOUSAIOS	– Anuarul Muzeului Judeţean Buzău, Studii şi comunicări
MSt.M	–Marele Stat-Major;
PAC	- Partidul Alianţei Civice;
PAS	- Partidul Alianţa Socialistă;
PC	- Partidul Conservator;
PCR	- Partidul Comunist Român;
PCd.R	- Partidul Comunist din România;
PCUS	- Partidul Comunist al Uniunii Sovietice;
PD	- Partidul Democrat;
PDAR	- Partidul Democrat Agrar din România
PD- L	- Partidul Democrat – Liberal;
PDSR	- Partidul Democraţiei Sociale din România;
PMR	- Partidul Muncitoresc Român;
PNG	- Partidul Noua Generaţie;
PNL	- Partidul Naţional Liberal;
PNL- Câmpeanu	- Partidul Naţional Liberal- Câmpeanu;
PNŢ	- Partidul Naţional Ţărănesc;
PNŢCD	- Partidul Naţional Ţărănesc Creştin-Democrat;
PP- DD	- Partidul Poporului- Dan Diaconescu;
PRM	- Partidul România Mare;
PS	- Partidul Socialist;
PSD	- Partidul Social Democrat;
PSDR- Cunescu	- Partidul Social-Democrat Român- Cunescu;
PSDR - Nica	- Partidul Socialist Democratic Român – Nica;
PSM	- Partidul Socialist al Muncii;
PSMR	- Partidul Socialist Muncitoresc Român;
PUNR	- Partidul Unităţii Naţionale Române;
PUR	- Partidul Umanist din România;
RDG	- Republica Democrată Germană;
RPR	- Republica Populară Română;
RSR	- Republica Socialistă Română;

RPL	- Recensământul Populației şi al Locuințelor;
RIAR	– Revista Istorică a Arhivelor României;
SA	- Societate pe Acțiuni;
SAEP	- Societatea Anonimă de Electricitate din Piteşti;
SCIV	- Studii şi Cercetări de Istorie Veche;
SMA	- Stațiune de Mecanizare a Agriculturii;
SMT	- Stațiune de Maşini şi Tractoare;
SMIM	- Studii şi Materiale de Istorie Medie, Bucureşti;
SRL	- Societate cu Răspundere Limitată;
SUA	- Statele Unite ale Americii;
TRCL	- Trustul Regional de Construcții Locale;
UCECOM	- Uniunea Centrală a Cooperativelor Meşteşugăreşti;
UDMR	- Uniunea Democrată a Maghiarilor din România;
UE	- Uniunea Europeană;
UFD	- Uniunea Forțelor de Dreapta;
UFET	- Unitate Forestieră de Exploatare şi Transport;
UJCAP	- Uniunea Județeană a Cooperativelor Agricole de Producție;
UNCAP	- Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole de Producție;
URCM	- Uniunea Regională a Cooperativelor Meşteşugăreşti;
URSS	- Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste;
USD	- Uniunea Social-Democrată;
USL	- Uniunea Social- Liberală;
UNPR	- Uniunii Naționale pentru Progresul României

Sumar

ARGEŞUL ŞI MUŞCELUL
Spații istorice ale românismului
VOLUMUL I

CAPITOLUL III
CADRUL ANTROPOLOGIC

CAPITOLUL IV
ASPECTE DIN VIAȚA ECONOMICĂ DE-A LUNGUL ISTORIEI

CAPITOLUL V
COORDONATE POLITICE, SOCIALE ŞI ECONOMICE

CAPITOLUL VI
DE LA TOTALITARISM LA DEMOCRAȚIE

CAPITOLUL I
CADRUL NATURAL

Aşezarea. Judeţul Argeş, prin coordonatele sale geografice, intersecţia paralelei 45^0 latitudine nordică cu meridianul 25^0 longitudine estică, marchează punctul aflat la jumătatea distanţei dintre Ecuator şi Polul Nord şi dintre Oceanul Atlantic (vestul) şi munţii Ural (estul Europei).

Aşezat în partea central- sudică a României, judeţul Argeş are o suprafaţă de 682 631 ha (6826,3 km^2), beneficiind de o poziţie relativ echidistantă de toate celelalte judeţe, evident şi de avantajele economice care decurg de aici. Punctul nordic al judeţului este localizat în comuna Nucşoara, iar cel sudic, în comuna Miroşi. Pe direcţia est-vest, în punctele extreme, se află comunele Dragoslavele, respectiv Ciomăgeşti.

Judeţele vecine sunt: la nord, Sibiu şi Braşov, la sud, Teleorman, la est, Dâmboviţa, iar la vest, Vâlcea şi Olt.

Relieful. Alcătuirea geologică. Judeţul Argeş prezintă un relief foarte variat, cuprinzând majoritatea formelor de relief: munţi, dealuri, podişuri, câmpii, defileuri, chei etc. Este un relief proporţional, care coboară în trepte distincte din înaltul munţilor, spre dealurile subcarpatice, podişuri şi câmpie, asemenea unui imens amfiteatru, impunând o diversitate de factori ecologici locali, o diversitate a biocenozelor şi, respectiv, de ecosisteme. Predomină ţinuturile deluroase, care ocupă mai mult de jumătate din suprafaţa sa.

Regiunea montană aparţine celor mai înalte culmi ale Carpaţilor Meridionali: masivul Făgăraş şi partea vestică a masivului Bucegi, cu munţii Leaota şi Piatra Craiului, despărţiţi de pasul Rucăr-Bran. Diferenţa de nivel între limita nordică a judeţului (peste 2 500 m, reprezentând crestele cele mai înalte ale Făgăraşilor) şi cea sudică (160 m în Câmpia Română) se reflectă în diversitatea reliefului judeţului Argeş.

Structura geologică a zonei montane este foarte complexă şi diversă: şisturi cristaline şi roci eruptive dure din masivul Făgăraşului şi munţii Leaota şi calcare în masivul Piatra Craiului. Această diversitate condiţionează complexitatea şi varietatea formelor de relief, a climei, reţelei hidrografice, florei şi faunei, la care se adaugă peisajul antrop.

Fig.1- Vârful Moldoveanu
(*Zona montană a Argeşului şi Muşcelului - diversitate şi unicitate în România,*B, editat de Consiliul Judeţean Argeş, 2013, p.23)

Munții Făgăraş sunt alcătuiți din şisturi cristaline. Creasta principală a Făgăraşului este formată dintr-o succesiune de piscuri, între valea Oltului şi valea Dâmboviței. Numeroasele goluri alpine, urme frecvente ale glaciațiunii cuaternare- circuri, văi glaciare, morene – sunt străjuite de vârfuri ce se ridică la peste 2 500 m altitudine: „Moldoveanul (2 544 m, cel mai înalt vârf al Carpaților româneşti, aflat în întregime pe teritoriul județului Argeş), Negoiul (2 535 m), Călțun-Lespezi (2 522 m), Vânătoarea lui Buteanu (2 508 m), Viştea Mare (2 527 m) şi Dara (2 501 m)".

Peisajului montan i se adaugă lacurile glaciare (18 pe versantul argeşean) Călțunul, Capra, Buda, Podul Giurgiului (aşezat la cea mai mare altitudine din munții Făgăraş, 2 264 m), din care pornesc pâraie cristaline, care, împreună cu apa izvoarelor, alcătuiesc obârşiile Topologului, Argeşului, Vâlsanului, Cernatului şi Râului Doamnei. Spre sud de creasta principală a Făgăraşului se desprind culmi montane orientate perpendicular pe aceasta: Frunții (1 506 m, între Topolog şi Argeş) şi Ghițu (1 631 m, între Argeş şi Vâlsan). Aceste măguri sunt acoperite cu păduri, fiind despărțite între ele de văi adânci: Cheile Topologului, Valea lui Stan, valea Argeşului, valea Vâlsanului. Construirea unor amenajări hidroelectrice şi a infrastructurii actuale constituie un apreciabil impact asupra florei şi vegetației acestor văi.

Fig.2 - Cheile Argeşului din munții Ghițu (foto D. Răcăşanu)

„Spre nord-est, munții Ghițu şi Frunții se continuă cu masivul Iezer-Păpuşa, situat în partea centrală a munților județului Argeş, între Râul Doamnei şi Dâmbovița. Acest masiv reprezintă o diviziune morfotectonică distinctă în cadrul munților Făgăraş, de care se leagă direct prin culmea Oticu-Mezea-Călțun, constituindu-se ca o imensă potcoavă cu deschiderea spre sud, către depresiunea subcarpatică a Câmpulungului".

Două vârfuri domină, prin înălțimea lor, întreg masivul: Iezerul Mare (2 461m), la vest, şi Păpuşa (2 391m), la est. Alte două vârfuri depăşesc altitudinea de 2 400 m: Vârful Roşu, 2 469 m şi vârful Iezerul Mic, 2 408m. Şi în masivul Iezer-Păpuşa se găsesc urme ale glaciațiunii cuaternare, sub vârful Iezerul Mare găsindu-se, într-un circ glaciar, lacul Iezer.

Partea nord-estică a zonei montane argeşene este formată de creasta singuratică a masivului Piatra Craiului, despărțită, prin pasul Rucăr-Bran, de masivul Bucegi.

Masivul Piatra Craiului este de natură calcaroasă, cu pereți verticali, cu brâne şi polițe suspendate, cu înălțimi ce urcă până la 2 238 m în Piscul Baciului (vârful La Om, sau vârful Baciului). Masivul adăposteşte comori floristice şi faunistice cu valoare de endemite carpatice. „Piatra Craiului reprezintă o unitate geomofologică aparte, total diferită de celelalte unități montane, atât din punct de vedere morfostructural, cât şi peisagistic".

Fig. 3 - Versantul argeşean al masivului Piatra Craiului (foto V. Alexiu)

Fiind o creastă calcaroasă, Piatra Craiului prezintă numeroase fenomene carstice, fiind supusă intens modelării în perioada glaciară, când au luat naştere numeroase peşteri, chei, turnuri, arcade (zăplazuri), conuri de grohotiş, hornuri etc. Pe versantul argeşean al masivului s-a format, de asemenea, cel mai mare complex de chei din ţară: Complexul de chei al Dâmboviţei.

Culoarul Rucăr-Bran delimitează Piatra Craiului de Bucegi şi Leaota, formând măguri şi poduri calcaroase aflate cu aproape 1 000 de metri sub înălţimea munţilor din vecinătate.

Treapta imediat următoare de relief este formată de dealurile subcarpatice, a căror înălţime scade treptat până la câmpie. La contactul dintre munţi şi dealuri, de-a lungul râurilor, apar depresiunile subcarpatice: Câmpulung (pe Râul Târgului), Nucşoara (pe Râul Doamnei), Brădet (pe Vâlsan), Arefu - Căpăţâneni (pe Argeş), Sălătrucu (pe Topolog).

„Dealurile înalte subcarpatice, acoperite de păduri de foioase, domină spre sud, prin spinări netede şi văi largi, însoţite de terase fluviatile, orientate pe direcţia de curgere a râurilor (nord-sud), acoperite cu păduri de stejar şi cu fâneţe pe culmi. Între dealurile subcarpatice şi cele de podiş se află un alt şir de depresiuni intracolinare: Boteni, Jugur, Poienari de Muşcel, Schitu Goleşti, Godeni, Berevoeşti, Slănic, Domneşti, Muşăteşti, Curtea de Argeş şi Tigveni".

A treia treaptă morfologică de relief a judeţului Argeş, după cele montane şi de deal, este piemontul Getic. Este format din dealuri despărţite de văi largi. Pe teritoriul judeţului Argeş se află parţial piemonturile Cândeşti şi Cotmeana şi, în totalitate, Piemontul Argeşului (sau dealurile Argeşului).

Câmpia Română constituie treapta cea mai coborâtă a reliefului judeţului Argeş, care scade de la 350 m la 160 m. În cadrul judeţului se află două subunităţi ale Câmpiei Române: Câmpia Piteştiului, partea cu altitudinea cea mai mare şi Câmpia Găvanu-Burdea, „mult mai netedă, străbătută de văi largi şi puţin adânci".

Clima

Diversitatea formelor de relief, dispunerea acestora în trepte şi orientarea lor spre sud determină o varietate climatică: climatul montan, climatul de deal şi climatul de câmpie. De la cele mai scăzute temperaturi medii anuale de până la -2^0C şi precipitaţii de 1 200- 1 400 mm, cu vânturi puternice, în alpin, la temperaturi medii anuale mai ridicate (10^0C) şi precipitaţii de 700 mm. Prin poziţia sa şi prin prezenţa unităţilor de relief amintite, judeţul Argeş are un climat temperat-continental, cu influenţe oceanice şi submediteraneene.

Hidrografia

Judeţul beneficiază de o bogată reţea hidrografică, cuprinzând bazinele hidrografice ale Argeşului şi afluenţii săi: Vâlsan, Râul Doamnei, Bratia, Râul Târgului, Argeşelul, ale Oltului, cu afluentul său Topolog şi ale Vedei, precum şi lacurile naturale şi artificiale.

Cel mai mare colector este râul Argeş, care drenează partea de nord şi nord-vest a judeţului şi care îl străbate pe direcţia nord-vest - sud-est pe o lungime de 140 km. Argeşul izvorăşte în munţii Făgăraş, între vârfurile Negoiu şi Moldoveanu, prin râurile Buda şi Capra care, astăzi, se varsă în lacul de acumulare Vidraru. „În prezent, se consideră că lacul Vidraru este a doua obârşie a râului Argeş". După ce străbate cheile ce-i poartă numele, zona subcarpatică şi dealurile piemontane, primind ca afluent, în dreptul comunei Merişani, râul Vâlsan, Argeşul trece pe lângă Piteşti, unde primeşte apele Râului Doamnei, şi se îndreaptă spre zona sudică a judeţului. Aici colectează apele din podişul Cândeşti şi din câmpia piemontană a Piteştilor: Cârcinovul, Glâmbocelul, Neajlovul şi Dâmbovnicul.

Al doilea râu, ca importanţă, este Dâmboviţa. Din suprafaţa totală a bazinului acestui râu (2579 km^2), cam o treime se află în judeţul Argeş. Adună afluenţi ce provin din munţii Făgăraş, Iezer- Păpuşa, Piatra Craiului şi Leaota.

În partea nord-vestică a judeţului se află râul Topolog, afluent al Oltului, care izvorăşte din căldările glaciare ale Negoiului.

Vedea străbate partea de sud a judeţului, adunând apele afluenţilor Vediţa şi Cotmeana, Burdea, Valea Câinelui, Teleorman.

În Subcarpaţii Getici, la Nucşoara, există lacul Învârtita, format pe ghips, singurul de acest fel cunoscut în ţară, având o suprafaţă de 2,2 ha şi adâncime maximă de 5 m. În zona montană se găsesc lacuri glaciare. Cel mai mare lac antropic din judeţ este Vidraru, cu un volum util de aproximativ 470 milioane m^3 şi o suprafaţă de 825 ha[1].

Solurile

Cercetările pedologice au pus în evidenţă existenţa pe teritoriul judeţului Argeş a unei mari varietăţi de soluri, începând de la solurile pajiştilor alpine până la cele slab dezvoltate şi de luncă[2].

În zona montană a judeţului predomină solurile neevoluate (protisolurile), în stadiu incipient de formare, cu profil încă incomplet diferenţiat[3].

În etajul pădurilor de răşinoase şi de amestec predomină soluri brun-acide montane de pădure cu diferite grade de podzolire şi soluri podzolice montane (spodisolurile). Dealurile piemontane şi subcarpatice ale Argeşului reprezintă zona de dezvoltare a solurilor silvestre podzolice brune şi brune-gălbui, iar podişurile piemontane Cotmeana şi Cândeşti au soluri podzolice şi brune-gălbui, cu aciditate ridicată[4].

În sud, inclusiv în câmpie, apar soluri pseudogleizate, iar în lungul văilor apar soluri brun-roşcate şi brun-roşcate podzolice, specifice unui climat mai cald.

Vegetaţia

Condiţiile geografice ale judeţului Argeş (aşezare geografică, relief, climă, sol) sunt variabile şi ele determină o variaţie corespunzătoare a complexelor de fitocenoze. Prin poziţia sa latitudinală şi longitudinală, judeţul Argeş beneficiază de climă lipsită de valori extreme, care să afecteze profund dezvoltarea vegetaţiei. Formele majore de relief, câmpia şi podişurile joase, dealurile şi munţii ocupă suprafeţe aproximativ egale, creând astfel un echilibru şi o armonie în peisajul orografic general[5].

---

[1] V. Alexiu, Daniela Ileana Stancu, Magdalena Chiriţoiu, *Arii protejate din judeţul Argeş*. Editura Universităţii din Piteşti, 2011, p. 69, 70.
[2] Ioana Pascu (ed.), *Argeş. Monografie*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1980, p. 13, 15, 17, 23, 29.
[3] N. Florea, I. Munteanu, *Sistemul român de taxonomie a solurilor (SRTS)*, Editura Estfalia, Bucureşti, 2003.
[4] Ioana Pascu (ed.), *Op. cit.*, p. 29.
[5] V. Alexiu, Daniela Ileana Stancu, *Consideraţii privind vegetaţia judeţului Argeş*, în Argesis. Studii şi Comunicări, Muzeul Judeţean Argeş, Seria Ştiinţele Naturii, XI, 2003, p. 63-84.

Județul Argeș aparține zonei nemorale (a pădurilor de foioase cu frunze căzătoare) și subzonei pădurilor de stejari termofili, numită și subzona pădurilor de cer și gârniță. Pe altitudine, vegetația se dispune în etaje, cu următoarea succesiune: colinar, montan (cu subdiviziunile: inferior, mijlociu, superior), subalpin și alpin.

1.Zona nemorală - zona pădurilor de foioase, prezentă în câmpiile înalte, pe coline și platforme joase ori dealuri, între altitudini oscilând între 150 și 400 (500) m. În Argeș, pădurile sunt dominate de stejarii termofili, în marea lor majoritate situate pe soluri grele, cu exces de umiditate în perioadele primăverii. În funcție de condițiile ecologice locale se întâlnesc cerete, gârnițete ori cereto-gârnițete[6].

Pădurile de gârniță (*Quercus frainetto*) cu drobiță (*Genista tinctoria*) și rogoz (*Carex praecox*) se întâlnesc în câmpiile înalte, la altitudini cuprinse între 200 și 300 m, pe relief cu interfluvii late și versanți mediu înclinați, care coboară spre văi: Miroși, Ungheni, Recea, Slobozia, Negrași, Rociu, Oarja, Cotmeana etc. Gârnița se dezvoltă pe soluri compacte și grele, cu variații puternice de umiditate, primăvara cu băltiri de ape, iar vara, foarte uscate și crăpate. Substratul este alcătuit din argile și luturi de origine lacustră.

Arboretele sunt formate din gârniță, specia caracteristică fiind monodominantă sau cu foarte puțini indivizi din speciile: cer (*Quercus cerris*), stejar (*Quercus robur*), stejar brumăriu (*Q. pedunculiflora*), ulmul de câmpie (*Ulmus minor*) și spre limita sudică, stejarul pufos (*Quercus pubescens*). Acoperirea realizată de stratul arborescent este mare, ajungând la 80-90%. Subarboretul este format din păducel (*Crataegus monogyna*), arțar tătăresc sau gladiș (*Acer tataricum*), corn (*Cornus mas*), voniceriu (*Evonymus europaea*), porumbar (*Prunus spinosa*), lemn-câinesc (*Ligustrum vulgare*).

Stratul ierbos este bine reprezentat, fiind alcătuit din specii caracteristice acestui tip de pădure, dar și cu participarea a numeroase specii de pajiște ce apar, în special, în rariștile sau poienile de pădure. Cele mai caracteristice specii din cadrul gârnițetelor pure sunt drobița, specie deosebit de răspândită în pădurile xerofile, rogozul - plantă care se dezvoltă în timpul primăverii, când umiditatea solului este sporită. Alături de acestea mai pot fi întâlnite numeroase specii ce caracterizează pădurile de stejari adaptați la medii uscate, lipsite de apă.

Pădurile de cer și gârniță sunt răspândite în Câmpia Găvanu-Burdea și în jumătatea sudică a Platformei Cotmeana. În cadrul asociației, cele două specii caracteristice pot fi dominante fie una, fie cealaltă. În amestec, uneori, apar și alte specii arborescente, cum sunt: stejarul brumăriu în părțile sudice ale județului, ulm, gladiș, carpen (*Carpinus betulus*), tei (*Tilia tomentosa*), jugastru (*Acer campestre*).

Stratul arbustiv este alcătuit din: păducel, porumbar, măceș, salbă-râioasă, corn, sânger (*Cornus sanguinea*), lemn- câinesc.

Pătura ierboasă este uniform distribuită și de cele mai multe ori continuă, iar în ochiurile de pădure cresc specii de pajiște. Speciile mai frecvente sunt: firuța cu frunză îngustă (*Poa angustifolia*), păiușul (*Festuca valesiaca*), opățel (*Lychnis coronaria*), scrântitoarea (*Potentilla argentea*), cerențelul (*Geum urbanum*), fragii de pădure (*Fragaria viridis*), coada-șoricelului (*Achillea setacea*). La marginea pădurilor, dar mai ales pe terenurile despădurite, prin tufărișuri, apar multe specii de primăvară, cum sunt: viorelele (*Scilla bifolia*), brebeneii (*Corydalis cava*), specii care dau nota caracteristică acestor tipuri de pădure.

2.Vegetația caracteristică etajului colinar este alcătuită în special din stejar și gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu numeroase alte specii lemnoase. Pădurile de stejar sunt considerate ca păduri preistorice, provenind din înaintarea pădurilor în stepă după ultima glaciație, acum circa 12 000 de ani.

a. Vegetația lemnoasă în județul Argeș este reprezentată, în majoritate, de pădurile de gorun, realizând aici o bandă de lățime maximă între Olt-Argeș-Dâmbovița. Gorunetele (denumite și „șleauri de deal“ de către silvicultori), prezintă o diversitate structurală, dependentă, în mare măsură, de substratul petrografic și edafic.

[6] Idem, *Cormoflora județului Argeș*, Editura Ceres, București, 2008, p. 13-33.

Păduri edificate de carpen şi gorun sunt răspândite pe o suprafaţă relativ extinsă, între Ştefăneşti-Colibaşi-Davideşti şi graniţa dintre Argeş şi Dâmboviţa, între Coşeşti-Merişani şi alte câteva insule izolate (Albota, Lunca Corbului, Vedea etc.). Aceste păduri se dezvoltă pe pante puţin abrupte cu expoziţii diferite, pe soluri brune de pădure, uneori podzolite, cu textură lutoasă sau nisipo-lutoasă. În afara speciilor edificatoare - gorun şi carpen - în stratul arborescent se mai întâlnesc: stejarul*,* gladişul*,* gârniţa, iar la altitudini mai mari, fagul (*Fagus sylvatica*).

Subarboretul prezintă o acoperire redusă, fiind alcătuit din: păducel*,* lemn-câinesc*,* alun, mai rar apar porumbar*,* corn*,* verigariu*,* salbă-râioasă etc.

O altă comunitate vegetală caracteristică acestui etaj este asociaţia edificată de gorun şi carpen, descrisă pe valea Vâlsanului. Frecvent, fitocenozelor acestei asociaţii li se adaugă şi fagul, teiul argintiu şi jugastrul. Asociaţia se caracterizează printr-o bună regenerare naturală şi o creştere normală, dând producţii mai mari decât gorunetele acidofile.

În zona dealurilor, pe terenurile cu defrişări mai vechi, se tinde spre reinstalarea vegetaţiei lemnoase iniţiale. Reinstalarea gorunetelor este precedată de tufărişuri de porumbar şi păducel. La adăpostul acestor arbuşti se creează condiţii optime pentru dezvoltarea exemplarelor tinere de gorun.

b.Vegetaţia ierboasă. Pajiştile de tip zonal sunt edificate de iarba-câmpului (*Agrostis tenuis*) cu păiuşul sulcat (*Festuca rupicola*), cuprind fitocenoze adaptate la umidităţi reduse, temperaturi moderate şi soluri uşor bazifile. Populează pantele cu înclinaţii de 20-50^0, cu soluri pietroase sau puţin profunde, uscate. Aceste pajişti sunt folosite ca păşuni pentru vite, având o valoare nutritivă mijlocie spre slabă şi o productivitate scăzută.

Asociaţia edificată de iarba-vântului şi măcrişul mărunt grupează pajiştile de altitudine mică (250-350 m) de pe solurile brune de pădure, podzolite. Se instalează în general în urma defrişării pădurilor de gorun şi se caracterizează prin prezenţa constantă de măcriş mărunt (*Rumex acetosella*). Asociaţia este foarte mult răspândită şi în subetajul fagului.

Fitocenozele edificate de iarba câmpului şi viţelar (*Anthoxanthum odoratum*) acoperă atât terenurile plane, cât şi pe cele înclinate, cu expoziţie preponderent nordică. Aceste pajişti sunt folosite ca păşuni pentru animale şi, pe alocuri, ca fâneţe.

3.Vegetaţia caracteristică etajului montan. Asemănător altor masive muntoase din Carpaţii României, şi în lanţul muntos argeşean se constată o diferenţiere a vegetaţiei la diferite etaje altitudinale, în strânsă corelaţie cu diferiţi factori climatici şi edafici. Vegetaţia etajului montan se repartizează pe trei subetaje, factorul principal care determină această repartizare fiind reprezentat de variaţia umidităţii: subetajul montan inferior, mijlociu şi superior.

Vegetaţia subetajului montan inferior. Cuprinde vegetaţia forestieră cu umiditate moderată, alcătuită predominant din arborete pure de fag sau în amestec cu carpen şi alte foioase. Lipsesc sau apar sporadic răşinoasele.

a.Vegetaţia lemnoasă. Fitocenozele edificate de fag şi brusturele negru (*Symphytum cordatum*) reprezintă ecosisteme înzestrate cu o puternică adaptare la factorii de mediu. În spaţiul carpatic, fagul este o specie predominant montană, sporadic colinară. Deşi este cel mai tânăr ecosistem forestier carpatin postglaciar, făgetul rămâne, totuşi, cel mai viguros, asimilând cele mai vechi populaţii vegetale terţiare din genofondul autohton.

Lumina redusă din aceste ecosisteme de pădure favorizează apariţia selectivă a speciilor de umbră, dintre care multe înfloresc primăvara devreme, înainte de înfrunzirea arborilor (Floarea-Paştelui, pochivnic, brebenei, colţişor, popâlnicul iepuresc). În flora făgetelor se întâlnesc specii înzestrate cu posibilităţi de propagare vegetativă puternică. De asemenea, stratul ierbos, bine dezvoltat, prezintă adesea caractere de tranziţie către buruienişuri.

Făgetele au un strat arborescent bine închegat, în care domină fagul. Stratul regenerativ este alcătuit din puieţi de fag, paltin de munte, brad şi diferiţi arbuşti. Stratul ierbos este alcătuit din: brustur negru, laptele-cucului, crucea-voinicului, alior, pochivnic, năprasnic, feriga de pădure, brei.

Un alt tip de făget este cel în care apare în stratul ierbos o ferigă numită năvalnic (*Phyllitis scolopendrium*). Aceste arborete de pe stâncării, cunoscute sub numele de „păduri de surduc", se întâlnesc pe substratul calcaros al câtorva versanţi umbriţi şi semiumbriţi. Le întâlnim în cheile

Dâmboviței, în stațiunile în care au fost identificate grupări vegetale fragmentare ale acestei asociații: cheile Mari și cheile Mici ale Dâmboviței, cheile Dâmbovicioarei și cheile Rudăriței. De asemenea, sunt menționate și în masivul Piatra Craiului. Preferă stâncile calcaroase mai umbrite și locurile în care umiditatea aerului stagnează un timp mai îndelungat, cu litosoluri rendzinice, mai mult sau mai puțin umede, bogate în schelet și cu humus de tip mull. Fagul și paltinul de munte (*Acer pseudoplatanus*) sunt codominante. Substratul calcaros termofil face ca fitocenozele acestei grupări vegetale să posede un accentuat caracter conservativ.

Făgetele cu vulturica transilvană (*Hieracium transsilvanicumn*) în stratul ierbos grupează formațiuni vegetale acidofile semnalate de o parte și de alta a lacului de acumulare de la Vidraru, unde vegetează pe versanți înclinați, cu soluri brun-acide, superficiale și sărace în humus. Stratul arborescent este dominat de fag, specie care realizează o acoperire medie de 65-80%. În stratul ierbos sunt prezente specii de vulturică transilvană, horști de pădure (*Luzula luzuloides*), trestioară (*Calamagrostis arundinacea*), mărgică (*Melica uniflora*), vinariță (*Galium odoratum*), lăptucă (*Mycelis muralis*), pochivnic (*Asarum europaeum*) etc.

b.Vegetația ierboasă. Pajiștile din partea inferioară a subetajului făgetelor sunt dominate de fitocenozele unor asociații amintite în cadrul etajului colinar, fiind frecvente comunitățile de iarba-câmpului cu vițelar sau iarba-câmpului cu păiuș sulcat etc. În plus, în structura pajiștilor se afirmă specii montane ce imprimă un colorit aparte și o mare diversitate fitocenozelor din acest subetaj. Poate fi considerată ca tipică asociația edificată de păiușul roșu (*Festuca rubra*) și iarba-câmpului, care are o mare răspândire în munții județului Argeș, între 500 și 1 000 m alt., urcând până la 1 600-1 700 m altitudine. Cenozele acestei asociații se dezvoltă pe terase, pante domoale, terenuri plane, pe suprafețele ocupate mai înainte de pădurea de fag. În afara celor două specii caracteristice, nelipsite din cadrul asociației sunt: pieptănarița (*Cynosurus cristatus*), trifoiul roșu (*Trifolium pratense*), trifoiul alb târâtor (*Trifolium repens*), pătlagina îngustă (*Plantago lanceolata*). Compoziția floristică a asociației este bogată, majoritatea plantelor fiind bune și foarte bune furajere. Practicarea pășunatului intensiv în aceste pajiști duce la dispariția sau reducerea numărului de specii bune furajere, în locul cărora se dezvoltă țăpoșica sau părul-porcului (*Nardus stricta*), care cu timpul devine dominantă.

Vegetația subetajului montan mijlociu (subetajul pădurilor de amestec). Este alcătuit din făgete în amestec cu brad sau molid, în proporții foarte variate. Este o veritabilă bandă de ecoton spre pădurile de rășinoase, putând avea origine naturală sau antropică (molidul și bradul infiltrându-se în tăieturile pădurilor de fag). Limita superioară a subetajului montan mijlociu corespunde limitei de vegetație a fagului, situată la 1 400 m altitudine.

a.Vegetația lemnoasă. Amestecuri de fag cu brad se întâlnesc în masivele muntoase argeșene între 900-1 200 m altitudine, pe versanții însoriți și moderat înclinați. În această asociație se întâlnesc, în raporturi de codominanță variabilă, fagul și bradul (*Abies alba*). În stratul arborilor la aceste fitocenoze sunt prezente și specii de molid (*Picea abies*) și paltin de munte. Fagul are însă un raport de predominanță față de brad. În stratul ierbos se remarcă printr-o prezență ridicată diferențiala geografică mierea-ursului (*Pulmonaria rubra*). Făgetele cu brad, întâlnite în Piatra Craiului, spre Tămășel (Iezer-Păpușa), au o proporție relativ mare de diseminare a molidului. Este dezvoltat atât pe substrat calcaros, cât și pe șisturi cristaline.

Făgete amestecate cu molid ajung uneori în raporturi de codominanță, fiind prezente până la altitudini de 1 200- 1 300 m. Aceste grupări mixte se dezvoltă pe soluri brune acide, bogate în humus de tip moder și în azot total. Cele două specii edificatoare realizează o acoperire medie de 60-80%. Margareta carpatică (*Leucanthemum waldsteinii*), specie caracteristică a acestor păduri, este însoțită de numeroase endemite carpatice, plante care imprimă acestor grupări o tentă regională specifică. Vigoarea și capacitatea de regenerare a acestor arborete sugerează caracterul de climax al asociației în toate masivele amintite.

b.Vegetația ierboasă. În structura pajiștilor se afirmă speciile montane care imprimă acestora un aspect aparte, realizând cele mai frumoase pajiști din țara noastră, prin colorit și diversitate. În suprafețele despădurite se instalează vegetația de pajiște, alcătuită în principal din păiușul roșu și iarba-câmpului. Prin degradarea lor în urma pășunatului, aceste pajiști pot evolua spre pajiști uscate

sau pajişti înmlăştinite, ori spre fitocenoze puternic acidofile în care se afirmă iarba neagră şi afinul, asociaţie considerată ca specifică pentru Carpaţii României.

Vegetaţia subetajului montan superior. Acest subetaj, denumit şi „etajul molidului“, este format din arborete pure de molid, foarte variabil ca întindere.

a. Vegetaţia lemnoasă este reprezentată de molidişe, a căror compoziţie unitară prezintă câteva nuclee de specii indicatoare şi caracteristice, care au permis descrierea mai multor asociaţii. Asociaţia de bază este alcătuită din arborete pure de molid sau cu participarea în proporţie foarte mică a speciilor de brad, paltin de munte, ulm etc., cu vulturica transilvană. Densitatea mare a stratului arborescent împiedică dezvoltarea arbuştilor, aceştia găsindu-se ca indivizi izolaţi, în puţine exemplare: socul roşu de munte (*Sambucus racemosa*), caprifoi (*Lonicera nigra*), cununiţa de munte (*Spiraea chamaedryfolia*), arinul de munte (*Alnus viridis*), iovă (*Salix silesiaca*), coacăz de munte (*Ribes alpinum*) etc. Covorul ierbos nu este întotdeauna bine reprezentat, dar există un grup de specii care sunt prezente aproape în toate molidişele studiate: măcrişul-iepurelui (*Oxalis acetosella*), degetăruţ (*Soldanella hungarica*), rotunjoare (*Homogyne alpina*), clopoţei (*Campanula abietina*), vulturică transilvană, feriga de pădure (*Dryopteris spinuloa*), ochii şoricelului (*Saxifraga cuneifolia*), cujbă (*Doronicum carpaticum*), margareta carpatică etc.

Fitocenozele de molid cu margareta carpatică sunt întâlnite în masivul Iezer-Păpuşa, de-a lungul râurilor şi văilor intramontane: valea Colţilor, valea Bătrâna, valea Iezerului, valea Vladului la Gura Vladului, valea Râuşorului, valea Râului Doamnei, valea Cucii. Specia caracteristică a asociaţiei, margareta, are un caracter higrofil evident. Aceste molidişe au stratul arborescent bine dezvoltat, stratul arbustiv şi cel ierbos fiind, în schimb, foarte sărace în specii. Uneori se evidenţiază un strat muscinal mai dezvoltat.

Tufărişurile din lungul văilor aparţin celor edificate de socul roşu, de zmeur (*Rubus idaeus*) cu zburătoare (*Epilobium angustifolius*). Mai extinse însă ca suprafaţă sunt afinişele, dezvoltate pe locul pădurilor de molid.

Fig.4 - Pădure de molid în masivul Iezer-Păpuşa (foto V. Alexiu)

b. Vegetaţia ierboasă. Pajiştile dominante sunt cele de păiuş roşu şi cele în care acest păiuş suferă din cauza invaziei de ţăpoşică. Prin degradarea naturală sau păşunat intensiv, aceste pajişti evoluează spre nardete uscate sau spre nardete înmlăştinite.

4.Etajul subalpin sau al jneapănului este bine reprezentat, întinzându-se de la molidişele de limită, până la pajiştile alpine. Este caracterizat de tufărişurile de jneapăn şi ienupăr, cărora li se adaugă cele de ericacee: afin, smârdar, merişor etc. Aceste tufărişuri sunt des întâlnite în Piatra Craiului, Iezer, Leaota, Făgăraş, unde ocupă suprafeţe relativ mari.

a.Vegetația lemnoasă. Spre limita superioară, molidişele se răresc, arborii au talie mai scundă, coroana lor ia aspectul de „stindard“, iar în stratul arbustiv se infiltrează puternic ienupărul pitic (*Juniperus nana*), jneapănul (*Pinus mugo*), afinul (*Vaccinium myrtillus*), smârdarul (*Rhododendron myrtifolium*).

Fig. 5 - Jnepeniş în subalpinul masivului Iezer-Păpuşa (foto V. Alexiu)

Asociația cu smârdar şi afin a fost identificată în Iezer-Păpuşa, Buda, Râiosu, Piatra Craiului. Grupările vegetale edificate de smârdar prezintă o largă repartiție în subalpin şi alpin, vegetând pe litosoluri, soluri superficiale, puternic saturate în baze şi cu reacție foarte acidă.

Asociația edificată de smârdar şi jneapăn este foarte des întâlnită în subalpinul argeşean, fiind frecventă pe pantele însorite, pe platouri cu sol rendzină.

Fig. 6 - Merişor (Vaccinum vitis- idaea)
(*Zona montană a Argeşului şi Muşcelului - diversitate şi unicitate în România,* A, editat de Consiliul Județean Argeş, 2013, p.47)

b.Vegetația ierboasă se caracterizează prin pajişti cu specii chionofile, adaptate la zăpezile persistente până spre începutul verii. Aceste asociații formează pajiştile de pe stâncile calcaroase ale masivelor Piatra Craiului şi Buda-Râiosu. Ele ocupă suprafețe reduse, se dezvoltă la baza pereților stâncoşi şi pe grohotişuri calcaroase semifixate. Aşa cum menționează Alexandru Beldie, constituie

vegetația dominantă pe fețele și brânele din subalpinul și alpinul acestor munți. Speciile caracteristice și edificatoare pentru asociație - coada-iepurelui (*Sesleria rigida* ssp. *haynaldiana*) și rogozul (*Carex sempervirens*) sunt însoțite de un număr însemnat de endemite carpatice: codița-șoricelului (*Achillea schurii*), garofița Pietrei Craiului (*Diantus callizonus*), barba-ungurului (*Dianthus spiculifolius*), sparceta de munte (*Onobrychis transsilvanica*), măciulia (*Thesius kernerianum*), cimbrișor (*Thymus comosus*).

Una dintre cele mai reprezentative din etajul subalpin este asociația dominată de țăpoșică cu unghia-păsării (*Viola declinata*), rezultată prin degradarea pajiștilor de păiuș roșu și iarba-câmpului, în care se instalează țăpoșica, neconsumată de animale.

Țăpoșica, specie devenită dominantă, realizează o acoperire de 80-95%, astfel că printre tufele acesteia abia mai pot străbate câteva specii care constituie plantele fidele nardetelor. Din această categorie, mai reprezentative sunt păiușul alpin (*Festuca supina*), firuța (*Poa media),* scânteiuța de munte (*Potentilla chrysocraspeda*), cornuț (*Cerastium fontanum*) și, uneori, coacăza (*Bruckenthalia spiculifolia*). Specia caracteristică, unghia-găii, având un spectru larg al cerințelor ecologice, se dezvoltă foarte bine și în locurile înmlăștinite. Excesul de umiditate din sol face ca speciile componente ale acestor fitocenoze să fie cele higrofile și anume: bumbăcarița (*Eriophorum latifolium*), studenița (*Parnassia palustris*), foaie-groasă (*Pinguicula vulgaris*).

5.Etajul alpin. Include golurile de munte, situate în afara limitelor climatice de vegetație a arborilor, în care vegetația este preponderent alcătuită din tufărișuri scunde, pajiști alpine și asociații de stâncării și bolovănișuri. Etajul alpin se întinde de la limita superioară a jnepenișurilor, limită greu de stabilit pe mulți versanți unde au avut loc masive defrișări, și cele mai înalte vârfuri, întinzându-se pe o diferență de nivel de circa 400-600 m.

În zona inferioară a etajului, în masivul Iezer-Păpușa, deasupra jnepenișurilor, în special pe versanții nordici, tufărișurile scunde formează o bandă aproape continuă, care poate urca sub formă de pâlcuri de smârdar și afin, asociate cu argințică (*Dryas octopetala*) și odogaci (*Saponaria pumila*), până pe coamele și platourile munților Iezerul Mare, Bătrâna și Păpușa.

Fig. 7 - Odogaci (*Saponaria pumila*) (foto V. Alexiu)

a.Vegetația lemnoasă este reprezentată de tufărișuri subarbustive pitice care, prin portul târâtor al edificatorilor, rezistă acțiunii vânturilor puternice. Pe rocile silicioase sunt frecvente fitocenozele edificate de salcia pitică (*Salix herbacea*), cantonate pe terenurile plane sau slab înclinate și însorite. Locurile umbrite, expuse vânturilor, sunt populate de cenozele dominate de azaleea alpină (*Loiseleuria procumbens*), iar pe crestele pietroase se instalează pâlcuri de afin cu vuietoare (*Empetrum nigrum*).

Fig. 8 - Argințica (*Dryas octopetala*) Fig. 9 - Ochiul găii (*Primula minima*)
(*Zona montană a Argeşului şi Muşcelului - diversitate şi unicitate în România,* A, editat de Consiliul Județean Argeş, 2013, p.40 şi 112)

b.Vegetația ierboasă. Pajiştile din etajul alpin reprezintă o formațiune tipică, alcătuită din asociații de ierburi scunde, adaptate la condițiile de dezvoltare mai puțin favorabile, temperaturi scăzute şi uscăciune, vânturi puternice. Acest tip de vegetație reprezintă un stadiu avansat în procesul de înțelenire şi solificare.

Pe pantele şi platourile cu soluri acide, cu expoziție în bătaia vânturilor dominante, se instalează pajiştile de coarnă (*Primula minima*) cu ruginare (*Carex curvula*). Situate la altitudini mari, pajiştile alpine de ruginare au rol în fixarea solului, ferindu-l de eroziunea produsă de precipitațiile ce se scurg foarte repede pe pantele înclinate din acest etaj, precum şi împotriva eroziunii eoliene, ținând cont că aici vânturile sunt foarte puternice şi bat aproape permanent.

Asociația cu scânteiuța de munte şi păiuşul alpin este cea mai răspândită asociație din partea inferioară a etajului alpin, vegetând pe culmile domoale şi pe versanții slab înclinați unde formează păşuni întinse. În ultimul timp, aceste pajişti climatogene primare s-au extins secundar şi în etajul subalpin, mai ales în urma defrişării jnepenişurilor. Ele ocupă soluri puțin profunde, foarte acide sau slab acide, bogate în humus, pe substrat cristalin, adesea scheletice, extrem de oligotrofe. Uneori, se instalează chiar pe grohotişuri fixate. Fitocenozele au un caracter climatogen primar, fiind înzestrate cu o mare stabilitate structurală în timp şi spațiu.

În afara vegetației zonale, cuprinzând complexul de grupări vegetale ce reflectă condițiile edafo-climatice ale zonei sau etajului de vegetație, pe cuprinsul județului Argeş se întâlnesc şi tipuri particulare de vegetație: extrazonală, intrazonală sau azonală. În sudul județului, sporadic, în stațiuni puternic însorite, apar pâlcuri de tufan sau stejar pufos, interferați aici din zona silvostepei nordice, iar în stațiuni umbrite, cu substrat acid, mici păduri de gorun, întâlnit, de obicei, în etajul colinar. Sporadic apar plantații de salcâm şi de pin, descrise de unii autori ca fiind asociații bine conturate. O notă particulară imprimă peisajului din această zonă aşa-numitele „ochiuri de stepă", caracterizate printr-un amestec de specii continentale, pe fondul grupărilor vegetale specifice zonei (şi chiar etajului colinar). Aceste fitocenoze, de tip extrazonal, sunt edificate de pirul cristat, iar într-un stadiu mai avansat de degradare, de pelinul de stepă. În luncile râurilor şi pâraielor, în jurul lacurilor şi bălților se instalează fitocenoze de tip azonal, aparținând unui număr mare de asociații de tip higrofil.

Fig.10 - Pajişte alpină
(*Zona montană a Argeşului şi Muşcelului - diversitate şi unicitate în România,*B, editat de Consiliul Judeţean Argeş, 2013, p.49)

Stâncăriile, mai ales cele calcaroase, cu vegetaţia lor caracteristică, imprimă vegetaţiei din etajul montan un farmec deosebit. Dintre numeroasele asociaţii descrise le reţinem pe cele în care predomină rugina şi mărgica (*Asplenium ruta-muraria* şi *Melica ciliata*), ori de iarba-deasă şi iarba negeilor (*Sedum hispanicum* şi *Poa nemoralis*), ambele instalate pe stâncăriile parţial înierbate şi ale căror fitocenoze adăpostesc numeroase specii de provenienţă geografică foarte diferită.

La baza stâncăriilor, ovăsciorul endemic ((*Avenastrum decorum*)) imprimă o fizionomie specifică acestor grupări vegetale. Pe platouri şi pe versanţii cu înclinaţie moderată şi cu soluri scheletice, neutro-bazifile se instalează fitocenozele edificate de cimbrişorul endemic (sau soponel) cu coada iepuraşului (*Thymus comosus* şi *Sesleria rigida*). Pe versanţii cu un grad înaintat de înţelenire întâlnim fitocenoze edificate de păiuşul sulcat şi coada-iepuraşului.

Pe văile umede ale etajului subalpin se dezvoltă tufărişuri edificate de arinul verde, constituind un tip de vegetaţie lemnoasă intrazonală. La limita inferioară a etajului, uneori înaintând altitudinal pe versanţii adăpostiţi de vânturile puternice, se dezvoltă afinişele.

Dintre buruienişuri, cu dezvoltare de-a lungul apelor, sunt interesante, prin compoziţia lor, grupările endemice dominate de brânca-ursului (*Heracleum palmatum)*, sau cele cu omag (*Aconitum tauricum*) pe Colţii lui Andrei, în Iezer-Păpuşa.

Factorul antropogen a favorizat mult extinderea buruienişurilor luxuriante de ştevie alpină (*Rumex alpinus*).

Fauna

Varietatea reliefului, a formaţiunilor vegetale lemnoase şi ierboase favorizează existenţa unei faune bogate şi diversificate. În nordul judeţului, condiţiile din zona pădurilor oferă posibilităţi multiple de viaţă lumii animale, datorită, în primul rând, răspândirii vegetaţiei nemorale în toate zonele şi etajele de vegetaţie, dar şi a formaţiunilor intrazonale din cuprinsul acestora.

Sudul judeţului, dominat de regiunea biogeografică continentală, cu o ambianţă ecologică aparte, este dominat de pajişti întinse, formaţiuni ce oferă condiţii microclimatice, de hrană şi adăpost diferite de cele din interiorul arboretelor. Toate acestea sunt străbătute de o bogată reţea de ape curgătoare, în lungul cărora vegetaţia lemnoasă pătrunde şi în zona de câmpie. Şi aceste habitate sunt populate de o mare diversitate de specii faunistice.

Din loc în loc, teritoriul județului este punctat de lacuri întinse, sau de bahne, tinoave, mlaştini, mai ales în regiunile înalte. Prezența acestor ape explică diversitatea condițiilor ecologice, diversitate ce favorizează existența unei faune specifice.

Pădurile județului Argeş oferă condiții bune de viață unui mare număr dintre amfibieni şi reptile, precum şi pentru majoritatea speciilor de păsări şi mamifere.

Etajul alpin. Fauna alpină este mai puțin diversificată, ea fiind alcătuită, cu preponderență, din specii cu distribuție geografică largă. Nevertebratele sunt reprezentate de fluturi (*Anthocaris cardamines, Aporia crataegi, Colias croceus, Gonepteryx rhamni, Pieris napi, Erebia euryale, Erebia ligea, Erebia medusa, Erebia epiphron* – aceasta din urmă caracteristică păşunilor alpine de *Festuca supina* şi *Nardus stricta*), gasteropode (*Verrtigo alpestris, Pupilla alpicolla*, etc.), coleoptere (*Abax ater, Carabus auronitens escheri, Carabus cancellatus, Carabus irregularis, Carabus violaceus, Cychrus semigranosus, Leistus montanus, Geotrupes stercorosus, Aphodius alpinus, Onthophagus ovatus, Monochamus sutor, Pachyta quadrimaculata, Chrysomela menthastri*).

Datorită temperaturilor scăzute şi a perioadei favorabile scurte, la şopârla de munte (*Lacerta vivipara*) ouăle se dezvoltă complet în corpul femelei, aceasta făcând direct puii. Tot aici este întâlnită *Lacerta muralis*, specie adaptată vieții pe stâncării.

Fig. 11 – *Geotrupes stercorosus* (foto N. Lotrean)

Fig. 12 - Brumărița de stâncă (*Prunella collaris*) (foto A. Mestecăneanu)

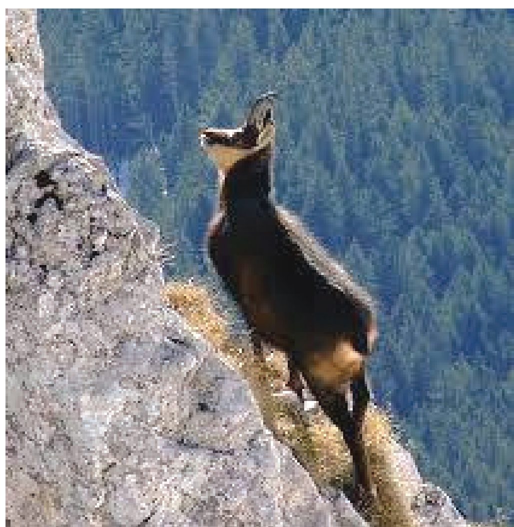

Fig.13 Capra neagră (*Rupicapra rupicapra*) (http://www.google.ro/imgres?imgurl=http://www.clubmistic.ro/13.05.2013)

Fig. 14 – Capra neagră (*Rupicapra rupicapra*) (Zona montană a Argeşului şi Muşcelului, diversitate şi unicitate în România, B, editat de Consiliul Județean Argeş, 2013, p.47)

Fig. 15 - Șopârla de munte (*Lacerta vivipara*)
(foto N. Lotrean)

Fig. 16 - Vipera comuna (Vipera berus)
(Zona montană a Argeşului şi Muşcelului, diversitate şi unicitate în România, B, editat de Consiliul Județean Argeş, 2013, p.45)

O frecvență mare în etajul alpin o au fâsa de munte (*Anthus spinoletta*), brumărița de stâncă (*Prunella collaris*), codroşul de munte (*Phoenicurus ochruros*) şi, mai rar, prundăraşul de munte (*Charadrius morinellusi).* Prin grohotişuri şi bolovănişuri se întâlnesc fluturaşul de stâncă (*Tichodroma muraria*) şi acvila de stâncă (*Aquila chrysaetos*). Caracteristică pentru crestele alpine este capra neagră (*Rupicapra rupicapra*). Județul Argeş se remarcă prin exemplare superbe, care trăiesc în cârduri alcătuite din cinci până la 30 de capre negre. Iarna ele coboară în jnepenişuri sau în molidiş, în căutare de hrană.

Etajul subalpin. Sunt prezente şopârla de munte (*Lacerta vivipara*) în poienile subalpine, vipera comună (*Vipera berus*), cocoşul de munte (*Tetrao urogalus*).

Etajul boreal corespunde pădurilor de conifere. Acestea sunt mai întunecate, cu umezeală ridicată, cu ierni lungi şi reci. Dintre amfibieni, pe văile montane umede pot fi întâlniți tritonii (*Triturus montadoni, Triturus alpestris*) şi salamandrele (*Salamandra salamandra*), precum şi broaştele fără coadă, dintre care unele manifestă strânse legături cu vegetația nemorală: brotăcelul (*Hyla arborea*) sau broasca roşie de pădure (*Rana dalmatina*). Diferite specii de *Bombina* sunt întâlnite atât în pădurile montane, cât şi în cele colinare sau de câmpie.

Păsările sunt reprezentate de pitulicea mică (*Phylloscopus collybita*), brumărița de pădure (*Prunella modularis*), măcăleandru (*Erithacus rubecula*), toate fiind specii silvicole. Cu efective mai reduse sunt prezente şi exemplare de şoricar comun (*Buteo buteo*), vânturel roşu (*Falco tinnunculus*), gaița de munte (*Nucifraga caryocatactes*), corb (*Corvus corax*), mugurar (*Pyrrhula pyrrhula*), scatiu (*Carduelis spinus*), forfecuța (*Loxia curvirostra*) etc.

Din fauna de mamifere, speciile cele mai caracteristice, prin efectivele lor mai numeroase sunt: ursul brun (*Ursus arctos*), cu dimensiuni remarcabile, nelipsit în pădurile munților argeşeni, râsul (*Lynx lynx*), cea mai crudă felină din fauna județului, căpriorul (*Capreolus capreolus*) şi lupul (*Canis lupus*).

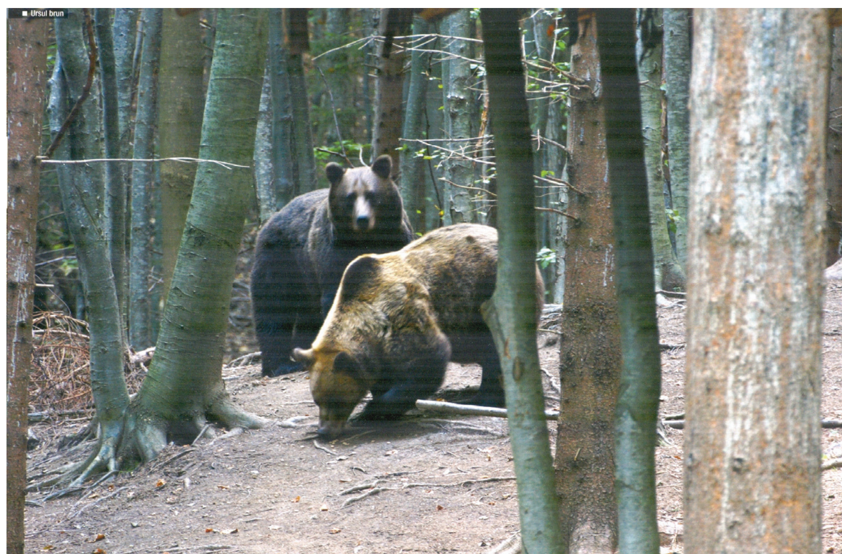

Fig. 17 - Ursul (Ursus arctos)
(Zona montană a Argeşului şi Muşcelului, diversitate şi unicitate în România, B, editat de Consiliul Judeţean Argeş, 2013, p.34)

Etajul nemoral al făgetelor ocupă jumătatea inferioară şi poalele munţilor, fiind cea mai bogată formaţiune faunistică a Carpaţilor argeşeni.

Aici sunt răspândite două specii de tritoni: *Triturus cristatus* şi *Triturus vulgaris*. Comune sunt speciile de şopârlă (*Lacerta agilis*) şi guşterul (*Lacerta viridis*). Şerpii sunt reprezentaţi prin specii adaptate ecosistemelor nemorale umede de munte şi deal, şarpele de sticlă – *Anguis fragilis* sau în apropierea apelor, *Natrix natrix*[7].

Sunt prezente numeroase păsări: porumbelul gulerat (*Columba palumbus*), acvila ţipătoare mică (*Aquila pomarina*), şoricarul comun (*Buteo buteo*), cucul (*Cuculus canorus*), uliul porumbar (*Accipiter gentilis*), cocoşul de munte (*Tetrao urogallus*), huhurezul mic (*Strix aluco*), mierla (*Turdus merula*), ghionoaia verde (*Picus viridis*), gaiţa (*Garrulus glandarius*), auşelul cu capul galben (*Regulus regulus*), piţigoiul moţat (*Parus cristatus*), cinteza (*Fringilla coelebs*) etc.

Pădurile oferă diferitelor specii faunistice nu numai hrană, dar şi un adăpost sigur şi un mediu pentru înmulţire. Cerbul (*Cervus elaphus carpathicus*), mândria Carpaţilor noştri, se păstrează la noi în efective relativ mari. În pădurile de fag sunt specifice animale, precum: veveriţa (*Sciurus vulgaris*), jderul de copac (*Martes martes*), viezurele (*Meles meles*), lupul (*Canis lupus*), mistreţul (*Sus scrofa*), căpriorul (*Capreolus capreolus*).

Fauna dealurilor şi podişurilor. Se caracterizează printr-o mare diversitate zootaxonomică şi ecologică. Este habitatul preferat al unor specii de păsări, precum: piţigoiul sur (*Parus palustris*), măcăleandru (*Erhitacus rubecula*), ciocănitoarea mare (*Dendrocopos major*), uliul păsărar (*Accipiter nisus*) etc.[8]

În văile formate de râuri sau pâraie îşi caută hrana codobatura (*Motacilla alba*), prundăraşul gulerat mic (*Charadrius dubius*). În gorunete apar porumbeii sălbatici (*Columba palumbus*) şi turtureaua (*Streptopelia turtur*). Dintre mamifere, sunt prezente vulpea (*Vulpes vulpes*), mistreţul (*Sus scofa*) etc.

Zona de câmpie. Pe locul pădurilor xeromezofile defrişate, care se mai păstrează doar insular, se instalează formaţiuni xercie de stepă şi silvostepă. În sudul judeţului, în zona de câmpie, se mai întâlnesc prepeliţa (*Coturnix coturnix*) şi potârnichea (*Perdix perdix*). Dropia (*Otis tarda*) şi acvila de stepă (*Aquila clanga*) se pare că sunt deja specii dispărute în fauna judeţului.

---

[7] C. Chiriţă (coord.) şi colab., *Pădurile României*. Editura Academiei Române, 1981.
[8] C. Drugescu, *Zoogeografia României*. Editura All, Bucureşti, 1994.

Fig. 18 şi 19 - Râsul (Lynx Lynx)
(http://zooland.md/threads/râsul-obişnuit.581/13.05.2013)

Fig. 20 - Lişiţa (*Fulica atra*) pe lacul Budeasa
(foto A. Mestecăneanu)

Fig. 21 - Ciocănitoarea pestriţă
(Dendrocopos syriacus)
(Zona montană a Argeşului şi Muşcelului, diversitate şi unicitate în România, B, editat de Consiliul Judeţean Argeş, 2013, p.138)

În zone deschise şi în zone umede au pondere destul de apreciabile: eretele vânăt (*Circus cyaneus*), vânturelul roşu (*Falco tinnunculus*), potârnichea (*Perdix perdix*), prepeliţa (*Coturnix coturnix*), cristelul de câmp (*Crex crex*), ciocârlia de câmp (*Alauda arvensis*), silvia de câmp (*Sylvia communis*), pietrarul sur (*Oenanthe oenanthe*), câneparul (*Carduelis cannabina*), corcodelul mic (*Tachybaptus, ruficollis*), stârcul pitic (*Ixobrychus minutus*), egreta mare (*Egretta alba*), raţa mare (*Anas platyrhynchos*), raţa roşie (*Aythya nyroca*), cârstelul de baltă (*Rallus aquaticus*), găinuşa de baltă (*Gallinula chloropus*), lişiţa (*Fulica atra*), pescăruşul râzător (*Larus ridibundus*).

Pe lângă lacuri, bălţi şi râuri este frecvent auzit concertul speciilor de broaşte din genul *Rana* (*Rana ridibunda, Rana esculenta*).

Popândăul (*Citellus citellus*), hârciogul (*Cricetus cricetus*) sunt specii nelipsite în această zonă. Dintre rozătoare, cel mai răspândit este iepurele comun (*Lepus europaeus*) care se găseşte în număr mai scăzut în ultimul timp.

Fauna ihtiologică este destul de variată în judeţul Argeş, putându-se distinge, în apele de

munte: păstrăvul (*Salmo trutta fario*), lipanul (*Thymallus thymallus*) şi zglăvoaca (*Cottus gobio*), iar în cursurile mijlociu şi inferior ale râurilor: cleanul (*Leuciscus cephalus*), mreana (*Barbus barbus*), plătica (*Abramis brama*), scobarul (*Chondrostoma nasus*), ştiuca (*Esox lucius*), crapul (*Cyprinus carpio*) etc.

Câteva specii de păsări sunt adaptate habitatelor antropice: barza albă (*Ciconia ciconia*), guguştiucul sau turturica cu guler (*Streptopelia decaocto*), cucuveaua (*Athene noctua*), drepneaua neagră (*Apus apus*), rândunica de hambar (*Hirundo rustica*), lăstunul de casă (*Delichon urbica*), codobatura (*Motacilla alba*), stăncuţa (*Corvus monedula*), vrabia (*Passer domesticus*).[9]

Aflat în bazinul mijlociu al Argeşului, situl „lacurile de acumulare de pe Argeş" (care cuprinde acumulările Vâlcelele, Budeasa, Bascov, Piteşti şi Goleşti) este foarte important pentru numărul mare de specii de păsări protejate pe care le adăposteşte: barza(*Ciconia ciconia),* egreta *(Egretta garzetta),* sfrânciocul roşiatic *(Lanius collurio),* stârcul galben *(Ardeola ralloides),* raţa roşie *(Aythya nyroca),* cufundarul polar (*Gavia arctica),* stârcul pitic (*Ixobrychus minutus),* vânturelul de seară (*Lanius minor),* ferestraşul mic (*Mergus albellus)* etc. El este înscris în Reţeaua Natura 2000 (tip SPA – Arie specială de protecţie avifaunistică).[10]

„În ciuda presiunii antropice tot mai puternice, păsările găsesc de-a lungul văii Argeşului condiţii propice de viaţă, aici întâlnindu-se peste jumătate din numărul total de specii observate în ţara noastră. Cele mai multe specii sunt oaspeţi de vară, însă, procentul însemnat al speciilor sedentare arată că în judeţul Argeş există condiţii prielnice de viaţă pe durata întregului an. Prezenţa speciilor de pasaj este pusă în strânsă legătură cu Culoarul Rucăr – Bran, folosit de acestea ca loc de tranzit peste lanţul Carpaţilor Meridionali".[11]

Situaţia ariilor protejate

Datorită reliefului etajat şi aşezării sale la răscruce de influenţe climatice, judeţul Argeş este deosebit de bogat în regiuni pitoreşti şi peisaje încântătoare. De la luncile joase ale Argeşului şi până în alpinul Făgăraşilor regiunea oferă, prin varietatea orografică, condiţii optime pentru desfăşurarea într-o gamă largă a unei bogate flore şi faune, precum şi a diferitelor formaţiuni geologice.

Remarcabil, atât din punct de vedere natural cât şi administrativ, este Parcul Naţional Piatra Craiului, situat la joncţiunea celor două mari catene carpatice, extremitatea sud vestică a Carpaţilor Orientali şi capătul estic al Carpaţilor Meridionali. Masivul Piatra Craiului este unul dintre cele mai atrăgătoare locuri din Carpaţii româneşti, atât datorită reliefului cu pereţi calcaroşi verticali, cu brâne şi poliţe suspendate, cu creasta ce urcă în medie la 2000 m, cât şi faptului că adăposteşte o multitudine de specii de plante şi animale cu valoare endemică pentru Carpaţi. Toate acestea atrag iubitorul de frumuseţi naturale şi oferă cercetătorului o bogăţie de nebănuit pentru cercetare.

Încă din primii ani de când şi-a început activitatea Comisia Monumentelor Naturii în România (1930), acest teritoriu a fost supus măsurilor de ocrotire. Astfel, în 1938 a fost înfiinţată Rezervaţia Piatra Craiului Mare ce aparţinea administrativ judeţului Braşov. Ea avea o suprafaţă de 440 ha, fiind destinată în principal ocrotirii endemitului carpatic garofiţa Pietrei Craiului (*Dianthus callizonus*), ca unică staţiune pe glob a acestei specii.

---

[9] A. Mestecăneanu, *Studiul complex (sistematic, biologic, ecologic, etologic şi de răspândire) privind fauna de păsări (Aves) din bazinul Râul Doamnei – Argeş.* Teză de doctorat, Bucureşti, 2011.

[10] Denisa Conete, A. Mestecăneanu, R. Gava, *Speciile de păsări din situl AIA „Lacurile de acumulare de pe Argeş" protejate pe plan naţional şi european*. Argesis – Studii şi comunicări, Tom XIV, Piteşti, 2006.

[11] A. Mestecăneanu, Denisa Conete, Marinela Roşescu, R. Gava, *Observaţii avifaunistice pe valea râului Argeş.* Ecos, nr. 18, 2006.

Fig. 22 - Garofița Pietrei Craiului (*Dianthus callizonus)*(Zona montană a Argeşului şi Muşcelului, diversitate şi unicitate în România, A, editat de Consiliul Județean Argeş, 2013, p.132)

Fig. 23 - Sângele Voinicului (*Nigritella rubra*) (Zona montană a Argeşului şi Muşcelului, diversitate şi unicitate în România, A, editat de Consiliul Județean Argeş, 2013, p.136)

În 1971 rezervația s-a extins la 3 700 ha, iar în anul 1990, prin Ordinul Ministerului Mediului, Apelor şi Pădurilor, nr. 7/1990, s-a înfiinţat Parcul Național Piatra Craiului, cu o suprafață de 14 800 ha, care aparține administrativ la două județe: Braşov şi Argeş. Acesta a fost inclus în „List of protect aria în Romania (1932-1991)" la categoria II, conform clasificării şi categoriilor Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii, categorie ce corespunde parcurilor naționale. Legea nr. 5 din 2 000 privind aprobarea *Planului de amenajare a teritoriului național - secțiunea a III-a - zone protejate*, menționează Masivul Piatra Craiului printre parcurile naționale.

Un element caracteristic al peisajului geografic este relieful carstic, a cărui formare a fost favorizată de prezența calcarelor. După „Catalogul sistematic al peşterilor din România", în Piatra Craiului a fost menționat un număr de 161 de peşteri catalogate, dintre care 158 sunt formate în calcare, iar trei, în conglomerate. Zona carstică Dâmbovița-Dâmbovicioara, cu complexul de chei şi peşteri situate pe o suprafață de 2 000 ha, este declarată cu regim de protecție, prin Hotărârea 18 din 1994 a Consiliului Județean Argeş.

Fig. 24 – Barba-Ungurului (*Dianthus spiculifolius*) (foto V. Alexiu)

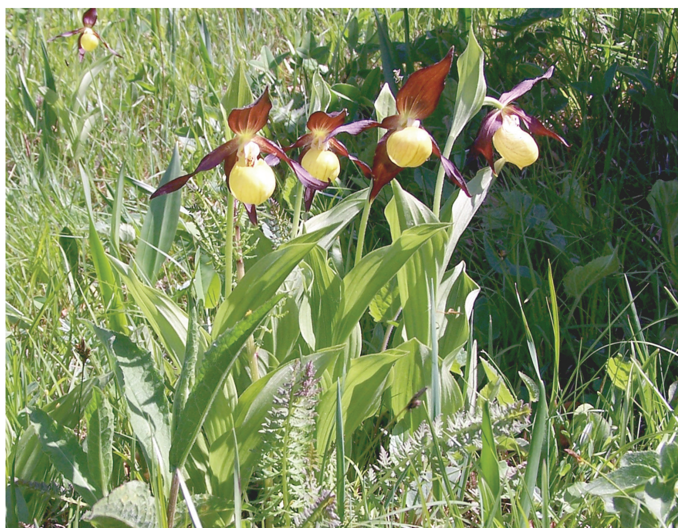

Fig. 25 - Papucul-Doamnei (*Cypripedium calceolus*) (foto V. Alexiu)

Fig. 26- Bulbuci de munte (Trollius europaeus)
(Zona montană a Argeşului şi Muşcelului,
diversitate şi unicitate în România, A,
editat de Consiliul Județean Argeş, 2013, p.50)

Fig. 27- Bujori de munte
(Rhododendron myrtifolium)
(Zona montană a Argeşului şi Muşcelului,
diversitate şi unicitate în România, A,
editat de Consiliul Județean Argeş, 2013, p.88)

Flora bogată a masivului cuprinde, pe lângă endemite carpatice, şi rarități floristice, multe cu statut de monumente ale naturii: garofița Pietrei Craiului, floarea-de-colț (*Leontopodium alpinum*), ghințura galbenă (*Gentiana lutea*), sângele-voinicului (*Nigritella rubra* şi *Nigritella nigra*), bulbucii (*Trollius europaeus*), iedera albă (*Daphne blagayana*), tulichina (*Daphne cneorum*), smârdarul (*Rhododendron myrtifolium*), tisa (*Taxus baccata*), barba-ungurului (*Dianthus spiculifolius*), Papucul-Doamnei (*Ciprypedium calceorus*) etc[12].

[12] V. Alexiu, *Categorii sozologice din cormoflora județului Argeş*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2011.

Fig. 28 şi 29 - Floare de colț (*Leontopodium alpinum*)
(Zona montană a Argeşului şi Muşcelului, diversitate şi unicitate în România, A,
editat de Consiliul Județean Argeş, 2013, p.44 şi 45)

De asemenea, dintre animalele ce trăiesc în Piatra Craiului sunt ocrotite: capra-neagră (*Rupicapra rupicapra*), râsul (*Lynx lynx*), cocoşul-de-munte (*Tetrao urogallus*), fluturaşul de stâncă (*Tichodroma muraria*), corbul (*Corvus corax*), vipera (*Vipera berus*) şi altele. Toate aceste specii de animale sunt menționate în Anexa II din Directiva nr. 92/43/CEE din 21 mai 1992 a Consiliului Uniunii Europene („Directiva asupra conservării habitatelor naturale şi a faunei şi florei sălbatice"), cu statut de specii pentru care trebuie înființate zone protejate în vederea ocrotirii lor.

O prezență extraordinară în apele râului Vâlsan este aspretele, descoperit de studentul naturalist N. Stoica şi studiat de M. Dumitrescu, P. Bănărescu şi N. Stoica. S-a identificat în acest peşte nu numai o specie nouă, endemică, ci şi un gen nou *Romanichthys valsanicola* Dumitrescu, Bănărescu & Stoica, 1957.

Aspretele este o specie de peşti din familia Percidae, deci înrudit cu bibanul. Este o specie întâlnită numai pe teritoriul României. Specia a ajuns într-un grav pericol de dispariție nu datorită pescuitului, ci din pricina amenajărilor hidroenergetice care au modificat ireversibil habitatul speciei, şi datorită poluării. În prezent, efectivele speciei sunt extrem de mici, probabil câteva zeci de exemplare. Pentru salvarea speciei s-au luat măsuri de urgență, inclusiv declararea Văii Vâlsanului rezervație cu regim special, interzicerea pescuitului aspretelui, reducerea poluării menajere etc.

Fig. 30 - Aspretele (*Romanichtys valsanicola*) (foto Alina Vlăduțu)

Mai sus de obârşia văilor, în căldările de sub creste, stau ascunse numeroase lacuri alpine, situate în principal sub Curmătura Zârnei, în căldările Leaotei şi sub Moldoveanu.

Rezervaţiile paleontologice, rezervaţiile geologice şi zonele carstice conţin informaţii şi mărturii inestimabile despre trecutul acestor plaiuri şi în multe situaţii ele se aseamănă siturilor istorice[13].

În apropiere de oraşul Câmpulung Muscel se află câteva formaţiuni petrografice şi strate ce prezintă o însemnătate deosebită pentru studiile geologice şi paleontologice, fapt pentru care, în anul 1954, ele au fost declarate rezervaţii ştiinţifice de către Sfatul Popular al fostei regiuni Argeş şi apoi de către Comisia Monumentelor Naturii, prin HCM 458/1954, redefinită prin Hotărârea Consiliului Judeţean Argeş nr. 18/21.12.1994.

Calcarul de Albeşti este cunoscut încă de pe timpul romanilor. Este confirmată existenţa unor pietrari sub numele de lapidari, de care se leagă construirea unor edificii în Dacia. Sunt informaţii că acest calcar a fost exploatat pentru construirea castrului roman Jidova, de la intrarea în Câmpulung, dar şi pentru ridicarea podului de la Drobeta de celebrul arhitect Apollodor din Damasc.

Cu piatra de Albeşti au fost construite numeroase clădiri civile şi religioase: mănăstirile Curtea de Argeş, Cozia şi Turnu, părţi din palatul de la Mogoşoaia şi de la Potlogi, Casa de Cultură de la Târgu Jiu, sediul Patriarhiei Române, Circul Mare din Bucureşti, Casa Presei Libere, Băile Olăneşti, Stadionul Farul şi Cazinoul din Constanţa, podul de la Cernavodă, Palatul Parlamentului. Numeroase clădiri din Câmpulung au folosit acest material: Primăria, Casa de Cultură Tudor Muşatescu, gardul Grădinii Publice, Biserica Flămânda, Biserica Sfânta Muceniţă Marina, Vila Drăghiceanu, Vila Ghica Năstase şi altele. Piatra de mormânt a voievodului Nicola Alexandru este făcută din piatră de Albeşti. Certificatul de naştere a localităţii Câmpulung Muscel (anul 1300), reprezentat de piatra tombală a comitelui Laurenţiu de Longo Campo, este un bloc foarte mare din calcar de Albeşti (2 tone greutate). Tot cu această piatră s-a zidit, în 1352, mănăstirea din Câmpulung.

Fig. 31 - Urme fosile în calcarul de la Albeşti (foto V. Alexiu)

În prezent, o zonă limitată este declarată rezervaţie ştiinţifică. Calcarul rezervaţiei are o culoare alb-gălbuie, roşcată, vânătă sau alburie şi este de vârstă eocenă (circa 60 milioane de ani). Conţine o faună fosilă foarte bogată: echinoderme, lamelibranchiate, anelide, moluşte, dinţi şi fanoane de rechin. Foarte numeroase sunt fosilele de numuliţi (ca nişte bănuţi mici), de unde şi numele de calcar numulitic. S-au descoperit şi urme de crabi, care impresionează prin desenul lor dantelat.

[13] V. Alexiu, Daniela Ileana Stancu, Magdalena Chiriţoiu, *op. cit.*, 2011.

Granitul din rezervația geologică de la Albeştii de Muscel, în spărtură proaspătă, are culoarea roz, cu textură masivă. Este alcătuit din cuarț albăstrui, biotit şi granat fin granulat. Apariția sa este determinată de existența unui bloc cristalin cu poziție mai ridicată şi de pe care formațiunile mezozoice acoperitoare au fost îndepărtate prin eroziune.

Fig. 32 - Granitul de la Albeşti (foto Daniel Răcăşanu)

La vest de Câmpulung, la o depărtare de 10 km, în satul Suslăneşti, comuna Mioarele, o suprafață de circa 5 ha, situată pe dealul Hobaia, în punctul numit "Marlauz", cu vegetație săracă, uneori umbrită de salcâmi sau plopi ce se luptă cu solul sărac al regiunii, este rezervația paleontologică cu peşti fosili.

Dealul Hobaia este sculptat în depozitele oligocenului (35-40 milioane de ani), ce se întind de la Nămăeşti până la Boteni, culmea Mățăului şi "muscelul" dintre Argeşel şi Dâmbovița. Aceste depozite sunt reprezentate prin şisturi bituminoase brune-negricioase care, încălzite la flacăra unui chibrit, degajă mirosul caracteristic al petrolului. Şisturile disodilice sunt considerate ca rocă-mamă a petrolului, de unde acesta a migrat ulterior. În ele s-a conservat o bogată faună ichtiologică. De studiul acestora s-a ocupat paleontologul Mircea Paucă. El a identificat circa 30 de specii de peşti, dintre care 13 sunt noi pentru ştiință. În spărtura acestor roci apar urmele pietrificate ale scheletelor de peşti osoşi, frunze de salcie, urme de viermi.

Fig. 33 - Peşti fosili în rezervația paleontologică de la Suslăneşti
(foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

Rezervația floristică „Poienile cu narcise de la Negrași” are o suprafață de 4,6 ha și a fost înființată prin decizia nr. 659 din 24 iunie 1966 a Sfatului Popular al Regiunii Argeș. Este una dintre cele mai sudice stațiuni cu narcise sau coprine (*Narcissus stellaris* ssp. *radiiflorus*), aflată la cea mai mică altitudine (180-182 m) din România.

Coprinele sălbatice seamănă cu narcisele albe din grădini. Se deosebesc însă de acestea prin tulpinile mai subțiri și mai gingașe, prin frunzele mult mai înguste și florile mai mici. Odinioară pădurile erau mult mai întinse, însă exploatarea lor masivă a dus la diminuarea sau chiar dispariția acestora. Omul a schimbat total fața locurilor, înlocuind-o prin culturi agricole, întinse suprafețe cu fânețe sau izlazuri. Acum, numai în lungul apelor și pe terenurile mlăștinoase se întâlnesc pâlcuri de anini, iar stejarul, care ocupa altădată aproape toată cîmpia, a devenit o raritate. În unele locuri s-au păstrat poieni în care rezistă, de secole, populații de *Narcissus poeticus* L. ssp. *radiiflorus* (Salisb.) Baker (fam. Amaryllidaceae).

Fig. 34 - Narcisele de la Negrași (*Narcissus poeticus* ssp. *radiiflorus*) (foto V. Alexiu)

În sens larg, protecția naturii are ca obiectiv principal păstrarea nealterată a ecosistemelor naturale (ecofondul) și a fondului genetic (genofondul) la nivel global și regional, în vederea asigurării echilibrului între componentele naturale ale mediului, pe de o parte, și între acestea și societatea umană, pe de altă parte.

Lista monumentelor naturii şi a ariilor protejate din judeţul Argeş

Nr. crt.	Denumirea ariei protejate	Principalele valori naturale protejate	Anul normativ/ Anul declarării
1.	Microrelief carstic Cetăţeni	Circa 530 de specii de plante, din care nouă endemice şi numeroase plante termofile cu caracter relictar. În zonă există şi monumente istorice din sec. XIII-XVII.	HCP 4/1972 HCJ 18/1994 Legea 5/2000
2.	Granitul de la Albeşti	Apariţia la suprafaţă a unei formaţiuni stâncoase, formate din granit, într-o zonă în care predomină calcarele eocene.	HCP 4/1972 HCJ 18/1994 Legea 5/2000
3.	Locul fosilifer Suslăneşti	Numeroase urme de specii de peşti teleosteeni proveniţi din fauna marină oligocenă, păsări, insecte şi resturi de plante: *Laurus, Magnolia.*	HCM 165/1955 HCJ 18/1994 Legea 5/2000
4.	Calcarul numulitic de la Albeşti	Calcare eocene în care se găsesc numuliţi precum şi alte specii ale faunei paleogene, cum ar fi: nevertebrate, arthopode, peşti selacieni.	HCM 458/1954 HCJ 18/1994 Legea 5/2000
5.	Poiana cu narcise de la Negraşi	Covor compact de narcise (*Narcissus poeticus* ssp. *radiiflorus*).	Decizia 659/1966 HCJ 18/1994 Legea 5/2000
6.	Zona carstică cheile Dâmboviţa-Dâmbovicioara	Condiţiile naturale au favorizat răspândirea unui număr foarte mare de specii de provenienţă fitogeografică diferită. Valea Dâmbovicioarei adăposteşte un număr mare de specii endemice.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
7.	Golul alpin Moldoveanu - Capra	Cuprinde cei mai înalţi munţi: Moldoveanu, 2544 m şi Negoiu, 2535 m, dezvoltaţi pe roci cristaline şi caracterizaţi prin creste alpine, văi şi circuri glaciare, suprafeţe de denudaţie puţin extinse şi etajate.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
8.	Peştera Piscul Negru	Calcare cristaline (400 m, peştera principală, 100 m, a doua peşteră).	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
9.	Peştera Dobreştilor	Peştera este situată lângă Brusturet, pe versantul drept amonte, 150 m (diferenţa de nivel).	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
10.	Peştera nr. 15	Este situată în aval de peştera Dâmbovicioara, în punctul Izvorul din Plai	HCJ 18/1994 Legea 5/2000

11.	Peştera Dâmbovicioara	Este una din cele mai vechi peşteri cunoscute la noi în ţară. Este situată la 500 m în amonte de satul Dâmbovicioara.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
12.	Peştera Uluce	Calcare. Elemente morfologice subterane ce apar ca nişte formaţiuni cristaline de culoare sidefie.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
13.	Peştera Stanciului şi Marele Grohotiş	Marele Grohotiş, întins pe 4 km, coboară din Piatra spre valea lui Ivan a Dragoslovenilor în opt fâşii de bolovani ce se întind până la picioarele abruptului. Lângă el, o arcadă rămasă în urma prăbuşirii formează „Cerdacul Stanciului“, cu care a fost legată printr-un horn vertical, Peştera Stanciului.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
14.	Avenul din Grind	Avenul reprezintă, până în prezent, singura penetrare naturală în resursele hidrografice subterane extrem de complexe din Piatra Craiului.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
15.	Lacul Iezer	Lac alpin în căldarea glaciară a Iezerului Mic.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
16.	Lacul Zârna	Lac alpin. Izvoare bogate cu un debit de 50 l/s. Adâncimea medie a apei este de 0,3 m.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
17.	Lacul Jgheburoasa	Lac alpin. Debitul pârâului ce iese din lac este de 25 l/s. Fundul lacului este acoperit cu mâl.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
18.	Lacul Hârtop I	Lac alpin. Adâncimea apei este de 2,1 m. Lacul este alimentat de izvoare. Se află la obârşia V. Leaota.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
19.	Lacul Hârtop II	Lac alpin. Adâncimea medie este de 0,7 m. Maluri cu grohotiş şi blocuri de stâncă, alternate cu turbărie.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
20.	Lacul Hârtop V	Lac alpin înconjurat de stânci spre est şi vest, acoperit pe alocuri cu jnepeni. Adâncimea maximă a apei este de 3 m. Izvorul alimentator este redus ca debit.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
21.	Lacul Mănăstirii	Lacul alpin este alimentat de un izvor ce se răsfiră în trei braţe înainte de a intra în lac.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
22.	Lacul Valea Rea	Lac alpin. Suprafaţa este de 0,5 ha şi adâncimea maximă a apei este de 2 m.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
23.	Lacul Buda	Căldare glaciară.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000

24.	Lacul Izvorul-Muşeteica	Constituie obârşia pârâului Izvorul-Muşeteica, afluent de dreapta al Văii Buda.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
25.	Lacul Scărişoara-Galbena	Acest lac este cel mai mare din bazinul Râului Doamnei şi cel mai adânc (9 m). Alimentat de patru izvoare.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
26.	Lacul Galbena	Lac alpin. Suprafaţa, 0,2 ha, adâncime, 1 m.	HCJ 18/1994 Legea 5/2000
27.	Valea Vâlsanului	Principala specie ocrotită este aspretele(*Romanichthys valsanicola*), care în mod obişnuit se localizează în zona piscicolă a lipanului.	HCJ 4/1972 HCJ 18/1994 Ordin Ministru 90/02.02.1998 Legea 5/2000
28.	Piatra Craiului	Masivul Piatra Craiului adăposteşte un număr apreciabil de specii endemice (53 de specii), adică aproximativ 41% din totalul endemismelor ce cresc în ţara noastră.	HCM 645/1938 Ordinul nr. 7/27.01.1990 HCJ 18/1994 Legea 5/2000 HG 230/2003
29	Golul alpin Valea Rea-Zârna	Rezervaţie naturală. Protejarea formelor de relief glaciar şi periglaciar a lacurilor glaciare, a unor habitate şi specii floristice alpine, subalpine, protejarea vegetaţiei tinoavelor. Protejarea faunei alpine.	HG 2151/2004
30	Măgura-Nucşoara	Protejarea elementelor geo-morfologice şi hidrologice unice: forme de relief carstic dezvoltat în depozite de gresii gipsifere, lac de dizolvare în ghips.	HG 2151/2004
31	Lacul lui Bârcă	Rezervaţie botanică şi arheologică.	HG 2151/2004
32	Lacul Bascov	Arie de protecţie specială avi-faunistică.	HG 2151/2004

CAPITOLUL II
EVOLUȚIA ISTORICĂ A COMUNITĂȚII

Vestigii arheologice

O privire generală asupra istoricului şi stadiului cercetării. Unul dintre cele mai bogate şi reprezentative judeţe ale ţării în privinţa potenţialului arheologic, judeţul Argeş a beneficiat de ample cercetări în domeniu, periegheze, sondaje sau săpături arheologice sistematice.

Importantele descoperiri paleolitice din ţara noastră au constituit punctul de plecare pentru cercetările de pe văile Argeşului şi ale afluenţilor săi. În cadrul acestor cercetări, majoritatea constând din periegheze, în anii ’60 s-au remarcat arheologii argeşeni Ion Nania (văile Dâmbovnicului şi Mozacului, ca şi valea Râului Doamnei)[14] şi Paul I. Dicu (valea Argeşului)[15]. Principalele rezultate constau în descoperirea unei serii de unelte paleolitice, precum şi în lărgirea ariei culturii de prund în România.

Epoca eneolitică, reprezentată în zona Argeşului de cultura Gumelniţa, a început să fie cercetată sistematic începând cu săpăturile arheologice efectuate în anii '60 ai secolului trecut în cele două *tell*-uri de la Teiu, realizate de Sebastian Morintz, Ion Nania şi Marinel Popescu[16]. Noi săpături arheologice într-un alt sit eneolitic (Popeşti) au loc în anul 1985, realizate de Muzeul Judeţean Argeş, prin arheologul Teodor Cioflan, rezultatele săpăturii fiind publicate în anuarul muzeului[17]. Ultimul *tell* gumelniţean cercetat în zona Argeşului a fost cel de la Zidurile, comuna Mozăceni, explorat în perioada 2000-2001, de către Dragoş Măndescu[18].

Fig. 35 - Ceramică – cultura Gumelniţa, descoperită în *tell*-ul de la Teiu
(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

---

[14]Ion Nania, *O nouă descoperire din paleoliticul superior în regiunea Argeş*, în „Studii şi cercetări de istorie veche”, volumul 15, 1964, 4, p. 517-521; Idem, *Aria culturii de prund în România*, în „Studii şi comunicări”, Muzeul Piteşti, I, 1968, p. 17-22.

[15]I. Dicu, *Descoperiri atribuite paleoliticului inferior pe cursul mijlociu al Argeşului (jud. Argeş)*, în „Studii şi cercetări de istorie veche”, 23, 1972, 2, p. 223-234; Idem, *Noi descoperiri de unelte atribuite paleoliticului inferior pe cursul mediu al Argeşului*, în „Studii şi cercetări de istorie veche”, 24, 1973, 4, p. 653-658.

[16] I. Nania, *Locuitorii gumelniţeni în lumina cercetărilor de la Teiu*, în „Studii şi articole de istorie”, IX, 1967, p. 7-23.

[17] T. Cioflan, *Cercetările arheologice de la Popeşti, judeţul Argeş,* în „Argesis”, VII, 1995, p. 5-12.

[18] D. Măndescu, *Tellul gumelniţean de la Ziduri (comuna Mozăceni, jud. Argeş)*, în „Argessis”, X, 2001, p. 7-19; Idem, *Cercetări arheologice pe valea Dâmbovnicului, I. Şantierul arheologic Ziduri, comuna Mozăceni, jud. Argeş*, în „Argesis”, XI, 2002, p. 31-38.

Din păcate, epoca bronzului nu s-a bucurat, până acum, în județul Argeş, de săpături sistematice coerente şi de durată, cele mai multe descoperiri fiind întâmplătoare, izolate: topoare din piatră sau din cupru, precum depozitul de topoare de la Călineşti-Dealul Olarului[19], mormintele în ciste de piatră din zona Muscelului (Câmpulung-Apa Sărată, Albeştii de Muşcel, Cetățenii din Deal), aşezarea de la Țițeşti-Valea Stânii[20]. De sondaje arheologice au beneficiat aşezările de la Bucşeneşti-Lotaşi (săpături Eugenia Popescu şi Alexandru Vulpe), Şuici-Valea Calului (Ersilia Tudor)[21], Şerbăneşti (Teodor Cioflan şi Romeo Maschio)[22].

Fig. 36 - Topoare de cupru, descoperite la Călineşti (foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

În schimb, epoca fierului a fost intens cercetată prin săpături arheologice. În domeniul necropolelor hallstattiene târzii - orizontul Ferigile fiind foarte bine reprezentat în Argeş - un prim loc în cercetările din țara noastră îl au cele de la Tigveni, Cepari, Rudeni, Țiţeşti sau Curtea de Argeş - „Rodovanu", publicațiile arheologilor Alexandru Vulpe şi Eugenia Popescu fiind lucrări de bază în acest sens[23]. Cea de-a doua epocă a fierului (Latène) este bine cercetată, îndeosebi ca urmare a săpăturilor arheologice efectuate de-a lungul timpului în centrul geto-dac de la Cetățeni[24]. La cunoaşterea culturii şi civilizației geto-dace din spațiul argeşean au contribuit şi numeroasele

[19] A. Vulpe, *Varia archaeologica (II). Depozitul de topoare de la Râncăciov-Argeş*, în „Thraco-Dacica", IX, 1988, 1-2, p. 207-210.

[20] D. Măndescu, M. Miroiu, *Aşezarea aparținând culturii Tei de la Valea Stânii (comuna Țițeşti, județul Argeş)*, în „Argesis", XIV, 2005, p. 101-107.

[21] Ersilia Tudor, *Cercetările arheologice făcute la Valea Calului, jud. Argeş*, în „Studii şi comunicări", Muzeul Curtea de Argeş, II, 1987, p. 3-9; *Idem*, *Cu privire la unele sincronisme culturale în perioada timpurie a bronzului românesc*, în „Thraco-Dacica", III, 1982, p. 94-100.

[22] T. Cioflan, R. Maschio, *Săpăturile arheologice de salvare de la Şerbăneşti, județul Argeş*, în „Argesis", vol. IX, 2000, p. 7-14.

[23] A. Vulpe, Eugenia Popescu, *Date noi privind grupul Ferigile în Argeş*, în „Studii şi comunicări", Muzeul Piteşti, I, 1968, p. 22-31; Eugenia Popescu, A. Vulpe, *Nouvelles découvertes du type Ferigile*, în „Dacia", N. S., vol. XXVI, 1982, p. 77 - 114.

[24] D. V. Rosetti, *Şantierul arheologic Cetățeni*, în „Materiale şi cercetări arheologice", VIII, 1962, p. 73-88; D. Măndescu, *Cetățeni. Stațiunea geto-dacă de pe valea Dâmboviței superioare*, Editura Istros, Brăila, 2006, cu întreaga bibliografie.

descoperiri întâmplătoare, unele de mare valoare documentară, precum tezaurul de piese de argint de la Rociu[25].

Pentru epoca romană, punctul de referință al arheologiei argeșene rămâne limesul transalutan[26], una dintre cele mai importante linii fortificate cu caracter militar din provincia Dacia. Limesul se întinde pe o lungime de 235 km, între Dunăre (Flămânda, jud. Teleorman) şi Carpaţi (pasul Rucăr-Bran), orientat pe direcția nord-sud, la o distanță ce variază între 10 şi 50 km est față de râul Olt. Mai bogat în obiective militare romane decât oricare altul dintre județele situate astăzi pe teritoriul Daciei extracarpatice, Argeşul este brăzdat în diagonală, de la sud-vest la nord-est, de ceva mai mult de jumătate din traseul limesului transalutanus - 125 km din totalul de 235 km, câți măsoară această frontieră artificială.

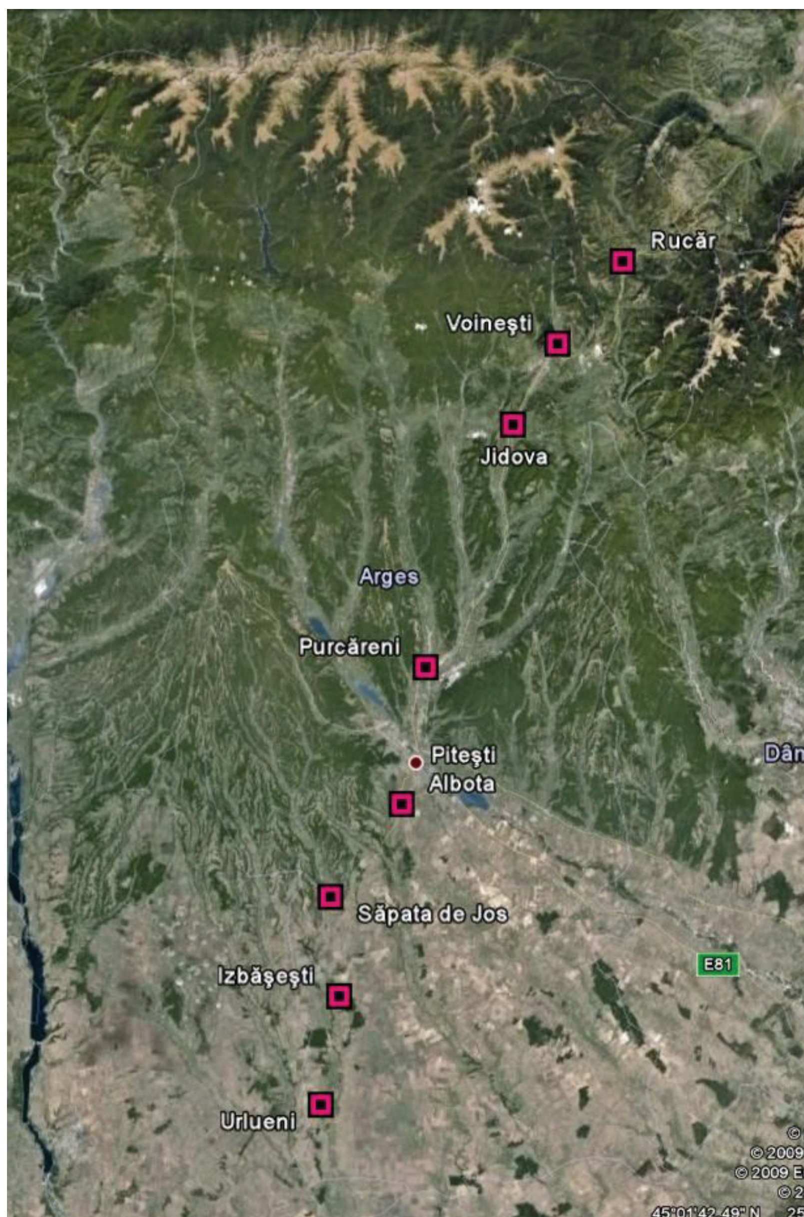

Fig 37 - Limes Transalutanus în județul Argeş
(hartă preluată http://maps.google.ro/maps/13.05.2013)

[25] V. Teodorescu, I. Rizea, V. Dupoi, *Un tezaur de podoabe dacice de argint şi de monede romane republicane descoperit în Muntenia (Tezaurul de la Rociu, jud. Argeş)*, în „Studii şi comunicări", Muzeul Piteşti, II, 1969, p. 101-108; D. Măndescu, *Tezaure geto-dace descoperite în județul Argeş*, în „Argeş", S. N., III (37), 24 (255), septembrie 2003, p. 14.
[26] M. Cristudor, *Limes Transalutanus*, în „Studii şi comunicări", Muzeul Piteşti, II, 1972, p. 229-241.

Din totalul de 15 castre de pe întreg limesul, două treimi (zece castre) sunt situate pe teritoriul județului Argeş: Urlueni - două castre, Fâlfani, Săpata de Jos- două castre, Albota, Purcăreni, Câmpulung -„Jidova“ - două castre, Rucăr-„Scărişoara“, la care se adaugă interesantul sit de pe dealul „Măilătoaia“ de la Voineşti, comuna Lereşti. Contribuțiile majore aduse de studiul obiectivelor militare romane din zona argeşeană la istoria Limesului Transalutan nu au fost deloc puține. În domeniul cronologiei, tezaurul cu emisiuni de la împărații Septimius Severus până la Gordian al III-lea, descoperit de către Vasile Christescu în castrul mare de cărămidă de la Săpata de Jos, a constituit mult timp un reper de referință pentru cronologia întregului sistem defensiv transalutan. În stadiul actual al cercetării, se poate admite existența mai multor etape în constituirea liniei transalutane, cu origini încă din timpul războaielor dacice ale lui Traian, aşa cum lasă să se întrevadă castrele de mici dimensiuni, din pământ, precum cel de la Rucăr, ori castrele mici ce le dublează pe cele mari, aşa cum este situația la Câmpulung -„Jidova“ ori la Urlueni. De asemenea, tot studiul castrelor din spațiul argeşean a oferit date esențiale referitoare la distrugerea şi părăsirea limesului transalutan, eveniment ce se leagă de atacul carpic de la mijlocul secolului al III-lea, din timpul împăratului Filip Arabul[27]. Apoi, meritorie rămâne documentarea, prin intermediul cărămizilor, țiglelor ştampilate sau *graffiti*-urilor descoperite aici, despre trupele militare cantonate pe limes, în diverse faze ale existenței sale: Cohorta Secunda Flavia Bessorum la Rucăr[28]; un detaşament al Legiunii a XI-a Claudia Pia Fidelis la Voineşti, şi tot la Voineşti, precum şi la Câmpulung-„Jidova“ - Cohorta Prima Flavia Commagenorum[29]. Şi, nu în ultimul rând, trebuie menționat faptul că tot în zona aici discutată se află şi singurul castru de piatră de pe întregul limes transalutan, şi anume cel de la Câmpulung- „Jidova”, transformat în muzeu de sit[30].

Vestigiile din secolele IV-VII sunt reprezentate în județul Argeş, în cea mai mare parte, de descoperiri numismatice, întâmplătoare şi izolate, puține fiind siturile arheologice propriu-zise care au beneficiat de sondaje arheologice, precum aşezările dacilor liberi, aparținând culturii Militari-Chilia, de la Podul Dâmboviței[31], şi, mai recent, cea de la Negraşi- „Fântâna Ilinii”[32].

Două repere ale antichității daco-romane în județul Argeş: rezervațiile arheologice de la Cetățeni şi Câmpulung- *Jidova*. Dintre zecile de stațiuni arheologice, preistorice şi antice, descoperite şi parțial cercetate pe teritoriul județului Argeş, două se remarcă prin importantul lor potențial, prin tradiția cercetării şi prin rezultatele deosebite ale investigațiilor arheologice de la al căror început s-au scurs mai bine de 130 de ani.

Situl geto-dacic de la Cetățeni[33] este amplasat la est de Câmpulung, într-un cadru natural de o rară frumusețe, în imediata apropiere a munților Leaota. Relieful este alcătuit din dealurile înalte subcarpatice străbătute de la nord la sud de râul Dâmbovița, ce formează aici un defileu caracteristic cursurilor râurilor în sectoarele montane.

---

[27] Em. Popescu, C. C. Petolescu, T. Cioflan, *Distrugerea castrului roman de la Câmpulung-Jidava*, în „Studii şi comunicări”, Muzeul Câmpulung Muscel, III, 1984, p. 15-17.
[28] Ioana Bogdan Cătăniciu, *Cercetări în* castellum *de la Rucăr*, în „Studii şi comunicări de istorie veche şi arheologie”, 25, 1974, 2, p. 277-288.
[29] M. Bădescu, *Ştampile tegulare de la Voineşti-Muscel (comuna Lereşti, jud. Argeş)*, „Studii şi comunicări de istorie veche şi arheologie”, 32, 1981, 2, p. 291-295.
[30] C. C. Petolescu, T. Cioflan, *Discuții pe marginea reconstituirii unor elemente ale sistemului de apărare al castrului roman de la Câmpulung-Jidava, jud. Argeş, în* „Revista muzeelor şi monumentelor”, Monumente istorice şi de artă”, XVIII, 1988, 2, p. 70-72.
[31] Alexandrina Alexandrescu, Anca Păunescu, *Aşezarea din sec. III e.n. de la Podul Dâmboviței*, în „Studii şi comunicări”, Muzeul Piteşti, 1971, p. 163-174.
[32] D. Măndescu, *Cercetări arheologice pe valea Dâmbovnicului, II. Şantierul arheologic Negraşi, comuna Negraşi, jud. Argeş*, în „Argesis”, XI, 2002, p. 39-41.
[33] Idem, *Cetățeni. Stațiunea geto-dacă de pe valea Dâmboviței superioare*, Brăila, 2006.

Fig. 38 – Valea Dâmboviței la Cetățeni (foto Dragoş Măndescu)

Doi mici afluenți ai Dâmboviței de pe partea sa stângă (Valea lui Coman, la nord, Valea Chiliilor, la sud) marchează limitele generale ale unei locuiri din cea de-a doua epocă a fierului, suprapusă de o aşezare medievală. Între aceşti doi afluenți, pe malul stâng al Dâmboviței se ridică un monticol pietros (rezervație geologică – microrelief carstic), ale cărui pante sunt extrem de abrupte, aproape verticale, denumit „Cetățuia" sau „Cetățuia lui Negru-Vodă". Platoul stâncos şi îngust de pe vârful acestui monticol, care domină defileul Dâmboviței, adăposteşte un vechi schit ortodox. „Cetățuia" a fost utilizată în antichitate ca o adevărată cetate fortificată aproape în totalitate natural, însă poziția dominantă (723 m altitudine) şi inexpugnabilă a fost valorificată şi în Evul Mediu, când o nouă fortificație a funcționat aici, de data aceasta cu urme ceva mai consistente, având un rol strategic la granița nordică a Valahiei, în acelaşi timp fiind şi punct vamal.

Situl a fost cercetat, cu unele întreruperi, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea până în ultimii ani, prin perseverența unor arheologi precum Dimitrie Butculescu, Dinu V. Rosetti, Flaminiu Mârztu, Lucian Chițescu, Teodor Mavrodin, Anca Păunescu, Spiridon Cristocea etc.

Stațiunea geto-dacă de la Cetățeni cumulează trei componente esențiale: o aşezare deschisă, întinsă pe circa 1 km de-a lungul malului stâng al râului Dâmbovița, fortificație aflată pe vârful monticolului „Cetățuia", precum şi o necropolă situată în aval de aşezare, pe terasa dreaptă a râului.

Despre zonele nord şi de sud ale aşezării deschise ne-au rămas însemnări mai detaliate. S-a constatat că locuirea din cea de-a doua epocă a fierului nu este unitară din punct de vedere stratigrafic, existând diferențieri importante între zona nordică (sectorul „Poiana Târgului"[34]) şi cea sudică (sectorul „Monumente"[35]). În jumătatea sudică, locuirea este bogată şi intensă, stratul de cultură ajungând la grosimea de 1,7 m şi, ceea ce este foarte important, alcătuit din două sau chiar trei nivele distincte[36]. Aici au fost cercetate câteva structuri de habitat, precum locuințe de suprafață şi vetre, urmele unui parapet pentru susținerea terasei realizat din pietre de dimensiuni mari,

[34]L. Chițescu, *Cercetări arheologice la Cetățeni, județul Argeş*, în „Cercetări arheologice", II, 1976, p. 163 şi următoarele, fig. 3, 8-9.
[35]L. Chițescu, A. Sion, Sp. Cristocea, *Cercetările arheologice efectuate la complexul de monumente feudale de la Cetățeni, jud. Argeş*, în „Cercetări arheologice", VI, 1983, p. 73-74, fig. 12.
[36] D. Măndescu, *op. cit.*, p. 26, 78 şi urm.

neprelucrate, legate cu lut, iar materialele arheologice s-au dovedit a fi deosebit de spectaculoase şi relevante pentru civilizaţia geto-dacă aflată în etapa sa maximă de dezvoltare (faza „clasică”, secolele II a.Chr.- I p.Chr.): ceramică lucrată la mână şi la roată, podoabe (fibule, brăţări, mărgele, pandantivi) din bronz, fier, argint şi chiar din aur (au fost descoperite şi vestigiile unui atelier de meşter bijutier[37]), un tezaur de denari romani republicani şi imperiali de început[38], multe piese de import, în special amfore de Rhodos[39] etc.

Fig. 39 - Podoabe dacice de la Cetăţeni (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

În timpul săpăturilor arheologice conduse de Dinu V. Rosetti, în aşezarea deschisă a fost descoperită şi cercetată o clădire cu absidă[40]. Arhitectul Dinu Antonescu consideră această construcţie un sanctuar liniar absidat cu o singură încăpere, incluzând-o printre monumentele de

[37] Idem, *Atelierul de producere a podoabelor de bronz din dava getică de la Cetăţeni*, în „Sargetia”, XXXI, 2003, p. 139-142.

[38]B. Mitrea, D. V. Rosetti, *Un tezaur de denari romani republicani şi imperiali de început descoperit la Cetăţeni Muscel*, în „Studii şi comunicări”, Muzeul Piteşti, 1972, p. 221-228; idem, *Date noi cu privire la tezaurul de la Cetăţeni, Muscel*, în „Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie”, 25, 1974, 1, p. 19-33.

[39] D. Tudor, *Răspândirea amforelor greceşti ştampilate în Moldova, Muntenia şi Oltenia*, în „Arheologia Moldovei”, V, 1967, p. 53-61, nr. catalog 11-67, fig. 1/10-23; 2-4/87-93 (eponimi) şi p. 61-65, nr. catalog 68-99 (producători); Gr. Cantacuzino, *Timbres amphoriques inédites trouvés en Roumanie*, în „Dacia”, III-IV, 1927-1932, p. 612-617; I. Glodariu, *Relaţii comerciale ale Daciei cu lumea elenistică şi romană*, Cluj, 1974, p. 184-190, nr. catalog 25; D. Măndescu, *Ştampile amforice de la Cetăţeni păstrate în colecţia Muzeului Judeţean Argeş – Piteşti*, în „Argessis”, IX, 2000, p. 68 şi urm., nr. catalog 1-3, 5, 7-9 (eponimi), 11-15 (producători), cu fig. corespunzătoare.

[40] R. Vulpe, *Aşezări getice din Muntenia*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1966, p. 39.

acest gen din aşezările geto-dace (analogii la Bucureşti-Tei şi la Pecica)[41]. În privinţa datării construcţiei absidate, o fibulă de schemă Latène mijlocie şi amfore rhodiene descoperite în zonă conduc la o datare între sfârşitul secolului al III-lea şi a doua jumătate a secolului al II-lea a. Chr., ceea ce ne determină să vedem în construcţia cu absidă de la Cetăţeni unul dintre cele mai vechi sanctuare din lumea geto-dacilor, alături de cele de la Butuceni şi Popeşti[42].

Urmele locuirii geto-dace în zona de nord-vest a sitului sunt mai puţin reprezentate, în sectorul „Poiana Târgului" înregistrându-se un singur nivel de locuire[43], mult mai subţire şi mai puţin consistent decât stratul din capătul opus („Monumente"). Totuşi, acest nivel conţinea vestigiile unor locuinţe dacice de suprafaţă, cercetate laolaltă cu o vatră în aer liber[44]. Materialul arheologic recoltat din unicul nivel de locuire din sectorul „Poiana Târgului" este variat: se remarcă un vârf de lance, un ciocan de fier şi fragmente ceramice din vase realizate cu mâna sau la roată. Câteva dintre formele ceramice (oala-borcan cu butoni-apucătoare şi cu brâu alveolat dispus „în ghirlandă", strachină cu buza verticală, cană cu toarta uşor supraînălţată)[45] par a indica o locuire uşor decalată cronologic, mai veche decât cea din sectorul „Monumente"[46], ceramica respectivă având afinităţi accentuate cu aceea a culturii getice timpurii, de tip Zimnicea-Murighiol[47].

Aşezarea geto-dacă de la Cetăţeni a beneficiat de protecţia unei puternice cetăţui de refugiu situată pe malul stâng al Dâmboviţei, pe vârful monticolului pietros, unde astăzi se află schitul ortodox „Negru-Vodă". Poziţia este dominantă, aproape inexpugnabilă, cu pante abrupte. Urmele geto-dace de pe platoul îngust de pe vârful monticolului au fost reperate încă din timpul săpăturilor din 1958[48], însă fortificaţia geto-dacă a fost cercetată şi cunoscută în special graţie săpăturilor consistente şi focalizate pe acest obiectiv, efectuate în 1969[49]. Micul platou de pe vârf era mărginit la sud de un zid de apărare din piatră legată cu pământ. Deşi abruptă, latura de sud era cea mai vulnerabilă; chiar şi astăzi poteca de acces spre schitul de pe vârf şerpuieşte pe panta vestică şi apoi pe cea sudică.

Pe celelalte laturi elementele artificiale de apărare nu au mai fost necesare, pereţii acestora, deosebit de înalţi, fiind aproape verticali. Zidul de la limita sudică avea o grosime de 2- 2,5 m. Paramentele erau construite din gresie locală nisipoasă, faţetată, fără mortar (ca liant fiind folosit pământ nisipos), iar emplectonul, din piatră. La construirea zidului nu au fost utilizate bârnele transversale de lemn menite sporirii solidităţii paramentelor (nu au fost evidenţiate „babele" pentru fixarea eventualelor bârne de lemn). Zidul s-a păstrat pe o lungime de 56 m, cu o înălţime maximă de 0,4 m. Este cea mai veche fortificaţie geto-dacă cu zid de piatră de la sud de Carpaţi[50]. Spre Valea lui Coman, la limita de nord a platoului, există un zid datând din epoca medievală[51], despre care nu se poate şti dacă a dublat sau a suprapus vreun zid antic, corespondentul zidului sudic al fortificaţiei geto-dace. În zona nordică a platoului de pe vârful monticolului au fost dezvelite urmele unei construcţii cu bază rectangulară (probabil un turn-locuinţă), din piatră de râu şi gresie nisipoasă locală, fără mortar. S-a păstrat întreagă doar latura de sud a construcţiei şi doar o parte din laturile de est şi de vest, latura de nord prăbuşindu-se odată cu partea de stâncă ce o susţinea. Latura de sud este lungă de 9 m la exterior şi 5 m la interior, grosimea zidului fiind de 2 m. În interiorul zidurilor

---

41 D. Antonescu, *Originea sanctuarelor geto-dace*, în „Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie", vol. 33, 1982, 2, p. 168.

42 M. Babeş, *Descoperirile funerare şi semnificaţia lor în contextul culturii geto-dace clasice*, în „Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie", 39, 1988, 1, p. 22 şi nota 79.

43 L. Chiţescu, *op. cit.*, p. 168, fig. 4.

44 *Ibidem*, p. 163, fig. 4.

45 *Ibidem*, fig. 5/2-4.

46 M. Babeş, *Staţiunea geto-dacă de la Cetăţeni. Descoperiri şi informaţii recuperate*, în „Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie", 50, 1999, 1-2, p. 29.

47 E. Moscalu, *Ceramica traco-getică*, Bucureşti, 1983.

48 D. V. Rosetti, *Şantierul arheologic Cetăţeni*, în „Materiale şi cercetări arheologice", VIII, 1962, p. 77 şi fig. 2.

49 D. V. Rosetti, L. Chiţescu, *Cetatea geto-dacică de la Cetăţeni, jud. Argeş*, în „Buletinul Monumentelor Istorice", XLII, 1973, 4, p. 55-58.

50 *Ibidem*, p. 55, 57- fig. 4; I. Glodariu, *Arhitectura dacilor – civilă şi militară (sec. II î.e.n. – I e.n.)*, Cluj-Napoca, 1983, p. 79.

51 D. V. Rosetti, *Şantierul arheologic Cetăţeni*, p. 74, fig. 1/3-4; 2.

de piatră şi peste întreaga structură păstrată a fost reperat un puternic nivel de arsură, cu grosimea maximă de 0,5 m. Construcţia cu baza patrulateră din piatră a fost datată pe baza fragmentelor ceramice din stratul de arsură în secolul II şi la începutul secolului I a.Chr. [52]. Tot în nivelul de arsură, în interiorul turnului, a fost descoperită o monedă romană republicană, din argint, emisă în anul 88 a.Chr., aceasta constituind un argument forte al încadrării cronologice a construcţiei[53].

În interiorul cetăţii au fost descoperite trei bazine săpate în stâncă, de forme şi dimensiuni diferite. Acestea au fost utilizate drept rezervoare pentru colectarea apei pluviale, atât de necesare în timpul unui eventual asediu, în absenţa oricărei alte surse de apă pe înaltul monticol pietros. Dintre cele trei rezervoare, două pot fi atribuite cu mare probabilitate perioadei de funcţionare a fortificaţiei geto-dace, cel de-al treilea bazin datând din Evul Mediu[54].

Un insolit complex funerar a fost cercetat de către D. V. Rosetti[55], în anii 1961-1962, pe malul drept al râului Dâmboviţa, la aproximativ 200 m distanţă de limita sudică a aşezării geto-dace, în aval de aceasta, pe terasa de la poalele unei stânci verticale impunătoare, denumită „Colţul Doamnei"[56]. Tipul de monument funerar este unic în Dacia, Mircea Babeş stabilind originea sa în „incintele funerare greceşti, de felul celor din necropola de la Kerameikos, din Atena" sau de la Anaktorion, din vestul Greciei (epocile clasică şi elenistică) şi îl datează, după fragmentele amforice rhodiene din inventar, în secolul II a.Chr.[57]. Pe un rug, marcat de pământul bine bătătorit şi ars la roşu, au fost descoperite oase umane calcinate, cărbune, fragmente ceramice (inclusiv de la amfore rhodiene), podoabe fragmentare, perle de sticlă, fragmente dintr-o cămaşă de zale, oase de păsări. Rugul era cuprins într-o incintă patrulateră din zid de lespezi de piatră legate cu pământ. Se pare că zidul a fost construit direct pe rug după ce incineraţia se va fi încheiat. Dintre laturile construcţiei se mai păstrau doar trei: cea de vest (integral) şi cele de nord şi de sud (parţial), cu următoarele dimensiuni: lăţimea de 0,7 m, înălţimea maximă păstrată, de 0,7 m, lungimea, de 15,47 m, 14,42 m, respectiv 7,36 m. Latura de est a fost distrusă de eroziunea provocată de râu[58]. O scară pe latura de sud (marcată de două mici ziduri paralele şi perpendiculare pe zidul mare)[59] asigura accesul pe platforma mormântului. În mijlocul incintei, deci în centrul suprafeţei rugului, o groapă circulară cu diametrul de 1,5 m, acoperită cu patru lespezi de piatră, conţinea o urnă reprezentată de jumătatea inferioară a unei oale cu lustru la exterior, în care se aflau circa 100 de fragmente de oase calcinate depuse în ordine anatomică de jos în sus. Tot în urnă erau depuse rămăşiţe din cămaşa de zale, câteva podoabe (mărgele de sticlă, fragmente dintr-o brăţară de os ornată cu mici cercuri), două miniaturi ceramice, fragmente de oase de pasăre şi o mandibulă de animal mic[60]. Determinările antropologice au stabilit că oasele din urnă şi de pe rug aparţinuseră scheletului unei persoane tinere (20-27 ani), cu trăsături mediteranoide[61]. În acelaşi loc, pe terasa de sub „Colţul Doamnei", în apropierea mormântului descris anterior, a existat un alt mormânt, de incineraţie în groapă, de asemenea tot cu zid de piatră legată cu pământ, acoperit cu o manta de piatră[62].

Timp de aproape trei secole (sfârşitul secolului III a.Chr. – mijlocul secolului I p.Chr.), pe valea superioară a Dâmboviţei, aşezarea geto-dacică de la Cetăţeni a cunoscut o deosebită înflorire,

[52] L. Chiţescu, *op. cit.*, p. 157.
[53] D. V. Rosetti, L. Chiţescu, *op. cit.*, p. 55, fig. 5 şi nota 7; L. Chiţescu, *Cetatea de piatră de la Cetăţeni, jud. Argeş – centrul unei formaţiuni statale geto-dace dinainte de Burebista*, în „Muzeul Naţional", V, 1981, p. 71.
[54] *Ibidem.*, p. 56 şi nota 9; D. Măndescu, *Cisternele cetăţii geto-dace de la Cetăţeni*, în vol. *Studia Archeologiae et Historiae Antiquae Doctissimo viro Scientiarul Archeologiae et Historiae Ion Niculiţă, anno septuagesimo aetatis suae, dedicatur* (eds. A. Zanoci, T. Arnăut, M. Băţ), Chişinău, 2009, p. 255-263.
[55] D. V. Rosetti, *Au fost amazoane în Dacia?*, în „Magazin istoric", III, 1969, 11 (32), p. 91-92 şi fig. de la p. 93 dreapta, jos;
[56] M. Babeş, *Staţiunea geto-dacă de la Cetăţeni…*, p. 12-31, în special p. 14-19, fig. 2-4.
[57] *Ibidem*, p. 17, 19, nota 15, fig. 4; idem, *Descoperirile funerare…*, p. 5.
[58] M. Babeş, *Staţiunea geto-dacă de la Cetăţeni…*, p. 15.
[59] R. Vulpe, *op. cit.*, fig. 35.
[60] D. V. Rosetti, *Au fost amazoane în Dacia?*, p. 92; D. Protase, *Riturile funarare la daci şi daco-romani*, Biblioteca de arheologie, 14, Bucureşti, 1971, p. 22-23; V. Sîrbu, *Credinţe şi practici funerare, religioase şi magice în lumea geto-dacilor*, Biblioteca Istros 3, Băila, 1993, p. 84.
[61] D. V. Rosetti, *Au fost amazoane în Dacia?*, p. 92.
[62] M. Babeş, *Staţiunea geto-dacă de la Cetăţeni…*, p. 17.

profitând din plin de condiţiile geografico-naturale prielnice. Poziţionarea în teren, în defileul Dâmboviţei, i-a asigurat o apărare naturală eficientă, iar monticolul înalt şi inaccesibil pe care a fost construită cetatea a oferit posibilităţi maxime de observaţie şi rezistenţă în faţa unor eventuale asedii. Aşezarea, un „târg risipit", deschis, apărat de o cetate aparent inexpugnabilă, poate fi considerată o „davă", chiar una dintre cele mai spectaculoase.

Cu anul 106 p.Chr., Dacia intră în orbita Imperiului Roman, regatul dacic fiind transformat în provincie imperială romană, la capătul celor două sângeroase războaie evocate în reliefurile Columnei Traiane din inima Cetăţii Eterne. Încă de la o dată anterioară, o mare parte a teritoriului Munteniei fusese anexat provinciei Moesia Inferior.

Este cunoscut faptul că în decursul întregii sale existenţe, Imperiul Roman s-a sprijinit pe frontiere naturale: Atlantic, Rhin, Dunăre, Eufrat, deşertul african. Acolo unde Imperiul nu beneficia de frontiere naturale, se construiau cele artificiale, simboluri ale autorităţii, puterii, gloriei şi măreţiei romane, delimitări clare între *pax romana* şi *Barbaricum*. Aşa s-a întâmplat şi în Dacia sudică, unde a fost ridicată graniţa fortificată între Imperiu şi populaţiile războinice din est: dacii liberi (carpii) şi sarmaţii roxolani, denumită limes transalutanus, adică limita de dincolo de Alutus (Olt).

Acest impresionant sistem defensiv a fost construit *manu militari*, după o concepţie unitară, la o dată asupra căreia, în lipsa unor dovezi arheologice concludente, specialiştii în istoria romană nu au căzut încă de acord, cele mai avizate opinii pledând fie în favoarea perioadei domniei lui Hadrian, fie pentru cea a lui Antoninus Pius, fie pentru cea a lui Septimius Severus, fie, în sfârşit, pentru cea a lui Caracalla – aşadar între cel de-al doilea deceniu al secolului II şi cel de-al doilea deceniu al secolului III[63]. După anul 245, în timpul împăratului Filip Arabul (244-249), în urma puternicelor atacuri ale dacilor liberi din Moldova (carpii), limesul transalutan a fost abandonat şi graniţa Imperiului a fost restabilită pe cursul Oltului.

Limes transalutanus a fost unul dintre primele monumente ale antichităţii romane studiate pe teritoriul Munteniei - cercetarea sa a început încă din a doua jumătate şi la sfârşitul secolului al XIX-lea, prin Cezar Bolliac, Dimitrie C. Butculescu, Carl Schuchardt şi mai ales Grigore Tocilescu şi Pamfil Polonic, dar cele mai semnificative progrese au fost înregistrate în perioada postbelică, prin contribuţiile aduse de numeroşi pasionaţi arheologi, muzeografi şi cercetători, dintre care amintim aici pe: Dumitru Tudor, Emilian Popescu, Vasile Christescu, Eugenia Popescu, Ioana Bogdan-Cătăniciu, Constantin C. Petolescu, Cristian Vlădescu, Teodor Cioflan etc.

Cel mai important şi mai bine păstrat castru de pe traseul limesului este cel de la Câmpulung, cartierul Pescăreasa, punctul „Jidova". Nu cunoaştem numele antic al castrului, însă târziu, după retragerea aureliană şi după perioada marilor migraţii ce au transformat în cenuşă operele arhitecturale şi edilitare ale antichităţii, în zorii Evului Mediu, localnicii şi călătorii pe drumul Câmpulungului, deopotrivă, rămân impresionaţi de zidurile încă solide ale castrului aflat în ruină şi le atribuie fabuloşilor oameni înalţi şi puternici ce populau lumea la începuturile ei – *jidovii*, în limbajul popular – întâlniţi în majoritatea mitologiilor europene. De aceea, considerăm că în toponimia specifică trebuie să se impună forma „Jidova" şi să se renunţe definitiv la forma fabricată „Jidava" menită a sugera o eventuală aşezare dacică („dava"), inexistentă de altfel, premergătoare construirii taberei militare romane permanente.

Castrul de la „Jidova" este unul dintre cele mai bine păstrate din întreaga Dacie romană, iar cercetările arheologice dublate de lucrările de restaurare şi consolidare pot constitui un model de consecvenţă şi reuşită în încercarea de a ne apropia mai mult de monumentele antichităţii. Aici, în muzeul de sit în care a fost transformat castrul, pot fi văzute: puternicul zid de incintă din piatră, cu turnurile adiacente, clădirea ofiţerilor, locuinţa comandantului, magazia pentru hrană, precum şi ingeniosul sistem de încălzire specific tehnicii romane - *hypocaustum*.

---

[63] C.C. Petolescu, *Auxilia Daciae. Contribuţie la istoria militară a Daciei romane*, Bucureşti, 2002, p. 60; Idem, *Graniţa de sud-est a Daciei pe timpul împăratului Caracalla*, în „Argesis", XIV, 2005, p. 273-280.

Fig. 40 - Latura de sud a castrului roman „Jidova” de la Câmpulung (foto, colecția Muzeului Județean Argeș)

Fig. 41 - Hypocaustum de la castrul „Jidova”(foto, colecția Muzeului Județean Argeș)

Rolul acestui puternic castru, singurul construit din piatră de pe traseul limesului transalutanus, era acela de a controla drumul spre Transilvania, prin pasul Bran. De formă dreptunghiulară, incinta are dimensiunile de 132 x 98 m, cu zidul construit din piatră de râu cu mortar de var, gros de 1,8 - 1,9 m, păstrat în unele locuri până la o înălțime de 2 m[64]. *Berma* este

[64] Em. Popescu, E. Popescu, *Castrul roman Jidava-Câmpulung. (Observații preliminare)*, în „Studii și comunicări”, Muzeul Pitești, I, 1968, p. 67-79; D. Tudor, *Oltenia romană*, ediția a 4-a, București, 1974, p. 181-184, fig. 77; C. Vlădescu, *Armata romană în Dacia Inferior*, București, 1983, p. 122-124; C. C. Petolescu, T. Cioflan, *Castrul roman de piatră de la Câmpulung (Pescăreasa, jud. Argeș). Cercetările din anii 1978-1989*, în „Argessis”, VII, 1995, p. 17-30.

lată de 2-3 m, iar *fossa,* de 7-13 m şi adâncă de 3 m. *Agger*-ul, lat la bază de 6 m, are drumul de rond lat de 2 m. Incinta este prevăzută cu turnuri rectangulare interioare pe laturi şi semicirculare la colţuri. Pe laturile lungi sunt dispuse câte trei turnuri patrulatere, două între colţurile de nord şi porţile *principalis* şi câte unul între acestea şi colţurile de sud. Dimensiunile turnurilor sunt, în general, egale, cu mici variaţii. Ieşite în afara zidurilor cu doar 0,3 m, ele au latura din exterior de 3,4 m. Lungimea laturii în interior, măsurată de la faţa interioară a zidului este de 1,25 m. Intrarea se făcea prin uşi de lemn largi de 1 m. Au fost găsite resturi din pragurile de lemn şi din stâlpii verticali ai uşii. Spre deosebire de turnurile patrulatere, cele de la colţuri nu aveau în interior încăperi decât de la înălţimea *aggerului* în sus. *Porta decumana* se află la nord, cu o deschidere de 3,3 m şi două turnuri cu ziduri groase de 1 m, intrare de 1 m şi camere interioare de 2,35 x 2,55 m. *Porta praetoria* se află la sud, iar porţile *principalis dextra et sinistra* sunt plasate la 59 m de colţurile sudice, toate flancate de două turnuri pătrate. Drumurile interioare sunt din pietriş, *via praetoria* având lăţimea de 6 m. *Pretorium*-ul, lung de 34,7 m şi lat de 30,4 m, era prevăzut cu *hypocaustum*. La vest de el s-a descoperit *horreum*-ul, lung de 24,7 m şi lat de 13,75 m[65]. Între aceste edificii sunt dispuse două clădiri cu laturile de nord absidate şi prevăzute cu instalaţii de *hypocaustum*. Alte clădiri se află la sud de *praetorium*, iar la nord şi la sud au fost barăci construite din bârne de lemn aşezate pe pari groşi bătuţi în pământ[66].

Inventarul arheologic constă din: multă ceramică, arme, fibule, un cercel de aur, fragmente de *lorica*, fragmente de la un coif, precum şi monede emise de Septimius Severus, Caracalla, Geta, Filip Arabul, Gordian III.

Castrul de la „Jidova", complex prevăzut cu 22 de turnuri de apărare, se situează prin suprafaţa sa de 1.300 mp între cele mai mari castre ale limesului transalutan[67]. Dacă pentru începuturile construirii castrului se fac doar presupuneri, neexistând alte elemente de datare decât cele numismatice din epoca lui Septimius Severus (sporadic apar şi emisiuni mai vechi, de exemplu o monedă de la Commodus), sfârşitul existenţei sale se plasează la mijlocul secolului al III-lea, ultimele monede descoperite fiind de la împăratul Gordian III[68].

De la „Jidova" provine şi o atestare expresă a unei trupe militare din armata imperială romană ce a activat pe limesul transalutan. Este vorba de o trupă auxiliară de arcaşi orientali, ce au staţionat o vreme în castru, alcătuită din luptători originari din Commagena, o regiune din nordul provinciei Syria: *Cohors I Flavia Commagenorum*. O cărămidă cu o inscripţie sgrafitată ce menţionează respectiva trupă auxiliară a fost descoperită în castru, în timpul campaniei din anul 1993[69].

Un al doilea castru, mai mic, cu val de pământ, a fost reperat de Grigore Tocilescu şi Pamfil Polonic la 300 m spre sud faţă de castrul mare de piatră. Era dreptunghiular (80 x 60 m), cu val înalt de 1 m şi un şanţ adânc de 0,5 m. Poseda o poartă pe latura nordică construită din cărămizi. La suprafaţă se văd slabe urme de cărămizi şi ceramică romană[70]. Cercetările arheologice efectuate în acest castru au confirmat caracterul roman al monumentului[71]. Lângă castru se pare că a funcţionat şi o aşezare civilă[72].

Atestări cartografice. Deşi nu a făcut obiectul preocupărilor timpurii ale cartografilor, spaţiul geografic argeşean şi muscelean a beneficiat indirect, prin vecinătatea sa cu Transilvania cea atât de vehiculată în vechile hărţi, de atestări şi referinţe dintre cele mai onorabile şi prestigioase, atât în ceea ce priveşte vechimea, cât şi în privinţa surselor.

Dintre aşezările argeşene şi muşcelene, prima menţionare cartografică îi revine Câmpulungului. În colţul din dreapta-jos al hărţii *Chorographia Transylvaniae Syebenburgen*,

---

65 T. Cioflan, *Castrul roman Câmpulung-Jidava*, Piteşti, 1995, p. 4-5.
66 Em. Popescu, E. Popescu, *op. cit.*, p. 67-79.
67 M. Cristudor, *Limes Transalutanus*, în „Studii şi comunicări", Muzeul Piteşti, II, 1972, p. 229-241.
68 C. C. Petolescu şi T. Cioflan, *op. cit.*, p. 17-30.
69 C. C. Petolescu, *Inscripţii latine din Dacia*, Bucureşti, 2005, p. 96-97, nr. 164.
70 D. Tudor, *op. cit.*, p. 281.
71 C. C. Petolescu, T. Cioflan, *Cercetările din castrul cu val de pământ de la Câmpulung (cartier Pescăreasa), 1987-1989*, în „Materiale şi cercetări arheologice", S. N., I, 1999, p. 215-220.
72 T. Cioflan, *op. cit.*, p. 17.

realizate la Basel, în anul 1532, de umanistul sas din Kronstadt (Braşov) Johannes Honterus, în spaţiul corespunzător Munteniei („Walachiae Pars“), la poalele Carpaţilor („Alpes“), este reprezentat oraşul „Langenaw“ (Câmpulung). Din păcate, vicisitudinilor vremurilor nu i-a rezistat decât un singur exemplar al acestei lucrări de excepţie, păstrat în prezent la Budapesta, la Biblioteca Naţională Maghiară Széchenyi. Din opera lui Honterus se va inspira şi Sebastian Münster în realizarea hărţii sale *Transylvania*, publicate la Basel, în anul 1545.

Ca şi harta lui Honterus, tot într-un singur exemplar se mai păstrează (la Biblioteca Apostolica Vaticana) şi cea care menţionează pentru prima oară Piteştiul („Pitiesd“), în anul 1546. Este vorba de harta *La vera descrittione di tutta la Vngheria, Transiluania, Valachia, Parte di Polonia, Podollia e Roßia con tutta la Boemia Sleparte Australe del Danubio, la Bulgaria, la Bossina, Seruia et Romania, parte de Italia con tutta la Schiauonia*, creată şi tipărită la Veneţia de Giacomo (Jacopo, Iacobo) Gastaldi, în colaborare cu Matteo Pagano[73].

În anul 1559, Gastaldi va relua aceste reprezentări cartografice (inclusiv marcarea Câmpulungului - „Langenau“, a Curţii de Argeş - „Argisch“ şi a Piteştiului - „Piteschi“) într-o hartă generală a Europei, gravată de Licinius Fabius, intitulată *II Dissegno particolare delle Regioni che sono da Constantinopoli a Venetia, da Venetia a Viena et da Viena a Constantinopoli*. Această hartă a fost răspândită şi cunoscută îndeosebi prin intermediul atlaselor lui Antonio Lafreri, în cadrul cărora figurează începând cu anul 1560.

O menţiune aparte se impune şi în evocarea unei hărţi de mari dimensiuni (3,32 x 2,32 m), ce prezintă teritoriile regatelor catolice medievale Ungaria şi Polonia (*Vngaria olim Panonia..., Polonia olim Sarmatia...*), pictată în Palatul Apostolic Vatican. Este vorba de cea de-a noua hartă din cele 13 proiectate în 1562 de către cartograful Stefano Francese şi realizate în frescă, pe pereţii celei de-a treia logii (cunoscută drept *Terza Loggia*, *Loggia di Raffaello*, *Loggia di Gregorio XIII*, *Bella Loggia* sau *Loggia della Cosmografia*) a reşedinţei papale, de pictorii Antonio Vanosino da Varese şi Sabaoth Dentis[74]. Drept teritorii adiacente, acolo sunt prezentate şi Ţările Române extracarpatice. Între cele 18 târguri şi oraşe din „Walachia“ figurează atât cele două vechi reşedinţe domneşti, Curtea de Argeş („Argius“) şi Câmpulung („Langenaw“), cât şi Piteştiul („Pitesan“), târg în plină dezvoltare.

În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, în atlasul olandezului Abraham Ortelius (1527-1598), intitulat *Theatrum Orbis Terrarum*, au fost cuprinse şi trei hărţi cu referiri mai mult sau mai puţin directe la actualul spaţiu argeşean şi muscelean. Este vorba de harta *Transilvania*, creată la Viena, în 1566, de către Johanes Sambucus Panonius (1531-1584), unde apar Câmpulungul (cu ambele denumiri, cea latină - „Campolongum“ şi cea saxonă - „Langenaw“)[75], Curtea de Argeş („Argisch Templum“, localizat la izvoarele unui râu marcat pe hartă drept Dâmboviţa, în realitate fiind vorba de râul Argeş), Piteştiul („Pitesi Coenobium“, plasat pe malul stâng al aceluiaşi râu) şi Rucărul („Rudbom“), apoi o altă hartă a aceluiaşi Sambucus, datată 1579 şi dedicată Ungariei (*Vngariae loca praecipva*), unde, la extremitatea din dreapta, sunt menţionate Câmpulungul („Langnau“), Curtea de Argeş („Argis“) şi Piteştiul („Pitesk“) şi, în fine, o hartă din 1584, preluată postum de la Giacomo Gastaldi şi intitulată *Romaniae (quae olim Thracia dicta)*, în aceasta figurând aceleaşi aşezări: Câmpulungul („Langenau“), Curtea de Argeş („Argisch“), Piteştiul (cu două localizări diferite, dar şi cu grafiere diferită: „Pitesch“ şi „Pitiesd“) şi Rucărul („Rudbon“, plasat eronat la nord de Carpaţi)[76].

---

[73] R. Almagià, *La carta dei Paesi danubiani e delle regioni contermini di Giacomo Gastaldi (1546), riprodotta dall'unico esemplare conosciuto, conservato nella Biblioteca Vaticana*, Biblioteca Apostolica Vaticana, Roma, 1939.

[74] Ion Dumitriu-Snagov, *Imaginea teritoriilor româneşti în Loggia lui Rafael Sanzio*, în „Revista Arhivelor”, LX, volumul XLV, 1983, nr. 3, p. 245-256.

[75] Adrian Săvoiu, *Câmpulungul pe hărţi ale lui Johannes Honterus şi Sebastian Münster*, Editura Ars Docendi, Bucureşti, 2009.

[76] L. Gróf, *Maps and Mapmakers of Transylvania*, „Annales Universitatis Apulensis – Seria Historica”, vol. IX / 1, 2005, p. 283-295.

Fig. 42 - Harta Transilvaniei de Johanes Sambucus, 1566 (colecția Muzeului Județean Argeş)

La finalul secolului al XVI-lea, apar hărțile lui Gerhard Mercator (1512-1594), una dintre ele, intitulată *Walachia, Servia, Bulgaria, Romania*, tipărită pentru prima oară în 1589, la Duisburg, făcând referiri directe şi la spațiul argeşean şi muscelean. Sunt prezente pe această hartă, chiar dacă cu unele erori şi confuzii, cele trei oraşe: Câmpulung („Longenew“, greşit plasat pe Ialomița), Curtea de Argeş şi Piteşti („Argisch“, respectiv „Pitesk“, ambele plasate pe cursul superior al aceluiaşi râu, evident Argeşul, însă confundat de Mercator cu Dâmbovița şi numit astfel). Hărțile lui Mercator vor avea un succes deosebit, răspândindu-se în întreaga Europă occidentală în urma preluării plăcilor de cupru ale gravurilor respective de către marii cartografi şi editori olandezi de atlase din secolul al XVII-lea, şi anume familiile Hondius şi Blaew[77].

Imaginea zonei argeşene şi muscelene în hărțile europene rămâne neschimbată până la începutul secolului al XVIII-lea. Practic, timp de aproape două secole, nu au fost atestate cartografic decât trei localități din această zonă, şi anume trei oraşe (Câmpulung, Curtea de Argeş şi Piteşti) şi o localitate rurală (Rucăr) aflată pe drumul comercial ce făcea legătura, peste munți, cu Transilvania.

Situația se schimbă radical, odată cu publicarea la Padova, în anul 1700, a hărții Țării Româneşti, de către stolnicul Constantin Cantacuzino (1640-1716). Redactată în limba greacă (în curând avea să urmeze şi o ediție în limba italiană), harta poartă titlul *Tabula geografică a preaînălțatei domnii a Ungrovlahiei, împărțită în 17 județe*[78]. Două dintre aceste județe sunt clar denumite Argeş („Argzesi”), respectiv Muscel („Mustzel”). Din cele 23 de oraşe şi târguri ale țării, trei erau aici: Câmpulung, Curtea de Argeş şi Piteşti. În harta stolnicului Cantacuzino, localităților rurale le este acordată o atenție deosebită, fiind figurate nu mai puțin de 526. Câteva zeci sunt din Argeş şi Muşcel: Albeşti, Bădeni, Bălileşti, Bârseşti, Berevoeşti, Bogați (atunci în județul Dâmbovița), Boteni, Brădet, Brătieni, Călineşti, Ciumeşti, Cepari, Cocu, Corbeni, Corbi, Davideşti, Dâmbovicioara (atunci în județul Dâmbovița), Dragoslavele, Goleşti, Ioneşti (atunci în județul Vlaşca), Jupâneşti, Leordeni, Lipia (atunci în județul Teleorman), Miceşti, Nămăeşti, Piscani, Pietroşani, Retevoieşti, Rucăr, Rudeni, Răteşti (atunci în județul Vlaşca), Popeşti, Sălătrucu,

---

[77] M. Popescu-Spineni, *România în izvoare geografice şi cartografice. Din antichitate până în pragul veacului nostru*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978, passim.

[78] C. C. Giurescu, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino – o descriere a Munteniei la 1700*, extras din „Revista Istorică Română”, XIII, 1943, p. 1-26.

Sămara, Săpata (atunci în judeţul Teleorman), Stăneşti, Stroeşti, Şuici, Tigveni, Uieşti, Văleni, Vâlsăneşti, Vlădeşti, Zărneşti. Prin harta stolnicului Cantacuzino, spaţiul argeşean şi muscelean va beneficia de preocupări din ce în ce mai consistente din partea cartografiei europene moderne.

La finalul secolului al XVIII-lea şi în prima jumătate a secolului al XIX-lea, seria localităţilor argeşene şi muscelene atestate cartografic avea să sporească considerabil, în urma apariţiei a două hărţi întocmite de armata imperială austriacă, respectiv de armata rusă. Prima dintre ele, redactată în limba germană şi intitulată, în traducere, *Harta militară a Valahiei mici sau austriace şi a Valahiei mari* a fost executată de inginerii topografi din statul-major al armatei habsburgice coordonaţi de colonelul Obristen Specht, în perioada septembrie 1790 - mai 1791. Pe această hartă apar figurate pentru prima oară localităţi argeşene şi muscelene precum: Arefu, Băjeşti, Cuca, Mălureni, Mărăcineni, Moşoaia, Oarja, Stolnici, Stroeşti, Uda etc.

Şi mai completă se va dovedi aşa-numita *Hartă rusă* (titlul corect: *Harta teatrului de război din Europa din anii 1828-1829*), întocmită de topografii militari ruşi în timpul războiului ruso-turc din anii 1828-1829 şi publicată în 1835 la Sankt Petersburg (republicată în 1853). Cu toate ca e făcută la scara 1:420.000, harta conţine toate aşezările umane din Ţările Române, cu fişe statistice pentru fiecare localitate, evidenţa populaţiei, componenţa comunelor etc. Aceste hărţi, cea austriacă şi cea rusă, conţineau practic toate localităţile existente la nivelul cronologic respectiv, alături de redarea fidelă a formelor geografice de relief, a particularităţilor terenului, a căilor de comunicaţie etc. Ele vor constitui o bază solidă pentru realizarea hărţilor româneşti, autohtone, de la începutul celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea: *Charta României Meridionale* (1854), harta întocmită de Carol Popp de Szathmáry (1864) sau atlasul geografic al maiorului Dimitrie Pappazoglu (1865).

Atestări documentare. Atestarea documentară a localităţilor judeţului Argeş poate fi urmărită înapoi în timp până în secolul al XIV-lea. Prima localitate atestată documentar în spaţiul viitorului judeţ Muscel este Câmpulungul. Numele oraşului, în versiunea latină („Longo Campo”), este dăltuit în piatră pe lespedea funerară de la 1300 a comitelui Laurencius, aflată şi astăzi în biserica Bărăţiei câmpulungene[79].

Fig. 43 - Piatra de mormânt a lui Laurencius de Longocampo (1300), desen după Emil Lăzărescu

Fig. 44 – Turnul Bărăţiei (foto, 2012, colecţia Muzeului Câmpulung)

Următoarea localitate atestată documentar este Curtea de Argeş, cea dintâi reşedinţă a primilor Basarabi. Aşezarea apare menţionată în contextul conflictului din 1330 dintre voievodul

[79] N. Iorga, *Istoria Românilor*, III, *Ctitorii*, Bucureşti, 1936, p. 160, fig. 19; E. Lăzărescu, *Despre piatra de mormânt a comitelui Laurenţiu şi câteva probleme arheologice şi istorice în legătură cu ea*, în „Studii şi cercetări de istoria artei”, IV, nr. 1-2, 1957, p. 109-126.

Basarab I şi regele Ungariei, Carol Robert de Anjou, într-o diplomă emisă de cancelaria maghiară şase ani mai târziu, la 17 octombrie 1336. În acest document se aminteşte despre sosirea oastei regale în faţa cetăţii Argeşului (*„sub castrum Argyas"*)[80].

Dintre aşezările rurale de pe teritoriul judeţului Argeş, cea mai veche atestare documentară o are satul Bădeşti (comuna Pietroşani), la 1351-1352, când voievodul Nicolae Alexandru Basarab (1352-1364) îl dăruia bisericii din Câmpulung. Documentul original nu s-a păstrat, însă fragmente din el au fost transcrise într-un act de cancelarie din anul 1618[81].

Într-un document emis la 20 mai 1388 de cancelaria lui Mircea cel Bătrân (1388-1418), prin care voievodul făcea mai multe danii ctitoriei sale, mănăstirea Cozia, apar pentru prima oară menţionate trei localităţi argeşene: Piteşti, Călineşti şi Cotmeana[82].

Cu secolul al XV-lea, numărul atestărilor documentare pentru aşezările din cuprinsul actualului judeţ Argeş va creşte considerabil. Rucărul este atestat într-un document din timpul domniei voievodului Mihail I (1418-1420), fiul şi succesorul lui Mircea cel Bătrân[83]. Într-un hrisov emis în 1421 de cancelaria voievodului Radu II Prasnaglava (1420-1422), sunt menţionate localităţile Topoloveni, Viţicheşti – „Veţicheşti" (astăzi cartier al oraşului Topoloveni), Ciocăneşti (comuna Călineşti), Rădeşti pe Bascov „Radeşti na Baţcovea" (denumire astăzi dispărută)[84].

Localitatea omonimă a acestui curs de apă, Bascov, apare, şapte ani mai târziu (1428), cu forma „Baţcov", într-un document de la voievodul Dan II (1422-1427, cu întreruperi), laolaltă cu alte sate argeşene: Merişani, Vărzaru – „Vezurari" (comuna Merişani) şi Măniceşti (comuna Băiculeşti)[85].

În perioada domniei lui Vlad Dracul (1436-1442; 1443-1447) sunt atestate documentar mai multe localităţi: în 1437, Lucieni – „Luciiani" (comuna Hârtieşti)[86] şi Vlădeşti – „Vladeşti"[87] şi tot în acelaşi an, dar într-un alt hrisov prin care erau dăruiţi cu proprietăţi mai mulţi boieri credincioşi, apar menţionate pentru prima oară satele Lăngeşti – „Lănjeşti" (comuna Lunca Corbului), Baloteasca – „Baloteşti" (comuna Leordeni) şi Aninoasa[88]. În sfârşit, într-un document emis în 1445 de cancelaria aceluiaşi voievod, prin care acesta întărea proprietăţile mănăstirii Cotmeana, este menţionat satul Bărbăteşti (comuna Cocu)[89].

La începutul celei de-a doua jumătăţi a secolului al XVI-lea, în hrisoavele emise în cancelaria domnească a lui Vladislav II (1447-1448; 1448-1456), apar numele altor 11 localităţi argeşene: în 1451, Cieşti (comuna Lunca Corbului) şi Uiasca – „Ueşti ot Baţcov" (comuna Bascov)[90], un an mai târziu (1452), Coteşti (comuna Godeni), Ştefăneşti, Goleşti (oraşul Ştefăneşti), Cârstieni – „Cârstieneşti" (comuna Călineşti) şi Jugur – „Jogor" (comuna Poienarii de Muşcel)[91], iar în 1456, Corbii de Piatră – „Corbi ot Camen", Corbeni – „Corbi po Argiş", Miceşti şi Mălureni[92].

Noi sate argeşene apar în hrisoavele domneşti în ultimul sfert al secolului al XVI-lea. Într-un document din 1475, prin care voievodul Laiotă Basarab (1473-1477, cu întreruperi) întărea unor boieri credincioşi mai multe proprietăţi, apar menţionate satele Cerbureni – „Cerbăreani" (comuna Valea Iaşului) şi Muşăteşti[93].

---

80 D.R.H., D, I (1222-1456), Editura Academiei, Bucureşti, 1977, p. 58-59; C. Şerban, N. Moisescu, *Curtea de Argeş în documente*, Editura EST, Bucureşti, 1980, p.10; Maria Holban, *Din cronica relaţiilor româno-ungare în secolele XIII-XIV*, Biblioteca istorică 57, Editura Academiei, Bucureşti, 1981, p. 113-114.
81 D.R.H., B, I, Editura Academiei, Bucureşti, 1966, doc. 2, p. 11.
82 *Ibidem*, doc. 9, p. 25-28.
83 *Ibidem*, doc. 40, p. 85.
84 *Ibidem*, doc. 49, p. 98-100.
85 *Ibidem*, doc. 58, p. 113-115.
86 *Ibidem*, doc. 85, p. 148-149.
87 *Ibidem*, doc. 87, p. 151-153.
88 *Ibidem*, doc. 86, p. 150-151.
89 *Ibidem*, doc. 98, p. 172-173.
90 *Ibidem*, doc. 105, p. 183-185.
91 *Ibidem*, doc. 108, p. 189-190.
92 *Ibidem*, doc. 113, p. 196-197.
93 *Ibidem*, doc. 148, p. 243-246.

În perioada domniei lui Vlad Călugărul (1482-1495) apar în documente Uliteasca – „Uliteşti" (comuna Budeasa) – în 1482[94] şi Dragoslavele[95], iar în 1495, într-un hrisov prin care voievodul făcea danii mănăstirii Glavacioc, se menţionează un anume Tatu de la Hinţeşti (comuna Moşoaia)[96].

Ultimul sfert al secolului al XV-lea va aduce mai puţine noutăţi în peisajul de ansamblu al localităţilor argeşene atestate documentar, numai două sate apărând acum în hrisoavele emise de cancelaria voievodului Radu cel Mare (1495-1508): Albota („Alboteani"), la 1497, când o parte din sat trece din proprietatea unor boieri în cea a mănăstirii Tutana[97], iar un an mai târziu, în 1498, Dobroeşti (denumire astăzi dispărută), când voievodul întărea lui David din Cârstieni proprietatea asupra satului[98].

Situaţia se va schimba radical odată cu secolul al XVI-lea, când atestările documentare pentru localităţile rurale argeşene vor spori considerabil, această situaţie amplificându-se pe măsura înaintării în timp.

Căi de comunicaţie

În calitate de componente ale infrastructurii, pentru îndeplinirea rolului lor de asigurator al interconectării elementelor fundamentale ale macrosistemelor socio-umane, căile de comunicaţie sunt vitale. Nevoia umană de a comunica, atât în sensul propriu al cuvântului „comunicaţie" implicând o transmitere de date şi informaţii, cât şi în sensul de a transmite anumite bunuri materiale, implică, în scopul realizării conexiunii între două sau mai multe persoane distincte, respectiv puncte distincte, existenţa căilor de comunicaţie.

Dezvoltarea şi diversificarea, armonizarea tehnică şi tehnologică şi nu în ultimul rând asigurarea mentenanţei şi fiabilităţii acestora (căilor de comunicaţie), a constituit o preocupare constantă în dezvoltarea temporală şi în judeţul Argeş, fiind de notorietate faptul că aceste acţiuni sunt premisele asigurării unui sistem de transport performant.

Drumurile constituie o componentă a sistemului judeţean de transport, în accepţiunea de *căi de comunicaţie terestră*, special amenajate pentru circulaţia vehiculelor şi a pietonilor.

Drumurile publice pot fi caracterizate sub dublu aspect: în calitatea lor de obiective de utilitate publică, destinate circulaţiei rutiere, în scopul satisfacerii cerinţelor generale de transport ale economiei naţionale, ale populaţiei şi de apărare a ţării, fiind proprietate publică şi în calitatea lor funcţională şi administrativ- teritorială de drumuri de interes naţional, de interes judeţean şi de interes local[99]. Drumurile, podurile, podiştile din interiorul localităţilor, precum şi cele vicinale au avut mare importanţă pentru om, aflat în continuă mişcare pentru obţinerea celor necesare traiului.

Primele măsuri stabilite pentru construirea şi întreţinerea căilor de comnicaţie au apărut în Regulamentul organic din 1831 pentru Ţara Românească şi 1832 pentru Moldova. Pe baza prevederilor regulamentare Ocârmuirea judeţului Argeş a transmis subocârmuirilor de plase că drumurile din interiorul localităţilor, dar şi cele vicinale, la fel şi podurile şi podiştile cădeau în sarcina locuitorilor de a le construi, întreţine şi repara. Pentru aceasta, fiecare familie era obligată să participe la lucrările care se efectuau[100].

Pentru deplasarea dintr-o parte în alta a râului Argeş, oamenii au avut nevoie de pod, la început plutitor, iar mai apoi, statornic. Oraşul Piteşti a construit pod statornic din lemn pentru a trece la proprietăţile lor aflate în judeţul Muşcel, dar şi pentru a înlesni deplasarea locuitorilor din

---

[94] *Ibidem*, doc. 181, p. 293-294.
[95] *Ibidem*, doc. 183, p. 296.
[96] *Ibidem*, doc. 256, p. 415-416.
[97] *Ibidem*, doc. 274, p. 447-448.
[98] *Ibidem*, doc. 285, p. 463-465.
[99] Legea nr. 413/2002 privind regimul drumurilor, republicată, cu modificările şi completările ulterioare.
[100] A.N.S.J. Argeş, fond Prefectura (Ocârmuirea) judeţului Argeş, dosar 55/1837, f. 1-30;

cele două judeţe, Argeş şi Muscel, mai ales a negustorilor. Pentru recuperarea cheltuielilor, Magistratul oraşului Piteşti a fixat o taxă pe care trebuia s-o plătească oricine folosea podul, iar la 4 februarie 1835 a întocmit un regulament în acest sens[101]. Numai piteştenii nu plăteau, însă podul se afla în grija lor şi pe cheltuiala lor. Întreţinerea podului presupunea cheltuieli importante pentru oraş, mai ales că uneori suferea stricăciuni mari din cauza inundaţiilor. De exemplu, la 12 iulie 1838, Magistratul oraşului Piteşti a încheiat contract cu antreprenorul Dumitru Dima din Bucureşti pentru repararea podului distrus de inundaţii. Costul reparaţiilor s-a ridicat la suma de 36892 lei[102]. Suma era mare dacă ne gândim că „o oca" de caşcaval costa 2 lei, un bou se vindea la târg cu 150 de lei, calul cu 200 de lei, ziua de lucru a unui dulgher, zidar sau cojocar costa 5 lei[103].

În partea de vest a judeţului s-au construit poduri umblătoare peste râul Olt pentru trecerea către judeţul Vâlcea, unde mergeau negustori din Piteşti şi Bucureşti pentru a-şi vinde marfa ori a cumpăra din târgul de la Râureni. Un astfel de pod a existat pe raza satului Cremenari, plasa Oltu, judeţul Argeş (astăzi aparţine judeţului Vâlcea). Veniturile acestor poduri erau acordate unor persoane care le foloseau după instrucţiuni date de către Departamentul Treburilor din Lăuntru[104].

Prin urmare, comunităţile orăşeneşti şi săteşti aveau în responsabilitate construirea, întreţinerea şi repararea căilor de comunicaţie şi nu statul. Problema întreţinerii drumurilor şi podurilor a fost reglementată printr-o „legiuire" din anul 1843, prin care fiecare birnic era obligat să presteze şase zile pe an: unii cu braţele, alţii cu carele[105].

În anul 1861, Ministerul de Interne a cerut prefecţilor, iar aceştia subprefecţilor, să determine consiliilor săteşti să ia măsuri de reparare a podurilor şi podeţelor pentru „asigurarea comunicaţiei publice", deoarece acestea erau ruinate şi „trecătorii suferă întârziere şi chiar pricini" în timpul deplasărilor[106]. Mai târziu, primăriile au fost obligate să întocmească bugete de venituri şi cheltuieli, separat de bugetele generale, în vederea asigurării cheltuielilor necesare pentru căile de comunicaţie. Veniturile proveneau din plata contravalorii zilelor de prestaţie la care erau supuşi locuitorii şi nu puteau fi folosite în alte scopuri.

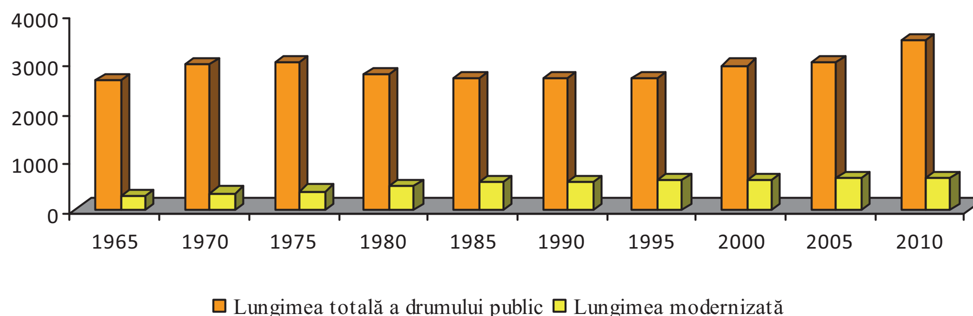
O altă reglementare a căilor de comunicaţie a fost Legea drumurilor publice, promulgată în martie 1868, rămasă în vigoare până în anul 1906[107]. Având buget separat, comunele erau obligate să-şi planifice în fiecare an lucrări de drumuri, poduri şi podeţe, care se executau pe „campanii". Începutul secolului al XX-lea, prin Legea drumurilor din anul 1906, marchează înfiinţarea în cadrul fiecăriu judeţ a unui serviciu tehnic pentru toate drumurile.

Momente remarcabile în istoria drumurilor argeşene: 1 aprilie 1869, prin organizarea serviciului naţional de diligenţă, Piteştiul este integrat în „orarul" curselor zilnice pe ruta Bucureşti – Găeşti – Piteşti –Slatina –Craiova –Ţânţăreni - Turnu Severin –Vârciorova - Orşova şi al curselor cu altă periodicitate (de patru ori pe săptămână), pe ruta Bucureşti – Piteşti- Curtea de Argeş- Râmnicu Vâlcea – Câineni - Sibiu; modernizarea, sub conducerea unor ingineri români, începând cu anul 1933, a DN 73 Piteşti - Câmpulung- Rucăr, a DN 7 Piteşti - Bucureşti şi a DN Piteşti - Curtea de Argeş[108]; anul 1973, când a intrat în exploatare autostrada Piteşti - Bucureşti (construcţia s-a realizat între anii 1969-1972); anul 1974, când după o muncă de patru ani a fost posibilă traversarea cu mijloace auto pe o distanţă de 91,5 km, pe „Transfăgărăşean" a zonei alpine a munţilor Făgăraş.

---

[101] *Idem*, fond Primăria oraşului Piteşti, dosar 4/1835, f. 16, 17;
[102] *Idem*, dosar 4/1838, f. 71;
[103] *Idem,* dosar 1/1838, f. 4-7;
[104] *Idem,* fond Prefectura (Ocârmuirea) judeţului Argeş, dosar 55/1837, f. 1;
[105] *Idem*, fond Pretura plasei Ştefăneşti, dosar 1/1846;
[106] *Idem*, fond Primăria comunei Valea Mare-Podgoria, dosar 3/1860, nefoliat;
[107] Elena Diaconu, Mihai Dicu, Carmen Răcănel, *Căi de comunicaţii rutiere- principii de proiectare*, Editura Conspress, Bucureşti, 2006, p. 5.
[108] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Piteşti*, Editura Academiei RSR, Bucureşti 1988, pag.146, p.219

Tabel sinoptic privind lungimea drumurilor publice în anii 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 2000, 2005, 2010

În județul Argeş, evoluția statistică a lungimii totale a drumurilor, în perioada anilor 1960-2010, a fost caracterizată de un trend anual ascendent, majorându-se cu aproape 50% (Anexa nr.1). Excepție, în anii 1975-1985, când, potrivit reglementărilor din domeniu (Legea nr. 413/2002), drumurile existente care nu se justificau din punct de vedere economic au fost desființate şi redate în condiții corespunzătoare folosirii lor, sau prin aplicarea planurilor de urbanism general, fapt ce a determinat o diminuare cu circa 10% a lungimii acestora.

Aşa cum se observă din graficul de mai sus, evoluția lungimii modernizate a drumurilor a fost consecvent ascendentă, fără a fi influențată de desființarea anumitor drumuri (în condițiile impuse de lege).

În cei 50 de ani (1960 – 2010) ai orizontului prezentat, lungimea totală a drumurilor publice a crescut cu 1084 km (45,9%), Argeşul beneficiind în anul 2010 de o rețea de drumuri în lungime totală de 3448 km, față de 2364 km câți se înregistrau în anul 1960. Drumurile modernizate (cu îmbrăcăminți asfaltice de tip greu şi mijlociu) au crescut ca lungime, în acelaşi interval temporal, de 2,5 ori (de la 256 km în anul 1965, la 649 km), iar ponderea acestora în total s-a dublat (de la 9,7% la 18,8%). Drumurile cu îmbrăcăminți uşoare rutiere au crescut de 22,8 ori (de la 45 km, în anul 1965 la 1027 km), iar ca pondere, saltul este spectaculos, de la nici 2% (1,7%) la aproape o treime (29,8%).

În ceea ce priveşte categoria autostrăzi şi drumuri naționale, lungimea lor măsura în anul de final (2010) al seriei de timp 586 km, față de 237 km la începutul intervalului (1960), marcând o creştere de 2,5 ori a lungimii acestora, însă se impune să subliniem faptul că acestea sunt modernizate în proporție de 95,2%, în raport cu 76,5% cât se înregistra în momemtul inițial al seriei de date.

Drumurile județene şi comunale, deşi în evoluție ascendentă, au fost marcate de o creştere relativ mai modestă. Astfel, totalul acestora a înregistrat o majorare cu circa o treime, atingând lungimea de 2861 km (față de 2127 km). Această creştere se datorează în special, drumurilor cu îmbrăcăminți uşoare rutiere, acestea mărindu-şi dimensiunile de 22,5 ori, pe fondul unei relative stabilități a drumurilor modernizate, a căror lungime se modifică de la 77 km (în 1965) la 90 km înregistrați la finele anului 2010.

Structura pe categorii de drumuri este, fireşte, net în favoarea drumurilor județene şi comunale, a căror greutate specifică, deşi scade cu aproape zece puncte procentuale (de la 90,0% cât dețineau acestea în total drumuri în 1960, la 83,0% în anul 2010), rămâne predominantă.

Structura drumurilor județene şi comunale, în funcție de materialul cu care este acoperit drumul, reliefează o rețea cu un grad de „modernizare” care oscilează în jurul valorii de 3% în întreg intervalul avut în vedere, o rețea orientată spre creşterea lungimii drumurilor acoperite cu îmbrăcăminți uşoare rutiere, ponderea acestor drumuri majorându-se de-a lungul celor 50 de ani de la 1,8% la 35,3%. Deşi în mod corespunzător scade ponderea drumurilor acoperite cu alte materiale (de la 95,2% la 61,7%), totuşi această categorie rămâne dominantă. În cadrul autostrăzilor şi drumurilor naționale, covârşitoare sunt drumurile modernizate, ponderea acestora crescând în timp (de la 76,5%, la 95,2%), restul drumurilor fiind în categoria celor cu îmbrăcăminți uşoare rutiere.

Rezultanta celor prezentate anterior se constituie într-o structură inițială a totalului drumurilor publice, în funcție de materialul ce le acoperă, relativ săracă în drumuri modernizate şi cu îmbrăcăminți uşoare rutiere, depăşind cu puțin 10 puncte procentuale în total (9,7% şi respectiv 1,7%), dar consistentă în ceea ce priveşte drumurile îmbrăcate cu alte materiale, mutațiile structurale dintr-o jumătate de veac determinând o structură ce oferă, apreciind cu bunăvoință, condiții relativ decente transportului rutier, drumurile modernizate şi cele cu îmbrăcăminți uşoare rutiere ajungând să dețină împreună circa 45% din total (18,8% şi respectiv 28,8%).

Toate constatările anterioare ne îndreptățesc să concluzionăm că, deşi în intervalul 1960-2010 s-au înregistrat progrese notabile - cantitativ şi calitativ - în infrastructura rutieră, acestea nu sunt însă în măsură să confere rețelei rutiere calitățile necesare în scopul asigurării unui minim optim în transportul terestru în întreaga rețea, ci doar pe anumite segmente. Seria de date statistice relevă faptul că dezvoltarea infrastructurii rutiere nu s-a numărat printre obiectivele prioritare în perioada de după 1990, cu precădere după aderarea la Uniunea Europeană şi mai ales prin absorbția fondurilor europene destinate acestui scop.

Drumurile destinate circulației pietonilor, străzile orăşeneşti au fost marcate de o ascendență evolutivă pronunțată, tinând cont de necesitatea de adaptare continuă la transformările impuse de dezvoltarea în spirală a cerințelor de transport dublate de dorința de confort în transport ale societății şi ale membrilor acesteia. În județul Argeş, în conformitate cu datele statistice, lungimea străzilor orăşeneşti a crescut de 2,6 ori (de la 248 km la 652 km) , în perioada anilor 1960– 2010. Preocuparea pentru asigurarea unei circulații fluente s-a concretizat în creşterea de 14,7 ori a lungimii străzilor modernizate, astfel încât la finele anului 2010 în județul Argeş existau 499 km străzi modernizate, față de 34 km la sfârşitul anului 1960. În aceste condiții, procentul străzilor modernizate atinge nivelul de 76,5% din total, în vreme ce la începutul perioadei avute în vedere acesta era de 13,7%. Mai dinamică decât celelalte căi de comunicație (căile ferate, respectiv drumurile publice) evoluția de o astfel de manieră a lungimii străzilor orăşeneşti a fost şi este impusă de faptul că „se circulă" zilnic, cu frecvență superioară celorlalte tipuri de transport (avute în vedere în prezenta lucrare), ambuteiajele, siguranța călătorilor dar şi a pietonilor fiind de natură să determine, dacă nu îmbunătățirea cantitativă şi calitativă, cel puțin încercarea de a menține o stare cât mai aproape de normalitate.

Componentă a sistemului de transport, subsistemul feroviar a pătruns în România în anul 1854, prin linia ferată care lega Orşova de Buziaş, având o istorie de peste 150 de ani. Primele căi ferate din România au fost construite de concesiuni străine; în septembrie 1866, Parlamentul României votează legea pentru concesionarea construirii liniei Vârciorova- Bucureşti - Buzău – Brăila – Galați - Tecuci - Roman şi Tecuci - Bârlad unui consorțiu german, statul român garantând 7,5% din capitalul investit, drept dobândă şi amortisment. Începând cu anul 1879, proiectele şi realizarea de căi ferate au fost asumate de ingineri români, aducându-se în țară doar locomotive.

Data de 13 septembrie 1872 marchează începutul istoriei căilor ferate din Argeş, prin deschiderea oficială a liniei Piteşti – Bucureşti – Buzău – Galați – Tecuci – Roman; doi ani mai târziu, în data de 9 mai 1874 se consemnează darea în exploatare a liniei Piteşti – Vârciorova. Alte momente memorabile au fost 21 iunie1887 deschiderea căii ferate Goleşti – Câmpulung şi apoi 27 noiembrie 1898, inaugurarea liniei Piteşti – Curtea de Argeş, 1 iunie 1887, traseul Costeşti – Balaci – Roşiori[109].

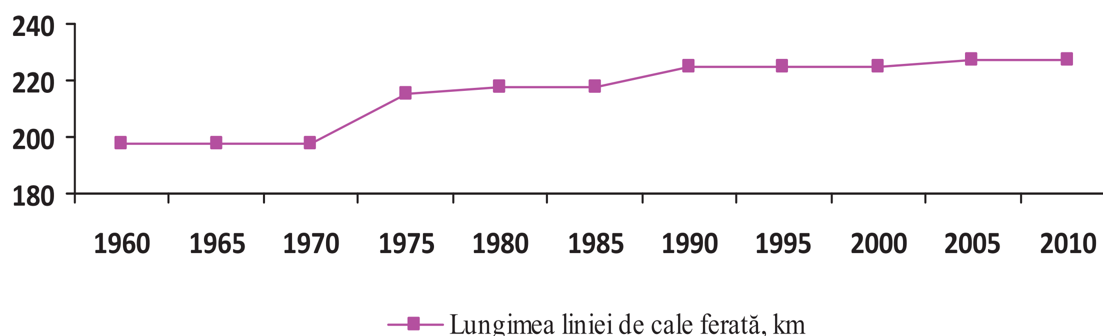
109 Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Piteşti*, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1988, p.146, 219.

Evoluția lungimii totale a liniilor de cale ferată în exploatare (la sfârşitul fiecărui an) în județul Argeş, în perioada 1960-2010 (Anexa nr.2) a fost, conform datelor statistice, cvasi-liniară, prezentând un număr redus de oscilații anuale. Pornind de la 198 km în anul 1960, lungimea totală a căilor ferate creşte în întreaga perioadă cu 29 km (14,6%) ajungând la 227 km în anul 2010.

Cea mai mare creştere, de 17 km (echivalând cu 8,6%) s – a realizat în primii 15 ani ai intervalului (între anii 1960 -1975); în restul intervalului, creşterile cumulate nu o depăşesc pe anterioara (lungimea rețelei crescând cu 12 km, echivalând cu 5,6%, în perioada rămasă).

Evoluția lungimii liniilor de cale ferată în exploatare în anii 1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 2000, 2005, 2010

la sfârşitul anului

Lungimea liniilor de cale ferată în exploatare între anii 1960 şi 2010

Conform datelor statistice, subliniem faptul că județul nu beneficiză de linii electrificate, are numai linii cu ecartament normal şi că începând cu anul 1975 putem vorbi de linie de cale ferată normală cu două căi.

În ultimii 20 de ani, lipsa unor preocupări corespunzătoare în domeniul infrastructurii feroviare este mai mult decât concludentă din datele statistice prezentate. În acest context, se cuvine să menționăm faptul că deşi se realizase într-o măsură consistentă proiectul căii ferate Vâlcelele - Râmnicu-Vâlcea, care ar fi redus substanțial timpul de transport pe ruta Bucureşti –Piteşti– Cluj-Napoca, acesta a fost abandonat, consecințele fiind nu numai de natură financiar- materială prin deteriorarea tuturor lucrărilor– mai ales a celor de geniu- dar şi sociale, în special prin reducerea unor locuri de muncă, cu repercusiuni în asigurarea (cel puțin) a unui trai decent.

Desigur, calea ferată este un element complex de infrastructură, a cărui realizare necesită resurse considerabile materiale, financiare şi umane, impune anume rigori de mediu, dar aduce şi beneficii prin absorbție de forță de muncă, contribuții la buget şi nu în ultimul rând, prin consecințe, posibilitatea asigurării unui trai decent. Sunt greu de dedus motivele unei astfel de atitudini, chiar acordând circumstanțele atenuante impuse de unele condiții obiective, ignorarea dezvoltării infrastructurii feroviare concretizându-se în deservicii aduse nu numai sistemului de transport în particular, dar şi economiei şi societății româneşti în ansamblul ei.

Anexele 1, 2 şi 3

Lungimea liniilor de cale ferată în exploatare
în anii 1960, 1970, 1980, 1990, 2000 şi 2010
la sfârşitul anului

	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Lungimea totală a liniilor - km	198	198	218	225	225	227
- linie normală - km	198	198	218	225	225	227
⅄ cu o cale - km	198	198	197	204	204	205
⅄ cu două căi - km	-	-	21	21	21	22
Densitatea liniilor - km de linie la 1000 km²	29, 1	29, 1	32, 1	33, 3	33, 0	33, 3
Ponderea lungimii liniilor de cale ferată în total ţară - %	1, 8	1, 8	1, 9	2, 0	2, 0	2, 0

Lungimea drumurilor publice în judeţul Argeş
în anii 1960, 1970, 1980, 1990, 2000 şi 2010
la sfârşitul anului

	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Drumuri publice, total - km	2364	2948	2757	2660	2937	3448
⅄ modernizate - km	-	329	475	555	602	649
⅄ cu îmbrăcăminţi uşoare rutiere - km	-	292	603	615	626	1027
Autostrăzi şi drumuri naţionale - km	237	427	528	511	515	587
⅄ modernizate - km	-	298	411	474	512	559
⅄ cu îmbrăcăminţi uşoare rutiere - km	-	15	69	37	3	17
Drumuri judeţene şi comunale - km	2127	2521	2229	2149	2422	2861
⅄ modernizate - km	-	31	64	81	90	90
⅄ cu îmbrăcăminţi uşoare rutiere - km	-	277	534	578	623	101
Densitatea drumurilor publice - km de drum la 100 km²	34, 8	43, 4	40, 5	39, 1	43, 0	49, 6

Străzile orăşeneşti în anii 1960, 1970, 1980, 1990, 2000 şi 2010

	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Lungimea străzilor orăşeneşti	248	345	419	492	543	652
- modernizate	34	112	237	347	354	499

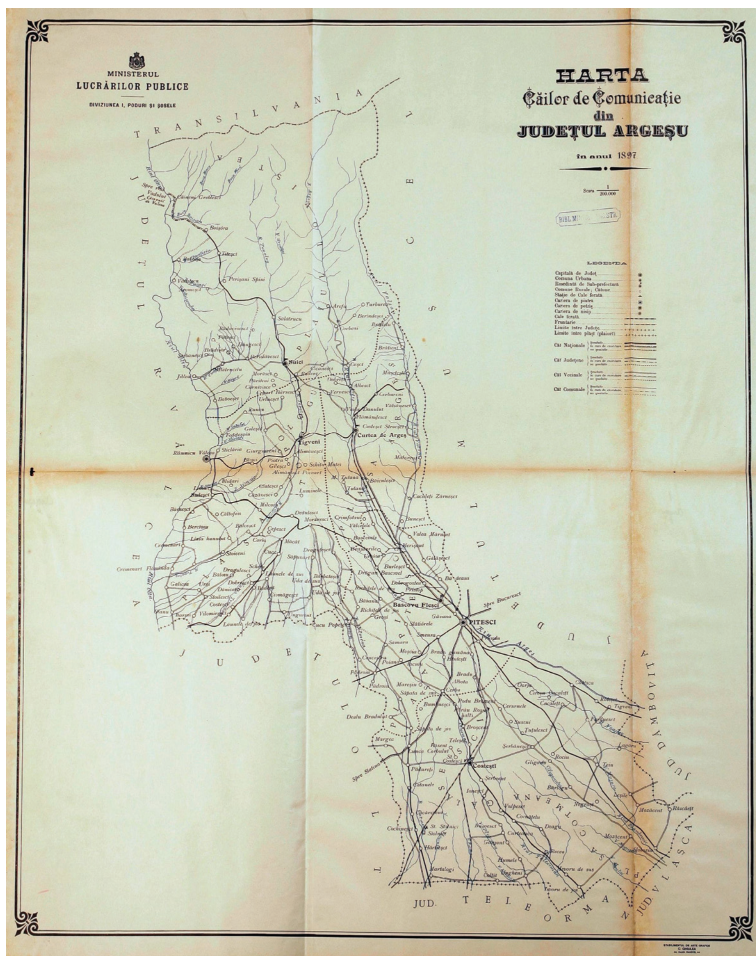

Fig. 45. Judeţul Argeş, în 1950
(colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Fig. 46. Judeţul Muşcel, în 1950
(colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Argeşul în perioadele medievală şi modernă

Argeşul, leagăn de formare a statului medieval Țara Românească. Formarea statului medieval Țara Românească, la începutul secolului al XIV-lea, este rezultatul procesului de unificare a formațiunilor prestatale preexistente în condițiile dezvoltării societății din punct de vedere social-economic şi politic. La sfârşitul secolului al XIII-lea şi începutul secolului al XIV-lea, izvoarele scrise, dar şi cele arheologice, atestă o lume românească aflată în stadiul organizării social-politice în „țări“, sau, mai precis, în cnezate şi voievodate.

Document fundamental pentru cunoaşterea realităților existente în vechiul spațiu medieval românesc, Diploma ioaniților, din 2 iunie 1247, este un act de danie al regelui Bela al IV-lea al Ungariei către cavalerii ioaniți. Pentru a apăra ținutul de margine al Regatului maghiar, regele Ungariei, Bela al IV-lea, a apelat la călugări-ostaşi, la ospitalierii Sf. Ioan din Ierusalim, aşa-numiții cavaleri ioaniți, ordin călugăresc de ramură franceză. Prin această Diplomă, cavalerii primeau de la regele Ungariei Țara Severinului, împreună cu cnezatele lui Ioan şi Farcaş, până la râul Olt, toată Cumania, de la râul Olt şi munții Transilvaniei, în afară de Țara lui Seneslau, voievodul românilor şi de Țara cneazului Litovoi. Aflat în depresiunea subcarpatică a Titeştilor sau Arefului, Voievodatul lui Seneslau se prelungea până în regiunea de câmpie, iar în nord, probabil, se întindea şi în Țara Făgăraşului, cuprinzând şi zona Argeşului şi Muşcelului.

Pornit de către Litovoi, prin anii 1272-1273, procesul de unificare teritorială a fost reluat, în pragul secolului al XIV-lea, de către voievodul Tihomir şi finalizat de către fiul său, Basarab, voievodul de la Argeş. Țelul lui Basarab Întemeietorul a fost asigurarea existenței de sine stătătoare a Țării Româneşti, neatârnarea sa politică, ce s-a consfințit pe câmpul de luptă la Posada.

Evocată de câteva categorii de izvoare, dintre care cel mai important este *Cronica pictată de la Viena*, redactată un deceniu mai târziu, sub regele Ludovic I, campania împotriva Țării Româneşti avea să se termine dezastruos pentru noul rege al Ungariei, Carol Robert de Anjou. Mobilizată în Banat, posibil la Timişoara sau la Mehadia, oastea maghiară ocupă Severinul, în septembrie 1330, încurajat de uşurința acestei cuceriri, dar şi sfătuit de promotorii politicii „dure“ față de Basarab, Carol Robert se aventurează către Argeş, inima stăpânirii voievodului muntean. Permanent hărțuită de oamenii lui Basarab I, oastea lui Carol Robert ajunge în fața Argeşului unde îşi organizează tabăra. În urma unei păci sau a unui armistițiu, oastea maghiară a trebuit să se retragă pe un drum direct şi mai scurt către regat, pe care i l-a „arătat” voievodul român. Dar pe drumul de întoarcere, presărat din vreme cu capcane, a avut loc riposta zdrobitoare a lui Basarab. Luptele s-au desfăşurat între 9 şi 12 noiembrie 1330, dezastrul oastei de invazie fiind cumplit. Pentru a-şi salva viața, regele maghiar a scăpat cu fuga, travestit în hainele unui credincios al său, miniaturile din *Cronica pictată*, uneori fanteziste, redând crâncena confruntare[110].

Fig. 47- Solul lui Basarab I, prezentând regelui Carol Robert de Anjou scrisoarea pentru înheierea păcii (foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

Chiar dacă problema localizării Posadei este nerezolvată, consecințele biruinței lui Basarab I asupra oastei de invazie a lui Carol Robert au fost imediate şi durabile, deoarece, prin biruința lui Basarab I, Țara Românească a căpătat o nouă identitate istorică, fiindu-i consfințită existența de sine stătătoare. După aceasta Țara Românească s-a îndreptat spre o epocă de consolidare, de afirmare pe scena politică a sud-estului european.

[110] *Istoria Românilor*, Academia Română, Editura Enciclopedică, vol. III, 2010, p. 620-630.

Fig. 48 şi fig. 49 - Aspecte ale bătăliei de la Posada, după *Cronica pictată de la Viena* (http://ro.wikipedia.org/wiki/Cronica_pictată_de_la_Viena, 13.05.2013)

Situaţia economică prosperă a ţării, relaţiile comerciale cu vecinii, dar şi independenţa statului l-au determinat pe voievodul de la Argeş, Vladislav I Vlaicu, să bată în monetăria de la Curtea de Argeş primele monede munteneşti.

Curtea de Argeş şi Câmpulung, primele reşedinţe domneşti ale Ţării Româneşti. Formarea statului medieval românesc de la sud de Carpaţi, rezultat al dezvoltării societăţii din punct de vedere social, economic şi politic, urmată de dobândirea independenţei Ţării Româneşti la 1330, a grăbit procesul de consolidare în acest spaţiu a statului de sine stătător. Pornit de la Curtea de Argeş, acolo unde şi-au avut reşedinţa Tihomir şi Basarab I Întemeietorul, procesul de formare a statului medieval românesc a fost urmat de consolidarea politică şi militară a ţării, când domnul şi-a organizat treptat instituţiile politice şi administrative necesare.

O caracteristică a vieţii de stat medievale extracarpatice a constituit-o existenţa simultană a câtorva aşezări care au devenit reşedinţe de rang voievodal. La Argeş, la finele veacului al XII-lea, şi-au avut reşedinţa voievozi necunoscuţi, iar peste un veac s-a născut aici fondatorul de fapt al dinastiei, Basarab I (circa 1310-1352), fiul voievodului Tihomir. Chiar dacă domnii Ţării Româneşti au rezidat prin locuri diferite, la Curtea de Argeş a fost reşedinţa celui care a făurit statul medieval Ţara Românească. Cercetările arheologice efectuate de Virgil Drăghiceanu şi Nicolae Constantinescu la Curtea Domnească de la Argeş au reliefat faptul că aici a fost unicul scaun de domnie peste ţară. Concomitent cu Argeşul, voievozii români şi-au stabilit o nouă reşedinţă la Câmpulung, unde, în 1352, a murit Basarab I, iar fiul său Nicolae Alexandru a fost înmormântat tot aici, în biserica curţii domneşti[111]. La Curtea Domnească de la Argeş viaţa a pulsat mai intens din secolul al XII-lea, printr-o locuire neîntreruptă, cu două curţi în două epoci în strânsă legătură. Cu o alcătuire simplă, determinată de configuraţia terenului, Curtea Veche, care-şi are începuturile în jurul anului 1180, era compusă dintr-o casă de locuit şi biserica, fiinţând până la construirea celei

[111] Pavel Chihaia, *Din cetăţile de scaun ale Ţării Româneşti*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1974, p. 7-35.

actuale, la începutul secolului al XIV-lea. De dimensiuni mijlocii (14 x 8 m, la exterior), biserica veche era compusă din altar, naos şi pronaos, fiind o variantă a tipului în cruce greacă liberă, fără puncte interioare de sprijin.

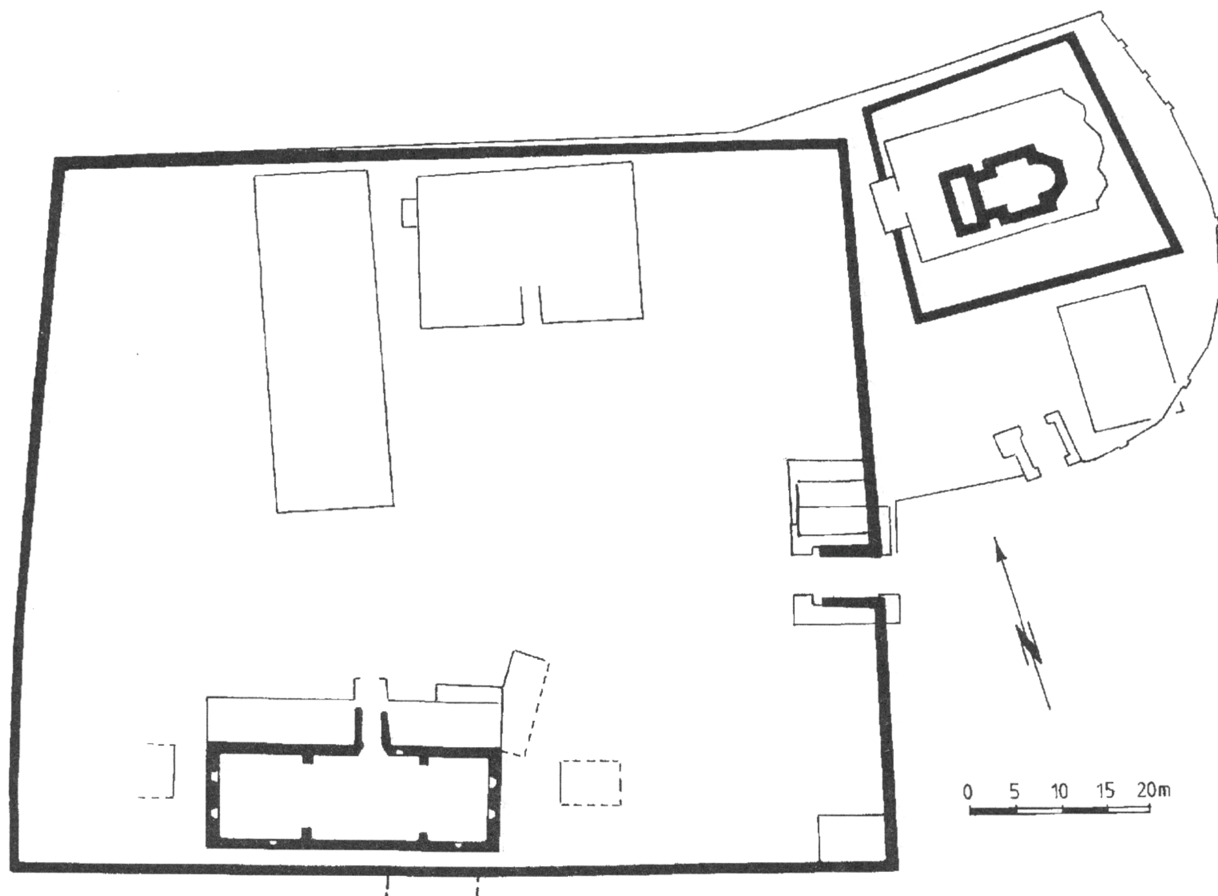

Fig. 50 - Planul reşedinţei de la Curtea de Argeş a voievodului Basarab I (schiţă apărută în lucrarea lui Nicolae Constantinescu, *Curtea de Argeş 1200-1400. Asupra începuturilor Ţării Româneşti*, Bucureşti, 1984)

Curtea Nouă, curtea voievodală propriu-zisă, înscrisă în plan patrulater, are în incinta ei două case, aparţinând unor epoci distincte. Casa de pe latura de sud este o construcţie masivă, de plan dreptunghiular, clădită în întregime pe pivniţă, cu faţada principală spre nord, măsurând, la exterior, 32 m în lungime şi 11,8 m în lăţime. Realizată din piatră de râu şi cărămidă, având ca liant un mortar destul de consistent, construcţia datează din jurul anului 1340. Casa de pe latura de nord, de formă dreptunghiulară, pe pivniţă, înconjurată din toate părţile de o prispă de zid, este o locuinţă voievodală datând din secolul al XVI-lea (cca. 1517). Aparţinând planului cruce greacă înscrisă, biserica de la Argeş este compusă din altar, naos şi pronaos, la intersecţia braţelor ridicându-se turla care marchează axul vertical al acestei structuri. Iniţial, biserica a avut două intrări: una pe la vest, iar cealaltă pe la sud, la ultima renunţându-se într-o epocă neprecizată, golul fiind umplut cu zidărie, adăugându-i-se apoi unul din cele două contraforturi.

Faţadele prezintă un colorit armonios dat de asizele de trei-patru sau chiar cinci rânduri de cărămidă ce alternează cu bolovani de râu sau cu piatră de carieră. În interior, un zid gros, străpuns de un gol, separă pronaosul, acoperit cu o boltă semicilindrică transversală, de naos, iar altarul, prevăzut cu proscomidie şi diaconicon, este separat printr-o tâmplă de zid cu trei deschideri.

Fig. 51 - Biserica Domnească de la Argeş (foto de Alexandru Antoniu, 1901)

Pictura, realizată în tehnica „a fresco", pe un suport constând din var pus în amestec cu puţin nisip şi cu paie tocate, reprezintă unul dintre cele mai însemnate ansambluri de pictură bizantină, aparţinând aşa-numitului stil paleolog, datând din jurul anului 1369, dar cu refaceri suferite în secolul al XVIII-lea, prin mâna lui Radu sin Mihail, sau în 1827, prin Pandelimon. Dintre compoziţii remarcăm scena din pronaos, *Deisis*, în luneta de deasupra intrării prin zidul despărţitor, parte din *Judecata din urmă*, cu Hristos tronând, având în dreapta şi în stânga pe Sf. Maria şi Sf. Nicolae. La dreapta tronului, într-un registru inferior şi la dimensiuni mai reduse, se află reprezentat un personaj princiar tânăr, cu coroană, care este ctitorul bisericii domneşti. O altă scenă, tabloul votiv din naos, cu o refacere a lui Pandelimon în 1827, îl reprezintă pe Vladislav I cu Doamna Ana.

Cercetările arheologice efectuate în Biserica Domnească de la Argeş au pus în evidenţă 14 morminte în această necropolă a primilor Basarabi. Cel mai important, numerotat de arheolog cu cifra 10, a aparţinut voievodului Vlaicu, şi s-a bucurat de o binemeritată celebritate prin paftaua de aur descoperită în el. Bijuteria, care prezintă un complex de arhitectură gotică, în care se integrează două personaje umane şi o figuraţie centrală de natură mitologică, lebăda cu cap de femeie, ilustrează tema dragostei, la modă în literatura din Europa veacului al XIV-lea. Atât locul de provenienţă, cât şi originea meşterului orfrevrier, sunt necunoscute, iar în privinţa datării, ea se plasează în decada 1370-1380, corespunzătoare epocii lui Vlaicu-Vodă.

Ridicat de către Vladislav I (Vlaicu), nepotul lui Basarab I, prin 1365-1369, pe locul primei biserici datate în secolul al XIII-lea, lăcaşul, care se păstrează şi astăzi, reprezintă unul dintre cele mai importante exemplare ale arhitecturii româneşti.

Grafitul descoperit în cursul lucrărilor de restaurare din Biserica Domnească (1920), pe peretele de nord, ne indică, în slavonă, că „În anul 6860 (1352, n.n.), la Câmpulung a murit Marele Basarab Voievod", fapt de memorie cunoscut de generaţia lui Vlaicu, care reprezintă un important reper cronologic din istoria Ţării Româneşti.

Concomitent cu reşedinţa de la Argeş, primii Basarabi au făurit o curte domnească şi la Câmpulung, oraş atestat în 1300 de piatra de mormânt a comitelui Laurenţiu de Longo Campo, păstrată în Biserica Bărăţiei din această localitate. Tot din jurul acestui an datează şi sigiliul oraşului Câmpulung care în scutul din câmp are un corb, cu o legendă în limba latină: „Si Campo Longo" (Sigiliul Câmpulungului).

Fig. 52 - Sigiliul Câmpulungului, circa 1300
(Maria Dogaru, *Sigiliile. Mărturii ale trecutului istoric,* p. 163)

Potrivit legendei păstrate în cronica Ţării[112], „un Radul Negrul voevod, mare herţeg pre Amlaş şi pre Făgăraş…, rădicatu-s-au de acolo, cu toată casa lui, cu mulţime de noroade… de tot feliul de oameni, pogorându-se pre apa Dâmboviţii, început-au a face ţară noao. Întăi au făcut oraşul ce-i zic Cămpu-Lung. Acolo au făcut şi biserică mare şi frumoasă şi înaltă. De acolo au dăscălecat la Argeş şi iar au făcut oraş mare şi ş-au pus scaunul de domnie, făcând curţi de piiatră şi case domneşti şi o biserică mare şi frumoasă…“.

Fig. 53 - Casa domnească şi turnul-clopotniţă de la Curtea domnească de la Câmpulung
(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Dacă, din nefericire, mormântul „Marelui Basarab“ care, potrivit grafitului, a murit la Câmpulung, nu se ştie unde este, piatra de mormânt a fiului său, Nicolae Alexandru Voievod, care

[112] *Istoria Ţării Româneşti 1290-1690. Letopiseţul Cantacuzinesc,* Editura Academiei R.P.R., 1960, p. 2.

a murit la 13 noiembrie 1364, se păstrează în biserica Curţii Domneşti din Câmpulung. Din păcate, biserica de la Câmpulung a primilor Basarabi nu se mai păstrează, căci în 1628, din cauza unui cutremur, s-a dărâmat, iar Matei Basarab a reconstruit în 1635-1636 un alt lăcaş pe acelaşi loc şi cu aceleaşi materiale, de lucrări ocupându-se unul din cei mai însemnaţi boieri ai domnitorului, clucerul Socol Cornăţeanu. Biserica lui Matei Basarab, al doilea edificiu pe acest loc, a funcţionat până în 1827, când arhiereul Filaret Beldiman o reface pentru a treia oară şi o târnoseşte în 1832.

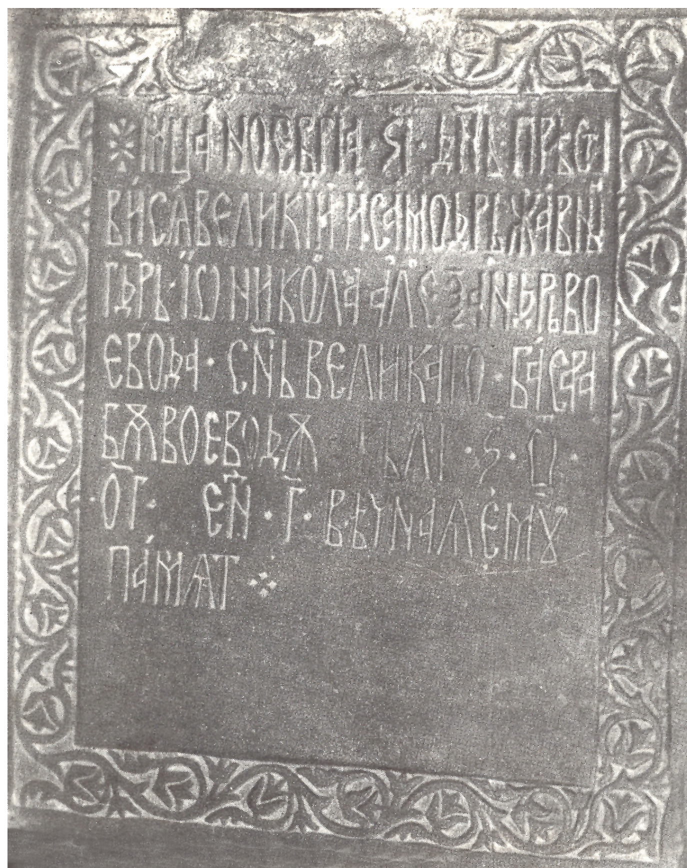

Fig. 54 - Piatra de mormânt a voievodului Nicolae Alexandru
din biserica mănăstirii de la Câmpulung (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Aici s-a desfăşurat şi o amplă activitate tipografică sub conducerea unor meşteri precum Timotei Alexandrovici Verbiţki ori Ivan Glebkovici. Cea dintâi carte, *Molitvelnicul slavonesc*, a văzut lumina tiparului în anul 1635. I-au urmat, în 1642, cea dintâi tipăritură cu un conţinut moral-filozofic, în limba română, din Ţara Românească, *Învăţături peste toate zilele…* apărută prin strădania egumenului Melhisedec, iar în 1643 un *Antologhion slavonesc*, pentru care a nevoit acelaşi ierarh. De asemenea, în 1650 a fost tipărită în oraşul de pe Râul Târgului, sub auspiciile aceluiaşi Melhisedec, *Psaltirea slavonească.*

Lucrările apărute la Câmpulungul vremii lui Matei Basarab – oraşul de unde în anul 1521, judeţul Neacşu Lupu expedia către judele Braşovului, Hans Benkner, cunoscuta sa scrisoare, primul document de limbă românească – domn care a sprijinit din plin viaţa culturală şi religioasă, nu numai în Ţara Românească, ci şi dincolo de fruntariile ei, s-au bucurat de o largă circulaţie în spaţiul locuit de românii din statele medievale de la nord şi răsărit de Carpaţi, cât şi în mediul ortodox din peninsula Balcanică[113].

[113] Gheorghe Pârnuţă (coord.), *Câmpulung-Muscel ieri şi azi. Istoria oraşului*, Câmpulung-Muscel, 1974, p. 99-102.

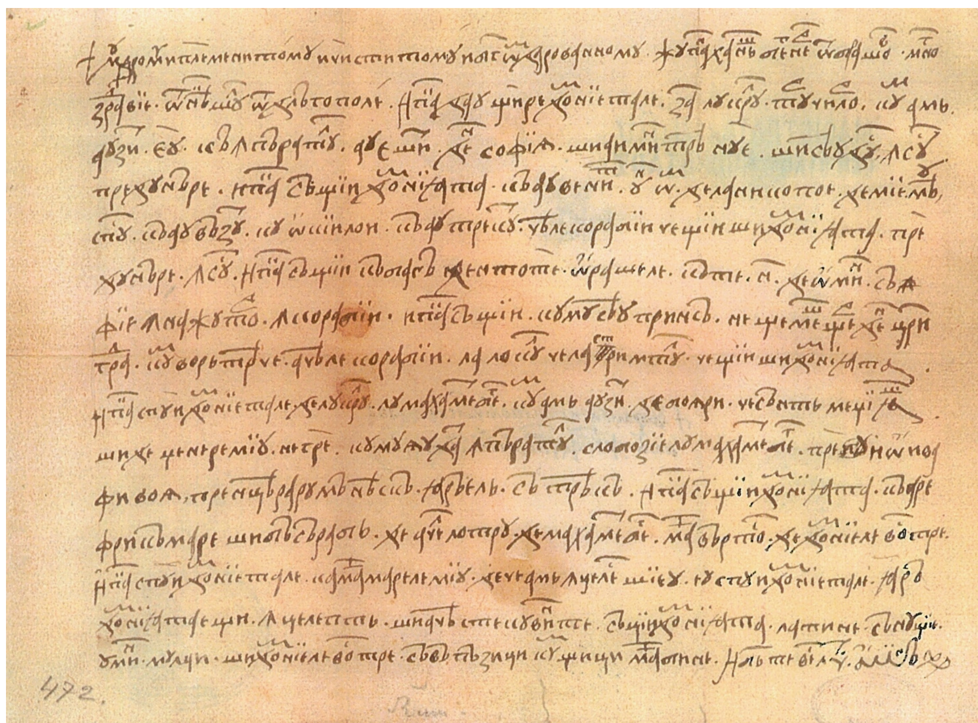

Fig. 55 – Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung către judele Braşovului, 1521
(originalul se află la Arhivele Naţionale – Serviciul Judeţean Braşov)

Cercetările arheologice efectuate în cuprinsul ansamblului arhitectural de la mănăstirea Negru-Vodă din Câmpulung, timp de 12 campanii, începând din 1975, au relevat faptul că niciuna dintre construcţiile reşedinţei domneşti din secolul al XIV-lea nu se mai păstrează la suprafaţă. Biserica voievodală, datată către mijlocul secolului al XIV-lea, care n-a fost precedată de alt lăcaş ecleziastic, era împrejmuită de un zid, situat la o distanţă de 12-14 m, pe cele patru laturi, iar pe latura de sud au fost puse în evidenţă urmele unui val de pământ şi bolovani, lat de peste 8 m, cu şanţ la exterior. Datele cunoscute din documente şi pisanii că domnul Matei Basarab a ridicat, în 1635-1636, cel de al doilea lăcaş ecleziastic „pe aceeaşi temelie şi cu aceleaşi pietre“, au fost confirmate şi completate de investigaţiile arheologice.

După cum dovedesc cercetările arheologice efectuate la Argeş şi la Câmpulung, în secolul al XIII-lea principalul centru voievodal în Muntenia era cel de la Argeş, după cum un centru important se afla în aceeaşi vreme la Cetăţeni. La Câmpulung, într-o zonă de veche locuire românească, s-a produs în secolul al XIII-lea, o mişcare de populaţie venită din Transilvania, incluzând şi o comunitate săsească. În tradiţia istorică despre Negru-Vodă se contopesc două fenomene distincte: mişcarea de populaţie de la nord de Carpaţi, printre care şi saşii care au ridicat Bărăţia din Câmpulung, şi extinderea autorităţii marelui voievod de la Argeş asupra întregului teritoriu de la sud de Carpaţi. Afirmarea autorităţii marelui voievod Basarab I şi a fiului său Nicolae Alexandru în toată Ţara Românească s-a concretizat şi prin ridicarea de către aceştia a măreţei ctitorii de la Câmpulung[114]

Condus de către un judeţ, ales în fiecare an dintre negustorii şi meşteşugarii oraşului, ajutat de 12 pârgari care, de asemenea, erau aleşi, Câmpulungul s-a numărat printre oraşele care au obţinut de la domnie privilegii de autoadministrare, deşi domnia avea aici un pârcălab care, însă, nu se amesteca în viaţa proprie a oraşului. Privilegiile oraşului erau reîntărite prin hrisoave la schimbările de domnie, iar pentru păstrarea lor, ele au fost lipite pe o pânză, numită Pânza oraşului. Document unic din istoria noastră, pe această pânză, în lungime de peste 7 m, au fost lipite 39 de documente ce conţin aceste privilegii, primul datând din 20 februarie 1559, emis de voievodul Mircea Ciobanul, ultimul, din 18 iunie 1747, emis de domnul Constantin Mavrocordat.

[114] Gheorghe I. Cantacuzino, *Începuturile oraşului Câmpulung şi curtea domnească. Aspecte ale civilizaţiei urbane la Câmpulung,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 2011, p. 119-122.

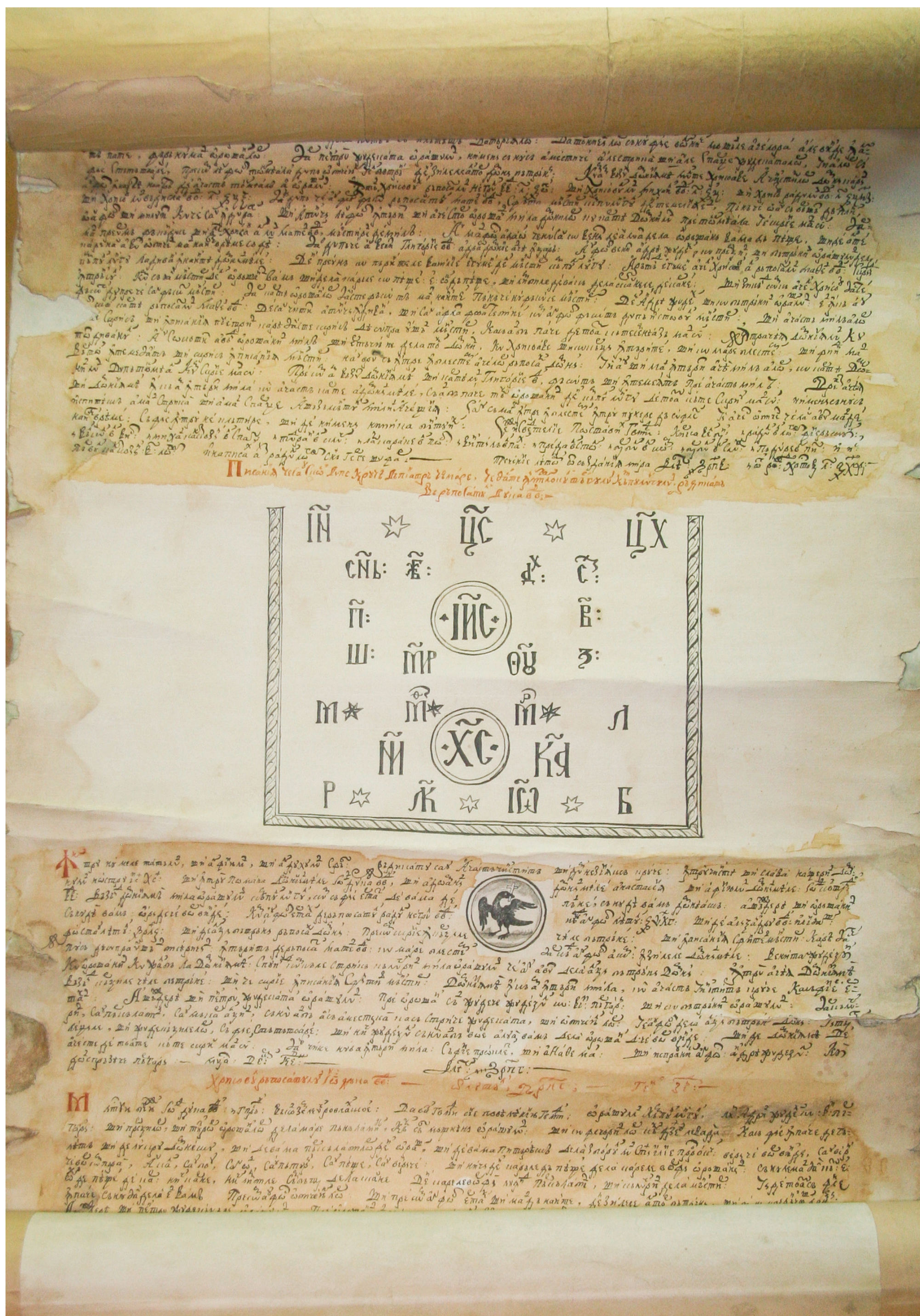

Fig. 56 - Pânza orașului Câmpulung (facsimil aflat în colecția Muzeului Județean Argeș)

Documente deosebite, de data aceasta de natură epigrafică, le reprezintă crucile de piatră pe care au fost scrise unele din privilegiile orașului. Cea mai veche cruce, numită „Crucea jurământului", pentru că în fața ei județul și pârgarii depuneau jurământ că vor lupta pentru păstrarea neștirbită a privilegiilor orașului, datează din 1674, pe ea este incizat conținutul hrisovul domnului Gheorghe Duca, în care se preciza că orașul era „ertat de vamă de pâine, să nu dea vamă domnească… și pentru judecata orașului pe oroșani să-i judece județul cu 12 pârgari și cu bătrânii orașului, iar călugării sau pârcălabii sau măcar alții să nu aibă a se amesteca ca să strice judecata și obiceiul lor". Fiind deteriorată în timpul unei răzmerițe din 1787, crucea a fost încastrată în peretele unui imobil din str. Negru-Vodă, nr. 102, care se poate vedea și astăzi, iar în 1790 a fost ridicată alta, prin cheltuiala epistatului orașului, slugerul Gheorghe Rucăreanu, când județ era Neculae Cocoș, numită astăzi „Crucea pârgarilor", aflată în fața halei centrale.

Fig. 57 - Crucea jurământului din oraşul Câmpulung, 1674 (originalul încastrat în casa N. Ionescu - Berechet)

Fig. 58 – Replică, executată în 1787, aflată în piaţa oraşului (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Dezvoltarea economică a zonei Argeşului, existenţa aici a reşedinţelor domneşti, situate pe drumurile care făceau legătura cu Transilvania,reprezintă factori care au favorizat dezvoltarea unor strânse legături economice, politice şi culturale mai ales cu această ţară aflată la nord de Carpaţi. În privilegiul comercial acordat braşovenilor, la 20 ianuarie 1368, de către voievodul Vladislav I Vlaicu, se precizează că pentru mărfurile care se desfac în ţară se va plăti o vamă la Câmpulung sau în apropiere de acest oraş, iar pentru mărfurile de tranzit, vama se plăteşte de două ori, o dată la Câmpulung şi a doua oară la Dunăre. La Câmpulung, Mircea cel Bătrân emite, la 6 august 1413, privilegiul comercial acordat braşovenilor, unde a venit şi Valentin, judele Braşovului. Printr-un document datat între 1424 după noiembrie 10 şi altul în 1431, domnul Dan al II-lea face cunoscut vameşilor de la Dâmboviţa şi Rucăr ce vamă să ia braşovenilor şi-i avertizează: „Altfel să nu îndrăzniţi să luaţi, că veţi primi mare rău şi urgie de la domnia mea". La 1431 după ianuarie 30, Dan al II-lea scrie tuturor târgurilor şi vămilor ţării că a reînnoit privilegiul comercial dat de Mircea cel Bătrân braşovenilor, porunca sa adresându-se şi „rucărenilor şi câmpulungenilor şi arghişanilor… şi cetăţii de la Câmpulung". La 17 martie 1517, voievodul Neagoe Basarab porunceşte ca negustorii care vor veni cu marfă din Braşov sau din Ţara Bârsei „să târguiască unde este scaunul domniei mele, la Târgovişte, şi la Câmpulung şi la Târgşor".

În *Cosmografia* lui Sebastian Munster, tipărită în 1544, se menţionează despre schimburile comerciale cu Transilvania: „Între Târgovişte şi Braşov este târgul Câmpulung locuit de creştini şi acolo este locul de desfacere a mărfurilor pe care le transportă de la Târgovişte în Transilvania".

Reşedinţe domneşti temporare în Argeş. În afară de Curtea de Argeş şi Câmpulung, care au fost primele reşedinţe domneşti ale Ţării Româneşti, şi alte localităţi din Argeş au avut temporar acest rol: Piteşti, Tutana, Glavacioc.

*Piteşti***.** Aşezat la confluenţa Argeşului cu Râul Doamnei, Piteştiul s-a dezvoltat pe terasele din dreapta Argeşului, trecând în evoluţia sa prin fazele de sat, târg şi oraş, cum era în secolul al XIV-lea. Atestat într-un document intern la 20 mai 1388, când domnul Mircea cel Bătrân întăreşte mănăstirii Cozia o moară în „hotarul Piteştilor", oraşul este consemnat cartografic, pentru prima dată, în 1546, sub numele de „Pitiesd", pe harta lui Giacomo Gastaldi.

Aşezarea Piteştiului la întretăierea unor importante căi de comunicaţie, care făceau legătura spre nord cu Transilvania şi spre sud cu Peninsula Balcanică, dezvoltarea economică, climatul moderat, ca şi alţi factori, au făcut ca din secolul al XV-lea să devină reşedinţă domnească temporară. Primul domn care a emis la Piteşti un hrisov este Basarab cel Tânăr, care la 16 august 1481 întăreşte lui Roman şi altora ocine la Uliteşti şi Miceşti. După Basarab cel Tânăr şi alţi domni, cum sunt Mihnea cel Rău, Vlad cel Tânăr, Radu de la Afumaţi, Vlad Înecatul, Vlad Vintilă de la Slatina, Pătraşcu cel Bun, Mihai Viteazul, au rezidat la Piteşti şi au emis hrisoave de aici.

Cel mai mult a rezidat la Piteşti Neagoe Basarab care, pentru nevoile suitei sale, a construit aici curţi domneşti. Un hrisov emis la 22 noiembrie 1517, consemnează că fost scris în „noile curţi din oraşul Piteşti“, altul din 18 ianuarie 1518 ne informează despre „minunatul foişor al Pitiştilor“, iar cel din 6 mai 1519 a fost emis în „minunatul scaun în Piteşti“.

În vremea domniei lui Matei Basarab exista un „conac, la Pod la Piteşti“, unde domnul emite două hrisoave, la 18 mai 1645, edificiu pe care nu ştim cine şi când l-a construit, iar din *Letopiseţul Cantacuzinesc* aflăm că acelaşi domnitor a construit şi „o biserică la Piteşti“.

Dacă biserica lui Matei Basarab nu se mai păstrează, a dăinuit peste ani cea cu hramul Sf. Gheorghe, ridicată în 1656 de domnul Constantin Şerban şi soţia sa, Doamna Bălaşa, iar în pădurea Trivalea se află schitul ridicat între 1672 şi 1679 de Varlaam, mitropolitul Ţării Româneşti.

Fig. 59 - Biserica Domnească „Sfântul Gheorghe” din Piteşti, construită în 1656
(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Tot în rândul ctitoriilor domneşti din judeţul Argeş trebuie să amintim biserica de la Dragoslavele, construită în 1661 de domnul Grigore Ghica.

Posedând în apropiere de Piteşti, renumită regiune viticolă a ţării, mari suprafeţe de viţă-de-vie, domnul Constantin Brâncoveanu a introdus în uz o nouă măsură de capacitate, „vadra de Piteşti“, de 12,88 litri, iar la Valea Mare, în apropiere de Piteşti, se află şi astăzi, în ruină, casele ridicate de acesta.

Mănăstirea Glavacioc. Existentă pe vremea domniei lui Mircea cel Bătrân (1386-1418) care-i dăruieşte nişte sate, mănăstirea Glavacioc, aflată în satul cu acelaşi nume, din comuna Ştefan

cel Mare, se numără printre cele mai vechi şi mai mari ansambluri monahale din ţară. Nu ştim cine a construit prima biserică, dar al doilea lăcaş, după cum menţionează pisania din 12 martie 1704, „făcută iaste den temeliia ei de bun şi bătrânul Vlad voevod Călugărul denpreună cu fii-său Radul-Vodă“. Ctitorie domnească, mănăstirea Glavacioc s-a bucurat de atenţia lui Vlad Călugărul, care a refăcut biserica din temelie, şi a altor domni cum sunt Neagoe Basarab şi Petru Cercel, care au zugrăvit biserica, Mihnea Turcitul care „a lucrat şi a îndreptat şi a făcut în jurul mănăstirii şi clopotniţă de piatră“, iar Constantin Brâncoveanu a făcut aici ample lucrări.

Fig. 60 – Mănăstirea Glavacioc (foto Nicolae Tatu, circa 1900)

Fiind ctitoria sa, Vlad Călugărul venea des la Glavacioc, unde în decursul anilor a construit şi o casă domnească, de unde emitea hrisoave, cum sunt cele din 23 aprilie 1486 şi 23 februarie 1491, şi unde a fost înmormântat. Cercetările arheologice efectuate în 2005 în biserica Glavacioc au dus, printre altele, la descoperirea fundaţiilor bisericii ridicate de el, ca şi a pietrei de mormânt pe care în 1704 constructorii lui Constantin Brâncoveanu au aşezat-o pe mormântul lui Vlad Călugărul, a cărui lespede originară, probabil, se deteriorase. Confecţionată în stil brâncovenesc, cu motive florale, având figurată şi stema Ţării Româneşti, piatra are în câmp o inscripţie din care aflăm că „suptu această piatră hodinescu oasele creştinului Vlad Voievod Călugărul[115], ctitorul sfintei mănăstiri, care au făcut mănăstirea den temelia ei“.

În notele sale de călătorie, Paul de Alep, care a vizitat mănăstirea în luna august 1657, a menţionat următoarele: „Sâmbătă, am ajuns la o mănăstire, închinată Bunei Vestiri şi cu numele de Galvacioc, ctitorie a unuia din vechii domni, al cărui nume era Neagoe voievod, împreună cu Petru voievod. A fost întemeiată acum o sută şaptezeci de ani. Biserica este mare şi cu o arhitectură frumoasă, având două turle, una deasupra navei, cealaltă deasupra corului. Pe cele patru coloane sunt patru arcuri, pe care este rezemată turla. Nu am mai văzut în această ţară nicio altă biserică care să poată fi asemuită acesteia; seamănă cu biserica Adda din ţinutul Tripoli. Chiliile mănăstirii sunt toate de piatră şi în partea de miazăzi se află un lac mare. Este aşezată în fundul unei păduri mari şi drumul care duce spre ea este tainic.

Duminică, am făcut slujba în mănăstire şi am cinstit cu brâu pe egumen; şi slujba s-a încheiat printr-o hirotonire de preoţi şi de diaconi.” [116]

---

[115] Spiridon Cristocea, Romeo Maschio, Marius Păduraru, *Cercetări arheologice în biserica mănăstirii Glavacioc, judeţul Argeş (campania 2005)*, în „Argesis“, seria istorie, Muzeul Judeţean Argeş, XIV, 2005, p. 231-242; Spiridon Cristocea, Marius Păduraru, *Domnul Vlad Călugărul, ctitor la mănăstirea Glavacioc, judeţul Argeş,* în „Izvoare istorice, artă, cultură şi societate“. În memoria lui Constantin Bălan, 1928-2005, volum coordonat de Constantin Rezachevici, Editura Speteanu, Bucureşti, 2010, p. 129-139.

[116] *Călători străini despre Ţările Române,* vol.VI, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p. 225-225.

Fig. 61 **-** Piatra de mormânt a lui Vlad Călugărul, din 1704, aflată în mănăstirea Glavacioc (foto, 2012, colecția Muzeului Județean Argeș)

Fig. 62 – Biserica mănăstirii Glavacioc (foto, 2012, colecția Muzeului Județean Argeş)

Mănăstirea Tutana. Ctitorie domnească, actuala biserică de la mănăstirea Tutana, potrivit pisaniei săpate în piatră, a fost construită de domnul Mihnea Turcitul în anul 1582, care a însărcinat cu executarea lucrărilor pe „jupanul Mihai-ban“, viitorul voievod Mihai Viteazul. Cercetările arheologice efectuate în biserică, în 1987, prin descoperirea fundațiilor primului lăcaş de la cumpăna secolelor XIV-XV, confirmă existența mănăstirii înainte de prima mențiune documentară din hrisovul domnului Radu cel Mare de la 1 aprilie 1497.

Fig. 63 - Mănăstirea Tutana (foto I.Niculescu, 1893)

Fig. 64 - Biserica mănăstirii Tutana (foto, Daniel Răcăşanu, 2013)

Întrucât ansamblul de la Tutana era o construcție voievodală, domnul venea deseori aici şi de aceea a fost ridicată o casă domnească adăpostind familia şi suita domnitorului. Despre o asemenea poposire a lui Mihnea Turcitul aici aflăm din hrisovul său, din 7 mai 1586, în care

menționează: „când am fost călător domnia mea la sfânta mănăstire de la Totana la Argeş" Cercetările arheologice efectuate în 1990 au dus la descoperirea, pe latura de est a fundațiilor, a unei construcții prevăzute cu pivniță, care a avut destinația de casă domnească. Materialul arheologic descoperit permite datarea construcției la sfârşitul secolului al XV-lea şi începutul celui de al XVI-lea, existând până în anii 1774-1775[117].

Organizarea bisericească. Consolidarea politică a Țării Româneşti a fost însoțită şi de organizarea instituțiilor bisericeşti proprii. La cererile repetate ale domnului Nicolae Alexandru şi ale boierilor săi, împăratul bizantin Ioan al V-lea Paleologul şi patriarhul Calist au acceptat ca mitropolitul Iachint de la Vicina să treacă în fruntea bisericii muntene, astfel că, prin hotărârea patriarhului ecumenic, din mai 1359, a fost inaugurată oficial mitropolia Țării Româneşti. Sediul mitropoliei a fost la Curtea de Argeş, după care, în vremea lui Neagoe Basarab, s-a mutat la Târgovişte.

Concomitent cu grija Domniei de a consolida organizarea bisericii, s-a manifestat o preocupare specială şi pentru viața monahală, astfel că au fost ridicate, de către domni sau boieri, mari mănăstiri. Dintre mănăstirile argeşene şi muşcelene ctitorite de către domni, amintim: Cotmeana şi Glavacioc, anterioare lui Mircea cel Bătrân, Valea (Radu Paisie), Tutana (Mihnea Turcitul), Curtea de Argeş (Neagoe Basarab), Negru-Vodă din Câmpulung (Matei Basarab).

Menționăm, de asemenea, şi construirea unor mănăstiri de către unii mari boieri muşceleni, lăcaşuri cum sunt Vieroş, ctitoria Goleştilor (1572), Aninoasa, a marelui clucer Tudoran Vlădescu (1677) sau Râncăciov, a lui Arsenie Şoimul. Bisericile construite de boieri, capele ale curților respective, reprezentau atât ofrande aduse divinității, dar şi mijloace care trebuiau să sporească prestigiul ctitorului.

Printre bisericile valoroase din județul Argeş trebuie amintită biserica fostului schit Brădetu, inspirată din formele arhitecturale ale Coziei. Deşi mulți cercetători au atribuit Brădetul inițiativei ctitoriceşti a lui Mircea cel Bătrân, un act din 20 iunie 1507 indică faptul că lăcaşul exista la sfârşitul secolului al XV-lea, în timpul domniei lui Vlad Călugărul (1481-1495), fiind construit cel mai devreme la mijlocul veacului al XV-lea.

Biserica din satul Bohari, comuna Mălureni, construcție din 1641 a lui Mitrea mare-şufar, cu jupâneasa lui Sora, şi fiul lor, Ion spătarul, are fațadele realizate în casete după moda secolului al XVII, peste care s-a aşternut o tencuială, paramentul fiind decorat cu un brâu alcătuit din două şiruri de cărămizi zimțate.

Existentă în aprilie 1644, biserica mănăstirii Robaia, din comuna Muşăteşti, ctitorie a lui Sava şufarul, este o construcție de mici dimensiuni, cu accesul pe latura de sud a pronaosului, construcția fiind decorată la exterior cu un brâu ce are la mijloc un profil în formă de tor.

Construită în 1655 de marele-vistier Pârvu Vlădescu, biserica din Vlădeştii de Sus, comuna Vlădeşti, clădire monumentală, aspect conferit de înaltul turn-clopotniță ce se înalță peste pronaos, se remarcă prin decorația exterioară constând din bumbi ceramici sferici; brâul median, alcătuit dintr-un tor aşezat pe o platbandă, este încadrat de două şiruri de zimți, ca şi din arcaturile dispuse în registrul superior al fațadelor.

Actualul județ Argeş păstrează şi astăzi trei biserici rupestre, la Corbi, Cetățeni şi Nămăeşti, toate în nordul Muscelului, ale căror începuturi sunt anterioare formării statului medieval. La Cetățeni, pe valea Dâmboviței, pe un monticol denumit „Cetățuia lui Negru-Vodă", s-a aflat o cetate geto-dacică, şi tot acolo, din secolul al XII-lea exista un schit rupestru. De aici era străjuită aşezarea medievală de pe platoul din stânga Dâmboviței, datată în secolele XIII-XIV, pe importantul drum comercial ce străbătea traseul Braşov-Bran-Câmpulung, coborând pe valea Dâmboviței către Târgovişte, Bucureşti şi de aici la sud de Dunăre.

---

[117] Spiridon Cristocea, Carmen Oprescu, *Cercetările arheologice de la mănăstirea Tutana (județul Argeş) şi problema unui nou triconc la cumpăna veacurilor XIV-XV*, în Revista Muzeelor şi Monumentelor. Monumente istorice şi de artă, anul XXIX, nr. 2/1988, p. 45-58; Spiridon Cristocea, *Cercetările arheologice şi problema casei domneşti de la mănăstirea Tutana, județul Argeş*, în „Argesis", seria istorie, Muzeul Județean Argeş, X, 2001, p. 113-122.

Fig. 65 - Biserica rupestră de la Cetățeni (foto Alexandru Antoniu, 1901)

Aici, în urma cercetărilor arheologice, au fost descoperite fundațiile a trei biserici, cea mai veche construită în jurul anului 1200, lângă piciorul monticolului „Cetățuia". Edificiul ecleziastic, aparținând categoriei bisericilor-sală, cu pereții acoperiți cu o splendidă pictură, de factură bizantină, a dăinuit aproape o jumătate de secol, până când, pe la 1250, în urma unui cutremur, o stâncă dislocată din masivul alăturat s-a prăbuşit peste ea, distrugând-o. Descoperirea fundațiilor acestei biserici a pus în evidență cel mai vechi monument medieval de zid de la sud de Carpați, dovadă concretă a organizării superioare a societății româneşti pe plan politic, cultural şi religios

După dispariția primei biserici, a fost ridicată alta, pe la mijlocul secolului al XIII-lea, de plan trilobat, distrusă şi ea de ieşirea din matcă a apelor Dâmboviței, în prima decadă a secolului al XV-lea, după care a fost ridicat al treilea lăcaş, care a funcționat până la mijlocul secolului al XVIII-lea[118].

Chiar dacă un document din 23 iunie 1517 menționează că mănăstirea Corbii de Piatră a fost întemeiată de monahia Magdalina, jupâneasa marelui comis Hamza din Obislav, aşezarea monahală de aici îşi are începuturile în pragul secolului al XIV-lea, lăcaşul, săpat în stâncă, fiind compus dintr-un naos-sală încadrat de nişe laterale şi de un altar bipartit, cu planul în formă de potcoavă. Picturile murale care decorează lăcaşul, datând din primele decenii ale acestui secol, se încadrează în cele mai vechi ansambluri picturale din Țara Românească.

Ca urmare a anaforalei mitropolitului Dositei prin care se propunea înființarea celei de a treia episcopii în țară, care să fie formată din județele Argeş şi Olt, cu reşedința arhiereului la mănăstirea Argeş, Divanul întocmeşte, la 18 octombrie 1793, un raport pe care domnul Alexandru Moruzi îl aprobă în aceeaşi zi. Primul episcop al noii eparhii a fost ales Iosif care a deținut această demnitate până la 27 octombrie 1820, iar ultimul a fost Iosif Gafton, până la 5 februarie 1949, pentru că, în urma unei noi arondări a eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române, episcopiile Râmnicului şi Argeşului au fost contopite, sub titulatura de Episcopia Râmnicului şi Argeşului, cu sediul la Râmnicu Vâlcea.

Cele două episcopii, ale Râmnicului şi Argeşului, au funcționat unite până în septembrie 1990, după care s-au separat, noua Episcopie a Argeşului constituindu-se din județele Argeş şi

[118] Lucian Chițescu, Spiridon Cristocea, Anişoara Sion, *Cercetările arheologice de la complexul monumentelor feudale de la Cetățeni, jud. Argeş,* în „Materiale şi cercetări arheologice, a XVI-a sesiune anuală de rapoarte Vaslui, 1982, Bucureşti, 1986, p. 275-281.

Teleorman, la care în 1994 s-a adăugat şi fostul judeţ Muşcel, iar în anul 1996 judeţul Teleorman s-a desprins, formându-se Episcopia Alexandriei şi Teleormanului. Ca nou episcop al Eparhiei Argeşului şi Muscelului a fost ales P.S. Calinic, care în 2009 a primit rangul de arhiepiscop[119].

Cetăţi argeşene. *Cetatea Poienari.* Numită în izvoarele documentare Cetatea Poienari, după satul aflat pe valea Argeşului, la aproape şase kilometri depărtare, fortificaţia este cunoscută şi sub denumirea de „Cetatea lui Vlad Ţepeş“, dar şi de „Cetatea lui Negru-Vodă“, denumire provenită din tradiţia populară.

Fig. 66 - Cetatea Poienari (foto, Daniel Răcăşanu, 2013)

Potrivit tradiţiei păstrate în cronica lui Radu Popescu, domnul Vlad Ţepeş, pentru a-i pedepsi pe târgovişteni „că făcuse unui frate al Vladului-Vodă un necaz […] au trimis slujători şi în zioa dă Paşte lovindu-i au prins şi pe bărbaţi şi pă mueri şi feciorii şi featele, înpodobiţi fiind, i-au dus la cetatea Poenarii de au lucrat până li s-au spart hainele“[120].

Nucleul iniţial al cetăţii era reprezentat de un turn pătrat din zidărie de piatră, alcătuit din trei niveluri despărţite prin planşee de lemn, acoperit cu o învelitoare de şindrilă, datat în prima jumătate a secolului al XIV-lea. Într-o etapă ulterioară, cel târziu în a doua jumătate a secolului al XV-lea, cetatea a fost extinsă, cu o curtină lungă de aproape 60 m şi lată de 10-15 m, care înconjoară turnul iniţial devenit donjon, flancată de trei turnuri semicirculare adosate laturii de sud. Tehnica de lucru a zidurilor, de tradiţie bizantină, a constat din ridicarea feţelor din piatră, urmată de aşezarea în spaţiul interior a unui emplecton (umplutură) din piatră spartă şi mortar, consolidat cu un grătar din bârne de lemn dispuse longitudinal şi transversal.

Ridicată de voievozii Ţării Româneşti, cetatea a servit ca loc de adăpostire a domnilor în cazuri de restrişte, a vistieriei ţării, dar şi de temniţă pentru boierii vinovaţi de „hiclenie“ (trădare). Unul dintre boierii întemniţaţi a fost Milea, care încercase să-l înlăture din scaun pe voievodul Vlad Călugărul. Pentru a-l salva, tatăl său, Voico al Tatului, a dăruit mănăstirii Nucet, ctitoria pârcălabului cetăţii, Gherghina, jumătate din Topoloveni. Dintre comandanţii garnizoanei, care purtau titlul de pârcălabi, documentele îi menţionează în iulie 1481 pe Ratea, apoi pe Gherghina, care a deţinut această dregătorie între 15 decembrie 1501 şi decembrie 1507, iar la 27 mai 1510, pe boierul Danciu.

Radu de la Afumaţi, ginere şi urmaş la tron al lui Neagoe Basarab, a încheiat un acord cu

[119] Teodor Mavrodin, *Episcopia Argeşului, 1793-1949,* Piteşti, Editura Europroduct, 2005.
[120] *Istoriile domnilor Ţării Româneşti, de Radu Popescu Vornicul*, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1963, p. 15.

Ludovic al II-lea, regele Ungariei, şi cu Ion Zapolya, voievodul Transilvaniei, prin care a cedat cetatea Poienari, în 1522, în schimbul localităţilor transilvănene Vinţul de Jos şi Vurpăr, toate stăpânite în condominium de domnii Ţării Româneşti şi voievozii Transilvaniei. Primul comandant al garnizoanei transilvănene a fost Nicolae Thomory, între 1524 şi 1526, urmat apoi de un alt transilvănean, Peter Off, între 1526 şi 1529. După uciderea lui Radu de la Afumaţi, la 2 ianuarie 1529, la Râmnicu Vâlcea, de către un grup de boieri turcofili, luptă în care a căzut şi comandantul cetăţii din Poienari, a fost anulat tratatul dintre Ţara Românească şi Regatul maghiar, urmând retragerea garnizoanei transilvănene din cetatea Poienari şi pierderea dreptului domnilor români de a stăpâni Vinţul de Jos şi Vurpărul, moment care marchează sfârşitul cetăţii.

Ultimul pârcălab cunoscut este un boier Neagu sau Neagoe care, între 1532 şi 1562, este înregistrat în catastifele de socoteli ale Braşovului ca solicitant al unor ajutoare băneşti pentru repararea fortificaţiilor, demers care nu a fost încununat de succes, astfel că fortificaţia va fi părăsită.

Printre cele 20 de lupte purtate de Radu de la Afumaţi, între 1522 şi 1529, menţionate pe lespedea tombală aflată pe mormântul său din biserica mănăstirii Curtea de Argeş, se menţionează „al patrusprezecelea la cetate, la Poenari, cu horanii“, care ar putea fi micii boieri români proveniţi de la ţară, din facţiunea potrivnică lui Radu.

Cetatea Oratia. Situată pe raza satului Podu Dâmboviţei, comuna Dâmbovicioara, pe un vârf stâncos, cu pereţii abrupţi spre vest şi nord-vest, fortificaţia ocupă o suprafaţă mică, planul ei, adaptat configuraţiei terenului, fiind de formă poligonală neregulată, apropiată de a unui romb. Latura vestică este constituită de stânci abrupte, iar un şanţ săpat în stâncă o separă de platoul dinspre est ca şi de panta dinspre sud. În colţul de nord-est, spre exterior se află un teren deschis către interiorul cetăţii, iar intrarea se află pe latura de sud a ei[121].

Fig. 67 - Cetatea Oratia (foto, I. Niculescu, în 1893)

Construită în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, cetatea, prin poziţia ei domina vechiul drum, dintre Câmpulung şi Braşov, săpat parţial în stâncă, ocolind-o în părţile ei de nord-vest şi de vest.

Încă de la începutul secolului al XX-lea s-a încercat identificarea cetăţii de la Podu Dâmboviţei cu cetatea Dâmboviţa care apare menţionată în documente în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, prima dată în 1368, când oştile voievodului transilvănean Nicolae sunt înfrânte de românii conduşi de Dragomir, castelanul de Dâmboviţa, sau la sfârşitul anului 1396, când aici s-a refugiat uzurpatorul Vlad, capturat în urma unui asediu încurajat de oştile ardelene ale voievodului Ştibor şi dus în Transilvania. Dacă cetatea Oratia poate fi identificată cu cetatea Piatra

[121] Gh. I. Cantacuzino, *Cetăţi medievale din Ţara Românească în secolele XII-XVI*, ediţia a II-a, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001, p. 150, 180.

Craiului, menționată într-o scrisoare a secuilor din 29 iulie 1435, în niciun caz ea nu poate fi identificată cu cetatea Dâmboviței, care, potrivit celor mai mulți cercetători, se poate localiza lângă satul Cetățenii din Vale, în zona ruinelor celor trei biserici menționate mai sus.

Evenimente desfăşurate în Argeş în Evul Mediu

Deşi din timpul lui Mihail I, domnul Țării Româneşti (1418-1420), Târgoviştea devine scaun domnesc, zona Argeşului, cu primele sale reşedințe, va mai juca un rol de seamă în istoria statului muntean, pentru că aici se vor construi noi curți domneşti, se vor încheia tratate de alianță, se vor purta bătălii pentru neatârnarea țării ş.a.

Ca răspuns la acțiunea lui Mircea cel Bătrân, care în primăvara anului 1394 a trimis o oaste ce a alungat garnizoana turcă instalată la sud de Munții Balcani, sultanul Baiazid a organizat o mare campanie de pedepsire, lupta, extrem de sângeroasă, având loc la Rovine, toponim neprecizat, situat probabil pe malurile Argeşului, aproape de cetatea de scaun. Şi în privința datei când a avut loc bătălia s-a propus, după cronicile sârbeşti, 10 octombrie 1394, dar unele izvoare bizantine menționează data de17 mai 1395.

În timpul conflictului dintre domnul Mihnea cel Rău (1508-1509), fiul lui Vlad Țepeş, şi boierii Craioveşti, la mănăstirea Cotmeana s-a retras Mircea, fiul domnului, dar oastea răzvrătiților cu sprijin turcesc, după cum ne relatează cronicarul Radu Popescu, „mearse la mănăstirea la Cotmeana, unde era feciorul Mihnii-Vodă… şi lovindu-l fără veaste, noaptea, au scăpat numai el cu o slugă a lui… pă o fereastră, iar oştile s-au risipit“. Episodul este menționat şi de *Letopisețul Cantacuzinesc*: „Iar Mircea… merse pre supt cumpăt la mănăstirea Cotmenii… şi de năpraznă să făcu gâlceavă mare de oastea lui Neagoe… şi Mircea de grab numai ce au scăpat… pre o fereastră, noaptea, dăsculți, dăscinşi şi fără işlice“[122].

În încercarea de a-l înlătura de pe tron pe Radu Paisie (1535-1545), mai mulți boieri, printre care şi Stroe Pribeagul, se strâng în Transilvania în jurul pretendentului Laiotă Basarab şi trec munții în Muntenia şi-l înving, în prima luptă. Atunci domnul s-a retras la cetatea Turnu „şi peste 2 luni s-au întors Radul-Vodă cu turci mulți şi-au avut război cu Laiotă la Fântâna Țiganului şi au biruit Radul-Vodă, iar Laiotă cu pribeagii au perit toți“[123]. Lupta a avut loc în ziua de 15 octombrie 1544 la Fântâna Țiganului, în județul Argeş, pe valea Mozacului, pe teritoriul comunei Teiu, toponimul păstrându-se şi astăzi. În prima bătălie s-a remarcat boierul Radu Furcovici din Goleşti, care văzând că oastea domnului s-a risipit şi că toți au fugit, iar vistieria domnească era jefuită, „Radul vistier nu a lăsat vistieria domniei mele, ci a scos-o cu bărbăția sa şi a dres căruțele şi a adus toată vistieria la domnia mea la Turnu Nicopolului“. Luptând şi în a doua bătălie alături de domn, acesta îi dăruieşte o silişte „pentru slujba pe care mi-a slujit-o cu dreaptă slujbă“.

În biserica mănăstirii de la Argeş au fost înmormântați Neagoe Basarab, mort la 15 septembrie 1521, ca şi ginerele său, domnul Radu de la Afumați, ucis mişeleşte, la 2 ianuarie 1529, de către boierii complotişti, în altarul bisericuței de pe Dealul Cetății din Rm. Vâlcea. Pietrele lor de mormânt, aflate în biserica mănăstirii Curtea de Argeş, realizate în marmură, reprezintă adevărate opere de artă. Pe piatra tombală, viteazul voievod Radu de la Afumați este înfățişat călare, cu buzduganul în mână şi mantia fluturând.

[122] *Istoria Țării Româneşti 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc,* Editura Academiei R.P.R., 1960, p. 18.
[123] *Istoriile domnilor Țării Româneşti, de Radu Popescu Vornicul*, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1963, p. 46.

Fig. 68 - Piatra de mormânt a lui Radu de la Afumați, din Biserica mănăstirii Curtea de Argeş (foto, 2012, colecția Muzeului Județean Argeş)

Fiii lui Radu Furcovici de la Goleşti, Albu mare-clucer şi Ivaşco mare-vornic, au dovedit acelaşi devotament față de Alexandru II Mircea, domnul Țării Româneşti. În lupta de la Jilişte, din 24 aprilie 1574, domnul muntean, înfrânt de Ioan-Vodă cel Viteaz, domnul Moldovei, putea să fie ucis fără intervenția curajoasă a fraților Goleşti. Ivaşco a fost rănit, iar fratele său Albu a fost ucis în luptă, fiind înmormântat în ctitoria Goleştilor de la mănăstirea Vieroş. Textul scris pe piatra de mormânt, unde este înfățişat călare, cu mantia fluturând şi buzduganul în mână, ne informează că atunci când „toți credincioşii boieri ai domniei lui lăsatu-l-au a-şi pierde capul lui… n-am uitat pâinea domniei lui, ci singur mi-am întors fața la vrăjmaşii domniei lui şi făcutu-m-am pavăză capului domniei lui şi aşa m-am sfârşit…“[124]. Ivaşco Golescu, prim-sfetnic al lui Mihnea Turcitul, la numirea ca domn a lui Petru Cercel, a pribegit în Transilvania, Polonia, apoi în Moldova, unde i s-a întâmplat „moarte năpraznică“, fiind înmormântat la mănăstirea Bistrița din această țară.

La Stoeneşti, pe valea Dâmboviței, la circa 20 km sud-est de Câmpulung, s-a retras Mihai Viteazul cu oastea, după bătălia de la Călugăreni, din 13/23 august 1595, în aşteptarea ajutorului de la Sigismund Báthory, principele Ardealului, momentul fiind consemnat de una dintre cronicile țării: „Iar când fu preste noapte, Mihai-Vodă făcu sfat cu boiarii, cum ajutoriul nu mai vine de la Batăr, şi fiind Mihai-Vodă cu puținea oaste, nu vor putea sta împotriva turcilor, că era foarte mulți; ci socotiră cum vor face să să poată lupta cu atâțea vrăjmaşi. Ci se dedeară înapoi, pre apa Dâmboviței în sus, la sat la Stoeneşti, aşteptând de la Batăr să le vie ajutoriul“.

Acelaşi Mihai Viteazul a mai făcut o ultimă încercare de a-şi păstra tronul, dar lupta de la Curtea de Argeş, din 25 noiembrie 1600, a fost câştigată de Simion Movilă ce devenise domn al Țării Româneşti.

La Cârstieneşti, sat situat la nord-vest de Curtea de Argeş, pe valea Topologului, şi-au aşezat tabăra boierii şi oastea întoarsă din Transilvania, după uciderea lui Mihai Viteazul, fiind ales domn al Țării Româneşti Radu Şerban. Faptul este menționat şi de cronica țării: „[…] iar boiarii, câți au fost cu Mihai-Vodă, după ce au murit domnul lor, au venit aici în țară, pre la Câineni, cu toate oştile rumâneşti, şi s-au tăbărât la un sat ce-i zic Cârstieneşti, ce iaste dinsus de mănăstirea den Argeş […]; toți cu un gând curat, aleseră pre unul den boiari, carele era den semenția băsărăbească neamul domnesc, anume Şărban […] şi-l ridicară să fie el domn Țării Rumâneşti“[125].

Răscoala slujitorilor din 1655, la care au participat şi numeroşi țărani şi orăşeni, cea mai

---

[124]Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească şi Moldova sec. XIV-XVII*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971, p. 62.
[125] *Istoria Țării Româneşti 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc,* Editura Academiei R.P.R., 1960, p. 84.

puternică răscoală din Țara Românească în Evul Mediu, a cuprins şi actualul județ Argeş, unde se aflau mari familii boiereşti. Printre aceste familii care au avut de suferit de pe urma răscoalei s-a aflat şi cea de la Goleşti, a lui Stroe Leurdeanu. Pentru a-şi salva viața, aşa cum aflăm din diata soției, din 28 iunie 1655, boierii de la Goleşti au fugit „în cetatea Braşovului, denpreună cu boiariul mieu Stroe logofătul şi cu coconii dumnealui, numai cu trupurile, iar alt mult puțin ce am avut […] ne-au luat tot şi ne-au jăfuit şi den Bucureşti şi de pre la casele noastre de la țară nimic nu ne-au rămas“. Lăsându-şi familia în Scheii Braşovului, Stroe, cu alți boieri aflați la Iernut, lângă Târgu-Mureş, s-a alăturat trupelor principelui Transilvaniei Gheorghe Rákóczi II care au intrat în țară şi în lupta de la Şoplea, din 26 iunie 1655, i-a înfrânt pe răsculați. În vederea stabilirii planului viitoarei acțiuni antiotomane, la 5/15 octombrie 1659, Gheorghe Rákóczi II, principele Transilvaniei, a trecut în Țara Românească şi s-a întâlnit cu Mihnea al III-lea, după cum ne relatează cronica țării: „Iar Mihnea încă-şi găti oştile toate. Şi întâi se duse la Rucăr de să împreună cu Racoți la hotarul țării, de făcură legătură şi jurământ mare“.

După înfrângerea suedezilor în 1709 de către ruşi, regele suedez Carol al XII-lea s-a retras in Imperiul Otoman unde a rămas mai mult timp. Pe drumul de întoarcere spre țara sa, regele suedez a trecut în 1714 şi prin reşedința județului Argeş, fapt relatat de cronicarul Radu Popescu: „Şi mergând până la Piteşti, şezând câteva zile, au perit dintre oşti cu câțiva oameni de ai lui şi s-au dus tiptil în cai de poşte până în țara lui şi nimeni nu l-au ştiut că este craiul într-acei sfeți ce mergea cu poşte“[126].

Boieri argeşeni şi rolul lor în istoria Țării Româneşti. Prin domeniile pe care şi le-au făurit, prin dregătoriile pe care le-au ocupat, prin ctitoriile ridicate, unii boieri argeşeni şi muşceleni s-au situat în rândul marilor dregători care au jucat un rol important în istoria Țării Româneşti. Astfel, în secolul al XVI-lea, Şuica şi Dragomir, fiii lui Badea vlastelin din Şuici, s-au înscris în rândul boierilor care au făcut parte din Sfatul Domnesc şi care au fost fideli domnilor de atunci. Şuica din Şuici, care a deținut dregătoria de mare-vornic (1509 noiembrie 3 - decembrie 5) în Sfatul Domnesc al lui Mircea voievod, a participat la luptele lui Radu de la Afumați cu turcii, iar fratele său Dragomir a fost dregător (mare-sluger între 1519 ianuarie-august 10 şi 1525 aprilie-august) din „casa“ lui Neagoe Basarab.

Nepotul lui Dragomir din Şuici, Radu din Cepari, mare-comis (1580 decembrie 30 - 1583 iunie 15) şi mare-paharnic (1585 iulie 14 - octombrie 22), a fost căsătorit cu fiica lui Badea Boloşin mare-spătar, iar fiica sa Caplea a fost căsătorită cu Balea mare-spătar, nepotul doamnei Stanca, soția lui Mihai Viteazul

Contemporan cu cei doi boieri din Şuici este şi Vlaicu din Piscani, județul Muşcel, care în prima parte a domniei lui Radu Paisie i-a fost sfetnic credincios (mare-logofăt 1534 septembrie 6 - 1540 iunie 22), pentru ca apoi să fie ucis de acelaşi voievod, fiind bănuit de trădare. Ispravnic la zidirea mănăstirii Valea, împreună cu frații săi, Mihnea şi Badea, a fost ctitorul bisericii din Piscani, ruinele conacului său de aici fiind descoperite pe Dealul Iudei în timpul cercetărilor arheologice din 1989[127]. Cercetările arheologice efectuate în 2012 în interiorul bisericii mănăstirii Valea au dus la descoperirea, printre altele, a unei frumoase pietre de mormânt, datând din 8 mai 1536, ce a aparținut monahiei Anisia, mama marelui logofăt Vlaicul Piscanul.

Istoria boierimii muntene în secolul al XVII-lea nu poate fi scrisă fără a-i menționa pe boierii Vlădeşti, Goleşti, Leurdeni, ca şi pe Mareş Băjescu, toți din fostul județ Muşcel. Badea, unul dintre cei trei fii ai lui Tudoran (I) Vlădescu, a fost mare-postelnic (1660 ianuarie 21 - august 28), mare-clucer (1661 octombrie 1 - 1664 aprilie 27) şi mare-paharnic (1664 decembrie 2 - 1665 decembrie 2), iar fratele său, Pârvu, mare-vistier (1655 martie 12 - 1658 iulie 25), a fost ucis de domnul Mihnea al III-lea, în august 1658, pentru „hiclenie“, osemintele fiindu-i aduse mai târziu de jupâneasa sa Anca şi îngropate în ctitoria sa de la Vlădeşti. Unul dintre fiii săi, Şerban, a ajuns şi el mare dregător (mare-armaş 1684 martie 3-1685 iunie 23, mare-comis, 1685 noiembrie 25-1689 septembrie 15, mare-clucer, 1714 martie 4-1715 mai 10), fiind şi ispravnic de Câmpulung (1697

---

126 *Ibidem*, p. 211.
127 Spiridon Cristocea, *Cercetările arheologice de la Piscani, județul Argeş,* în „Argessis“, Studii şi comunicări, Seria istorie, Muzeul Județean Argeş X, 2001, p. 127-130.

septembrie 13-1700 august 10) şi al Craiovei (1703 mai-iunie, 1706 iulie 29, 1711 iulie 10)[128]

Nepotul lor de frate, Tudoran II Vlădescu, posesorul unuia dintre cele mai mari domenii din ţară, a deţinut dregătoriile de mare-pitar (1669 aprilie 20 - octombrie 31), agă (1669 noiembrie 14-1671 aprilie 13) şi mare-clucer (1674 ianuarie 3 - decembrie 21). A fost cu oastea voievodului Grigore Ghica la Ujvar, în 1663, după cum l-a însoţit şi pe Gheorghe Duca-Vodă în campania turcească din Polonia, unde era să fie ucis de domn pe motiv că nu a adus la timp lemne pentru construirea unui pod, episod menţionat şi de una din cronicile vremii: „Întru această oştire, pentru neşte lemne dă pod cerându-i-se şi rânduind pă Tudoran clucerul să le aducă, şi neputându-le aduce curând, la vreame, l-au îngenuncheat Duca-Vodă să-i tae capul, dar l-au ertat, iar el, viind în ţară, s-au călugărit“ [129]. Din această cauză s-a călugărit, sub numele de Teodosie, la mănăstirea Aninoasa, ctitorită de el, unde a fost şi înmormântat în 1677. De asemenea, el a ctitorit şi schitul Detcoi, din fostul judeţ Saac[130].

De origine modestă, fiu al lui Gheorghe, negustor din Câmpulung, şi al Stancăi, prin căsătoria cu Maria din „casa“ lui Constantin Cantacuzino mare-postelnic, prin domeniul pe care şi l-a format, Mareş Băjescu a ajuns unul dintre marii boieri ai ţării, fiind de două ori mare-vistier (1661 ianuarie 28-1663 mai 8, 1664 noiembrie 27 - 1665 decembrie 2), apoi mare-vornic (1666 ianuarie 7 - 1669 februarie 24), şi mare-ban al Craiovei (1669 aprilie 22 şi 1672 ianuarie 5).

Fig. 69 - Mareş Băjescu şi jupâneasa sa Maria, după tabloul votiv din biserica de la curtea din Băjeşti (foto, 2012, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Desfăşurând o amplă activitate constructivă, Mareş este ctitorul mănăstirii Cornetul (1666), astăzi în judeţul Vâlcea, al curţii şi al bisericii din Băjeşti (1666), făcând unele clădiri şi la mănăstirea Vieroş. Fiind capelă de curte, biserica de la Băjeşti impresionează prin pictură, fiind singurul ansamblu pictural din secolul al XVII-lea păstrat în bună stare din Ţara Românească. În afară de tabloul votiv ce reprezintă familia lui Mareş Băjescu, în biserică sunt pictaţi voievodul Antonie-Vodă din Popeşti şi fiul său Neagu, ca şi patriarhul Ierusalimului, Dosithie, aflat în bune relaţii cu Cantacuzinii, care a venit de mai multe ori în ţară după ajutoare[131].

[128] Nicolae Stoicescu, *op. cit.,* p. 257.
[129] *Ibidem,* p. 168.
[130] *Ibidem,* p. 54, 104, 255.
[131] Sp. Cristocea, *Din trecutul marii boierimi muntene. Marele ban Mareş Băjescu,* Muzeul Brăilei, Editura Istros, 2005.

Fig. 70 - Biserica de la Băjeşti, construită de Mareş Băjescu, în 1666, şi turnul de observare
(foto, 2012, colecția Muzeului Județean Argeş)

Boierii Leurdeni intră pe scena istoriei prin Fiera care şi-a început cariera ca grămătic, pentru ca apoi să devină mare-vistier (1620 iunie 1 - iulie 22, 1624 mai 31 - octombrie 20), mare-logofăt (1624 decembrie 29 - 1626 mai 13, 1628 iunie 23 - 1629 martie 30), şi ispravnic de Craiova. Cea de a doua soție a sa, Tudora, fiica lui Mihai din Târgşor, era mama Marulei, fiica naturală a lui Mihai Viteazul.

Dintre cei trei băieți ai lui Fiera, Stroe, care a intrat în viața politică prin 1625, a ajuns unul dintre cei mai mari dregători, deținând, timp de aproape 18 ani, în timpul a şase domnitori (Matei Basarab, Constantin Şerban, Mihnea al III-lea, Grigore Ghica, Gheorghe Ghica, Gheorghe Duca) dregătoriile de mare-stolnic, mare-vistier, mare-logofăt şi mare-vornic. De asemenea, împreună cu alți boieri, timp de aproape doi ani, atunci când domnii nu se aflau în țară, Stroe a fost ispravnic al scaunului Bucureşti.

Fig. 71 - Stroe Leurdeanu şi jupânița sa Vişa,
(foto după fresca dispărutei biserici de la Leordeni,
colecția Bibliotecii Academiei Române)

În afară de activitatea politică, Stroe Leurdeanu şi-a înscris numele în istoria culturală a Ţării Româneşti prin ctitoriile sale: conacul de la Goleşti, edificat în 1639-1640, şi biserica din aceeaşi localitate, construită în 1646, ambele dăinuind şi astăzi.

Ca urmare a averii moştenite, a zestrei soţiilor sale, Vişa şi Ilina, dar mai ales a cumpărăturilor făcute, Stroe a realizat un mare domeniu, cuprinzând 65 de sate, întregi sau părţi, repartizate în 14 judeţe, numărându-se printre cei mai bogaţi din ţară. În afară de conacul de la Goleşti, el a ridicat alături biserica ce reprezintă unul dintre cele mai importante monumente de artă din secolul al XVII-lea. De asemenea, a reparat şi a adăugat construcţii la mănăstirea Vieroş, ctitoria marelui-vornic Ivaşco Golescu.

Fig.72 - Biserica de la Goleşti construită de Stroe Leurdeanu, în 1646
(foto, 2012, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Dacă Mareş Băjescu era unul dintre partizanii familiei Cantacuzino, Stroe Leurdeanu a fost membru şi conducător, într-o anumită perioadă, al unei partide adverse, a Bălenilor-Leurdenilor, astfel că şi din cauza intrigilor sale, la 20 decembrie 1663, din ordinul domnului Grigore Ghica, a fost ucis marele-postelnic Constantin Cantacuzino în trapeza mănăstirii Snagov.

Doi dintre fiii lui Stroe, Matei şi Stroe II, au ajuns şi ei mari dregători, primul fiind mare-comis (1672 martie 16 - 1673 august), iar cel de al doilea, mare-pitar (1683 martie 22 - 1686 aprilie 12) şi mare-vornic (1696 august 8 - 1706 februarie 20)[132].

Radu (Răducanu) Golescu, fiul lui Matei Golescu, deci nepot al lui Stroe, a fost unul dintre marii dregători ai ţării, fiind agă (1690 mai 28 - 1694 septembrie 25), mare-comis (1697 ianuarie 4 - 1700 iulie 4), mare-clucer (1707 mai 29 - 1709 decembrie 10), mare-vornic (1710 ianuarie 17 - 1713 ianuarie 1), mare-logofăt (1715 mai 5 - octombrie 9), mare-spătar (1716 martie 3 - august 20). A fost caimacam al fanariotului Nicolae Mavrocordat înainte de venirea acestuia în ţară ca domn (1715-1716, 1719-1730). În timpul războiului austro-turc din 1716-1718, boierii din Divan, în frunte cu marele-spătar Radu Golescu şi cu logofătul Grigore Băleanu, au organizat un complot pentru înlăturarea domnului fanariot. De aceea, la mănăstirea Vieroşi şi apoi la conacul Goleşti au fost găzduite catanele nemţeşti care prin atacuri produceau nelinişte în spatele armatelor turceşti.

---

[132] Spiridon Cristocea, *Din trecutul marii boierimi muntene. Marele vornic Stroe Leurdeanu,* Muzeul Brăilei, Editura Istros, 2011.

Pentru a-i alunga pe austrieci de la Goleşti, Nicolae Mavrocordat trimite o oaste formată din turci, tătari şi români care incendiază conacul. Cronica ţării relatează pe larg aceste evenimente: „Şi gazda lor era Vierăşul, mănăstirea Golescului. De acolo s-au pogorât la Goleşti şi în curtea Golescului găzduia şi eşiia de făcea toate realele între boiari şi între săraci. Însă domnul…, cum au auzit-o că sânt aceale catane la Goleşti, îndată au gătit oaste amestecată, turci, tătari, rumâni şi au trimis ca să-i gonească de acolo. Carii fiind închişi în curte, nu le putea strica nimica, nici putea să se bată cu ei. Deacii tătarii, văzând că într-alt chip nu pot să facă, au dat foc caselor de au ars“[133].

După ce domnul Nicolae Mavrocordat a fost prins şi dus la Sibiu, turcii au numit în scaun pe fratele acestuia, Ioan Mavrocordat. Pentru faptele sale, Radu Golescu a fost surghiunit, fiindu-i confiscată o parte însemnată din avere, care de abia în 1768 a fost redată moştenitorilor de către domnul Alexandru Ghica. Împreună cu Constantin Brâncoveanu, Radu Golesu a fost ctitor la biserica Sf. Ioan Grecesc din Bucureşti. Una din fiicele sale a fost căsătorită cu Nicolae Ştirbei, fiul lui Ilie Ştirbei, prin care s-a continuat familia Golescu

Nepotul marelui-spătar Radu Golescu, marele-ban Radu Golescu, născut la 3 mai 1746, a ocupat succesiv înalte demnităţi în stat: logofăt în 1794, vornic al „obştirilor“ în 1797, mare-vornic în 1800. Fire întreprinzătoare, a fost un abil om de faceri, dar în acelaşi timp s-a remarcat prin concepţiile sale înaintate, prin spiritul umanist, de dreptate şi compasiune pentru cei sărmani. Săracilor le construise o casă cu şase camere la intrarea în conacul de la Goleşti, pentru întreţinerea cărora dăruia veniturile obţinute din exploatarea unui pod peste râul Argeş, de care se va îngriji fiul său Constantin (Dinicu) Golescu.

În calitate de vornic al „obştirilor“, printr-o anafora din 1797, a cerut un dascăl pentru şcoala de pe lângă schitul Nămăeşti, iar în odăile aflate înaintea bisericii din Goleşti a înfiinţat o şcoală, unde el însuşi a fost dascăl, pentru învăţătura copiilor satului în limba românească. Şcoala a funcţionat până la Revoluţia din 1821, fiind reînfiinţată în 1826 de către fiul său, Dinicu Golescu[134].

Organizarea administrativ– teritorială

Orice stat modern este conceput ca o formă supremă de organizare a vieţii sociale, cuprinzând în limitele sale organisme particulare, înzestrate cu o viaţă specifică.

Aşa după cum se ştie, Ţara Românească a fost organizată încă din secolele XIV-XV în unităţi administrative numite judeţe, cu începuturile în uniunile de obşti[135], grupate de obicei pe văile râurilor ale căror nume le-au împrumutat, cele mai vechi fiind cele din Oltenia[136].

Conduse iniţial de sudeţi, apoi de mari vătafi, bani ori căpitani, judeţele vor fi cârmuite de ispravnici spre sfârşitul veacului al XVII-lea şi începutul celui următor, mai întâi câte unul, apoi, în vremea primelor domnii ale lui Constantin Mavrocordat, în ambele Principate (1733-1749), câte doi[137].Într-o anafora din 1749, întocmită de marii boieri ai ţării, se precizează şi motivul pentru care aceştia îi înlocuiesc pe căpitani, care nu aveau putere deplină în aplicarea justiţiei: „socotindu-se s-au aşezat boieri ispravnici la toate judeţele pe plăşi, cu simbrie din dajdiile sferturilor Vistieriei, să caute pururi judecăţile tuturor săracilor cu bună dreptate”[138].

---

133 *Istoriile domnilor Ţării Româneşti, de Radu Popescu Vornicul*, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1963, p. 230; Nicolae Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova, sec. XIV-XVII,* Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971, p. 186-187.

134 A. Iordache, *Goleştii. Locul şi rolul lor în istoria României,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979.

135 Tudor Teoteoi, *Instituţii şi viaţă de stat* (Cap. III), în *Istoria Românilor*, vol. IV, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2001, p. 196.

136 Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu (coord.), *Instituţii feudale din Ţările Române*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1988, p. 259.

137 Vezi mai nou Melentina Bâzgan, *Administrarea judeţelor Ţării Româneşti până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, în „Revista Arhivelor”, an LXXXI, vol. LXVI, nr. 1-2, 2004, p. 188-215.

138 *Ibidem*, p. 211.

De-a lungul timpului, zone întinse, ori numai câteva localităţi din teritoriul actual al Argeşului, au aparţinut altor judeţe istorice: Argeş, Dâmboviţa, Muşcel, Pădureţ, Teleorman şi Vlaşca.

În ceea ce priveşte judeţul istoric Argeş, unul dintre cele 17 ale Ţării Româneşti, cu o configuraţie diferită şi o întindere mult mai mică decât cele cunoscute astăzi, este atestat documentar la 1423. Este vorba despre hrisovul lui Dan II, unde este menţionat „satul Băişoara din Loviştea, în judeţul Argeş"[139].

Deşi informaţiile referitoare la organizarea administrativă a Argeşului în Evul Mediu, ca de altfel şi în cazul celorlalte judeţe ale Ţării Româneşti, sunt lacunare, totuşi, se ştie că încă din prima parte a veacului al XVIII-lea, aşa cum o relevă un document din 1737, deci înainte de reforma administrativă a lui Constantin Mavrocordat din 1740, era format din trei plase: Argeş, Olt şi Topolg[140].

Tot din secolul al XVIII-lea, judeţele de câmpie au fost împărţite în plase, conduse de zapcii, iar cele de munte, în plaiuri, în fruntea cărora se aflau vătafi de plai. Aceste subdiviziuni au înglobat localităţile din bazinele hidrografice ale cursurilor mai importante de apă, de-a lungul cărora s-au format. Judeţele care aveau în componenţa lor atât relief de şes, cât şi de munte, au fost divizate atât în plase, cât şi în plaiuri, cum este şi cazul Argeşului.

Cu aproximaţie, către mijlocul veacului al XVIII-lea, hotarul de nord-vest al acestuia era delimitat de crestele munţilor ce mărgineau bazinul Lotrului şi demarcau hotarele către Transilvania şi către Gorj şi Vâlcea. La miazăzi de Gura Lotrului, judeţul Argeş includea ambele maluri ale Oltului, până în proximitatea mănăstirii Cozia, şi în continuare, spre sud, hotarul de vest, dintre Argeş şi Vâlcea, era delimitat de râul Olt, situaţie care s-a menţionat din secolul al XIV-lea şi până în primele decenii ale secolului al XIX-lea.

În partea de sud, hotarul cu judeţul Olt trecea prin localităţile Drăgoeşti, Dejeşti, Fedeleşciori şi Purcăreni, atunci argeşene, precum şi prin Ciorâca şi Văcăreşti, pendinte în epocă de judeţul cu reşedinţa la Slatina. Limita sudică se întindea până la satele teleormănene Vlăduţa şi Vulpeşti, iar spre Vlaşca, până lângă Negraşi şi Căteasca.

În fine, la răsărit, hotarul cu judeţul Muşcel pornea de lângă Piteşti, spre nord, urmând cursul râului Argeş, până aproape de confluenţa acestuia cu Vâlsanul. De aici, suia coama dealului dintre râurile Vâlsan şi Doamnei, prin extremitatea estică a localităţilor Stroeşti, Vâlsăneşti şi Muşăteşti, continuându-se apoi paralel cu Râul Doamnei, pentru a se fixa din nou pe Vâlsan, al cărui curs îl menţinea până pe crestele munţilor Carpaţi[141].

Judeţul Muşcel este atestat documentar mai târziu, fiind întâlnit pentru întâia dată într-o însemnare ulterioară, făcută pe un hrisov din 1536[142]. Având un nume românesc, derivat de la muşcelele şi colinele aflate pe teritoriul său, judeţul Muşcel a avut întotdeauna reşedinţa la Câmpulung, oraş amintit pentru prima dată în celebra inscripţie din anul 1300, care aminteşte un conducător politico- militar, „comes Laurentius de Lango Campo".

Judeţul Muşcel, bine populat în Evul Mediu, se învecina la vest cu Argeşul, la sud cu judeţul Pădureţi, la est cu Dâmboviţa, iar la nord cu Transilvania[143].

Un alt judeţ, al cărui teritoriu este înglobat astăzi la Argeş, a fost Pădureţi, menţionat pentru prima dată într-un hrisov al lui Radu cel Mare, la 19 iulie 1498[144], dar, fără îndoială, mult mai vechi. Având un nume care amintea de bogăţia în păduri a zonei, centrul acestui judeţ a fost fie la

[139] *Documenta Romaniae Historica*, B, Ţara Românească (în continuare se va cita *D.R.H.*, B), vol. I (1247-1500), întocmit de P. P. Panaitescu şi Damaschin Mioc, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1966, doc. 51, p. 102.

[140] Şerban Papacostea, *Populaţia Ţării Româneşti în ajunul reformelor lui Constantin Mavrocordat. Un document inedit*, în „Studii. Revistă de Istorie şi Filozofie", tom XIX, 1966, nr. 4, p. 932.

[141] Melentina Bâzgan, *Evoluţia administrativă a judeţului Argeş până la mijlocul secolului la XVIII*-lea, în „Revista Arhivelor", 2001, nr. 1-2, p. 52.

[142] *D.R.H.*, B, vol. IV, doc. 254, p. 347.

[143] M. Bâzgan, *Judeţele Ţării Româneşti până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, Bucureşti, Editura Cartea Universitară, 1999, p. 102.

[144] *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 285, p. 465.

Pădureți[145], sat care s-a păstrat până la reorganizarea administrativă din 1968, când a fost înglobat localității rurale Jupânești, fie la „vechea cetate de la Cetățeni”[146]. Acest județ se învecina la nord cu Mușcelul, la sud-est, cu Dâmbovița, la sud cu Vlașca, iar la vest cu Argeșul[147]. La începutul secolului al XVII-lea a fost alipit Mușcelului. Prima mențiune a noului județ, în forma „Mușcel și Pădureți”, apare în timpul lui Radu Șerban, la 23 ianuarie 1609[148]. Noul nume va fi utilizat pentru aproape șapte decenii, cu aproximație, până în timpul domniei lui Antonie- Vodă din Popești (1669-1672) și apoi doar Mușcel.

Teleormanul, atestat documentar în hrisovul lui Vlad Dracul din 14 mai 1441, reprezentând un întins județ de câmpie, se învecina la vest cu cetatea, iar, mai apoi, raiaua Turnu și cu județul Olt, la nord cu județul Argeș, la est cu județul Vlașca și la sud cu fluviul Dunărea[149]. Până la sfârșitul deceniului cinci al secolului XIX, Teleormanul se întindea până în apropiere de Pitești, satele, Albota, Bradu de Sus, Bradu de Jos și Moșoaia intrând în componența teritoriului său.

Județul Vlașca este menționat pentru prima dată, ca și Pădureți, tot într-un hrisov de la Radu cel Mare, la 13 iulie 1498[150]. De asemenea, județ de câmpie, Vlașca era cuprins între județul Teleorman la vest și județul Ilfov la est, la sud fiind mărginit de Dunăre, iar la nord se învecina cu județele Argeș și Dâmbovița[151].

Din catagrafia rusă, întocmită între anii 1773- 1774, cu prilejul războiului ruso-turc dintre anii 1768-1774, încheiat cu pacea de la Kuciuk-Kainargi, se observă că județul Argeș avea șapte plase: Argeș, Oltul de Jos, Oltul de Sus, Loviștea, Topolog, Săpata și Pitești[152].

Potrivit lui Dionisie Fotino, județul Argeș era împărțit, la 1815, în opt plase: Săpata de Jos, cu 16 sate, Oltul de Jos, cu 17 sate, Cremenari, cu 12 sate, Oltului de Sus, cu 17 sate, Topologului, cu 21 de sate, Argeș, cu 11 sate, Pitești, cu 23 de sate și Văleanul, cu 15 sate) și două plaiuri: Aref cu 20 de sate, respectiv Loviștea cu 20 de sate. Mușcelul avea, tot atunci, șase plase și două plaiuri: Argeșul de Sus[*] cu 10 sate, Râul Doamnei cu 23 de sate, Brătianu -Buga de Sus[**] cu 24 de sate, Argeșului de Jos[***] cu 16 sate, Dealul cu 7 sate, Cârcinovul cu 14 sate, Dâmbovița cu 15 sate și Nucșoara cu 12 sate[153].

În anii 1828-1829, județul Argeș avea 286 de așezări omenești, iar Mușcelul, 185. Pentru comparație, precizăm că Teleormanul avea 230 de așezări, iar Vlașca, 270[154].

Prin tratatul de la Adrianopol, din 1829, raialele Brăila, Giurgiu și Turnu au revenit Țării Românești, ceea ce s-a soldat și cu o amplă reformă administrativă. Astfel, la finele anului 1830, s-a decis arondarea de la județul Vlașca la județul Dâmbovița a plasei Cobia cu 15 sate, incluzând Găeștii, fosta capitală a acestui județ de câmpie, precum și a plasei Gălešești cu 17 sate, la județul Argeș, așa cum o dovedește actul de la 5 decembrie 1830[155].

---

[145] M. Bâzgan, *Județele Țării Românești*, p. 84.
[146] Constantin Rezachevici, *Instituțiile statului* (Cap. VI), în *Istoria* Românilor, vol. V, *O epocă de înnoiri în spirit european (1601-1711/1716)*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 2012, p. 670.
[147] M. Bâzgan, *Județele Țării Românești*, p. 85.
[148] *D.I.R.*, B, veac XVII, vol. I, doc. 327, p. 358.
[149] M. Bâzgan, *Județele Țării Românești*, p. 68.
[150] *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 285, p. 465.
[151] M. Bâzgan, *Județele „Țării Românești...*, p. 82.
[152] În cazul județului Argeș, catagrafiat înainte de 23 octombrie 1773, recenzorul a acordat atenție capului de familie (bărbat), precum și întâiului născut de sex masculin, cărora le-a menționat și vârsta (I. Ionașcu, *Despre județele Olt și Argeș în catagrafia din anii 1773-1774, de la Moscova*, în „Mitropolia Olteniei”, X, nr. 3-4, 1958, p. 260-291).
[*] Corect: Argeșelul de Sus.
[**] Corect: Brătianu- Bughea de Sus.
[***] Corect: Argeșelului de Jos.
[153] Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țării Muntenești sau a Moldovei*, traducere de George Sion, București, Editura Valahia, 2008, p. 556, 558.
[154] Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835*, București, Editura Științifică, 1957, p. 89, 209-212, 251-252, 277-279, 286.
[155] *Ibidem,* p. 62; DANIC, Administrative vechi, dosar 284/1830, f. 13.

Aplicarea pe teren a acestei măsuri şi mutarea capitalei la Giurgiu au avut loc la începutul anului 1831, la 23 ianuarie ispravnicii aflându-se încă la Găeşti[156].

Astfel, s-a ajuns ca în 1831 Argeşul să aibă nouă plase: Piteşti cu 27 de sate, Oltului de Sus, cu 19 sate, Oltului de Jos, cu 23 de sate, Cremenarilor, cu 15 sate, Vâlsanului cu 16 sate, Săpata cu 25 de sate, Găleşeşti, cu 22 de sate, Topologului, cu 23 de sate, Argeşului, cu 12 sate şi două plaiuri: Loviştea, cu 21 de sate şi Arif, cu 20 de sate, care totalizau 18.857 de familii[157].

Conform catagrafiei din anul 1831, Muşcelul era organizat în şase plase: Argeşelul de Sus, cu 10 sate, Argeşelul de Jos, cu 15 sate, Râul Doamnei, cu 22 de sate, Dealului, cu 10 sate, Cârcinovului cu 20 de sate, Bratia-Bughea cu 23 de sate şi două plaiuri: Dâmboviţei cu 17 sate şi Nucşoarei, cu 14 sate[158].

O altă reformă administrativă are loc în anul 1845, când dispare şi judeţul Săcueni. Ea se soldează, inclusiv cu arondări de sate, de la o plasă la alta, sau chiar de la un judeţ la altul. Este şi cazul Argeşului care primeşte de la Teleorman sate din nord-vestul acestui judeţ, şi de pe valea Cotmenei, inclusiv Martalogi şi Slobozia-Ciobani. Apare astfel plasa Cotmeana ca structură administrativ - teritorială a judeţului Argeş, pe care o întâlnim în paralel cu mai vechea sa omonimă din judeţul Teleorman. Celelalte sate care alcătuiesc colţul de sud-vest al Argeşului actual, de la Urlueni până la Bârla, vor rămâne până la 1950 în componenţa judeţului Teleorman. De asemenea, teritoriul comunelor Miroşi, Căldăraru, Râca şi Popeşti a aparţinut, până în 1950, tot judeţului Teleorman.

Modernizarea sistemului administrativ autohton a cunoscut un puternic imbold după Unirea Principatelor, influenţa franceză asupra acestuia fiind pregnantă. La 31 martie 1864, prin Decretul nr. 394, domnitorul Al. I. Cuza, adept al ideilor de sorginte liberală, a promulgat „Legea pentru comunele urbane şi rurale", lege prin care aceste entităţi administrativ-teritoriale dobândeau personalitate juridică.

Legea preciza: „Comuna îngrijesce singură interesele sale şi se administră de sine în marginea legilor. Ea formează o persoană juridică" (art. 2). Legiuitorul, fiind călăuzit de un spirit de descentralizare, s-a îngrijit de reglementarea diferenţiată a administraţiei urbane faţă de cea rurală. Clasificarea comunelor - urbane şi rurale - era făcută de guvern, fiind supusă aprobării Camerei, în prima sesiune de după promulgarea legii. Eventualele modificări ale respectivei clasificări se puteau face numai la câte un interval de cinci ani, prin adoptarea unor noi legi (art. 9).

În ceea ce priveşte comunele rurale, acestea urmau să cuprindă minimum 100 de familii sau 500 de locuitori (art. 4). Fiecare comună avea obligaţia de a avea o casă, numită primărie, şi de a se îngriji de locaşurile sale de cult (art. 10-11).

Comunele rurale erau reprezentate de consilii comunale alese din doi în doi ani, deşi o treime dintre membrii lor se reînnoia anual (art. 32). Consiliul comunal era condus de un primar, ajutat de consilierii aleşi prin vot cenzitar dintre ştiutorii de carte. În funcţie de numărul de locuitori al comunei, puteau fi aleşi între 5 şi 17 consilieri (art. 18-20).

Consiliile comunale jucau un rol consultativ pe lângă primar, având menirea de a apăra interesele speciale ale comunei, de a aplica ordinele autorităţilor administrative superioare şi de a-l sprijini pe primar în administraţia locală (art. 67). Deşi era ales de către comunitate, primarul trebuia confirmat în funcţie de către prefectul judeţului (art. 83)[159].

---

[156]Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului XIX...*, p. 63; DANIC, Administrative vechi, dosar 284/1830, f. 15.

[157] Ion Donat, Ion Pătroi, Dinică Ciobotea, *Catagrafia obştească a Ţării Româneşti din 1831*, Craiova, Editura Helios, 2000, p. 85.

[158] *Ibidem*, p. 94.

[159]Ion Alexandrescu, Gabriel Badea-Păun, *Organizarea administrativ-teritorială a României. 1859-2000*, în „Enciclopedia de istorie a României", Bucureşti, Editura Meronia, 2000, p. 464-465; Pentru conţinutul respectivei legi, vezi: Ioan M. Bujoreanu, *Collecţiune de Legiuirile României vechi şi nuoi câte s-au promulgat pene la finele anului 1870. Legi, Procedure, Regulamente, Decrete, Instrucţiuni, Formularii, Convenţiuni, Concesiuni, Statute, Circulare Instructive, Tablouri,* Bucuresci, Noua Typographie a Laboratoriloru Români, 1873, p. 877-887.

Grație respectivei reglementări, după 1864, şi România a beneficiat de un sistem administrativ complet, în cadrul căruia comuna devenea o circumscripție autonomă administrativă a statului, având un patrimoniu propriu şi dreptul de a-l administra.

Potrivit noii legi administrative, județul Argeş era organizat în şase plase: Argeşu, care includea o comună urbană, Curtea de Argeş, şi 14 comune rurale, cu un număr total de 4337 de case, 4226 de familii şi 46 de biserici; Cotmeana, cu 20 de comune rurale, totalizând 3701 de case, 3802 de familii şi 41 de biserici; Găleşeşti, ce număra 22 de comune rurale, cu 4625 de clădiri, 4716 de familii şi 41 de biserici; Oltu cuprinzând 23 de comune rurale, 4716 de case, 4856 de familii şi 60 de biserici; Piteşti, care îngloba comuna urbană Piteşti, şi 29 de comune rurale, cu 6673 de case, 7133 de familii şi 72 de biserici; Topologu, cu 16 comune rurale, totalizând 4305 de case, 4515 de familii şi 59 de biserici şi un plai, Loviştea, format din 17 comune rurale, care totalizau 3994 de case, 3990 de familii şi 52 de biserici. În total, Argeşul îngloba 32351 de case, 33438 de familii şi 341 de biserici[160].

Județul Muşcel, cu doar 16187 de case, 16285 de familii şi 167 de biserici, era divizat în patru plase: Argeşelu, cu 14 comune rurale, totalizând 1884 de case, 1884 de familii şi 18 de biserici; Dâmbovița, care îngloba 15 comune rurale, 2959 de case, 2860 de familii şi 28 de biserici; Potgoria[*], cu 17 comune rurale, 3573 de case, 3562 de familii şi 35 de biserici; Râuri, cu 21 de comune rurale, 3367 de case, 3531 de familii şi 37 de biserici şi un plai, Nucşoara, care îngloba comuna urbană Câmpu-Lungu şi 17 comune rurale, cu un număr total de 4404 de case, 4448 de familii şi 49 de biserici[161].

La 1 ianuarie 1871, Argeşul se compunea din şase plase: Argeşu, Cotmeana, Găleşeşti, Oltu, Piteşti şi Topologu şi un plai, Loviştea. Muşcelul avea, atunci, trei plase: Argeşelu, Podgoria, Râuri şi două plaiuri: Dâmbovița şi Nucşoara[162].

Guvernarea I. C. Brătianu (1881-1888) a vizat şi reorganizarea administrativă a țării. Legea comunală din 7 mai 1887 accentua tutela administrativă centrală față de comunele rurale, limitând dreptul de decizie al consiliilor comunale rurale. Principiul liberal al descentralizării administrative, recunoscut teoretic de această lege, se aplica însă numai în mediul urban, guvernul sporindu-şi considerabil influența şi controlul asupra administrației locale din mediul rural[163].

Potrivit noii legi, Argeşul era împărțit în patru plase şi un plai: Piteşti, cu 32 de comune, Argeşu cu 17 comune, Oltu-Topolog cu 40 de comune, Cotmeana-Găleşeşti cu 43 de comune, Loviştea cu 17 comune, iar Muşcelul, în două plase şi un plai: Râurile-Argeşel, cu 33 de comune, respectiv Podgoria, cu 17 comune, Nucşoara-Dâmbovița, cu 33 de comune[164].

Reveniți la guvernare prin Lascăr Catargiu, între anii 1891 şi 1895, conservatorii au inițiat, pe 6 mai 1892, grație lui Nicolae Filipescu, un nou proiect de lege administrativă. Intrată în vigoare la 1 noiembrie 1892, reforma administrativă înlătura unele neajunsuri, fără a schimba însă radical administrația deja existentă. Ea avea meritul că preciza mai clar atribuțiile fiecărei verigi administrative. Dacă județele şi comunele erau înzestrate cu personalitate juridică, în schimb, plasele reprezentau „simple circumscripții administrative".

Aparent, noua reglementare sporea atribuțiile primarilor, în detrimentul consiliilor comunale, dar, în fapt, accentuau subordonarea lor față de subprefecți (conducători de plase), astfel încât nu se putea vorbi de o reală autonomie locală[165].

---

[160] *Indicele comunelor României după noua organisare a legei comuinale,* Bucuresci, Imprimeria Statului, 1865, p. 1-7.
[*] Corect: Podgoria.
[161] *Ibidem*, p. 57-59.
[162] Dimitrie Frunzescu, *Dicționaru topograficu şi statisticu alu* României, Bucuresci, Tipografia Statului, 1872, p. XLVII-XLIX.
[163] Ion Mamina, Ion Bulei, *Guverne şi guvernanți. 1816-1916*, Bucureşti, Editura Silex, 1994, p. 57.
[164] *Indicator al comunelor urbane şi rurale din Regatul României*, Bucuresci, Imprimeria Statului, 1887, p. 3-22, 183-191.
[165] Constantin Hamangiu, *Codul General al României (Codurile, legile şi regulamentele uzuale în vigoare). 1856-1907*, vol. II, *Legi uzuale (1856-1900)*, Bucureşti, Editura Librăriei Leon Alcalay, f. a, p. 1019-1036; Ion Mamina, Ion Bulei, *op. cit*, p. 83.

În cazul județului Argeș, în urma reorganizării administrative din 1892, numărul plaselor s-a dublat, înregistrându-se zece astfel de unități: Argeș, Bascov, Cotmeana, Dănicei, Dâmbovnic, Oltu de Jos, Oltu de Sus, Teleorman, Topolog, Uda[166].

Liberalii vor aduce modificări de substanță în organizarea județeană și comunală a țării, prin „legea pentru organizarea comunelor și administrația plășilor" din 29 aprilie 1908, în virtutea căreia se acordau puteri sporite administratorilor de plase, dar era redus rolul primarului, devenit un simplu reprezentant al intereselor locale[167].

Conform acestei legi, Argeșul păstra în continuare zece plase, împărțite în 125 de comune, 507 sate și 61 de cătune[168].

În perioada următoare, structura organizatorică a județelor în plase și comune a variat aproape de la an la an, în funcție de problemele specifice existente în fiecare zonă.

O consecință firească a Marii Uniri au reprezentat-o legea „pentru unificarea administrativă a României", din 14 iunie 1924[169] și Decretul Regal nr. 2465/25 septembrie 1925, dat publicității la 7 octombrie 1925, pe baza cărora s-a extins sistemul administrativ al Vechiului Regat la nivelul întregii țări, ceea ce a creat o serie de tensiuni în provinciile recent unite cu patria-mamă, deoarece noua organizare nu corespundea tradițiilor lor regionale, fiind considerată prea centralizatoare[170].

În anul 1925, comuna Răscăeți ieșea din componența județului Argeș și intra în administrarea județului Dâmbovița. În schimb, satele Ciupa-Mănciulescu și Ciupa-Mavrodolu din județul Dâmbovița intrau în componența județului Argeș[171].

Ajunși la guvernare în 1928, național-țărăniștii, considerând legea imperfectă, au adus în dezbaterea parlamentului un nou proiect de lege, elaborat de către Constantin Stere. Se încerca astfel realizarea unei largi autonomii locale, preconizându-se instituirea unei noi unități administrative: provincia. Întrucât proiectul, în forma sa inițială, aducea atingere caracterului național-unitar al statului român, a fost necesară modificarea sa. În consecință, noua reformă administrativă va obține promulgarea pe 3 august 1929. Conform prevederilor acesteia, actele de administrație locală intrau în atribuțiile organelor deliberative comunale și județene. Plasa continua să rămână o circumscripție teritorială formată din mai multe comune, al căror număr se micșora.

Reforma înfăptuită de către național-țărăniști în 1929 s-a dovedit a fi neviabilă, suferind până la 18 martie 1934 nu mai puțin de 11 modificări, astfel încât, în 1934 se revenise aproape la legea din 1925.

Prin instaurarea dictaturii regale, s-au impus noi principii în organizarea administrativă locală. Conform Decretului Regal nr. 2919/13 august 1938, județul și plasa deveneau circumscripții de control și erau înființate ținuturile „cu atribuții economice, culturale și sociale", conduse de rezidenți regali, numiți pe câte șase ani prin decret regal.

Fiecare ținut reunea până la zece județe și reprezenta noua unitate administrativ-teritorială a României. În urma reformei carliste, țara era divizată în zece ținuturi, după cum urmează: 1. Olt, cu reședința la Craiova; 2. Argeș, cu reședința la București; 3. Mării, cu reședința la Constanța; 4. Dunărea, cu reședința la Galați; 5. Nistru, cu reședința la Chișinău; 6. Ținutul Prut, cu reședința la Iași; 7. Ținutul Suceava, cu reședința la Cernăuți; 8. Ținutul Alba-Iulia, cu reședința la Alba-Iulia; 9. Ținutul Crișuri, cu reședința la Cluj; 10. Ținutul Timiș, cu reședința la Timișoara.

În ceea ce privește Argeșul, acest județ era organizat în 538 de comune rurale și două urbane, fiind inclus în ținutul Bucegi[172].

După dramaticele evenimente de la 23 august 1944, minusculul partid comunist, propulsat de prezența armatei sovietice pe teritoriul României în prim-planul vieții politice autohtone, va

---

[166] C. Hamangiu, *Codul General al României…*, vol. II, p. 1024.

[167] Ion Mamina, Ion Bulei, *op. cit*, p. 125.

[168] *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 22, 29 aprilie 1908, p. 939.

[169] Idem, *Codul General al României. Legi noui de unificare 1922-1926, vol. XI-XII, cuprinzând legile, regulamentele și decretele aplicabile în tot cuprinsul țărei*, București, Editura Librăriei „Universala Alcalay et co", 1926, p. 338-403.

[170] I. Alexandrescu, G. Badea-Păun, *loc. cit*, p. 467-469; Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți. 1916-1938*, București, Editura Silex, 1996, p. 49.

[171] *Monitorul Oficial,* Partea I, nr. 220, 7 octombrie 1925, p.10926.

[172] Ion Alexandrescu, Gabriel Badea-Păun, *loc. cit*, p. 470-472.

provoca o serie de tulburări pe teritoriul ţării, cu scopul de a răsturna ordinea statornicită şi de a-şi impune oamenii în consiliile comunale sau chiar în fruntea comunităților locale.

Constituția din 13 aprilie 1948, impusă de ocupantul sovietic, consacra noul regim politic instaurat în România la 30 decembrie 1947. Conform prevederilor sale, țara era împărțită din punct de vedere administrativ în: comune, plase şi județe.

Implementarea modelului administrativ sovietic va fi înfăptuită prin Legea nr. 5 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române din 6 septembrie 1950, potrivit căreia teritoriul acesteia se împărțea în regiuni, raioane, oraşe şi comune.

Legiuitorul definea regiunea ca fiind „unitatea administrativ-economică delimitată teritorial, pe care se sprijină direct organele centrale de stat în înfăptuirea politicii Partidului şi a Guvernului". Ea era „subordonată direct organelor centrale ale statului", fiind „alcătuită din raioane şi oraşe de subordonare regională".

Oraşele erau grupate în trei categorii: de subordonare republicană, de subordonare regională şi de subordonare raională, iar comuna reprezenta „o unitate administrativ-economică, delimitată teritorial, alcătuită din unul sau mai multe sate". Ea se afla în directa subordine a raionului, care era „o unitate teritorială, operativă din punct de vedere economic, politic şi administrativ, alcătuit din oraşe de subordonare raională şi comune".

Prin Legea nr. 5 din 6 septembrie 1950 au fost create 28 de regiuni*, 177 de raioane, opt oraşe de subordonare republicană şi 4 052 de comune.

Stabilindu-se prea multe regiuni, organizarea administrativă instituită în 1950 va fi modificată prin Decretul nr. 331 din 27 septembrie 1952, în sensul reducerii numărului regiunilor de la 28 la 18. Prin urmare, consemnăm următoarele regiuni, începând din 1952: Arad, cu reşedința la Arad; Bacău, cu reşedința la Bacău; Baia Mare, cu reşedința la Baia Mare; Bârlad, cu reşedința la Bârlad; Bucureşti, cu reşedința la Bucureşti; Cluj, cu reşedința la Cluj; Constanța, cu reşedința la Constanța; Craiova, cu reşedința la Craiova; Galați, cu reşedința la Galați; Hunedoara, cu reşedința la Deva; Iaşi, cu reşedința la Iaşi; Oradea, cu reşedința la Oradea; Piteşti, cu reşedința la Piteşti; Ploieşti, cu reşedința la Ploieşti, Stalin, cu reşedința în oraşul Stalin; Suceava, cu reşedința la Suceava; Timişoara, cu reşedința la Timişoara şi, în fine, Regiunea Autonomă Maghiară, cu reşedința la Târgu-Mureş[173].

Prin Decretul nr. 12 al Marii Adunări Naționale, din 4 ianuarie 1956, s-a redus numărul regiunilor la 16, desființându-se Aradul şi Bârladul[174].

Prin Legea nr. 3 din 24 decembrie 1960, unele regiuni au primit noi denumiri: Regiunea Piteşti a devenit Argeş, Timişoara – Banat, Stalin – Braşov, Oradea – Crişana, Constanța – Dobrogea, Craiova – Oltenia.

Cât priveşte regiunea Argeş, cu reşedința la Piteşti, aceasta era organizată în: oraşe regionale (Piteşti, Câmpulung, Râmnicu Vâlcea), raioane (Curtea de Argeş cu reşedința în oraşul Curtea de Argeş, Drăgăneşti-Olt cu reşedința în oraşul Drăgăneşti-Olt, Drăgăşani, cu reşedința în oraşul Drăgăşani, Găeşti, cu reşedința în oraşul Găeşti, Horezu, cu reşedința în comuna Horezu, Muşcel, cu reşedința în oraşul Câmpulung, Piteşti, cu reşedința în oraşul Piteşti, Râmnicu Vâlcea, cu reşedința în oraşul Râmnicu Vâlcea, Slatina, cu reşedința în Slatina), oraşe raionale (Băile Govora, Băile Olăneşti, Călimăneşti, Curtea de Argeş, Drăgăşani, Găeşti, Ocnele Mari, Slatina).

---

* Cele 28 de regiuni cu reşedințele lor erau următoarele: Arad, cu reşedința la Arad; Argeş, cu reşedința la Piteşti; Bacău, cu reşedința la Bacău; Baia Mare, cu reşedința la Baia Mare; Bârlad, cu reşedința la Bârlad; Bihor, cu reşedința la Oradea; Botoşani, cu reşedința la Botoşani; Bucureşti, cu reşedința la Bucureşti; Buzău, cu reşedința la Buzău; Cluj, cu reşedința la Cluj; Constanța, cu capitala la Constanța; Dolj, cu capitala la Craiova; Galați, cu reşedința la Galați; Gorj, cu reşedința la Târgu-Jiu; Hunedoara, cu reşedința la Deva; Ialomița, cu reşedința la Călăraşi; Iaşi, cu reşedința la Iaşi; Mureş, cu reşedința la Târgu-Mureş; Prahova, cu reşedința la Ploieşti; Putna, cu reşedința la Focşani; Rodna, cu reşedința la Bistrița; Severin, cu reşedința la Caransebeş; Sibiu, cu reşedința la Sibiu; Stalin, cu reşedința în oraşul Stalin (Braşov); Suceava, cu reşedința la Câmpulung-Moldovenesc; Teleorman, cu reşedința la Roşiorii de Vede, Timişoara, cu reşedința la Timişoara şi Vâlcea, cu reşedința la Râmnicu-Vâlcea.

[173] *Ibidem*, anul IV, nr. 50, 27 septembrie 1952, p. 471-472; Ministerul Justiției, *Colecție de legi, decrete, hotărâri şi decizii, 1 iulie - 30 septembrie 1952*, Bucureşti, Editura de Stat, 1952, p. 78-79.

[174] Ion Alexandrescu, Gabriel Badea-Păun, *loc. cit*, p. 477.

Oraşele regionale includeau în teritoriul lor administrativ şi alte localităţi învecinate. La Piteşti erau incluse comunele: Bascov, Colibaşi, Mărăcineni, Ştefăneşti şi Valea Mare- Podgoria. La Câmpulung, satul Valea Româneştilor. În fine, Râmnicu Vâlcea includea şi localităţile: Arhanghel, Argintari, Cetăţuia, Dealu Malului, Inăteşti, Ostroveni, Poenari, Priba, Troian.

Cele nouă raioane ale regiunii Argeş, aveau în componenţa lor un anume număr de comune: Costeşti - 36, Curtea de Argeş - 28, Drăgăneşti-Olt - 25, Drăgăşani - 46, Găeşti - 39, Horezu - 27, Muşcel - 31, Piteşti - 40, Râmnicu Vâlcea - patru oraşe raionale - Băile Govora, Băile Olăneşti, Călimăneşti, Ocnele Mari şi 39 de comune, Slatina - 39 de comune[175].

Accederea lui Nicolae Ceauşescu în fruntea Partidului Comunist Român trebuia să reprezinte un moment de referinţă în istoria României comuniste, motiv pentru care, în august 1965 a fost adoptată o nouă Constituţie, ce proclama Republica Socialistă România, fără a-i modifica însă organizarea administrativ-teritorială. Cu toate acestea, la Plenara C.C. al P.C.R. din 5-6 octombrie 1967 s-au propus noi principii în abordarea organizării administrativ-teritoriale a ţării, care au fost adoptate în cadrul Conferinţei Naţionale a P.C.R. din 6-8 decembrie 1967. S-a hotărât, astfel, desfiinţarea regiunilor şi raioanelor şi revenirea la denumirea tradiţională de judeţe, dorindu-se abandonarea definitivă a structurilor administrativ-teritoriale de inspiraţie sovietică.

În baza respectivelor directive va fi votată Legea nr. 2 din 16 februarie 1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România, ce instituia ca unităţi administrativ-teritoriale: judeţul[*], oraşul şi comuna. Unele dintre judeţele istorice au fost reînfiinţate, însă Muşcelul nu s-a numărat printre ele.

Conform prevederilor art. 3 al legii, judeţul era „alcătuit din oraşe şi comune - unităţi de bază ale organizării administrativ-teritoriale a ţării - în funcţie de condiţiile geografice, economice şi social-politice, etnice şi de legăturile culturale şi tradiţionale ale populaţiei”.

Comuna a fost definită drept „unitatea administrativ-teritorială care cuprinde populaţia rurală unită prin comunitate de interese şi tradiţii, fiind alcătuită din unul sau mai multe sate, în funcţie de condiţiile economice, social-culturale, geografice şi demografice. Prin organizarea comunei se asigură dezvoltarea economică, social-culturală şi gospodărească a localităţilor rurale. Satele în care îşi au sediul organele de conducere ale comunei sunt sate-reşedinţă”.

Prin Legea nr. 3 din 16 februarie 1968 privind asigurarea conducerii locale de stat în unităţile administrativ-teritoriale, până la alegerea consiliilor populare au fost arondate comunele pe fiecare judeţ în parte.

Definitivarea noii împărţiri administrativ-teritoriale s-a realizat prin Legea nr. 55 din 19 decembrie 1968, conform căreia teritoriul României era format din: 39 de judeţe, 47 de municipii, 189 de oraşe, 604 localităţi componente ale oraşelor şi municipiilor, 2706 comune şi 13149 de sate.

Judeţul Argeş avea o suprafaţă de 6826,3 km^2, cuprinzând un municipiu (Piteşti), patru oraşe (Câmpulung, Costeşti, Curtea de Argeş, Topoloveni), şase comune suburbane (cinci faţă de Piteşti – Bascov, Bradu, Colibaşi, Mărăcineni, Ştefăneşti şi una faţă de Câmpulung – Valea Mare-Pravăţ), 88 de comune şi 578 de sate.

---

[175] *Împărţirea administrativă a teritoriului R.P.R. (Anexa la Legea nr. 3/1960 pentru îmbunătăţirea împărţirii administrative a teritoriului R.P.R. (cu modificările ulterioare)*, p. 12-30.

[*] Judeţele Republicii Socialiste România şi oraşele lor de reşedinţă erau: Alba, cu reşedinţa la Alba-Iulia; Arad, cu reşedinţa la Arad; Argeş, cu reşedinţa la Piteşti; Bacău, cu reşedinţa la Bacău; Bihor, cu reşedinţa la Oradea; Bistriţa-Năsău, cu reşedinţa la Bistriţa; Botoşani, cu reşedinţa la Botoşani; Braşov, cu reşedinţa la Braşov; Brăila, cu reşedinţa la Brăila; Cluj, cu reşedinţa la Cluj; Constanţa, cu reşedinţa la Constanţa; Covasna, cu reşedinţa la Sfântu Gheorghe, Dâmboviţa, cu reşedinţa la Târgovişte; Dolj, cu reşedinţa la Craiova; Galaţi, cu reşedinţa la Galaţi; Gorj, cu reşedinţa la Târgu-Jiu; Harghita, cu reşedinţa la Miercurea-Ciuc; Hunedoara, cu reşedinţa la Deva; Ialomiţa, cu reşedinţa la Slobozia; Iaşi, cu reşedinţa la Iaşi; Ilfov, cu reşedinţa în Bucureşti; Maramureş, cu reşedinţa la Baia-Mare, Mehedinţi, cu reşedinţa la Turnu-Severin; Mureş, cu reşedinţa la Târgu-Mureş; Neamţ, cu reşedinţa la Piatra-Neamţ; Olt, cu reşedinţa la Slatina; Prahova, cu reşedinţa la Ploieşti; Satu-Mare, cu reşedinţa la Satu-Mare; Sălaj, cu reşedinţa la Zalău; Sibiu, cu reşedinţa la Sibiu; Suceava, cu reşedinţa la Suceava; Teleorman, cu reşedinţa la Alexandria; Timiş, cu reşedinţa la Timişoara; Tulcea, cu reşedinţa la Tulcea; Vaslui, cu reşedinţa la Vaslui; Vâlcea, cu reşedinţa la Râmnicu-Vâlcea şi Vrancea, cu reşedinţa la Focşani.

Decretul Consiliului de Stat, nr. 15 din 23 ianuarie 1981, privind unele măsuri pentru îmbunătățirea organizării administrative a teritoriului R.S.R. nu a schimbat în niciun fel delimitarea şi structura judeţului Argeş[176].

O nouă lege privind îmbunătățirea organizării administrative a teritoriului R.S.R. va fi adoptată de către Marea Adunare Națională în ședința din 18 aprilie 1989. Ea consacra organizarea teritoriului național în: județe, municipii, orașe și comune[177]. În virtutea respectivei reglementări (Legea nr. 2 din 18 aprilie 1989), Comitetul Executiv al Consiliului Popular Județean Argeș, prin decizia nr. 202 din 25 mai 1989, a delimitat localitățile componente ale orașelor, satele ce alcătuiau comunele și localitățile de reședință ale acestora. Județul Argeș era alcătuit din: municipiul Pitești, cinci orașe (Câmpulung, Colibași, Costești, Curtea de Argeș, Topoloveni) cu sate aparținătoare și 81 de comune[178].

După evenimentele din decembrie 1989, întreaga viață a statului român a cunoscut ample reorganizări ce n-au ocolit nici domeniul administrativ. Printre primele măsuri luate de către Consiliul Frontului Salvării Naționale, încă din ianuarie 1990, s-a numărat și adoptarea Decretului-Lege nr. 38/1990 privind abrogarea Legii nr. 2/1989, referitoare la organizarea administrativă a teritoriului țării. În preambulul acestui act normativ, publicat pe 23 ianuarie 1990, se preciza că „prin Legea nr. 2/1989, adoptată în timpul fostului regim dictatorial, au fost desființate în mod nejustificat și abuziv, ignorându-se voința cetățenilor, peste 300 de comune și un mare număr de sate cu adâncă tradiție în istoria țării, aducându-se grave prejudicii desfășurării vieții și muncii cetățenilor[179].

În interiorul județului Argeș, reforme administrative au avut loc și după anul 2000. Astfel, în anul 2003 au luat ființă comunele Râca (desprinsă din Popești) și Vulturești (desprinsă din Hârtiești), pentru ca în anul următor, să ia naștere comuna Bughea de Sus, prin separare de Albeștii de Mușcel, iar comuna Ștefănești a devenit oraș.

Argeșul are astăzi trei municipii (Pitești, Câmpulung, Curtea de Argeș), patru orașe (Costești, Mioveni, Ștefănești, Topoloveni) și 95 de comune.

În prezent, sub aspect organizatoric–administrativ, județul Argeș este structurat în 102 entități administrative, șapte fiind urbane, definite prin trei municipii și patru orașe, în componența orașelor intrând și 21 sate și 95 fiind rurale, concretizate în tot atâtea comune, în a căror componență sunt 555 de sate. Localitățile urbane se prezintă după cum urmează: trei municipii – Pitești, Câmpulung și Curtea de Argeș și patru orașe – Costești (cu șase sate aparținătoare), Mioveni (patru sate) Ștefănești (șapte sate) și Topoloveni (patru sate).

Trebuie să subliniem relativa stabilitate în timp a organizării teritoriale. Menționăm în acest sens că, de la apariția Legii, s-au produs câteva modificări: în anul 1968, ulterior apariției Legii, comunele Costești și Topoloveni au fost declarate orașe; în anul 1977 orașul Pitești este ridicat la rang de municipiu, în anul 1989 comuna Colibași a intrat în categoria orașelor, sub denumirea de orașul Mioveni; înaintând în timp, orașele Câmpulung și Curtea de Argeș primesc rangul de municipii în anii 1994 și respectiv 1995, iar în ultimul deceniu, structura administrativă se modifică, înființându-se în anul 2003 comuna Râca și comuna Vulturești, prin separare de comunele Popești, respectiv Hârtiești, iar în anul 2004 comuna Bughea de Sus, prin desprindere din comuna Albeștii de Muscel, iar comuna Ștefănești este declarată oraș.

În cele ce urmează, vom prezenta o serie de indicatori ai organizării administrativ-teritoriale (Anexa nr. 3), la nivelul județului, dar și prin prisma localităților.

Remarcăm, la prima analiză, că repartiția pe medii, urban-rural, din punct de vedere al suprafeței deținute, al numărului de localități componente și al distribuției teritoriale a populației

---

[176] *Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*, partea I, anul XVII, nr. 3, 23 ianuarie 1981, p. 1; idem, nr. 54-55, 27 iulie 1981, p. 18-23.

[177] *Ibidem*, anul XXV, nr. 15/25 aprilie 1989, p. 2-5.

[178] Consiliul Popular Județean Argeș, *Buletinul Oficial al Consiliului Popular al județului Argeș, Pitești*, anul XX, nr. 2/1989, nenumerotat.

[179] Mircea Preda, *Actuala organizare administrativ-teritorială a României este oare perimată?*, în „Buletin de informare legislativă”, nr. 4/2007, p. 5-6.

stabile este net în favoarea ruralului. Astfel, suprafaţa ocupată de localităţile rurale însumează 643118 ha (6431,2 km²) şi reprezintă 94,2% din totalul suprafeţei judeţului, diferenţa, atât în cifre absolute, cât şi în cifre relative, revenind urbanului, adică 39513 ha (395,1 km²), respectiv 5,8%[180].

În ceea ce priveşte repartiţia teritorială a populaţiei stabile, peste jumătate din numărul locuitorilor se află în rural, tendinţa ultimilor zece ani fiind de creştere a acestei proporţii. Dacă la Recensământul Populaţiei din 18 martie 2002, din numărul total de locuitori, 51,3% se găseau în mediul rural, la ultimul Recensământ², desfăşurat în anul 2011, ponderea populaţiei rurale a fost de 54,5%, marcând o creştere cu 6,4% a greutăţii specifice a populaţiei rurale în totalul acesteia.

Din totalul suprafeţei urbane, 145,8 km² (36,9%) sunt ocupaţi de cele trei municipii ale judeţului. Cel mai întins este municipiul Curtea de Argeş cu 69,5 km² (47, 7% din suprafaţa urbană), celelalte două municipii beneficiind de suprafeţe relativ egale: 40,7 km² municipiul Piteşti şi 35,6 km² municipiul Câmpulung. Restul suprafeţei urbane de 249,3 km² este ocupată de cele patru oraşe. Cea mai mare parte a suprafeţei orăşeneşti 108,6 km² (43, 6%) este „arondată" oraşului Costeşti. Comparativ cu acesta, din punct de vedere al suprafeţei deţinute, oraşele Ştefăneşti şi Mioveni au aproximativ jumătate din suprafaţă, respectiv 56,7 km² şi 51 km², iar oraşul Topoloveni, circa o treime 33 km².

În privinţa suprafeţei mediului rural, aproape jumătate din totalul comunelor – 40 – au suprafeţe cuprinse în intervalul 25,1 – 50 km², mai mult de o pătrime – 26 – dintre ele se încadrează în intervalul 50,1 – 75 km². Semnalăm faptul că opt comune au o suprafaţă sub 25 km², şapte ocupă suprafeţe cuprinse între 75,1 şi 100 km², iar alte opt comune se desfăşoară pe o suprafaţă cuprinsă între 100,1 şi 125 km². Restul de cinci comune se distribuie astfel: două dintre ele se întind pe suprafeţe de la 125,1 la 150 km², 1 are o suprafaţă între 150,1 şi 175 km² şi trei au suprafeţe care depăşesc 200 km², acestea din urmă fiind localităţi de munte (Arefu, Nucşoara şi Rucăr)181.

Cele 555 de sate componente ale comunelor nu sunt distribuite uniform în cadrul acestora, agregarea într-o comună sau alta fiind rezultanta factorilor locali esenţiali şi/sau conjuncturali. Peste jumătate (52) din totalul comunelor au în componenţă sub cinci sate, iar peste o treime (34) sunt alcătuite dintr-un număr de sate cuprins între şase şi zece[182].

La extrema minimă, înregistrăm patru comune formate numai din satul de reşedinţă: Bughea de Jos, Bughea de Sus, Domneşti şi Izvoru, iar la cea maximă, comunele cu cele mai multe sate sunt Ungheni cu 16 sate şi Vedea cu 19 sate.

Cele mai recente date disponibile privind numărul populaţiei stabile sunt rezultatele provizorii ale ultimului recensământ al populaţiei, desfăşurat în octombrie 2011. Realizând gruparea localităţilor pe medii şi după numărul populaţiei, obţinem următoarea structură a mediului urban:

Urban: şapte localităţi, totalizând 268 843 de persoane:

Municipii: trei localităţi, totalizând 204 422 de persoane,
din care:
20 000– 40 000 de locuitori: două localităţi, totalizând 56 158 de persoane;
peste 140 000 de locuitori: o localitate cu 148 264 de persoane;
Oraşe: patru localităţi cu 64 421 de persoane,
din care:
până la 15 000 de locuitori: trei localităţi, totalizând 33 777 de persoane;
30 001– 45 000 de locuitori: o localitate cu 30 644 de persoane.

180 *Breviarul statistic al judeţului Argeş*, Piteşti, Direcţia Judeţeană de Statistică Argeş, ediţia 2011, p.11.
181 *Ibidem*, p. 41.
182 Comunicat de presă privind rezultatele provizorii ale Recensământului Populaţiei şi al Locuinţelor din 2011al Comitetului Judeţean Argeş pentru RPL – 3 februarie 2012.

În ceea ce priveşte populaţia urbană care locuieşte în municipii, semnificativ este faptul că într-un singur municipiu, echivalând cu o treime din numărul total al acestora (este vorba de municipiul Piteşti, reşedinţa de judeţ), se concentrează o aglomerare umană de aproape trei sferturi din populaţia urbană „municipală" (72,5%), în timp ce în celelalte două se distribuie doar puţin peste un sfert din aceasta (27,5%)[183].

Gruparea localităţilor după numărul populaţiei stabile în mediul rural se prezintă astfel:

Rural: 95 de localităţi, totalizând 322 510 de persoane, *din care:*

până la 2000 de locuitori: 14 localităţi, totalizând 20 889 de persoane;
2001 – 3000 de locuitori: 32 de localităţi, totalizând 77 820 de persoane;
3001 – 4000 de locuitori: 21 de localităţi, totalizând 71 033 de persoane;
1001 – 5000 de locuitori: 12 localităţi, totalizând 53 471 de persoane;
5001 – 6000 de locuitori: 12 localităţi, totalizând 65 688 de persoane;
6001 – 7000 de locuitori: două localităţi, totalizând 13 404 de persoane;
9001 –10000 de locuitori: o localitate cu 9 911 de persoane;
peste 10000 de locuitori: o localitate cu 10 294 de persoane.

Se observă un număr relativ mare de aglomerări, dar în comunităţi puţin numeroase. Peste o treime din numărul localităţilor rurale (33,7%) cuprind un sfert (24,0%) din populaţia stabilă din mediul rural, alcătuind comune a căror populaţie este cuprinsă între 2001 şi 3000 de locuitori. Circa o cincime (22,1%) din totalul comunelor are o populaţie cuprinsă între 3001 şi 4000 de locuitori şi concentrează tot o cincime (22,0%) din populaţie. Remarcăm trei grupe de localităţi, reprezentând fiecare, numeric vorbind, aproximativ o zecime din total, dar diferind prin limitele între care este cuprinsă populaţia fiecărei grupe şi prin ponderea populaţiei grupelor în total populaţie rurală. Astfel, o primă grupă (14,7% din numărul comunelor) are o populaţie de până la 2000 de locuitori, concentrând însă puţin peste 5% (6,5%) din populaţia rurală; următoarele două grupe, (fiecare cu câte 12,6% din numărul total), au o populaţie cuprinsă între 4001 şi 5000 de locuitori şi respectiv 5001 şi 6000 de locuitori deţinând peste 15% (16,6% şi respectiv 20,4%) din populaţie. În ultimul rând, dar nu şi ca importanţă, se cuvine să subliniem existenţa a două comune (reprezentând individual numai 1,1% din totalul de 95) a căror populaţie oscilează în jurul cifrei de 10000 de locuitori, comuna Bascov cu 9911 locuitori şi comuna Călineşti cu 10294 locuitori (3,1% şi respectiv 3,2% din populaţia rurală totală).

Comparaţia cu gruparea pe baza datelor Recensământului din 2002, relevă aceleaşi modificări structurale, de mică amplitudine, atât sub aspectul ponderii numărului de localităţi aferent fiecărei grupe de populaţie, cât şi sub aspectul ponderii populaţiei fiecărei grupe în totalul acesteia. Trebuie totuşi să evidenţiem o creştere relativ importantă atât în cifre absolute cât şi relative, a populaţiei din comunele ce au între 5001 şi 6000 de locuitori, diminuarea la aproximativ jumătate atât a datelor absolute cât şi a celor relative, a numărului localităţilor şi populaţiei acestora, la localităţile cu o populaţie cuprinsă între 6001 şi 7000 de locuitori şi intrarea într-o altă grupă (grupa superioară) a singurei localităţi care avea la Recensământul anterior între 8001 – 9000 de locuitori (comuna Bascov). Desigur, aceste modificări s–au produs influenţând şi fiind influenţate de tendinţa descrescătoare în evoluţia demografică şi/sau dezvoltarea economică.

Un alt indicator statistic de caracterizare a împărţirii administrative îl constituie distanţa faţă de localitatea de reşedinţă a judeţului. Aşezarea spaţială a municipiului Piteşti, reşedinţa judeţului, relativ în centrul acestuia, are ca implicaţie, în contextul indicatorului menţionat, o dispersie cvasiuniformă şi destul de redusă ca amplitudine a distanţelor dintre localităţile judeţului şi reşedinţa acestuia. Distanţa medie faţă de reşedinţa judeţului este de 39,9 km. La cea mai mică

[183]Idem.

distanță față de Pitești se află comuna Mărăcineni (3 km), iar cea mai îndepărtată este comuna Cetățeni (91 de km).

Din numărul total, 33 de localități se găsesc la o distanță de maxim 30 km de reședința județului, 56 de localități (mai mult de jumătate) parcurg cel mult 60 km până la Pitești[184].

Densitatea populației în anul 2011, calculată pe baza rezultatelor provizorii ale Recensământului, este de 86,6 locuitori/km², rezultantă a densității mediului urban municipal (1420,1 locuitori/km²), a densității urbane orășenești (258,4 locuitori/km²) și a celei din mediul rural (50,2 locuitori/km²).

Densitatea maximă la nivel de municipiu se înregistrează, cum era de așteptat, în municipiul Pitești – 3642,9 de locuitori/km², cea minimă, de circa zece ori mai mică, în municipiul Curtea de Argeș – 376 de locuitori/km².

În mediul orășenesc, orașul Mioveni are cea mai mare densitate – 600,9 locuitori/km², la polul opus, cu o valoare mai mică de 6,5 ori, situându-se orașul Costești - 92,6 locuitori/km².

În mediul rural, valoarea maximă a densității populației se înregistrează în comuna Bascov, nivelul acesteia fiind de 241,7 locuitori/km², în timp ce valoarea minimă se regăsește în comuna Nucșoara, cu nivelul de 3,2 locuitori/km².

Având în vedere faptul că populația are o tendință constantă de scădere, și reamintind că densitatea este direct dependentă de mărimea acesteia, s–a înregistrat diminuarea nivelului densității județene existente la momentul Recensământului din anul 2002 față de cea înregistrată la recensământul din anul 2011, de la 95,6 locuitori/km² la 86,6 locuitori/km². La nivel individual, predominante au fost scăderile, cu valori cuprinse între 27,8% (cea mai mare reducere, consemnată în comuna Hârtiești, unde densitatea populației a scăzut de la 60,4 locuitori/km² la 43,6 locuitori/km²) și 0,9% (cea mai mică diminuare înregistrată în comuna Domnești, de la 161,9 locuitori/km² la 160,5 locuitori/km²). S-au înregistrat însă și creșteri ale densității, în 12 localități, creșteri cu niveluri cuprinse între 38,9% (în comuna Vulturești, de la 42,7 locuitori/km² la 59,3 locuitori/km²) și 0,1% (în comuna Oarja, unde putem aprecia că nivelul densității a rămas cvasi-constant, 74,8 locuitori/km², față de 74,9 locuitori/km², evident pe fondul unei modificări nesemnificative a numărului populației – a crescut cu trei persoane).

Zestrea administrativă a județului îi conferă acestuia un anumit rang în ierarhia națională. Prin suprafața pe care se întinde județul deține o pondere de 2,9% din totalul țării, ocupând locul zece la nivel național. Tot o pondere de 2,9% îi revine prin prisma numărului de municipii existente în județ, locul însă este unul mai bun, locul 9. În privința orașelor, lucrurile sunt puțin în defavoarea Argeșului, în sensul că greutatea specifică a acestora în numărul orașelor României este de numai 1,8%, ceea ce situează județul pe locul 22, undeva la mijlocul ierarhiei. Numărul relativ mare de localități rurale, deși nu se materializează în ponderi consistente, 3,3% pentru numărul comunelor și 4,4% pentru cel al satelor, situează județul pe locurile patru respectiv doi, Argeșul fiind cunoscut ca unul dintre județele cu o bogată componență rurală[185].

[184] *Breviarul statistic al județului Argeș*, Pitești, Direcția Județeană de Statistică Argeș, ediția 2011, p. 14-16.
[185] *Ibidem*, p.12.

Municipii, oraşe, comune, sate

Municipiul Piteşti
Municipiul Câmpulung (şi satul Valea Rumâneştilor)
Municipiul Curtea de Argeş (şi satul Noapteş)
Oraşul Costeşti (şi satele: Broşteni, Lăceni, Pârvu Roşu, Podu Broşteni, Smei, Stârci)
Oraşul Mioveni (şi satele: Clucereasa, Colibaşi, Făgetu-Racoviţa,)
Ştefăneşti (şi satele: Enculeşti, Goleşti, Izvorani, Ştefăneştii Noi, Valea Mare-Podgoria, Viişoara, Zăvoi)
Oraşul Topoloveni (şi satele: Boţârcani, Crinteşti, Gorăneşti, Ţigăneşti)
Albeştii de Argeş cu satele: Albeştii Pamânteni, Albeştii Ungureni, Brăteşti, Doblea, Dobroţu, Dumireşti, Florieni
Albeştii de Muşcel cu satele: Albeşti, Cândeşti
Albota cu satele: Albota, Cerbu, Frăteşti, Gura Văii, Mareş
Aninoasa cu satele: Aninoasa, Broşteni, Slănic, Valea Siliştii
Arefu cu satele: Arefu, Căpăţânenii Pământeni, Căpăţânenii Ungureni
Bascov cu satele: Bascov, Brăileni, Glâmbocu, Mica, Prislopu Mic, Schiau, Uiasca, Valea Ursului
Băbana cu satele: Băbana, Băjăneşti, Ciobăneşti, Cotmeniţa, Groşi, Lupueni, Slătioarele
Băiculeşti cu satele: Băiculeşti, Alunişu, Anghineşti, Argeşani, Măniceşti, Stejari, Tutana, Valea Brazilor, Valea lui Enache, Zigoneni
Bălileşti cu satele: Bălileşti, Băjeşti, Goleşti, Poieniţa, Priboaia, Ulita, Valea Mare-Bratia
Beleţi-Negreşti cu satele: Zgripceşti, Beleţi, Lenţea, Negreşti
Berevoeşti cu satele: Berevoeşti, Bratia, Gămăceşti, Oţelu
Bârla cu satele: Bârla, Afrimeşti, Bădeşti, Brabeţi, Cioceşti, Malu, Mândra, Mozăcenii-Vale, Podişoru, Şelăreasca, Urlueni, Zuvelcaţi
Bogaţi cu satele: Bogaţi, Bârloi, Bujoi, Chiţeşti, Dumbrava, Glâmbocel, Glâmbocelu, Suseni
Boteni cu satele: Boteni, Balabani, Lunca, Muşcel
Boţeşti cu satele: Boţeşti, Moşteni-Greci
Bradu cu satele: Bradu, Geamăna
Brăduleţ cu satele: Brăduleţ, Alunişu, Brădetu, Cosaci, Galeşu, Piatra, Slămneşti, Uleni, Ungureni
Budeasa cu satele: Budeasa Mare, Budeasa Mică, Caloteşti, Gălăşeşti, Rogojina, Valea Mărului
Bughea de Jos
Bughea de Sus
Buzoeşti cu satele: Vulpeşti, Bujoreni, Buzoeşti, Cornăţel, Curteanca, Ioneşti, Podeni, Redea, Şerboeni, Tomşanca, Vlăduţa
Căldăraru cu satele: Căldăraru, Burdea, Strâmbeni
Călineşti cu satele: Vrăneşti, Călineşti, Cârstieni, Ciocăneşti, Glodu, Gorganu, Radu Negru, Râncăciov, Udeni-Zăvoi, Urlucea, Valea Corbului, Văleni-Podgoria
Căteasca cu satele: Căteasca, Catanele, Cireşu, Coşeri, Gruiu, Recea, Siliştea
Cepari cu satele: Ceparii Pământeni, Cărpeniş, Ceparii Ungureni, Morăşti, Şendruleşti, Urluieşti, Valea Măgurei, Zamfireşti
Cetăţeni cu satele: Cetăţeni, Lăicăi, Valea Cetăţuia
Cicăneşti cu satele: Cicăneşti, Bărăşti, Mioarele, Urecheşti
Ciofrângeni cu satele: Ciofrângeni, Burluşi, Lacurile, Piatra, Schitu-Matei
Ciomăgeşti cu satele: Răduţeşti Beculeşti, Bratia, Ciomăgeşti, Cungrea, Dogari, Fedeleşoiu, Giuclani, Păuneşti,
Cocu cu satele: Răchiţele de Jos Bărbăteşti, Cocu, Crucişoara, Făcăleţeşti, Greabănu, Popeşti, Răchiţele de Sus
Corbeni cu satele: Corbeni, Berindeşti, Bucşeneşti, Oeştii Pamânteni, Oeştii Ungureni,

Poienari, Rotunda, Turburea
Corbi cu satele: Corbi, Corbşori, Jgheaburi, Poduri, Poienărei, Stăneşti
Coşeşti cu satele: Coşeşti, Jupâneşti, Lăpuşani,
Stănicei, Teodoreşti, Valea Cucii, Vonigeasa
Davideşti cu satele: Davideşti, Conțeşti, Voroveni
Dâmbovicioara cu satele: Dâmbovicioara, Ciocanu, Podu Dâmboviței
Dârmăneşti cu satele: Dârmăneşti, Negreni, Piscani, Valea Nandrii, Valea Rizii
Dobreşti cu satele: Dobreşti, Fureşti
Domneşti
Dragoslavele cu satele: Dragoslavele, Valea Hotarului
Drăganu cu satele: Drăganu-Olteni, Băceşti, Dumbrăveşti, Prislopu Mare
Godeni cu satele: Godeni, Bordeieni, Capu Piscului, Coteşti, Malu
Hârseşti cu satele: Hârseşti, Ciobani, Martalogi
Hârtieşti cu satele: Hârtieşti, Dealu, Lespezi, Lucieni
Izvoru
Leordeni cu satele: Leordeni, Baloteasca, Băila, Bântău, Budişteni, Cârciumăreşti, Ciolceşti, Ciulnița, Cotu Malului, Glâmbocata, Glâmbocata-Deal, Glodu, Moara Mocanului, Schitu Scoiceşti
Leiceşti, Păcioiu, Petreşti, Priseaca
Cotmeana cu satele: Cotmeana, Bascovele, Buneşti, Costeşti, Dealu Pădurii, Drăgoleşti, Linteşti, Negeşti, Pieleşti,
Lereşti cu satele: Lereşti, Pojorâta, Voineşti
Lunca Corbului cu satele: Lunca Corbului, Bumbueni, Catane, Cieşti, Lăngeşti, Mârghia de Jos, Mârghia de Sus, Pădureți, Silişteni
Mălureni cu satele: Mălureni, Buneşti, Păuleasca, Toplița, Zărneşti
Mărăcineni cu satele: Mărăcineni, Argeşelu
Merişani cu satele: Merişani, Borleşti, Brăteasca, Capu Piscului, Crâmpotani, Dobrogostea, Malu Vânăt, Vărzaru, Vâlcelele
Miceşti cu satele: Miceşti, Brânzari, Păuleasca, Purcăreni
Mihăeşti cu satele: Mihăeşti, Drăghici, Furnicoşi, Rudeni, Valea Bradului, Valea Popii, Văcarea
Mioarele cu satele: Mățău, Aluniş, Chilii, Coceneşti, Suslăneşti
Miroşi cu satele: Miroşi, Surduleşti
Morăreşti cu satele: Morăreşti, Deduleşti, Dealu Obejdeanului, Luminile, Măncioiu, Săpunari
Moşoaia cu satele: Moşoaia, Bătrâni, Ciocănăi, Dealu Viilor, Hințeşti, Lăzăreşti, Smeura
Sănduleşti, Spiridoni, Ursoaia, Vârloveni, Zamfireşti
Cuca cu satele: Cuca, Bălțata, Bărbălani, Cârceşti, Cotu, Crivățu, Läunele de Sus, Măcăi, Măneşti, Sineşti,
Mozăceni cu satele: Mozăceni, Babaroaga, Zidurile
Muşăteşti cu satele: Vâlsăneşti, Bolovăneşti, Costeşti-Vâlsan, Muşăteşti, Prosia, Robaia, Stroeşti, Valea Faurului,Valea lui Maş, Valea Muscelului
Negraşi cu satele: Negraşi, Bârlogu, Buta, Mozacu
Nucşoara cu satele: Nucşoara, Gruiu, Sboghițeşti, Slatina
Oarja cu satele: Oarja, Ceauşeşti
Pietroşani cu satele: Pietroşani, Bădeşti, Găneşti, Retevoieşti, Vărzăroaia
Poienarii de Argeş cu satele: Poienari, Ceaureşti, Ioaniceşti, Tomuleşti
Poienarii de Muscel cu satele: Poienari, Groşani, Jugur, Şerbăneşti, Valea Îndărăt
Poiana Lacului cu satele: Poiana Lacului, Cătunaşi, Cepari, Dealu Oraşului, Dealu Viilor, Dinculeşti, Gălețeanu, Gărdineşti, Gâlceşti, Metofu, Păduroiu din Deal, Păduroiu din Vale, Sămara
Popeşti cu satele: Popeşti, Palanga, Purcăreni, Slobozia

Priboieni cu satele:
Priboieni, Albotele, Paraschiveşti, Pitoi, Sămăila, Valea Mare, Valea Nenii, Valea Popii
Răteşti cu satele: Răteşti, Ciupa-Mănciulescu, Furdueşti, Mavrodolu, Nejlovelu, Pătuleni, Tigveni
Râca cu satele: Râca, Adunați, Bucov
Recea cu satele: Recea, Deagu de Jos, Deagu de Sus, Goleasca, Orodel
Rociu cu satele: Rociu, Gliganu de Jos, Gliganu de Sus, Şerbăneşti
Rucăr cu satele: Rucăr, Sătic
Sălătrucu cu satele: Sălătrucu, Văleni
Săpata cu satele: Mârțeşti, Bănăreşti, Dealu Bradului, Drăghiceşti, Găinuşa, Lipia, Popeşti, Turceşti
Schitu Goleşti cu satele: Schitu Goleşti, Burneşti, Costiță, Lăzăreşti, Loturi, Valea Pechii
Slobozia cu satele:
Slobozia, Nigrişoara
Stâlpeni cu satele: Stâlpeni, Dealu Frumos, Livezeni, Ogrezea, Opreşti, Pițigaia, Rădeşti
Stoeneşti cu satele: Stoeneşti, Bădeni, Coteneşti, Lunca Gârtii, Piatra, Slobozia, Valea Bădenilor
Stolnici cu satele: Stolnici, Cochineşti, Cotmeana, Fâlfani, Izbăşeşti, Vlăşcuța
Suseni cu satele: Suseni, Burdeşti, Cerşani, Chirițeşti, Găleşeşti, Odăeni, Pădureni, Strâmbeni, Ştefăneşti, Țuțuleşti
Ştefan cel Mare cu satele: Ştefan cel Mare, Glavacioc
Şuici cu satele: Şuici, Ianculeşti, Paltenu, Păuleni, Rudeni, Valea Calului
Teiu cu satele: Teiu, Leşile
Tigveni cu satele: Tigveni, Bădislava, Bălileşti, Bălteni, Bârseştii de Jos, Bârseştii de Sus, Blaju, Vlădeşti
Țiţeşti cu satele: Țiţeşti, Bucşeneşti-Lotaşi, Cişmea, Valea Mănăstirii, Valea Stânii
Uda cu satele: Uda, Băduleşti, Bărăneşti, Braniştea, Chirițeşti, Cotu, Dealu Bisericii, Dealu Tolcesii, Diconeşti, Gorani, Greabăn, Lunguleşti, Miercani, Râjlețu-Govora, Romana, Săliştea
Ungheni cu satele: Ungheni, Colțu, Găujani, Goia, Humele, Satu Nou
Valea Danului cu satele: Valea Danului, Băniceşti, Bolculeşti, Borobăneşti, Verneşti
Valea Iaşului cu satele: Valea Iaşului, Bădila, Bărbălăteşti, Borovineşti, Cerbureni, Mustățeşti, Ruginoasa, Ungureni, Valea Uleiului
Valea Mare-Pravăț cu satele: Valea Mare Pravăț, Bilceşti, Colnic, Fântânea, Gura Pravăț, Nămăeşti, Pietroasa, Şelari
Vedea cu satele: Vedea, Bădicea, Blejani, Burețeşti, Chirițeşti, Chițani, Ciureşti, Dincani, Fata, Frătici, Izvoru de Jos, Izvoru de Sus, Lungani, Mogoşeşti, Prodani, Rățoi, Vața, Vârşeşti, Vețişoara
Vlădeşti cu satele: Vlădeşti, Coteasca, Drăghescu, Putina
Vultureşti cu satele: Vultureşti, Bârzeşti, Huluba

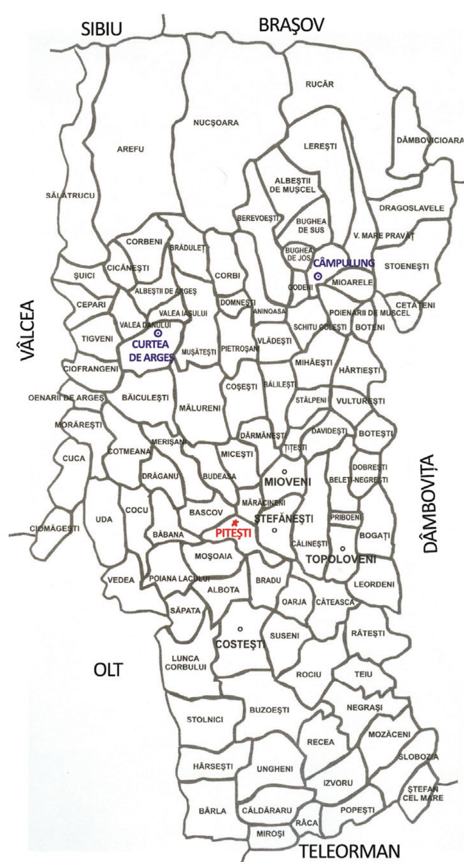
Situația populației județului Argeş în intervalul 2002 şi 2012[186]

Municipii/Oraşe/Comune	Populația stabilă (locuitori)		Densitatea (locuitori/km²)	
	R.P.L. 2002	R.P.L.2011	R.P.L. 2002	R.P.L .2011
Municipii				
Piteşti	168458	148264	4139, 0	3642, 9
Câmpulung	38209	30025	1073, 3	843, 4
Curtea de Argeş	32510	26133	467, 8	376, 0
Total populație - municipii	239177	204422	1640, 4	1420, 1
Oraşe				
Costeşti	10868	10058	100, 1	92, 6
Mioveni	35801	30644	702, 0	600, 9
Ştefăneşti	12983	13682	229, 0	241, 3
Topoloveni	10595	10037	321, 1	304, 2
Total populație - oraşe	70247	64421	281, 8	258, 4
Comune				
Albeştii de Argeş	5896	5308	135, 9	122, 3
Albeştii de Muşcel	1708	1561	14, 9	12, 7
Albota	3985	3667	66, 6	62, 7
Aninoasa	3364	3236	58, 4	56, 2
Arefu	2786	2360	6, 6	5, 6
Bascov	8876	9911	216, 5	241, 7
Băbana	2829	2745	72, 0	69, 8
Băiculeşti	6312	5618	82, 5	73, 4
Bălileşti	4418	4045	73, 8	67, 5
Bârla	5855	5006	55,4	47,4
Beleți-Negreşti	1974	1915	41, 0	39, 8
Berevoeşti	3429	3284	33, 7	32, 3
Bogați	4981	4565	70, 7	64, 8
Boteni	2739	2466	113, 7	102, 3
Boțeşti	1345	1184	37, 6	33, 1
Bradu	5140	6856	127, 5	1701
Brăduleț	2149	1805	44, 3	37, 2
Budeasa	3838	3928	90, 7	92, 9
Bughea de Jos	2989	2809	124, 0	116, 6
Bughea de Sus	2845	2894	85, 7	87, 2
Buzoeşti	6306	5867	39, 3	36, 6
Căldăraru	2984	2440	49, 7	40, 6
Călineşti	10527	10294	97, 3	95, 1
Căteasca	3751	3886	46, 8	48, 5
Cepari	2485	2240	64, 4	58, 0
Cetățeni	3073	3018	90, 4	88, 8
Cicăneşti	2276	2090	78, 5	72, 1
Ciofrângeni	2662	2252	61, 5	53, 4

[186] Sursa datelor: Direcția Județeană de Statistică Argeş, date provizorii.

Ciomăgeşti	1362	1147	37, 5	30, 4
Cocu	2684	2337	45, 5	39, 6
Corbeni	5656	5187	91, 5	83, 9
Corbi	4395	3719	77, 8	65, 8
Coşeşti	5484	5246	85, 2	84, 3
Cotmeana	2349	2080	31, 9	28, 2
Cuca	2347	2054	47, 3	41, 4
Davideşti	2852	3049	68, 2	72, 9
Dâmbovicioara	1066	939	16, 9	14, 9
Dârmăneşti	3704	3410	108, 6	100, 0
Dobreşti	1844	1756	47, 2	44, 9
Domneşti	3206	3178	161, 9	160, 5
Dragoslavele	2549	2561	22, 9	23, 0
Drăganu	1986	1939	56, 4	55, 1
Godeni	3377	3019	106, 9	95, 5
Hârseşti	2874	2393	55, 7	46, 4
Hârtieşti	2947	2127	60, 4	43, 6
Izvoru	2662	2210	43, 5	36, 1
Leordeni	6089	5816	96, 7	92, 3
Lereşti	5024	4588	35, 3	32, 2
Lunca Corbului	3385	2849	32, 7	27, 5
Mălureni	4835	4660	45, 2	43, 6
Mărăcineni	4528	5001	209, 6	235, 7
Merişani	4428	4312	69, 5	67, 7
Miceşti	4099	4283	94, 9	99, 1
Mihăeşti	5882	5705	91, 5	88, 7
Mioarele	1812	1601	54, 7	48, 4
Miroşi	2830	2521	58, 8	52,4
Morăreşti	2200	5561	97, 4	125, 5
Mozăceni	2718	2193	38, 6	31, 1
Muşăteşti	4214	3797	42, 6	38, 4
Negraşi	2819	2337	37, 5	31, 1
Nucşoara	1710	1409	3, 9	3, 2
Oarja	2888	2891	74, 8	74, 9
Pietroşani	5943	5610	119, 1	112, 4
Poiana Lacului	6781	6548	115, 9	111, 9
Poienarii de Argeş	1167	1108	54, 8	52, 0
Poienarii de Muscel	3641	3224	94, 3	83, 5
Popeşti	2661	2133	51, 5	41, 3
Priboieni	3621	3490	157, 4	151, 7
Răteşti	3414	3061	43, 2	38, 7
Râca	1504	1240	35, 3	29, 1
Recea	3272	2921	51, 6	46, 1
Rociu	3014	2596	38, 4	33, 1
Rucăr	6207	5673	21, 9	20, 0
Sălătrucu	2275	2178	16, 5	15, 8
Săpata	2123	1727	44, 9	26, 5
Schitu Goleşti	4986	4586	193, 3	177, 8
Slobozia	5124	4546	82, 6	73, 3

Stâlpeni	5147	4770	141, 8	131, 4
Stoeneşti	4588	4304	42, 0	39, 4
Stolnici	3828	3237	52, 0	44, 0
Suseni	3536	3409	69, 2	66, 7
Ştefan cel Mare	2654	2400	77, 4	70, 0
Şuici	2914	2527	85, 0	73, 7
Teiu	1876	1558	42, 0	34, 9
Tigveni	3689	3368	74, 8	68, 3
Ţiţeşti	4641	4808	197, 5	204, 6
Uda	2595	2102	32, 7	26, 5
Ungheni	3698	3060	49, 4	40, 9
Valea Danului	3127	2721	99, 6	86, 7
Valea Iaşului	2815	2478	138, 7	122, 1
Valea Mare- Pravăţ	4271	4004	70, 7	66, 3
Vedea	4304	3943	62, 9	57, 6
Vlădeşti	3172	3050	81, 5	78, 4
Vultureşti	2053	2852	42, 7	59, 3
Total populaţie - comune	343201	322510	53, 4	50, 1
Total	**652625**	**591353**	**95, 6**	**86, 6**

- capitală județ
- municipiu
- orașe

Fig. 73 şi fig. 74 - Harta administrativă a judeţului Argeş şi harta României (www.insse.ro /14.05.2013)

Argeşul în marile evenimente ale secolelor XIX ŞI XX

Revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Începutul secolului al XIX-lea s-a desfăşurat sub semnul mişcării pentru libertate socială, restructurării politice interne şi afirmării naționale.

Revoluția de la 1821, pornită din Padeşul Cloşanilor din Mehedinți, la 23 ianuarie, când Adunarea Norodului, în frunte cu slugerul Tudor din Vladimiri (1780-1821), pornise spre capitală ca să instaureze o nouă ordine, pe baze de libertate națională şi dreptate socială, s-a impus în istoria românilor drept cea mai mare ridicare populară de la început de epocă modernă. Ea a propulsat, cu toate neîmplinirile ei, România în înțelesul de acum, în concertul lumii occidentale.

În cadrul Revoluției de la 1821, conduse de Tudor Vladimirescu, județul Argeş a constituit locul desfăşurării unor importante şi semnificative evenimente, prin care se demonstrează ataşamentul populației din această parte a țării la acțiunile novatoare vizând progresul social-economic, afirmarea independentă a națiunii române. Deşi înfrântă, Revoluția de la 1821 şi-a împlinit acest deziderat major, rămânând ca alte prevederi ale programului, enunțat de Tudor Vladimirescu în Proclamația de la Padeş, să se înfăptuiască mai târziu: Revoluția de la 1848, Unirea de la 1859 şi Războiul de Independență (1877-1878).

Vestea pornirii revoluției şi a ridicării Olteniei, marşul spre capitală şi sprijinul unor boieri şi notabili ai Craiovei şi Divanului de la Bucureşti au însuflețit toate celelalte provincii istorice româneşti. Piteştiul devenise un loc însemnat de adăpostire, concentrare şi punct strategic al Adunării Norodului şi chiar al Eteriei lui Alexandru Ipsilanti, prin căpitanul Iordache Olimpiotul din fruntea arnăuților. Prin Piteşti, Tudor a făcut legătura cu garnizoanele de panduri din Oltenia, de la mănăstirile Țânțăreni, Motru, Strehaia, Polovragi, Crasna şi Tismana.

Documentele referitoare la Revoluția de la 1821 atestă că pe durata acestui însemnat eveniment național, argeşenii au acționat în sensul realizării programului care viza schimbarea rânduielilor existente.

Tudor Vladimirescu avea simțul realității, el dându-şi seama că, angajând singur o luptă cu armatele de invazie la Bucureşti, nu putea izbuti. Astfel că hotărârea de retragere s-a luat pe de-o parte deoarece armata otomană se apropia efectiv de Capitală şi raportul de forțe era inegal, iar, pe de alta, datorită faptului că negocierile continuând, Vladimirescu voia să evite o ciocnire imediată.

În drumul său spre Oltenia, la 19 ianuarie 1821, Tudor Vladimirescu s-a oprit şi în oraşul Piteşti. Cu acest prilej, un negustor local nota: „Un grup de 30 de arnăuți bine înarmați şi călări au apărut în mod neaşteptat la Piteşti, de unde, fără să fi comis vreo silnicie, s-au îndreptat spre județul Vâlcea“[187]. Tudor Vladimirescu a străbătut numeroase sate din Argeş şi Muscel, dându-şi seama că mulți țărani oropsiți îi vor fi alături în acțiunea sa de a stabili dreptatea socială. La 7 martie 1821, au fost rânduiți la Piteşti 100 de panduri călări conduşi de Simion Mehedințeanu. Atitudinea locuitorilor din Piteşti față de aceşti reprezentanți ai mişcării revoluționare a fost relevantă. Dintr-un document datat 8 aprilie 1821, reiese că pentru întreținerea pandurilor, locuitorii oraşului s-au obligat de bunăvoie să contribuie, fiecare după puterea lui, atât cu bani, cât şi cu alimente. În document se scria: „Noi, locuitorii ce ne aflăm cu lăcuința aici în oraşul Piteşti, meşteri, negustori şi alții de orice stare şi breaslă, încredințăm prin aceasta că pentru cheltuielile ce au urmat cu hrana şi mulțumirea dumnealui căpitan Simion şi a ostaşilor dumnealui, ce au

Fig. 75- Tudor Vladimirescu
(foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

---

[187] *Documente privind Istoria României*, 1959, p. 256.

fost rânduiţi de Tudor Vladimirescu […] ne-am învoit cu toţii între noi să plătim până la un ban analoghia ce va ajunge la fieştecarele, după starea şi puterea sa“[188].

Sprijinul piteştenilor reprezenta o mare importanţă, recunoscută printre altele şi în Proclamaţia de la Bolintin, din 16 martie 1821, adresată locuitorilor din Bucureşti, în care Tudor preciza că şi oraşul Piteşti era de partea revoluţionarilor. Adeziunea piteştenilor şi argeşenilor faţă de panduri şi programul revoluţionar s-a relevat şi prin contribuţii la întreţinerea cu alimente, bani şi adăposturi.

Lupta românilor împotriva regimului turco-fanariot a fost legată şi de familia Goleştilor din Muscel. Fraţii Nicolae, Gheorghe şi Constantin R. Golescu au fost participanţi activi ai Revoluţiei.

Nicolae Golescu, supranumit „deli-aga“ (1772/73-1829), este singurul dintre cei trei fraţi Goleşti care a rămas în ţară pe tot timpul Revoluţiei conduse de Tudor Vladimirescu, fiind în înţelegere cu acesta. El se afla printre cei 55 de boieri care rămăseseră în Bucureşti la sosirea lui Tudor. Prezenţa lui la Bucureşti şi în timpul guvernării revoluţionare arăta colaborarea lui cu Tudor din Vladimiri. Nici el şi nici fraţii lui nu au semnat scrisoarea boierilor din 30 ianuarie 1821 prin care cereau supunere lui Tudor, în schimb, Nicolae şi Constantin (Dinicu) Golescu au subscris, la 23 martie 1821, „Cartea de Adeverire“ ce s-a dat lui Tudor, prin care se declara că acţiunea acestuia este „folositoare şi norodului spre uşurinţă“[189].

Tudor Vladimirescu a stat câteva zile (18-21 mai 1821) la Goleşti, iar în preajmă era Tabăra Adunării Norodului, ce cârmuise ţara între 17 martie şi 15 mai. La Goleşti, Tudor şi-a aşezat tabăra în faţa conacului, iar el s-a instalat în foişorul de deasupra porţilor de intrare în incintă, unde a avut loc şi întâlnirea cu Iordache Olimpiotul, la stăruinţa acestuia. Olimpiotul ocupase deja Piteştiul, eteriştii şi arnăuţii fiind încartiruiţi în hanul şi curţile Bisericii Mavrodolu.

Izolat de panduri, în turnul porţii de la Goleşti, prin unităţi subordonate complotiştilor, slugerul Tudor a fost ridicat de Iordache Olimpiotul în ziua de 21 mai.

Fig. 76 şi 77 - Foişorul în care s-a aflat Tudor Vladimirescu între 18 şi 21 mai 1821
(foto, colecţia Muzeului Goleşti)

În odaia din foişor a fost arestat printr-o tragică neînţelegere, pricinuită de intrigi eteriste. A fost adus la Piteşti, în hanul bisericii Mavrodolu, de către eteriştii căpitanului Iordache Olimpiotul. Grupul de eterişti s-a îndreptat apoi, prin Câmpulung, la Tâgovişte, unde Alexandru Ipsilanti l-a acuzat de trădare şi după un simulacru de judecată, în temeiul Codului militar al Eteriei,Tudor Vladimirescu a fost omorât în noaptea de 26 spre 27 mai. Omul politic Ion Ghica spunea: ,,Sacrificiul lui Vladimirescu a fost un act de cel mai mare patriotism. El a început ca un erou şi a sfârşit ca un martir, deschizându-ne calea spre redobândirea drepturilor naţionale”.

Evenimentele de la 1821 au arătat că era revoluţiilor moderne fusese inaugurată şi în Ţările Române. Urmarea imediată a Revoluţiei de la 1821 a fost înlăturarea sistemului fanariot şi, totodată, ea a deschis drum Revoluţiei de la 1848.

---

188 *Ibidem*, p. 47.
189 Vasile Novac, *Mari personalităţi politice româneşti*, Editura Paralela 45, 2000, p. 21.

Revoluția de la 1848-1849. Anul 1848 a fost un an revoluționar pregătit de marile transformări din structura societății europene din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Acțiunea revoluționară s-a profilat drept unica modalitate de rezolvare a marilor probleme social-economice, politice şi naționale.

Argeşenii şi muşcelenii au avut o prezență permanentă în cadrul acțiunilor revoluționare de la 1848, în primul rând prin participarea maselor populare la programul şi cauza Revoluției din Țara Românească, apoi şi prin faptul că majoritatea membrilor guvernului provizoriu erau originari din județele Argeş şi Muşcel.

Familia Golescu şi-a adus o contribuție deosebită la lupta pentru unitatea națională, în timpul Revoluției române de la 1848-1849.

Goleştii au jucat un rol important în pregătirea şi izbucnirea Revoluției, atât prin numărul şi prestigiul lor, cât şi prin activitatea pe care au desfăşurat-o. În Comitetul Revoluționar, reorganizat în jurul datei de 10/22 mai 1848, din cei 14 membri, cinci erau Goleşti: Alexandru G. Golescu şi verii săi Ştefan, Nicolae, Radu şi Alexandru[190]. Alături de ei s-au aflat frații Dumitru şi Ion C. Brătianu, frații Constantin şi Nicolae Bălcescu. De asemenea, Comisia Executivă de Trei, care se ocupa cu organizarea curentă a pregătirilor, era alcătuită din Alexandru G. Golescu care lucra alături de Nicolae Bălcescu şi Ion Ghica, înlocuit cu C.A. Rosetti.

Deşi planificată să izbucnească în mai multe locuri deodată, Revoluția nu a reuşit să fie inițiată decât la Islaz, la 9 iunie 1848, unde Goleştii erau reprezentați de Ştefan Golescu, iar peste două zile, la Bucuresti, activau Nicolae Golescu şi Alexandru G. Golescu. La Islaz s-a constituit un guvern provizoriu din care făceau parte: Ştefan Golescu, Ion Heliade Rădulescu, maiorul Christian Tell, căpitanul Nicolae Pleşoianu şi preotul Radu Şapcă[191].

Fig. 78 - Frații Golescu: Ştefan, Nicolae (în picioare), Radu şi Alexandru(foto, colecția Muzeului Goleşti)

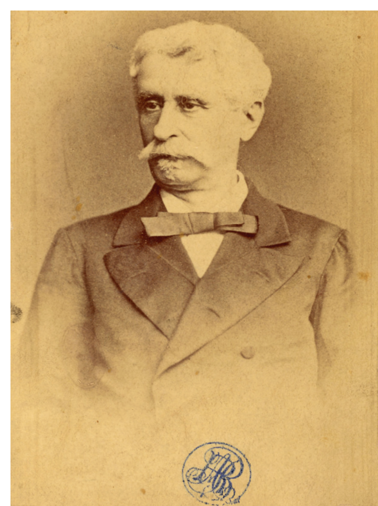

Fig. 79 - Dumitru Brătianu (foto, colecția Centrului Cultural „I.C.Brătianu")

Ca membri ai Comitetului Revoluționar, Goleştii au participat la dezbaterea programului Revoluției, care a avut loc, la început, în casa lui C.A. Rosetti şi, mai târziu, în casele Goleştilor. Discuții aprinse s-au purtat în jurul articolului care prevedea împroprietărirea țăranilor. Conducătorii Revoluției, între care şi Goleştii, nu au trecut imediat la împroprietărirea țăranilor, ei cereau ca sătenii să mai lucreze încă trei luni pe moşiile proprietarilor, pentru a culege „rodurile lucrului câmpului"[192]. La 22 iunie, Nicolae Bălcescu scria lui Alexandru G. Golescu că ar fi bine, printr-un decret, „să se desființeze cel puțin iobăgia"[193]. În Guvernul Provizoriu, format la

[190] Vasile Novac, *Mari personalități politice argeşene*, Editura Paralela 45, 2000, p. 54.
[191] *Ibidem*, p. 55.
[192] *Ibidem*, p. 57.
[193] N. Bălcescu, *Opere*, *vol.IV. Corespondență. Scrisori, memorii, adrese, documente, note şi materiale*, 1964, p. 89.

Bucureşti, la 11 iunie, Ştefan Golescu era ministru al Dreptăţii, iar fratele său, Nicolae, ministru al Treburilor din Lăuntru.

Oraşul Câmpulung a fost un puternic centru revoluţionar la 1848. Aici şi în judeţul Muşcel s-a desfăşurat o intensă activitate revoluţionară, mai ales în timpul Guvernului Provizoriu. Ideile revoluţiei le erau scumpe muşcelenilor. Autorul „Marşului Revoluţiei“, poetul şi istoricul câmpulungean C. D. Aricescu, în memoriile sale, a scris un capitol intitulat „Rolul meu în Revoluţie“. Entuziasmat de ideile revoluţionare, a scris mai multe poezii dedicate fruntaşilor mişcării de la 1848 sau focului Revoluţiei. De la el aflăm că oraşul era cuprins de „un mare entuziasm“, că, la declanşarea Revoluţiei, câmpulungenii au scos pe ferestrele caselor lor steagurile tricolore.

După abdicarea lui Gheorghe Bibescu, din 13 iunie, Ştefan Golescu este numit membru al guvernului, un fel de preşedinte de republică, Al. G. Golescu - secretar al Guvernului - iar Nicolae Golescu rămâne ministru al Treburilor din Lăuntru.

Printr-un decret din 14 iulie 1848, Guvernul Provizoriu hotărâşte formarea şi convocarea Adunării Constituante. Astfel, în vederea pregătirii alegerilor pentru Adunarea Constituantă, la 1 august 1848, a fost ales un Comitet al Regeneraţiei, din care făceau parte, alături de Cezar Bolliac, Ion C. Brătianu, Dimitrie Bolintineanu, fraţii Radu şi Alexandru G. Golescu[194]. Comitetul a fost însărcinat să se ocupe şi de dinamizarea activităţii comisarilor de propagandă şi de combaterea propagandei reacţionare.

Peste două zile, Locotenenţa domnească, avându-i în frunte pe Ion Heliade Rădulescu, Christian Tell şi Nicolae Golescu, a decis întocmirea a opt comisii necesare pentru pregătirea Constituţiei. Din Comisia a patra Administrativă făcea parte şi Nicolae Golescu. Împreună cu alţi doi locotenenţi, acesta s-a preocupat de stimularea dezvoltării şi democratizării învăţământului.

Fig. 80 - Revoluţionari de la 1848 (pictură realizată de piteşteanul Costin Petrescu; colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Nicolae Golescu, împreună cu ceilalţi locotenenţi, s-a străduit să ajute populaţia oraşului Piteşti pentru refacerea caselor distruse de incendiul pustiitor care a avut loc la 18 august 1848[195]. Prin decretul nr. 492, ei au stabilit o serie de măsuri, printre care se numărau: procurarea de lemne din pădurile mănăstirilor Cotmeana şi Valea, deschiderea unei subscripţii publice, acordarea banilor strânşi pentru incendiaţi, obligarea Mitropoliei şi a episcopiilor din Argeş, Buzău şi Râmnic de a contribui cu 1.650 de galbeni etc.[196].

Activitatea diplomatică desfăşurată de revoluţionarii români în capitalele europene urmărea să evite o intervenţie militară a Rusiei şi a Imperiului Otoman, acţiune care se profila tot mai clar. Misiunea diplomatică cea mai importantă şi de lungă durată i-a revenit lui Alexandru G. Golescu, având un merit deosebit în domeniul propagandei. La 29 iunie, Guvernul Provizoriu îl împuternicise să meargă în toate provinciile „învecinate cu România şi lângă Puterile Europei [...] şi să ceară ajutor în arme şi oameni pentru a elibera o naţie slabă ce piere sub loviturile inamicului”[197].

El s-a distins prin conceperea planului propagandei revoluţionare, recomandând şi oamenii care puteau să-l realizeze, şi anume Nicolae Bălcescu şi Alexandru C. Golescu. În acest sens, el stăruia, la 9 iulie, într-o epistolă către Ştefan Golescu, pentru a se „numi câte un comisar de fiecare plasă sau plai, care să corespundă de-a dreptul cu Guvernul Provizoriu către o comisie numită într-adins pentru aceasta şi care avea a se ocupa cu singura chestiune a propagandei; această comisie se poate întocmi de unul din secretari şi cu mai mulţi ajutori luaţi din afara Guvernului...“[198].

[194] Vasile Novac, *Mari personalităţi politice argeşene*, p. 66.
[195] *Ibidem*, p. 68.
[196] *Idem.*
[197] *Ibidem,* p. 64.
[198] *Ibidem,* p. 89.

Alexandru G. Golescu a dus tratative în vederea apărării Revoluției Române, cu Guvernul Revoluționar Maghiar, cu Cabinetul Vienez şi cu Guvernul Francez.

La Paris, printre altele, Alexandru G. Golescu a reuşit să-l convingă pe ministrul de externe francez să susțină unirea celor două Principate. Într-unul din memoriile sale din 1848 arăta că, încă din 1812, patrioții români au cerut împăratului Napoleon să-i ajute la constituirea unei republici române, sub protecția francezilor. Se menționa că Rusia nu are dreptul să intervină în Principate decât dacă este chemată. În încheiere, Golescu cerea Franței să determine Turcia să oblige Rusia la evacuarea Moldovei şi Valahiei „şi să ne lase să ne facem noi, înşine, Constituția“, în conformitate cu vechiul nostru drept de autonomie[199].

În exil, Goleştii, ca şi ceilalți revoluționari, au continuat lupta pentru apărarea şi justificarea Revoluției şi pentru îndeplinirea obiectivelor acesteia între care primul a fost constituirea statului român modern.

Printre cei care au fost activi în timpul revoluției, în județul Argeş, s-au aflat: Andrei Pretorian, frații Turnavitu, Toma Furduescu, Costache Catina, Ion Mihăileanu. Andrei Pretorian a publicat mai multe articole în „Pruncul Român”, prin care a susținut cauza revoluției, iar ceilalți au desfăşurat o vie propagandă revoluționară în rândul oamenilor[200]. La Piteşti, târgoveții şi țăranii din împrejurimi au dat foc Regulamentului organic. În județul Muşcel, printre cei care au fost activi în timpul Revoluției s-au numărat Ion Negulici, Toma Crețescu, Apostol şi Costache Aricescu, Costache şi Ioan Brezoianu.

Revoluția de la 1848, deşi înfrântă prin intervenție străină, a lăsat posterității o moştenire bogată. Ea a înscris națiunea română în rândul celorlalte națiuni, situând-o în conştiința europeană şi pe agenda diplomației. Datorită revoluției de la 1848, a fost accelerat procesul de constituire a României moderne.

Unirea Principatelor Române, 1859. În timpul Revoluției de la 1848 şi mai ales în deceniul următor, lupta pentru unire a devenit obiectivul principal al vieții social-politice din cele două principate române.

Înăbuşirea Revoluției de la 1848 nu a pus capăt luptei românilor de a înfăptui programele revoluționare. La aceasta, un rol important l-au avut exilații români care s-au dus în Europa pentru a propovădui ideea de unire a românilor.

Populația județelor Argeş şi Muşcel a participat la multe acțiuni din etapa de pregătire şi înfăptuire a evenimentului istoric de la 24 ianuarie 1859, care stă la baza făuririi României moderne.

În conformitate cu articolul 5 din „Înaltul Împărătesc Firman“, locuitorii din județele Argeş şi Muşcel au ales în unanimitate ca să-i reprezinte în Divanul Ad-hoc, la 17 septembrie 1857, pe revoluționarii unionişti: Ion Brătianu - din partea proprietarilor mari, Scarlat Turnavitu - din partea proprietarilor mici, Dimitrie Brătianu - din partea orăşenilor, Tudosie Murgescu - deputat țăran (pentru Argeş), precum şi Ştefan Golescu, Alexandru G. Golescu, C. D. Aricescu şi Ion Tică (pentru Muscel)[201].

S-a constatat documentar, încă din august 1857, existența unui Comitet al Unirii, la Câmpulung Muşcel, format ca urmare a proiectatelor alegeri pentru Divanul *Ad-hoc* din Țara Românească. Comitetul era coordonat pe plan local de către revoluționarul, poetul şi istoricul C. D. Aricescu, eroul unor răsunătoare procese politice de mai târziu, pentru faptul de a fi pus arma culturii în folosul aspirațiilor poporului. Aricescu scrisese piesa de stringentă actualitate unionistă „Trâmbița Unirii“, care a fost reprezentată pentru prima oară în iulie 1857 la Câmpulung.

Alegerea ca domn al Moldovei, la 5 ianuarie 1859, a lui Alexandru Ioan Cuza, a fost primită de argeşeni şi muşceleni, ca de altfel de întreaga țară, cu mult entuziasm. La 10 ianuarie, piteştenii salutau acest important eveniment cu mare alai şi cu torțe aprinse pe străzi. Deschiderea lucrărilor Adunării Obşteşti de la Bucureşti, la 22 ianuarie 1859, a constituit, de asemenea, un prilej de

[199] *Ibidem*, p. 95.
[200] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Piteşti*, Bucureşti, 1988, p. 132.
[201] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Piteşti-600, Studii şi comunicări*, Muzeul Județean Argeş, 1986, p. 122.

bucurie pentru locuitorii județelor Argeş şi Muşcel[202]. Vestea alegerii lui Alexandru Ioan Cuza ca domn şi al Țării Româneşti, la 24 ianuarie 1859, a străbătut cu rapiditate întregul cuprins al Argeşului de astăzi, iar locuitorii au salutat-o cu entuziasm.

În semn de cinstire a sosirii la Bucureşti, la 7 februarie 1859, a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, piteştenii au desemnat pe doi dintre deputații lor, Nicolae Coculescu şi Eftimie Nicolau, pentru a merge să-l întâmpine şi să-l felicite în numele lor şi al argeşenilor[203].

În timpul domniei lui Cuza, populația din Argeş şi-a manifestat recunoştința față de reformele sale cu caracter democratic. Secularizarea averilor mănăstireşti, de exemplu, a fost primită cu satisfacție de locuitorii acestei zone, ei participând cu însuflețire la festivitățile organizate în ziua de 16 decembrie 1863, când s-a sărbătorit înfăptuirea actului de mare importanță națională.

La 17 iunie 1859, domnitorul Alexandru Ioan Cuza, însoțit de ministrul Afacerilor Străine, Scarlat Fălcoianu, şi de ministrul de Război, Al. D. Macedonski, a părăsit Capitala, pentru a merge prin unele localități din Muntenia. Printre altele, a vizitat şi oraşul Piteşti, după ce a trecut prin Târgovişte şi Găeşti. La Piteşti a ajuns în ziua de 19 iunie 1859, locuitorii Argeşului primindu-l într-o atmosferă de entuziasm. La 18 iunie 1859, Administrația Județului Argeş dăduse ordin către Subcârmuirea Piteşti privind modul cum trebuia primit domnitorul Alexandru Ioan Cuza în Piteşti: „Fiindcă s-au luat ştiință că M. S. Domnul Stăpânitor soseşte în acest oraş, de la Câmpulung, mâine la 19 corent, la 11 ore de dimineață, sunteți cu onoare invitați, domnule, ca să porunciți a se aduce de către locuitorii din cătunele de pe moşia oraşului vreo 40 căruțe cu frunză spre a se pune pe pod, şosea şi pe străzile principale, precum şi una de flori de câmp pentru arcurile de triumf pe care le veți da în primirea d-lui polițai. Totdeodată, veți trimite chiar astăzi d-lui polițai 4 căruțe goale ca să astupe cu pietre o groapă ce s-au făcut la podişca de la răscruce“[204].

Fig. 81 - Alexandru Ioan Cuza, carte poştală după fotografia pictorului-fotograf Carol Popp de Szathmari

Soția domnitorului, doamna Elena Cuza, călătorea des prin țară; îi plăcea foarte mult să admire frumusețile locurilor şi localităților, unde era întâmpinată de mulțimi entuziaste. La 4 octombrie 1863, doamna Cuza a trecut şi prin Piteşti. Primirea a fost deosebit de călduroasă, prin arcuri de triumf şi frunze de stejar, ghirlande de flori, cu ceremonie princiară şi banchet cu lăutari, în palatul administrativ[205].

În activitatea de constituire a statului român modern, cei din familia Golescu au jucat un rol important. Imediat după înăbuşirea Revoluției de la 1848, mulți oameni politici români, printre care şi cei din familia Golescu, s-au dus în capitalele unor țări europene pentru propovăduirea ideii de unire a românilor.

După întoarcerea în țară, Goleştii au participat la organizarea luptei pentru Unire, atât prin Comitetul Central al Unirii, cât şi prin editarea, începând cu 9/21 august 1857, a ziarului „Românul“, fondat de C. A. Rosetti. Ziarul prezenta punctul de vedere al Partidului Liberal Radical, condus de Ion C. Brătianu şi C. A. Rosetti. Principala preocupare a Goleştilor a fost pregătirea alegerilor, pentru a izbuti să trimită, în viitoarea Adunare, un număr cât mai mare de reprezentanți ai partidei naționale, pentru a putea contracara pe cei care erau împotriva unirii principatelor. Alexandru G. Golescu s-a preocupat mult de pregătirea alegerilor, întreprinzând un turneu de propagandă în Oltenia şi Argeş.

La 20 septembrie 1857 se cunoşteau rezultatele alegerilor pentru Adunarea *Ad-hoc* a Țării Româneşti. Dintre Goleşti, au reuşit în alegerile din județe Ştefan Golescu, ca reprezentant al marilor proprietari din Muşcel, şi Alexandru G. Golescu, ca deputat al moşnenilor sau al micilor proprietari muşceleni.

---

[202] *Ibidem*, p. 123.
[203] A.N.S.J.- Argeş, fond Primăria oraşului Piteşti, dosar 11/1859, f. 17.
[204] Teodor Mavrodin, *Piteşti. Mărturii documentare*, vol. I, 1388-1944, p. 177.
[205] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Piteşti-600, Studii şi comunicări*, Muzeul Județean Argeş, 1986, p. 124.

Este cunoscut faptul că Nicolae Golescu dorea să candideze la domnia Țării Româneşti. El a fost în Austria, apoi la Paris, unde, de la ambasadorul Angliei în capitala Franței, lordul Cowley, a obținut promisiunea ca Anglia să nu lase Turcia să se atingă de autonomia țărilor române.

În țară, Alexandru C. Golescu propunea diverse soluții pentru victoria în alegeri, cea mai importantă fiind aceea ca Nicolae Golescu şi Dumitru Brătianu să aibă contacte cât mai strânse cu alegătorii, ca aspiranți la domnie şi guvern. La 21 decembrie 1858 se alege la Bucureşti un Comitet Electoral de 11 membri, între care şi Nicolae Golescu.

Adunarea din Moldova, cu o majoritate unionistă, a ales în final drept candidat unic, la data de 4 ianuarie 1859, pe colonelul Alexandru Ioan Cuza, propunere la care au aderat şi forțele conservatoare. La 23 ianuarie 1859, Nicolae Golescu, în acord cu deputații unionişti, renunță la candidatura sa la domnie, ca şi ceilalți candidați, pentru a se putea realiza dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza, iar la 25 ianuarie Cuza numeşte un guvern provizoriu, în componența căruia intra şi Nicolae Golescu, ca ministru de externe.

După reprimarea mişcării de la 3/15 august 1865, se alcătuieşte o societate secretă, în care au intrat frații Goleşti, alături de Ion Ghica, C.A. Rosetti, frații Brătieni, D.A. Sturdza, Lascăr Catargiu, D. Ghica, P. P. Carp, cu scopul răsturnării domnitorului. I.C. Brătianu este trimis în străinătate, pentru a găsi un principe străin.

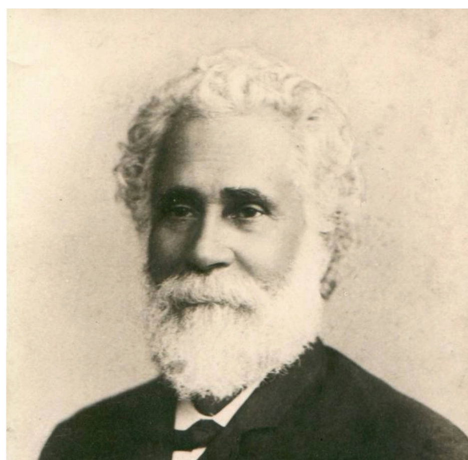
La detronarea lui Cuza, se formează o Locotenență Domnească, compusă din generalul Nicolae Golescu, colonelul Haralambie şi Lascăr Catargiu şi un guvern condus de Ion Ghica. Alexandru Ioan Cuza scria lui Nicolae Golescu că este de acord cu aducerea prințului străin şi îl ruga să fie lăsat să plece peste hotare. El a mai declarat că nu va mai întreprinde nimic împotriva ordinii existente, considerând că orice român care s-ar împotrivi ar fi un trădător. Ambele scrisori adresate lui Nicolae Golescu se încheiau cu „Trăiască România!“.

Lipsurile înregistrate în ultima parte a domniei sale nu pot pune în umbră marile realizări ale celor şapte ani scurşi de la dubla alegere. În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza au fost create într-un ritm intens instituții statale moderne, iar România a intrat pe scena statelor europene, nu numai ca stat național, ci şi ca stat modern.

Războiul de Independență (1877-1878). Făurirea statului național român în 1859, sub sceptrul lui Alexandru Ioan Cuza, şi reformele ce i-au urmat pe direcția modernizării au constituit temelia cuceririi Independenței de Stat a României. Acesta era, la jumătatea secolului trecut, țelul major al românilor din toate provinciile. Proclamarea Independenței de Stat a României, la 9 mai 1877, constituie un moment important în istoria modernă a românilor. Vestea proclamării Independenței de Stat a României a stârnit entuziasm în rândul populației din întreaga țară.

La Piteşti, Primăria i-a chemat pe toți cetățenii oraşului pentru a sărbători evenimentul, îndemnându-i să „…ilumineze curțile şi ferestrele splendid în această seară spre a proba şi printr-aceasta că piteştenii sânt la adevărata lor înălțime…“[206]. Şi populația din Câmpulung a fost entuziasmată la aflarea veştii proclamării Independenței. La 12 mai 1877, în Senat a fost citită telegrama trimisă de prefectul de Argeş, C. Racoviță, prin care acesta arăta că „…mă unesc cu totul la solemnul vot ce s-a dat pentru independență scumpei noastre România“[207].

[206] Constantin Florea, Mircea Gîlcă, Ştefan Trâmbaciu, *Argeşeni şi musceleni participanți la războiul de independență a României: 1877-1878*, Piteşti, 1980, p. 9.
[207] *Idem.*

Fig. 82 - Ion C. Brătianu, preşedinte al Consilului de Miniştri (1876-1881, 1881-1888), preşedinte al P.N.L. (1875-1891) (foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

România şi-a cucerit independența națională prin numeroase jertfe de vieți omeneşti pe câmpul de luptă şi prin mari sacrificii materiale. Oamenii din județele Argeş şi Muşcel, atât din oraş, cât şi de la sate, au înțeles că Războiul de Independență reprezintă un pas important pentru consolidarea statului național român. Oraşul Piteşti a constituit un important centru pentru mobilizarea, organizarea şi instruirea trupelor, aprovizionarea frontului şi spitalizarea răniților români, ruşi şi chiar turci. Independența fiind declarată în parlament, trebuia consfințită pe câmpul de luptă şi impusă spre recunoaştere Europei. Cei mai mulți argeşeni şi muşceleni mobilizați au făcut parte din Regimentul 4 Dorobanți Argeş**,** Regimentul 2 Călăraşi şi Batalionul 4 Vânători**.** Însuflețiți de sentimente patriotice, mulți tineri s-au înrolat ca voluntari pentru a contribui astfel la obținerea Independenței de Stat a României.

Începuturile Regimentului 4 Dorobanți se regăsesc în anul 1872, când, prin „Legea de organizare a armatei" din acel an, promulgată prin Decretul nr. 1064 din 1 iulie, s-au înființat în cadrul regimentelor 2 şi 4 Dorobanți batalioanele Argeş şi, respectiv, Muşcel[208].

La 1 ianuarie 1876, la Piteşti a luat ființă Regimentul 4 Dorobanți, compus din două batalioane: Batalionul Argeş şi Batalionul Muşcel. Regimentul nou înființat intra în subordinea Diviziei 1 Teritoriale, având ca teritoriu de recrutare județele Argeş şi Muşcel. Fiecare batalion era compus din patru companii, iar reşedința lor era la Piteşti (Batalionul Argeş) şi la Câmpulung (Batalionul Muşcel)[209].

La începutul războiului**,** Regimentul 4 Dorobanți Argeş a avut misiunea de apărare a liniei Dunării față de pericolul ce-l reprezenta cetatea Vidinului. Mersul operațiunilor a determinat însă cartierul general să emită ordin ca şi această unitate să participe la o serie de lupte care s-au dat în sudul Dunării, la Capitanova şi Rahova, precum şi la asediul Vidinului.

În ordinul de zi al comandamentului român, au fost înscrise deseori cuvinte de laudă la adresa vitejiei argeşenilor şi muscelenilor în aceste lupte: „Suntem mândri de a vă fi cunoscut în aceste momente supreme - se arată într-un asemenea ordin - cu cât am constatat devotamentul cu care voi, regimentul 4 Dorobanți Argeş, v-ați oferit voluntari de a combate în linia I"[210].

De asemenea, în ordinul de zi al colonelului George Slăniceanu, comandantul corpului dintre Vidin şi Isker, se evidențiază comportarea vitejească a trupelor de sub comanda sa, cu prilejul cuceririi Rahovei, în cadrul cărora s-a aflat şi Regimentul 4 Argeş. Comandantul Batalionului II Muşcel din cadrul Regimentului 4 Dorobanți era maiorul Dimitrie Giurescu. Acesta a căzut eroic în luptele de la Rahova din 7/19 noiembrie 1877. George Slăniceanu spunea: „Înainte de a mă despărți de voi, îmi fac cea de pe urmă datorie a vă conjura să persistați în a vă îndeplini şi pe viitor tot cu atâta sfințenie datoriile voastre către patrie, fără de a uita de a aduce omagiile noastre şi a perpetua în inimile noastre suvenirul bravilor noştri camarazi care şi-au dat viața pentru consacrarea gloriei dobândite"[211]. Alături de Dimitrie Giurescu, un alt erou al Regimentului care a căzut la datorie a fost locotenentul Pavel Bordeanu.

---

[208] Cornel Carp, Petrişor Florea, Vasilica Manea, Cornel Țucă, *Istoricul Regimentului 4 Dorobanți Argeş (1877-1946)*, Editura Pământul, 2008, p. 9.
[209] *Ibidem*, p. 10.
[210] *Ibidem*, p. 18.
[211] D.Berindei, *Războiul pentru Independența Națională 1877-1878. Documente militare*. Editura Militară, 1971, p. 463.

Fig. 83 - Maiorul Dimitrie Giurescu (1835-1877) (foto, colecția Muzeului Județean Argeș)

Fig. 84 - Locotenentul Pavel Bordeanu (1835-1877) (foto, colecția Muzeului Județean Argeș)

Un alt argeșean remarcat în timpul Războiului de Independență a fost locotenentul Ioan Budișteanu, care a participat activ la campania din Bulgaria, 1877-1878. Unitățile în cadrul cărora a activat Budișteanu sunt Batalionul 3 Vânători, Batalionul 7 Dorobanți, Regimentul 4 Dorobanți „Argeș“, Regimentul 30 Mușcel. Din 1895 este locotenent-colonel, iar din 1898 până în 1902 a fost comandantul Regimentului 4 Dorobanți „Argeș“[212].

Regimentul 2 Călărași a participat, alături de alte unități militare, la cucerirea localităților Rahova, Desa, Tatar, Mahala, Smârdan și Inova. Pentru eroismul de care au dat dovadă, 14 militari din Argeș și Mușcel, grade inferioare, au fost distinși chiar pe câmpul de bătălie cu „Virtutea Militară“.

Batalionul 4 Vânători, care a avut ca misiune paza frontierei Dunării, după încheierea ostilităților a fost trimis în Dobrogea și la 25 noiembrie 1878 a intrat în orașul Constanța.

În afară de trupele care au participat pe front, în județul Argeș au rămas unele subunități militare ca: Depoul Batalionului 4 Vânători, Garda Civică, Comenduirea garnizoanei și altele care aveau diferite misiuni de organizare și instruire a trupei, precum și de apărare a teritoriului.

În anul 1877, pe teritoriul județului Mușcel existau următoarele unități militare: Compania a 5-a, la Câmpulung, a 6-a, „Giuvala“, la Podu Dâmboviței, a 7-a, „Râurile“, la Micești și a 8-a, „Argeșelul“, la Bârzești. Aceste patru companii formau batalionul 2 Mușcel, care, împreună cu batalionul 1 Dorobanți Argeș, alcătuiau Regimentul 4 Argeș ce avea reședința la Pitești, ambele făcând parte din Divizia 1 Infanterie-Craiova[213].

Populația județului Argeș a contribuit din plin la ducerea războiului, prin donații și rechiziții, iar numeroase imobile au fost folosite pentru cartiruirea trupelor, pentru spitale, cuptoare de pâine și magazii.

La 10 septembrie 1877, Prefectura Județului Mușcel raporta către Ministerul de Interne că personalul subprefecturii plasei Râurile a donat o parte din salariu pentru armată. La rândul său, Ministerul exprima mulțumire comunelor din județul Mușcel care au oferit suma de 710 lei pentru cumpărarea de arme și 65 de lei pentru ajutorul soldaților răniți[214]. La începutul lunii octombrie, Prefectura Județului Mușcel a făcut o listă a contribuțiilor pentru cumpărarea de arme și sprijinirea armatei române ale comunelor: Priboieni, 180 de lei pentru arme și 100 de lei pentru armată; Ciulnița, 60 de lei pentru arme; Golești, 120 de lei pentru arme; Vrănești, 60 de lei pentru arme; Valea Mare, 120 de lei pentru arme; Ștefănești, 240 de lei pentru arme și 100 de lei pentru armată; Leurdeni, 100 de lei pentru arme; Văleni, 71 de lei pentru arme; Călinești, 40 de lei pentru armată; Glâmbocelu, 6 lei pentru armată; Beleți, 25 de lei pentru armată[215].

Județului Argeș, datorită așezării sale geografice, în prima parte a războiului, i-a revenit un loc important în centralizarea produselor rechiziționate din județele limitrofe (Mușcel și Dâmbovița) și chiar din Ploiești, Buzău și Brăila, de unde erau transportate pe front. În acest scop, la Pitești au

[212] Cornel Carp, Petrișor Florea, Vasilica Manea, Cornel Țucă, *op. cit.*, p. 156.
[213] Constantin Florea, Mircea Gîlcă, Ștefan Trâmbaciu, *op. cit.*, p. 54-55.
[214] *Ibidem,* p. 179.
[215] *Ibidem*, p. 178.

fost construite 24 de cuptoare, într-un scurt timp, lângă gară, unde erau coapte şi trimise spre front zilnic 30 000 de pâini pentru aprovizionarea armatei. În vederea bunei funcţionări a acestor cuptoare pentru copt pâine au fost create două depozite: unul la Stolnici, unde se şi măcina grâul adus din Argeş, Buzău şi alte judeţe, şi altul la Piteşti, unde era adusă făina de grâu şi folosită de brutarii piteşteni.

De la populaţia din judeţele Argeş şi Muşcel au fost rechiziţionate pentru armată: 5 220 485 kg fân, 7 561 kg brânză, 14 939 kg pastramă, 1 797 de ovine, 1 733 de bovine, 167 de cabaline. Au mai fost rechiziţionate cantităţi însemnate de var, sare, trăsuri, putini etc.

Pentru transportul produselor necesare ostaşilor pe front au fost rechiziţionate din judeţele Argeş şi Muscel care cu doi boi şi patru boi, care au parcurs în total, pe timp neprielnic şi drumuri deseori desfundate, distanţa de 2 729.095 km.

În timpul războiului, o parte dintre ostaşii români răniţi au fost îngrijiţi în oraşul Piteşti, atât în spitalul civil, situat în strada Sf. Vineri nr. 57, cât şi în cinci spitale militare temporare[216].

După căderea Plevnei, la 30 noiembrie 1877, Prefectura Judeţului Muşcel a trimis o telegramă ministrului de externe Mihail Kogălniceanu, privind sărbătorirea acestui eveniment: „Astă-zi s-a celebrat tedeum la biserica catedrală, la care au asistat toate autorităţile civile şi militare şi un public foarte numeros. Entuziasmul şi bucuria pentru căderea Plevnei sunt imprimate pe fisionomia fiecăruia; pentru deseară, orăşenii au pregătit o iluminaţie splendită“ (Monitorul Oficial, nr. 271/3 decembrie 1877, p. 7096).

După război, până la încheierea Tratatului de la San Stefano, din anul 1878, judeţul Argeş va juca un important rol strategic-militar. Guvernul ţării a concentrat armata română în triunghiul Piteşti-Câmpulung-Târgovişte. După încheierea Tratatului de la Berlin, din 1878, trupele au fost dislocate în garnizoanele lor din timp de pace, după care au fost demobilizate.

Obţinerea independenţei pe câmpul de luptă, după secole de suzeranitate turcească, a însemnat pentru ţară un pas mare spre înainte, un „spor de putere şi prestigiu”[217].

Fig. 85 - Domnitorul Carol la Plevna (carte poştală, Muzeul Naţional de Istorie a României, „Familia regală. O istorie în imagini”, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2009)

Prin cucerirea independenţei, România a devenit stat suveran, egal în drepturi cu celelalte state independente creâdu-se condiţii pentru progres economic şi cultural. În anul 1881, România s-a proclamat regat, având ca rege pe Carol I.

---

[216] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Piteşti*, Bucureşti, 1988, p. 152.
[217] Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi,* Editura Albatros, Bucureşti, 1978, p. 574.

Viaţa politică era dominată de cele două partide principale: Partidul Liberal, constituit în anul 1875, şi Partidul Conservator, înfiinţat în anul 1880. Primul era reprezentantul burgheziei, iar celălalt, al moşierimii.

Fig. 86 - Capela de la Florica
(foto, 2013, colecția Centrului Cultural „I. C. Brătianu")

Fig. 87 - Mormântul lui Ion C. Brătianu şi al fiului său Ion (Ionel) I.C. Brătianu (foto, 2013, colecția Centrului Cultural „I. C. Brătianu")

Apariția Partidului Național - Liberal este legată şi de numele lui Ion C. Brătianu, al cărui preşedinte a fost de la înființarepână la încetarea sa din viață. El s-a născut la 2 iunie 1821, la Piteşti, şi a decedat la 16 mai 1891, fiind înmormântat în biserica familiei de la Florica, acolo unde se odihnesc şi alți membri ai familiei Brătianu: Florica Brătianu, Ion I. C. Brătianu, Ghiță Enescu (cumnatul lui Ion C. Brătianu), Caliopia (Pia) Brătianu, Dan Gheorghe Brătianu (fiul lui Dinu Brătianu), Vintilă Brătianu, Vintilă V. Brătianu (Vintilică) şi soția acestuia, Alexandru Alimănişteanu (ginerele lui Ion C. Brătianu), Ion Brătianu, o rudă îndepărtată a Brătienilor, Gheorghe Brătianu, Dinu Brătianu şi Ioana Brătianu, fiica lui Gheorghe Brătianu. Ion C. Brătianu a

fost al cincilea copil al stolnicului Constantin Brătianu. Primele studii le-a urmat în localitatea natală, sub îndrumarea dascălului Nicolae Simonide, iar studiile superioare, în capitala Franței. A ocupat cea mai înaltă funcție publică, fiind prim-ministru al României, în perioada 24 iulie 1876 - 9 aprilie 1881 şi 9 iunie 1881 - 20 martie 1888, dar a ocupat, în diferite perioade, şi funcțiile de ministru de finanțe, ministru de război şi ministru al afacerilor străine.

Răscoala țăranilor din 1907. Printre fenomenele care şi-au pus amprenta asupra evoluția societății româneşti la finele secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, au fost răscoalele țărăneşti, ale căror cauze se găseau în continua înrăutățire a situație maselor largi țărăneşti.

Deşi producția agricolă crescuse mult în ultimele decenii (între 1886 şi 1906 cu 100%) şi, deşi prețurile produselor crescuseră considerabil, totuşi țărănimea se afla într-o situație grea, având un standard de viață foarte scăzut. Aceasta, din cauza lipsei de pământ (4 171 de proprietari mari, însumând 3 787 192 de hectare, iar 1 015 302 țărani stăpâneau doar 3 319 695 de hectare), la aceasta adăugându-se sistemul rău al arendărilor (cei mai mulți proprietari recurgând la acest sistem)[218].

Primele manifestări ale nemulțumirii țărăneşti s-au petrecut în primăvara lui 1888. În anul 1899, s-au produs astfel de mişcări şi în satele Slobozia şi Muşcel din județul Argeş (la acea vreme localități ale județului Vlaşca).

În anii 1902, 1903, 1904 şi 1906, recoltele au fost bogate, dar şi arenzile moşierilor au crescut şi implicit exploatarea țărănimii. Astfel că s-a ajuns la o adevărată revoltă în martie 1907, începută în satul Flămânzi din nordul Moldovei. Repede focul răscoalei s-a extins în restul țării, violența maximă producându-se în județele Vlaşca, Teleorman, Olt, Dolj.

În actualul județ Argeş, răscoala a început la 12/25 martie, în localitatea Şerboieni, apoi şi în alte sate. La extinderea răscoalei au contribuit aşa-numiți „studenți", care au trecut dintr-o comună într-alta şi din județ în județ, instigându-i pe țărani la revoltă. În Argeş, prezența „studenților" a fost semnalată: în localitățile Bârla, Ciioceşti, Malu, Mândra[219], dar şi la Zigoneni, cum înştiința prefectul Ministerul de Interne, la 16/30 martie; la Pădureți-Cieşti, unde, din interogatoriul lui Marin Gh. Ghica, din 23 martie/5 aprilie 1907, reiese că Barbu Anghel şi Zamfir Radu Ghica l-ar fi vizitat cu o seară înainte de izbucnirea răscoalei şi i-ar fi spus că în sat veniseră „studenții" să-i instige la revoltă ca în alte părți[220].

Potrivit declarațiilor țăranilor, „studenții" erau îmbrăcați în straie nemțeşti, mergeau pe cai şi îi instigau pe săteni la răscoală.

Coordonarea răsculaților după un plan stabilit este dovedită atât de modul unitar în care au acționat țăranii peste tot (au devastat şi incendiat conacele, au tăiat cablurile de telefon sau au distrus stâlpii de telegraf) , cât şi de izbucnirea concomitentă în mai multe localități a revoltelor.

La Şerboieni, răsculații, după ce s-au adunat, au atacat casa arendaşului Haralambie Protopopa, au pătruns în interiorul ei şi au devastat-o, distrugând actele. La intervenția Plutonului 2 al Companiei a 7-a din Regimentul 28 „Radu Negru", au dat impresia că se retrag paşnic, însă s-au îndreptat către alt conac, proprietatea aceluiaşi arendaş, aflat la 2 km depărtare de casă, unde au incendiat şirele de paie.

Ca şi la Şerboieni, în comuna Băseni-Stârci (astăzi Zorile), răsculații, după ce s-au adunat la 13/26 martie 1907, s-au îndreptat către castelul arendaşului Agate Vasiliu din Piteşti, închiriat lui Dumitru N. Mâciu, unde au incendiat anexele şi şirele de paie. Slugile arendaşului, împreună cu autoritățile, au reuşit să salveze vitele.

În comunele Albeşti, Oeşti şi Arefu, la 14/27 martie 1907, țăranii s-au răsculat împotriva Societății Forestiere „Argeşul", fiind nemulțumiți că aceasta nu le plătise terenurile expropriate. În

[218]Constantin C. Giurăscu, Dinu C. Giurăscu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Editura Albatros, Bucureşti 1971, p. 578.
[219] Marius Păduraru, Aurelian Chistol, *Comuna Bârla, județul Argeş. Studiu monografic*, Bucureşti, 2010, p.619.
[220] Ion Popescu- Puțuri, Andrei Oțetea (coord.), *Documente privind Marea Răscoală a Țăranilor din 1907, vol. IV. Desfăşurarea răscoalei. B. Muntenia – Oltenia*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R, 1986, p. 367 – 446.

satul Albeşti, directorii societăţii au fugit, iar răsculaţii au distrus stâlpii de telegraf şi calea ferată care ducea la fabrică.

În comuna Pădureţi - Cieşti, la 14/27 martie, răsculaţii au fost chemaţi la primărie, unde secretarul Prefecturii Judeţului Argeş, Ion I. Tudoru, se deplasase pentru a calma spiritele. Iniţial, ţăranii nu s-au manifestat ostil, ci doar şi-au expus doleanţele lor, dar după sosirea unui alt grup, condus de Barbu Anghel şi Ioniţă Becheanu, acţiunea a degenerat. Noii sosiţi au cerut demisia primarului Gheorghe Ivănuş, pe care l-au învinuit că, el împreună cu contabilul arendaşului, Iancu Lăzărescu, ar fi trimis un turc să cumpere cartuşe pentru a apăra conacul acestuia, i-au impus arendaşului ca turcii şi bulgarii aduşi pentru a administra conacul să fie scoşi din comună, motivând că aceştia trăgeau cu pistoalele după copiii lor şi le necinsteau femeile.

Răsculaţii, dorind să-i prindă pe contabil şi primar, au încercat să pătrundă în primărie, au spart geamurile şi au forţat uşile. În final, au fost liniştiţi de secretarul Prefecturii şi s-au retras, dar după ce au trecut pe la cârciumă, s-au îndreptat spre proprietatea lui Gheorghe Ivănuş. Aici au incendiat magaziile de cereale, conacul, distrugând 600 kg de grâu şi 700 kg de porumb, două batoze, trei secerători, trei semănători, două vânturătoare, două treierătoare, 20 de pluguri, 11 grape, cinci sănii de lemn.

În comunele Ciomăgeşti şi Lăunele de Sus, răscoala a izbucnit la 15/28 martie şi a avut o mai mare amploare decât în alte localităţi argeşene. Acest fapt s-a datorat pătrunderii în cele două localităţi amintite a răsculaţilor veniţi din comuna Câmpu Mare, judeţul Olt. În comuna Ciomăgeşti, răsculaţii au devastat cârciuma lui Gheorghe Nedelcovici, au incendiat magazia unde erau ţinute butoaiele de ţuică, au distrus conacul lui Georgică Dianu, l-au bătut pe primarul Nae Gogulescu. Acesta încercase să-i oprească, promiţându-le că le va da ţuică şi tot ce doresc, numai să treacă prin comună paşnic. În Lăunele de Sus, au incendiat conacul lui N. N. Drăguţescu, fiind opriţi la 16/29 martie de trupele militare în pădurea „Brăiloiu”.

În comuna Slobozia, răscoala a izbucnit la 17/29 martie, când răsculaţii s-au îndreptat spre conacul arendaşului Bernis pe care l-au incendiat.

Ultimele mişcări semnalate în judeţul Argeş, s-au produs la data de 20-21 martie/2-3 aprilie în Sălătrucu şi Albeşti. În prima dintre localităţi, 30 de oameni au pornit spre Piteşti pentru a cere anularea contractului de arendare şi împărţire a moşiei. În cea de-a doua localitate, răsculaţii de la fabrica Societăţii Forestiere „Argeşul” au fost opriţi, iar doi dintre capii revoltei au fost arestaţi[221].

În fostul judeţ Muşcel, răscoala nu a avut amploarea din Argeş. S-au înregistrat unele mişcări în comunele Leordeni, Călineşti şi Gorgani. În Leordeni, răscoala nu a provocat pagube, la Călineşti a fost devastată prăvălia lui Costache Atanasiu, iar în Gorgani au fost distruse casele arendaşilor Dimitrie Armanopol şi Grigore Zaharia. Printre cauzele răscoalei din Muşcel, prefectul menţiona faptul că prin satele judeţului circula broşura lui Vasile M. Kogălniceanu, intitulată „Către săteni“. La percheziţii, aceasta fusese găsită în satele Călineşti şi Rădeşti.

Au existat în judeţul Muşcel şi persoane care au încercat să instige la răscoală. Elocvent în acest sens este cazul şefului Ocolului Silvic din Goleştii-Badii, care i-a sfătuit pe ţărani să se răscoale. Intervenţia autorităţilor a împiedicat izbucnirea unei asemenea acţiuni.

Mişcările din fostul judeţ Argeş au fost reprimate cu ajutorul armatei, prefectul unităţii administrative apelând la această forţă chiar înainte de a fi dat ordinul ministrului Alexandru Averescu. Astfel, dată fiind situaţia din judeţele învecinate, prefectul a cerut comandantului Regimentului 28 „Radu Negru” să organizeze patrule începând din 11/24 martie. Au fost trimise Compania 1 la Ungheni şi Compania a 4-a la Glavacioc.

La 13/26 martie 1907, în prima zi după instaurarea guvernului condus de Dimitrie Sturza, care avea la conducerea Ministerului de Interne pe Ionel Brătianu, iar ca ministru de război, pe generalul Alexandru Averescu, a fost dat un ordin circular armatei pentru a interveni să oprească răscoala. La articolul 7, se prevedea că soldaţii puteau folosi armele de foc, dacă răsculaţii nu se linişteau în urma somaţiilor.

În 13/26 martie, la Şerboieni a fost trimis Plutonul 2, din Compania a 7-a, aflat sub comanda

---

[221] *Ibidem*, p. 432; Marius Păduraru, Aurelian Chistol, *op. cit*., p. 622.

sublocotenentului Alexandru Bădescu. Acesta se pare că a reuşit să-i convingă pe răsculaţi să se retragă, după ce devastaseră casa lui Haralambie Protopopa, dar au creat doar această impresie. De fapt, ei au înaintat până la conacul arendaşului unde au incendiat şirele de paie şi au ameninţat cu incendierea conacului. După somaţiile legale s-a tras în mulţime. Au fost ucişi doi răsculaţi, alţi şase au fost răniţi şi s-au făcut 20 de arestări.

La Glavacioc, la 14/27 martie, Compania a 4-a a Regimentul 28 „Radu Negru”, aflată sub comanda căpitanului Dumitru Pravăţ, i-a respins pe răsculaţi. În urma confruntării dintre armată şi răsculaţi şi-a pierdut viaţa un soldat (Stroe Ion) şi au fost rănite alte patru persoane. Soldatul se rătăcise şi fusese prins de răsculaţi şi silit să meargă în fruntea lor. A fost împuşcat din greşeală.

În aceeaşi zonă, la 14 martie, a intervenit şi un detaşament de 50 de călăreţi din Regimentul 6 Artilerie, aflaţi sub comanda locotenentului D. Lăzărescu, pentru a respinge răscoala din satele Fierbinţi şi Slobozia. Acelaşi regiment a trimis, în noaptea de 14 spre 15 martie, un detaşament de 73 de călăreţi pentru a-i împrăştia pe răsculaţii din satele Teiu, Răteşti, Furdueşti şi Mozăceni.

Tot la 14/27 martie, Regimentul 28 „Radu Negru” a organizat două sectoare pentru a supraveghea comunele din sudul judeţului: sectorul I era alcătuit din companiile a 3-a, a 4-a şi a 6-a, dispuse la Ungheni, Izvoarele şi Stolnici, formând Batalionul I cu reşedinţa la Ungheni, şi sectorul II din companiile a 3-a, a 4-a a 5-a şi a 6-a, dispuse între Glavacioc şi Corbii Mari, formând Batalionul II.

Ca urmare a situaţiei grave din zona Trepteni-Vitomireşti, la 16/29 martie a fost trimisă o „secţie cu două tunuri“ din Regimentul 6 Artilerie, 50 de infanterişti din Regimentul 4 Artilerie şi un detaşament din Regimentul 28 „Radu Negru”. În seara zilei de 16 martie, detaşamentul Regimentului 28 „Radu Negru” a intervenit în comuna Lăunele de Sus, unde se refugiaseră răsculaţii. Confruntarea a avut loc în pădurea „Brăiloiu” şi s-a soldat cu doi morţi şi cinci răniţi. Au fost făcute pe loc 31 de arestări.

În fostul judeţ Muşcel, pentru reprimarea răscoalei a fost detaşat la Leordeni Batalionul 3 din Regimentul 30 „Muşcel”, iar la vila Florica au fost trimişi 65 de oameni pentru a patrula în localitate.

Fig. 88 - Constantin Dobrescu-Argeş (1856-1903), învăţător şi publicist, deputat de Argeş (1888-1899), fondatorul *Partidei Ţărăneşti,* 1892 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

DUMINICA 14 MAIU 1906

Gazeta Ţăranilor

Fondator: C. Dobrescu-Argeş

JURNAL PENTRU SĂTENI

APARE O-DATĂ PE SAPTAMANA

Director-proprietar: AL. VALESCU

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
în Com. Musetesti, Jud. Arges

Plătiţi înainte prin mandat poştal şi ce un an întreg pentru ţărani 4 lei.

Asupra Domniei Regelui Carol

Fig. 89 - Ziar fondat de Constantin Dobrescu-Argeş

La 22 martie/4 aprilie, răscoalele fuseseră stinse, patru zile mai târziu prefectul judeţului Argeş înştiinţând Ministerul de Interne că „din toate părţile rapoartele constată linişte“. Trupele au fost retrase pe 25 martie[222].

[222] Ion Popescu-Puturi, Andrei Oţetea (coord.), *op. cit.,* p. 446-453.

Răscoala ţăranilor a fost înfrântă, dar ea a rerezentat un semnal de alarmă pentru guvernanţi, care au fost nevoiţi să ia unele măsuri. Astfel, chiar în anul 1907: s-a votat legea învoielilor agricole, fixându-se limitele maxime de arendă şi minime de salarii, s-a înfiinţat Casa Rurală în scopul cumpărării de moşii de la mari proprietari şi vânzării la ţărani, în loturi de cinci hectare, precum şi adoptarea legii privind arendarea obligatorie a moşiilor statului şi comunale către ţăranii constituiţi în obşti. Aceste măsuri nu au rezolvat problema lipsei de pământ, de aceea necesitatea unei noi împroprietăriri era tot mai evidentă.

Aplicarea acestor măsuri fusese cerută cu mult înainte de izbucnirea răscoalei de către Constantin Dobrescu-Argeş. El era de profesie învăţător, născut la 28 iunie 1856 în satul Muşeteşti – Argeş, a fost fondatorul *Partidei Ţărăneşti*, al cărei prim congres s-a ţinut la Bucureşti, în anul 1895. A fondat în 1892 „Gazeta ţăranilor”, publicaţia editată şi redactată la Muşeteşti (Argeş). Din 1888 până în 1899 a fost deputat de Argeş. Între doleanţele sale menite a îmbunătăţii starea socială a ţărănimii s-au numărat: realizarea unei reforme agrare, reglementarea regimului arendelor şi dreptul ţăranilor de a păşuna vitele în pădurile statului.

O reformă agrară s-a pus în practică abia după Primul Război Mondial.

Argeşul în timpul Primului Război Mondial. După doi ani de neutralitate (1914-1916), România a intrat în Primul Război Mondial alături de puterile Antantei, „ca nişte aliaţi doriţi şi ceruţi“, după cum declara Ion I. C. Brătianu, prim-ministrul României, la 4/17 august 1916[223]. Poziţia geografică a judeţelor Argeş şi Muşcel au făcut ca acestea să nu lipsească din tabloul acestui conflict, şi ne referim aici atât la teatrul operaţiunilor militare, cât şi la participarea argeşenilor şi muşcelenilor în război.

Fig. 90 - Ofiţeri în Garnizoana Piteşti
(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Trupele române au intrat în Transilvania începând cu noaptea de 14/27 spre 15/28 august 1916, dar după scurtă vreme armatele austro-ungare şi germane au pornit contraofensiva şi au forţat armatele noastre să se retragă la sud de Carpaţi. După ce mai multe puncte strategice au fost pierdute de trupele române, în perioada 25 septembrie/8octombrie - 10/23 octombrie, în nordul

[223] *Istoria Românilor. De la Independenţă la Marea Unire (1878-1918)*, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p. 419.

județului nostru au avut loc bătăliile din zona Bran-Dragoslavele-Câmpulung. Armata 9 Germană a încercat să forțeze intrarea în trecătoarea Bran, între castelul Bran şi Moeciu, dându-şi silința să-şi deschidă drumul cel mai scurt spre capitala țării, însă atacurile lor au fost oprite.

Dacă soldații noştri ar fi cedat, invazia din Muntenia s-ar fi produs în primele zile din luna octombrie 1916, iar armata română n-ar fi putut să se retragă şi să se refacă în Moldova. Din păcate, rezistența trupelor române din regiunea Bran-Rucăr-Dagoslavele n-a putut determina situația generală a frontului, soarta războiului decizându-se în altă parte. Astfel, după cucerirea oraşului Târgu Jiu, la 1/14 noiembrie, şi intrarea trupelor germane în câmpia Munteniei, la 11/24 noiembrie, în ziua de 15/28 noiembrie armata română a primit ordinul de retragere din zona oraşului Câmpulung. A doua zi, trupele germane au ocupat acest oraş[224].

În noile condiții, securitatea capitalei era în pericol, fiind nevoie de elaborarea unui plan de apărare militară a acesteia. Mai mult decât atât, autoritățile centrale ale statului au plecat spre Iaşi, lăsând armata să se angajeze într-o mare operațiune de apărare a Bucureştiului, pe linia Argeş-Neajlov. Lupta pentru apărarea capitalei s-a dat de-a lungul liniei Argeşului, în plină câmpie, acțiunile cele mai importante având loc în zona dintre râul Argeş şi afluentul său Neajlov, pe teritoriul județului Argeş. Conducerea operațiunilor a fost încredințată generalului Constantin Prezan. După informațiile Marelui Cartier Român, inamicul înainta în două grupuri: unul, de nord - Armata Krafft - în regiunea Piteşti-Costeşti, şi un altul, de sud - Armata Kosch - de-a lungul şoselei Alexandria-Bucureşti. Pregătirea bătăliei de la Argeş şi Neajlov a început la 12/25 noiembrie 1916, între Piteşti şi Costeşti aflându-se cantonată Armata I Română, subordonată, din punct de vedere operativ, Grupului Armatelor de Sud. Luptele ofensive de pe Argeş şi Neajlov au început în ziua de 17/30 noiembrie, acțiunile desfăşurându-se pe un front de aproximativ 150 km, de la Goleşti până aproape de Dunăre.

Fig. 91 - Ostaşi răniți la Spitalul Militar din Piteşti
(foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

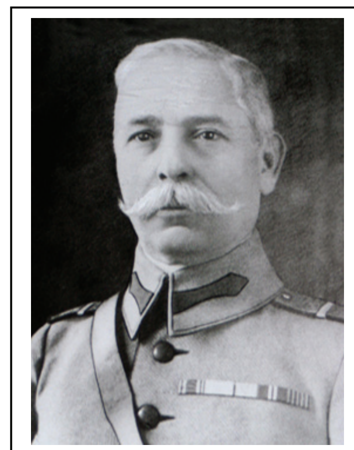

Fig. 92 – General Constantin Christescu
(foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

În acest sector, armata română a purtat lupte grele, fiind atacată frontal, la Goleşti, şi în spate, la Priboieni, trebuind, în cele din urmă, să se retragă. Mai la sud, trupele ce apărau Costeştiul au fost şi ele nevoite să se retragă, tot frontul Armatei I Române bătând în retragere spre Găeşti. Din nefericire, finalul luptei a fost favorabil trupelor inamice. Cauzele înfrângerii au fost multiple, la baza lor stând atât superioritatea tehnică şi numerică a germanilor, cât şi incidente neprevăzute, cu urmări catastrofale, cum ar fi episodul de la Răteşti. Acolo, un automobil românesc, în care se aflau doi ofițeri, a fost capturat de inamic, asupra acestora găsindu-se planul de ansamblu privind desfăşurarea tactică a operațiunilor militare pe întregul front românesc. Înfrângerea de la Neajlov şi

[224] *Ibidem*, p. 423-426; Nicolae Dărăbanț, Luptele *din zona Bran şi Dragoslavele 1916*, în „Forțele Terestre. Buletin de teorie militară editat de Statul - Major al Forțelor Terestre”, anul I/2009, nr. 2, ediția electronică http://rft.forter.ro/2009_2_t/05-inv/02.htm

Argeş a fost decisivă, iar după ea a urmat căderea capitalei, la 23 noiembrie/6 decembrie 1916[225].

Unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai armatei române, care s-a distins în timpul Primului Război Mondial, a fost generalul Constantin Christescu.

Născut pe plaiuri argeşene, la 2 decembrie 1866, în satul Cătanele al comunei Pădureți, acesta avea să urce rapid treptele ierarhiei militare: sublocotenent în 1887, căpitan în 1894, general de brigadă în 1914 şi general de corp de armată în 1918. La începutul războiului, în 1916, Constantin Christescu a îndeplinit funcția de şef de Stat-Major al Armatei 2 Române, armată ce a intrat în Transilvania şi a purtat luptele din pasul Bran şi Întorsura Buzăului. Între 10 noiembrie şi 5 decembrie 1916, a condus Armata 4 (de Nord), ce se afla în Munții Moldovei, iar în perioada 11 iunie - 30 iulie 1917 a îndeplinit funcția de comandant al Armatei 1, în timpul luptelor de la Mărăşeşti. Ca o recunoaştere a meritelor sale militare, între 1 aprilie şi 28 octombrie 1918, a fost desemnat şef al Marelui Stat-Major al Armatei Române, succedându-i în această funcție lui Constantin Prezan[226].

Un alt ofițer argeşean, care s-a remarcat în timpul războiului, a fost locotenent-colonelul Ion Antonescu, viitorul mareşal. Începutul războiului îl găseşte în grad de maior, îndeplinind funcția de şef al Biroului de Operații al Armatei 4 (de Nord), comandate de Constantin Prezan, iar mai apoi, de şef al Biroului de Operații al Marelui Cartier General, participând la elaborarea planurilor de luptă şi la luarea deciziilor.

Vorbind despre soldații argeşeni participanți în Primul Război Mondial, menționăm faptul că, încă din prima zi a războiului, Munții Carpați au fost trecuți de Batalionul II al Regimentului 4 Argeş. S-au întors acasă, la Piteşti, abia în decembrie 1918, după ce pierduseră pe câmpul de luptă 1059 de camarazi. Eroismul lor n-a fost trecut cu vederea, Regele Ferdinand I conferind drapelului Regimentului 4 Argeş Ordinul Militar „Mihai Viteazul“, clasa a III-a, prin Înaltul Decret nr. 928 din 21 august/3 septembrie 1917[227].

Fig. 93 - Poarta Eroilor din Piteşti – monument ridicat în memoria
eroilor căzuți în timpul Primului Război Mondial, inaugurat la 28 septembrie 1926
(foto, 2012, colecția Muzeului Județean Argeş)

225 *Istoria Românilor*..., vol. VII, tom II, p. 428-434.
226 Vasile Novac, *Generali argeşeni*, vol. 1, Editura Nova Internațional, Piteşti, 2006, p. 93-116.
227 C. Carp, V. Manea, P. Florea, C. Țucă, *Istoricul Regimentului 4 Dorobanți „Argeş" (1877-1946)*, Editura Pământul, Piteşti, 2008, p. 35-39 şi 70-71.

Alte unități combatante argeșene și mușcelene sau din care au făcut parte argeșeni și mușceleni au fost Regimentul 44 Argeș, Regimentul 70 Infanterie și Regimentul 6 Artilerie. Drapelul de luptă al acestui din urmă regiment a fost răsplătit cu Ordinul „Steaua României“ cu spade în gradul de cavaler cu panglică de „Virtutea Militară“. Regimentul 6 Artilerie a contribuit decisiv la victoria trupelor române în luptele de la Mărăști, cu prețul vieții a doi ofițeri și 272 de soldați[228]. În ceea ce privește Regimentul 70 Infanterie, acesta era alcătuit din mușceleni. La 3 octombrie 1916, a fost adus din Dobrogea ca să lupte în zona Pravăț-Mateiaș, pentru a-și apăra satele și familiile lor. După 13 octombrie, în luptele violente ce au avut loc aici, și-au pierdut viața numeroși ostași mușceleni, curajul și eroismul acestora fiind dovedite, mai târziu, în anul 1917, și în tranșeele de pe dealul Mărăști.

Fig. 94 - Inaugurarea „Monumentului Eroilor” în Piața Regală din Câmpulung, 1929
(sculptură de Dimitrie Mățăoanu, în *Chipuri de odinioară din Mușcel* de Adrian Săvoiu, Gheorghe Chița, Ioan Crăciun, Ars Docendi – Universitatea din București, 2010)

După pierderea capitalei, în locul speranțelor legate de crearea României Mari, locuitorii Vechiului Regat au avut parte de ocupația forțelor Puterilor Centrale. Germanii au fost interesați de exploatarea zonei Argeșului, fapt ce a determinat sărăcirea anumitor sectoare agricole, cum ar fi cel de creștere a animalelor. Pe de altă parte, însă, ocupația germană a dat un impuls dezvoltării industriei alimentare și nu numai. Pentru a ne face o idee asupra acelei situații, lăsăm să vorbească un document de epocă, cu mențiunea că are un iz de propagandă favorabilă ocupantului. Este vorba despre un raport economic intitulat *Dare de seamă asupra județului Argeș prezentată Consiliului Județean la 2 iunie 1918 de N. Kercea, girantul Prefecturei de Argeș*, în care erau prezentate următoarele: „Nevoile imperioase, pe cari ocupantul nu tăgăduiește că le are la el în țară, au făcut ca și cerințele lui să fie mari, întrucât privește produsele agricole ale țărei noastre. Nevoile populației au fost însă întotdeauna îndestulate și nu arare am auzit pe Comandantul județului, d. Colonel Bobsien, interpunându-se singur pentru ca să nu se pretindă județului Argeș mai mult decât poate da. Cu toate cerințele ocupantului, raporturile dintre populațiune și autoritatea germană sunt bune, deoarece autoritatea plătește întotdeauna cantitățile luate. Nemulțumirile provin în cele mai multe cazuri din partea autorităților românești de la sate și a tălmacilor, cari urmărind avantagii personale, caută a le descărca pe spinarea autorităților militare. Săteanul însă, cu bunul său simț, pricepe, și din această cauză reclamațiunile în contra propriilor săi cetățeni sunt foarte dese. Rezultatele muncei agricole, în timpul de ocupație, au fost neașteptat de bune. S’a arat în toamna 1917 în total 85 240

---

[228] Chira Jura, *Regimentul 44 Argeș în luptele din Țara Loviștei. 1915-1916*, în „Argesis. Studii și comunicări”, Seria Istorie, 2001, nr. X, Pitești, p. 317-327.

pogoane, din cari 79 494 cu grâu, 874 cu orz, 283 cu secară şi 873 cu rapiţă. S'au întrebuinţat 16 439 vite cornute mari şi 5117 cai, judeţul posedând boi şi bivoli 16 439, vaci şi bivoliţe 19 293, viţei 17 813, oi 94 651, porci 32 107 şi cai 5 117. Aceste date asupra vitelor sunt cele din Octombrie 1917, şi toate prezintă o scădere cam de 1/3 faţă de statistica din Maiu 1917. […] Dacă în timp de pace se lucrau 110 zile pe an, acum s'au lucrat până la 300 şi 320 pe an, astfel că s'a adus un mare profit ţărei. […] Industria ţuicei va lipsi în viitor în judeţ, sau în ori şi ce caz nu va mai fi atât de înfloritoare ca până acum, dar aceasta nu va fi nici un rău în ţara întreagă, ci va pune în mare parte stavilă degenerărei crescânde a populaţiei, din cauza alcoolismului. Din prune şi din celelalte fructe, am învăţat, în timpul ocupaţiunei, a face alte produse cari pot aduce venituri frumoase. Fabrica de marmeladă ocupă sute de oameni şi poate deveni o mare industrie în judeţ. […] Să ne gândim apoi mai departe, spre exemplu la industria nucilor, pentru a produce untdelemn sau pentru a le polei şi a le vinde cu preţ întreit în străinătate. Apoi cultura zarzavaturilor cari va fi de folos în fiecare căsnicie, iar pe de altă parte va putea da venituri însemnate, murându-se varză, făcându-se bulion, uscându-se zarzavaturi etc.

Trecând la creşterea vitelor este foarte uşor a înţelege cât de mult ne poate folosi o administraţie gospodărească în această direcţiune; statul va trebui să dea tot concursul, având interes de a mări averea naţională. Cetăţeanul va trebui să fie obligat să construiască adăposturi pentru vite în timpul iernei"[229].

Cât despre industrie, N. Kercea se referea în raportul său la creşterea păsărilor pentru producţia de ouă şi la industria cărnii din care „făcându-se cât mai multe conserve, aduce beneficii cât se poate de mari. În industria brânzeturilor, a săpunului, a lemnului, se poate ajunge la mari şi foarte productive perfecţionări"[230].

Rechiziţiile reprezentau o mare problemă cu care se confrunta populaţia, fiind luate de către ocupantul german imobile (de exemplu, Şcoala Primară de Băieţi Nr. 3 din Piteşti a fost transformată în spital militar german), căruţe, trăsuri, animale pentru tracţiune sau pentru carne, păsări, lapte, ouă, mobilier, obiecte din bronz şi cupru (erau confiscate, în special, clopotele şi cazanele de ţuică) etc.

Abuzurile au venit nu doar din partea ocupantului german, ci şi din partea unor funcţionari publici, concetăţeni lipsiţi de scrupule, indivizi pentru care interesul particular a fost pus deasupra celui general. Primari, viceprimari, consilieri comunali şi notari, în loc să se afle în slujba cetăţenilor, au uzat de funcţie pentru a se îmbogăţi sau pentru a beneficia de alte avantaje.

Astfel, viceprimarul din Bascov, ajutat de un soldat german, a furat de la un localnic suma de 120 de lei. De asemenea, în preajma Crăciunului, când oamenii tăiau câte un brad de Sărbători, acelaşi viceprimar îi ameninţa pe locuitorii comunei că vine cu soldaţii nemţi pentru a-i pedepsi, acesta fiind un pretext pentru a obţine de la ei bani, carne şi alte avantaje de la soţiile mobilizaţilor. Primarul comunei Suseni, Radu Constantinescu, în timpul ocupaţiei germane, sub pretext că rechiziţionează produse pentru armata germană, şi-a însuşit de la familia Amzăr, din localitate, următoarele: trei cai, patru boi, două vaci, patru porci, nouă care de porumb, două cazane mari din aramă şi suma de 100 de lei. În alt caz, Ion Costilă, primarul comunei Vâlsăneşti, în timpul ocupaţiei germane, a luat în antrepriză de la inamic căratul buştenilor din pădurea moştenitorilor colonelului Drăgulinecu la gaterul din proprietatea sa, neplătind locuitorilor muncile făcute pentru scoaterea şi căratul buştenilor. Acelaşi primar, împreună cu notarul, s-au dovedit a fi şi turnători, denunţându-i pe locuitori sub motiv că ascund produse şi cazane de aramă şi dezvăluind trupelor germane faptul că „un ofiţer rus evadase dintr-un lagăr al Puterilor Centrale şi încerca să se salveze fugind în Moldova". Un alt individ, Daniel Popescu, ajutor de primar în comuna Cepari, îi turna nemţilor pe cei care treierau grâu; ticăloşia sa era atât de mare, încât chiar un ofiţer german i-a zis „să mai închidă un ochi, că mor oamenii de foame".

De condamnat este şi comportamentul a doi consilieri din comuna Zărneşti, Tănase Diaconescu şi Bucur Grădişteanu. Ei au rechiziţionat diferite produse alimentare pentru care au

[229]A.N.S.J. Argeş, fond Prefectura judeţului Argeş, dosar nr. 257/1919, f. 8-10.
[230] *Idem*.

primit banii de la autoritățile germane, dar nu i-au înmânat sătenilor, la aceasta adăugându-se faptul că cei doi au luat prin jaf, de la săteni, fasole, nuci, cartofi, semințe de cânepă, păsări de curte (găini, curci, rațe, gâşte), lână, piei şi tutun.

Uneori, locuitorii căpătau mai multă înțelegere de la ocupanții germani. Prin telegrama din 3 iunie 1918 (nr. de înregistrare la Prefectură, 4246/5 iunie 1918), Statul-Major Economic German a dispus ca fiecare locuitor să furnizeze, săptămânal, câte un ou pentru fiecare găină ouătoare şi trei litri de lapte pentru fiecare vacă. Totodată, textul telegramei preciza primarilor că pentru cei care nu pot preda nici aceste cote, „să se renunțe la vreo pedeapsă, procedându-se în tot cazul cu indulgență”. Această precizare a fost necesară deoarece unii primari rechiziționau aceeaşi cantitate de produse de mai multe ori, fără bon şi fără bani, motivând că nu au primit cotele şi, în acest fel, îşi însuşeau respectivele produse.

Războiul a reprezentat o bună afacere şi pentru persoanele care aveau relații privilegiate cu armata germană sau cu funcționarii corupți. Astfel, locuitorii comunei Corbeni îi reclamau pe frații Constantin şi Nicolae Atanasiu că au achiziționat brânză de la săteni pentru Comandatura Germană, germanii au plătit brânza, dar cei doi frați au dat oamenilor sume mai mici. Mai mult, luau vite, porci, păsări de la săteni, pe care mai apoi le vindeau, făcând contrabandă. Mai poate fi menționat cazul unor proprietari de pământ din comuna Muşăteşti care şi-au lucrat moşiile cu munca gratuită a țăranilor. Unul din proprietari, Vasile Maltezeanu, care avea o moşie şi în Feteşti, județul Ialomița, prin intermediul administrației germane, i-a luat pe săteni o lună de zile să-i muncească acea moşie, neplătindu-le niciun leu.

Sărăcia provocată de război era accentuată şi de indivizii care aveau vite de muncă şi cereau prețuri mari pentru arătură (100-150 lei/pogonul), oamenii săraci, în special văduvele, neputând plăti lucrările şi, în consecință, neputându-şi ara pământul. Văduvele şi femeile singure mai aveau de îndurat şi batjocura consătenilor care profitau de vidul de autoritate creat prin retragerea în Moldova şi se dedau la acte de tâlhărie. De exemplu, locuitori din Moşoaia, Hințeşti-Smeura şi Papuceşti au intrat cu forța pe proprietatea unei femei singure cu scopul de a o jefui, i-au tăiat o parte din pădure, i-au furat fânul, după care au dat foc restului de pădure[231].

În acest timp, soldații noştri luptau pe câmpurile de luptă. Pentru a comemora curajul şi sacrificiul acestora, mai cu seamă al celor din Regimentul 70 Infanterie, la sfârşitul războiului a fost ridicat Mausoleul Eroilor din comuna Valea Mare-Pravăț, cunoscut şi sub numele de Mausoleul de la Mateiaş.

Fig. 95 - Mausoleul de la Mateiaş (foto, 1985, colecția Muzeului Județean Argeş)

[231] Dragoş Chistol, Ana-Laura Chistol, *Aspecte negative ale vieții cotidiene argeşene în timpul ocupației germane din Primul Război Mondial*, în „Argessis. Studii şi comunicări”, Seria Istorie, 2003, nr. XII, Piteşti, p.313-316.

A fost ridicat la 11 km nord de Câmpulung, spre Braşov, pe dealul Mateiaş, între anii 1928 şi 1935, după proiectul arhitectului Dumitru Ionescu Berechet. Din cauza infiltraţiilor de apă prin zidurile de calcar, dar şi din cauza fisurilor provocate de seismul din 4 martie 1977, mausoleul a necesitat unele lucrări de reparaţii în anul 1978. În perioada 1980-1984, mausoleul a fost extins, construindu-se o terasă de paradă, scări de acces, camere muzeale, un basorelief, având 16 m lungime şi 3,5 m înălţime, executat de sculptorul Adrian Radu, din Câmpulung, şi înnobilat cu o cupă din piatră de Albeşti. De asemenea, s-au dăltuit în marmură albă numele eroilor participanţi la lupte, s-a decorat parterul mausoleului cu mozaic de Murano (operă a artistului plastic prof. univ. dr. Petre Achitenie, realizată cu contribuţia studenţilor practicanţi de la Institutul de Artă din Bucureşti) şi s-au plantat conifere care acum înconjoară perimetrul Complexului Memorial Mateiaş. Lucrările au fost executate la iniţiativa statului, cu antrenarea contribuţiei unităţilor economice şi a instituţiilor din Câmpulung Muşcel, Piteşti, Lereşti, Albeşti şi nu numai. În aceeaşi perioadă, a fost amenajat Muzeul istorico-militar.

Inaugurarea Complexului Memorial Mateiaş a avut loc în ziua de 24 octombrie 1984, în prezenţa a peste 3 000 de participanţi, moment în care a fost aliniată o gardă de onoare, au fost depuse coroane de flori, s-a intonat imnul de stat şi s-au arborat drapele. Cele 31 de cripte adăpostesc osemintele a peste 2 300 de militari români.

Sacrificiile şi suferinţele acestora n-au fost zadarnice, la finalul războiului realizându-se unirea tuturor teritoriilor româneşti cu Ţara-Mamă, iar la 15 octombrie 1922, regele Ferdinand a fost încoronat la Alba Iulia.

Fig. 96 - Încoronarea regelui Ferdinand şi a reginei Maria la Alba Iulia în 1922
(Muzeul Naţional de Istorie a României, „Familia regală. O istorie în imagini”,
Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2009)

Structuri militare

Epocile modernă şi contemporană din istoria României consemnează aspecte variate ale vieţii militare pe teritoriul Judeţului Argeş. Menţionăm aici existenţa a numeroase mari unităţi, unităţi şi formaţiuni militare, participarea acestora la campaniile ce au marcat cucerirea Independenţei de Stat a României, realizarea şi apărarea Marii Uniri în anii 1916-1919 şi 1941-1945.

Un loc aparte l-au reprezentat existenţa în judeţ a unor instituţii de învăţământ militar, participarea armatei la viaţa societăţii şi la unele ceremonii generate de prezenţa Regelui, a membrilor Casei Regale, în special în oraşul Curtea de Argeş, unde se află necropola regală.

Începuturile acestui capitol inedit din viaţa Argeşului se identifică în secolul al XIX-lea, când s-au pus bazele armatei române moderne.

În urma Tratatului de la Adrianopol, Ţările Române obţin dreptul să-şi organizeze „un număr de gărzi înarmate pământene”, drept concretizat prin înfiinţarea în Valahia, la 30 aprilie 1830, a şase batalioane pedestrime şi şase escadroane călărime ale „străjii pământeneşti”[232]. La 5 martie 1831, marele spătar Alexandru Ghica a prezentat spre aprobare Divanului Ţării Româneşti „Regulamentul ostăşesc pentru miliţia pământenească a Principatului Valahiei”, care reglementa chestiunile ce ţineau de organizarea, recrutarea, dotarea şi instruirea nou formatei armate[233]. Fiecare dintre cele trei regimente din Ţara Românească avea în compunere câte două batalioane de infanterie şi două escadroane de cavalerie. Regimentele purtau numerele de ordine 1, 2, 3, iar batalioanele şi escadroanele erau numerotate de la 1 la 6[234]. Regimentul 2, cu reşedinţa la Ploieşti, avea un batalion cu sediul la Ploieşti, iar companiile şi plutoanele erau răspândite în Brăila, Buzău, Ialomiţa, Râmnic, Prahova, Săcueni, Dâmboviţa, Muşcel, Argeş, Olt, Teleorman şi Vlaşca pentru vămi, caraule şi slujbe poliţieneşti[235]. Spătarul avea dreptul să facă schimbările pe care le aprecia necesare în rândul armatei Principatului, ţinând seama de necesitatea asigurării ordinii şi disciplinei.

Teritoriul ţării a fost organizat în anul 1866 în patru divizii teritoriale, ai căror comandanţi aveau sub autoritatea lor toate trupele de pe raza comandamentului respectiv. Astfel, judeţul Muşcel intra sub autoritatea militară a Diviziei 1, care avea reşedinţa la Bucureşti, iar judeţul Argeş intra în componenţa Diviziei 3, cu reşedinţa la Craiova[236]. Reorganizarea Corpului Dorobanţilor a impus constituirea unor escadroane la Câmpulung şi Piteşti[237].

Prin Legea de organizare a armatei din 1868, teritoriul ţării era împărţit tot în patru „diviziuni teritoriale”, cu reşedinţele la Bucureşti, Iaşi, Craiova şi Galaţi. Judeţul Argeş intra sub autoritatea specifică a Diviziei 1 teritoriale cu sediul la Craiova, iar Muşcelul - a Diviziei 2 teritoriale cu sediul la Bucureşti[238]. În acelaşi timp, se prelungea stagiul la trupele de dorobanţi călări la şapte ani, un om fiind în activitate o săptămână pe lună[239]. Conform noii legi de organizare a armatei din 1872, dorobanţii călări – numiţi călăraşi – au fost incluşi, împreună cu dorobanţii, în „Armata Teritorială”, noua terminologie urmărind să releve ridicarea gradului lor de militarizare[240].

Prin urmare, s-au înfiinţat opt regimente de cavalerie cu schimbul, adică o săptămână pe lună, subordonate comandamentelor celor patru divizii militare teritoriale[241]. Aceste divizii înglobau totalitatea unităţilor permanente şi nepermanente (călăraşi, dorobanţi, miliţii, gărzi şi gloate) dispuse pe un teritoriu bine delimitat. Fiecare regiment de călăraşi cuprindea, după anul 1872, patru

---

232 Colonel Ioan Popescu, colonel dr. Gheorghe Romanescu, colonel dr. Gheorghe Tudor, colonel (r.) Mihai Cucu, *Istoria infanteriei române,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, p. 202.
233 *Ibidem*, p. 204.
234 *Ibidem.*
235 *Ibidem,* p. 206.
236 *Ibidem,* p. 207.
237 Monitorul oastei, 1864, p. 351-355.
238 Monitorul oastei, 1868, p. 261-262.
239 Gl. de brigadă (r) dr. Gheorghe Marin, Ecaterina Marin Zamfirescu, col. (r) dr. Gheorghe Romanescu (coordonatori), *Istoria cavaleriei române,* Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 1998, p. 103.
240 Monitorul oastei, 1872, p. 265-272.
241 Gl. de brigadă (r) dr. Gheorghe Marin..., *op.cit.,* p. 103.

escadroane şi un nucleu de cadre permanente[242]. Au fost stabilite reşedinţe fixe pentru unităţile de călăraşi în localităţi, printre care şi Piteşti, aflate în subordinea Diviziei 1 Militare Teritoriale, escadroanele din cadrul regimentelor primind denumiri după reşedinta lor judeţeană şi după circumscripţia din care proveneau oamenii – în cazul nostru, Escadronul „Argeş”[243]. Aceeaşi lege stabilea ca, prin desfiinţarea, începând cu 1 iulie 1872, a inspectoratelor de grăniceri şi a vechii organizări a batalioanelor şi companiilor, militarii din compunerea acestora să fie destinaţi să formeze cadrele permanente ale regimentelor de dorobanţi. Au fost înfiinţate opt regimente de dorobanţi care au intrat sub ordinele comandanţilor diviziilor teritoriale[244].

Inconvenientele determinate de întinderea mare a autorităţii exercitate de un singur regiment pe teritoriul mai multor judeţe au impus înfiinţarea în 1876 a încă opt regimente de dorobanţi, fiecare având în compunere câte două batalioane. Astfel, în subordinea Diviziei 1 teritoriale a fost înfiinţat Regimentul 4 Dorobanţi, având reşedinţa în Piteşti[245]. Tot în 1876, la sfârşitul manevrei desfăşurate în acest an, s-au efectuat unele modificări în dislocarea regimentelor de infanterie de linie şi a batalioanelor de vânători, astfel că Piteştii au devenit circumscripţie fixă de recrutare pentru Batalionul 1 Vânători[246].

Regimentul 1 Vânători. Regimentul 1 Vânători „Principele Moştenitor Ferdinand” s-a înfiinţat la 1 iulie 1860, prin Decretul Domnesc 63[247], din Batalionul III al Regimentului 5 Dorobanţi, numindu-se la început Batalionul I de Tiraliori[*]. Avea misiunea specială de a păzi Palatul Domnesc şi coroana Domnitorului Alexandru Ioan Cuza. După câteva luni i se schimbă denumirea în Btalionul 1 de Vânători[248]. Reşedinţa Batalionului era în Bucureşti, iar primul său comandant a fost maiorul Ioan Logadi.

Ca drapel, i se dă la înfiinţare un fanion de mătase verde, având brodată cu fir o coroană cu lauri şi un corn de vânători, fanion ce este înlocuit prin drapelul tricolor în septembrie 1863.

Noua unitate s-a remarcat curând în ce priveşte instrucţia şi disciplina, motiv pentru care la înfiinţarea altor batalioane de vânători, acestea primesc câte un grup de ofiţeri, subofiţeri şi trupă de la Batalionul 1 Vânători, care să închege şi să ducă mai departe tradiţia şi faima primilor vânători români[249].

Batalionului 1 Vânători îi revine onoarea, în 1869, să formeze garda de onoare la primirea împăratului Franz Iosif al Austro-Ungariei, care vizita România. În acest scop este îmbarcat la Galaţi şi trimis la Turnu Severin, pe unde împăratul intra în ţară, apoi însoţit la Bucureşti.

În anul 1877, Batalionul 1 Vânători participă la Războiul de Independenţă, acţionând la Plevna, participând la atacurile din 30 august şi 28 noiembrie, soldate cu cucerirea unor poziţii turceşti şi, în final, cu cucerirea cetăţii[250]. Pe 1ângă greul luptelor care au răpus mulţi ostaşi, s-au mai adăugat oboseala marşurilor lungi, foamea şi gerul cumplit din iarna anului 1877-1878, astfel că, la înapoierea Batalionului în Bucureşti, acesta nu mai număra decât 159 de luptători din cei 832 cu care plecase. Intrarea triumfală în Bucureşti a făcut-o la 8 octombrie 1878, când drapelul Batalionului a fost decorat cu „Crucea Trecerii Dunării”. În noiembrie 1882 este mutat la Craiova, iar pentru 2 ani – 1884-1886 – este trimis la Constanţa.

În anul 1886, regele Carol I hotărăşte ca toţi membrii dinastiei sale să facă primul stagiu ostăşesc în acest corp de elită. Potrivit acestei hotărâri, în anul 1891 Batalionul a fost adus la Sinaia

242 *Ibidem.*
243 *Ibidem.*
244 Monitorul oastei, 1872, p. 410-411.
245 Monitorul oastei, 1876, p. 811-821.
246 *Ibidem,* p. 755.
247 Arhivele Militare Române (în continuare se va cita A.M.R.), fond Marele Stat Major, Secţia Organizare State, dosar nr. crt. 7, f. 72-74.
* Tiraliorii erau infanterişti pregătiţi pentru misiuni de cercetare.
248 A.M.R., fond Regimentul 1 Vânători, dosar nr. crt. 489, f. 18.
249 *Idem.*
250 *Idem.*

pentru gardă, iar principele moştenitor Ferdinand a fost înaintat căpitan şi comandant al Companiei a 3-a.

La declanşarea campaniei din Bulgaria, la 20 iunie 1913, când s-a declarat mobilizarea armatei, Batalionul 1 Vânători se găsea în gardă la Sinaia.

În noaptea de 1-2 iulie 1913 trece Dunărea pe la Bechet, iar la 20 ale acestei luni a ocupat oraşul Rahova, luând 400 de prizonieri şi mult material de război, după care se deplasează la Ferdinandovo, constituind sprijinul Diviziei de Cavalerie ce opera în acea regiune.

Această scurtă campanie a adus încununarea drapelului unităţii cu medalia „Avântul Ţării"[251].

Izbucnirea Marelui Război european găseşte Regimentul 1 Vânători la Balta – Mehedinţi, organizat pe două batalioane, cu 2284 de luptători. În noaptea de 14/15 august 1916, la intrarea României în război, Regimentul trece Carpaţii, respinge inamicul şi, la 19 august 1916, în urma unor atacuri grele, pune stăpânire pe Muntele Alion, capturând opt ofiţeri, 540 trupă şi mult material de război, fapte de arme ce au determinat decorarea drapelului cu cel mai însemnat ordin militar românesc: Ordinul „Mihai Viteazul". Ulterior participă la luptele de la Cerna, Jiu (Cornul Zănoagei, Dealu Mare) şi Olt (munţii Saşa, Mormântul, Cărbunarul, Surdoiul) şi la bătălia pentru apărarea Bucureştilor.

La 29 noiembrie 1916 începe retragerea în Moldova şi se instalează, la 14 februarie 1917, la Mândrişca - Bacău, unde a trebuit să lupte şi cu tifosul exantematic. Aici, la Mândrişca, la 22 martie 1917, regele Ferdinand răsplăteşte faptele glorioase ale Regimentului 1 Vânători, al cărui comandant onorific era, căci personal prinde de drapelul Regimentului şi pe pieptul a şase ofiţeri ai săi Marele Ordin de Război „Mihai Viteazul" şi hotărăşte ca Regimentul să-i poarte numele şi Cifra Regală[252].

În ziua de 13 aprilie 1917, Regimentul reintră pe front şi pe 6 iulie este trimis la Mărăşti, luând parte la înverşunatele lupte de la Răchitaşul Mare şi Răchitaşul Mic, până la 28 iulie, când este trimis la Caşin în ajutorul Diviziei a 8-a, apoi la Grozeşti, în ajutorul Diviziei a 6-a, apoi la Cireşoaia şi Dealul Porcului, unde ia parte la luptele înverşunate care au adăugat încă gloriei câştigate.

După încheierea Armistiţiului este dislocat în Basarabia, instalându-se ca santinelă la Nistru. Aici rămâne până în iulie 1918 când, încheindu-se pacea forţată, îşi ia reşedinţa, cu efectivul redus, la Tg.Ocna.

După a doua mobilizare din 28 octombrie 1918, la 3 noiembrie se pune în marş peste Carpaţi ca avangardă a Diviziei I Vânători şi înaintează în inima Ardealului, restabilind ordinea prin dezarmarea forţelor inamice, spre Tisa. Respingând forţele duşmane, ocupă Gyula şi Békéscsaba la 22 mai 1919. În iulie, forţe puternice ungureşti trec Tisa la Szolnok şi Csongrád şi Regimentului 1 Vânători îi revine sarcina de a înfrunta duşmanul, pe care îl respinge cu hotărâre. Apoi, la 20 iulie 1919 trece Tisa, iar la 4 august intră printre primele trupe în Budapesta, rămânând aici pentru păstrarea ordinii până la 21 octombrie[253].

În noiembrie 1921 i se stabileşte ca garnizoană la Alba Iulia, de unde este trimis în primăvara anului 1922 pentru doi ani în Basarabia, pentru paza graniţei pe Nistru. Este adus însă la Alba Iulia la încoronarea primului rege al tuturor românilor, în octombrie 1922.

În anul 1931 îi este destinată garnizoana definitivă în oraşul Piteşti.

Pe 22 iunie 1941, la mobilizarea armatei române, Regimentul 1 Vânători era pregătit pentru război, rămânând de completat numai o parte din rechiziţii. De la 26 iunie 1941 până la 14 iulie 1941, concentrarea Regimentului 1 Vânători s-a încheiat cu bine, astfel că între 15 iulie 1941 şi 28 iulie 1941 Batalionul de Marş a fost apt să facă deplasarea în zona frontului. Pe 27 august, 7

---

[251] *Ibidem,* f. 23.
[252] *Ibidem,* f. 24-25.
[253] *Jurnalul de operaţiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918-1921),* Ediţie îngrijită de Viorel Ciubotă, Gheorghe Nicolescu, Cornel Ţucă, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 1998, passim.

septembrie, 22 septembrie, 7 octombrie 1941, câte un detaşament a fost dislocat pe front, participând la operaţiunile pentru eliberarea Basarabiei, până la cucerirea Odessei.

Readus în zona de concentrare Bucureşti la 29 octombrie, Regimentul 1 Vânători se va deplasa la 30 octombrie 1941 în Piteşti, fiind cantonat în satul Geamăna.

La 3 decembrie 1941, comandantul Diviziei 3 Infanterie, generalul Ilie Şteflea a inspectat modul de cantonare a regimentului în comuna Găvana şi felul cum sunt cazaţi oamenii în cazarma regimentului.

În cadrul regimentului s-a înfiinţat, la data de 5 ianuarie 1942, Centrul de instrucţie cu scopul de a forma instructori după metodele armatei germane, care a funcţionat până în luna martie 1944, când regimentul a fost mobilizat şi dislocat pe frontul din Moldova. Pe 12 februarie 1942 Centrul de instrucţie a fost inspectat de generalul Hauffe, şeful Misiunii Militare Germane din România[254].

În ziua de 6 septembrie 1944, Divizia 3 Infanterie a început operaţiunile în campania din Ardeal, contra armatelor ungară şi germană. În compunerea acestei mari unităţi române, subordonate acum Corpului de Munte Braşov, se afla şi Regimentul 1 Vânători. Deplasarea spre liniile de luptă s-a făcut în condiţii extrem de grele, în primul rând din cauza faptului că la părţile sedentare rămăseseră, după plecarea părţilor operative în Moldova, foarte puţini cai şi aceştia destul de slabi, precum şi din cauza dealurilor prea mari pe ruta Câmpulung - Braşov[255]. Regimentul 1 Vânători a intrat în compunerea operaţională a „Detaşamentului Belin”.

În luptele de la Aita Mijlocie şi Aita Seacă, trupele Regimentului 1 Vânători, alături de cele ale întregului detaşament, cu greu au putut face faţă atacului inamic, executat cu mijloace motorizate, o cauză fiind larga întindere a frontului. Militarii români au dus lupta în condiţii foarte grele. Inamicul a acţionat şi cu aviaţia, atât pe front, cât şi în spatele frontului, iar forţele blindate îşi făceau apariţia în toate sectoarele de luptă, cu scopul de a asigura cu orice preţ retragerea prin defileul Baraolt. În seara de 6 septembrie inamicul a reuşit să ocupe Aita Mijlocie.

Pe 8 septembrie regimentul a declanşat atacul pentru cucerirea localităţilor Aita Mare şi Aita Mijlocie, însă în urma contraatacului inamic a trebuit să bată în retragere. Desele eşecuri s-au datorat faptului că majoritatea militarilor erau tineri recruţi, fără experienţa frontului, situaţie raportată de comandant, care a cerut diviziei un răgaz pentru a-şi mobiliza subordonaţii[256]. Succesul celorlalte unităţi româneşti l-a determinat pe inamic să se retragă, regimentul trecând la urmărirea acestuia.

Pe 11 septembrie Regimentul 1 Vânători a ocupat localităţile Zimbor şi Satul Nou, ceea ce însemna că reuşise să treacă graniţa impusă prin Dictatul de la Viena, graniţă ce fusese fortificată şi apărată cu dârzenie de inamic, care a fost silit să cedeze sub presiunea puternică a infanteriei şi artileriei române. Începând cu 16 septembrie, militarii acestui regiment au dus lupte grele pentru traversarea râului Niraj, pentru a elibera oraşul Tg.Mureş.

Rezistenţa inamicului a fost înverşunată, Regimentul 1 Vânători reuşind să cucerească cota 511. Puternic atacată de inamic, această poziţie a trecut de mai multe ori în stăpânirea lui. S-a dat o luptă pe viaţă şi pe moarte, vânătorii noştri reuşind să pună inamicul pe fugă, după ce capturaseră peste 80 de prizonieri şi lăsaseră în urmă mai multe cadavre. În această luptă dată cu toată energia pentru cucerirea cotei 511, regimentul a avut pierderi foarte mari: 51de morţi şi răniţi.

O nouă confruntare dură a avut loc pentru stăpânirea cotei 463. „Cine a asistat la aceste lupte îşi poate da seama de vitejia ostaşului nostru atunci când este bine condus şi de rezistenţa îndrăcită a unui inamic fără pereche, care este hotărât să lupte până la sacrificiu” – se consemna în Jurnalul de operaţii al regimentului[257].

Inamicul s-a retras la nord-vest de Mureş după ce a distrus podurile de peste râu, îngreunând înaintarea infanteriei, care nu a putut trece imediat la urmărire, şi a reacţionat puternic, cu focuri de aruncătoare grele şi artilerie, de pe înălţimile de la nord-vest de oraşul Tg. Mureş.

---

[254] A.M.R., fond Colecţii arhivistice, RIJO 1, dos. 4260, f. 68-79.
[255] *Ibidem*, dosar 1859, f. 1.
[256] *Ibidem*, f. 2-5.
[257] *Ibidem*, f. 7-27 v.

Pe timpul nopţii s-a executat o cercetare de luptă peste Mureş, care a adus vestea că inamicii părăsiseră oraşul şi, astfel, s-a lichidat capul de pod de la Tg. Mureş, unde armata germană a opus o mare rezistenţă sub bombardament continuu de artilerie şi asaltul infanteriei care a dus, în cele din urmă, la victoria militarilor români contra unui adversar mult superior ca pregătire şi dotare.

La 25 octombrie 1944, vânătorii argeşeni, alături de toţi militarii armatei române, au avut bucuria de a participa la eliberarea ultimului petic de pământ românesc[258]. În lunile următoare, până în mai 1945, militarii Regimentului 1 Vânători au participat la campania pentru eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei de sub ocupaţia hitleristă, aflându-se în avangarda Diviziei 3 Infanterie[259], remarcându-se în luptele de pe Tisa şi pe valea Hernadului, care s-au soldat cu cucerirea masivului muntos Hegyalja. Drumul de luptă de pe teritoriul ungar a fost jalonat de confruntări dure cu inamicul la Csobaj, Mezözombor, Megyaszö şi Halmaj. În luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei, cronica faptelor de arme deosebite ale militarilor regimentului consemnează bătălii intrate deja în istorie: Zolna, Banská-Bystrica, Lucove, Kremnica, Karlov[260].

După închierea acţiunilor militare, regimentul s-a întors în garnizoana de reşedinţă – Piteşti. În conformitate cu Instrucţiunile speciale nr. 50200 din 20 iunie 1946, Regimentul 1 Vânători a fost dislocat în garnizoana Râmnicu Vâlcea[261], iar la 1 februarie 1949, în baza ordinului Marelui Stat Major nr. 45052, din 18 ianuarie 1949, unitatea a fost transformată în Regimentul 13 Infanterie[262].

Regimentul 4 Dorobanţi Argeş. Înfiinţat în anul 1876, a funcţionat de-a lungul întregii sale existenţe de aproape 70 de ani în garnizoana Piteşti[263] şi a fost organizat pe două batalioane a câte patru companii, ca teritoriu de recrutare a efectivelor, fiindu-i arondate judeţele Argeş şi Muşcel. Cele două batalioane îşi aveau reşedinţa primul la Piteşti şi al doilea la Câmpulung. La rândul lor, companiile erau organizate tot pe principiul teritorial, în sensul că fiecărei companii îi revenea teritoriul unei plase, reşedinţa companiei fiind în localitatea de reşedinţă a plasei respective.

Unitate nou înfiinţată, regimentul a primit drapelul la 17 iulie 1877, pe când se afla dislocat în localitatea Poiana-Calafat, în vederea participării la război, chiar din mâna domnitorului Carol.

Încă din primul an de existenţă, Regimentul a primit „botezul focului” participând cu glorie la Războiul pentru Independenţa României, ostaşii săi dovedind pe câmpul de luptă – precum odinioară înaintaşii lor sub vitejii voievozi şi domni – dragoste faţă de glia străbună, curaj, voinţă de a învinge şi spirit de sacrificiu. În lunile iulie şi august 1877 Regimentul, cu un efectiv de 24 de ofiţeri şi 1050 de soldaţi, s-a deplasat în zona Calafat, unde a executat lucrări de organizare a terenului şi a asigurat apărarea unui sector al Dunării lung de 20 km, cuprins între localităţile Cetate şi Ciuperceni. Necesităţi de ordin operativ au impus divizarea regimentului, astfel că Batalionul „Muşcel”, comandat de maiorul Dimitrie Giurescu, a fost încadrat în Brigada colonelului Slăniceanu, care primise misiuni operative la sud de Dunăre. Trecând Dunărea cu batalionul său, în ziua de 17 octombrie 1877, maiorul Giurescu a solicitat şi a obţinut de la colonelul Slăniceanu permisiunea ca batalionul să fie trecut în linia întâi de luptă, întărit cu o companie din Regimentul 6 Dorobanţi. A participat la asaltul asupra Rahovei, organizându-şi dispozitivul de atac pe trei linii de trăgători şi păstrând două companii în rezervă. Astfel dispuşi în teren, ostaşii înaintau cu un „avânt fără seamăn”, în strigăte de „ura!”. Cu tot focul viu al inamicului, batalionul înaintează până la creasta dealului, turcii retrăgându-se în cea de-a doua redută, din ale cărei parapete crenelate se revărsau snopi de gloanţe asupra românilor. În aceste momente grele, maiorul Giurescu, aflându-se în fruntea batalionului, cu faţa spre inamic, şi-a îmbărbătat ostaşii, strigând „Înainte!”. Drumul său către reduta duşmanului a fost însă curmat de un glonţ, bravul ofiţer devenind un erou de legendă. Locul său la comanda batalionului a fost luat, pe rând, de locotenetul Pavel Bordeanu şi de maiorul

---

[258] *Ibidem*, f. 81 v.
[259] *Ibidem*, f. 84-328.
[260]Gheorghe Nicolescu, *Contribuţia unităţilor militare argeşene la războiul antihitlerist,* în „Argeş”, nr. 5/1985, p. 4.
[261] *Ibidem*, dosar nr. crt. 39/1946, f. 685.
[262] A.M.R., fond Direcţia Superioară Politică a Armatei, dosar nr. crt. 1646, f. 4.
[263] *Idem*, fond Registre istorice şi jurnale de operaţii, nr. 3271, passim.

Ene din Regimentul 6 Dorobanți, care cad şi ei, primul mort, iar al doilea, rănit. Spre seară subunitatea a fost schimbată de pe poziție, pierderile ei constând în: doi ofițeri şi 41 de ostaşi morți.

După o perioadă de refacere de 25 de zile, batalionul a participat la luptele din zona Vidinului, iar din luna februarie 1878 a fost dislocat în localitatea Maglavit-Dolj.

În luna mai 1878, Regimentul de dorobanți a revenit la Piteşti, încheind o campanie în care ostaşii săi s-au comportat mai presus de orice laudă.

Anii de după Războiul de Independență, până la războiul pentru unitatea națională, au constituit pentru factorii de decizie ai armatei o perioadă de intense căutări, de continue acumulări în direcția perfecționării organismului militar românesc. O nouă organizare a armatei a avut loc în anul 1880, când Regimentul 4 Dorobanți „Argeş" şi-a restrâns teritoriul de recrutare numai la nivelul județului Argeş, pentru județul Muşcel creându-se un nou regiment, nr. 30. Astfel, Batalionul „Argeş" a format Regimentul 4 Dorobanți „Argeş", iar Batalionul „Muşcel", Regimentul 30 Dorobanți „Muşcel".

În anii următori, regimentul a cunoscut mai multe modificări organizatorice şi de efective, care au vizat în principal creşterea forței combative, modernizarea şi diversificarea armamentului, îmbunătățirea sistemului de mobilizare şi a celui de aprovizionare, cerințe absolut necesare în condițiile în care poporul român, armata sa, urmăreau realizarea visului de veacuri – unitatea națională.

Fig. 97 - Ofițeri din Regimentul 4 Argeş, în 1915 (foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

O pagină importantă în istoria acestui regiment o constituie participarea sa la Războiul pentru Întregirea Țării[264]. La decretarea mobilizării armatei, la 15 august 1916, regimentul, organizat pe trei batalioane de infanterie a câte patru companii fiecare, o companie de mitralieră şi o baterie de artilerie de 53 mm, s-a deplasat prin pasul Bran spre Transilvania, unde a dat în luna septembrie lupte crâncene pentru eliberarea acestei străvechi provincii româneşti de sub dominația maghiaro-habsburgică. Evocăm cu acest prilej asprele încleştări cu duşmanul în unele localități, printre care Bethlen şi Calbor, Cincu Mare, Mohu şi Sânpetru, în timpul cărora ostaşii regimentului au acționat într-un deosebit spirit ofensiv, cu curaj şi hotărâre, respingând inamicul şi producându-i serioase pierderi în oameni şi materiale. În acelaşi fel a acționat regimentul în ziua de 19 septembrie 1916, când a primit ordinul să elibereze localitatea Mohu.

Inamicul a ocupat poziții pe înălțimile (cota 645) din apropierea satului şi a întâmpinat liniile de trăgători argeşeni care înaintau spre poziții, cu un intens bombardament de artilerie de

[264] *Ibidem*, nr. 3273, passim.

toate calibrele „ce acopereau cu o negură deasă de fum şi pământ tot platoul dinaintea lor”. Ostaşii continuă înaintarea, ajungând la tranşeele inamicului şi, prin lupta la baionetă, străpungând frontul, l-au respins pe duşman şi l-au urmărit în pădurea de la nord de sat. Inamicul s-a retras în dezordine, pierzând 100 de oameni căzuţi prizonieri, dintre care patru ofiţeri, având şi mulţi morţi şi răniţi. Dar şi pierderile regimentului au fost mari: un ofiţer rănit, iar din rândul ostaşilor: 34 morţi, 179 răniţi şi 85 de dispăruţi.

În conjunctura militară cunoscută, începând din ultimele zile ale lunii septembrie, regimentul a început retragerea spre Carpaţi. Subunităţile sale, constituite în două detaşamente denumite „Bratocea” şi „Predeluş”, au participat la luptele crâncene pentru apărarea trecătorilor, apoi s-au retras spre Breaza, Ulmeni, Buzău, Râmnicu Sărat şi au ajuns la 23 decembrie la Măgura Odobeşti. A doua zi, subunităţile regimentului au participat, prin atacuri la baionetă, în zona Schitul Tarniţa, la lupte sângeroase cu un inamic mult superior din punct de vedere numeric şi al dotării.

În continuare, regimentul a participat la operaţiuni până în ziua de 8 ianuarie 1917, când a fost dislocat în zona Străoani- Drăguşeni, pentru refacere.

Reorganizat pe trei batalioane şi cu efectivele completate însumând 70 de ofiţeri şi 1662 trupă, regimentul a ocupat în perioada februarie-iulie 1917 poziţie în faţa satului Mărăşti, localitate care curând avea să intre în analele istoriei militare a poporului român.

În vara acelui an, la Mărăşti, Dealul Poiana Calului şi Dealul Porcului, a dus lupte grele, în care ostaşii săi au dovedit un curaj fără seamăn, tenacitate, spirit de sacrificiu, au respins duşmanul, provocându-i pierderi în oameni (numai prizonieri au fost 363), precum şi în armament: 1 tun de 105 mm; 4 tunuri de 57 mm; 13 mortiere; 7 aruncătoare de grenade; 14 chesoane de mitraliere şi vagoane întregi de muniţii şi alte materiale de război.

La rândul său, regimentul a suferit pierderi serioase, un număr de 185 de militari morţi, răniţi şi dispăruţi, jertfindu-se pentru cauza sfântă a patriei.

Pentru faptele de arme şi gloria nepieritoare, drapelul unităţii a fost decorat cu cea mai înaltă distincţie de război, Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a, şi „Crucea comemorativă a războiului 1916-1919”, cu baretele „Ardeal”, „Carpaţi”, „Mărăşti”, „Mărăşeşti” şi „Târgu Ocna”.

Între anii 1918 şi 1921, regimentul a părăsit garnizoana Piteşti, primind misiuni în alte zone ale ţării[265]. Astfel, în anul 1918 a fost dislocat în Basarabia, fiind cantonat în localităţile Obreja şi Limbeni, pentru a apăra sectorul pe Nistru. Din martie 1919 şi până în februarie 1920, unitatea a fost dislocată în garnizoana Bucureşti pentru a efectua paza Palatului regal şi a unor instituţii şi întreprinderi. În perioada februarie 1920 şi până în septembrie 1921 a revenit în Basarabia, fiind cantonat în localităţile Lipsca, Ungheni şi Chişinău, având ca obiectiv paza frontierei pe Nistru.

În perioada interbelică, regimentul încadrat cu efective de pace şi organizat pe trei batalioane de infanterie, o companie de mitraliere şi alta de specialităţi, a asigurat an de an instruirea efectivelor.

Odată cu decretarea mobilizării generale a armatei la 27 iunie 1940, Regimentul 4 Dorobanţi, cu organizare şi efective de război – 4 batalioane, câte o companie comandă, cercetare şi armament greu regimentar, însumând 5134 de militari – a primit misiunea de a asigura paza sectorului pe Prut, între localităţile Leuşeni şi Huşi, cu unele modificări ulterioare[266]. La 8 septembrie 1940, împreună cu celelalte unităţi ale Diviziei 3 Infanterie, a fost dislocat temporar în garnizoana Bucureşti, cu misiunea de a asigura ordinea publică. După câteva luni, în zilele de 21-24 ianuarie 1941, a participat activ la lichidarea rebeliunii legionare din Capitală. La începutul lunii iulie 1941 a revenit la Piteşti şi a procedat la demobilizarea unei părţi din efective. Dar după câteva zile a trecut din nou la mobilizarea efectivelor, astfel că, la data de 17 iulie 1941, regimentul dispunea de un potenţial ridicat: trupă – 3022; cai – 897; trăsuri – 257; arme – 2381; pistoale mitralieră – 118; mitraliere – 48; revolvere – 719 şi aruncătoare de mine – 36.

Activitatea operativă a regimentului pe Frontul de Est a fost de scurtă durată, încheindu-se la sfârşitul lunii octombrie 1941, timp în care a participat la luptele grele de la Nistru până în zona

[265] *Ibidem*, nr. crt. 3276, passim.
[266] *Ibidem*, nr. crt. 3277, passim.

Odessei, în localităţile Sibka, Bakalovi şi Octiabri. În anii 1942 şi 1943 regimentul, aflat iniţial în refacere, a efectuat instruirea efectivelor sale formate din recruţi ori rezervişti concentraţi, fiind dislocat în mai multe rânduri în zona Cincu-Făgăraş.

Înfrângerea Germaniei hitleriste pe Frontul de Răsărit a dus la apropierea armatei sovietice de graniţa răsăriteană a României, fapt ce a impus trimiterea de noi unităţi în această zonă. Astfel, la 24 aprilie 1944, Divizia 3 Infanterie, împreună cu unităţile subordonate, a fost dislocată în zona Iaşi, participând la acţiunile operative desfăşurate în vara acelui an în Basarabia şi Moldova[267]. Pierderile suferite de regiment în aceste lupte şi în timpul retragerii generate de evenimentele din august 1944 s-au cifrat la 449 de militari morţi, 1311 răniţi şi 963 de dispăruţi, pierderi ce au diminuat în mare măsură forţa sa combativă.

Actul de la 23 august 1944 găseşte Regimentul 4 Dorobanţi pe frontul din Moldova, activitatea sa în aceste dintâi zile de după întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste înscriindu-se fidel obiectivelor Directivei operative dată de Marele Stat Major în seara zilei de 23 august, fiind antrenat în acţiunea de regrupare în zona din sudul ţării. Astfel, la 28 august a primit misiunea de a supraveghea, împreună cu alte unităţi române, şoseaua Bucureşti - Ploieşti în zona Miroslăveşti şi a lichida trupele germane aflate în retragere spre Ploieşti şi Braşov. În prima parte a lunii septembrie, regimentul se deplasează pe direcţia Tîrgovişte - Rucăr - Bran şi se alătură în zona Hoghiz - Braşov unităţilor române aflate în dispozitivul de acoperire a liniei de demarcaţie din Transilvania.

De subliniat este faptul că, încă din dimineaţa zilei de 24 august, partea sedentară a regimentului de la Piteşti a trimis un detaşament organizat pe două batalioane, cuprinzând şapte companii cu un efectiv de 19 ofiţeri, 49 de subofiţeri, 24 de elevi şi 1094 trupă, în zona Braşov, subunitate care a intrat în subordinea Armatei I şi a primit misiuni de a acţiona împotriva inamicului în localităţile Întorsura Buzăului, Aita Mijlocie şi Aita Mare. Integrat, împreună cu celelalte unităţi argeşene şi muşcelene, Diviziei 3 Infanterie şi Corpului de Munte, regimentul a participat activ la ofensiva din zona Braşovului şi până în centrul podişului transilvan. În aceste confruntări, regimentul a înfrânt contraatacurile inamice în sectorul său şi, prin lupte grele, a reuşit să-l respingă peste Târnave, până la Valea Nirajului. Continuând înaintarea, ostaşii argeşeni şi muşceleni au dus în zona Acăţari şi pe direcţia Acăţari-Corunca-Târgu-Mureş lupte crâncene pentru înfrângerea unui inamic hotărât să reziste cu orice preţ, favorizat fiind şi de configuraţia terenului. Lupte sângeroase au fost duse pentru urmărirea şi respingerea peste Mureş a inamicului, care dispunea de o apărare bine organizată şi puternic susţinută de artilerie. Dovedind mult curaj şi spirit de sacrificiu, utilizând din plin capul de pod realizat în sectorul Diviziei 3 Infanterie, ostaşii argeşeni au înaintat peste Mureş. Astfel, la 30 septembrie 1944, Regimentul 4 Dorobanţi a trecut prin apă Mureşul pe la nord de Mureşeni, podurile fiind distruse şi, în luptele grele desfăşurate timp de cinci zile, a pus stăpânire pe înălţimile de la nord de acest râu. S-a distins în mod deosebit batalionul II al regimentului, care, realizând un intrând în dispozitivul inamicului, a reuşit să-l respingă, cauzându-i pierderi în oameni şi materiale. Regimentul a continuat luptele la pădurea Secherişul Mare, la Ciumeşti şi Marna Nouă, urmărind inamicul pentru a nu-i da posibilitatea să se fixeze în teren.

Vitejia şi eroismul dovedite de ostaşii argeşeni şi muşceleni în luptele pentru eliberarea Transilvaniei au fost elogiate în ordinul de zi al comandantului Armatei a IV-a române, în care se consemna: „... în luptele viguroase purtate zi şi noapte contra unui inamic dârz şi mult superior, s-a distins Divizia 3 Infanterie [...] Pentru strălucitele sale fapte de arme, citez prin ordin de zi pe armată trupele Diviziei 3 Infanterie şi pe comandantul lor, generalul de brigadă Dumitru Ioan, împreună cu Regimentele 1 Vânători, 4 Dorobanţi, 30 Infanterie şi bateriile regimentelor 6 şi 15 Artilerie, care s-au acoperit de glorie luptând pentru eliberarea Ardealului ...”.

Pe teritoriul Ungariei, Regimentul 4 Dorobanţi a întreprins multe acţiuni operative, cum au fost cele pentru lărgirea capului de pod peste Tisa, eliberarea localităţilor Csöbay şi Mezozombor, provocând inamicului pierderi serioase în oameni şi materiale.

[267]*Ibidem*, nr. crt. 3279, passim.

În perioada 1-12 decembrie 1944, regimentul, reintegrat Diviziei 3 Infanterie, a participat la ultima acţiune de amploare pe teritoriul ungar – eliberarea localităţii Halmay, nod important de comunicaţii, puternic fortificat. În tot acest timp, regimentul a dat permanent atacuri de zi şi de noapte, rezistând contraatacurilor inamice, a măcinat continuu apărarea acestuia, provocându-i pierderi mari şi reuşind să ocupe satul. În aceste lupte regimentul a capturat peste 200 de prizonieri, 3 tunuri anticar, 2 aruncătoare de 60 mm, trenul de luptă al unui batalion şi mult alt material de război. Pentru aceste fapte de arme, regimentul, bravul său comandant, locotenent-colonelul Popescu Emil Anton, batalioanele I şi II comandate de căpitanii Drăguţ Dumitru şi Tomiuc Nicolae, ofiţerii – căpitan Iorga Ilie, Georgescu Florea, sublocotenentul Enăchescu Florea, precum şi sergentul-major Ruceanu Gheorghe, au fost citaţi pe Divizia 3 Infanterie prin Ordinul de zi din 20 decembrie 1944. Tot pentru aceste fapte, ostaşii români au fost citaţi la Radio Londra.

Pe teritoriul cehoslovac, activitatea operativă a regimentului a continuat într-un puternic ritm ofensiv, în pofida terenului foarte accidentat şi înzăpezit, a înverşunatei rezistenţe inamice favorizate de terenul stâncos, presărat la tot pasul cu cazemate şi mine. În lunile ianuarie şi februarie 1945, Regimentul 4 Dorobanţi a participat activ la luptele pentru eliberarea localităţilor Plesivec, Sitnik, Murany, Tisovec şi Brezno, obligându-l pe inamic să se retragă. În aceste lupte s-au distins în mod deosebit Compania a III-a de sub comanda locotenentului Amelio Olivotto, care a căzut ca un erou în fruntea subunităţii sale, Batalionul II comandat de căpitanul Ilie Iorga, precum şi Batalionul I comandat de căpitanul Mihail Tacu şi companiile I şi a II-a comandate de sublocotenentul Tăsică Ioniţă şi sublocotenentul Radu Teodorescu, toţi fiind citaţi prin ordine de zi pe regiment, iar unii dintre ei, decoraţi post-mortem.

De la începutul lunii martie şi până la victoria finală, în mai 1945, Regimentul 4 Dorobanţi a desfăşurat cu tenacitate acţiuni de luptă variate, a respins şi urmărit inamicul ce încerca să-şi prelungească agonia.

La 19 martie 1945, cu ocazia luptelor din sectorul Gron-Bresnica şi gara Gunda a fost rănit locotenent-colonelul Popescu Anton Emil, pe când se găsea în primele linii, conducând acţiunea unităţii sale. Pentru modul cum a condus regimentul, a fost citat pe Armată în Ordinul de zi din 8 aprilie 1945.

Eroismul şi spiritul de sacrificiu de care au dat dovadă ostaşii regimentului argeşean în luptele pentru eliberarea Transilvaniei, Ungariei şi Cehoslovaciei, au adus pentru drapelul acestui regiment, la 21 februarie 1947, Ordinul militar „Mihai Viteazul” cu spade, clasa a III-a.

Regimentul 4 Dorobanţi, desfiinţat în anul 1946, a încheiat astfel o existenţă glorioasă, drumul său de luptă fiind încununat cu laurii numeroaselor victorii.

Regimentul 30 Dorobanţi Muşcel. Prin Înaltul Decret nr. 1165 din 5 aprilie 1880 s-au creat încă 14 regimente de dorobanţi, în aşa fel încât aproape în fiecare judeţ să existe un regiment. În luna următoare a aceluiaşi an s-a creat Regimentul 30 Dorobanţi Muşcel[268], cu reşedinţa la Câmpulung[269]. Prin Înaltul Decret nr. 2329 din 2 iulie 1891, în urma dizolvării regimentelor de linie, regimentele de dorobanţi au primit denumiri noi. Regimentul 30 Dorobanţi Muşcel s-a numit Regimentul Muşcel Nr. 30[270], iar prin Înaltul Decret nr. 1028 din 1 aprilie 1904, Regimentul Muşcel nr. 30 a trecut din subordinea Brigăzii a 5-a Infanterie în subordinea Brigăzii a 6-a Infanterie[271].

---

[268] Monitorul oastei, nr. 15 din 10 iunie 1880, p. 434
[269] Monitorul oastei, Supliment la nr. 7 din 3 iunie 1881.
[270] Monitorul oastei, nr. 28 din 13 aprilie 1891, p. 445.
[271] A.M.R., fond Brigada 5 Infanterie, dosar 272, f. 13.

Fig. 98 - Ofiţerii Regimentului 30 Muşcel (carte poştală, circulată, 1905, în *Chipuri de odinioară din Muşcel* de Adrian Săvoiu, Gheorghe Chiţa, Ioan Crăciun, Ars Docendi – Universitatea din Bucureşti, 2010)

În anul 1913 Regimentul Muşcel nr. 30 a participat la campania din Bulgaria. Conform ordinului de mobilizare nr. 2 din 29 iunie1913, regimentul a trecut Dunărea pe la Izbiceni şi a participat la operaţiuni militare în zona Ciamacovţi, Ogleni, Sadovek. La 5 august 1913 s-a început evacuarea din Bulgaria pe direcţia Griviţa-Şistov-Zimnicea, regimentul intrând în garnizoana de reşedinţă, Câmpulung[272], la 23 august 1913.

La 28 august 1915, conform ordinului Marelui Stat- Major nr. 477 din 27 august 1915, Regimentul Muşcel 30 a intrat în compunerea „Grupului de acoperire Bran"[273], iar la 14 august 1916, regimentul 30 Dorobanţi era gata de luptă. Deşi a doua zi era mare sărbătoare – Sfânta Maria - ostaşii au răspuns imediat: „prezent!". La orele 21, conform ordinului nr. 1 al Brigăzii 6 infanterie din care făcea parte regimentul – cu efectivul de 59 de ofiţeri şi 2 590 trupă – va ataca prin surprindere vama de la Giuvala, înaintând spre Bran, care a fost cucerit. Victoria a fost plătită scump: locotenent-colonelul Poenaru Bordea şi alţi ofiţeri nu mai erau printre cei vii, alţi 28 de morţi fiind consemnaţi în rândul trupei. De la 17 la 31 august, regimentul continuă înaintarea în Ardeal prin Tohanu Nou, Tohanu Vechi, Zărneşti, Cristianu, unde au fost primiţi de populaţia românească cu flori şi urale. Lupte grele au fost date pentru cucerirea localităţii Şercaia, urmate de bătălia de la Olt din zilele de 30 august - 3 septembrie, unde muşcelenii au beneficiat de un susţinător inedit – romānca Maria Manciulea, care le-a arătat un vad de trecere a Oltului necunoscut inamicului. În continuare, regimentul muşcelean participă la operaţiunile de salvare a Grupului Olt, puternic atacat de inamic, susţinând lupte grele în zona Cincu Mare. Au urmat alte bătălii sângeroase la Bărcuţ, unde confruntarea militară i-a pus faţă în faţă pe muşceleni cu trupele germane comandate de generalul von Gerok, pe care le-a învins, dar cu pierderi semnificative: doi ofiţeri morţi, 12 ofiţeri răniţi, 54 trupă – morţi, 700 trupă – răniţi[274].

A urmat calvarul retragerii spre vechea frontieră, marcat de confruntări dure cu inamicul la Braşov, Dealul Cetăţuiei, Bod, Satulung şi Târlugeni. La 28 septembrie, Regimentul 30 „Muşcel" ocupă Muntele Bratocea, în legătură cu Detaşamentul de la Tabla Buţii. Acum se scrie una dintre paginile de glorie ale regimentului chemat să lupte pentru apărarea locurilor natale ale soldaţilor din compunerea lui şi care nu au dat înapoi. Retragerea s-a făcut la ordin, atunci când inamicul ameninţa cu încercuirea trupelor ce rezistau în zona Bran - Câmpulung. Pe aici nu s-a trecut!.

Începând cu 21 noiembrie 1916, până la 1 ianuarie 1917, Regimentul 30 „Muşcel" a părăsit pas cu pas pământul ţării ce era ocupat de inamic, retrăgându-se spre Siret. Operaţiunea de refacere

---

[272] Idem, fond Brigada 6 Infanterie, dosar 666, f. 1.

[273] Idem, fond „Colecţii arhivistice", dosar nr. crt. 3446, f. 1.

[274] Lt. colonel C. Calotescu, *În luptă cu Regimentul Muscel Nr. 30,* Editura Institutului de Arte Grafice „Lucia", Bucureşti, 1930, p. 108.

care s-a aplicat întregii armate române a fost efectuată şi de către regimentul muşcelean. Prima campare s-a situat în satul Drăguşani din Moldova. Aici este vizitat de regele Ferdinand şi regina Maria. Din suită a făcut parte şi generalul Berthelot, şeful Misiunii Militare Franceze în România. „Taica Burtălău", cum era alintat de soldaţi, s-a bucurat de o simpatie deosebită. Dovada: caporalul Ion Gh. Bratu din regimentul muşcelean, ajuns după război notar în comuna Pietroşani, judeţul Muscel, îi va da unuia dintre nepoţii săi numele generalului francez[275]. Cantonamentul este schimbat la 18 ianuarie în satul Orbeni. La sfârşitul lunii ianuarie, regimentul este introdus în front, ca rezervă a Corpului II Armată, la Muşuroaile, pe Valea Zăbrăuţului. Urmează o perioadă de defensivă, între 17 februarie şi 11 iulie 1917, în zona Mărăşti, în care militarii din compunerea regimentului s-au confruntat cu epidemia de tifos exantematic, dar şi cu inamicul. La 9 martie cade lovit de un glonţ inamic însuşi comandantul regimentului, lt. col. Alexandrescu.

Marile bătălii din vara anului 1917 găsesc regimentul dislocat la Mărăşti, la aripa stângă a Armatei a II-a, în inima celor mai mari confruntări cu duşmanul. Dealurile Momâia, Fundul Secăturii, Valea Şuşiţei, Mânăstioara, Dealul Poiana Zimbrului, Dealul Bataregă, Dealul Teiuşului, rămân nume de referinţă pentru istoria participării regimentului la Marele Război. Victoriile repurtate în acele zile, soldate cu înaintarea în teritoriul ocupat de inamic, sunt anulate de ordinul de retragere, determinat de defecţiunile survenite în zona trupelor ruse de la Mărăşeşti - Panciu. Pentru stăvilirea înaintării inamicului, care profită de retragerea ordonată trupelor române, se constituie Detaşamentul Colonel Alexiu (comandantul Brigăzii 6 Infanterie), din care a făcut parte şi Regimentul 30 Muşcel. În această structură va participa, între 2 şi 4 august 1917, la luptele de la Muncelu, la fel de dure şi glorioase ca şi cele de la Mărăşti. Între 15 şi 21 august regimentul a susţinut o nouă confruntare dură cu inamicul la Dealul Porcului, poziţie dominantă, importantă atât pentru Armata I, cât şi pentru Armata a II-a române. Preţul victoriei a fost de cinci ofiţeri şi 234 trupă – răniţi, 474 trupă - morţi şi dispăruţi. A fost momentul ce încununa un drum de glorie şi jertfe, răsplătite cu Ordinul „Mihai Viteazul" şi „Virtutea Militară".

Sfârşitul anului 1917 a adus dislocarea regimentului la Drăgăneşti-Deleni[276]. Odată cu Brigada a 6-a, la 17 ianuarie1918, s-a deplasat în zona Cuzeşti-Movileni, iar în iulie 1918, în zona Şoldoma-Crasna-Curteni. La 9 ianuarie1919, Regimentul „Muşcel" nr. 30 a fost retras din Basarabia în garnizoana de reşedinţă Câmpulung[277].

După ce s-a refăcut, în anul 1920, conform ordinului nr. 2280 din 23 ianuarie 1920 al Diviziei a 3-a Infanterie, regimentul a fost din nou dislocat în Basarabia, la Chişinău, ca rezervă a Grupului „General Popovici"[278]. Dislocarea regimentului în Basarabia a încetat la 15 septembrie 1922, de la această dată stabilindu-se din nou în garnizoana Câmpulung.

În baza Înaltului Decret nr. 1778, din 23 mai 1932, Regimentul „Muşcel" nr. 30 şi-a schimbat numele în Regimentul 30 Dorobanţi „Muşcel", denumire pe care a păstrat-o până la desfiinţare[279].

În ianuarie 1941 participă, alături de alte unităţi militare, la înăbuşirea rebeliunii legionare.

După decretarea mobilizării din 1941, Regimentul 30 Dorobanţi Muşcel a luat parte efectiv la luptele de pe Frontul de Est în Basarabia şi Transnistria, până în noiembrie 1941, iar după 23 august1944, la cele de pe Frontul de Vest[280], alături de celelalte unităţi ale Diviziei a 3-a infanterie. El s-a distins în luptele pentru eliberarea nord-vestului Transilvaniei, operând în structura Diviziei 3 Infanterie pe direcţia Aita Mare, Cristuru-Secuiesc, Sângiorgiu de Pădure. Urmărirea inamicului a continuat pe Valea Nirajului prin Acăţari, Corunca, spre Târgu Mureş. În perioada 14-25 octombrie, muşcelenii şi argeşenii au efectuat o urmărire viguroasă, integrată în frontul de luptă al Armatei IV, contribuind la depăşirea Porţii Someşului, la ruperea din mişcare a aliniamentelor de apărare

[275] Gheorghe Nicolescu, *Generalul H. M. Berthelot în conştiinţa românilor,* în Revista de Istorie Militară, Ediţie specială româno-franceză, nr. 3-4 (95-96), 2006, p. 59.
[276] *Idem*, fond Regimentul „Muşcel" nr. 30, dosar 2/1917, f. 375-395.
[277] *Ibidem*, dosar 9/1918, f. 375.
[278] A.M.R., fond „Colecţii arhivistice", dosar nr. crt. 3446, f. 400.
[279] Monitorul oastei, nr. 122 din 23 mai 1932, p. 3445.
[280] *Ibidem*, dosar 22/1941, 38/1942, 9/1943.

organizate pe catenele muntoase de la Lăpuş, Meseş şi Făget, debuşând la vest de Munţii Apuseni în Câmpia Tisei. La sfârşitul anului 1944, pentru participarea deosebită la operaţiunile militare din localităţile Detek, Csobaj, Garodna, regimentul a fost citat pe Divizia a 3-a prin Ordinul de zi nr. 119 din 20 decembrie 1944.

Fig. 99 - Regimentul 30 Infanterie (Câmpulung, foto, 1936, în *Chipuri de odinioară din Muşcel* de Adrian Săvoiu, Gheorghe Chiţa, Ioan Crăciun, Ars Docendi – Universitatea din Bucureşti, 2010)

În perioada februarie 1945 - aprilie 1945, Regimentul 30 Dorobanţi a participat la luptele din zona Banská Bystrica, Nem Pravna, Tužina, Čičmany, Zliechov.

În vara anului 1945 regimentul s-a întors în garnizoana de reşedinţă, Câmpulung[281].

Prin fixarea cadrului de pace al armatei de uscat şi din necesitatea reducerii efectivelor, conform Instrucţiunilor speciale 50.200 din 10 iunie1946, ale Marelui Stat Major, la 15 iunie 1946 Regimentul 30 Dorobanţi Muscel a fost desfiinţat[282].

Regimentul 44 Infanterie. A fost înfiinţat la 1 aprilie 1914[283], conform prevederilor Înaltului Decret nr. 1444, prin transformarea Batalionului de Rezervă Argeş, intrând în subordinea Corpului II Armată şi Comandamentului II Teritorial. Reşedinţa noii unităţi a fost stabilită la Piteşti. Nedispunând de un local propriu, personalul regimentului a fost instalat provizoriu în şase camere ale Regimentului „Argeş" nr. 4. De la aceeaşi unitate au fost primite şi o parte din cadrele ce au format nucleul regimentului, constituind o companie de cadre şi personalul biroului de recrutare Piteşti.

Imediat după constituire sunt concentraţi 205 rezervişti timp de 18 zile pentru împrospătarea instrucţiei, iar în mai 1914, altă serie compusă din 544 de oameni.

În 10 mai 1914 are loc la Palatul Regal din Bucureşti ceremonia primirii drapelului de către o delegaţie în frunte cu primul comandant al regimentului, locotenent-colonelul Toma Lişcu. De la înfiinţare până la intrarea armatei române în campanie se desfăşoară concentrările de instrucţie pentru rezervişti.

Dimineaţa zilei de 14 august 1916 a găsit regimentul concentrat în zona Boişoara-Titeşti-Perişani, cu efectivul de război[284]. Unitatea se afla aici încă din 15 decembrie 1915, lucrând la

[281] A.M.R, fond Divizia 3 Infanterie, dosar 2/1944, f. 71-73.
[282] *Ibidem*, dosar 7/1944, f. 159-164.
[283] *Idem*., fond Registre istorice şi Jurnale de operaţii, nr. 3554, passim.
[284] *Ibidem*, nr. 3556, passim.

amenajările genistice necesare celor trei linii de întărire de la nord şi sud de Titeşti. Ea intra în compunerea Grupului Olt-Lotru din cadrul Armatei 1, alături de regimentele 2, 42 infanterie, 1 Grăniceri, Batalionul 4 din Regimentul 2 Infanterie, batalioanele de miliţii „Radu Negru" şi „Argeş" şi un divizion de artilerie de munte, toate aceste unităţi grupate sub comandamentul Brigăzii 3 Infanterie.

Regimentul primeşte din partea comandantului Grupului Olt-Lotru ordinul să se concentreze la Robeşti, pe malul drept al Oltului. În cursul nopţii de 14 spre 15 august se execută ordinul primit: „La ora 12 noaptea clopotele de la biserică încep a suna, vestind decretarea mobilizării armatei româneşti şi intrarea în război cu Imperiul Austro-Ungar, căruia i se declarase război în vederea realizării idealului naţional, adică Unirea tuturor românilor şi scoaterea fraţilor noştri de sub jugul oprimatorilor unguri şi completarea faptelor de arme şi de dreptate făptuite de Mihai Viteazul cu trei sute de ani în urmă şi care a căzut prin trădarea asupritorilor. Marele act visat de secole îşi face primul pas şi tot ce este român pare a renaşte, şi bucuria ostaşilor atinge culmea freneziei, şi toţi aşteaptă cu nerăbdare momentul intrării în luptă pentru a primi marele şi sfântul botez al sângelui, mai ales că dinspre nord (frontieră) se aud împuşcăturile" – astfel descrie autorul jurnalului de operaţii momentul intrării regimentului în acţiune. În primele zile are loc urmărirea inamicului aflat în retragere spre satul Boiţa, apoi Veştem, pătrunderea adâncă în dispozitivul acestuia ducând trupele române până în apropiere de Sibiu.

Acţiunile de luptă desfăşurate de regiment s-au integrat efortului general al unităţilor române ce depăşiseră Carpaţii pentru eliberarea Transilvaniei. La 1 septembrie 1916, regimentul se distinge în luptele duse pentru înălţimea de la Grigorg Berg. A fost prima luptă susţinută cu trupele germane soldată cu o victorie categorică.

La 8 septembrie, comandamentul Corpului de Armată ordonă Regimentului 44 Infanterie să susţină atacul ce urma să fie declanşat a două zi de către Regimentul 48 Infanterie. Ordinul a constituit un nou prilej pentru regiment de a se remarca în mod deosebit. Stăpân pe creasta dealului Dosul Daia, batalionul este primit cu foc violent de mitraliere, care erau instalate pe dealul Muttel B şi la nord-vest de sat. În sprijinul inamicului intervine şi artileria de la Şura Mare şi Noul Săsesc. La dreapta dispozitivului batalionului I din Regimentul 44 Infanterie, o companie începe să se retragă. Inamicul a profitat şi a început să înainteze, căutând să întoarcă aripa dreaptă a batalionului. Însuşi comandantul acestuia, maiorul Ghermănescu, intervine şi, cu două plutoane din compania 3, punând gorniştii să sune, porneşte la contraatac, stăvilind înaintarea inamică şi dând timp companiilor 1 şi 2 să se retragă. În lupta corp la corp ce s-a dat pe creasta dealului Dosul Daia, batalionul are 12 morţi, 22 de răniţi şi 14 dispăruţi, reuşind să captureze la rându-i 46 de prizonieri, o mitralieră, peste 100 de arme, un aparat telefonic, un pistol de rachete şi o mare cantitate de muniţii.

Itinerarul de luptă al regimentului este marcat în continuare de noi fapte de arme săvârşite în zona Sibiului şi pe drumul greu al retragerii din toamna anului 1916. Astfel, la 15 septembrie, dispus în apropierea localităţii Mohu, respinge, sub ploaia de foc a artileriei inamice, un puternic atac ce obligase Batalionul 2 să bată în retragere. Atacat din toate direcţiile de un inamic superior numericeşte şi dotat cu mitraliere, el nu a început retragerea decât după ce şi-a sacrificat majoritatea ofiţerilor şi trupei. Bicicliştilor inamici şi mitralierelor, bravii infanterişti le-au opus baricadele de trăsuri şi voinţa neclintită de a rezista.

Pierderile suferite în retragere au fost deosebit de grele, necesitând efectuarea unor operaţiuni de refacere a subunităţilor în zona satului Titeşti, în punctul numit „La Şetre", în perioada 17-20 septembrie 1916. Ulterior se deplasează pentru a ocupa poziţiile defensive de pe Munţii Coţi şi Măgura, unde respinge încercările inamicului de străpungere a sistemului defensiv român, susţinând lupte grele la 28 septembrie şi 4 octombrie. În ziua de 8 octombrie, regimentul a primit ordin de retragere din poziţia de pe munţii Coţi şi a ocupat lucrările defensive de pe muntele Mormântu, până la stâna Zănoaga. Între 11 şi 15 octombrie are loc o nouă confruntare cu inamicul ce presa puternic pentru a străpunge apărarea noastră. Pierderile suferite de regiment stau mărturie eroismului cu care militarii din compunerea lui, de la soldat la ofiţer, au luptat pentru stăvilirea înaintării inamicului. Ducând lupte grele la Perişani, Spini, la nord de Sălătrucu, la Şuici şi Ianculeşti, se retrage prin Morăreşti şi Moşoaia până la Piteşti, unde ajunge în ziua de 11 noiembrie,

fiind cantonat o noapte în propria cazarmă. Din Piteşti, prin Goleşti, Răzvad, Târgşor, Ploieşti, Mizil, Buzău, Râmnicu Sărat, Focşani, Adjud, ducând permanent lupte de apărare şi hărţuire cu un inamic superior numericeşte, Regimentul 44 Infanterie, ca, de altfel, întreaga armată română, parcurge drumul lung şi dureros al retragerii spre Moldova, devenită singurul colţ de pământ românesc liber de inamic, leagănul speranţelor renaşterii poporului român.

La 24 decembrie, efectivele care mai rămăseseră au ajuns în satul Hodora, judeţul Iaşi, destinat să-i servească drept cantonament pentru refacere. Aici se desfăşoară acţiunea de completare a efectivelor şi instruire a tinerilor recruţi primiţi de regiment până la 6 martie 1917, când, potrivit noii ordini de bătaie a armatei, adoptate în vederea unei reorganizări corespunzătoare a resurselor umane de care mai dispunea, Regimentul 44 Infanterie a fuzionat cu Regimentul 68 Infanterie[285], practic desfiinţându-se. Pentru executarea ordinului, el se îmbarcă şi este transportat pe calea ferată la Orbeni, în Moldova, unde se găsea Regimentul 68 Infanterie.

Regimentul 70 Infanterie. A luat naştere ca urmare a Înaltului Decret nr.1444 din 1 aprilie 1914[286], prin transformarea Batalionului de rezervă „Muşcel", intrând în subordinea Corpului 2 Armată şi Comandamentului 2 Teritorial. Reşedinţa regimentului a fost fixată în garnizoana Câmpulung, iar o parte din personalul necesar nucleului unităţii a fost repartizat de la Regimentul „Muşcel" nr. 30.

Din cauza frigului, regimentul este nevoit să părăsească bivuacul unde cantonase din lipsă de local şi să instaleze două batalioane în barăcile bâlciului din oraş, ale căror acoperişuri au fost dublate cu foi de cort pentru a nu răzbi ploaia. La 13 septembrie 1914 se hotărăşte, lipsindu-i posibilităţile de cazare, ca întreaga unitate să fie cantonată în satele vecine Câmpulungului. În acest scop, regimentul a părăsit garnizoana Cîmpulung, instalându-se cu Batalionul I în satul Vişoi şi cu celelalte două în Voineşti. La 27 aprilie 1915, când a fost gata noul local, s-au ocupat pavilionul de comandament, magaziile şi remiza de trăsuri, fiind reziliat contractul cu Ilarian Velculescu, în ale cărui case închiriate fusese cantonată comanda regimentului. Pentru cazarea trupei au fost cedate cinci barăci de către Regimentul „Muşcel" nr. 30.

Pe parcursul anului 1915 au loc concentrări de rezervişti cu specialităţile infanterie, gornişti, sanitari, biciclişti, telefonişti, agenţi de legătură, semnalizatori, brancardieri, veterinari, peste 800 de miliţieni care au fost instruiţi potrivit specialităţii fiecăruia. În ziua de 27 iulie 1915, regimentul s-a instalat în bivuac (tabără) pe dealul numit Creţişoara, situat în partea de nord-vest a oraşului, ocupând o suprafaţă de şapte hectare şi jumătate. Pentru adăpostirea cailor şi trăsurilor s-a construit un şopron de scânduri, precum şi adăposturi pentru bucătării şi s-au amenajat două izvoare şi o fântână cu pompă.

După ce, în martie 1916, sunt instruiţi peste 1 143 de rezervişti, la 9 august s-a dat ordin de concentrare a tuturor ofiţerilor şi oamenilor de trupă, iar regimentul a primit misiunea de a concura cu celelalte unităţi ale diviziei la acoperirea Dunării în sectorul Olteniţa. La 6 septembrie se produce o nouă modificare a misiunii regimentului care, împreună cu întreaga Brigadă 24 Infanterie, se dislocă pe calea ferată în Dobrogea, sub ordinele Brigăzii 24 Infanterie din compunerea Diviziei 12. Aici rămâne până la 1 octombrie, când întreaga divizie este dislocată pe frontul din Carpaţii Meridionali. Bravii muşceleni şi-au făcut pe deplin datoria, stăvilind cu preţul vieţii multora dintre ei încercările inamicului de a străpunge apărarea noastră menţinându-se pe poziţie sub ploaia de foc a artileriei sau executând recunoaşteri curajoase în dispozitivul inamic. În cursul unei asemenea recunoaşteri executate la 21 septembrie 1916, printre cei cinci ofiţeri şi 188 de soldaţi morţi şi răniţi s-a aflat şi magistratul Dimitrie Golescu – descendent al ilustrei familii de pe plaiurile muşcelene, înrolat ca soldat voluntar în Compania 1 a regimentului.

Ajuns la Câmpulung în dimineaţa zilei de 3 octombrie 1916, regimentul intră – împreună cu întreaga Divizie 12 – în compunerea Grupului „Nămăeşti" de sub comanda generalului Traian Găiseanu. Acum se declanşează formidabila presiune exercitată de inamic pe întreaga fâşie de

[285] *Ibidem*, nr. 3556, passim.
[286] *Ibidem,* nr. 3685*,* passim.

apărare a Grupului „Nămăeşti". Timp de 40 de zile, efortul muşcelenilor din Regimentul 70 Infanterie s-a subsumat celui al tuturor unităţilor române ce acţionau în această zonă pentru apărarea culoarului Rucăr-Bran şi a oraşului Câmpulung. Rezistenţa eroică a unităţilor române a zădărnicit toate eforturile inamicului de a străpunge apărarea. La Plăişorul Mic şi Dealul Văii Uluc s-au distins în mod remarcabil maiorul Grigore Grecescu, căpitanul activ Traian Zaman, locotenentul activ Iosif Teodorescu (viitorul general, comandant al Comandamentului Militar al Capitalei la 23 august 1944), locotenentul Gheorghe Popescu, sublocotonentul în rezervă Dumitru Găldău, precum şi mulţi alţi ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi.

Mulţumit de modul în care muşcelenii şi-au făcut datoria, generalul Razu, comandantul Diviziei 12 Infanterie, consemna în ordinul de operaţii din 16 octombrie 1916: „Aduc mulţumirile mele pentru intervenţia hotărâtă a Regimentului 70 Infanterie, când Regimentul 50 şi Batalionul 49, respinse, se retrăgeau, şi vă rog ca pe viitor să procedaţi la fel, evitând cu orice preţ străpungerea".

La 13 octombrie, coloane inamice puternice au pornit pe direcţia Lereşti, Clăbucet, valea Argeşelului şi Pravăţ, angajându-se serios cu intenţia manifestă de a sparge frontul sectorului Pravăţ dar, izbindu-se de zidul de fier al apărătorilor, sunt nevoite să se retragă, lupta luând sfârşit pe întreg sectorul dealul Pravăţ cu distrugerea tuturor coloanelor inamice ce au susţinut formidabilul atac. Acţiunile de luptă culminează cu cele din ziua de 1 noiembrie. Inamicul a dezlănţuit un uragan al artileriei de toate calibrele, care pisează timp de două ore fiecare palmă de pământ, şi apoi atacul. S-a ordonat declanşarea contraatacului, care se pronunţă la orele 8 seara, ajungându-se la lupta la baionetă, care durează aproape o oră. O parte dintre muşceleni reuşesc să se insinueze în flancul şi în spatele inamicului, distrugându-i rezerva eşalonată în adâncimea dispozitivului, şi să pună capăt luptei ce se încheie cu o victorie deplină şi cu recucerirea Plăişorului Mic, la orele 11 noaptea. Toate contraatacurile încercate de inamic s-au izbit de un zid de netrecut.

Fig. 100 - Defilare pe bulevardul din Câmpulung (foto din perioada interbelică, în *Chipuri de odinioară din Muşcel* de Adrian Săvoiu, Gheorghe Chiţa, Ioan Crăciun, Ars Docendi – Universitatea din Bucureşti, 2010)

Rezistenţa eroică opusă de regimentele române care au apărat culoarul Rucăr-Bran ia sfârşit nu ca urmare a acţiunilor inamicului pe acest front, ci datorită insucceselor de pe celelalte fronturi. La 15 noiembrie 1916, comandantul Armatei a 2-a, generalul Alexandru Averescu, ordonă încetarea luptei şi retragerea. Apreciind faptele de arme ale Grupului „Nămăeşti", Averescu spunea: „Poziţiunile pe care le părăseşte Grupul Nămăeşti, pe care a ştiut să le apere timp de o lună cu îndărătnicie şi bravură, mai presus de orice laudă, împotriva unui duşman îndrăzneţ şi înzestrat cu toate mijloacele moderne puternice, pe care experienţa de 2 ani de zile l-a învăţat să le întrebuinţeze

cu toată dibăcia închipuită. Îmi fac o adevărată datorie a exprima prin ordin de zi, ofiţerilor şi trupei din Grupul „Nămăeşti", desăvârşitele mele mulţumiri pentru vitejia desfăşurată pe poziţiunile din jurul punctului al cărui nume îl poartă, de care vom avea întotdeauna dreptul să vorbim cu mândrie".

Era punctul culminant al unor zile de glorie pentru Regimentul 70 Infanterie şi începutul calvarului retragerii, care se va opri în tranşeele de pe dealul Mărăşti. Parcurgând itinerarul presărat cu numeroase lupte de hărţuire, cu atacuri şi contraatacuri date în retragere, cu efectivele subţiate până la nivelul unui singur batalion, el străbate localităţile Voineşti, Pietroşi, Şipotul, Vulcana de Sus, Pucioasa, Bucov, Loloeasca, Mizil, Buzău, Râmnicu Sărat, Vităneşti, Varniţa, Muncelu, Mărăşti. Regimentul se va desfiinţa, contopindu-se, la 4 ianuarie 1917, în focul luptelor de pe dealul cu adânci rezonanţe în istoria naţională – Mărăşti – cu Regimentul 62 Infanterie.

Divizia 3 Infanterie. Divizia 3 Infanterie s-a înfiinţat în baza Înaltului Decret nr.556 din 22 ianuarie1889, în garnizoana Târgovişte, fiind subordonată Corpului 2 Armată şi având în compunere Brigada 5 Infanterie cu sediul la Piteşti, formată din Regimentul 4 Infanterie, Regimentul 30 Infanterie şi Brigada 6 Infanterie cu sediul la Târgovişte, formată din Regimentul 22 Infanterie cu sediul la Târgovişte şi Regimentul 28 Infanterie cu sediul la Găeşti[287].

La 23 aprilie 1900, Regimentul 6 Artilerie, mutându-şi garnizoana din Bucureşti la Piteşti şi recrutându-şi efectivele de pe teritoriul diviziei, trecea în subordinea acesteia[288].

Prin Legea de organizare a armatei promulgată cu Înaltul Decret nr. 917 din 29 martie 1908[289], fiecare divizie de infanterie primea în subordine un batalion de vânători şi o brigadă de artilerie, Diviziei 3 infanterie revenindu-i în acest sens Batalionul 2 Vânători „Regina Elisabeta"[290]. În anul următor, prin înfiinţarea la Târgovişte, în baza înaltului Decret nr. 1459 din 20 aprilie 1909, a Brigăzii a 3-a Artilerie şi a Regimentului 15 Obuziere, care îşi recrutau efectivele tot de pe teritoriul diviziei, acestea au intrat în subordinea ei[291].

În noaptea de 14/15 august 1916, la mobilizarea generală a armatei, divizia şi-a mobilizat efectivele din subordine[292]. La data de 01 aprilie 1917, organica diviziei era completată cu Serviciul artilerie, Serviciul geniu şi Serviciul intendenţă[293].

Începând din august şi până în decembrie 1916, Divizia a 3-a infanterie a luat parte la luptele de la Bran, Tohanu Vechi, Poiana Mărului, Şinca Nouă, Tabla Buţii şi Bratocea[294]. Ea a primit misiunea de a apăra frontul afectat cu Grupul Bratocea, Grupul Tabla Buţii şi Detaşamentul Predeluş, unde a rezistat până la jumătatea lunii noiembrie, când, sub presiunea inamicului şi în condiţiile spargerii frontului în alte sectoare, s-a primit ordin de retragere. Pe parcursul retragerii a suţinut lupe grele pe linia Băsceni, la Pârscovul, Dealul Măgura, până în ianuarie 1917, când Divizia 3 a fost dislocată în Moldova în zona Târgu Frumos-Valea Oilor-Găneşti.

După reorganizarea armatei din primăvara anului 1917, la sfârşitul lunii iunie şi începutul lunii iulie, pe frontul dintre Măgura Caşin şi Răcoasa, sub comanda generalului de corp de armată Alexandru Averescu, au operat şi militarii Diviziei 3 Infanterie[295].

La data de 11iulie 1917, Corpul 2 Armată a atacat decisiv între Poiana Încărcătoarea şi Mărăşti, atac la care a participat, printre alte forţe, şi Divizia 3 Infanterie, întărită cu Regimentul 18 Infanterie din Divizia 1[296]. Ea a eliberat o serie de localităţi, continuând înaintarea cu dispozitivul său până pe malul Râului Putna, atingând în continuare obiectivul ordonat de armată[297].

---

[287] Monitorul oastei, nr. 13 din 17.03.1889.
[288] *Idem*, fond Regimentul 6 artilerie, dosar 136, f. 6.
[289] Monitorul oastei, nr. 15 din 20.04.1908.
[290] A.M.R., fond Batalionul 2 Vânători „Regina Elisabeta", dosar 329, f. 186.
[291] *Idem*, fond Regimentul 15 Artilerie, dosar 150, f. 3.
[292] *Idem*, fond Divizia 3 Infanterie, dosar 11/1916, anexele a şi b.
[293] *Ibidem*, anexa 373.
[294] *Idem*, fond Regimentul 6 artilerie, dosar 136, f. 5-22.
[295] *România în anii Primului Război Mondial*, vol. II, Editura Militară, Bucureşti, 1987, p. 147.
[296] *Ibidem,* p. 165.
[297] *Ibidem*, p. 193.

În ziua de 17 august 1917, fără mare presiune din partea inamicului, trupele ruse au părăsit linia satul Ireşti - Cota 487 (Dealul Ireştilor) - Cota 378 (Dealul Porcului). S-a trimis din rezerva de la aripa stângă a diviziei ca să ocupe poziţiile părăsite de ruşi (Cota 487, Dealul Ireştilor). Misiunea a început să se execute, însă odată ce s-a ajuns la o mică distanţă de trupele inamice, s-a început o luptă foarte violentă de infanterie şi mitraliere, iar artileria inamică de toate calibrele a dezlănţuit o ploaie de foc pe tot frontul nostru. Lupta a fost crâncenă de ambele părţi, iar trupele noastre au rezistat cu un curaj demn de toată lauda. Confruntările cu inamicul au continuat pe frontul diviziei şi în zilele următoare, pe poziţiile de pe Dealul Porcului şi pe valea Şuşiţei.

Cu prilejul luptelor de la Mărăşti (11-17 iulie) şi de la Dealul Porcului (16-20 august), M.S. Regele a sosit pe frontul Diviziei a 3-a în punctul Poiana Ţigăncii de pe Dealul Mare, pentru a decora ofiţerii şi trupa din divizie, care s-au distins pentru fapte de arme. După trecerea în revistă, regele a decorat personal drapelele Regimentului 2 Vânători, Regimentului 18 Infanterie şi Regimentului 30 Infanterie cu Ordinul „Mihai Viteazul" clasa a III-a şi Medalia „Virtutea Militară" clasa I, iar drapelul Regimentului 4 Infanterie numai cu Ordinul „Mihai Viteazul". Apoi a urmat decorarea ofiţerilor cu Ordinul „Mihai Viteazul" şi „Steaua României" cu spade şi a gradelor inferioare cu Medalia „Virtutea Militară".

Odată cu stabilizarea frontului, confruntările cu trupele inamice s-au redus în dese rânduri la ciocniri de patrule, bombardamente de artilerie, atacuri şi contraatacuri pe un front limitat[298].

Încheierea armistiţiului la 22 noiembrie 1917 a găsit divizia pe vechile poziţii de pe dealurile din jurul Mărăştilor, pe care le-a părăsit abia în februarie 1918, dislocându-se în zona Bivolari.

După încheierea tratativelor de pace la 23 aprilie 1918, divizia a fost supusă operaţiunii de demobilizare[299].

Conform ordinului Marelui Cartier General nr. 7032 din 17 februarie 1920, la 21 februarie 1920 divizia a fost concentrată şi trimisă în Basarabia, în zona Chişinău, ca rezervă a Grupului „General Popovici", pentru a asigura paza şi siguranţa frontierei împotriva atacurilor ruşilor bolşevici. De aici s-a întors în septembrie 1922[300].

Prin Înaltul Decret nr. 390, din 8 februarie 1921, Batalionul 2 vânători „Regina Elisabeta" a ieşit din subordinea diviziei, intrând în compunerea organică a Diviziei 1 Vânători[301].

Pe data de l octombrie 1923, Divizia a 3-a infanterie s-a dislocat din garnizoana Târgovişte la Piteşti[302].

Conform ordinului nr. 2390/1933 al Marelui Stat- Major şi ordinului nr. 689/1933 al Corpului 2 Armată, începând din data de 20 decembrie 1933 a intrat în compunerea diviziei şi Regimentul 1 Vânători[303].

Prin desfiinţarea Brigăzii a 3-a Artilerie, în baza Înaltului Decret 1559/1941, regimentele 6 şi 15 artilerie intrau în subordinea directă a diviziei, la data de l februarie 1941[304]. Organica diviziei se modifică, înfiinţându-se la 1 ianuarie 1942 Comandamentul infanteriei şi Comandamentul artileriei[305]. În conformitate cu ordinul nr. 533l din 121943 al Marelui Stat-Major, Secţia 1, Comandamentul diviziei infanterie şi-a schimbat denumirea în Comandamentul Brigăzii a 3-a Infanterie, iar Comandamentul artileriei – în Comandamentul Brigăzii a 3-a Artilerie[306].

Primăvara anului 1944 aduce concentrarea şi deplasarea ei în zona Iaşi, Permanenţa rămânând să funcţioneze în garnizoana Piteşti. După ruperea frontului defensiv în zona Iaşi de către trupele sovietice în luna august 1944, divizia s-a retras către sud, la 23 august 1944 găsindu-se la Focşani, de unde a continuat retragerea până în zilele de 29 şi 30 august, când a ajuns în localităţile

298 A. M. R., fond Colecţii arhivistice RIJO I, dosar 1855, f. 1-394.
299 *Idem*, fond Regimentul 15 Obuziere, dosar 153, f. 17-18.
300 *Idem*, fond Divizia 3 Infanterie, dosar 43/1920, f 47.
301 *Idem*, fond Batalionul 2 Vânători „Regina Elisabeta", dosar 205, f. 1.
302 *Idem*, fond Marele Stat-Major, Secţia Organizare-mobilizare, dosar 1820, f. 4.
303 *Idem.,* fond Batalionul 1 Vânători, dosar 204, f. 17-18.
304 *Idem*, fond Marele Stat- Major, Secţia Organizare-mobilizare, dosar 1820, f. 10.
305 *Idem*, fond Divizia 3 Infanterie, dosar 109/1942, f. 10.
306 *Ibidem*, dosar 3/1943, f. 123.

Miroslăveşti şi Ţigăneşti. Aici a participat la luptele pentru curăţirea şoselei Bucureşti-Ploieşti de unităţile germane care se scurgeau spre Ardeal prin Valea Prahovei[307].

Între 2 şi 6 septembrie divizia s-a deplasat în zona Braşov, unde s-a refăcut, fiind întregită cu unităţi de recruţi, şi a luat comanda unei părţi din trupele ce operau în Ardeal împotriva germanilor şi ungurilor[308]. După 6 septembrie 1944, Divizia a 3-a infanterie a luat parte la luptele pentru deschiderea defileului Racoş şi Baraolt, eliberând localităţile Aita Mare, Aita Mijlocie, Dealul Teiuşului, Micloşoara, Baraolt, Jimbor şi Satul Nou, la luptele de pe văile Nirajului, Mureşului şi lărgirea capului de pod de la nord de Mureşeni, ca şi la luptele de eliberare a altor localităţi[309]. Numai în zilele de 19 şi 20 septembrie, pierderile ei s-au cifrat la şase ofiţeri, doi subofiţeri şi 215 trupă[310]. Ultima mare etapă a bătăliei pentru eliberarea teritoriului naţional s-a derulat între 21 şi 25 octombrie. Susţinând lupte grele la Bobota, Sărmăşag, Supurul de Sus, Ciumeşti şi Marna Nouă, Divizia va depăşi graniţa de stat a României la 25 octombrie 1944, pătrunzând în Ungaria. De la această dată ea va acţiona la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean, participând la marile operaţiuni de pe Tisa, de pe Valea Hernadului, care s-au soldat cu cucerirea masivului muntos Hègyalja şi cu deschiderea căii de pătrundere spre Cehoslovacia[311]. Pe teritoriul Cehoslovaciei, divizia acţionează până la 26 februarie 1945 sub comanda Corpului 51 Armată sovietic, remarcându-se în luptele pentru cucerirea oraşului Pleşiveţ. La sfârşitul lunii februarie ea desfăşoară acţiuni operative pe direcţia generală Očová, Zolna, Banská-Bystrica, eliberând localităţile Očová, Zolna, Lucove, forţând râul Hron, cucerind ulterior Kremnica[312]. Urmărirea viguroasă a inamicului continuă, acesta fiind silit să se retragă, marea unitate argeşeană găsindu-se la 11 mai, momentul încheierii operaţiunilor, în zona Karlov, Polnička, Svetnov, unde rămâne până la 9 iunie 1945, când a început drumul revenirii în ţară, ajungând la 22 august 1945 în garnizoana de reşedinţă Piteşti.

Prin trecerea la cadrul de pace stabilit pentru armata de uscat, în conformitate cu Instrucţiunile speciale nr.50200 din 10 iunie 1946 ale Marelui Stat-Major şi ordinul nr. 20057 din 9 iunie1946 al ministrului de Război, pe data de 15 iunie 1946 Divizia 3 Infanterie s-a desfiinţat, predând materialele, arhiva şi drapelul de luptă Diviziei de voluntari „Horia, Cloşca şi Crişan", iar armamentul, la Depozitul de armament Târgovişte, lichidarea administrativă făcându-se la 15 iulie 1946.

Regimentul 6 Artilerie. Unitatea s-a înfiinţat în baza Înaltului Decret nr. 829, din 1 aprilie 1883, fiind compus din trei baterii permanente şi trei baterii teritoriale şi având garnizoana în Bucureşti[313].

La 9 mai 1884, în cadrul unei ceremonii care s-a desfăşurat la Palatul Cotroceni, a fost acordat drapelul regimentului. Sfinţirea drapelului s-a făcut în ziua de 10 mai 1884, conform ordinului Diviziei 4 Infanterie, nr. 1742, în prezenţa comandantului regimentului.

În 21 aprilie 1900, regimentul a fost dislocat din garnizoana Bucureşti în garnizoana Piteşti. Regimentul a fost implicat în primăvara anului 1907 în acţiunile de reprimare a răscoalelor ţărăneşti şi menţinerea ordinii în localităţile Slobozia, Fierbinţi şi Glavacioc, Trepteni, Vitomireşti, Ciomăgeşti, unde, pentru a-i determina pe locuitori a-i preda pe toţi capii răzvrătiţilor, s-au tras două focuri de tun într-un mal de lângă sat. În zilele următoare, s-au arestat în total 150 de răsculaţi, care s-au transportat la Piteşti, în manejul regimentului. Detaşamente compuse din militari din unitate au mai fost dislocate la Teiu, Răteşti, Furdueşti, Mozăceni, Rociu, Gliganu, Bârlogu, Florica, Găvana, Moşoaia, Prundu, Smeura.

Pentru prevenirea unor noi răscoale ţărăneşti a fost destinat un divizion, care la 30 iunie a intrat în compunerea Detaşamentului mixt de la Costeşti (Argeş). Acesta era format din divizionul sus-amintit, Batalionul 2 Vânători şi două escadroane din Regimentul 1 Roşiori, cu misiunea de a

---

307 *Ibidem*, dosar nr. l, f. 254, 279, 280, 283, dosar 98, f. 18.
308 *Ibidem.*
309 *Ibidem*, dosar 98, f. 1-3.
310 Gheorghe Nicolescu, *Contribuţia unităţilor militare argeşene la războiul antihitlerist,* în „Argeş", nr. 5/1985, p. 4.
311 *Ibidem.*
312 *Ibidem.*
313 A.M.R., fond Registre istorice şi Jurnale de operaţii, nr. 2709, f. 38 şi următoarele.

acționa în momentul declanșării de noi mișcări țărănești. Din bivuacul stabilit în satul Celești, trupele au revenit în cazarmă la 19 iulie 1907.

La 29 ianuarie 1909, A.S.R. Principele Ferdinand, comandantul Corpului II Armată, i-a examinat pe ofițerii propuși pentru înaintare la alegere, după care, cu un tren special, Alteța Sa a părăsit garnizoana Pitești.

Prin Înaltul Decret nr.4609 din 29 iunie 1913, regimentul, cu toate unitățile, a fost mobilizat. În dimineața de 29 iunie a început deplasarea spre zona de operații, fiind întâmpinat cu urale de către piteșteni, care au organizat pe strada Egalității o adevărată „bătaie de flori". Fără a lua parte efectiv la lupte, artileriștii au revenit în garnizoană la 20 august și au fost cantonați la vest de Bănănăi, unde au rămas în carantină timp de cinci zile. Pierderile datorate îmbolnăvirii de holeră pe timpul campaniei au fost de 11 persoane: doi sergenți, doi brigadieri și șapte soldați. Prin Înaltul Decret nr.6242, din 7 noiembrie 1913, Majestatea Sa Regele Carol I a conferit medalia comemorativă „Avântul Țării" tuturor militarilor și asimilaților de orice grad care au luat parte la campania din 1913, precum și celor care au fost însumați, atașați sau întrebuințați cu diferite însărcinări la corpurile de trupă ori la serviciile armatei.

La 7 decembrie 1914, regimentul a serbat inaugurarea monumentului ridicat la poarta cazărmii în amintirea celor morți în campania din 1913 în Bulgaria. Serviciul religios a fost oficiat de Î. P. S. Episcopul Calist al Eparhiei Argeș, la eveniment participând un public numeros, în frunte cu prefectul de Argeș, Nicolae Brânzeu, și primarul orașului Pitești, Alexandru Fostiropol[314].

La 15 august 1916 s-a ordonat, prin Înaltul Decret Regal nr. 2784, mobilizarea întregii armate. Din cauza evenimentelor, partea sedentară a regimentului a primit ordinul telegrafic numărul 4451/1916 al Marelui Stat-Major de a se deplasa imediat în garnizoana Târgoviște. A fost îmbarcată o parte din averea corpului și arhiva mai importantă, multe materiale rămânând în cazarmă la Pitești din lipsă de vagoane. Precipitarea evenimentelor a determinat retragerea succesivă a părții sedentare spre Moldova, astfel că, la 21 noiembrie 1916, debarcă la Roman, fiind cazat într-un pavilion din cazarma Regimentului 8 Artilerie, după care, la 4 ianuarie 1917, este cantonat în satul Valea Oilor, comuna Bălțați, județul Iași. Partea activă a regimentului a parcurs întregul drum de luptă al Diviziei 3 Infanterie, contopindu-se cu partea sedentară la 2 august 1918 în comuna Tg. Trotuș, județul Bacău.

Fig. 101 - Ofițeri ai Regimentului 6 Artilerie (foto, colecția Muzeului Județean Argeș)

Conform ordinului Marelui Cartier General nr. 30461/1919, Regimentul 6 Artilerie, cu un efectiv de 30 de ofițeri, 460 trupă, 140 de cai, materiale și trăsuri, împreună cu întreaga gospodărie, s-a dislocat din comuna Tg.Trotuș pe calea ferată spre Pitești. Dislocarea s-a efectuat în șase trenuri, fiecare compuse din 50 de vagoane, iar la 16 februarie 1920 s-a primit ordin de dislocare a

[314] *Ibidem.*

Regimentul 6 Artilerie în Basarabia, unde a rămas până în septembrie 1922. La 23 septembrie regimentul a sosit în bune condiții la Pitești.

În perioada celui de - al Doilea Război Mondial regimentul a participat, în compunerea Diviziei 3 Infanterie, la acțiuni de luptă atât pe frontul de est, cât şi pe cel de vest. La 19 august 1945, Regimentul 6 Artilerie s-a întors în garnizoana de la Piteşti[315].

Prin Instrucțiunile speciale nr. 50200, din 10 iunie 1945, privind organizarea armatei de uscat, Regimentul 6 Artilerie a intrat în subordinea Diviziei 2 Voluntari „Horia Cloşca şi Crişan"[316].

În urma ordinului nr. 51383, din 20 iunie 1946, al Marelui Stat-Major, regimentul este dislocat din Garnizoana Piteşti în Garnizoana Curtea de Argeş[317]. În virtutea aceluiaşi ordin, Regimentul 15 Artilerie se desființează prin contopirea cu Regimentul 6 Artilerie[318].

Conform ordinului Diviziei 2 Voluntari „Horia, Cloşca şi Crişan" nr. 12091 din 11 august 1947, se transformă în Regimentul 6 Artilerie Anticar.

Regimentul 15 Artilerie. A fost înființat „în ziua de întâi aprilie 1909, adică în al 43-lea an de glorioasă domnie a M. S. Regelui Carol I, spre a răspunde dorințelor propăşirii armatei române şi a o menține la înălțimea unei organizațiuni noi şi a unui armament modern", în baza Înaltului Decret nr.1459[319], având garnizoana de reşedință la Târgovişte. Ulterior i se stabileşte reşedința la Giurgiu. Conform ordinului Marelui Cartier General din 22 decembrie 1916, regimentul se transformă în Regimentul 15 Obuziere.

În campania din vara anului 1917, regimentul acționează în compunerea Diviziei 3 Infanterie la Mărăşti, înscriind alături de celelalte unități ale armatei române una din cele mai glorioase pagini din istoria acestui război. În ziua de 15 septembrie 1918, prin Înaltul Decret nr. 2490, Regimentul 15 Obuziere a fost decorat cu Ordinul „Steaua României" cu spade, în grad de cavaler. Ca urmare, ofițerii, reangajații şi trupa în termen au primit dreptul de a purta furajera acestui ordin. La 21 mai 1919, drapelul Regimentului, însoțit de comandant, este transportat la Iaşi pentru a fi decorat şi a lua parte la parastasul celebrat la Mitropolia din Iaşi pentru pomenirea eroilor campaniei 1916- 1918.

În vederea participării la campania din Ungaria, ca urmare a ordinului Marelui Cartier General, pleacă în zona de operații, la 12 iulie 1919, Bateria 3 din Regimentul 15 Obuziere.

Conform ordinelor primite, la 24 februarie 1920, Divizionul I din cadrul regimentului este dislocat în Basarabia, iar Divizionul II rămâne în garnizoană, luând denumirea de partea sedentară a regimentului. La 23 iunie 1922, partea sedentară a Regimentului 15 Obuziere a primit ordin să se mute din garnizoana Giurgiu în garnizoana „definitivă" Piteşti, iar în septembrie a avut loc dislocarea şi a părții active a regimentului din Basarabia la Piteşti. De aici va fi mutat în scurt timp, la 15 noiembrie 1923, în Turnu Măgurele, unde va rămâne până în toamna anului 1940.

Țara ciuntită în urma amputărilor teritoriale este obligată să asigure redislocarea unităților ce îşi avuseseră garnizoanele în teritoriile cedate. Se efectuează modificări în organizarea armatei, printre unitățile care îşi schimbă ganizoana aflându-se şi Regimentul 15 Artilerie. Evenimentele tragice din vara anului 1940 găsiseră unitatea în cantonament în Trestiana, județul Iaşi, de unde intră în dispozitiv pe Prut, în regiunea Huşi. Ulterior, regimentul este retras de pe graniță şi inclus în gruparea destinată apărării capitalei. Ca urmare, între 8 şi 11 noiembrie 1940, efectivele regimentului s-au deplasat pe jos de la Buftea la Curtea de Argeş – noua sa garnizoană. Dislocarea s-a desfăşurat în condiții normale, Regimentul 15 Artilerie, cu patru baterii înhămate şi drapelul acestuia, a fost primit în mod oficial de autoritățile civile şi militare ale oraşului, sosind pentru prima oară în această garnizoană. Încartiruirea s-a făcut în cazarma existentă deja, construită în 1909-1910 şi care fusese destinată inițial Regimentului „Radu Negru" nr. 28. În referatul către

[315] *Idem*, fond Regiment 6 Artilerie, dosar nr. 2206 (f.n./1944), f. 17.
[316] *Ibidem*, nr. 2284 (dosar 2/1946), f. 31.
[317] *Ibidem*, nr. 2285 (dosar 4/1946), f. 24.
[318] *Ibidem*.
[319] *Idem*, fond Registre Istorice, dosar nr. 2810, f. 1 şi următoarele.

Consiliul de Miniştri, înaintat la 8 august 1908[320], se motiva necesitatea construirii cazărmii decurgând din Legea pentru reorganizarea armatei din aprilie 1908, datorită căreia s-au mărit efectivele infanteriei şi cavaleriei prin permanentizarea trupelor cu schimbul şi prin transformarea unor regimente de călăraşi în regimente de roşiori. La rândul lor, oficialităţile judeţului şi cele ale oraşului Curtea de Argeş intervin la Ministerul de Război pentru dislocarea unui batalion de infanterie, angajându-se să contribuie cu 50.000 de lei la suportarea cheltuielilor. Hotărârea era motivată de către „Consiliul comunei urbane Curtea de Argeş" prin „dorinţa unanimă a întregii populaţiuni pentru înzestrarea orăşelului cu o atare instituţiune militară"[321], iar prefectura judeţului era dispusă să sprijine eforturile argeşenilor „numai să se realizeze o dorinţă a orăşenilor şi o nevoie de mult simţită de a avea în acest oraş istoric, dar uitat de toată lumea, un batalion de infanterie care să mai dea viaţă oraşului Curtea de Argeş"[322]. Construcţia începută în 1909, constând dintr-un pavilion administrativ, două pavilioane pentru trupă, o sală pentru servit masa şi o remiză pentru trăsuri şi grajd, este recepţionată în februarie 1910, iar la 2 martie, Compania 9 din Regimentul „Radu Negru" nr. 28 se deplasează de la Piteşti la Curtea de Argeş, pentru a se instala.[323].

Printre evenimentele notabile din viaţa unităţii din perioada interbelică, dincolo de pregătirea generaţiilor de artilerişti, consemnăm şi acordarea denumirii de Regimentul 15 Artilerie, la 4 noiembrie 1930.

În octombrie 1937, timp de 10 zile, Divizia 3 Infanterie, în compunerea căreia intră şi Regimentul 15, desfăşoară aplicaţii pe zona de concentrare Domneşti, Stăneşti, Pietroşani, Vâlsăneşti, Muşăteşti. Regimentul a staţionat iniţial în comuna Pietroşani – operaţiunile desfăşurându-se între râurile Argeş şi Bratia, ulterior în satele Vâlsăneşti şi Albeştii de Argeş. Aplicaţia s-a încheiat cu defilarea unităţilor participante pe câmpul Radovanu de lângă Curtea de Argeş.

Cerul Europei se acoperea din nou de norii grei ai războiului, pericolul revizionist ameninţând hotarele ţării. Odată cu intrarea armatei române în război, la 22 iunie 1941, Regimentul 15 Artilerie a participat în structura Diviziei 3 Infanterie la luptele din Basarabia. La 3 noiembrie 1941, regimentul, întorcându-se de pe front, a intrat cu toate subunităţile sale în garnizoana de pace Curtea de Argeş. La 4 noiembrie, adunat cu întregul efectiv de război pe câmpul Radovanu, de la nord de Curtea de Argeş, a fost trecut în revistă de comandantul Diviziei 3 Infanterie, generalul Ilie Şteflea. A urmat defilarea întregului regiment până la mănăstirea Curtea de Argeş, unde a avut loc un parastas oficiat de episcopul Emilian al Argeşului, în prezenţa oficialităţilor civile ale oraşului, pentru pomenirea eroilor regimentului căzuţi pe câmpul de luptă.

La 20 iulie 1943, în garnizoană a sosit M. S. Regele Mihai I, însoţit de mareşalul Ion Antonescu, pentru decorarea drapelelor unităţilor care s-au distins pe frontul de Est. Aceste drapele au sosit până în seara zilei de 19 iulie 1943 şi au fost cantonate la Regimentul 15 Artilerie.

Evenimentele de pe câmpul de luptă generează o serie de reorganizări, astfel că, la 25 septembrie 1944, din cauza lipsei de material, Regimentul 15 Artilerie se contopeşte cu Regimentul 6 Artilerie, formând un regiment organizat pe două divizioane.

În baza instrucţiunilor Marelui Stat-Major nr. 56500, Regimentul 15 Artilerie se reînfiinţează din Divizionul III al Regimentului 6 Artilerie şi din Bateriile 3 şi 103 anticar. Operaţiunea a avut loc în comuna Borleşti, judeţul Argeş, unde Regimentul aştepta eliberarea cazărmii de la Curtea de Argeş de către Regimentul 6 Voluntari „Horia, Cloşca şi Crişan", care o părăseşte la 28 septembrie 1945.

La 10 iunie 1946 se primesc Instrucţiunile Speciale ale Marelui Stat-Major nr. 50200 din 10 iunie 1946, prin care se desfiinţează unele unităţi, printre care şi Regimentul 15 Artilerie.

În Registrul Istoric al Regimentului, la data de 15 iulie 1946, se consemna: „…născut acum 37 ani din dorinţa Marelui Rege Carol I şi „spre a răspunde cerinţelor propăşirii Armatei Române şi

[320] *Idem*, fond Direcţia 4 Geniu, dosar nr. 211, f. 82.
[321] *Ibidem*, f. 86.
[322] *Ibidem*, f. 459.
[323] *Ibidem*, f. 383.

a o menține la înălțimea unei organizațiuni noi şi unui armament modern". Regimentul 15 Artilerie a servit Patria în timp de război şi în timp de pace, acoperindu-se de glorie.

Servit de un corp de ofițeri şi subofițeri la care conştiința a fost prima calitate, Regimentul 15 Artilerie a constituit cel mai aprig sprijin şi cel mai viguros scut de apărare al infanteriei Diviziei 3 şi altor mari unități cărora a fost temporar afectat. Încrederea pe care o simțeau camarazii infanterişti când aveau în spate acest brav Regiment de Artilerie şi promptitudinea cu care executa misiunile lui de tragere sunt trecute nu numai în jurnalele de operațiuni, dar au rămas adânc întipărite în sufletul infanteriştilor. Jertfele aduse de acest regiment pe altarul patriei sunt mărturia vredniciei şi vitejiei. Au căzut în lupte, loviți de schije şi gloanțe în luptele de la Odessa, Iaşi, Ardeal, Ungaria şi Cehoslovacia, 13 ofițeri şi subofițeri şi peste 100 de soldați.

Camarazii rămaşi în viață au ridicat în curtea cazărmii din Curtea de Argeş o troiță în memoria lor şi au imortalizat pe plăci de marmură numele acestora.

Faptele de arme sunt scrise în jurnalele de operațiuni separat.

Ofițerii, subofițerii şi trupa prezenți la această dată în Regiment sunt îndurerați că soarta i-a hotărât pe ei să desființeze un Regiment atât de bun. Ei încredințează însă trecutul, prezentul şi viitorul că au predat drapelul cu aceeaşi cinste şi demnitate cu care a fost purtat de atâtea generații şi vor lupta ca Regimentul 15 Artilerie să renască…"[324].

Brigada 4 Vânători de Munte. Unitatea militară de vânători de munte din Curtea de Argeş reprezintă o unitate cu oarecare tradiție în peisajul militar românesc, ea luând ființă la data de 1iunie 1969, în baza Hotărârii Consiliului de Miniştri nr. 2776, din 18 decembrie 1968[325]. La înființare, în anul 1969, Brigada avea în compunere Batalionul 28 Vânători de Munte, dislocat în garnizoana Râmnicu Vâlcea, Batalionul 30 Vânători de Munte, dislocat în garnizoana Câmpulung Muscel, Batalionul 33 Vânători de Munte, dislocat în garnizoana Curtea de Argeş, Batalionul 39 Vânători de Munte, dislocat în garnizoana Târgu Jiu, şi Divizionul Artilerie de Munte, dislocat în garnizoana Târgu Cărbuneşti, ulterior mutat în oraşul Râmnicu Vâlcea. Subunitățile de brigadă au fost dislocate inițial în garnizoana Câmpulung, cu excepția companiilor de comenduire şi îndrumare a circulației şi aprovizionare şi transport, care au fost de la început dislocate în garnizoana Curtea de Argeş[326].

La 1 iulie 1969 a început primul ciclu de instrucție în toate unitățile şi subunitățile brigăzii, iar în ziua de 14 noiembrie 1969, Brigăzii 4 Vânători de Munte i s-a înmânat Drapelul de luptă în garnizoana Curtea de Argeş. Pentru cazarea trupelor au fost executate lucrări la noile cazărmi în Curtea de Argeş şi Câmpulung, ulterior la complexul de poligoane din Valea Iaşului şi la căminul şi Cercul Militar din Curtea de Argeş. Prin hotărârea Consiliului de Miniştri din 21 octombrie 1974, Brigada 4 Vânători de Munte a primit numele de „Posada".

Pe parcursul celor 30 de ani de existență au fost efectuate peste 50 de aplicații, dintre acestea evidențiindu-se cele din perioada de dinainte de 1989 şi „Vedea-90", „Oltul-91", „Clepsidra-92", „Dâmbovița-95", etc., care au diversificat misiunile acestui corp de elită al Armatei Române. După înfiițarea sa, Brigada a fost întrebuințată în diverse „misiuni" în economia națională, fapt ce a avut consecințe negative asupra capacității de luptă a marii unității.

În urma ordinului ministrului Apărării Naționale din 2 aprilie 1980, Brigada 4 Vânători de Munte „Posada" a trecut în subordinea Armatei a 3-a.

După 1989, în cadrul Brigăzii s-au instruit militari şi subunități din alte armate cu care România întreținea relații de colaborare, în principal din Franța şi S.U.A..

La 1 iunie 2001 s-a produs desființarea Brigăzii 4 Vânători de Munte „Posada".

Batalionul 30 Vânători de Munte „Dragoslavele". A fost înființat în oraşul Câmpulung la data de 1 iunie 1969, odată cu constituirea Brigăzii 4 Vânători de Munte din Curtea de Argeş, prin

[324] *Idem*, fond Registre Istorice, dosar nr. 2810, f. 125.
[325] Colonel (r.) Gheorghe Suman, Colonel (r.) Vasile Pricop, *Istoria vânătorilor de munte,* Editura Militară, Bucureşti, 1998, p. 283.
[326] *Ibidem,* p. 286.

Hotărârea Consiliului de Miniştri 2776, din 18 decembrie 1968[327]. Noua unitate a fost dislocată în cazarma ocupată în acel moment de Centrul de Instrucţie al Trupelor Chimice şi de o şcoală de şoferi, care au fost mutate.

Procesul de instrucţie este completat de construcţia unei cabane – „Prislop" – care să asigure efectuarea exerciţiilor în condiţiile specifice terenului montan. De-a lungul existenţei lor, vânătorii de munte câmpulungeni au participat la numeroase aplicaţii care au contribuit la perfecţionarea pregătirii de luptă, prima aplicaţie ca amploare desfăşurâdu-se în ianuarie 1972.

La 22 octombrie 1974 i s-a acordat denumirea simbolică de „Dragoslavele", în amintirea lupelor din 1916 desfăşurate în zonă, iar la data de 18 august 1979, Drapelul de luptă al Batalionului 30 Vânători de Munte a fost decorat cu Ordinul „Apărarea Patriei", clasa a III-a [328]. De asemenea, Batalionul a fost distins de mai multe ori cu diploma de „Unitate de frunte" în Armata Română.

În evenimentele din decembrie 1989, militarii batalionului au fost puşi sub stare de alarmă de luptă şi au executat misiuni în garnizoanele Câmpulung şi Târgovişte.

Etapa 2001-2004 a fost marcată de desfăşurarea procesului de operaţionalizare, ca de altfel în întreaga armată română, încununat ulterior de obţinerea statutului de forţă dislocabilă NATO. Ca urmare, batalionul a îndeplinit cu mai multe detaşamente o serie de misiuni în teatre de operaţii în Kosovo şi în Afganistan[329].

Batalionul 33 Vânători de Munte „Posada". A fost înfiinţat la data de 1 iunie 1969[330], ca structură specializată pentru lupta în munţi, necesară apărării poziţiei geostrategice a Carpaţilor Meridionali, cu garnizoana de reşedinţă la Curtea de Argeş, făcând parte din Brigada 4 Vânători Munte „Posada".

În timp de pace a avut şi are ca misiune pregătirea permanentă a cadrelor de comandă şi instruirea militarilor pentru specificul luptei în teren muntos împădurit. Prima aplicaţie pe hartă a fost organizată şi desfăşurată cu statul-major al Batalionului 33 Vânători de Munte în luna august 1969, în masivul Făgăraş[331]. Astfel de activităţi se vor desfăşura permanent, constituind un capitol important al planurilor de pregătire de luptă. De asemenea, militarii batalionului au participat cu succes la cele peste 50 de aplicaţii cu trupe desfăşurate de către eşalonul superior căruia i se subordona, cele mai semnificative fiind cele din 1971, 1973 şi 1988. După 1989, reluarea colaborării cu aliaţii tradiţionali din Primul Război Mondial şi perioada interbelică aduce la Curtea de Argeş, ca oaspeţi ai Batalonului 33 Vânători Munte, un batalion de studenţi militari din Şcoala Militară Specială de la Saint Cyr – Franţa.

Odată cu desfiinţarea Brigăzii 4 Vânători de Munte „Posada", la 1 iunie 2001, unitatea se transformă în Baza 4 Instrucţie pentru Vânători de Munte, fiind subordonată Şcolii de Aplicaţie a Vânătorilor de Munte cu sediul în Predeal, iar de la 1 mai 2003, redevine Batalionul 33 Vânători de Munte, menţinându-se garnizoana de dislocare în Curtea de Argeş.

În baza ordinului Comandamentului 2 Operaţional Întrunit, o companie de vânători de munte din batalion – Compania Infanterie UNAMI II - execută o misiune de pază pe inelul median al poziţiilor reprezentanţilor ONU din Basrah, Irak, iar în perioada 18-23 iunie 2006 este certificat naţional şi afirmat internaţional de CC Land Madrid.

Începând cu data de 12 iulie 2007, se constituie în Batalionul de Manevră – Zabul, subordonat Comandamentului 2 Operaţional Întrunit, pentru participarea la operaţia ISAF, etapa a III-a, din Afganistan.

La 17 iulie 2008 primeşte denumirea onorifică „Posada", iar în 2009, unităţii i se conferă „Emblema de Onoare a Forţelor Terestre", cu ocazia împlinirii a 40 de ani de la înfiinţare.

---

[327] Colonel (r.) Gheorghe Suman, Colonel Mihai Căpraru, Plt. adj. Emilian Stănescu*, Istoria Batalionului 30 Vânători de Munte „Dragoslavele",* Editura Univers Ştiinţific, Bucureşti, 2012, p.148.
[328] *Ibidem,* p. 162, 175.
[329] *Ibidem*, p. 264 şi următoarele.
[330] *Ibidem*, p. 283.
[331] *Ibidem,* p. 286.

În 2010, militari din Batalionul 33 Vânători de Munte „Posada" s-au aflat în misiune în teatrul de operații din Afganistan.

Centrul de Instrucție al Apărării contra Gazelor (Centrul de Pregătire pentru Apărare Nucleară, Biologică și Chimică) - Câmpulung Muscel[332]. Instituția care a precedat unitatea de la Câmpulung s-a înființat în București, prin Legea relativă la stabilirea cadrelor și efectivelor armatei din 1932[333] și prin ordin al Marelui Stat-Major, avea ca misiune de bază modernizarea învățământului de formare, perfecționare și specializare a cadrelor din arma- antichimică.

Centrul a fost desființat în 1945 și reînființat în 1947, la Făgăraș, sub denumirea de Centrul de Instrucție al Apărării Antichimice[334]. După transformări și mutări succesive, în anul 1969 s-a înființat la Câmpulung Muscel Centrul de Instrucție al Trupelor Chimice, prin ordinul ministrului Forțelor Armate nr. C.L. 00620, din 5 mai 1969[335]. În 1991 acesta a devenit Centrul de Perfecționare a Pregătirii Cadrelor de Chimie Militară, iar actuala denumire – Centrul de Pregătire pentru Apărare Nucleară, Biologică și Chimică, – a fost stabilită la data de 1 august 2005, când unitatea a fost subordonată Școlii de Aplicație pentru Unități Sprijin de Luptă „General Eremia Grigorescu".

Pe parcursul celor 75 de ani de funcționare, Centrul de Pregătire pentru Apărare NBC a contribuit la elaborarea și fundamentarea principiilor tactico-operative de ducere a luptei în condițiile întrebuințării armelor chimice de distrugere în masă, biologice, radiologice și nucleare.

Activitățile sale au avut ca obiective: perfecționarea pregătirii și specializării cadrelor active; formarea cadrelor de rezervă; elaborarea studiilor de specialitate; elaborarea, testarea echipamentelor și materialelor de chimie militară; specializarea pe funcții a unor categorii de militari; organizarea examenelor pentru gradul de maior și plutonier-major; schimburi de experiență cu delegații militare ale altor armate[336]. De asemenea, a avut un aport deosebit la elaborarea actelor normative în domeniul armei Apărare NBC, precum și la modernizarea, proiectarea, omologarea și experimentarea unor echipamente de apărare NBC. Această instituție militară a asigurat pregătirea și a participat, cu efective și specialiști, la desfășurarea unor operații de stabilitate și de sprijin în Somalia, Angola, Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Afganistan, Kuwait și Irak.

Batalionul 49 Protecție Antichimică. A fost înființat prin ordinul Marelui Stat- Major, nr. C.L 00716, din 11 iunie 1976, în garnizoana Pitești. Nucleul acestui batalion a fost constituit din Batalionul 202 Protecție Antichimică și a fost subordonat Comandamentului Trupelor Chimice, iar din 1980 a trecut în subordinea Armatei a 3-a. În structura acesteia a rămas până în anul 1995, după care a fost subordonat Armatei 1. Unitatea a primit o nouă denumire în anul 1996, când a devenit Batalionul 49 protecție NBC, iar în 15 ianuarie 2000, Batalionul 49 Apărare NBC[337].

Școala de Aplicație pentru Unități de Luptă „Mihai Viteazul". Începuturile învățământului militar pentru arma tancuri se plasează în timp în anul 1919, în ziua de 1 august, când a fost înființată Școala carelor de luptă la Giurgiu [338].

Școala de Aplicație pentru Unități de Luptă „Mihai Viteazul" este continuatoarea tradițiilor Școlii de Ofițeri de Tancuri înființate la 1 noiembrie 1948 în garnizoana Sibiu[339].

---

332 www.gov.ro.
333 General de brigadă dr. Nicolae Popescu, Colonel (r.) prof. Mihail Grigorescu, *Istoria chimiei militare românești,1917-2005,* Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2005, p. 142.
334 www.gov.ro.
335 General de brigadă dr. Nicolae Popescu, Colonel (r.) prof. Mihail Grigorescu, *Istoria chimiei...,* p. 265.
336 *Ibidem,* p. 266.
337 *Ibidem,* p. 387.
338 Colonel dr. Emilian Pîșu, Colonel dr. Ion Constantin (coordonator), *Pro memoria: Școala de aplicație pentru unități de luptă "Mihai Viteazul"- 60 de ani de existență,* Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2008, p.7.
339 General de brigadă dr. ing. Ilie Gâță (coordonator), *Pro memoria: Școala de aplicație pentru tancuri și auto "Mihai Viteazul"- 1948-2003,* f.e., f.a. p. 84.

Prin ordinul Marelui Stat-Major nr. 47410, din 17 august 1949, aceasta a fost mutată în garnizoana Piteşti, în cazarma fostei Şcoli de Ofiţeri de Artilerie „Carol I”, instituţie cu o existenţă efemeră în Piteşti[340].

Obiectivele de pregătire ce au direcţionat activitatea instituţiei militare de învăţământ de la Piteşti urmăreau să asigure pentru ofiţerii de front pregătirea şi calităţile de buni comandanţi, iar pentru ofiţerii tehnici, formarea deprinderilor de îndrumare şi execuţie tehnică.

Activităţilor de instruire le-au fost afectate trei terenuri situate în zona de sud a oraşului Piteşti, în zona Smeura şi în zona comunelor Bascov şi Valea Ursului.

Prin fuzionarea Şcolii de Ofiţeri de Tancuri din Piteşti cu Şcoala de Ofiţeri Tehnici Auto din Bucureşti a luat naştere Şcoala Militară de Ofiţeri de Tancuri şi Auto dislocată la Piteşti, cu o durată de şcolarizare de trei ani. Aceasta va deveni, la 30 decembrie 1962, în contextul înfiinţării şcolilor superioare de ofiţeri, Şcoala Superioară de Ofiţeri Activi de Tancuri şi Auto „Mihai Viteazul”, cu o durată de şcolarizare de patru ani[341]. Anul 1969 aduce cu sine revenirea la durata de şcolarizare de trei ani şi la denumirea de Şcoala Militară de Ofiţeri Activi de Tancuri şi Auto „Mihai Viteazul”. Măsurile de reorganizare a învăţământului militar determină fuzionarea Şcolii Militare de Ofiţeri Activi de Tancuri şi Auto „Mihai Viteazul” cu Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri „Basarab I”, primind denumirea de Şcoala Militară de Tancuri şi Auto „Mihai Viteazul”, care a pregătit ofiţeri de tancuri şi auto, maiştri militari de tancuri şi auto, subofiţeri de tancuri şi auto[342].

După evenimentele din decembrie 1989, învăţământul militar din Piteşti este integrat învăţământului superior, prin înfiinţarea Institutului Militar de Tancuri „Mihai Viteazul”, care pregătea ofiţeri, maiştri militari şi subofiţeri de tancuri, cu durata şcolarizării de patru ani.

Noi transformări se produc în anul 1997, prin transformarea Institutului în Şcoala de Aplicaţie pentru Tancuri şi Auto „Mihai Viteazul”, conform Dispoziţiei Statului-Major General nr. S/G1/3349, din 14 august 1997[343]. Începând cu 1 august 2005, instituţia îşi schimbă denumirea în Şcoala de Aplicaţie pentru Unităţi de Luptă „Mihai Viteazul”, având în subordine Centrul de Pregătire pentru Blindate, Centrul de Pregătire a Infanteriei „Constantin Brâncoveanu” şi Centrul de Pregătire Montană „Bucegi”. La data de 1 septembrie 2008 se reorganizează, prin transformarea centrelor de pregătire existente în „Centrul de Instruire pentru Tancuri şi Auto” şi „Centrul de Instruire pentru Infanterie şi Vânători de Munte”.

În prezent, Şcoala asigură instruirea tuturor categoriilor de personal din armele infanterie, vânători de munte, tancuri, cercetare, paraşutişti, operaţii speciale şi auto, în deplină concordanţă cu cerinţele alianţei euroatlantice. Ca o recunoaştere a rezultatelor deosebite obţinute în procesul de formare, specializare şi perfecţionare a instruirii profesionale a personalului militar, precum şi a contribuţiei aduse la modernizarea învăţământului militar românesc, Drapelul de luptă al unităţii, ce a fost înmânat instituţiei la 30 decembrie 1954, a fost decorat în două rânduri, cu Ordinul „Steaua Republicii”, clasa a II-a (în baza Decretului Consiliului de Stat nr. 502/14 decembrie 1972) şi Ordinul „Tudor Vladimirescu” clasa a II-a (în baza Decretului prezidenţial nr.126, din 7 mai 1997). Şeful Statului- Major al Forţelor Terestre a conferit şcolii, la 23 aprilie 2007, „Emblema de Onoare a Statului-Major al Forţelor Terestre”.

Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri a Forţelor Terestre[344]. În baza ordinului Marelui Stat- Major General din 25 iulie 1960, în garnizoana Piteşti s-a înfiinţat Şcoala Militară de Subofiţeri Tancuri şi Auto prin unirea Şcolii Militare de Subofiţeri de Tancuri din Târgovişte cu Şcoala Militară de Subofiţeri Tehnici Tancuri şi Auto din Mizil şi cu Şcoala Militară Tehnică Auto din Craiova. Începând cu data de 1 decembrie 1964, şcoala îşi schimbă denumirea în Şcoala Militară de Maiştri şi Subofiţeri Tancuri şi Auto.

---

[340] Colonel dr. Emilian Pîsu, Colonel dr. Ion Constantin (coordonatori), *Pro memoria: Şcoala de aplicaţie...,* p. 8.
[341] General de brigadă dr. ing. Ilie Gâţă (coordonator), *Pro memoria: Şcoala de aplicaţie...,* p. 98.
[342] *Ibidem,* p. 99.
[343] Coordonator General de brigadă, prof. univ. dr.Constantin Onişor, *85 de ani sub stindard tricolor. Pagini de istorie a armei auto,* Piteşti 2002, p. 20.
[344] http://ncoacademy.ro/istoric html (documentar întocmit de Şcoală).

Conform Deciziei Ministeriale nr. 28, din 21 octombrie 1974, Şcoala Militară de Maiştri şi Subofiţeri ia denumirea de Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri „Basarab I”, având ca obiectiv fundamental formarea şi pregătirea maiştrilor militari şi subofiţerilor de tancuri şi auto. În anul 1987 are loc unificarea Şcolii Militare de Ofiţeri de Tancuri şi Auto „Mihai Viteazul” cu Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri „Basarab I” sub comandă unică, dată de la care şcoala a pregătit ofiţeri, maiştri militari şi subofiţeri în arma auto.

Prin Hotărârea Guvernului României nr. 906/1990, începând cu data de 22 martie 1991, Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri „Basarab I” se transformă în institut militar de învăţământ superior, sub denumirea de Institutul Militar de Auto „Basarab I”, pregătind ofiţeri cu studii superioare în arma auto, asigurând şi formarea maiştrilor militari şi subofiţerilor în aceeaşi armă.

Ca urmare a Concepţiei de reformă a învăţământului militar, aprobată prin Hotărârea Consiliului Suprem de Apărare a Ţării nr. 42/1995, prin O.G. nr. 10 din 5 martie 1996, începând cu data de 1 august 1996 ia fiinţă Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri a Trupelor de Uscat, cu misiunea de a realiza „pregătirea comună a elevilor din anul I de studii, pentru toate armele şi specialităţile trupelor de uscat, precum şi ale altor beneficiari”. La 4 august 2000, prin dispoziţie a Statului-Major al Forţelor Terestre, instituţia ia denumirea de Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri a Forţelor Terestre, care pregăteşte subofiţeri în activitate, pe filiera directă şi indirectă, pentru toate armele şi specialităţile forţelor terestre şi pentru alţi beneficiari. În cadrul Centrului de Pregătire a Subofiţerilor (anexă a Şcolii Militare de Maiştri Militari şi Subofiţeri a Forţelor Terestre), înfiinţat prin Ordinul ministrului Apărării Naţionale nr. 44, din 30 aprilie 1999, împreună cu personalul militar de instruire, detaşat pe o perioadă de doi ani, din Corpul Infanteriei Marine al S.U.A., organizează şi desfăşoară Cursul de bază de comandă şi conducere militară pentru formarea subofiţerilor luptători, din militari angajaţi pe bază de contract, pentru unităţile cu specific operaţional (unităţi din Forţa de Reacţie Rapidă, de menţinere a păcii, Brigada de Gardă, instituţii militare de învăţământ). În anul de învăţământ 2001 – 2002, Centrul de Pregătire a Subofiţerilor se restructurează şi devine parte integrantă a structurii de învăţământ a şcolii, organizând şi desfăşurând întregul modul de pregătire militară de bază cu elevii şi cursanţii.

În baza Concepţiei de formare, dezvoltare profesională şi utilizare a subofiţerilor şi maiştrilor militari în Armata României, I.M. – 3/6 din aprilie 2004, s-a trecut şi la un sistem de pregătire a subofiţerilor prin cursuri de carieră după principiul că oricărui subofiţer, înainte de a fi promovat într-o funcţie, trebuie să i se asigure competenţa încadrării în funcţia respectivă. Din anul 2004, orice promovare a subofiţerilor este condiţionată, ca şi în cazul ofiţerilor, de absolvirea unui curs de carieră.

Agenţiei Române de Asigurare a Calităţii în Învăţământul Preuniversitar (ARACIP) i-au fost înaintate documentele privind acordarea autorizaţiei de funcţionare provizorie pentru formarea maiştrilor militari, filiera directă arma Comunicaţii şi Informatică/Tehnică de comunicaţii, Operare şi mentenanţă echipamente informatice, cu calificarea profesională maistru Telecomunicaţii, Construcţii, iar în urma vizitei de evaluare din data de 26 august 2010, echipa de evaluatori externi a constatat că toate standardele de autorizare au fost îndeplinite. Astăzi, foarte mulţi absolvenţi ai acestei şcoli încadrează structuri în forţele care acţionează în Teatrul de Operaţii din Afganistan, participând la misiuni ce au ca obiective realizarea şi menţinerea securităţii zonelor de responsabilitate, reconstrucţia infrastructurii afectate, instruirea Armatei Naţionale Afgane şi sprijinirea populaţiei locale, fiind apreciaţi pentru curajul şi profesionalismul lor.

Colegiul Militar Curtea de Argeş. Ca omagiu adus celor care s-au jertfit în război, prin ordinul telegrafic al Ministerului Apărării Naţionale nr. 9531/1941 s-a înfiinţat la Curtea de Argeş „un liceu militar”, în care „învăţământul funcţiona începând cu şcoala primară, fiind în primul rând preferaţi orfanii de război”[345]. S-a stabilit ca această instituţie să poarte denumirea „Colegiul Militar

[345] A.M.R., fond Colegiul Militar Curtea de Argeş, dosar nr. crt. 13/1941, f. 79.

Curtea de Argeş”[346], cu un efectiv de 13 ofiţeri, 122 de soldaţi, 241 de elevi şi 41 de cadre didactice[347].

Cu ordinul nr. 12157 din 23 ianuarie 1942, Direcţia liceelor militare aproba ca şcoala să primească denumirea de Colegiul Militar „Mareşal Ion Antonescu” Curtea de Argeş[348]. Ordinul Marelui Stat-Major, Secţia 1 nr. 41783 din 8 august 1947, prevedea reorganizarea liceelor şi colegiilor armatei. Ca urmare, Colegiul armatei nr.1 Curtea de Argeş primea prin contopire Liceul armatei „Mihai Viteazul” - Timişoara şi Colegiul armatei nr.3 - Braşov[349].

Un an mai târziu, la 1 iulie 1948, se desfiinţa în baza ordinului Marelui Stat- Major, Secţia 1, nr. 51022, din 26 iunie 1948.

Arhivele Militare – Piteşti. Începuturile în România ale arhivelor militare moderne sunt legate în mod obiectiv de progresul societăţii româneşti, de accentuarea complexităţii fenomenului militar, de creşterea rolului armatei ca instrument al apărării integrităţii teritoriale şi al independenţei naţionale.

Dezvoltarea instituţiei armatei după Unirea Principatelor are drept rezultat firesc crearea unei cantităţi sporite de acte, devenite ulterior documente arhivistice. Situaţia a impus apariţia unor reglementări vizând constituirea, păstrarea şi conservarea lor. În acest sens, la 15 septembrie 1860, se hotărăşte, în cadrul procesului de unificare, mutarea cancelariei Ministerului de Război din Iaşi în Bucureşti[350], iar prin Înaltul Decret 380, din 17 martie 1867[351], ia naştere pe lângă administraţia centrală a armatei, o direcţie, sub denumirea de Depozitul General al Războiului. Acesta era structurat pe două secţii, prima ocupându-se de lucrările topografice necesare armatei, iar cea de-a doua având atribuţia de a aduna tot materialul necesar istoriei militare.

Adoptarea, în anul 1869, a Regulamentului Arhivelor Statului, cuprinzând şi obligaţiile ce revin diferitelor instituţii pe linie de arhivă, determină sancţionarea unui decret cu referire directă la arhiva Ministerului de Război, în virtutea căruia arhiva sa, a corpurilor şi serviciilor dependente de el, urma să fie depusă la Arhivele Generale ale Statului după zece ani de la constituire [352].

Participarea României la prima conflagraţie mondială şi desăvârşirea procesului de formare a statului naţional unitar român au influenţat în mod pozitiv evoluţia instituţiei militare. Anii 1916-1919 au determinat vaste operaţiuni de reorganizare începute chiar în timpul retragerii forţate în Moldova, au marcat o adevărată revoluţie în concepţie şi pe planul dotării. Aceste transformări au condus în mod obiectiv la creşterea masivă a cantităţii de documente create în armată, ceea ce a impus, la nivelul conducerii, studierea şi adoptarea unor măsuri menite să asigure nu numai constituirea corectă a arhivei, ci şi sistematizarea şi asigurarea păstrării în condiţii optime, pentru valorificarea bogatului tezaur de învăţăminte, decurgând din experienţa anilor de război, pe toate planurile, de la teorie până la doctrina militară, şi în scopul redactării unei istorii complete a efortului depus de armată şi, implicit, de poporul român, în lupta eroică şi plină de sacrificii din anii conflagraţiei.

Iniţiativa creării unei colecţii arhivistice care să grupeze dosarele ce puteau constitui izvoare de primă mână pentru redactarea diferitelor lucrări de istorie şi teorie militară a aparţinut Marelui Stat- Major - Secţia a 6-a Istoric. Ca urmare, la 9 iulie 1920 este redactat şi difuzat un ordin circular în virtutea căruia corpurile de armată, diviziile, brigăzile, regimentele etc. erau obligate să ia măsuri ca toate actele originale operative sau în legătură cu operaţiile, începând de la 14 august 1916 şi până la încheierea păcii, aflate asupra marilor comandamente, să fie clasate în dosare, numerotate, parafate şi cartonate şi înaintate la Marele Stat Major până la 15 septembrie 1920. Astfel, la 26 iulie

[346] *Ibidem*, f. 54.
[347] *Ibidem,* f. 80.
[348] *Ibidem*, fond Direcţia liceelor militare, dosar 1661, f. 16.
[349] *Ibidem*, fond Colegiul Militar Cozia, dosar 15, f. 26-27.
[350] Monitorul oastei, nr. 33 din 17.09.1860, p. 515.
[351] *Ibidem,* nr.10 din 27 martie 1867, p. 115.
[352] *Ibidem,* nr. 3 din 1870, p. 80.

1920, prin ordinul nr. 4 al Marelui Stat-Major, se consemnează apariția Depozitului de Arhivă al Serviciului Istoric[353].

Pentru perioada interbelică, arhiva adunată aici a constituit baza informativă organizată a numeroase studii, precum şi pentru monumentala lucrare intitulată „România în războiul mondial 1916-1919", publicată la Bucureşti în anul 1936. Paralel cu constituirea Depozitului de Arhivă al Serviciului Istoric, în cadrul Ministerului de Război, ca urmare a intensei activități desfăşurate de către compartimentele din compunere, se punea cu tot mai mare acuitate problema destinării unui spațiu care să asigure păstrarea şi conservarea arhivei create de minister. Rezolvarea situației era dată de Decizia ministerială nr. 15, din 16 ianuarie 1923[354], conform căreia toate dosarele mai vechi de trei ani ale direcțiilor şi serviciilor ministerului urmau să formeze arhiva generală a acestuia. Depozitarea, conservarea şi manipularea materialului documentar intrau în atribuțiile Secretariatului General, care se servea în acest scop de direcțiile şi serviciile ministerului, de arhivarul general şi de şeful Depozitului de unelte şi materiale de la Mogoşoaia, care era, în acelaşi timp, şi şeful Depozitului arhivelor.

Astfel ia naştere un al doilea depozit de arhivă militară la nivel central, cunoscut sub numele de Depozitul de Arhivă al Ministerului de Război, ce avea în păstrare, încă din 1925, un număr de circa 20 000 de dosare[355]. În anul 1933 a fost adoptat *Regulamentul privitor la depozitarea şi conservarea arhivei, organizarea şi funcționarea depozitelor de arhivă ale comandamentelor teritoriale, organizarea şi funcționarea Depozitului de arhivă al M.Ap.N. Obor, organizarea şi funcționarea Depozitului de arhivă al M.St.M. – Serviciul Istoric*. Acest regulament, sancționat prin Decretul Regal nr. 1830, din 20 iunie 1933[356], reprezintă un progres important în domeniul activității arhivistice militare, dând o rezolvare problemelor tuturor categoriilor de arhivă militară. Conform prevederilor lui, arhivele din perioada 1 ianuarie 1913 - aprilie 1921 alcătuiau arhiva de război şi, indiferent sub ce formă de constituire se aflau (îndosariate, foi volante), nu puteau fi distruse, înstrăinate sau predate către alte instituții sau persoane particulare. Ele trebuiau să fie puse la dispoziția Serviciului Istoric, considerându-se că îi aparțin în exclusivitate, contravenienții la aceste dispoziții fiind pasibili de răspundere penală.

Arhivele de pace de după data de 1 aprilie 1921 primeau următoarea destinație: toate dosarele se păstrau asupra creatorului de fond arhivistic timp de trei ani, şi anume actele secrete, cele cu caracter operativ şi cele relative la pregătirea mobilizării – scoase din uz. După expirarea celor trei ani, arhivele erau împărțite în cinci loturi: destinate a rămâne la dispoziția autorităților militare, ca necesare; cele ce urmau a fi vărsate depozitelor regionale de arhivă, înființate la fiecare din cele şapte Comandamente Teritoriale; destinate a fi predate înaltei Curți de Conturi (justificarea gestiunilor băneşti şi materiale); maculatura ce se preda la Pirotehnia Armatei şi unor depozite pentru ambalare. Ultima categorie o constituiau arhivele ce trebuiau predate la Depozitul de Arhivă de la Obor al Ministerului Apărării Naționale (cea aparținând Subsecretariatului de Stat al Aerului, inspectoratelor generale de armate şi de armă, direcțiilor şi serviciilor din Ministerul Apărării Naționale – exceptându-se cea a Serviciului Istoric) – la împlinirea vechimii de trei ani.

Unificarea şi sistematizarea modului de păstrare a arhivei militare urmărite prin acest regulament sunt continuate de o nouă acțiune menită să aducă acele clarificări necesare constituirii arhivelor de război şi redactării registrului istoric. La 2 aprilie 1934 este emis un decret cuprinzând *Regulamentul provizoriu al arhivelor de război şi registrul istoric*[357], referitor la documentația necesară întocmirii istoricului campaniilor, la modul de redactare a unor documente spre a servi ca izvoare istorice, modul de clasare, control şi adunare a arhivelor de război. Noul act normativ constituia un îndreptar prețios în activitatea de clasare a documentelor în limitele categoriilor stabilite prin Regulamentul arhivelor armatei, adoptat în anul 1933, stabilind totodată şi cadrul de

[353] Colonel Gheorghe Nicolescu, *Arhivele Militare Române - 80 de ani de existență,* în volumul „România în ecuația păcii şi dictatului", Editura Paralela 45, Piteşti, 2001, p. 7.
[354] A.M.R., fond Marele Stat Major, Secția 8 Istoric, dosar nr. 71/1925, f. 25.
[355] *Idem*, fond Marele Stat Major, Serviciul Istoric, dosar nr. 85/1932, f. 37.
[356] Monitorul Oficial, nr. 156, din 11 iulie 1933, p. 4481-4587.
[357] A.M.R., fond Marele Stat- Major, Serviciul Istoric, dosar nr. 95/1934, f. 20.

funcționare a Serviciului Istoric din Marele Stat-Major în campanii. Aceste reglementări au rămas valabile până la terminarea celui de-Al Doilea Război Mondial, cu unele amendări cerute de situația militară.

Precipitarea retragerii armatelor germano-române, apropierea mereu mai amenințătoare a frontului determină factorii responsabili să ordone, prin intermediul Instrucțiunilor 7105 din 12 ianuarie 1944, tuturor comandamentelor, corpurilor de trupă şi serviciilor armatei să ia măsuri pentru dispersarea (punerea în siguranță a arhivei contra bombardamentelor aeriene, în apropierea garnizoanei de reşedință), cât şi pentru evacuarea în localități mai îndepărtate a arhivei ce o dețineau, indiferent de valoarea ei.

Cu toate eforturile depuse, pe parcursul realizării acestei operațiuni s-au înregistrat şi cazuri de distrugere a arhivei. În noaptea de 15-16 aprilie 1944, în gara din Drobeta -Turnu Severin sunt surprinse de un bombardament aerian vagoanele ce transportau, pentru dispersare, arhivă din depozitul Serviciului Istoric. Din totalul de 10 821 dosare create în perioada 1921-1944, predate definitiv depozitului, au fost distruse 3 623, iar din cele 16 361, aparținând aceleiaşi perioade, dar aflate în păstrare, au fost distruse 14 782, în total pierderile cifrându-se la 18 405 dosare[358].

Concepută inițial pe scheletul organizării interbelice, pe depozite ale comandamentelor teritoriale, aducerea arhivelor din dispersare după terminarea campaniei suferă unele modificări impuse de reorganizarea armatei în vara anului 1947, reducându-se numărul depozitelor corespunzător regiunilor militare ce înlocuiseră comandamentele teritoriale. Fiecărei regiuni militare îi corespundea câte un depozit, dislocat: pentru Regiunea I – la Timişoara, pentru a II-a – la Bucureşti-Otopeni, pentru a III-a – la Floreşti-Cluj, ulterior Bistrița, iar pentru a IV-a – la Bârlad şi pentru Depozitul central al Ministerului Forțelor Armatei – la Otopeni (pentru arhiva ministerului). Termenul de încheiere a operațiunii a fost stabilit pentru 15 septembrie 1947. Centralizarea s-a desfăşurat greu, lipsei mijloacelor de transport adăugându-i-se deficitul de personal şi lipsa de fonduri pentru confecționarea lăzilor necesare ambalării.

Organizarea din 1947 pe depozite ale regiunilor militare este menținută până în anul 1960, când Marele Stat-Major hotărăşte ca întreaga cantitate de arhivă militară să fie centralizată la Râmnicu Sărat, în Depozitul de Arhivă al Ministerului Forțelor Armate, ulterior Ministerul Apărării Naționale. De aici, în anul 1973, prin ordinul aceleiaşi structuri, depozitul este redislocat în garnizoana Piteşti, devenind Centrul de Cercetare şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice „General Radu Rosetti”.

Pe parcursul existenței sale din 1960 şi până astăzi, Centrul sau Arhivele Militare Române, denumire generică utilizată de către cercetători, a cunoscut o permanentă amplificare a activității şi complexității atribuțiilor sale, fiind încadrat şi cu personal cu studii superioare. Din simplu depozitar a devenit, peste ani, una dintre instituțiile de cultură reprezentative pentru organismul militar românesc.

Activităților de conservare şi restaurare a documentelor li s-au adăugat cele de expertizare a valorii lor ştiințifice şi practice, de elaborare a instrumentelor de evidență, de investigare ştiințifică şi de valorificare a tezaurului de informații prin publicarea a numeroase volume de documente, studii şi lucrări de istorie militară. Un obiectiv constant al preocupării specialiştilor din Arhivă l-a reprezentat facilitarea muncii cercetătorilor, eficientizarea acesteia prin elaborarea de instrumente de lucru adecvate, sugestive, precum şi prin informatizare. Demn de remarcat este şi faptul că arhiviştii din Piteşti au o contribuție substanțială la editarea *Buletinului arhivelor militare române „Document”,* publicație ce rivalizează, ca valoare, cu reviste de profil consacrate, cum sunt „Magazin Istoric”, „Revista de Istorie Militară” sau „Dosarele Istoriei”. Ultimele două decenii de existență a Centrului de Cercetare şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice s-au caracterizat şi printr-o semnificativă deschidere în planul relațiilor cu instituții de profil din alte armate. Au fost stabilite legături durabile de prietenie şi colaborare în domeniul de specialitate cu arhivele militare din Franța, Germania, Rusia, Italia, S.U.A., Ungaria, Bulgaria, Belgia etc.

---

[358] *Ibidem,* dosar nr. 500/1944.

Utilitatea socială deosebită a instituției a fost demonstrată şi de numărul de cereri adresate de către diferite categorii de cetățeni, prin care au fost solicitate copii, extrase, adeverințe, certificate etc., privind o varietate amplă de probleme, la care s-a adăugat în ultima perioadă recalcularea pensiilor militare. Numai în ultimele două decenii au fost rezolvate milioane de asemenea solicitări.

Cercul de Recrutare Argeş. Structurile premergătoare cercurilor de recrutare au fost birourile de recrutare înființate în fiecare capitală de județ, care aveau însărcinarea de a recruta tineri pentru armata permanentă sau cu schimbul[359]. În anul 1912, acestea s-au transformat în batalioane de rezervă. Odată cu transformarea batalioanelor de rezervă în regimente active, birourile de recrutare au rămas atașate acestor regimente până la 1 octombrie 1920, când s-au separat de acestea, devenind corp aparte[360], fiind puse sub comanda comandamentelor corpurilor de armată pe raza cărora se aflau. Cercul de recrutare Argeş a fost inclus în structurile Corpului 1 Armată, respectiv Comandamentului I Teritorial[361].

În noiembrie 1935 se înființează în cadrul Cercului de Recrutare Argeş Subinspectoratul de pregătire premilitară cu sediul în Piteşti, în localul Prefecturii. Acesta organizează Şcoala instructorilor de pregătire premilitară la care participă 34 de ofițeri de rezervă şi 110 gradați, care urmau să încadreze subcentrele de pregătire premilitară din județ[362]. Ulterior, sunt organizate diferite cursuri de pregătire pentru instructorii premilitarilor, cum au fost: Şcoala şefilor de centre, subcentre şi tinerii premilitari aleşi, Şcoala posturilor de Pândă şi Alarmă, Şcoala instructorilor grade inferioare[363], şi au fost concentrați tinerii premilitari pentru munca de folos obştesc (desfundarea şanțurilor, îndiguiri, curățirea iazurilor, refacerea şoselelor).

Intrarea armatei române în campanie în anul 1941 determină amplificarea atribuțiilor cercului de recrutare, care trebuia să asigure mobilizarea resurselor umane şi materiale pentru susținerea efortului de război. A fost, de asemenea, mobilizat personal pentru spitalele de zonă interioară 116 şi 120[364], a fost înființată o filială a Atelierului central de confecții al armatei la Piteşti şi, în mai 1942, s-a organizat Centrul de exploatare teritorial județean Argeş. În urma adoptării Legii recrutării nr. 505, din 9 iulie 1942, cercurile de recrutare îşi schimbă denumirea în cercuri teritoriale[365].

Ca urmare a desfăşurării operațiilor militare pe teritoriul României, în primăvara anului 1944 Cercul teritorial Argeş a fost dispersat în comuna Dobrogostea, Județul Argeş[366]. Încheierea războiului determină desființarea unor structuri pe care Cercul teritorial Argeş le-a mobilizat pe parcursul campaniei. Anul 1950 aduce desființarea cercurilor teritoriale, fiind înființat Comisariatul Militar Argeş[367], devenit ulterior Centrul Militar Județean Argeş.

Cercul de Recrutare Muşcel. La data de 26 august 1920, prin Înaltul Decret nr. 3573, a luat ființă în garnizoana Câmpulung Muşcel Cercul de Recrutare Muşcel, ocupând cazarma fostului Regiment 70 Infanterie – „Răchitaşul Mic”[368]. Anterior acestei date, el a cunoscut următoarele etape evolutive: din iunie 1882 a funcționat ca Birou de recrutare în cadrul Regimentul 30 Dorobanți Muşcel. Începând cu anul 1908, cu denumirea de Cerc de recrutare, va funcționa în cadrul batalionului de rezervă al Regimentului 30 Dorobanți Muşcel, al cărui comandant era şi comandantul cercului[369]. Cercul de Recrutare Muşcel avea ca arie de exercitare a atribuțiilor

---

359 *Idem*, fond Registre istorice, jurnale de operații, nr. 141, f. 1
360 *Ibidem.*
361 *Ibidem,* f. 10.
362 *Ibidem,* f. 68.
363 *Ibidem,* f. 70.
364 *Ibidem*, f. 95.
365 Monitorul Oficial, nr. 157 din 9 iulie 1942.
366 *Ibidem,* p 111.
367 A.M.R., fond Cercul de Recrutare Argeş, nr. 16, f. 4.
368 *Idem*, fond Registre istorice şi Jurnale de operații, nr. 1225, f. 1.
369 Monitorul Oficial, nr. 1, 1908, p. 15-18.

teritoriul judeţului Muşcel şi o parte din comunele din partea de nord a judeţului Argeş, limitrofe cu Muşcelul.

Prin Înaltul Decret 1674 din 1923, Cercul de Recrutare Muşcel a trecut în subordinea Comandamentului 1 Teritorial, iar la 1 noiembrie 1934 şi-a început activitatea în cadrul cercului Subinspectoratul de pregătire premilitară Muşcel, înfiinţat prin Înaltul Decret 1329[370]. Astfel, Biroul recrutare avea în responsabillitate luarea în evidenţă militară a tinerilor încorporabili, evalua aptitudinile acestora pentru îndeplinirea serviciului militar, repartizarea lor pe arme şi încorporarea; Biroul mobilizare şi rechiziţii avea în aria sa de competenţă pregătirea lucrărilor de mobilizare şi rechiziţii, evidenţa mutaţiilor survenite în situaţia militară a unor rezervişti, viza anuală a livretelor, evidenţa resurselor materiale folosibile în caz de mobilizare, efectuarea de rechiziţii, urmărirea dezertorilor, încorporarea recruţilor sau concentrarea rezerviştilor; Biroul mobilizare teritorială şi statistică, în sarcina căruia intrau recensământul resurselor economice şi umane ale judeţului, evidenţa căilor de comunicaţii, mobilizarea stabilimentelor industriale şi a exploataţiilor agricole, organizarea autorităţilor la mobilizare şi întocmirea planului de apărare pasivă.

În urma aplicării Înaltului Decret 1798, din 21 iunie 1941, de mobilizare a armatei române, Cercul de Recrutare Muşcel a fost mobilizat, trecând la organizarea de război. În acest scop, el a mobilizat Echipa de subzistenţe nr. 188, Spitalul de zonă interioară 391 şi Spitalul de zonă interioară 292[371]. Ulterior o parte din aceste formaţiuni au fost demobilizate, iar la 10 iunie 1942 Cercul de Recrutare Muşcel a revenit la organizarea de pace, schimbându-şi denumirea în cea de Cercul Teritorial Muşcel fără ca atribuţiile sale să sufere modificări. După închierea celui de-Al Doilea Război Mondial, reorganizările impuse la nivelul armatei prin aplicarea Convenţiei de armistiţiu şi în urma procesului de comunizare a instituţiei militare au determinat unele modificări în organizarea cercurilor teritoriale, deci şi a Cercului Teritorial Muşcel. Astfel, a fost înfiinţat Biroul pentru aplicarea armistiţiului, cu misiunea de a strânge şi preda capturile de război, iar în mai 1945, Serviciul pentru educaţie, cultură şi propagandă. La 15 iulie 1946 au fost desfiinţate Comenduirea pieţei Câmpulung, Biroul pentru aplicarea armistiţiului şi Secţia exploatare Muşcel[372].

Cercul Teritorial Muşcel a fost desfiinţat la 1 mai 1950, prin aplicarea prevederilor Decretului 93 din 20 aprilie 1950 al Prezidiului Marii Adunări Naţionale, privind înfiinţarea comisariatelor militare. Comisariatul Militar Muşcel şi-a continuat existenţa până la reorganizarea administrativă a ţării prin care judeţele au fost desfiinţate.

Cercul Militar Piteşti. În anul 1891, la 23 decembrie, se constituia C*ercul ofiţerilor din Garnizoana Piteşti*[373], prin Înaltul Decret. nr. 376/1912, publicat în Monitorul oficial nr. 6/1912, şi sentinţa civilă nr. 248 din 12 iulie 1928 a Tribunalului Argeş. Ulterior, în baza ordinului nr. 5668 din 21 iunie 1938, al Secretariatului General al Ministerului Apărării Naţionale, a început construcţia *Cercului Militar Piteşti* prin contribuţia ofiţerilor din garnizoană (590377 de lei) şi cu ajutorul fondurilor alocate de Ministerul Apărării Naţionale (2657111 lei), având încă de la înfiinţare statut de instituţie de cultură a personalului militar din garnizoana Piteşti. Garnizoana Piteşti, prin raportul nr. 463 din 9 iulie 1938, înaintat Corpului 1 Armată, a solicitat construirea pe un teren primit din partea Primăriei Piteşti a unui local, compus din subsol, parter, etaj 1 şi etaj 2,dar s-a aprobat construirea localului cu un singur etaj.

Piatra de temelie a *Casei Armatei,* cum a mai fost denumită instituţia, astăzi Cercul Militar, a fost aşezată în centrul oraşului la data de 7 iulie 1939, după planurile arhitectului Octav Doicescu. La festivitatea care a avut loc cu această ocazie a participat şi Armand Călinescu, la acea dată preşedinte al Consiliului de Miniştri. Abia în anul 1940 clădirea va avea funcţionalitate, aici desfăşurându-şi activitatea Cercul Ofiţerilor din Piteşti.

Cercul Militar Piteşti este şi astăzi principala instituţie de cultură a personalului militar din garnizoană. În acest local funcţionează *Asociaţia Naţională a Veteranilor de Război – Filiala*

[370] A.M.R., fond Marele Stat-Major, Secţia organizare-mobilizare, dosar nr. 2641, f. 33.
[371] *Idem*, fond Cercul de Recrutare Muşcel, dosar nr. 4, f. 10.
[372] *Ibidem*, dosar nr. 33, f. 197.
[373] Documentar întocmit de Cercul Militar Piteşti.

Argeş, Asociaţia Judeţeană a Cadrelor Militare în Rezervă şi în Retragere „Basarab I”, Asociaţia Naţională „Cultul Eroilor” – Filiala Argeş, Corul Veteranilor „Mihai Viteazul”, asociaţii cărora le-au fost alocate spaţii pentru desfăşurarea activităţilor specifice, cu aprobarea comandantului garnizoanei.

În cadrul Cercului Militar funcţionează *biblioteca de garnizoană,* precum şi *o sală de jocuri* (*club)* destinate cadrelor militare active, pensionarilor militari şi membrilor familiilor acestora.

Clădirea Cercului Militar are în compunere spaţii adecvate activităţilor ce se desfăşoară, după cum urmează: la subsol - *popota de garnizoană;* la parter - *sala de festivităţi, două săli pentru activităţi culturale şi un un salon de protocol;* la etaj - *cabină de proiecţie, biblioteca, sala de jocuri - club* (este şi sală de repetiţii pentru Corul Veteranilor), *birourile asociaţiilor* care îşi desfăşoară activitatea în cadrul Cercului Militar.

Aportul Armatei la construirea Stadionului „Negru-Vodă” şi amenajarea Parcului Ştrand din Piteşti. „Ca o consecinţă a marilor încordări la care au fost supuse naţiunile în timpul Marelui Război, 1914-1918, a luat naştere curentul educaţiei fizice, pentru că s-a constatat că o naţiune nu se mai poate menţine dacă nu este formată sub raport fizic, moral şi intelectual.

Aceste ţeluri au fost şi sunt principala preocupare a conducătorilor de toate gradele, dar mai ales a militarilor, cărora le revine greaua sarcină de a forma luptătorii de mâine şi care, prin contactul ce au cu tineretul de sub arme, cunosc mai bine decât oricare altul lipsurile şi nevoile sub acest raport”[374]. Aşa începea „Darea de seamă” privind activitatea desfăşurată pentru înfiinţarea şi construirea stadionului „Negru-Vodă” din Garnizoana Piteşti, întocmită de comandantul Diviziei 3 Infanterie, generalul Ion Antonescu, la 19 octombrie 1936.

Deşi exista încă din anul 1929 Legea educaţiei fizice, prin care comunele erau obligate să construiască stadioane, totuşi, până în 1935 în Piteşti nu se concretizase nimic în această direcţie. În primăvara acestui an, la iniţiativa comandantului Diviziei 3 Infanterie, Primăria şi Prefectura Argeş au început să desfăşoare studii în care să se identifice terenul propice. A fost ales zăvoiul de pe malul drept al Argeşului, cuprins între strada Sfânta Vineri şi strada Râurilor, care a fost acceptat şi de generalul Bădulescu, directorul superior al Oficiului Naţional pentru Educaţie Fizică (ONEF).

Ca urmare, la 15 mai 1935, Consiliul Comunal al oraşului Piteşti hotărăşte să se înfiinţeze o pepinieră în zona Zăvoi, iar în vecinătatea acesteia, pe o suprafaţă de cinci hectare şi jumătate, să se construiască: un stadion pentru practicarea tuturor sporturilor, un poligon pentru tragere redusă, un ştrand cu bazin de înot, plajă şi baie în râul Argeş, un patinoar[375]. Pentru finanţarea acestor construcţii în bugetul comunal a fost prevăzută suma de 100 000 de lei, dar contându-se şi pe concursul promis din partea comandantului Diviziei 3 Infanterie, generalul Ion Antonescu, concretizat în implicarea majoră a unităţilor militare din garnizoană în edificarea noului obiectiv.

Cum lucrarea era vastă, de lungă durată şi costisitoare, necesitând fonduri însemnate, de care nu se putea dispune în întregime şi imediat, s-a hotărât ca lucrările să fie începute avându-se la dispoziţie suma de 50.000 de lei alocată de Primărie, sumă destinată acelor părţi de stadion care să producă venit imediat, şi anume ştrandul şi patinoarul. Conducerea lucrărilor a fost încredinţată Regimentului 1 Vânători, care a dat şi mâna de lucru.

Lucrările au demarat în luna mai 1935, amenajându-se o plajă cu 34 de cabine, iar ştrandul a fost dat în folosinţă începând cu 30 iunie 1935.

De la 12 septembrie 1935 s-a trecut la realizarea patinoarului. Această lucrare urma să cuprindă o clădire pentru paznic şi o groapă de 3740 m², la o adâncime de 50 cm. Până la 15 octombrie s-au construit pavilionul pentru paznic şi o parte din garderoba pentru public. Lacul a fost săpat numai pe o suprafaţă de aproximativ 2500 m², deplasându-se într-un timp relativ scurt o cantitate mare de pământ excavat cu ajutorul direcţiei morii „Progresul”, care a pus la dispoziţie linia şi vagoanele „Decauville”.

---

[374] A.M.R., fond Divizia 3 Infanterie , dosar nr. 1042, f. 104 şi următoarele.

[375] *Piteşti - mărturii documentare, 1388-1944,* vol. I, ediţie de documente întocmită de: Teodor Mavrodin, Mircea Gîlcă, Violeta Sima, Lucian Pribeagu, Dan Pintilie, Bucureşti, 1988, p. 373.

În cursul anului 1936, lucrările pentru finalizarea proiectului au început la 1 mai cu mâna de lucru asigurată de armată, sub directa conducere a Primăriei. Cu ajutorul dat de toate unitățile militare din garnizoană, în mai puțin de zece zile s-au ridicat 48 de cabine pentru public, iar pe plajă s-au adus circa 100 m³ de nisip fin.

Pentru stadion a fost pregătit terenul ales în acest scop, nivelându-se. Pentru terenul de fotbal şi pista de alergări au fost aduse 48 de vagoane cu zgură, care au fost puse deasupra unui strat de nisip. Pista de alergări avea 400 de metri lungime şi 4 metri lățime. Apoi a fost construită o şosea de centură pentru accesul trăsurilor şi automobilelor, care s-a nivelat şi acoperit cu pietriş pe 600 de metri lungime, pe 4 metri lățime, fiind transportați cu căruțele regimentelor şi ale primăriei aproximativ 200 m³ de material.

A fost amenajată o pistă pentru sărituri, transportându-se cu căruțele Regimentului 1 Vânători aproximativ 10 m³ de nisip fin. Locul destinat terenului de tenis a fost nivelat pe o suprafață de 200 m². Pe latura de vest a terenului de fotbal a fost construită o tribună pentru spectatori.

Întrucât bazinul de înot, poligonul pentru tragere redusă, mărirea lacului pentru canotaj (care iarna urma să servească drept patinoar) şi împrejmuirea întregului ştrand nu au fost considerate lucrări de primă urgență, urmau să se realizeze treptat, din veniturile proprii ale ştrandului. Totalul materialelor folosite la amenajarea stadionului a ajuns la valoarea de 247 283 de lei.

Aportul armatei la această lucrare de utilitate publică a fost concretizat în 5 712 zile de lucru în 1935 şi 4 074 în 1936, munca prestată evaluându-se la 391 440 de lei.

Succesul proiectului inițiat de comandantul Diviziei 3, pentru care primarul oraşului exprima într-o scrisoare mulțumiri nu numai în nume personal, dar şi în numele cetățenilor, propunând în acelaşi timp „de a se continua în viitor pentru binele tuturor instituțiilor[…] şi populației, îmbunătățiri proiectate atât la ştrand, cât şi la stadion", a fost demonstrat de bilanțul veniturilor şi cheltuielilor realizate în perioada 6 iulie - 31 august 1937, bilanț care a înregistrat un excedent de venituri de 10.374 de lei. După amenajarea Parcului „Ştrand", unitățile militare din Piteşti au mai contribuit în această perioadă şi la construirea Bulevardului Eroilor din oraş[376].

Participarea unităților militare din Garnizoana Curtea de Argeş la manifestări oficiale, legate de familia regală. Este un fapt incontestabil că familia regală s-a bucurat întotdeauna de respectul, sprijinul şi afecțiunea sinceră a armatei române. În calitate de cap al oştirii, Regele, însoțit deseori de membrii familiei regale, participa în diverse garnizoane din țară la ceremonii, vizite, inspecții în cadrul unităților militare. La rândul ei, în toate momentele din viața familiei regale, mai mult sau mai puțin fericite, armata, prin reprezentanții săi, a fost alături de aceasta, nu numai din considerente impuse de cadrul oficial.

La moartea regelui Carol I a fost aleasă drept necropolă regală Mănăstirea Curtea de Argeş. Participarea unităților din garnizoană la evenimentele legate de comemorări este consemnată în monitoarele oficiale ale timpului. Astfel, cu prilejul slujbei religioase ținute în memoria regelui Carol I, la 5 noiembrie 1914, ofițerii garnizoanei au întâmpinat trenul regal, onorurile militare au fost date de către Divizionul de Artilerie de Munte[377]. Acelaşi ceremonial s-a desfăşurat cu ocazia parastasului de 6 luni,[378] precum şi la comemorarea unui an de la decesul Regelui Carol I.

O companie de onoare din Regimentul 4 „Argeş", cu muzică şi drapel, a dat onorul în timpul rugăciunii[379].

La moartea Regelui Ferdinand, în 1927, la sosirea trenului mortuar în Curtea de Argeş, acesta a fost întâmpinat de persoanele oficiale sosite cu trenul special şi de clerul şi autoritățile locale. O companie cu drapel şi muzică a dat onorul. Sicriul regal a fost coborât de Casa militară regală şi aşezat pe un afet de tun tras de şase cai. Plecarea cortegiului, format în aceeaşi ordine ca şi în Capitală, a fost anunțată de lovituri de tun şi de sunetul clopotelor tuturor bisericilor.

[376] A.M.R., fond Marele Stat-Major – Secția 6 Transporturi militare, dosar nr. 992. f. 34-42.
[377] Monitorul Oficial, nr.181 din 8 noiembrie 1914, p. 8316.
[378] *Idem*, nr. 4 din 4 aprilie 1915 - Partea neoficială, p. 196.
[379] *Idem*, nr. 147 din 30 septembrie 1915 - Partea neoficială, p. 6180-6181.

De-a lungul drumului, pe o parte erau aşezate trupele, iar pe cealaltă parte - delegaţii primăriilor din întreaga ţară, şcolile, societăţile şi sătenii adunaţi în mare mulţime[380].

Cel mai amplu ceremonial s-a desfăşurat însă la înmormântarea Reginei Maria.

Ultimele zile de viaţă regina le-a trăit în Castelul „Pelişor" din Sinaia. Aici, la 18 iulie 1938, s-a stins din viaţă, iar în ziua următoare sicriul i-a fost depus în holul Castelului Peleş, purtat pe umeri de ofiţeri din cadrul Regimentului 4 Roşiori „Regina Maria"[381]. 24 iulie 1938 a constituit ziua desfăşurării ceremonialului funerar al Reginei Maria. La ora 12.00 trenul special a plecat spre Curtea de Argeş, făcând scurte opriri în gările Titu, Goleşti şi Piteşti. Pe peroanele gărilor s-au aflat militari, autorităţile locale, reprezentanţii clerului, societăţilor, şcolilor şi populaţia din zonele respective. Trenul a sosit în oraşul Curtea de Argeş la orele 16.00. Pentru pregătirea ceremonialului militar, Corpul 1 Armată (Craiova) a ordonat Diviziilor 2, 3 şi 11 Infanterie, în ziua de 20 iulie 1938, să fie gata a participa cu trupe la ceremonia funerară de la Curtea de Argeş. În acest scop au fost deplasaţi încă din ziua de 23 iulie în Curtea de Argeş 154 de ofiţeri, 157 de subofiţeri, 3082 de soldaţi şi 609 cai[382]. Întregul dispozitiv militar participant la funeraliile Reginei Maria a fost comandat de generalul Th. Ionescu, comandantul Diviziei 3 Infanterie.

În ziua de 24 iulie 1938 trupele au ocupat sectoarele repartizate „pe strada Negru-Vodă şi Bulevardul Regele Carol I, pe trotuarul de vest, având flancul stâng la înălţimea străzii ce duce de la poarta Mănăstirii spre nord-vest"[383] (dispunerea batalioanelor a fost pe regimente de dorobanţi, astfel: Olt nr. 3, Vâlcea nr. 2, Romanaţi nr. 19, 1 Vânători, Rovine nr.26).

Detaşamentul „General I. Popovici", care urma să însoţească cortegiul funerar, se afla dispus (în ordinea: escadronul din Regimentul 4 Roşiori, batalioanele din regimentele de Dorobanţi Argeş nr. 4 şi Muşcel nr. 30, compania de pionieri şi divizioanele din Regimentul 6 Artilerie şi 1 Călăraşi) pe partea dreaptă a străzii ce duce de la gară la str. Negru-Vodă şi apoi în prelungirea acesteia din urmă, spre sud. În afara acestor trupe, Regimentul 1 Vânători a mai dislocat la Curtea de Argeş două companii de onoare.[384]. La rândul lui, Regimentul 6 Artilerie a mai dislocat o secţie, dispunând „un tun în apropierea gării Curtea de Argeş şi un tun în apropierea Mănăstirii".

După ce cortegiul funerar s-a pus în mişcare, „muzica Regimentului 3 Dorobanţi intonează Imnul Regal până când Familia Regală s-a depărtat la 50 m de gară".

Pe întregul traseu parcurs de cortegiul funerar în oraşul Curtea de Argeş, onorurile militare nu s-au dat prin comenzi verbale, ci după semne prestabilite. Aceasta pentru că „dorinţa expresă a Maiestăţii Sale Regele este ca să domnească cea mai perfectă linişte"[385]. Onorul militar a fost dat pe întregul parcurs în felul următor:[386] Ofiţerii, în poziţia de drepţi, au ţinut „sabia în faţa corpului cu vârful în pământ, la înălţimea vârfului picioarelor [...] având tăişul către dreapta, mâna stângă pe gardă, iar dreapta deasupra stângii...". Trupa, în momentul când capul cortegiului (escadronul de roşiori) ajungea la flancul drept al fiecărei unităţi, lua poziţia de „drepţi, ţinând gura ţevii deasupra vârfului bocancului drept, având arma în poziţia cu mânerul închizătorului exact la dreapta. Onorul dat de trupă a fost prin aplecarea capului, întocmai ca şi la ofiţeri.

La ora 17.30 a început la Mănăstirea din Curtea de Argeş oficierea serviciului divin. Apoi, după luarea ultimului rămas - bun, „aceea care a fost Regina şi Mama României Mari a fost coborâtă în lăcaşul de veci, alături de soţul şi tovarăşul său, Marele Rege Ferdinand al tuturor Românilor"[387].

Societate şi economie în perioada interbelică. Perioada războiului a fost una a abuzurilor, iar cine se aştepta ca finalul războiului să însemne şi sfârşitul practicilor neortodoxe din societatea românească se înşela, deoarece reflexele căpătate în vremea ocupaţiei germane s-au păstrat şi după

---

[380] *Idem*, nr. 181 din 18 august 1927- Partea neoficială, p. 11067.
[381] Colonel Gheorghe Nicolescu, prof. Cornel Ţucă, *Ultimul drum al Reginei Maria,* în Document, Buletinul Arhivelor Militare Române, anul III, nr. 2 (10)/2000, f.10-12.
[382] *Ibidem*, fond 2295, dosar nr. 1191, f. 53.
[383] *Ibidem*, f. 1-3.
[384] *Ibidem.*
[385] *Ibidem*, f. 12.
[386] *Ibidem*, f. 12-13.
[387] *Ibidem*, fond 508, dosar nr. crt. 4, f. 21.

terminarea acesteia. Astfel, locuitorii comunei Muşăteşti se plângeau într-o petiţie adresată Prefecturii că un escroc a pus mâna pe lăptăria din localitate şi că-i obligă pe săteni să aducă mai mult lapte chiar decât îi obligau nemţii. Laptele nu-l plătea integral şi nici conturi nu le deschidea la Banca Populară din localitate. Iar locuitorii comunei Răteşti îl reclamau pe primarul Marin T. Alexe că vitele ce au fost repartizate comunei prin ajutor guvernamental, în loc să ajungă în proprietatea văduvelor, orfanilor şi invalizilor, au fost însuşite de el[388].

La toate acestea se adăugau problemele generate de abuzurile, rechiziţiile forţate, distrugerile sau dezordinile făcute de trupele austriece şi germane aflate în retragere, imediat după 11 noiembrie 1918. Astfel, administratorul plasei Bălceşti, judeţul Argeş, se plângea într-o adresă trimisă Prefecturii de faptul că, între 19 şi 22 noiembrie, biserica şi şcoala din localitatea Milcoiu au devenit pentru soldaţii austrieci şi germani grajd şi dormitor. În plus, soldaţii au distrus sau au furat icoanele şi lumânările din biserică sau au spart geamurile şi au stricat zidurile şcolii. De acelaşi tratament au avut parte şcolile, primăriile şi bisericile din Izbăşeşti, Deduleşti şi Corbi, transformate, în perioada 13-22 noiembrie în dormitoare sau grajduri. Băncile din şcoli şi icoanele din lemn au fost folosite drept lemne pentru foc, iar arhiva primăriei din Izbăşeşti a fost incendiată.

Întrebarea firească este cum au reacţionat autorităţile la sfârşitul războiului şi cum au încercat să readucă încrederea cetăţenilor în instituţiile statului? Ministrul de interne, George G. Mârzescu, dorind să reinstaureze statul de drept, cerea prefecturilor din judeţele în care fusese administraţia militară germană un tabel cu toţi funcţionarii locali care au rămas în teritoriul ocupat, cu sau fără ordin, şi anchetarea modului în care aceştia au acţionat în vremea ocupaţiei. Se cereau detalii referitoare la acţiunea şi atitudinea manifestate faţă de autorităţile militare de ocupaţie, pentru a-i pedepsi pe colaboratori. Astfel, primarului comunei Sămara, Ion M. Grecu, i se întocmeşte raportul cu nr. 8 909, din 14 decembrie 1918. În baza actului remis Ministerului de Interne, ministrul îl revocă din funcţie pe primar, motivele invocate fiind următoarele: „în timpul ocupaţiunei germane rechiziţiona vite mai multe decât i se cerea, trimitea comandaturei vitele cerute, iar restul, dându-le înapoi proprietarilor lor, le pretindea în schimb anumite sume de bani"[389]. În plus, din banii pe care îi primea de la germani pentru a achita rechiziţiile, dădea numai jumătate sau chiar nimic locuitorilor de la care s-au luat vitele, „ameninţându-i cu facere de noi rechiziţii şi internare în lagăre"[390]. De asemenea, se lăsa mituit pentru a nu rechiziţiona vite, după care tot le rechiziţiona. Tot ca urmare a anchetei Prefecturii Argeş, primarul comunei Corbeni, Gheorghe Erbaşu, era revocat din funcţie prin decizia nr. 2.398 din 19 ianuarie 1919 a Ministerului de Interne, după ce s-a constatat că acesta s-a îmbogăţit în timpul războiului. Concret, prin ameninţări, a forţat soţiile mobilizaţilor să-i vândă la preţuri derizorii vitele, astfel că, după război, la momentul anchetei, era proprietarul a 50 de vite, faţă de trei câte avea înainte de război.

S-a mai aflat şi de faptul că însuşi ocupantul a operat arestări în rândul reprezentanţilor autorităţilor locale care rechiziţionau produse şi nu plăteau banii locuitorilor, cu toate că primeau sumele respective de la Comandatura Germană. Unii dintre aceşti primari, ştiindu-se vinovaţi, şi-au dat demisia, invocând motive ilare, cum ar fi cazul primarului din Răteşti, care în demisia înaintată Prefecturii invoca "o suferinţă la ochi pentru care urmează să-mi caut restabilirea sănătăţii"[391].

Anchetele prefecturii au mai scos la iveală şi alte fapte reprobabile, săvârşite de colaboratorii regimului de ocupaţie. De exemplu, unii dintre ei deveneau poliţişti germani şi îşi denunţau semenii că deţin cazane de aramă, acestea fiind ulterior confiscate, sau îi ajutau pe nemţi atunci când aceştia rechiziţionau carne, lapte şi alte produse, inclusiv vite. Alţii au mers până acolo încât îi băteau atât pe cetăţenii simpli, cât şi pe funcţionarii statului – primari şi notari – care refuzau să devină denunţători.

Într-o altă adresă a Ministerului de Interne, din 31 decembrie 1918, se cerea prefecţilor demiterea din funcţiile publice de stat, judeţ sau comună, a tuturor dezertorilor, deoarece menţinerea lor ar fi reprezentat o „stare de lucruri dăunătoare, mai ales din punct de vedere moral, cei vinovaţi

---

388 *Ibidem*, p. 315.
389 A.N S.J.Argeş, fond Prefectura Judeţului Argeş, dosar nr. 220/1919, f. 18.
390 *Ibidem*.
391 *Idem*, dosar nr. 87/1918, f. 291.

de dezertare urmând să-şi primească pedeapsa”. Cu toate acestea, dezertorii şi-au văzut liniştiţi de viaţă, la fel ca şi cei care au luptat cu adevărat pe front. Hoţii au rămas cu bunurile furate. Urmărirea penală n-a fost începută sau, dacă aceasta s-a întâmplat, dosarele au fost închise, în cele din urmă.

După momentul de euforie legat de realizarea României Mari, problemele sociale şi economice generate de sfârşitul războiului au fost complexe, instituţiile centrale ale statului fiind asaltate de valuri de cereri de ajutor venite din partea tuturor celor afectaţi, inclusiv din partea autorităţilor locale. Fondurile insuficiente au reprezentat o barieră importantă în rezolvarea rapidă a acestora. Iar când lucrurile începuseră să se mişte într-o direcţie bună, criza economică din anii 1929-1933 a bulversat din nou societatea românească.

Anii 1919-1922 au fost cei mai grei. În localităţile afectate de război au fost înfiinţate comisii de cercetare a stricăciunilor, formate din primar, notar şi şeful de post. Îndată ce era constatat necesarul de materiale de care aveau nevoie comunele, acestea întocmeau un raport către Prefectură în speranţa obţinerii fondurilor pentru reparaţiile edificiilor publice: şcoli, biserici şi primării.

Totodată, Prefectura era asaltată de cereri din partea soţiilor celor mobilizaţi pe front pentru a primi ajutor financiar de la stat. Conform art. 20 din Legea Măsurilor Excepţionale, soţia primea drept ajutor 1/3 din salariul soţului mobilizat, dacă nu avea copii în întreţinere, şi 1/2 din salariul soţului, dacă avea un copil sau mai mulţi în întreţinere. Şi, ca întotdeauna când este vorba de un ajutor de la stat, au fost şi unii care „s-au dat răniţi”, încercând, astfel, să mai stoarcă bani de la bugetul, şi aşa limitat, acordat celor care, într-adevăr, aveau mare nevoie. Este de menţionat aici faptul că Societatea Invalizilor de Război cerea Ministerului de Interne să comunice învăţătorilor, preoţilor şi autorităţilor comunale că „invalid care nu mai poate munci este nu cel cu un deget sau două lipsă, sau un ochi lipsă, ci cel care cu adevărat nu mai poate munci datorită handicapului fizic pe care îl are”[392]. Realitatea tristă era că mulţi tineri, cu aceste „invalidităţi”, asaltau Societatea Invalizilor cu cereri de ajutor pe motiv că nu pot munci.

Salariile mici din această perioadă generau, şi ele, un nivel de trai la limita subzistenţei. Câteva exemple sunt edificatoare: un plutonier era retribuit lunar cu 120 de lei, un lăcătuş cu 100 de lei, un brigadier de la ocolul silvic cu 95 de lei, un sergent-major jandarm cu 80 de lei, un notar de primărie cu 100 de lei, un perceptor fiscal cu 150 de lei, în condiţiile în care, de pildă, un kilogram de pâine costa 3,75 de lei sau un kilogram de carne de porc costa zece lei. Prefectura primea rapoarte din teritoriu, în special din mediul rural, în care se menţiona „starea precară” a populaţiei: „în special mălaiul lipseşte cu desăvârşire”[393], menţiona un raport al Companiei de Jandarmi Rurali Argeş, iar dintr-o adresă a Prefecturii înaintată Ministerului Industriei şi Comerţului aflăm că, la 15 februarie 1919, pe tot cuprinsul judeţului se mai găseau doar 15 porci cu greutatea mai mare de 70 de kilograme[*]. Vitele duceau şi ele lipsă de nutreţ, fiind nevoie de sprijinul Administraţiei Casei Pădurilor. Astfel, în primăvara anului 1919, aceasta a permis, contra unei sume modice, de doi lei pe lună pentru fiecare vită, păşunatul acestora în pădurile statului, dar în acele zone în care nu ar fi fost afectată regenerarea pădurii. Exemplul de solidaritate cu problemele comunităţii, de care a dat dovadă Administraţia Casei Pădurilor, n-a fost neapărat înţeles şi urmat de toată lumea, unii manifestând rea-voinţă în a-şi ajuta semenii. Astfel, într-un raport al Comisiei Comunale de Aprovizionare din comuna Ţuţuleşti, plasa Dâmbovnicul, judeţul Argeş, înaintat Prefecturii, în aprilie 1920, se menţiona faptul că, din cauza secetei din vara anului trecut, mai multe familii nevoiaşe, între care văduve de război şi orfani, „sunt în mare lipsă de porumb de hrană”[394]. În consecinţă, a fost necesară achiziţionarea unei cantităţi de 30.000 kg porumb din localitatea Smârdioasa, judeţul Teleorman, porumb ce a fost depozitat într-un siloz din apropierea gării acestei localităţi. Timp de o lună de zile demersurile făcute de Comisia Comunală la Direcţia CFR, de a-i fi

[392] *Idem*, dosar nr. 207/1919-1920, f. 919.
[393] *Idem*, dosar nr. 49/1918, f. 13.
[*] Totuşi, trebuie să menţionăm că numărul mic al porcinelor este justificat, pe de o parte, şi de faptul că fuseseră sacrificaţi cu ocazia sărbătorii Crăciunului, dar, pe de altă parte, şi de faptul că pesta porcină decimase efectivul acestora.
[394] *Idem*, dosar nr. 7/1920, f. 30.

puse la dispoziție vagoanele necesare pentru transportul porumbului la Pitești, au fost zadarnice. În aceste condiții, delegații Comisiei cereau sprijinul Prefecturii pentru a interveni la Direcția CFR, mai ales că porumbul risca să se strice. Lucrurile s-au pus în mișcare doar în urma intervenției Prefecturii, care s-a adresat Direcției Generale a Aprovizionării pentru punerea la dispoziția comunei Țuțulești a două vagoane necesare transportului porumbului.

Ca și cum lipsa hranei oamenilor și lipsa nutrețului pentru animale nu ar fi fost de ajuns, comunele județului s-au confruntat cu pesta porcină, holera aviară, variola ovină, antraxul și pleuro-pneumonia contagioasă la vite, care au decimat efectivele de animale. În această situație s-au adoptat unele măsuri, cum ar fi și cele prevăzute într-un ordin al Direcției Generale a Serviciului Sanitar, prin care s-a interzis abatoarelor sacrificarea scroafelor din rasa Berk, aduse din Basarabia, „spre a nu se distruge și micul stoc de animale de prăsilă ce ne-a mai rămas”[395].

Nu este de mirare că, în aceste condiții, asigurarea securității alimentare a populației reprezenta o preocupare majoră pentru autoritățile locale. Astfel, în baza ordinelor Ministerului Agriculturii și Domeniilor, Prefectura Județului Argeș emite ordonanțe în care menționa folosirea vitelor de muncă exclusiv pentru arăturile de primăvară: „Având în vedere faptul că lucrările agricole ale campaniei de primăvară sunt întârziate și având în vedere lipsa vitelor de muncă, și faptul că transportul la București și alte târguri cu băuturi spirtoase (țuică, vin etc.) scumpesc în mod exagerat prețul și sustrag de la lucrul câmpului o bună parte din puținele vite ce au mai rămas, ceea ce ar avea ca efect ca o parte din terenuri să rămână nemuncite, se ordonă: se interzice pe timp de o lună și anume de la data de 15 aprilie la 15 mai orice transporturi cu vite ale băuturilor spirtoase (țuică, vin etc.) atât în interiorul, cât și în afara județului; contravenienții (cărăușii, proprietarii băuturilor și funcționarii) care nu vor veghea la executarea acestei ordonanțe se vor pedepsi cu amendă și închisoare conform legii măsurilor excepționale și decretelor în vigoare. Însărcinați cu aducerea la îndeplinire a acestei ordonanțe sunt toate organele administrative și polițienești”[396].

Telegramele trimise de Ministerul Agriculturii prefecturilor de județ cereau ca toți agricultorii, mari și mici, dar mai ales sătenii, să însămânțeze tot terenul arabil pentru a crește producția și pentru a ieftini traiul. Se cerea ca, dacă nu este posibil sau dacă nu există grâu pentru însămânțare, să se cultive orz, acesta fiind cunoscut ca un substitut al grâului. În ciuda acestor măsuri, faptul că agricultura nu beneficia de randamentul ridicat al utilajelor mecanizate a făcut ca producția agricolă să fie modestă, iar veniturile țăranilor să fie și ele limitate. În același timp, pentru a stăvili specula cu alimente și creșterea exagerată a prețurilor acestora, autoritățile locale au introdus prețurile maximale, o măsură contrară spiritului unei economii de piață, dar absolut necesară pe fondul crizei postbelice care afecta toate aspectele vieții cotidiene. Astfel, de pildă, prin Ordonanța Primăriei Comunei Urbane Pitești, începând cu 7 august 1920 erau stabilite următoarele prețuri maximale la produsele alimentare:

Produs	**Unitate**	**Preț lei**
Carne de porc	kg	10
Carne de vită	kg	9
Carne de berbec	kg	8
Lapte dulce	litru	1
Lapte bătut	litru	0,50
Brânză de oaie	kg	10
Brânză de vacă	kg	4
Unt proaspăt fără zer	kg	8
Smântână	kg	5
Iaurt	kg	4

[395] *Idem*, dosar nr. 243/1919, f. 73.
[396] *Idem*, dosar nr. 207/1919-1920, f. 712.

Ouă	bucată	0,33
Găină	bucată	8
Cocoş	bucată	10
Rață	bucată	12
Gâscă	bucată	20
Curcă	bucată	22
Curcan	bucată	40
Pâine calitatea I	kg	3,75
Pâine calitatea a II-a	kg	1,25
Mălai	kg	1,25
Ceapă	kg	1
Usturoi	bucată	0,03
Mazăre verde boabe	kg	1,50
Fasole uscată	kg	1,50
Cartofi noi	kg	1
Castraveți	bucată	0,03
Ardei graşi	bucată	0,03
Roşii	kg	0,75
Mere (după soi)	kg	0,75 şi 5
Piersici	kg	4
Prune	kg	0,75

Negustorii erau obligați să afişeze prețurile în magazine, iar agenții comunali, perceptorul pieței, ofițerii de poliție, controlorii comunali erau însărcinați cu îndeplinirea dispozițiilor din ordonanță. Consumatorii erau îndemnați să nu plătească prețuri mai mari decât acestea şi, de îndată ce aceştia cunosc vreun caz de încălcare a ordonanței, să-l reclame autorităților pe contravenient, pentru a fi deferit justiției. Primăria din Curtea de Argeş proceda, şi ea, în mod asemănător, stabilind prețuri maximale: pâinea calitatea I era, de pildă, 3,50 lei/kg, cea de calitatea a II-a era vândută cu maxim 1,25 lei/kg, iar mălaiul nu se putea vinde cu mai mult de 13 lei merticul.

Prin aceste măsuri, cât şi printr-o muncă informativă a şefilor de post din comune, Prefectura încerca să țină sub control eventualele nemulțumiri ale populației care puteau degenera în manifestări violente sau alte activități ilegale. Oricum, pe fondul sărăciei, mai ales în mediul rural, în perioada dintre cele două războaie, jandarmeria a avut şi ea mai mult de muncă, datorită înmulțirii cazurilor de furt şi tâlhărie. Erau vandalizate liniile telefonice şi telegrafice, „prin dese furturi de stâlpi, proptele, sârmă şi izolatoare, răufăcătorii rămânând întotdeauna nedescoperiți”[397], sau chiar dispensarele, după cum este cazul celui din comuna Izvoru de Sus, de unde hoții au furat „tot ce se putea fura”[398]. În atenția poliției şi jandarmeriei au intrat şi cei care îşi procuraseră în timpul războiului, prin diferite mijloace, arme şi muniție. În acest sens, într-o ordonanță a Ministerului de Interne, emisă la 29 noiembrie 1918, se preciza că „este interzis a cumpăra, schimba sau primi în depozit sau gaj ori ce fel de efecte militare, armătură sau munițiuni de război”[399]. Cei care posedau arme sau muniție erau obligați să le predea secțiilor de poliție, la oraşe, sau posturilor de jandarmi, la țară. De asemenea, mai era precizat că „cei ce au cunoştință trebuie să-i denunțe pe cei care le posedă”[400]. Dintre civili, doar vânătorii înscrişi în societățile de vânătoare, care aveau autorizații eliberate de poliție, în mediul urban, şi de jandarmerie, în mediul rural, marii proprietari de naționalitate română şi „guarzii câmpeni cunoscuți de autorități”[401] aveau dreptul de a purta armă.

---

[397] *Idem*, dosar nr. 87/1918, f. 52.
[398] *Idem,* dosar nr. 40/1918, f. 129.
[399] *Idem*, dosar nr. 207/1919-1920, f. 4.
[400] *Ibidem*.
[401] *Ibidem*, f. 1.

Falsul de monedă era o altă problemă care dădea bătăi de cap oamenilor legii, fiind falsificată nu numai moneda naţională, dar şi monedele altor state, fiind implicate în aceste activităţi persoane de altă naţionalitate. De exemplu, printr-o adresă confidenţială a Direcţiei Poliţiei şi Siguranţei Generale, prefecturile judeţelor erau informate că Legaţiunea Americană din Bucureşti deţine informaţii că bolşevicii falsifică dolari americani şi îi pun în circulaţie în spaţiul românesc.

Spitalele se plângeau, şi ele, de lipsa fondurilor, în condiţiile în care numărul bolnavilor creştea în fiecare zi datorită unor epidemii de febră tifoidă, tifos exantematic şi gripă spaniolă. Aprovizionarea cu medicamente, alimente şi lemne de foc a spitalelor devenise o problemă esenţială de supravieţuire a pacienţilor. Lipsurile din spitale au avut şi cauze subiective, acestea fiind reprezentate de „indolenţa locuitorilor şi lipsa de concurs din partea autorităţilor comunale: jandarm, primar”[402]. Spitalul din Mozăceni, de pildă, solicita prefecturii rezolvarea situaţiei aprovizionării cu lemne din pădure. Cu toate că spitalul a oferit patru lei de car, pentru ¼ stânjen, iar „pădurea era la o depărtare de abia 8-10 km”[403], indolenţa autorităţilor locale a lăsat pacienţii şi personalul sanitar în frig. Şi, ca să fie loc de şi mai rău, cei care aprovizionau spitalele cereau, de pildă, în loc de 0,50 lei/litrul de lapte, 0,80 lei/litru, un preţ considerat de personalul sanitar ca fiind „exorbitant”[404].

Toţi încercau să profite de pe urma contractelor încheiate cu statul, prin creşterea nejustificată a preţurilor. De exemplu, Andreas Hifer, ce deţinea un atelier de tâmplărie în Piteşti, pe strada Brătianu, nr. 20, se angaja să realizeze mobilierul necesar pentru zece plase din judeţul Argeş, solicitând următoarele preţuri: „575 lei pentru un dulap de arhivă, din lemn de brad, vopsit cu ulei, cu uşi cu chei, în interior cu 4 rafturi, mărimea 1,20 x 2,05 m; 220 lei pentru o masă simplă, din lemn de brad, vopsită, cu sertar cu chei, mărimea 1,30 x 0,80 m.; 82 lei pentru un scaun cu răzmătoare, cu picioare din lemn de stejar, vopsit, 720 lei pentru un birou formă ministerial, din stejar, cu trei sertare şi două dulăpioare cu uşi, în interior cu rafturi, mărimea 1,50 x 0,80 m”[405]. Astfel, pentru zece dulapuri, zece mese, 40 de scaune şi zece birouri, Andreas Hifer cerea un total de 18.450 de lei, o sumă destul de mare dacă e s-o comparăm cu puterea de cumpărare din acea vreme sau cu preţurile altor produse. În paranteză fie spus, Prefectura a avizat favorabil contractul, dar cu condiţia ca suma cerută să fie diminuată cu 10%.

Zvonurile legate de împroprietărirea cu pământ doar a unor anumite categorii de ţărani amplificau şi mai mult dezordinea şi tensiunile sociale şi economice. După cum aflăm dintr-un raport al Prefecturii Judeţului Argeş, în ianuarie 1919 mai mulţi soldaţi argeşeni cereau permisii în scopul căsătoriei, motivând că primarii localităţilor de domiciliu „vor da pământ numai luptătorilor [...] care sunt căsătoriţi”[406]. Prefectul judeţului, P. Ştefănescu, cerea insistent primarilor din comunele rurale să aducă la cunoştinţa soldaţilor faptul că „toţi cei care şi-au făcut datoria în război indiferent dacă este căsătorit sau necăsătorit se vor bucura de Înaltul Decret relativ la împărţirea pământurilor la ţărani”[407].

Criza economică din anii 1929-1933 a adus cu ea un nou val de sărăcie, atât în mediul rural, cât şi în mediul urban, pe fondul lipsei unor surse de venituri substanţiale. Măsurile luate de primăriile din judeţ în privinţa preţurilor maximale au revenit în actualitate în aceşti ani. Astfel, în martie 1936, respectându-se prevederile Legii pentru înfrânarea şi reprimarea speculei, publicată în Monitorul Oficial nr. 59/17 iunie 1923, Primăria din Piteşti, spre exemplu, stabilea preţurile maximale la alimentele de bază: carne de vită – 14 lei/kg, carne de porc - 24 lei/kg, lapte dulce - 4 lei/litru, smântână - 18 lei/kg, mălai – 3,50 lei/kg etc. Preţurile erau actualizate lunar, ca urmare a creşterii inflaţiei, astfel că, două luni mai târziu, de exemplu, carnea de vită se putea vinde cu maximum 16 lei/kg, carnea de porc cu 26 lei/kg, iar laptele, cu 5 lei/litru.

402 *Idem*, dosar nr. 40/1918, f. 145.
403 *Ibidem*.
404 *Idem*, dosar nr. 38/1918, f. 11.
405 *Idem*, dosar nr. 26/1920, f. 7.
406 *Idem*, dosar nr. 87/1918, f. 53.
407 *Ibidem*.

Pentru a impulsiona economia rurală, în special agricultura şi creşterea animalelor, Ministerul Industriei şi Comerţului a eliberat în perioada interbelică tot mai multe autorizaţii pentru înfiinţarea de târguri, iarmaroace şi bâlciuri[408]. Alături de cele cu caracter anual, ce se ţineau cu ocazia marilor sărbători religioase (Floriile, Înălţarea Domnului, Sf. Petru şi Pavel, Sf. Maria, Sf. Dumitru, Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril etc.), unele comune (Uda, de pildă) au primit aprobarea de a organiza şi târguri săptămânale, unde oamenii puteau să vândă şi să cumpere vite, porci, păsări, cereale etc. De asemenea, şi în mediul urban era aprobată organizarea unor astfel de târguri. În Curtea de Argeş, de pildă, alături de târgurile anuale organizate cu ocazia sărbătorilor de Sf. Maria (12-16 august) şi Sf. Dumitru (24-28 octombrie), şi care aveau tradiţie de pe la 1832, în perioada dintre cele două războaie mondiale au fost organizate şi târguri săptămânale.

Tot pentru impulsionarea dezvoltării agriculturii s-a implicat şi Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii, care solicita Administraţiei Casei Bisericii „să binevoiască a dispune ca terenurile bisericeşti din comune să se scoată la licitaţie spre a se arenda"[409]. Sarcina organizării acestor licitaţii revenea primăriilor, şi tot ele erau chemate să vegheze la corectitudinea lor, licitaţia făcându-se cu strigare. În urma acestor licitaţii, terenurile au fost arendate cu preţuri cuprinse între 80 lei/ha/an, aşa cum s-a întâmplat în comuna Ciocănăi, şi 400 lei/ha/an, în comuna Băbueşti (astăzi în judeţul Vâlcea). Dar, cel mai important, era rezultatul acestor licitaţii: cu mici excepţii, tot oamenii care deţineau capital, în special preoţii şi comercianţii din comune, au fost cei care au beneficiat de aceste licitaţii, cei săraci, fără posibilităţi materiale, neputând arenda terenuri. De exemplu, în comuna Fedeleşoiu, sat Racoviţa, licitaţia a fost câştigată de Moise Popescu, comerciant, şi Nicolae Fl. Linte, proprietar a 50 ha de teren. Un caz fericit l-a reprezentat terenul din comuna Jiblea, sat Păuşa, ce a fost arendat de Banca Populară pentru suma de 45lei/ha/an, aceasta asumându-şi obligaţia de a-l subarenda, cu acelaşi preţ, orfanilor şi invalizilor de război lipsiţi de pământ. Şi tot Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii solicita Administraţiei Casei Şcoalelor arendarea, prin licitaţie publică, a terenurilor şcolare. De data aceasta, însă, terenurile au fost luate în arendă de învăţători şi de cei lipsiţi de pământ, aşa cum s-a întâmplat, spre exemplu, în comunele Richiţele de Jos, Poiana Lacului sau Podu Broşteni.

Urmare a acestor măsuri, dar şi datorită faptului că în mediul rural au fost înfiinţate şi dezvoltate mici ateliere de fierărie, rotărie, dogărie, lemnărie, tâmplărie, cizmărie, tăbăcărie, croitorie etc. (unde lucrau, în general, unu-doi muncitori şi cel mult un ucenic), în ajunul celui De Al Doilea Război Mondial nivelul de trai al populaţiei a atins cel mai înalt nivel al perioadei interbelice. Unele gospodării de la sate s-au dezvoltat, reuşind să-şi procure uneltele necesare muncilor agricole (semănători, batoze etc) sau şi-au deschis mici afaceri, având o moară, prăvălie sau cârciumă. În mediul urban, o contribuţie la dezvoltarea economiei şi comerţului au reprezentat-o afacerile de familie: băcănii, măcelării, farmacii, cârciumi, hanuri, restaurante, cinematografe, ateliere fotografice, cofetării, frizerii etc. Alături de acestea au funcţionat şi cele care aveau mai mulţi angajaţi, cum ar fi morile, brutăriile, distilăriile de rachiu din fructe şi fabricile de spirt din Clucereasa, Budeasa etc., tipografiile din Câmpulung şi Piteşti, fabrica de butoaie din Piteşti, fabrica de alambicuri din Piteşti, cele de cărămidă din Mărăcineni, Bughea de Jos) etc. Ca o observaţie este de menţionat faptul că Argeşul a fost privat de existenţa unei industrii grele care să contribuie semnificativ la economia judeţului şi care să absoarbă o forţă de muncă numeroasă, excepţie făcând, poate, industria extractivă a cărbunelui din zona Muşcelului. În ajunul celui De Al Doilea Război Mondial, salariile au crescut, încadrându-se, în general, între 1 680 de lei, pentru cei care aveau profesiuni agricole, şi 2 360 de lei, pentru cei care lucrau în industria extractivă.

De asemenea, nu trebuie uitat faptul că dezvoltarea unei economii este strâns legată de existenţa unei infrastructuri de transport, iar lipsa uneia de calitate, şi ne referim la drumuri, sau lipsa capitalului necesar dezvoltării celei existente (avem în vedere căile ferate date în exploatare, încă din 1872, pe ruta Piteşti-Bucureşti-Galaţi-Roman, cea din 1887, pe ruta Goleşti-Câmpulung,

[408]Teodor Mavrodin, Ion Căpăţînă, Sorin Vişinescu, *Camera de Comerţ şi Industrie în istoria economiei argeşene. 1864-1949. 1990-2000*, Editura Tiparg, Piteşti, 2000, p.125.
[409] A.N. S.J. Argeş, fond Prefectura Judeţului Argeş, dosar nr. 206/1919-1920, f. 22.

sau cea din 1898, pe ruta Piteşti-Curtea de Argeş), şi-au pus amprenta asupra dezvoltării economice a judeţului.

În ceea ce priveşte sistemul bancar, acesta a fost bine reprezentat, pe tot cuprinsul fostelor judeţe Argeş şi Muşcel existând mai bine de 300 de bănci populare şi filiale ale altor bănci mai mari din ţară, care desfăşurau activităţi de credit şi economie. Unele dintre ele funcţionau încă dinaintea Primului Război Mondial, după cum este cazul Băncii Populare „Unirea" din Piteşti, înfiinţată în anul 1908, sau al Băncii Populare „Cârcinovul" din Topoloveni, înfiinţată în anul 1902, iar altele au fost înfiinţate după război, după cum este cazul Băncii Viticole a României Bucureşti S.A., Sucursala Piteşti, înfiinţată în anul 1931[410].

Pentru a accelera modernizarea statului şi a-l feri de convulsii sociale şi economice, la 4 septembrie 1920, guvernanţii au adoptat Legea reglementării conflictelor colective de muncă, publicată în Monitorul Oficial nr. 122/5 septembrie 1920. În plus, se înfiinţează un nou minister, cel al Muncii şi Ocrotirilor Sociale. Adoptarea noii legi şi crearea noului minister erau justificate de guvernanţi astfel: „… vechea rânduială între capital şi muncă a început şi mai aprig îndată după sfârşitul războiului. Grele nevoi de traiu, isvorâte din sărăcirea şi pustiirea în care ocupaţia străină lăsase ţara, ascuţiau şi mai mult imboldul la luptă, accentuând vechea năzuinţă a muncitorimii după o mai dreaptă orânduială a muncii faţă de capital. Începutul s-a făcut dela câştigul zilnic, neîndestulător pentru un traiu de o scumpete nemaiîntâlnită până acum. Prea multă patimă din partea unei părţi a muncitorimii, neîncredere din partea unor patroni au zădărnicit adeseori învoirea paşnică.

Muncitorii lipsiţi de organizaţii temeinice ocrotite de lege, cari să vorbească cu drept în numele lor, au făcut prea des întrebuinţare de arma cea mai bătăioasă în câmpul muncii, de încetarea lucrului, adică de grevă. Din arma la care trebuiau să se alerge numai când toate celelalte căi au fost întrebuinţate, greva a ajuns o armă cu care s-a umblat cu prea mare uşurinţă. Ce foloase vin de la grevă? […]

Greva însemnează încetare de lucru, prin urmare lipsă de câştig pentru muncitori. […] Oprirea lucrului însemnează apoi încetarea ori tulburarea producţiei în ţară, prin urmare sporirea lipsei şi creşterea scumpetei. Şi asupra cui se resfrâng mai degrabă lipsa şi scumpetea, dacă nu asupra muncitorului însuşi, asupra lumei nevoiaşe? Şi dacă nu ar fi decât atât! Dar ce sunt vinovaţi bolnavii din spitale, ori copiii din şcoli, ori chiar fiecare muncitor în parte, muncitor cu mintea sau cu braţul, să ducă lipsă de pâine, de apă, de lumină, ori de cine ştie ce alt lucru tot atât de necesar vieţii şi sănătăţii, pe care nu mai voiesc să i-l dea muncitorii puşi în grevă?"[411].

Concret, legea urmărea rezolvarea conflictelor de muncă în interiorul fabricilor, prin crearea unei comisii de arbitraj formate din şase membri - trei membri din partea patronatului (din care doi activi şi un supleant) şi trei, din partea muncitorilor (din care doi membri activi şi un supleant), la care se adăuga un preşedinte, desemnat, de comun acord, de către cei patru membri activi delegaţi în comisia de arbitraj. Dacă nici aşa nu se rezolvau problemele, atunci se apela la justiţie.

Viaţa politică argeşeană în perioada interbelică. În plan politic, primii ani ai perioadei interbelice au fost dominaţi de ideea restabilirii şi menţinerii siguranţei naţionale, aceasta fiind în centrul atenţiei autorităţilor centrale şi locale. Printr-o telegramă confidenţială trimisă prefecturilor, Ministerul de Interne cerea să fie trimise Direcţiei Siguranţei Naţionale tabele cu arestările făcute în rândul „supuşilor puterilor centrale şi ai aliaţilor lor"[412], în care să fie precizate numele, prenumele, naţionalitatea, locul de origine, locul unde se află şi data arestării. Se mai cereau informaţii referitoare la numărul aproximativ al personalului militar şi civil de ocupaţie care nu părăsise, încă, teritoriul României. Poliţia urbană şi jandarmeria rurală trebuiau „să alcătuiască tablouri de străinii stabiliţi de lungă durată în ţară şi chiar de români sau evrei români care au făcut sub orice formă servicii la komandaturi, poliţii, comisiuni de aprovizionare sau rechiziţii. În privinţa asta este necesar să se procedeze la strângere de dovezi, luare de declaraţiuni şi dresare de acte"[413]. Cetăţenii,

---

[410] Teodor Mavrodin, Ion Căpăţînă, Sorin Vişinescu, *op. cit.*, p.160-164 şi 264-266.

[411] A.N. S.J., Argeş, fond Prefectura Judeţului Argeş, dosar nr. 26/1920, f. 211.

[412] *Idem*, dosar nr. 87/1918, f. 53.

[413] *Ibidem*.

hotelierii, hangiii, toți cei care închiriau camere sau adăposteau străini erau datori să declare poliției orice străin, în special ruși, ucraineni, unguri, bulgari, austrieci și germani, în caz contrar fiind deferiți justiției. Se dorea, în acest fel, stabilirea exactă a identității, rolului și misiunii fiecărui colaborator român și al fiecărui străin în timpul cât țara se aflase sub ocupație militară, și, în același timp, se căuta eliminarea agenților secreți ai Puterilor Centrale care încă se mai aflau pe teritoriul țării.

Tot o problemă amenințătoare la siguranța națională în anii imediat următori Primului Război Mondial au reprezentat-o bolșevismul și propagandiștii, din interior și exterior, ai acestui curent totalitar. Propaganda bolșevică lua amploare pe măsură ce prizonierii de război români se întorceau din lagărele de internare germane, austriece, maghiare, bulgare și chiar ruse. O notă informativă a Direcției Poliției și Siguranței Generale informa prefecturile județelor asupra faptului că, înainte de a fi eliberați, cu câteva săptămâni înainte, prizonierii erau tratați respectuos, li se asigurau condiții de detenție decente, erau bine hrăniți la cantinele Crucii Roșii și, ceea ce este cel mai important, li se predau adevărate cursuri de propagandă bolșevică în care erau învățați ca, odată ajunși acasă, să creeze un curent de opinie ostil organizării de stat a României. În acest scop, li se ofereau broșuri, manifeste și ziare tipărite în limba română, prin care se propagau revoluția și anarhia. Odată ajunși la vetrele lor, prizonierii, în timp ce povesteau suferințele îndurate în lagăre, împărțeau tipăriturile aduse, care erau apoi interpretate în rău, dând naștere la curente ostile administrației și organizării sociale. Cei întorși din lagărele din Germania erau sfătuiți să creeze organizații sindicale cu caracter socialist-revoluționar care, prin propagandă, să-i atragă de partea lor și pe țărani, inoculându-le idei referitoare la desființarea marilor proprietăți și împărțirea pământului în loturi individuale.

Direcția Poliției și Siguranței Generale cerea ca aceia care vor fi dovediți că fac propagandă sau instigații contra siguranței statului să fie arestați, cercetați și înaintați parchetului, pentru a fi judecați.

Ecourile propagandei bolșevice s-au făcut prezente și la Pitești. Astfel, dacă la 31 mai 1919 Poliția Orașului Pitești informa Prefectura Județului Argeș că „din cercetările făcute în acest oraș nu s-a găsit nici un număr din ziarul bolșevic *Glasul Poporului*”[414], câteva zile mai târziu, la 16 iunie, poliția informa Prefectura Județului că a găsit un manifest scris de mână în gara locală, la Duminică T. Radu și Ion Marin, angajați ai Căilor Ferate, semn că bolșevicii câștigaseră câțiva adepți și aici. Propagandă se făcea inclusiv în instituțiile publice, după cum reiese dintr-o circulară confidențială trimisă de Ministerul de Interne prefecturilor din teritoriu. În ea se spunea că „se răspândesc prin curțile instituțiilor publice și caselor particulare broșura *Un an de la revoluția rusă*”[415], iar autoritățile erau îndemnate să-i descopere pe autori și să aplice pedepse drastice: „… având în vedere pericolul pe care îl reprezintă răspândirea acestei publicațiuni, reînnoim ordinele date organelor administrative și jandarmeriei, pentru dovedirea vinovaților și trimiterea lor în judecată, avându-se deosebită grijă pentru a împiedica pătrunderea acestei broșuri printre populația rurală”[416]. Totodată, se cerea prefecturilor din județe să folosească „mijloace mai eficace pentru a trezi printre populație simțul adormit al patriotismului și pentru a administra la timp antidotul contra otravei propagandei bolșevice”[417].

La sate, locurile cele mai propice pentru propagandă erau morile, unde se adunau locuitori din diferite localități și discutau ideile socialiste în timp ce-și așteptau rândul la măcinat. Drept urmare, prefecturile județene convocau în ședințe primarii din comune, iar aceștia, la rândul lor, organizau adunări publice în care explicau sătenilor pericolul reprezentat de bolșevici. În Argeș, spre exemplu, o astfel de adunare s-a desfășurat la 23 decembrie 1918, la Mălureni, unde s-au pronunțat, împotriva activităților bolșevice, primarul și învățătorul din localitate. Iată textul integral al raportului pe care aceștia l-au trimis Prefecturii, după desfășurarea întâlnirii cu sătenii, și care reflectă starea de spirit a populației rurale în acele vremuri tulburi: „În fața unei mări de capete am

[414] *Idem*, dosar nr. 23/1918, f. 58.
[415] *Ibidem*, f. 149.
[416] *Ibidem*.
[417] *Ibidem*, f. 155.

arătat lumii adunate în sobor național pericolul la care am expune țara şi pe noi înşine, dacă, dând ascultare gurilor rele şi uneltirilor vrăşmaşe, am căuta să devenim, zdruncinând, nu evoluând după legile țării, că republica la noi nu încălzeşte, că la iubirea M. S. Regelui trebuie să răspundem arătând tot iubire, că pildele de sacrificiu şi devotament tocmai de la Augusta familie au pornit.

Cetățenii n-au nimic de zis împotriva Dinastiei, iar de republică n-a avut decât unul de pomenit, şi acesta crezând că Republica nu exclude Dinastia, şi că acest sistem de conducere a națiunii e sinonim cu împărțirea tuturor moşiilor.

Sunt foarte nemulțumiți însă că n-au pământ, n-au islazuri, n-au nutreț şi puținele vite ce le-au rămas vor fi nevoiți să le vândă, că între proprietari şi ei, clăcaşii nevoiaşi, există arendaşul, că proprietarul nu s-a purtat tocmai omeneşte cu ei, că despăgubiri nu li se dau, că de invalizi nu se îngrijeşte nimeni, că în multe cazuri autoritățile se uită de sus la ei.

Vă asigurăm însă că, în ciuda tuturor nemulțumirilor, poporul acestui sat formează o gloată disciplinată, o armată care aşteaptă ordine de la noi”[418].

Într-un alt caz, primarul comunei Vâlsăneşti, Gheorghe C. Bolovan, îl reclama la Prefectură pe brigadierul silvic, Petre N. Popescu, care „face instigații printre locuitorii acestei comune împotriva obştelor de împroprietărire”[419], şi că nu îşi îndeplineşte sarcinile de serviciu, „fiindcă lumea îl vede zilnic prin cârciumi, poverni, făcând mereu propagandă periculoasă împotriva liniştei şi ordinei în sat”[420], fiind declarat „un element periculos pentru buna ordine şi linişte a sătenilor din comună”[421].

Urmare a acestor acțiuni desfăşurate de autorități în comune, spiritele s-au calmat, iar propaganda bolşevică a rămas fără urmări prea importante. De altfel, majoritatea comunelor din Argeş şi Muşcel raportau Prefecturii că pe raza lor nu s-au găsit manifeste sau publicații bolşevice, nici activități ale acestora nu s-au desfăşurat, semn că ideile bolşevice n-au avut adepți în rândurile populației rurale de la noi din județ. Atât ei, cât şi locuitorii din oraşe, au înțeles foarte bine că problemele lor nu pot fi rezolvate peste noapte, cu atât mai puțin punând în pericol siguranța statului român prin răsturnarea actualului regim.

Ideile propagate de curentul socialist s-au aflat şi ele în atenția autorităților, cetățenii suspectați că aveau astfel de simpatii aflându-se în vizorul Siguranței Statului. Astfel, dintr-o notă a acestei instituții, trimisă către Prefectura Argeş, aflăm că Gh. Niculescu, din Curtea de Argeş, era abonat la ziarul „Socialismul”, din Bucureşti. Prin notă se cerea Prefecturii ca respectivul „să fie discret supravegheat”[422]. O altă notă, redactată de G. N. Stroescu, comisar la Poliția Curtea de Argeş, informa, la 12 iulie 1919, că C. H. Ciurcu, „domiciliat în acest oraş, neavând vre-o profesiune, caută prin ori ce mijloace de a propaga ideile socialiste printre locuitorii din localitate, cum şi printre lucrătorii şi meseriaşii de la Societatea anonimă Argeş. De asemenea, acest cetățean şi-a manifestat interesul de a ține o cuvântare în fața lucrătorilor, având intenția de a candida la primăria Curtea de Argeş pentru primar”[423]. Iar dintr-un alt proces-verbal, întocmit de acelaşi polițist, aflăm că mai mulți membri ai Partidului Socialist, filiala Piteşti, au sosit în Curtea de Argeş pentru a face propagandă electorală. Între aceştia, C. Ivănuş, de profesie dogar, candidat din partea acestui partid la alegerile pentru Camera Deputaților. Aceştia au adus cu ei programe ale Partidului Socialist (17 exemplare), 20 de exemplare ale broşurii intitulate „Scrisori către țărani”, 60 de afişe din partea comitetului Partidului Socialist. Subcomisarul de poliție a confiscat materialele electorale, deoarece, la primul punct al programului, C. Ivănuş cerea „desființarea siguranței statului şi jandarmeriei în localitățile unde populația este neştiutoare de carte”[424], fapt ce ar fi produs, în viziunea polițistului, „dezordine şi periclitează siguranța statului”[425].

418 *Ibidem*, f. 145.
419 *Idem*, dosar nr. 244/1919, f. 2.
420 *Ibidem*.
421 *Ibidem*.
422 *Idem*, dosar nr. 216/1919-1920, f. 4.
423 *Idem*, dosar nr. 211/1919, f. 114.
424 *Idem*, dosar nr. 11/1920, f. 61.
425 *Ibidem*.

Noul sistem politic românesc interbelic era fundamentat pe câteva principii: votul universal, obligatoriu, direct, egal şi secret, precum şi reprezentarea proporţională a cetăţenilor în funcţie de opiniile exprimate la vot. Drept urmare, primii ani ai perioadei interbelice s-au caracterizat prin mutaţii profunde în viaţa politică: unii dintre politicieni nu s-au adaptat noilor realităţi şi au dispărut de pe scena politică (conservatorii), altele au reuşit să se menţină, impunând mersul reformelor în societatea românească (liberalii), iar alţii au încercat să-şi creeze o bază socială solidă care să le asigure drumul către guvernare (ţărăniştii).

În Argeş, viaţa politică interbelică a fost dominată de Partidul Naţional- Liberal şi de personalităţile sale de origine argeşeană care s-au aflat în fruntea tuturor evenimentelor importante ale ţării: Ion I. C. Brătianu, care a deţinut funcţiile de ministru al Lucrărilor Publice, ministru al Afacerilor Străine, ministru de Interne, ministru de Război şi preşedinte al Consiliului de Miniştri, Vintilă Brătianu, ministru al Apărării Naţionale, ministru de Finanţe şi prim-ministru al României, şi Gheorghe Brătianu, om politic şi istoric.

Fig. 102 - Ion I.C. Brătianu (Ionel), 1864-1927,
preşedinte al Partidului Naţional Liberal: 1909-1927, preşedinte al Consiliului de Miniştri:
1908-1909, 1909, 1910, 1914, 1916, 1916-1918,
1918-1919, 1922-1926, 1927

Partidul Naţional- Liberal a fost, în esenţă, exponentul industriaşilor şi al bancherilor, a căror putere economică s-a întărit considerabil după Primul Război Mondial. Poziţia lor dominantă era dată şi de faptul că deţineau Banca Naţională a României şi alte instituţii financiare, dar şi cele mai importante întreprinderi industriale. Liberalii, în special Brătienii, au fost cei care, după război, au împins România pe calea reformelor, pronunţându-se pentru aplicarea reformei agrare, a reformei electorale, descentralizarea administrativă, dezvoltarea învăţământului, drepturi pentru muncitori (ziua de lucru de opt ore, asigurarea unui salariu minim, contracte colective de muncă) etc., precum şi pentru adoptarea altor măsuri, cum ar fi elaborarea unei noi Constituţii, stabilizarea financiară, limitarea prezenţei capitalului străin în economie prin promovarea politicii economice „prin noi înşine" etc.

De numele Argeşului se leagă şi constituirea Partidului Ţărănesc, la 5/18 decembrie 1918, de către un grup de învăţători, preoţi şi ţărani, în frunte cu învăţătorul Ion Mihalache, din Topoloveni, judeţul Muşcel. Acesta luptase, în Primul Război Mondial, la pasul Rucăr-Bran, pe fronturile de la Oituz şi Mărăşeşti, fiind decorat cu ordinul militar „Mihai Viteazul". Revenit acasă, a întemeiat Partidul Ţărănesc, cu sediul în str. Şerban-Vodă, nr. 111, din Piteşti.

Fig.103 - Ion Mihalache, fondator şi preşedinte al Partidului Ţărănesc (1918 - 1926), vicepreşedinte al P.N.Ţ. (1926-1946) (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Fig. 104 - Armand Călinescu (1893-1939), foto colecţia Muzeului Judeţean Argeş

Obiectivul partidului era să ducă la îndeplinire ceea ce Regele Ferdinand I al României promisese pe front soldaţilor: reforma agrară prin împărţirea moşiilor către ţărani. În plus, programul partidului mai prevedea înfiinţarea de izlazuri şi păduri comunale, introducerea impozitului progresiv pe venit, alfabetizarea la sate, trecerea bogăţiilor subsolului în proprietatea statului, adoptarea unei legi pentru justificarea averii funcţionarilor publici şi a acelora făcute în timpul războiului etc. Ideile acestea au făcut ca, treptat, importante segmente sociale, care înainte de război urmaseră Partidul Naţional- Liberal, să se îndrepte spre noul Partid Ţărănesc.

La 10 octombrie 1926, după mai multe tratative, a luat naştere Partidul Naţional Ţărănesc, în urma fuzionării Partidului Ţărănesc cu Partidul Naţional, condus de Iuliu Maniu, devenind, astfel, o forţă politică în stare să înfrunte cu succes dominaţia P.N.L. Dintre personalităţile argeşene ale acestui partid, alături de Ion Mihalache, s-a distins şi Armand Călinescu, care a deţinut, de-a lungul anilor, mai multe funcţii publice: prefect de Argeş, ministru al Apărării Naţionale şi prim-ministru al României. A sfârşit tragic, însă, fiind asasinat în Bucureşti, la 21 septembrie 1939, de către un comando al Gărzii de Fier, plătind astfel preţul pentru politica sa antilegionară.

În ceea ce-i priveşte pe conservatori, aceştia nu au avut abilitatea de a se reorienta pe scena politică, în ciuda declaraţiilor lui Alexandru Marghiloman, conform cărora „conservatorismul, domnii mei, nu îmbrăţişează interesele unei clase, ci ale tuturor claselor, fără excluziunea nici uneia”. Definind doctrina partidului său, Marghiloman declara că „doctrina conservatoare este aceea care ţine drept un adevăr istoric că programul real, durabil, nu se poate face prin salturi, că el nu poate fi decât rezultatul unei legături armonioase a trecutului cu prezentul”. Se pare că vorbele sale şi faptul că pe listele electorale ale partidului s-au aflat nu numai mari proprietari de pământ, ci şi persoane de diferite profesii (după cum este cazul preotului Vasile Mateescu sau al inginerilor Alexandru Baranga şi Emil Treftea, care au participat la alegerile parlamentare din 1919), n-au fost suficiente pentru a convinge electoratul, deoarece, după alegerile parlamentare din 1922, Partidul Conservator a dispărut definitiv de pe scena politică românească.

În privinţa mişcării legionare, ea a luat fiinţă în 1927, în mediul studenţesc, iar în 1930 a fost creată organizaţia politică Garda de Fier. În Argeş, aceasta şi-a făcut cunoscute opiniile prin intermediul publicaţiilor „Cuvântul Argeşului” şi „Îndemnul”, primul fiind un ziar cu răspândire la scară naţională, apărut între anii 1935 şi 1937. Această publicaţie s-a bucurat de colaborarea unor personalităţi legionare, între care Ion Moţa şi Vasile Marin. Iar în fostul judeţ Muşcel, „Garda de Fier” a fost gazeta legionarilor, fondată de inginerul Gheorghe Clime, care a apărut între anii 1931 şi 1933. Printre adepţii acestui curent politic s-au numărat în acea perioadă avocaţi, ingineri, funcţionari, preoţi, profesori, studenţi, muncitori, ţărani şi chiar elevi. Iniţial, mişcarea a avut un caracter mistic-religios, anticomunist, antisemit şi antimasonic, dar treptat a adoptat o atitudine

violentă față de toți oamenii politici, mergând inclusiv până la suprimarea fizică a celor ce li se opuneau, aşa cum a fost şi cazul omului politic argeşean Armand Călinescu.

Ceea ce a fost specific acestei perioade a fost faptul că, în ciuda eforturilor depuse de autoritățile centrale ca fundamentele noului sistem să prindă rădăcini solide în viața politică românească, autoritățile locale au păstrat vechi metehne ce au alterat, uneori, ideea de democrație. Şicanele sau chiar încăierările cu iz politic înlocuiau de multe ori dezbaterile de idei. Astfel, în ciuda recomandărilor guvernamentale conform cărora „împiedicarea candidaților altor partide aduce atingere principiului libertății alegerilor"[426], autoritățile locale argeşene, dominate de Partidul Național- Liberal, supravegheau şi încercau să împiedice adversarii politici să-şi facă ideile cunoscute în teritoriu. De exemplu, oficiali ai Primăriei comunei Rociu informau Prefectura că, în ziua de 12 octombrie 1919, trei reprezentanți ai Partidului Țărănesc au fost prezenți la şcoala din localitate. Întrunirea a avut loc, inițial, în curtea primăriei, iar apoi la şcoală, unde au fost bine primiți de către învățător. Dar, mai apoi, la ordinul prefectului liberal, țărăniştii au fost alungați din localul şcolii. Drept urmare, Grigore T. Coandă şi preotul Radu Nicolescu, reprezentanți ai Partidului Țărănesc, s-au plâns ministrului de Interne că administrația județului, dominată de liberali, îngreunează propaganda electorală a reprezentanților altor partide politice. În schimb, nu acelaşi lucru l-au făcut autoritățile locale şi jandarmii cu ocazia sosirii lui Vintilă Brătianu, moment în care „sătenii au fost adunați prin sunet de goarnă"[427]. Mai mult decât atât, candidații Partidului Național Liberal foloseau personalul şi automobilele administrației publice pentru propaganda electorală, fapt ce i-a determinat pe reprezentanții Partidului Țărănesc să „felicite" autoritățile pentru „imparțialitatea" de care dădeau dovadă[428].

Iată ce-şi aminteşte Iulian Stroescu din comuna Hârtieşti, județul Muşcel, despre propaganda electorală desfăşurată în 1937 pentru alegerile județene şi comunale: „În viața politică a satelor, că vorbim de țărani, au fost frământări destul de mari. De exemplu, politica Brătienilor era apropiată de oamenii de mijloc şi de cei cu sitauția materială mai strălucită spre moşieri. Politica lui Mihalache era spre țărani şi am participat chiar la un meting în comuna noastră, la care a particiapt Mihalache în persoană şi un reprezentant al liberalilor. Era tocmai pe timpul când losese avânt legionarii. Şi, din amintire, ştiu că Mihalache când vorbea s-a strâns un grup de legionari şi au vrut să-l oprească. Dar Mihalache a spus: Nu! Şi voi sunteți alături de noi! [...] La putere erau liberalii.

Mihalache, în fața țăranilor, a apărut cu un peşte mare în mână, zicând: ‹Băi, fraților, frați țărani! Uite liberalii v-au scumpit peştele! De ce? Ce i-au făcut? L-au țesălat? I-au dat mâncare? I-au făcut grajduri?› Şi din asta a început disputa: cei de la liberali, una, cei de la țărănişti , alta. Dar finalul a fost tot înfrățire..."[429] între locuitori.

Totuşi, în ciuda acestor neajunsuri, inerente oricărui început de drum, noul sistem politic românesc a funcționat şi a sancționat de-a lungul timpului pe acei politicieni rupți de noile realități ale județului.

În final, putem afirma că istoria Argeşului şi Muşcelului, în perioada interbelică, face parte integrantă din tabloul unei Românii ce a luat naştere din convulsiile, deznădejdile, eşecurile, greşelile, speranțele, bucuriile şi realizările de la sfârşitul Primului Război Mondial, viața socială, economică şi politică fiindu-i determinate de reformele inițiate de statul român în anii imediat următori războiului.

Argeşul în timpul celui de- Al Doilea Război Mondial. La 23 august 1939, la Moscova, miniştrii de externe ai Germaniei şi Uniunii Sovietice au semnat pactul cunoscut sub numele de Ribbentrop-Molotov. Urmare a acestui acord, Polonia (la 17 septembrie 1939), Finlanda (la 30 noiembrie 1939), Lituania (la 15 iunie 1940), Estonia (la 16 iunie 1940) şi Letonia (la 16 iunie 1940) au fost atacate şi ocupate, parțial sau total, de Uniunea Sovietică. În aceste condiții, a devenit

[426] *Idem*, dosar nr. 247/1919, f. 146-147.
[427] *Ibidem*, f. 143.
[428] *Ibidem*, f. 169.
[429] Interviu luat la 20 martie 2001, de Remus Cârstea lui Iulian Stroescu, participant la evenimente (în continuare *Interviu*).

evident pentru guvernul de la Bucureşti care sunt intenţiile vecinului de la răsărit, mai ales că în perioada interbelică graniţa româno-sovietică a fost subiect de dispută. De altfel, de-a lungul acestei graniţe, Armata Roşie a concentrat, anterior ultimatumului de la 26 iunie 1940, adresat guvernului român, importante dispozitive militare şi tehnică de război. Practic, venise şi rândul României să fie „ajutată" de marele vecin de la răsărit să-şi afle noile graniţe teritoriale. În câteva zile, între 28 iunie şi 3 iulie 1940, Basarabia, Bucovina de Nord şi Ţinutul Herţa, adică 3.776.309 locuitori şi o suprafaţă de 50.762 km^2 din teritoriul României au căzut pradă U.R.S.S. Mai mult decât atât, la 30 august 1940, în urma Dictatului de la Viena, România a fost forţată să cedeze, în favoarea Ungariei, Transilvania de Nord, adică un teritoriu de 42.243 km^2, cu o populaţie 2.628.238 de locuitori, iar la 10 septembrie 1940, în favoarea Bulgariei, Dobrogea de Sud, sau Cadrilaterul, adică o suprafaţă de 6.921 km^2, cu 425.000 de locuitori. Era clar pentru România că trebuia să-şi redefinească poziţia în noua realitate europeană în care democraţiile occidentale, cu excepţia Marii Britanii, nu mai contau. În plus, aceste cedări teritoriale, făcute fără ca Armata Română să riposteze, au produs o amărăciune profundă şi resentimente în rândul populaţiei şi au grăbit scăderea popularităţii regimului Regelui Carol al II-lea. În urma abdicării sale, de la 6 septembrie 1940, şi din dorinţa de a elibera teritoriile pierdute, generalul Ion Antonescu, cel ce a preluat frâiele puterii, a îndreptat România către Germania şi aliaţii ei, Italia, Finlanda şi Ungaria, împotriva Uniunii Sovietice.

Fig. 105 - Regele Mihai I, generalul Ion Antonescu şi alţi ofiţeri, în timpul războiului (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

La 22 iunie 1941, România şi noii aliaţi au trecut la atacarea URSS. Până pe 26 iulie, Basarabia şi Bucovina de nord au fost eliberate, iar mai apoi, în urma ordinelor date de Ion Antonescu, Armata Română a continuat războiul dincolo de Nistru, ocupând Transnistria (teritoriul dintre Nistru şi Bug) şi participând la operaţiunile din Odessa, peninsula Crimeea, Stalingrad şi Caucaz. România a fost angajată alături de Germania până la 23 august 1944, când mareşalul Ion Antonescu, Conducătorul Statului, a fost arestat la ordinul Regelui Mihai I.

Fig. 106 – Ostaşi români pe frontul de est... (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Vorbind despre soldaţii argeşeni şi musceleni implicaţi în a doua conflagraţie mondială, este de menţionat faptul că Regimentul 4 Argeş a participat, în perioada 28 iunie - 3 iulie 1940, la asigurarea evacuării trupelor şi populaţiei civile din Basarabia. Un an mai târziu, la 22 iulie 1941, soldaţii argeşeni ai acestui regiment au trecut Prutul, iar la 2 august au traversat Nistrul, îndreptându-se spre Odessa. În luptele purtate în drum spre acest oraş, precum şi în zonele învecinate oraşului, Regimentul a suferit grele pierderi, astfel că, între 30 octombrie şi 4 noiembrie 1941, unitatea a fost retrasă din prima linie şi trimisă acasă, în garnizoana Piteşti. Aici a stat până la 27 martie 1944, când, în urma unor ordine venite de la Marele Stat-Major, Regimentul a început deplasarea pe frontul din Moldova, unde a ocupat poziţii pentru oprirea ofensivei sovietice, în zona Grajduri, Valea Satului, Slobozia şi Leţcani. În luptele de aici, Regimentul 4 Argeş a provocat pierderi însemnate sovieticilor, reuşind să oprească ofensiva acestora, cel puţin temporar. Chiar mareşalul Ion Antonescu, la 5 mai 1944, a transmis mulţumiri soldaţilor argeşeni pentru efortul depus în stăvilirea ofensivei Armatei Roşii: „prin puterea lor de rezistenţă, avântul lor în atac şi iscusinţa vânătorilor de care şi a tunurilor anticar, precum şi a tragerilor precise şi la timp dezlănţuite, au dobândit o victorie atât de frumoasă, aducând atâtea pierderi duşmanului şi atrăgând admiraţia aliaţilor [...] germani şi a tuturor eşaloanelor ierarhice“. După evenimentele de la 23 august 1944, la ordinele Marelui Stat-Major, Regimentul 4 Argeş s-a aflat pe poziţii de luptă împotriva foştilor aliaţi germani. Soldaţii argeşeni au luptat în diferite localităţi din Transilvania, iar în noaptea de 11 spre 12 noiembrie 1944, au trecut râul Tisa, fiind angrenaţi în luptele din localităţile maghiare Csobaj, Mezözombor, Halmaj, Detek etc. Drumul lor ofensiv a continuat spre zonele muntoase din Cehoslovacia. De altfel, momentul încheierii războiului a găsit Regimentul 4 Argeş la Doloplazy, în Cehoslovacia. A revenit acasă, în garnizoana Piteşti, la 19 august 1945, după ce a lăsat în urmă, pe câmpurile de luptă, vieţile a 11 ofiţeri şi subofiţeri şi 1106 de soldaţi[430], iar pentru cei de acasă, durerea în suflet pentru un fiu, un soţ sau un tată care nu s-a mai întors niciodată.

Cât despre locuitorii Argeşului şi Muşcelului, viaţa lor de zi cu zi n-a mai fost niciodată cea de dinaintea războiului, acesta lăsând urme adânci la nivelul comportamentului cotidian al oamenilor. Autorităţile statului încercau, însă, să contracareze efectele acestuia şi să apere populaţia prin „instructajele“ făcute prin intermediul tipăriturilor. Astfel, în 1942, a fost distribuit către cetăţeni un pliant intitulat „Măsuri de apărare pasivă obligatorii pentru populaţie“, iar în 1943, municipalitatea din Piteşti a distribuit unul intitulat „Cum să ne apărăm viaţa şi avutul împotriva bombelor“. Pliantele explicau ce trebuie făcut pentru a se reduce, pe cât posibil, efectele unui

[430] Cornel Carp, Vasilica Manea, Petrişor Florea, Cornel Ţucă, *op. cit.*, p. 35-39 şi 83-142.

eventual bombardament şi totodată sfătuiau oamenii să fie atenţi cu cine vorbesc şi ce anume vorbesc. În plus, autorităţile efectuau controale prin oraşe pentru a verifica dacă, noaptea, geamurile locuinţelor erau camuflate cu hârtie neagră, cartoane, perdele groase, pături sau orice alt obiect ce nu trebuia să lase lumina să răzbată afară. În acelaşi sens, al apărării pasive a populaţiei, autorităţile locale au primit ordine de la Comandamentul Apărării Pasive Bucureşti să construiască tranşee de adăpost, Piteştiul, de exemplu, primind sarcina de a construi şase noi tranşee.

Şi dacă pentru o vreme aflaseră doar din pliante ce înseamnă un bombardament, argeşenii aveau „să facă cunoştinţă“, la 1 august 1943, cu aviaţia aliată. Mai multe avioane americane au bombardat Ploieştiul şi obiectivele strategice din valea Prahovei, iar la întoarcere, survolând judeţul Argeş, au lansat şi aici câteva bombe, şi nu atât din considerente strategice, cât mai ales pentru a teroriza populaţia. La Piteşti a fost lansată o singură bombă, incendiară, ce a explodat lângă Manutanţa Garnizoanei, către pădurea Trivale, dar care n-a făcut victime sau pagube materiale. În schimb, alte localităţi au avut mai mult sau mai puţin de suferit: în Stolnici, un maior şi doi soldaţi au fost ucişi, iar în gară, două magazii au fost incendiate, un tronson de 50 m de cale ferată şi un număr de 11 vagoane au fost distruse, Oficiul P.T.T. şi câteva case au fost avariate; în gara din Burdea, pe o lungime de cca 200 m calea ferată a fost acoperită cu pământul aruncat de explozii; în comuna Rociu, doi elevi ai Şcolii de Subofiţeri de Geniu din Găeşti au fost ucişi, câţiva localnici răniţi, câteva case au fost distruse şi altele avariate; în Hârseşti, bombele incendiare au ucis două persoane, au rănit altele trei, şi au distrus 130 m de cale ferată; în comunele Răteşti şi Căteasca au fost rănite câteva animale aflate pe câmp; de asemenea, în localităţile Cornăţel, Buzoeşti, Ioneşti şi Vulpeşti au fost lansate bombe, dar, din fericire, n-au fost victime sau pagube materiale.

Au urmat, mai apoi, bombardamentele din 6 mai, 6 iunie şi 4 iulie 1944, care au curmat vieţile a numeroşi locuitori, au distrus sute de imobile sau au afectat parţial unele dintre ele, precum Liceul Teoretic de Băieţi „I. C. Brătianu“ din Piteşti.

Fig. 107 - Liceul Teoretic de Băieţi *I. C. Brătianu* din Piteşti,
după bombardamentele aviaţiei americane de la 6 mai 1944 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Obiectivele economice, militare şi infrastructura au reprezentat ţinta acestor atacuri, fiind lovite „Ţesătoria Română“, depoul de locomotive, podul de cale ferată de la Bănănăi (acolo unde se afla singura baterie antiaeriană din apropierea Piteştiului), zona Zăvoi, unde se organiza, săptămânal, târgul de vite, precum şi liniile de cale ferată Piteşti-Bucureşti şi Piteşti-Costeşti. De asemenea, alimentarea cu apă, cu energie electrică şi legăturile telefonice din Piteşti au fost afectate. Bombele lansate asupra clădirilor Regimentului 1 Vânători au distrus sala de mese, bucătăria de vară şi grajdul de vite; în comuna Găvana s-au înregistrat trei morţi şi zece răniţi, iar opt case au

fost distruse; în comuna Prundu, bombele căzute au făcut o victimă, trei răniţi şi au distrus o casă; în comuna Valea Ursului, doi copii au fost ucişi şi un altul rănit, două case distruse şi alte cinci avariate; în comuna Drăganu nu s-au înregistrat victime, ci doar câteva animale ucise.

Efectele bombardamentelor au fost numeroase, însă amintim doar două dintre ele. Referitor la activităţile economice şi comerţul local, acestea au avut mult de suferit. Spre exemplu, târgurile săptămânale se închideau la ora 10^{00} din cauza faptului că sătenii nu mai veneau să vândă sau să cumpere vite. Dar cel mai important, poate, a fost efectul psihologic al acestora: un amestec de nesiguranţă, deprimare şi furie pusese stăpânire pe locuitorii oraşelor. Spre exemplu, un raport al şefului poliţiei din Piteşti menţiona faptul că oamenii „se plâng unii altora de neputinţa în care ne găsim de a nu opune acestor inamici nici o contramăsură“ şi cereau „să se găsească o soluţie pentru a scăpa de această teroare aeriană“[431].

În plan socio-economic, ultimii ani ai perioadei interbelice, când se înregistrase cel mai ridicat nivel de trai, vor rămâne doar o amintire nu numai pe durata războiului, ci chiar mulţi ani după terminarea lui. Situaţia devenea tot mai dificilă pentru locuitori, din cauza crizei alimentelor, a materiilor prime, a mărfurilor de tot felul, iar acest fapt a determinat creşterea rapidă a preţurilor, a inflaţiei şi, bineînţeles, creşterea speculei şi sărăciei. Aprovizionarea în mediul urban era mereu deficitară, dublată, uneori, şi de calamităţile naturale, cum ar fi seceta anului 1940 sau inundaţiile anului 1941. Lipsa grâului i-a determinat pe brutari, de multe ori, să folosească mălai sau fasole la fabricarea pâinii. Într-un final, autorităţile au luat măsura introducerii raţionalizării pâinii, zahărului, uleiului şi altor produse alimentare, distribuite acum doar pe bază de cartelă. De asemenea, din cauza sărăciei în care trăiau multe familii, municipalitatea din Piteşti a luat măsura înfiinţării a două cantine unde să poată servi masa 56 de adulţi şi 320 de elevi.

În mediul rural, situaţia părea a fi puţin mai bună datorită faptului că sătenii mai aveau în gospodărie un animal sau o pasăre pentru sacrificat. În realitate, însă, şi aici aprovizionarea se făcea greu şi pe cont propriu, trocul luând locul monedei, şi aşa depreciate: cei din nordul judeţului îşi încărcau căruţele cu şiţă, ulucă sau fructe şi le schimbau cu grâul şi porumbul celor din judeţele de sud ale ţării.

Nu numai asigurarea hranei reprezenta o problemă pentru autorităţile locale, ci şi cea a lemnelor de foc necesare încălzirii locuinţelor iarna. Prefectura s-a implicat direct în aprovizionarea instituţiilor publice, a spitalelor şi a şcolilor, dar şi a cetăţenilor, în acest sens permiţând locuitorilor din nordul judeţelor Argeş şi Muşcel, care deţineau păduri, să vină în oraşe şi să comercializeze lemne de foc. La aceasta a colaborat şi armata, punând la dispoziţia prefecturii săniile şi căruţele necesare transportului[432].

Deşi în scădere faţă de anii interbelici, din cauza restrângerii pieţei naţionale, ca urmare a pierderilor teritoriale din vara anului 1940, economia era reprezentată, în Piteşti, spre exemplu, de două fabrici de textile, cu 564 de angajaţi, două tăbăcării, cu 99 de angajaţi, două ateliere mecanice, cu 92 de angajaţi, două mori şi o brutărie, cu 131 de angajaţi, şi o fabrică de butoaie, cu 14 angajaţi. Documentele de arhivă relevă faptul că în restul fostului judeţ au funcţionat, în 1943, mici ateliere particulare de tâmplărie, dogărie, fierărie, croitorie, cizmărie etc., unde lucrau între unu şi cinci salariaţi. Micul comerţ, deşi limitat din cauza lipsurilor provocate de război, a continuat să fie reprezentat de cei care au îndrăznit să-şi continue afacerile de familie: prăvălii, cârciumi, frizerii, băcănii, măcelării, farmacii, restaurante, ateliere fotografice etc.

Trebuie spus, însă, că întreprinderile care aveau contracte cu Ministerul Înzestrării Armatei, cum ar fi „Ţesătoria Română“ din Piteşti, au fost supuse rigorilor decretului-lege 2 741/2 octombrie 1941. Decretul se referea la regimul muncii în timp de război: se interzicea orice încetare a lucrului

---

[431] Alin Calopereanu, *Bombardamentul de la 1 august 1943 şi efectele sale în judeţul Argeş*, în „Argessis. Studii şi comunicări”, Seria Istorie, 2000, nr. IX, Piteşti, p. 401-407; Narcis Gherghina, *6 mai 1944 în istoria Argeşului*, în „Argesis. Studii şi comunicări”, Seria Istorie, 2001, nr. X, Piteşti, p. 395-401; Marinela Badea, *Situaţia populaţiei româneşti din 1943 până la 23 august 1944*, în „Argesis. Studii şi comunicări”, Seria Istorie, 2006, nr. XV, Piteşti, p. 439-446.

[432]Dan Ovidiu Pintilie, *Informaţii privind aprovizionarea populaţiei judeţului Argeş în perioada 1941-1944*, în „Argesis. Studii şi comunicări”, Seria Istorie, 2008, nr. XVII, Piteşti, 265-269.

în întreprinderile militarizate, fără încuviinţarea prealabilă a comandantului militar al întreprinderii, a îndrumătorului militar sau a directorului stabilimentului militar al armatei. În cazul celorlalte întreprinderi, încetarea lucrului nu se făcea fără aprobarea Inspectoratului de muncă, ce era dată, exceptând cazurile de forţă majoră, cu avizul conducerii întreprinderii. Încălcarea acestor prevederi constituia faptă penală - „crimă de sabotaj“ - şi se pedepsea cu închisoare de la cinci la 20 de ani.

Fig. 108 - Podul de cale ferată dintre Goleşti şi Piteşti
distrus de inundaţiile din vara anului 1941 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Şi, ca şi cum războiul nu era de ajuns, sau cum se spune că „o nenorocire nu vine niciodată singură“, în noaptea de 9 spre 10 noiembrie 1940 s-a produs cutremurul care a afectat grav zeci de imobile publice şi particulare. Între cele publice menţionăm, din Piteşti, localul Primăriei, Teatrul comunal, Hala de peşte, Uzina de apă, câteva şcoli etc. Iar un an mai târziu, inundaţiile din zilele de 11 şi 12 iulie 1941 au distrus digul de pe malul Argeşului, pavajul unor străzi din Piteşti (Vasile Lupu, Smeurei, Primăverii, Libertăţii etc.) şi au afectat locuinţele a peste 170 de familii[433].

Fig.109 - Mareşalul Constantin Prezan şi mareşalul Ion Antonescu, 1943
(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Nu putem încheia prezentarea perioadei celui de-Al Doilea Război Mondial fără să nu-i amintim pe acei militari argeşeni şi muşceleni care au influenţat-o decisiv, menţionându-l, în primul rând, pe Ion Antonescu. Originar din Argeş, acesta s-a născut la Piteşti, la 2 iunie 1882. Militar de carieră, a fost, de-a lungul anilor, şeful Secţiei Operaţii a Marelui Cartier General al Armatei în timpul Primului Război Mondial, ataşat militar la Londra şi Paris, comandant al Şcolii Superioare de Război, şef al Marelui Stat-Major şi ministru de Război.

[433] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Piteşti. Pagini de istorie. Studii şi comunicări*, Tipografia Argeş, Piteşti, 1986, p. 221-224.

Fig. 110 - Casa lui Antonescu, strada Smeurei, nr. 2, astăzi demolată
(foto, colecția Muzeului Județean Argeș)

În perioada 5 septembrie 1940 - 23 august 1944, a fost preşedinte al Consiliului de Miniştri şi conducător al Statului. A guvernat țara alături de reprezentanții extremei drepte până la despărțirea sângeroasă de aceştia, la 21-24 ianuarie 1941[434]. A decis intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial de partea Germaniei, în speranța că teritoriile româneşti cedate în 1940, în urma Pactului Ribbentrop-Molotov, vor fi recâştigate. După război, a fost judecat la Bucureşti de Tribunalul Poporului, după modelul sovietic binecunoscut, în care cel judecat avea sentința pregătită dinaintea procesului. La 17 mai 1946, Ion Antonescu a fost găsit vinovat de crime de război şi condamnat la moarte, sentința fiind executată la 1 iunie 1946, la închisoarea Jilava. Criminal de război pentru unii, erou pentru alții, în acei ani Antonescu a avut credința că războiul în care intrase, şi pe care, de altfel, nu-l putea evita, era unul „sfânt", care avea ca scop eliberarea „din jugul roşu al bolşevismului pe frații noştri cotropiți". În plan intern însă, nu se poate nega faptul că, din cauza stării de război, dar poate şi datorită caracterului său, Ion Antonescu a dispus de puteri depline: conducerea statului se făcea prin decrete-legi; nu exista controlul public asupra actelor Conducătorului Statului; presa era cenzurată şi aservită regimului antonescian; monarhia se afla sub control, cu prerogative limitate şi simbolice (numirea primului-ministru, conferirea de distincții, numirea de ambasadori etc.); Constituția a fost suspendată; drepturile şi libertățile cetățeneşti au fost anulate; instituțiile democratice au fost desființate; principiul separării puterilor în stat era de domeniul trecutului; şi, nu în ultimul rând, politica de românizare a devenit politică de stat.

Alături de Ion Antonescu, unul dintre cei mai cunoscuți militari argeşeni, implicați şi la nivel politic în deciziile celui de-Al Doilea Război Mondial, a fost generalul Corneliu Calotescu (Fig. 10). Fiul colonelului Constantin Calotescu, generalul s-a născut la 19 noiembrie 1889, în Piteşti. A participat la campania din Bulgaria, din 1913, pe frontul Primului Război Mondial şi în campania de la Tisa, în 1918-1919. Meritele, ambiția şi competența sa au fost permanent răsplătite, parcurgând toate treptele militare, astfel că, începutul celui de-al Doilea Război Mondial îl găseşte în grad de general de brigadă, iar sfârşitul acestuia, în grad de general de divizie. De remarcat este faptul că, în timpul războiului, a îndeplinit funcția de Guvernator al Bucovinei, în perioada 4 septembrie 1941-20 martie 1943. De numele său este legat episodul negativ al evacuării evreilor din Bucovina în Transnistria, evrei care, mai târziu, în octombrie 1941 - octombrie 1942, au pierit în timpul Holocaustului. După război, a fost judecat pentru implicarea sa în războiul contra Uniunii

[434] Nicolae C. Nicolescu, *Şefii de stat şi de guvern ai României (1859-2003). Mică enciclopedie*, Editura Meronia, Bucureşti, 2003, 313-324.

Sovietice, fiind condamnat, inițial, la moarte, în 1945, după care pedeapsa i-a fost comutată la muncă silnică pe viață. A fost grațiat, în 1955, şi eliberat un an mai târziu. Şi-a petrecut ultimii ani ai vieții în oraşul natal, trecând în neființă la 17 octombrie 1970.

Fig. 111 - Generalul Corneliu Calotescu
(foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

Fig. 112 – Generalul Iosif Teodorescu
(foto, colecția Muzeului Județean)

Un alt militar de carieră, care merită amintit, a fost generalul Iosif Teodorescu. S-a născut pe plaiurile muşcelene, în comuna Rucăr, la 25 decembrie 1885. Războiul l-a găsit în grad de general de brigadă, fiind avansat, pe rând, general de divizie şi, mai apoi, general de corp de armată. În perioada 23 august - 1 noiembrie 1944, a fost numit Comandantul Militar al Capitalei, revenindu-i sarcina apărării Bucureştiului împotriva trupelor germane, care doreau arestarea noului guvern şi anularea actului de la 23 august 1944. Pentru acțiunile sale, generalul Iosif Teodorescu a fost citat prin ordin de zi pe armată, la 30 august 1944, şi decorat cu ordinul „Mihai Viteazul" cu spade clasa a III-a. Cei care l-au cunoscut l-au caracterizat ca fiind un „ofițer-general pe care se poate oricând pune bază, atunci când va fi vorba de binele Patriei". În 1946, a fost trecut în rezervă, iar în 1948, drept „răsplată" pentru meritele sale din război, guvernul comunist l-a evacuat din locuința sa din Bucureşti, în care stătea cu chirie, şi l-a forțat să se mute la Câmpulung Muşcel. A fost arestat şi încarcerat, în 1950 şi 1952, pentru crime de război. În 1954, a fost evacuat din propria locuință şi silit să locuiască în condiții insalubre, în două camere deasupra unei tipografii, unde, de altfel, s-a şi stins din viață, în 1960[435].

În fine, merită amintit şi generalul Mihail Corbuleanu. S-a născut la 5 iunie 1894, în comuna Vlădeşti, județul Muşcel. În timpul războiului, în perioada 1 octombrie 1940 - 20 iulie 1944, a fost ataşat militar la Roma, în Italia, unde a activat „în mod ireproşabil", impunându-se prin „pricepere, cultură, seriozitate şi prin caracterul său blând, dar hotărât". În 1945, a fost decorat cu ordinul „Steaua României", clasa a III-a, şi cu ordinul „Mihai Viteazul" cu spade, clasa a III-a, doi ani mai târziu, la 9 august 1947, fiind trecut în rezervă. S-a stins din viață la 3 iulie 1973, în Bucureşti[436].

După cum am văzut, războiul a lăsat traume adânci în istoria județului nostru, şi nu numai, iar nefericirea acelor ani avea să fie prelungită de apropiata ocupație sovietică şi de noul regim instaurat în țară. Pe lângă miile de morți îngropați în pământuri străine sau în țară, plânşi de cei rămaşi în viață, oamenii mai aveau de „experimentat" modelul politic, cultural, social şi economic al „marelui frate de la răsărit".

---

[435] Vasile Novac, *op. cit.*, p. 440-484.

[436] Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata Română în Al Doilea Război Mondial (1941-1945). Dicționar Enciclopedic*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1999, p. 104-105.

CAPITOLUL III
CADRUL ANTROPOLOGIC

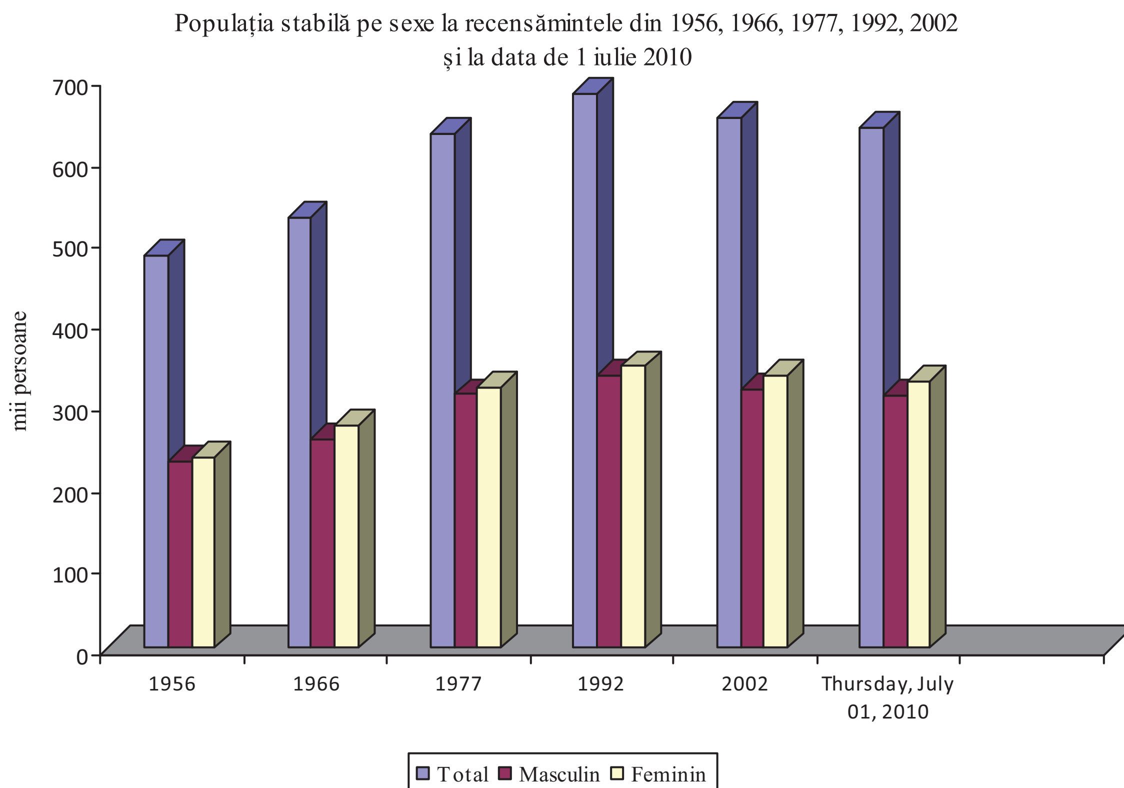
Analiza demografică

Elementul constitutiv esențial al societății, al devenirii umane îl constituie populația. De mărimea, dar și de calitatea populației, două valori aflate într-o complexă conexiune, care determină toate procesele socio-economice într-un anumit spațiu uman, depind atât intensitatea acestor fenomene, cât și specificitatea derulării lor.

Omul, elementul individual și individualizat al populației, trece, de-a lungul vieții sale, prin trei perioade, copilărie, tinerețe și poziție socială de adult[1], fiecare din acestea având importanța și/ sau aportul lor la dezvoltarea – de dorit – în spirală ascendentă a umanității, dar și a societății[1].

Prezentarea de față se va referi la județul Argeș, așa cum este el definit spațial de Legea organizării adminstrativ teritoriale din anul 1968, dar temporal datele statistice vor avea în vedere perioada de la 1956 către zilele noastre, evident comparabile (temporal și spațial).

Populație - număr și structură pe sexe și medii. La recesământul populației și al locuințelor din octombrie 2011 (ultimul efectuat până la această dată), populația județului Argeș număra 591 353[2] locuitori (Anexa nr.1), marcând față de anul de debut al seriei (anul 1956) o creștere absolută cu 107 612 persoane (22,2%). Raportat la întreaga perioadă de 55 de ani, sporul mediu anual absolut este de 1 993 de persoane.

[1]Adina Armencea, *Situația demografică a copiilor și tinerilor în perioada 1995-2004*, Direcția Județeană de Statistică Argeș, Pitești, 2005, p.3.

[2]Comunicat de presă al Direcției Județene de Statistică Argeș, din 3 februarie 2012, privind rezultatele provizorii ale Recensământului Populației și al Locuințelor, 2011.

Desigur, condițiile concrete existente în intervalul menționat și aici avem în vedere cel puțin contextul economic şi politicile demografice ale statului, coroborate cu schimbările de comportament prin stabilirea unui alt model familial, prin acceptarea/ adoptarea unor alte tipologii de fertilitate şi nupțialitate au infuențat corespunzător, într-un sens sau altul, geografia populației.

În acest context, trebuie să remarcăm legea privind interzicerea avorturilor, dată de statul român prin Deceretul nr.770 în anul 1966, prin consecințele induse în creşterea natalității, inclusiv a populației, fără însă să neglijăm faptul că au existat şi urmări negative, cel mai ades consemnându-se cele determinate de sarcinile nedorite care au dus la naşterea unor copii cu malformații, la naşteri de născuți-morți sau la decesul femeilor însărcinate, date fiind încercările empirice de avort.

Efectul actului menționat anterior a fost un boom demografic, astfel că între recensămintele din 1966 şi din 1977, populația județului a înregistrat cea mai mare creştere între două recensăminte consecutive din istoria sa, de peste 100 000 de persoane (de la 529 833 persoane la 631 918 persoane), mărimea creşterii fiind aproape similară, în cifre absolute, cu cea înregistrată în întreaga perioadă a anilor 1956 – 2011.

Populația județului a continuat să crească în anii ce au urmat, fără însă a mai atinge anvergura deja amintită. La recensământul din anul 1977, deci după 11 ani, s-a înregistrat un plus de circa 50 000 persoane (populația cifrându-se la 681 206 locuitori).

Se impune încă o precizare: momentul anului 1989, tranziția la economia de piață cu avantajele dar şi cu părțile sale mai puțin benefice, influențele, posibil acum de pătruns, din vestul Europei, şi-au pus amprenta pe evoluția demografică de după 1990.

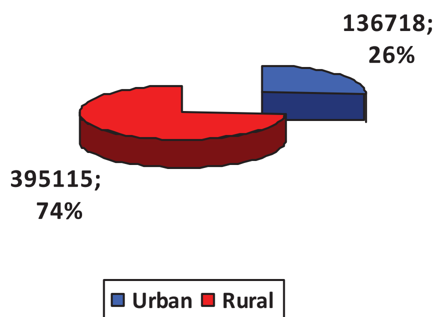
Urmarea a fost „trecerea” la un spor natural negativ începând din anul 1995, moment din care populația va avea o evoluție descendentă, cu pantă lină între recensământul din 1992 şi cel din 2002, scăderea populației fiind de aproape 30 000 de persoane (de la 681 206 la momentul 1992, la 652 625 de locuitori în anul 2002) şi cu pantă accentuată în perioada intercensitară 2002-2011, diminuarea populației cifrându-se la peste 60 000 de persoane, dublă, deci, ca dimensiune față de perioada intercensitară anterioară.

Dacă în perioada celor 55 de ani deja prezentați, populația, numeric vorbind, a cunoscut o serie de oscilații, sub aspectul distribuției pe sexe a fost constantă, preponderența numerică a femeilor fiind bine cunoscută.

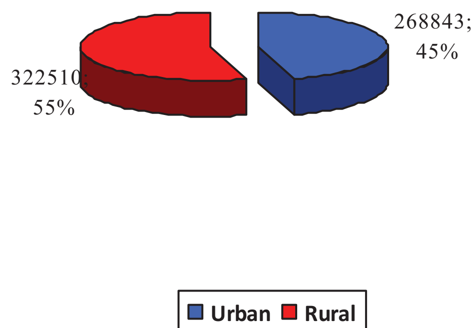
De–a lungul întregii perioade, greutatea specifică a femeilor a oscilat în jurul valorii de 51%, ştiut fiind faptul că deşi se nasc mai mulți băieți decât fete, la vârsta maturității şi ulterior, în cursul vieții ajung/rămân mai multe persoane de sex feminin (la fel de cunoscut este şi fenomenul de supramortalitate masculină).

Element caracteristic, distribuția pe medii de rezidență a populației ne oferă informații asupra dezvoltării economice a acelor medii, prin gradul de concentrare. Punctul inițial (anul 1956) al orizontului nostru de timp consemnează faptul că patru din cinci argeşeni (83,1%) locuiau în rural (Anexa nr.1). Raportul s–a modificat în timp, ajungând ca la Recensământul din anul 2011 populația județului să fie distribuită aproape uniform în cele două medii (45,5% în urban, 54,5% în rural). Modificarea ponderii populației urbane s-a produs numai în sens ascendent şi a fost determinată pe de o parte, de deficitul de forță de muncă din urban şi de posibilitatea de absorbție oferită de dezvoltarea subsistemelor economico- culturale şi umane şi pe de altă parte, de dorința de confort, legitimă de altfel, a populației rurale, ale cărei condiții de viață nu au fost şi nu sunt nici în prezent dintre cele mai decente.

Structura pe medii a populației stabile la recensământul din 1966

Structura pe medii a populației stabile la recensământul din 2011 (date provizorii)

Şi structura pe sexe în cadrul fiecărui mediu confirmă „urbanizarea" populației rurale. Dacă recensământul din anul 1966 a consemnat că unul din patru bărbați locuia la oraş, începând cu recensământul din anul 1992, până la cel din 2011, numărul bărbaților stabiliți în mediul urban tinde să-l egaleze pe cel al bărbaților din rural. Procentual, de la 46,3 % bărbați aflați în urban în 1992 s-a ajuns la 46,8 % la 1 iulie 2010, ponderea bărbaților din rural diminuându-se corespunzător (de la 53,7 % la 53,2%). Aceeaşi tendință s-a manifestat şi în cazul populației de sex feminin. Pornind în anul 1992 de la raportul una din patru femei se afla în urban (se observă că este identic cu al bărbaților), nivelul raportului a ajuns în iulie 2010 cam la acelaşi nivel cu cel al bărbaților, adică 48,4% dintre femei aparțineau mediului urban.

Mişcarea naturală a populației

1. Natalitate. Mortalitate. Spor natural. Anterior am prezentat succint factorii externi ai fenomenului demografic. Ne vom opri acum asupra factorilor intrinseci ai fenomenului, asupra natalității şi mortalității. Componente complexe, esențiale, ascendența uneia sau alteia dintre variabile asupra celeilalte imprimă semnul- pozitiv sau negativ- sporului natural al populației, determinând în ultimă instanță evoluția - ascendentă ori descendentă – a populației.

În ciuda inerției specifice sistemului demografic, într-un timp relativ scurt s-au modificat în România tipologiile fertilității şi nupțialității, s-a schimbat comportamentul demografic al populației, au evoluat dimensiunea şi funcțiile familiei, geografia populației a suferit şi ea însemnate schimbări, tipologia demografică a populației, în special repartiția pe vârste, fiind profund modificată[3].

Dintre variabilele demografice, cea mai dinamică şi importantă este, fără îndoială, fertilitatea, deoarece este legată de „producția de vieți"[4].

Fertilitatea a înregistrat, începând cu primii ani de după cel de - Al Doilea Război Mondial, o tendință generală descendentă, care s-a accentuat în perioada 1957-1966[5]. După o scurtă perioadă de redresare în perioada 1966-1968 (nivelul atins a fost superior celui din 1956), urmare a unei politici pronataliste a regimului de atunci, a reintrat pe pantă descrescătoare şi a devenit îngrijorătoare în ultimii aproape 25 de ani.

---

[3]Adina Armencea, *Situația demografică a copiilor şi tinerilor în perioada 1995-2004*, Direcția Județeană de Statistică Argeş, Piteşti, 2005, p. 9, 11, 12.
[4]*Ibidem.*
[5]*Ibidem*, p.12.

Evoluția de o astfel de manieră a fertilității relevă un alt aspect al fenomenului şi anume schimbarea modelului de fertilitate. Fertilitatea românească a fost, prin tradiție, ca şi căsătoria, una timpurie, ambele fiind coordonatele modelului est-european. Prin creşterea constantă a ratei fertilității la femeile de peste 25 ani, fenomenul s-a îndepărtat de modelul „timpuriu", dobândind caracteristicile modelului „etalat", cu valorile cele mai ridicate în grupa de 25-29 de ani, ca fază de trecere spre modelul „tardiv" specific vest-europenilor. De notat faptul că fenomenul este în plină desfăşurare în urban şi mult mai lent în rural[6].

Stabilirea unui model familial cu unu sau doi copii îşi pune amprenta pe evoluția fertilității în special la generațiile feminine născute după 1970. Astfel, dacă la recensământul din 1992[7] s-au înregistrat 1 815 născuți-vii la 1 000 de femei de 15 ani şi peste, în 2002 valoarea indicatorului a scăzut la 1 650 născuți-vii la 1 000 de femei de 15 ani şi peste.

Din evoluția ratei totale de fertilitate, a ponderii diferitelor vârste la formarea ei şi a structurii copiilor după rangul naşterii, rezultă că în condițiile actuale economice şi sociale cuplurile practică un comportament demografic de reducere şi nu unul de eşalonare în timp a numărului dorit de copii.

Natalitatea, componentă demografică complexă, este rezultanta unei serii de factori naturali-individuali (vârsta mamei, mediul de proveniență, valorile proprii şi tradițiile ş.a.) şi de factori economico-sociali, influențată mai mult sau mai puțin intens de factori conjuncturali. Este şi cazul anilor ´66-´70, perioadă în care s-a manifestat pregnant influența legii de interzicere a avorturilor, legea, ca factor conjunctural, având un impact deosebit asupra numărului de naşteri. Am considerat oportună detalierea perioadei anilor 1966 – 1977 în vederea sublinierii acestui aspect.

	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Născuți-vii număr	7923	16260	15510	13643	13118	12420	12130	11713	13121	13029	12827	12629
Născuți vii la 1000 de locuitori	14, 9	30, 4	28, 2	24, 4	23, 1	21, 4	20, 7	19, 8	21, 9	21, 5	20, 8	19, 9

În întreaga perioadă, numărul născuților-vii a crescut de peste 1,5 ori, de la 7 923 în anul 1966, la 12 629 născuți-vii în anul 1977, un plus de 4 706 născuți-vii adică o creştere relativă de 59,4 procente. Rata natalității a urmat şi ea un trend ascendent, mai modest, creşterea acesteia fiind de 33,6% (de la 14,9 la 19,9 născuți-vii la 1 000 de locuitori), aşa cum reiese din cele de mai jos:

Trendul nu a fost în permanență ascendent, au existat şi oscilații negative, dar trebuie subliniat faptul că în anul imediat următor apariției cadrului legal amintit, numărul născuților-vii s-a dublat (de la 7 923 la 16 260).

În intervalul 1956- 2010, în evoluția natalității se diferențiază net trei tendințe (Anexa nr.2), manifestate în tot atâtea perioade: prima, aferentă perioadei anilor 1956-1966, descendentă, rata natalității scăzând cu circa o treime (de la 23,3 la 14,9 născuți-vii la 1 000 de locuitori); a doua, sinuos ascendentă în următorii 11 ani (atingând nivelul maxim de 30,4 născuți-vii la 1 000 de locuitori în anul 1967) şi ultima, oscilant descendentă (nivelul minim de 9,0 născuți-vii la 1 000 de locuitori înregistrându- se în anul 2008).

Scăderea numărului de născuți s-a realizat, în ultimii 25 ani, mai puțin prin creşterea cuplurilor care nu doresc să aibă copii, cât mai ales, prin evitarea sau amânarea naşterilor de rangul II şi superioare acestuia[1]. Deşi în scădere, ponderea născuților- vii cu mame a căror vârstă este sub

[6] *Ibidem*.
[7] *Ibidem*, p.14.

30 de ani îşi menţine poziţia dominantă, cu circa patru cincimi din totalul născuţilor-vii. Aceasta conduce la concluzia că, în judeţul nostru, fertilitatea e încă timpurie, concentrată pe rangurile I (o singură naştere) şi II (două naşteri), care deţin în jur de 90% din totalul născuţilor-vii ai mamelor sub 30 de ani[8].

Evoluţia natalităţii a fost influenţată atât de factorii de comportament demografic, care au acţionat în direcţia reducerii participării femeilor la procesul de reproducere a populaţiei, cât şi de modificările numărului şi structurii contingentului feminin fertil, atât ponderea contingentului feminin fertil în ansamblu, cât şi a grupelor de vârstă cu cea mai mare contribuţie la realizarea fertilităţii finale. Analizând evoluţia contingentului feminin fertil, putem presupune că actualul nivel al fertilităţii ar fi fost şi mai scăzut, în condiţiile în care evoluţia grupelor de vârstă 20-29 de ani nu ar fi fost constant pozitivă[9].

Participarea din ce în ce mai activă a femeilor la activităţile din afara familiei, solicitările profesionale şi implicarea acestora şi în activităţi extraprofesionale, mai accentuate în mediul urban, nu au permis dezvoltarea unor familii numeroase, mai ales în mediul urban, cu puternice influenţe asupra nivelului fertilităţilor specifice şi implicit a celei generale[10].

Participarea şi implicarea femeilor în mai toate domeniile vieţii economice, sociale şi culturale a fost consecinţa creşterii vârstei mamei la naştere (toate naşterile). Dacă în 1980 vârsta medie la toate naşterile era de 24,6 ani, în următorii 30 de ani aceasta s-a mărit cu aproape trei ani, ajungând la 27,4 ani în 2010. Fenomenul a fost mai intens în mediul urban, unde vârsta medie la naştere este întotdeauna şi în general cu un an mai mare decât media pe judeţ, în timp ce în rural este, în general, cu un an mai mică.

Reducerea natalităţii nu este un proces specific României şi atât mai puţin judeţului Argeş. Acesta se manifestă, atât în ţările aflate în perioade de transformări economice şi sociale profunde, cât şi în ţările dezvoltate ale Europei. La evoluţia menţionată a natalităţii au contribuit, pe de o parte, efectele politicii pronataliste forţate a vechiului regim şi, pe de altă parte, noile relaţii economico-sociale.

Printre factorii de scădere a natalităţii, fără pretenţia unei inventarieri totale, putem să menţionăm: emanciparea femeii şi participarea tot mai intensă la activităţile economice din afara gospodăriei; creşterea duratei şi nivelului educaţiei; slăbirea influenţei obiceiurilor tradiţionale; mobilitatea socială; costul ridicat al creşterii copilului; reducerea funcţiei economice a copilului şi îndeosebi a rolului său în securitatea economică a vârstnicilor; posibilitatea planning-ului familial; apariţia mijloacelor contraceptive moderne.

Având acces la serviciile de planificare familială, bărbaţii şi femeile pot decide dacă să aibă copii, când şi câţi vor să aibă. Unii analişti sunt de părere că fertilitatea scăzută încetineşte procesul de creştere a numărului de persoane şi deschide „o fereastră demografică" de oportunităţi pentru creşterea economică şi reducerea sărăciei, deoarece raportul dintre persoanele dependente şi cele care muncesc scade. Familiile numeroase risipesc averea gospodăriilor mai sărace, iar naşterile nedorite adâncesc sărăcia. Familiile mici au posibilitatea să investească mai mult în educaţia şi sănătatea fiecărui copil[11].

Cu toate acestea, scăderea sau menţinerea natalităţii la un nivel scăzut o perioadă îndelungată determină, în timp, deteriorarea structurii pe vârste a populaţiei. Deşi acest fenomen este specific îndeobşte ţărilor dezvoltate, simpla reducere a natalităţii nu echivalează, în sine, cu îmbunătăţirea situaţiei economice a unei familii, după cum nici îmbunătăţirea situaţiei economice şi sociale a unei ţări nu conduce automat la o redresare demografică. Aici trebuie avută în vedere complexitatea interacţiunilor dintre factorii fenomenului, inclusiv efectele evoluţiilor trecute şi actuale. În ultimă instanţă, problema îngrijorătoare, date fiind consecinţele, nu ar fi evoluţia negativă a natalităţii, ci faptul că acesteia i se asociază degradarea continuă a structurii pe vârste.

---

[8] *Ibidem*, p.15, 17, 18.
[9] *Ibidem*.
[10] *Ibidem*, p.18.
[11] *Ibidem*.

Dacă natalitatea este un fenomen extrem de sensibil la schimbările de mare amploare ale factorilor socio-economici şi legislativi, mortalitatea populaţiei are mecanisme cauzale mai complexe, impactul schimbărilor socio-economice asupra fenomenului fiind mai puţin evidenţiat pe termen scurt. Evoluţia mortalităţii se caracterizează printr-o mai mare inerţie şi stabilitate în timp, datorită complexei sale determinări sociale, culturale, fiind influenţată, între altele, şi de eficienţa serviciilor sanitare acordate populaţiei[12].

Evoluţia mortalităţii s-a remarcat ca fiind una cvasiconstantă, pe fondul unor oscilaţii de semne diferite între două recensăminte consecutive.

În primii zece ani ai perioadei de timp prezentate, mortalitatea a scăzut, atât în valori absolute (de la 4 968 la 4 349 decese înregistrate) cât şi relative (de la 10,2 la 8,2 decedaţi la 1 000 de locuitori), în următoarele două perioade dintre două recensăminte consecutive a crescut uşor, pentru ca, începând cu 1992, să se manifeste cvasiconstant, pe fondul unui trend de uşoară creştere, atât în variantă absolută cât şi relativă. Nivelul absolut maxim cifrat la 7 861 decedaţi s-a înregistrat în anul 1996 cel minim, însemnând 4 349 decedaţi, în anul 1966. Cea mai mare rată a mortalităţii a fost de 11,8 decedaţi la 1 000 de locuitori înregistrată în anul 2002, iar minima de 8,2 decedaţi la 1 000 de locuitori în anul 1966.

Se cuvine să menţionăm, că începând cu anii ´90, mortalitatea a scăzut la grupele de vârstă tinere, şi a crescut la vârste adulte şi înaintate, imprimând evoluţia uşor ascendentă a mortalităţii generale. Nivelul speranţei de viaţă la naştere (74,05 ani fiind ultimele estimaţii cuprinse în Breviarul judeţului Argeş, ediţia 2011), deşi în uşoară creştere, este mai mic decât în ţările europene avansate.Probabilităţile reduse de supravieţuire la vârstele adulte se datorează acţiunii unor factori de risc ce activează de-a lungul întregii vieţi şi care încep să se resimtă în jurul acestei vârste[13]. Printre factorii de risc, deosebit de importanţi sunt creşterea consumului de alcool, tutun, calitatea hranei şi deprinderile alimentare, poluarea mediului, stresul[1], aceştia suprapunându-se fondului genetic individual. În ultimii ani, factorii de risc au acţionat negativ prin creşterea mortalităţii îndeosebi datorită maladiilor aparatului circulator (peste 50% din cazuri), tumorilor (peste 15%), maladiilor aparatului digestiv şi deosebit de îngrijorător, creşterea mortalităţii prin maladii infecţioase şi parazitare.[14]

Îmbătrânirea populaţiei şi multiplicarea numărului cazurilor de boli cronice au determinat, la rândul lor, creşterea mortalităţii generale. Măsurarea şi interpretarea stării de sănătate exclusiv prin indicatorii de mortalitate, deşi curent folosită, are limitele ei în cazul când în structura populaţiei creşte ponderea grupelor vârstnice şi când modelul de morbiditate şi implicit, de mortalitate, începe să fie dominat de boli cronice, rareori curabile, dar având frecvent, ca rezultat, incapacitatea[15].

Deşi a avut o tendinţă permanentă de scădere de-a lungul întregii perioade, mortalitatea infantilă se menţine încă la un nivel ridicat comparativ cu cel al ţărilor dezvoltate. În cadrul reformei sistemului sanitar, asistenţa medicală a copiilor este gratuită. Sănătatea femeilor şi copiilor constituie una dintre priorităţile reformei sanitare. Pentru a evita naşterile nedorite, Ministerul Sănătăţii a urmărit creşterea accesului populaţiei la informaţii şi servicii de calitate în domeniul sanitar, inclusiv cele de planificare familială, prin integrarea serviciilor la nivelul asistenţei medicale primare[16]. În perioada 1956-2010, numărul deceselor copiilor sub un an s-a redus constant, astfel încât, în anul 2010, s-au înregistrat de 14 ori mai puţine decese infantile, faţă de începutul perioadei, rata mortalităţii infantile micşorându-se de 7,5 ori.

Nivelul mortalităţii infantile se diferenţiază semnificativ pe sexe, binecunoscut fiind faptul că se înregistreză o supramortalitate masculină şi pe medii, nivelul mortalităţii fiind mai ridicat în rural decât în urban.

---

[12] *Proiectarea populaţiei României în profil teritorial până în anul 2025*, Institutul Naţional de Statistică Bucureşti, 2004, p.15-16.
[13] *Ibidem.*
[14] *Ibidem.*
[15] *Ibidem*, p.16.
[16] Adina Armencea, *Situaţia demografică a copiilor şi tinerilor în perioada 1995-2004*, Direcţia Judeţeană de Statistică Argeş, Piteşti, 2005, p. 19, 21, 22.

Principalele cauze de deces înregistrate la copiii cu vârste sub un an au rămas afecţiunile perinatale şi bolile aparatului respirator[17].

Alimentaţia nesănătoasă, stresul, condiţiile de viaţă, nivelul educaţiei sanitare, lipsa controlului prenatal sunt factori ce afectează atât sănătatea viitoarei mame, cât şi a nou-născutului. Acestea s-au concretizat în nivelul ridicat al ratelor specifice de mortalitate, cu pregnanţă în mediul rural[18].

Sporul natural al populaţiei, calculat ca diferenţă între natalitate şi mortalitate, este invariabil direct influenţat de mărimea acestora. Avem de-a face cu o creştere numerică a populaţiei numai în condiţiile în care natalitatea devansează mortalitatea. În jumătatea de veac pe care o avem în vedere, de la începutul intervalului până în anul 1995 sporul natural a fost pozitiv, numărul decedaţilor fiind inferior celui al născuţilor-vii. Cel mai mare spor natural a fost înregistrat în anul imediat următor aplicării politicii pronataliste forţate, vârful din anul 1967 cifrând-se la 11 127 persoane (20,8 persoane la 1 000 locuitori), urmând apoi un trend ascendent, cu oscilaţii anuale. Începând din anul 1995, sporul natural devine negativ şi va evolua în sens descendent până în prezent.

Evoluţia sporului natural în perioada 1995 - 2010 merită o atenţie specială dat fiind faptul că lucrurile nu merg într-o direcţie convenabilă şi fără măsuri corespunzătoare consecinţele sunt dificil de estimat. Punctul de inflexiune din 1995, trecerea de la un spor natural pozitiv la unul negativ au marcat intrarea pe o pantă abrupt descendentă. Dacă în 1995 populaţia Argeşului a scăzut cu 576 de persoane, în următorii cinci ani populaţia a scăzut anual, în medie, cu peste 800 de persoane, iar începând din anul 2000 a scăzut, anual, în medie, cu aproape 1500 de persoane. Cel mai mare spor natural negativ s-a înregistrat în 2002, atât ca nivel absolut (-1761 de persoane) cât şi relativ (-2,7 la 1 000 de locuitori).

În urma unei astfel de evoluţii a fost depăşită varianta pesimistă de proiectare a populaţiei[19] judeţului, variantă ce proiecta pentru anul 2020 un nivel al populaţiei de 588,4 mii persoane, în condiţiile în care populaţia era, conform datelor, chiar provizorii, ale ultimului recensământ, de 591,4 mii de persoane. Într-un astfel de context, nivelul prognozat al populaţiei de 559,5 mii persoane pentru anul 2025 are, din păcate, „toate şansele" să se realizeze.

Situaţia este îngrijorătoare, îndeosebi prin mutaţiile induse în structura pe vârste, determinând îmbătrânirea populaţiei, cu consecinţe în menţinerea unui raport optim între populaţia activă şi cea inactivă, a unui raport de dependenţă rezonabil.

Natalitatea şi mortalitatea sunt influenţate de o serie de factori proprii fenomenelor respective: tipologiile de fertilitate şi nupţialitate, tradiţii, stimulii din mediul înconjurător favorabili sau nu, starea de sănătate a populaţiei, dar şi de o serie de factori socio-economici, inclusiv de politicile statului în domeniu. În intervalul analizat, politica demografică pronatalistă a statului s-a concretizat în legea avorturilor, urmarea directă constând în creşterea consistentă demografică. Considerăm că legea menţionată, deşi benefică sporului natural, desfiinţa liberul arbitru al familiilor şi/sau femeilor asupra momentului în care să aducă pe lume un copil, nefiind puţine cazurile în care viaţa femeilor a fost pusă în pericol, sau chiar a fost curmată, nefiind puţine cazurile de născuţi cu malformaţii sau născuţi morţi. Trebuie să subliniem faptul că din punct de vedere economico-social, în momemtul zero al legii, asigurarea unor condiţii decente creşterii şi educării unui copil era mai uşor de realizat decât pe măsură ce avansăm în timp. Ulterior, cam din 1975, situaţia începe să se destabilizeze, iar România începe a fi percepută ca o ţară izolată, cu drepturi şi libertăţi cetăţeneşti din ce în ce mai restrânse, oferind propriei populaţii perspective deloc îmbucurătoare. După evenimentele din decembrie 1989, libertatea individuală devine o realitate, influenţele vestului european se manifestă prin consecinţele induse în fertilitate şi nupţialitate, tendinţa de afirmare a

---

[17] *Ibidem.*

[18] *Ibidem.*

[19] *Proiectarea populaţiei României în profil teritorial până în anul 2025*, Institutul Naţional de Statistică Bucureşti, 2004, p. 25.

femeii în societate, rigorile economiei de piață prin relativa stabilitate a locului de muncă, posibilități din ce în ce mai reduse de asigurare a unei locuințe pentru tinerele familii, toate acestea au imprimat geografiei demografice mai degrabă o involuție decât evoluție, iar intervenția statului nu a avut efecte de natură a sprijini creşterea populației.

2. Mobilitatea familiei. Căsătoria, ca instituție, a jucat un rol crucial din punct de vedere social şi economic încă din cele mai vechi timpuri. Ca orice instituție, căsătoria are un set de reguli formale sau informale generatoare de ordine în raporturile sociale; ele reprezintă „regulile jocului", sau într-o altă exprimare sunt constrângeri create de indivizi pentru a da formă interacțiunii umane, pentru ca lucrurile să funcționeze aşa cum trebuie. Iar dacă unul din doi sau chiar amândoi nu mai pot sau nu mai vor să respecte regulile, apare divorțul. Cauzele de desfacere a căsătoriilor sunt multiple, consecințele separării legale sunt de asemenea diverse.

Vom prezenta în cele ce urmează câteva aspecte legate de aceste fenomene ca elemente ale mişcării naturale a populației.

Privind în paralel datele statistice, constatăm că în timp ce numărul căsătoriilor se reduce, creşte cel al divorțurilor, deşi între aceste două variabile nu există nicio relație de cauzalitate de inversă proporționalitate, chiar dacă sunt cele două „fețe" ale stării civile legale.

De-a lungul întregului interval de timp ce face obiectul acestei prezentări, căsătoriile s-au încheiat în proporție covârşitoare (peste 90%) între persoane care au avut anterior căsătoriei acelaşi statut de necăsătorit. Remarcăm faptul că structurarea căsătoriilor după nivelul de instruire al soților relevă abolirea concepției conform căreia nivelul de instruire al femeii nu trebuia să fie unul ridicat. Astfel, constatăm că în ultimii 30 de ani, căsătoriile s-au încheiat, majoritar, în contextul unui nivel aproape similar de instruire al soților.

Vârsta medie la încheierea căsătoriei a suferit şi ea influențele implicării femeilor în viața economico-socială, pe de o parte, dar şi cele ale relativei stabilități economice oferite de sistemul economiei de piață comparativ cu economia centralizată, pe de altă parte. Dorința, legitimă, de a avea o situație materială cel puțin medie, un loc de muncă stabil şi un salariu corespunzător acoperirii nevoilor unei familii au determinat amânarea căsătoriei. În anul 1980, bărbații se căsătoreau pentru prima dată la o vârstă medie de 25,1 ani, iar femeile, la 21,4 ani, în vreme ce în anul 2010, vârsta medie la căsătorie a fost de 30,5 ani pentru bărbați şi 27,2 ani pentru femei. Între mediile de rezidență, diferențele încep să se estompeze, în consecință vârsta medie la căsătorie la bărbați, indiferent de mediul de proveniență, nu mai diferă semnificativ (30,3 ani în urban față de 30,7 în rural, conform ultimelor date statistice), la femei constatându-se creşterea vârstei în urban față de rural, tradiția şi educația fiind cel puțin doi din factorii care imprimă acest comportament (27,9 ani vârsta la căsătorie a femeilor în urban, față de 26,2 ani în rural).

Divorțurile pronunțate au fost relativ constante şi în valoare absolută şi ca rată la 1 000 de locuitori, oscilând numeric între 773 şi 934 de cazuri între 1956 şi 2002 respectiv între 1,60 şi 1,43 cazuri la 1 000 de locuitori (Anexa nr.2). Între anii 2002 şi 2010 fenomenul a luat amploare, divorțurile crescând cu o treime.

Majoritatea căsătoriilor desfăcute prin divorț au fost fără copii în întreaga perioadă analizată. În ceea ce priveşte cauzele, acestea au fost: infidelitate conjugală, violențe fizice sau combinații ale acestora, pondere însemnată deținând însă şi divorțurile de comun acord. Vârstele medii ale soților la momentul divorțului s-au situat în jurul a 31 de ani în cazul soțiilor şi a 35 de ani în cazul soților, la nivelul anilor 1980, rămânând relativ constante la soții până în 1995 şi la soți până în 2 000, după care ambele vârste medii au crescut, atingând nivelul de 35,9 ani pentru soții şi 39,2 pentru soți în anul 2010. În ceea ce priveşte durata medie a căsătoriilor desfăcute prin divorț, aceasta a fost de 8,9 ani în 1980 şi a crescut la 11,0 ani în 2010.Tabloul prezentat mai jos este edificator[20]:

[20] Direcția Județeană de Statistică Argeş.

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
Durata medie a căsătoriei	8, 9	8, 9	9, 2	9, 8	10, 2	11, 7	11, 0
Vârsta medie a soțului	35, 1	35, 1	35, 6	34, 5	35, 5	37, 9	39, 2
Vârsta medie a soției	31, 1	31, 3	31, 9	30, 9	32, 0	34,3	35, 9

Transformările profunde ale realității economice şi sociale, influențele din vestul Europei, instabilitatea locului de muncă coroborată cu insuficiența dar şi instabilitatea financiară, necesitatea, nu dorința de afirmare sau de recunoaştere, de implicare la un moment dat a femeii în viața economică, cu urmări imediate în amânarea şi/sau distribuirea treburilor casnice, au fost şi sunt doar unele dintre cauzele intensificării fenomenului de divorțialitate. Pentru a demonstra, este suficient să arătăm că în 1956 se pronunța 1 divorț la 7 căsătorii, iar în 2010 raportul a fost de 1 divorț la 3 căsătorii. Constatarea anterioară se impune a fi coroborată cu faptul că înainte de anul 1989, persoanele care dețineau anumite funcții nu puteau să divorțeze, restricțiile fiind ridicate ulterior evenimentelor din anul 1989.

Mişcarea migratorie a populației

Migrația internă, intrajudețeană şi cea interjudețeană, este influențată de nivelul general al dezvoltării economice a județelor. O caracteristică a migrației interne ce trebuie semnalată o constituie reducerea migrației pe distanțe lungi în favoarea celei pe distanțe scurte, fenomen în continuă creştere şi care duce la apariția unor zone cu o forță mai mare de reținere a populației născute pe teritoriile lor. Zonele de atracție a forței de muncă sunt cele din regiunile de nord-vest şi vest, dar şi Bucureşti- Ilfov[21].

Evoluția migrației interne, de la înființarea județului în 1968, a fost marcată de două etape temporale: până în 1990, soldul (diferența dintre numărul persoanelor sosite şi al celor plecate) migrației interne fiind pozitiv, valoarea maximă pozitivă înregistrată consemnându-se în anul 1970 (+2 465 de persoane, respectiv +4,3 migranți la 1 000 de locuitori) şi după 1990, când soldul acesteia a fost negativ, valoarea maximă negativă înregistrându-se în 1995 (- 466 de persoane, respectiv – 0,6 migranți la 1 000 de locuitori).

Înainte de 1990 migrația internă era controlată printr-o politică centralizată, bazată pe o legislație restrictivă[22]. Soldul migrator pozitiv a fost urmarea cererii de forță de muncă prin intrarea în fabricație a autoturismelor „Dacia" şi a dezvoltării ulterioare a Întreprinderii de autoturisme „Dacia".

După 1990, în condițiile dispariției constrângerilor legale în mobilitate (remarcăm o majorare de cinci ori a ambelor fluxuri migratorii în anul 1990) şi în condițiile unui grad diferit de dezvoltare a zonelor țării, care face posibile solicitările pe piața muncii, în special după 1995, încep să se manifeste tot mai intens fluxurile migratorii. A crescut proporția fluxului urban-rural, depăşind în ultimii ani fluxul rural- urban. Prin aceasta, migrația a dobândit un conținut nou şi o semnificație aparte, reflectându-se în procesul complex prin care se realizează noile structuri sociale şi economice, noile echilibre în teritoriu. Are loc, de asemenea, o mobilitate profesională, care, sub impulsul cererii, produce schimbări în nivelul şi structura profesiilor şi meseriilor, în numărul şi conținutul lor[23].

---

[21] *Proiectarea populației active din România la orizontul anului 2050*, Institutul Național de Statistică, Bucureşti, 2011, p.14.
[22] *Ibidem*.
[23] *Ibidem*, p.17.

Mişcarea migratorie internă determinată de schimbarea domiciliului
în anii 1968 - 2010:

	1968	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
Sosiți	10051	12064	8255	9015	5323	26312	6924	6921	9087	13982
Plecați	8143	9599	7746	8858	5427	25516	7390	7091	9071	14850
Sold +/-	+1908	+2465	+509	+157	-104	+796	-466	-170	+16	-868

Ar fi de menționat, ca element de noutate, o migrație inversă, din urban în rural. Ținând cont de repartiția populației pe medii şi de dorința de confort, a început să se manifeste un flux migrator la persoanele de vârsta a treia , în special în familiile cu copii, care ajunşi la maturitate sunt în imposibilitatea de a-şi procura o locuință, părinții retrăgându-se la casa „de la țară" a părinților lor.

O mare problemă, în orice abordare de perspectivă a populației României, implicit a celei a județului nostru, o constituie migrația externă, deoarece datele privind emigranții şi imigranții fiind obținute din surse administrative. În ceea ce priveşte emigranții, aceste surse înregistrează doar persoanele care şi-au schimbat domiciliul în străinătate şi deci nu acoperă întreg fenomenul migratoriu[24].

România a fost şi se aşteaptă să rămână o țară cu migrație negativă. Predilecția românilor spre emigrare este încă foarte mare în contextul unor posibile politici de imigrare mai permisive în țările occidentale dezvoltate din Uniunea Europeană. Se ajunge astfel la problema complexă a migrației temporare pentru muncă: „euronavetiştii". Nu avem, din păcate, o statistică asupra numărului de români aflați la muncă în străinătate. După anul 2001, odată cu desființarea vizelor de intrare în aproape toate țările europene, sute de mii de români au plecat în țările din sudul şi vestul Europei[25].

Potrivit studiului „Maximizarea impactului fenomenului migrației asupra dezvoltării României", realizat de Fundația „Söros" România şi International Agency for Source Country Information (IASCI), numărul celor care lucrează în străinătate ajunge la aproximativ 2,9 milioane de persoane, provenite practic din toate județele țării. Perspectiva economică şi social-culturală a migrației pentru muncă este predominant pozitivă, dar nu acelaşi lucru se poate spune şi despre perspectiva demografică a fenomenului[26].

Perspectiva demografică se concretizează în mai multe aspecte negative, dar este un preț care trebuie plătit. Statistic vorbind, euronavetiştii sunt persoane tinere, circa 40% dintre cei plecați între anii 1996 şi 2006 şi aproximativ 50% dintre cei plecați în perioada 2002- 2009 (date la nivel național)[27].

[24] *Ibidem*, p.14, 15.
[25] *Ibidem*.
[26] *Ibidem*.
[27] *Ibidem*.

Migrația externă a județului nu este una foarte intensă, conform celor de mai jos:

	1975	1980	1985	1991	1995	2000	2005	2010
Emigranți	24	61	88	321	313	201	85	141
Imigranți	-	-	-	30	21	8	34	50

Evoluția viitoare a migrației externe este greu de prevăzut astăzi, fiind direct influențată de evoluția economică şi socială a României, de politicile de imigrare ale țărilor dezvoltate, dependente (politicile) între altele de mersul economiilor şi de dezvoltarea demografică a acestor țări[28].

Structura populației după etnie, limbă maternă şi religie

Caracteristici esențiale, definitorii ale unei nații, etnia, limba maternă şi religia căreia îi aparțin, sub aspect numeric, se pot afla numai cu ocazia recensămintelor, în baza liberei declarații a persoanelor recenzate, respectându-se astfel dreptul fundamental al fiecărui individ de a-şi declara în deplină libertate şi fără nici un fel de constrângere apartenența etnică, religioasă şi la o limbă maternă.

La toate recensămintele desfăşurate până în prezent, în județul Argeş, etnia majoritară declarată a fost cea română. La recensămintele de până la schimbarea regimului (înainte de decembrie 1989), din totalul populației stabile a județului, peste 99% s-au declarat români. După această dată, dispariția sentimentului de teama unor eventuale măsuri punitive, în cazul declarării apartenenței la o altă etnie decât cea română, pe de o parte şi ridicarea barierelor în libera circulație cel puțin în spațiul european din şi înspre România, pe de altă parte, au făcut ca această pondere să se micşoreze, însă nesemnificativ, astfel că la recensământul din anul 2011, conform rezultatelor provizorii, 97% din populația stabilă s-a declarat de etnie română.

Imediat cei mai numeroşi, conform propriilor declarații, au fost maghiarii şi rromii, cu ponderi relativ egale (0,07% şi respectiv 0,06%) la începutul intervalului nostru de timp. În timp, însă, evoluția nu a fost similară, la momentul ultimului recensământ, etnia maghiară s-a micşorat numeric, consecința fiind reducerea ponderii la 0,05%, în vreme ce etnia rromă a crescut atât absolut (de 52,4 ori), cât şi relativ, ajungând să dețină o greutate specifică de 2,58% în totalul populației stabile a județului. Se cuvine să menționăm că etnicii rromi au un model diferit de al etniei majoritare de nupțialitate şi de aici o altă rată a fertilității, generale şi specifice, fapt ce, alături de factorul uman relevat anterior, a imprimat o astfel de evoluție demografică. Mai trebuie adăugat faptul că rudarii, destul de mulți în județ, nu conosc decât limba română, dar în iureşul anilor '90, rromii i-au atras să se declare de etnie similară lor.

Dintre celelalte etnii declarate, cele mai multe au avut o evoluție sinuos descendentă (etniile germană, ucraineană, slovacă, evreiască, rusă-lipoveană, cehă, greacă, polonă), cu excepția etniilor turcă, tătară şi italiană care au înregistrat evoluții oscilant ascendente.

De remarcat creşterea de la 0,01% la 0,13% (de la 64 de persoane la 759 de persoane) a celor pentru care nu a fost înregistrată etnia, fie că nu au dorit s-o declare, fie nu au fost prezente.

În ceea ce priveşte limba maternă declarată, tendința este de suprapunere a acesteia cu etnia, fară a exista o identitate numerică perfectă, pe de o parte pentru că, deşi etnia declarată a fost alta decât cea română, limba maternă declarată a fost româna (sunt mai mulți vorbitori de limbă română decât etnici români) şi pe de altă parte pentru că etnia şi limba maternă declarate nu au fost similare. Este cazul rudarilor, amintit mai sus.

---

[28] *Ibidem.*

În întreaga perioadă, cea mai vorbită limbă maternă a fost româna, pe care au folosit-o 99,8% (la începutul intervalului) şi 99,5% (la finele acestuia) dintre locuitorii stabili ai judeţului. Urmează, pe următoarele trei locuri, ca limbi utilizate, limba maghiară vorbită de 0,07% la recensământul din 1966 şi respectiv 0,04% la cel din 2011 din populaţia stabilă argeşeană, limba romanes (ţigănească) folosită de 0,05% respectiv de 0,27% din populaţie şi limba greacă pentru 0,04% şi ulterior doar pentru 0,005% din locuitorii judeţului.

Se observă evoluţiile similare ca tendinţe ale structurii etnice şi ale structurii limbii materne utilizate.

Poporul român a fost, este şi va fi primitor, ospitalier şi tolerant, pe teritoriul ţării, inclusiv al Argeşului, trăind şi vorbindu-şi propria limbă natală, alături de naţiunea română oameni aparţinând naţiilor învecinate geografic-maghiari, ucraineni, sârbi, ruşi-lipoveni, bulgari – dar şi naţiilor europene - germani, slovaci, cehi, polonezi, sloveni, greci, italieni, albanezi sau ai altor naţii mai mult sau mai puţin îndepărtate spaţial – turci, evrei şi de curând chinezi.

Altă caracteristică definitorie a unui popor, religia, deşi prezentă de-a lungul existenţei milenare a românilor, a fost comensurată la recensăminte abia după momentul 1989. Chiar dacă a fost o permanenţă în viaţa spirituală a românilor, caracteristica „religie” nu a făcut obiectul înregistrărilor recensămintelor anterioare celor din anii 1992, 2002 şi 2011. Cum era de aşteptat, religia dominantă a românilor, incluzându-i şi pe argeşeni, a fost cea ortodoxă, declarată fiind de 98% dintre locuitorii judeţului Argeş.

Toleranţa românilor s-a manifestat şi sub aspect religios, în Argeş fiinţând o varietate de alte culte religioase. La recensământul din anul 1992, pe următoarele patru locuri din punct de vedere al religiei declarate, s-au situat creştinii după Evanghelie, în număr de 4 661 de persoane (0,68% din totalul populaţiei stabile), penticostalii, în număr de 1 646 de persoane (0,24% din populaţia stabilă), urmaţi de romano-catolici, în număr de 1 162 de persoane (0,17%), pe locul patru situându-se creştinii de ziua a şaptea, în număr de 841 de persoane (0,12%). În perioada dintre recensăminte s-au produs anumite mutaţii, iar în urma prelucrării datelor culese la recensământul din anul 2011, pe baza liberei declaraţii, s-a obţinut altă structură, provizorie până la finalizarea prelucrării: pe primul loc (subliniem că este vorba de distribuţia altor religii decât cea ortodoxă, aceasta rămânând dominantă) s-au aflat creştinii după Evanghelie cu un număr de 3 703 persoane (0,63%), apoi cei de religie penticostală cu 3 030 de persoane (0,51%), cei de religie evanghelică cu 1 683 de persoane (0,28%), romano-catolicii în număr de 1 485 de persoane (0,25%) şi apoi adventiştii de ziua a şaptea cu 1 094 de persoane (0,18%). De remarcat însă diversitatea religiilor declarate - printre acestea se pot enumera greco-catolică, reformată, baptistă, creştină de rit vechi ortodoxă-sârbă, martorii lui Iehova ş.a.

Se cuvine să subliniem faptul că s-a menţinut aproximativ constant, dar sinuos, numărul persoanelor declarate fără religie (226 la recensământul din 1992 faţă de 237 de persoane la cel din 2011) şi a crescut numărul declaraţilor „atei” (de la 206 la 376 de persoane). Numărul celor cu religie nedeclarată (fie nu au declarat, fie nu au fost prezenţi) a crescut de la 106 la 496 de persoane.

Structura pe grupe de vârstă

Evoluţia fenomenelor demografice pe fondul tranziţiei politico-socio-economice, în ultimele decenii, s-a reflectat şi în schimbările intervenite în structura pe vârste a populaţiei, cu implicaţii atât pe plan demografic, cât şi social-economic. Aceasta confirmă un proces lent, dar continuu, de îmbătrânire demografică, determinat de creşterea numărului şi proporţiei populaţiei adulte şi vârstnice, concomitent cu scăderea (în special în ultimele două decenii) a numărului şi proporţiei populaţiei tinere sub 15 ani.

Populaţia tânără sub 15 ani număra 91 223 de persoane la 1 iulie 2010 şi era cu o treime (echivalând cu 46 673 de persoane) mai mică decât cea înregistrată la recensământul din anul 1966 (137 896 de persoane). Proporţional vorbind, în condiţiile reducerii numerice anterior semnalate,

greutatea specifică a tinerilor în totalul populației s-a redus de la 26,2% la 14,4%. Reducerea la aproape jumătate ar trebui să dea serios de gândit, dată fiind tulburarea echilibrului proporțional al întregii populații prin consecințele induse în timp asupra raportului de dependență demografică şi economică.

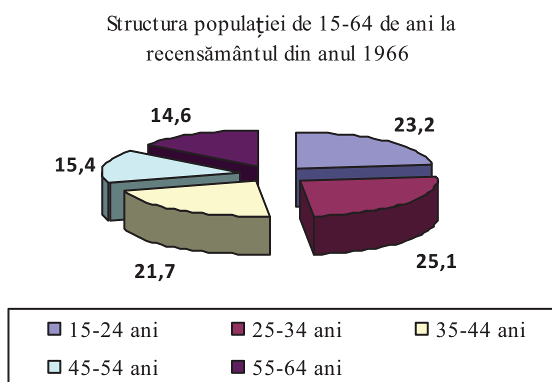
Pe grupe cincinale de vârstă, cea mai mare reducere s-a înregistrat la grupa cuprinsă între cinci şi nouă ani (38,7%), apoi la cea cu vârste între 10 şi 14 ani (35,2%) şi la grupa de până la patru ani (26,5%). Deşi această ultimă grupă a înregistrat cea mai mică diminuare, toată atenția trebuie canalizată asupra ei, pentru că ea este cea care alimentează grupele superioare. În sprijinul afirmației anterioare vine şi mărimea indicatorului „numărul de tineri la 100 de persoane adulte" (cu vârste cuprinse între 15 şi 64 ani). Dacă la momentul 1966 au revenit 40 de tineri la 100 de adulți, la data de 1 iulie 2010 reveneau doar 20 de tineri la 100 de adulți. Perimarea în timp a indicatorului este evidentă şi ar trebui să se constituie într-un mare semn de întrebare în ceea ce priveşte viitorul.

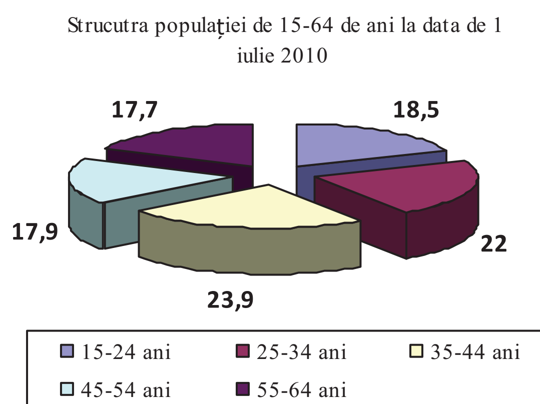
Populația adultă, grupa de vârstă cuprinsă între 15 şi 64 de ani, nu s-a schimbat semnificativ procentual vorbind (prezenta lucrare nu reliefează mutațiile calitative ale esenței umane). Numeric, de la o populație care se cifra la 347 554 de persoane adulte la recensământul din 1966, a atins cifra de 452 877 de persoane adulte la 1 iulie 2010, ceea ce semnifică o creştere cu 105 323 de persoane, adică un plus de 30,3%.

Ponderea acestei grupe în totalul populației a crescut de la 65,5% la recensământul din anul 1966 la 70,8% la data de 1 iulie 2010.

Populația cu vârste cuprinse între 15 şi 64 ani, populația potențial activă, se constituie în segmentul principal al ofertei forței de muncă. Aşa cum am arătat mai sus, la nivelul întregii grupe s-au înregistrat schimbări în mică măsură; ceea ce a produs mutații semnificative a fost evoluția pe subgrupe de vârstă.

Putem surprinde fenomenul de îmbătrânire demografică a populației sub două aspecte. Analiza evoluției ponderii subgrupelor în integralitatea grupei 15 şi 64 ani relevă creşterea acestora la subgrupele de la 35 ani în sus, cu două, trei puncte procentuale, concomitent cu reducerea greutății specifice a subgrupelor sub 35 de ani. Cel mai mult a crescut ponderea subgrupei de vârstă 55 şi 64 ani, de la 14,6% la 17,7%, apoi cea cuprinsă între 45 şi 54 ani, de la 15,4% la 17,9% şi în final, subgrupa de vârste între 35 şi 44 ani, de la 21,7% la 23,9%.

Raportul de dependență demografică, reprezentat de numărul tinerilor şi al vârstnicilor ce revine la 100 de persoane adulte, exprimă sintetic mutațiile intervenite în structura pe vârste a populației județului. În anul 1966, acesta a fost de 52 de tineri şi vârstnici la 100 de adulți şi a ajuns la 41 de tineri şi vârstnici la 100 de adulți, reducerea acestuia, semnificând, de asemenea, îmbătrânirea demografică. Creşterea populației vârstnice s-a realizat atât numeric cât şi în structură. Numeric, de la o populație de 44 383 de persoane cu vârste de peste 65 de ani, cât a consemnat recensământul din anul 1966, s-a ajuns ca la 1 iulie 2010 acest segment al populației să fie dimensionat la cifra de 95 057 de persoane, deci a crescut de 2,1 ori.

Dezechilibrul între generaţii este evidenţiat şi de indicatorul de îmbătrânire (raportul între populaţia vârstnică – 65 de ani şi peste - şi cea tânără – sub 15 de ani), la recensământul din anul 1966 revenind 32 de vârstnici la 100 de tineri, iar la 1 iulie 2010, raportul respectiv având valoarea de 104 persoane vârstnice la 100 de tineri (o mărire de 3,3 ori).

Acelaşi dezechilibru îl scoate în evidenţă şi numărul de persoane vârstnice care revin la 100 de persoane adulte, raportul mărindu-se la 13 la 21 de persoane vârstnice la 100 de adulţi la momentul aceloraşi coordonate de timp.

Fenomenul de îmbătrânire s-a instalat după 1977, când natalitatea a început să scadă, nu la nivel alarmant dar constant, accentuându-se după momentul „punctului de inflexiune" din anul 1995, când s-a trecut de la sporul natural pozitiv al populaţiei la unul negativ, spor constant negativ până în actualitate.

Efectele evoluţiei permanent descendente a natalităţii şi fertilităţii nu au fost simultane ca şi consecinţe, asupra celorlalte segmente ale populaţiei, ci cu un oarecare decalaj temporal. O creştere relativ ridicată a ponderii populaţiei adulte în totalul acesteia s-a înregistrat în perioada intercensitară 1977 – 1992, de la 63,4% la respectiv 67,4%, după care creşterile au fost mai reduse ca amploare, la 69,5% la recensământul din 2002 şi la 70,8% la data de 1 iulie 2010. Asupra populaţiei vârstnice efectele devin „observabile" abia la recensământul din anul 2002, când ponderea populaţiei vârstnice a ajuns de la 10,5% (înregistrat în 1992) la 13,5% şi apoi la 14,8% în 1 iulie 2010.

Evoluţia menţionată s-a manifestat asemănator şi la nivelul ambelor sexe, pe fondul caracteristicilor particulare ale acestora: preponderenţa sexului masculin la grupa populaţiei tinere, aceeaşi preponderenţă şi la nivelul segmentului adult, dar numai până în jurul vârstei de 40 de ani, după care se constată preponderenţa femeilor atât în cadrul populaţiei adulte, cât şi a celei vârstnice.

Aceleaşi coordonate au însoţit evoluţia pe grupe de vârstă, pe medii şi sexe, fenomenul de îmbătrânire manifestându-se mai pregnant în rural.

Declinul demografic nu este urmare a creşterii mortalităţii, ci a reculului natalităţii şi menţinerii acesteia la valori scăzute, mult sub nivelul de înlocuire a generaţiilor. Generaţiile născute după 1989, reduse semnificativ ca dimensiune, se vor afla pe piaţa muncii în perioada anilor 2020 – 2030 şi vor avea de întreţinut o populaţie inactivă vârstnică numeroasă[29].

Îmbătrânirea demografică reliefată anterior şi materializată în creşterea numărului de persoane în vârstă de 65 de ani şi peste, ce revin la 100 de persoane adulte, de la 13 la 21, coroborată cu majorarea în perspectivă a acestora (extrapolând condiţiile actuale ale evoluţiei demografice) şi cu faptul că actualmente s-a ajuns aproape la o dublare a acestuia, vor greva sarcina economică a generaţiilor-copii în momentul de faţă. Dezechilibrul deja creat, cu un mare risc de adâncire între cele două segmente, unul cu potenţial de contributor, celălalt, cu potenţial de beneficiar, va trebui soluţionat, conform specialiştilor, printr-o restructurare fundamentală a întregului sistem de asigurări sociale şi nu numai, fără însă a cunoaşte în momentul de faţă care vor fi costurile unei asemenea transformări[30].

Populaţia activă şi populaţia inactivă

Categorii socioprofesionale. Principiile de bază ale pieţei, principiul cererii şi ofertei, acţionează, evident, şi pe piaţa forţei de muncă, proprietarii de capital constituindu-se în exponenţii cererii de forţă de muncă, oferta fiind reprezentată de proprietarii (deţinătorii) forţei de muncă[31].

Sursa de alimentare a pieţei muncii este populaţia, oferta de forţă de muncă fiind condiţionată îndeosebi de factorii demografici. Mărimea, structura şi caracteristicile populaţiei sunt

[29] *T endinţe sociale,* Institutul Naţional de Statistică, Bucureşti, 2011, p.15, 16.
[30] *Ibidem*, p.16.
[31] *Ibidem*, p. 61.

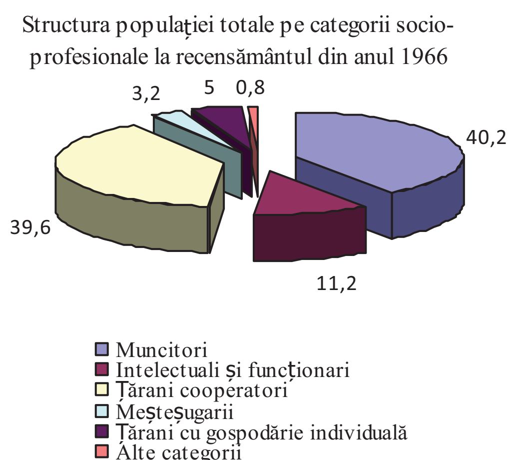
puternic influențate de evoluția fenomenelor demografice, de oferta sistemului de educație și formare profesională (formală, non-formală și informală)[32].

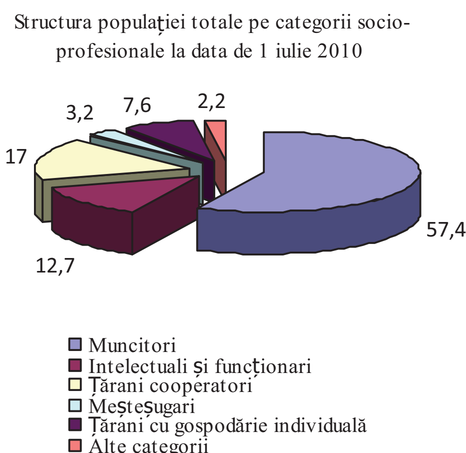
În intervalul de timp al lucrării de față, distingem o perioadă, până în anul 1989, în care a funcționat o piață a muncii cu un caracter special, o piață (exccesiv) centralizată și perioada de după acel an, în care a funcționat și continuă să funcționeze piața muncii bazată pe principiul cererii și ofertei, motiv pentru care abordările temporale vor fi diferite, funcție de indicatorii comparabili disponibili la momentele respective.

La recensământul din 5 ianuarie 1977, județul dispunea de o populație activă de 329 458 de persoane (52,1% din totalul acesteia), față de 305 250 de persoane (57,6% din total) la recensământul din anul 1966. Creșterea numerică de 7,9% nu s-a reflectat și în structură, pentru că, trebuie să ne amintim, a fost perioada de boom demografic ce a determinat creșterea populației și prin aceasta și creșterea absolută și relativă a populației inactive. Dacă la momentul recensământului din 1966 populația inactivă a fost de 224 583 de persoane, aceasta s-a majorat cifrându-se la următorul recensământ la 302 460 de persoane, echivalând cu o creștere absolută de 77 877 de persoane și relativă de 34,7%.

Categoriile socioprofesionale identificate au fost muncitori, intelectuali-funcționari, țărani cooperatori, țărani cu gospodării individuale, meseriași cooperatori, meseriași particulari și bineînțeles alte categorii și neidentificați, atât pentru populația activă, cât și pentru cea inactivă.

Preponderența, ca și categorie totală - activi și inactivi - au deținut-o muncitorii cu 40,2%, respectiv cu 57,4% (în succesiunea recensămintelor menționate anterior), urmați de țăranii cooperatori cu 39,6%, respectiv 17,0% (în aceeași succesiune temporală). Intelectualii și funcționarii au reprezentat 11,2% la recensământul din 1966 și 12,6% la cel din anul 1977. Celelalte categorii au deținut ponderi sub 10% la ambele recensăminte.

La recensământul din anul 1966, la 100 de persoane active reveneau 74 de persoane inactive, iar la cel din 1977, la 100 de persoane active reveneau 92 de persoane inactive.

Dezvoltarea economico-socială a Argeșului din perioada intercensitară 1966 - 1977 și-a pus amprenta asupra componenței populației active, transformările structurale reliefând schimbări în ierarhia categoriilor socioprofesionale. Principalele categorii socioprofesionale înregistrate la recensământul din anul 1966 au fost: țăranii cooperatori (49,4%), muncitorii (31,2%), intelectualii și funcționarii (9,9%), țăranii cu gospodării individuale (6,5%), meseriașii (2,9%) în totalitatea lor, cooperatori și particulari. Recensământul din anul 1977 a înregistrat aceleași clase socio-profesionale, ierarhia acestora fiind reflectarea modelului economic agreat la momentul respectiv, muncitorii devenind clasa dominantă (51,7 %), urmați de țăranii cooperatori (20,1%), abia apoi de

[32] *Ibidem.*

clasa intelectualilor şi funcţionarilor (12,7 %), ţăranii cu gospodării individuale (11,9 %) şi, în fine, clasa meseriaşilor (3,4 %).

Distribuţia populaţiei active pe activităţi ale economiei naţionale - conform reglementărilor legale în domeniu la acel moment - şi deplasările de structură în cadrul acesteia, de-a lungul perioadei 1966-1977, au fost imprimate, de asemenea, de modelul economic al vremii (Anexa nr.4).

La recensământul din 1966, ramura economică preponderentă, sub aspectul populaţiei active, era agricultura cu 58,5%, urmată de industrie, cu o contribuţie relativ redusă de doar 18,5%, construcţiile (7,3%), ramurile învăţământ, cultură şi artă, ocrotirea sănătăţii (4,3%) şi circulaţia mărfurilor (3,4%). Recensământul următor, cel din anul 1977, a semnalat instalarea unui relativ echilibru între populaţia activă din industrie (36,3% din totalul populaţiei activă) şi cea din agricultură (35,4%) şi creşterea ponderii populaţiei active în ramurile construcţii (la 6,9%), circulaţia mărfurilor (la 4,9%) şi învăţământ, cultură şi artă, ocrotirea sănătăţii (6,0%), pe fondul reducerii populaţiei active din agricultură. Creşteri absolute semnificative ale populaţiei active s-au semnalat în industrie (de 2,1 ori), în circulaţia mărfurilor şi în învăţământ, cultură şi artă, ocrotirea sănătăţii (de 1,5 ori).

În ceea ce priveşte populaţia activă pe ramuri ale economiei şi sexe (Anexa nr.4), preponderenţa a aparţinut populaţiei active masculine (51% în total), dominanţa regăsindu-se în proporţii variate, în toate ramurile economice, cu excepţia agriculturii şi a învăţământului, culturii şi artei, ocrotirii sănătăţii, în care majoritară a fost populaţia activă feminină. Caracteristica s-a înregistrat atât la recensământul din 1966, cât şi la cel din 1977.

În perioada intercensitară 1977- 1992, informaţiile disponibile asupra populaţiei active au ca moment de referinţă data de 31 decembrie a fiecărui an şi relevă o creştere de 4,6 puncte procentuale la finele anului 1990, comparativ cu sfârşitul de an 1980, mai concret, populaţia activă a atins cifra de 341,2 mii de persoane, faţă de respectiv 326,2 mii de persoane.

Distribuţia pe activităţi ale economiei naţionale, conform Clasificării Activităţii Economiei Naţionale (C.A.E.N.) semnalează continuarea procesului de reducere absolută şi relativă a populaţiei active în activităţile: agricultură, silvicultură, exploatare forestieră, piscicultură cu 10,9 mii persoane (- 10,7%) şi creşterea în celelalte activităţi, în special în industrie, activitate în care sporul absolut a fost de 22,1 de mii persoane (+ 18,0%).

Cele mai mari creşteri în structura relativă s-au înregistrat în activităţile financiare, bancare şi de asigurări, cu 50,0%, apoi în activitatea de hoteluri şi restaurante, cu 27,0% şi în activitatea de tranzacţii imobiliare, închirieri şi activităţi de servicii prestate întreprinderilor cu 21,2 %.

Semnalăm reducerea absolută şi relativă a populaţiei active din construcţii cu 7,2 de mii persoane, echivalent cu 29,9 puncte procentuale.

După schimbarea regimului social-politic şi economic din 1989, conceptul de populaţie activă, adaptat noilor cerinţe şi realităţi, cuprinde populaţia (activă) ocupată şi şomerii, una din componentele „rezervei" de forţă de muncă, ambele categorii ale populaţiei active fiind înregistrate la recensămintele din 1992 şi 2002.

Recensământul din anul 2002 a reliefat, comparativ cu cel din anul1992, primul efectuat după trecerea la noul regim economico-social-politic, diminuarea ponderii populaţiei active (creşterea corespunzătoare a ponderii populaţiei inactive), în totalul populaţiei de la 47,5% la 43,4%, atât la nivelul întregii populaţii active, cât şi pe sexe (la masculin, de la 52,4% la 49,5%, iar la feminin, de la 42,8% la 37,6%).

După anul 1990, populaţia activă ocupată a înregistrat scăderi constante, ajungând de la 302,5 mii de persoane ocupate la recensământul din 1992, la 252,8 de mii persoane ocupate la cel din 2002, scăderea faţă de 1990 fiind de peste 88 mii de persoane, respectiv peste 25%.

Nou apăruta categorie socială, şomerii, a crescut cu 42,3% în anul 2002 faţă de 1992, fenomenul manifestându-se mai intens la categoria şomerilor bărbaţi (62,7%), decât în cazul şomerilor- femei (14,4%). În totalul şomerilor, indiferent de situaţie, în căutarea unui alt loc de muncă sau a primului loc de muncă, predonderenţi au fost şomerii- bărbaţi, atât la recensământul din 1992, cât şi la cel din 2002.

La recensământul din anul 2002, statutul profesional majoritar în populația ocupată a rămas cel al salariaților, cu 74,2% din total; pozițiile imediat următoare au fost ocupate de lucrătorii familiali în gospodăria proprie cu 13,7% şi respectiv de lucrătorii pe cont propriu, cu 9,6% .

La aceeaşi dată, grupa de ocupații predominantă în populația ocupată a fost tot cea a meşteşugarilor şi lucrătorilor calificați cu 24,0%, urmată de grupa de agricultori şi lucrători calificați în agricultură, silvicultură şi pescuit cu 21,6%, apoi de grupa de operatori la maşini şi instalații, asamblori de maşini, echipamente şi alte produse cu 11,9%, grupa de tehnicieni, maiştri şi asimilați cu 10,5%. Grupa de specialişti cu ocupații intelectuale şi ştiințifice a înregistrat 8,7% din totalul populației ocupate, iar grupa de funcționari administrativi, de 4,4% în populația ocupată.

Pe ramuri ale economiei naționale, la recensământul din anul 2002, industria a fost ramura dominantă cu 47,4% populație activă din totalul acesteia, urmată de agricultură cu 16,4% din populația activă. Ponderi însemnate au mai deținut ramura construcții (5,7%), ramura transporturi şi telecomunicații (5,2%), comerțul (4,9%), învățământul (3,6%).

Pe sexe, la recensământul din 2002, a fost predominantă populația masculină ocupată. S-au conturat însă activități „puternic" feminine, în care ponderea femeilor era de peste două ori mai mare decât a bărbaților, cum ar fi sănătate şi asistență socială (numărul femeilor îl depăşeşte de 3,5 ori pe cel al bărbaților), activități financiare, bancare şi de asigurări (de 2,5 ori), învățământ (de 2,4 ori) şi hoteluri şi restaurante (de 2,1 ori) şi activități specific masculine, numărul bărbaților surclasându-l pe cel al femeilor, dintre care enumerăm construcțiile (de 7,4 ori), transport şi depozitare (de 7,1 ori), silvicultură, exploatare forestieră şi economia vânatului (de 6,8 ori), activități extractive (de 5,6 ori).

La acelaşi moment, în sectorul privat lucrau 50,9% din totalul celor ocupați, iar în sectorul de stat, 30,2% din populația ocupată.

Structura pe vârste a populației active, rezultată în urma recensămintelor din anii 1966, 1977, 1992 şi 2002, a scos în evidență, comparând anii extremi ai recensămintelor, micşorarea ponderii grupei tinere, cu vârste între 15 şi 19 ani (de la 7,7% la 2,7%), a unor grupe de vârstă adultă, începând cu cei cu vârste între 55 şi 59 ani (de la 7,3% la 3,5%), a grupei 60 şi 64 ani (de la 4,8% la 1,9%) şi a grupei cu limite de vârstă între 65 şi 69 ani (de la 3,1% la 1,4%), pe fondul creşterii altor grupe adulte, din care menționăm grupa 45 la 49 de ani (de la 6,8% la 12,4%), grupa 30 şi 34 de ani (de la 13,2% la 18,7%) şi grupa de 25 de 29 ani (de la 12,9% la 15,0%).

Aceste mutații structurale au fost consecința reducerii numărului de naşteri, în special după 1990, pe de o parte, dar şi a restructurărilor efectuate în diferitele domenii socio-economice (una din modalități fiind şi pensionarea anticipată, cu condiția îndeplinirii stagiului complet de cotizare), pe de altă parte.

Se cuvine să acordăm o atenție specială fenomenului de şomaj. Oficial, acesta apare şi se urmăreşte statistic după trecerea la noul regim politico – economico – social, deşi fenomenul exista, sub diverse forme şi în economia centralizată de până în 1989, dar nu se recunoştea existența acestuia.

Şomajul, modalitate de reglare între cererea şi oferta de forță de muncă sau de realizare a restructurării în diverse domenii social- economice, a fost înregistrat exhaustiv, pe bază de liberă declarație, pentru prima dată la recensământul din anul 1992.

Recensământul din anul 1992 a evidențiat un şomaj preponderent în rândul bărbaților, relativ redus ca dimensiune, apreciem noi, de 6,6% în totalul populației active, fenomenul luând amploare în anii următori, astfel că la recensământul din 2002, dimensiunea acestuia a atins cota de 10,7%. Revenim asupra mențiunii că fenomenul a fost înregistrat pe baza liberei declarații a persoanelor recenzate.

Şomajul declarat la recensământul din 1992 a cuprins, în proporții ridicate, populația activă a grupei de vârstă 15–19 ani (40,6% din totalul şomerilor) şi a grupei 20 – 24 ani (27,7% din total). Între grupele de vârstă cu contribuții între 5 şi 10% în numărul total al şomerilor nominalizăm grupa 25 la 29 ani (8,7%), grupa cu vârste cuprinse între 30 – 34 ani (7,1%) şi grupa 35 – 39 ani (5,7 %).

La recensământul din 2002, şomajul declarat a afectat, ca şi la cel anterior, în proporție mai mare, persoanele de sex masculin şi de asemenea grupele mici de vârstă - grupa 20 – 24 de ani (cu

22,5% în numărul total al şomerilor), grupa următoare de vârstă 25 – 29 de ani (16,5%), apoi grupa cu limite de vârstă între 30 – 34 de ani (15,8%), grupa de 15 la 19 de ani (10,5%); grupa 40 - 44 de ani (9,6%); grupa 45 - 49 de ani (9,1%) şi grupa 35 - 39(9,0%).

Durata declarată a şomajului, la recensământul din 2002, a fost pentru 31,5% dintre şomeri cuprinsă între 9 şi 37 luni, 26,2% dintre şomeri nu mai lucrau de peste 27 de luni şi pentru 24,2% dintre aceştia durata şomajului a fost între 6 şi 9 luni .

Populaţia inactivă a avut o tendinţă permanentă de creştere, ponderea ei în totalul populaţiei crescând de la 42,4%, înregistrat la recensământul din anul 1966, la 56,6%, înregistrat la recensământul din 2002.

Structura pe vârste, modificările induse acesteia de evoluţia fenomenelor demografice, semnalează degradarea raportului dintre generaţiile inactive, în sensul reducerii aproape la jumătate a contingentului sub 14 ani, de la o greutate specifică de 57,1 % la recensământul din 1966 la 27,3 % la cel din 2002 şi, de asemenea, reducerea destul de accentuată a grupei de vârstă de 14 ani de la 4,1 %, cât a deţinut în totalul populaţiei inactive la recensământul din anul 1966, la 2,7 % la cel din 2002.

Reducerile menţionate s-au produs pe fondul creşterii îngrijorătoare a populaţiei vârstnice, fără o contrabalansare a populaţiei tinere prin mărirea numărului de naşteri. Semnalăm o creştere relativă a populaţiei inactive astfel: de peste trei ori a ponderii contingentelor inactive de 45 – 49 de ani şi de 50 – 54 de ani (de la 1,0 % la 3,4 % şi respectiv de la 1,7 % la 5,4%), de circa trei ori a grupei 55 la 59 de ani (de la 2,3 % la 6,3 %), de două ori a contingentului cu vârste între 60 şi 64 de ani (de la 3,9 % la 7,8 %) şi aproape de 2 ori a populaţiei inactive de 65 de ani şi peste(de la 12,2 % la 21,5 %).

Îmbătrânirea populaţiei a făcut ca numărul de persoane inactive la 100 de persoane active să crească de la 111 în anul 1992 la 131 în anul 2002.

Reiterăm faptul că am efectuat o analiză demografică, prin date statistice pe grupe de vârstă, a „stării" populaţiei şi nu o abordare discriminatorie a acestora (a grupelor de vârstă), în special a grupelor vârstnice.

În ceea ce priveşte situaţia economică a populaţiei inactive la recensămintele din 1992 şi 2002 s-au identificat categoriile: elevi-studenţi, a căror pondere s-a micşorat de la 34,7% în totalul persoanelor inactive la 31,1%, pensionari a căror greutate specifică a crescut de la 29,2% la 40,8%, categoria persoanelor casnice cu pondere în scădere de la 14,1% la 10,9%; categoria, întreţinuţi de altă pesoană, a înregistrat şi ea scăderi de la 20,4% la 14,1%, în timp ce greutatea specifică a celor întreţinuţi de stat a crescut de la 0,2% la 1,0%.

Declinul demografic al României, implicit al judeţului Argeş, capătă noi dimensiuni dacă privim viitorul demografic al acesteia. Studiul Institutului Naţional de Statistică „Proiectarea populaţiei României la orizontul anului 2050" relevă că scăderea natalităţii şi menţinerea mortalităţii la un nivel ridicat vor conduce la scăderea populaţiei. Implicaţiile economice ale derapajului demografic şi ale schimbării pe vârste vor fi şi mai vizibile după anul 2020, când populaţia activă se va reduce treptat şi grupele „mai bătrâne" vor intra în populaţia vârstnică, se arată în studiul menţionat. Reducerea populaţiei active va induce modificarea raportului total de dependenţă economică, iar sarcina economică a populaţiei active va creşte. Schimbările ratelor de activitate, în special în contextul actual al migraţiei forţei de muncă în spaţiul european, sunt greu de anticipat, concluzionează aceeaşi sursă.

Definirea, structurarea şi ulterior implementarea unei strategii naţionale pentru dezvoltare durabilă va fi imperios necesar să aibă ca punct de plecare populaţia, omul ca element esenţial şi central, iar componenta primordială a strategiei de dezvoltare durabilă va trebui să fie, indubitabil, stoparea derapajului demografic.

Culte religioase

Creştinismul popular, de sorginte apostolică

Argeşul şi Muşcelul fac parte din zona mai largă de formare a limbii şi a poporului român. Aici a apărut şi s-a consolidat statul feudal Ţara Românească, recunoscut ca atare în urma victoriei lui Basarab I Întemeietorul asupra regelui Carol Robert, din lupta dată „sub castro Argyas”, între 9 şi 12 noiembrie 1330.[33] Tot aici şi-a avut sediul prima Mitropolie a Ţării Româneşti, recunoscută canonic de Patriarhia Constantinopolului, cu ştirea împăratului Imperiului Bizantin, în mai 1359.

Învăţătura creştină, la strămoşii noştri, a fost de sorginte populară, predicată din secolul I d. Hr. de Sfinţii Apostoli: Andrei, cel întâi chemat la apostolat (Scythia Minor – Dobrogea de astăzi),[34] Filip (părţile Dobrogei de astăzi, Munteniei şi Olteniei)[35] şi Pavel (în sudul Dunării, teritoriu locuit de daci),[36] acceptată şi preluată de locuitori. Certitudinea propovăduirii apostolice la sciţi şi a creştinării lor din primul secol creştin o avem chiar de la Sfântul Apostol Pavel care îi aminteşte în epistola către Coloseni: „…unde nu mai este elen şi iudeu, tăiere împrejur şi netăiere împrejur, barbar, scit, rob ori liber, ci toate şi întru toţi Hristos”.[37] Potrivit tradiţiei, Biserica din Sirmium a fost întemeiată de Epenet şi Andronic, care sunt amintiţi în Epistola către Romani[38] de Apostolul Pavel. Din toate acestea reiese că regiunile sud-dunărene au fost evanghelizate direct de Sfântul Apostol Pavel şi de ucenicii săi.[39] Trebuie subliniat că dacii au fost răspândiţi şi în sudul Dunării, fluviul nefiind o barieră, o graniţă, ci albia în jurul căreia trăiau comunităţile dacice. În timpul lui Burebista (c. 80-44 î. Hr.), Dacia se întindea de la Dunărea mijlocie şi munţii Slovaciei până la Olbia (la gura Bugului) şi din Carpaţii nordici până în Balcani.[40] Dovadă concretă a răspândirii dacilor în sudul Dunării, dar şi în Balcani (Macedonia, Grecia, Iliyricum), sunt comunităţile de aromâni care există până astăzi, având o limbă foarte asemănătoare limbii române, tradiţii şi datini apropiate nouă.

Ştiri interesante despre nişte scrieri ale Sfântului Apostol Pavel lăsate la Argeş le avem de la cronicarul sas din Sibiu, Georg Kraus, care afirmă că a văzut aceste scrieri: „În ianuarie 1611, Báthory a plecat cu o mare oaste în Ţara Bârsei, după ce a lăsat la Sibiu o oaste de strajă puternică, şi a înaintat până la Braşov. Deoarece n-a îndrăznit să lovească făţiş oraşul, el a pricinuit pagube mari în împrejurimi. Apoi a plecat în Ţara Românească, a atacat pe neaşteptate pe viteazul neînfricat, voievodul Radu Şerban, a jefuit biserici şi mănăstiri, făcând totul una cu pământul. A

---

[33] Hurmuzaki, Documente, vol. I, p. 646.

[34] Eusebius Caesarensis, *Historia ecclesiastica*, în „J.P. Migne, Patrologiae cursus completus. Patres graeci”, t. XX, lib. III, cap. I, Paris, 1857; *Fontes Historiae Daco-Romaniae / Izvoarele istoriei României,* vol. II (se va cita *Fontes,* II), Bucureşti, Editura Academiei, 1970, p. 14-15; C. Daicoviciu, *În jurul creştinismului în Dacia*, în „Studii. Revistă de istorie”, an. I, nr. 1/1948, p. 122-127; Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. I, ed. I, Bucureşti, 1980, p. 55-61; Casian, Arhiepiscopul Dunării de Jos, *Mărturii ale sfinţeniei în istoria creştinismului românesc la Dunărea de Jos*, în „Istorie bisericească, misiune creştină şi viaţă culturală, de la începuturi până în secolul al XIX-lea”, vol. I, Galaţi, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2009, p. 227.

[35] Propovăduirea Sfântului Apostol Filip este consemnată într-un Sinaxar (calendar) got din secolul al IV-lea şi în două Martirologii din secolul al IX-lea. Este vorba de documentele lui Adon şi Usuard; Nicolae Dănilă, *Apostolul Filip şi Scythia Minor*, în „Cultura creştină”, Blaj, serie nouă, anul III, 1997, p. 33-49; Emilian Popescu, *Creştinismul timpuriu pe teritoriul României*, în „Priveghind şi lucrând pentru mântuire”, Iaşi, Editura Trinitas, 2000, p. 194-214.

[36] Cu certitudine, Sfântul Apostol Pavel a propovăduit şi în comunităţi scite şi dacice care existau în dreapta Dunării şi în peninsula Balcanică (Macedonia, Grecia, Iliyricum) care aveau legături culturale şi economice cu vestul Europei. Chiar Apostolul Pavel, în Epistola sa către Romani, scrisă în anul 58, menţionează că „a împlinit propovăduirea Evangheliei lui Hristos” până în Iliria. (Romani 15, 19).

[37] *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2001, Coloseni 3, 11.

[38] Romani 16, 5.

[39] Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. I, ed. II, Bucureşti, p. 63.

[40] *Ibidem*.

pricinuit mari pagube mai ales mănăstirii Argeşului, vestită până departe, care n-are seamăn în împrejurimi. Deoarece mănăstirea era acoperită cu plumb, Báthory a poruncit să se scoată plumbul şi a găsit în vârful clopotniţei bisericii (Copula undt Spitz dess Tempels) o comoară mare, pe care a răpit-o**.** Trebuie arătat că, după cât se spune, prealuminatul Apostol Pavel, în călătoria sa la Nicopol, ar fi ajuns până la această mănăstire, care ar fi departe de Nicopol la …[spaţiu gol în cronică] mile. Deoarece a găsit aici oameni puţini, dar păduri mari, munţi aspri şi o limbă străină, el ar fi lăsat la mănăstire unele din scrierile sale în limba greacă şi apoi s-a întors la Nicopol. De aici a luat naştere zicătoarea cunoscută: „I-a lăsat ca Sfântul Pavel pe valahi”. Această biserică a fost zidită din nou şi acoperită iarăşi cu plumb <de către Matei Basarab, n. a.>, iar călătorilor străini care vin acolo li se arată şi astăzi scrierile Sfântului Pavel, pe care şi eu, scriitorul acestor rânduri, le-am văzut adeseori…”.[41]

Descrierea cronicarului sas Georg Kraus se referă la distrugerile pricinuite, în februarie 1611, de oştile „creştine” ale principelui Transilvaniei, Gabriel Báthory, care „au sfărâmat şi mitropolia de la Argeş, cea foarte scumpă”[42], au jefuit biserica de aur şi argint, au profanat mormintele ctitorilor, au luat chiar şi tabla de plumb de pe acoperiş, rămânând biserica descoperită şi expusă la ploi şi ninsori. Atunci au incendiat şi alte dependinţe ale ctitoriei lui Neagoe Basarab, printre care casa egumenească şi turnul - clopotniţă, îndreptăţind pe unii istorici să afirme că „ceea ce turcii respectaseră distrugeau creştinii!”[43]

Există şi alte mărturii ale scriitorilor antici privind creştinarea populaţiei dintre Carpaţi, Dunăre şi Marea Neagră, din primul secol creştin. Tertulian din Cartagina (c. 160 - c. 240), spre sfârşitul secolului al II-lea, când s-a creştinat, consemna în lucrarea sa *Împotriva iudeilor* (Liber adversus Judaeos): „Căci în cine altul au crezut toate neamurile decât în Hristos care a venit? Căci în cine altul s-au încrezut neamurile? Parţii şi mezii […] diferitele neamuri din provinciile Galiei şi regiunile bretanilor, inaccesibile pentru romani, dar supuse lui Hristos; şi cele ale sarmaţilor, dacilor, germanilor şi sciţilor şi ale multor neamuri şi provincii îndepărtate, şi ale multor insule necunoscute nouă şi pe care abia putem să le numărăm? În toate aceste locuri (este cinstit) şi stăpâneşte numele lui Hristos care a venit”[44]. Prin aceste mărturii nu trebuie să înţelegem că majoritatea populaţiei era creştinată. În aceeaşi perioadă, Origen din Alexandria (c. 185 - 254) scria că „foarte mulţi dintre britani, germani, daci, sarmaţi şi sciţi n-au auzit cuvântul Evangheliei”.[45] Aşadar, un număr mic de locuitori au auzit Evanghelia. Menţiunile sunt deosebit de importante, pentru că dovedesc că atât dacii, cât şi sciţii de pe ambele maluri ale Dunării fuseseră creştinaţi.

La răspândirea creştinismului în Dacia au contribuit şi ostaşii creştini din legiunile romane. Creştinaţi în Orientul Apropiat, credinţa lor creştină este certificată de numeroase artefacte de sorginte creştină, descoperite la nordul Dunării. Majoritatea descoperirilor arheologice au fost făcute în actualul judeţ Olt, considerat zona de pătrundere a creştinismului în Dacia.[46]

Pe râul Argeşel, în partea nordică a satului Suslăneşti (comuna Mioarele) s-au descoperit urmele unei întărituri din secolul al VI-lea asemănătoare cu cele din preajma fostului castru roman de la Jidova.[47] Resturile de ceramică cu decoraţiuni creştine (cruce, peşti etc.) sau crucile metalice

---

[41] Georg Kraus, *Cronica Transilvaniei 1608-1665,* Bucureşti, Editura Academiei, 1965, p. 11-12. Cronica, având titlul original provizoriu *Codex Kraussio-Kelpianus,* a fost redactată de autor începând cu anul 1650, preluând multe informaţii din registrele primăriei oraşului Sibiu şi de la saşii din Transilvania, fiind, o vreme (1646-1649), notar şi la Sighişoara. Născut la 17 septembrie 1607, Georg Kraus a studiat la Sibiu, Cluj, Viena, Veneţia şi Padova, revenind acasă, la Sibiu, în 1631 (cf. introducerii la Cronică).

[42]V. Motogna, *Războaiele lui Radu Şerban (1602-1611),* Bucureşti, Editura Cultura Naţională, 1926, p. 68-69.

[43] Manole Neagoe, *Curtea de Argeş,* Bucureşti, Editura Tineretului, 1968, p. 126.

[44]Q. Septimius Tertulian, *Împotriva iudeilor,* cap. 7, în „Fontes ad Historiam Dacoromaniae pertinentes / Izvoare privind istoria României”, vol. I, editat de Vladimir Iliescu, Virgil C. Popescu, Gheorghe Ştefan, Bucureşti, Editura Academiei, 1964, p. 640-641.

[45]Origen, *Comentariul 39 la Evanghelia de la Matei, XXIV, 14,* apud Mircea Păcurariu*, Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. I, ed. I, p. 67.

[46] Dumitru Tudor, *Oltenia romană,* ed. a IV-a, Bucureşti, Editura Academiei, 1978, p. 256.

[47] Dinu V. Rosetti şi Lucian Chiţescu, *Şantierul arheologic Cetăţeni*, în „Materiale şi cercetări arheologice”, VIII, Bucureşti, 1962, p. 78-79.

purtate la gât, toate datate din secolele IV- VI[48], sunt dovadă a creştinării lor timpurii. Limesul transalutan, alături de funcţia de apărare a graniţelor provinciei, a facilitat şi dezvoltarea economică a zonei, datorită dacilor liberi care, în secolul al III-lea, se găseau în strânse relaţii economice şi culturale cu dacii din partea sudică. Cultura daco-romană şi implicit învăţătura creştină au înflorit în secolul al IV-lea în această zonă.[49]

Dacii L-au primit pe Hristos pe îndelete, armonios, în fiecare oraş, sat şi în fiecare vatră, de la deal la vale, apoi iar la deal, spre locurile mereu tainice din creştetul munţilor, trecerea la creştinism făcându-se la îndemnul sacerdoţilor daci, ca o împlinire a propriei religii. Astfel, după mărturia lui P. P. Panaitescu, *poporul de la sate, păstrându-şi vechile obiceiuri, nu vedea o contrazicere între vechea şi noua credinţă; el s-a plecat în faţa soliei noi care i se aducea şi a păşit în biserică, aducând cu dânsul în faţa altarelor şi riturile sale preistorice*[50].

Avem numeroase mărturii în acest sens atât în Dobrogea de astăzi, cât şi în Muntenia şi Oltenia. Amintesc doar cele trei biserici rupestre din şi Muşcel: Corbii de Piatră, Nămăeşti şi Cetăţuia Negru-Vodă care, potrivit tradiţiilor locale, au fost iniţial altare dacice.

Legenda de la mănăstirea Nămăeşti, transmisă prin viu grai din moşi-strămoşi, este elocventă: Sfântul Apostol Andrei, propovăduind prin aceste locuri, a găsit altarul dacic săpat în stâncă. Întrebând dacă este cineva, a spus ucenicilor săi: *Nemo est* (nu este nimeni)[51]. Ca semn al trecerii şi propovăduirii sale, a lăsat aici una dintre cele mai vechi icoane ale Maicii Domnului cu Pruncul, pictată de Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca. De aici a rămas numele bisericii şi al localităţii până în zilele noastre[52].

La Cetăţeni – Muşcel, unde este mănăstirea Cetăţuia Negru-Vodă, sus pe un monticol, s-au descoperit pe terasa râului Dâmboviţa, fundaţiile a trei biserici (una din secolul al XV-lea, alta din secolul al XIII-lea, iar alta şi mai veche). Prima biserică, de tip sală, cu absidă semicirculară la răsărit, este asemănătoare cu cea de la Trapeziţa, de lângă Târnovo [53]. Datarea ei se face pe baza unei monede de aur emise de Ioan III Vatatzes (1222-1254).[54] Ca şi la vechea biserică din Curtea de Argeş, lăcaşul este asemănător cu altele de influenţă sud-dunăreană, însă monedele sunt greceşti. Aceasta certifică legăturile cu vlahii sud-dunăreni, care erau tot ortodocşi, şi cu Imperiul Bizantin. Cavalerul trac, incizat pe stâncă, demonstrează vechimea dacică a locului sfânt sau poate fi Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Purtătorul de Biruinţă, un posibil hram vechi al bisericii rupestre din apropiere. Pentru reprezentarea Sfântului Gheorghe, I. D. Butculescu aduce următoarele argumente: „Este oare Sfântul Gheorghe cel sub patronajul căruia a fost pusă biserica? Căci acest călăreţ, cum se poate vedea, este plasat sub o cornişă, vrând astfel a indica hramul bisericii, cu atât mai mult că este plasat la răsărit – şi este bine ştiut: la noi, răsăritul este punctul cardinal către care este orientat altarul"[55].

Pictura de la mănăstirea Corbii de Piatră, de pe valea Râului Doamnei, datată din secolul al XIV-lea, este considerată de specialişti ca fiind de cea mai pură tradiţie bizantină, demonstrând legăturile cu Biserica Ortodoxă Răsăriteană, a cărei influenţă este pregnantă. Acestea sunt elemente

---

[48]Dinu V. Rosetti, *Vestigiile feudale de la Suslăneşti (jud. Argeş),* în „Buletinul Monumentelor Istorice", nr. 2, Bucureşti, 1972, p. 27-38.
[49] Dumitru Tudor, *Oltenia romană,* op. cit., p. 256.
[50] P.P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1969, p. 103.
[51] C. D. Aricescu, *Istoria Câmpulungului, prima rezidenţă a României,* vol. I, Bucureşti, Imprimeria lui Ferdinand Om, 1855, p. 217.
[52]Pr.drd. Daniel Gligore şi pr. lect.dr. Radu Tascovici, *Mănăstirea Nămăeşti,* în „Domnitorii şi ierarhii Ţării Româneşti, Ctitoriile şi mormintele lor", Bucureşti, Editura „Cuvântul Vieţii" a Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei, 2009, p. 792.
[53] Mihai Ovidiu Căţoi, *Ofensiva catolică şi rezistenţă schismatică la Dunărea de Jos în prima jumătate a secolului al XIII-lea*, în „Istorie bisericească, misiune creştină şi viaţă culturală. Creştinismul românesc şi organizarea bisericească în secolele XIII-XIV. Ştiri şi interpretări noi", vol. II, Galaţi, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2010, p. 180.
[54] *Ibidem.*
[55] I.D. Butculescu, *Itinerarul pentru a merge la cetatea lui Negru Vodă,* manuscris în trei caiete, aflat la Biblioteca Muzeului de Istorie a Municipiului Bucureşti, provenit din depozitul Muzeului Naţional de Antichităţi, mss. I, numărul 45 962.

ale existenţei şi continuităţii vieţii creştine, manifestate şi în arta bisericească, în spaţiul actual românesc.

Ungerea cu mir a voievodului şi, ulterior, a domnitorului, era o manifestare firească a credinţei creştine profunde a populaţiei şi a conducătorilor ei. De la drept-credincioşi, de jos în sus, de la civilizaţia profunzimilor către vârfuri, a fost admis, cerut şi impus acest act, care însoţea primirea tronului[56].

Aşadar, credinţa creştină, ungerea cu mir a voievodului şi toate celelalte elemente care decurgeau din aceasta au fost primite paşnic, ca o împlinire a propriei religii. Din această perspectivă, Radu Vulpe sintetizează: „Poporul nostru s-a născut creştin în mod spontan, natural, odată cu formarea romanităţii sale, la a cărei desăvârşire creştinismul popular a contribuit. Noi suntem români fiindcă suntem creştini şi suntem creştini fiindcă suntem români"[57].

Continuitatea comunităţii din Argeş şi Muşcel

Ţinând cont de descoperirile din valea Târgului, din Radovanu, ca şi de cele de mai târziu, de la bisericile „Sfântul Nicolae Domnesc" şi „Sân Nicoară", se poate afirma că a existat o continuitate a structurilor daco-romane şi protoromâne în zona Argeşului. Cu acelaşi nume de „argeşeni" erau cunoscuţi locuitorii de aici şi după retragerea aureliană din anul 271 p. Chr.[58], cât şi în sec. IV p. Chr., ca populaţie protoromână aparţinând „confederaţiei de obşti" din Argeş,[59] care a stat desigur la baza constituirii „statului" lui Seneslau, din veacul al XIII-lea.

Confederaţia de obşti era un stat în miniatură, cu funcţii proprii - sociale, economice, juridice, culturale, fiscale şi militare. Existenţa obştilor a asigurat transmiterea prin secole a tradiţiilor populare şi credinţei strămoşeşti. Obştea ţărănească este vatra străbună a limbii şi a poporului român.

Pentru perioada dintre secolele al IV-lea şi al X-lea, Stragiconul lui Mauricino confirmă existenţa, între Carpaţi şi Dunăre, a unor „localnici cu mulţi regi" (şefi ai obştilor săteşti).[60] Continuitatea de limbă şi tradiţii în spaţiul argeşean este întărită şi de elementele folclorice şi toponimice care s-au menţinut de-a lungul vremii, ţinând piept tuturor influenţelor străine. Existenţa populaţiei protoromâne şi a bisericilor, explicit a ierarhilor şi preoţilor ortodocşi, în spaţiul nord - dunărean, au consemnat-o izvoarele când s-a pomenit participarea megalovlahiţilor, a românilor, în anul 1259, la acţiunea de ajutorare a lui Mihail al II-lea Anghelos[61]. Tot despre biserici şi preoţi ai românilor în spaţiul carpato-dunăreano-pontic s-a amintit când a fost vorba despre nordul Dobrogei.

Cărţile de cult scrise pe teritoriul actualei Românii, pentru necesităţile liturgice din acest spaţiu, demonstrează vigoarea comunităţilor creştine ortodoxe. Spre exemplu, *Evangheliarul* din secolul al XIII-lea, care se păstrează în Biblioteca Naţională (nr. inventar 10 848), a fost scris, probabil, în Ţara Românească, în limba slavonă de redacţie medio-bulgară. Cartea liturgică demonstrează o viaţă bisericească bine organizată, având lăcaşuri de cult, ierarhie bisericească, copişti, drept-credincioşi care să susţină biserica şi copierea cărţilor, realizarea obiectelor liturgice etc. Totodată, vedem continuitatea creştinismului apostolic în spaţiul actualei Românii şi legăturile cu celelalte comunităţi bisericeşti vecine (grecii, macedonenii, sârbii, bulgarii).

---

[56]Radu Ştefan Vergatti, *Mitropolia Ţării Româneşti sau a Ungrovlahiei*, în „Domnitorii şi ierarhii Ţării Româneşti. Ctitoriile şi mormintele lor", Editura Cuvântul Vieţii a Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei, Bucureşti, 2009, p. 475.

[57] Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. I, ed. I, p. 69.

[58]A. Sacerdoţeanu, *Argeş - cea mai veche reşedinţă a Ţării Româneşti*, în „Studii şi comunicări", Muzeul Judeţean Argeş, Piteşti, 1968, p. 107.

[59]*Ibidem*, p. 107.

[60]Haralambie Mihăescu, Gheorghe Ştefan, Radu Hîncu, *Fontes Historiae Dacoromanae. Izvoarele Istoriei României. De la anul 300 până la anul 1000*, vol. II, Bucureşti, Editura Academiei, 1970, p. 6; A. Sacerdoţeanu, *De la Confederaţia de Obşti la Voievodat*, în revista „Argeş" nr. 1/1972, p. 20. În lucrare se vorbeşte în special de Confederaţia de cnezi, de dinainte de sec. al X-lea.

[61] *Fontes Historiae Daco-Romanae / Izvoarele istoriei României,* vol. III, *Scriitori bizantini (sec. XI-XIV),* (*Fontes,* III) editat de Alexandru Elian, Nicolae-Şerban Tanaşoca, Bucureşti, Editura Academiei, 1975, p. 442-443.

Târgurile de pe văile râurilor, care au preluat numele acestor ape, au fost la origine locuri de schimb, fiind anterioare formării statului. Acolo era şi centrul văii, loc apărat de o curte locală, care ulterior a devenit curte domnească provincială.[62] A. Sacerdoţeanu afirmă că cea mai veche confederaţie de obşti argeşene s-a întins pe valea superioară a râului Argeş, având „capitala la Argeş în timpul invaziei hunilor”. Ulterior, această confederaţie s-a extins la sud de Argeş, devenind „judeţ”, odată cu venirea slavilor.

Dovadă a continuităţii şi a schimburilor comerciale care se făceau sunt şi monedele bizantine din timpul lui Mihai al IV-lea Paflagonianul (1034-1041), găsite pe teritoriul oraşului. Monede şi mărfuri bizantine au circulat înainte de 1300 în teritoriile româneşti. Existau aşadar căi de acces pe la Severin, pe văile Jiului, Oltului, Argeşului,Dâmboviţei, Buzăului, care făceau legătura de la Dunăre până în zona Transilvaniei.[63]

Credinţa creştină durată din primele veacuri creştine, după cum reiese din resturile ceramice decorate cu simboluri creştine (cruci, peşti) şi din crucile metalice specifice civilizaţiei premedievale, descoperite de arheologi şi în judeţul Teleorman, la Străuleşti-Bucureşti şi Olteni,[64] a fost o pavăză pentru păstrarea identităţii naţionale şi culturale a neamului românesc.

Întreitul rol al Bisericii Domneşti de la Argeş

„Curtea veche a Argeşului” îşi are începuturile în jurul anilor 1180.[65] Cercetările făcute între 1967 şi 1973 au scos la iveală câteva dovezi arheologice, datate din sec. al XII-lea, care sunt în legătură cu incinta A a Curţii şi a Bisericii Argeş I (aşa sunt denumite fundaţiile bisericeşti de sub incinta actualei Biserici Domneşti). S-au descoperit vase din ceramică (amfore), metale (o cataramă liriformă de bronz turnat şi o monedă de bronz din timpul lui Alexis al III-lea Anghelos (1195-1203). Aceste dovezi l-au determinat pe arheologul N. Constantinescu să aprecieze existenţa primei incinte a Bisericii Argeş I între anii 1180 şi 1200. Construcţia veche, descoperită în zona sudică, fixează oricum incinta acestei vechi părţi a curţii ca situată la circa 100 m de Biserica Domnească, datând tot din anii 1180-1200. Restul construcţiilor, probabil fostul palat domnesc, se găseşte sub sediul fostei clădiri a spitalului orăşenesc, azi localul Muzeului Municipal din Curtea de Argeş (după 1983).

Datarea curţii voievodale concordă cu descoperirea monedei din 1224, emisă de Theodor Anghelos, despot de Salonic, găsită în partea inferioară a stratului de bolovani al Casei Domneşti, de la sud.

În perioada revoltei vlahilor din dreapta Dunării, în timpul fraţilor Asăneşti,[66] şi a alianţei lor cu forţele politice ale vlahilor de pe malul stâng al Dunării, când „s-au unit cu sciţii din vecinătate”,[67] avem la Curtea de Argeş primele semne ale creştinismului de rang aulic, concretizate în Biserica A I. Arheologia bisericii, în formă de cruce greacă înscrisă, arată că era ortodoxă, fiind

[62] P.P. Panaitescu, *Oraşele*, în C. Costăchel, P.P. Panaitescu, A. Cazacu, „Viaţa feudală în Ţara Românească şi Moldova (sec. XIV-XVII)”, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1957, p. 413-414.
[63] *Ibidem*, p. 191.
[64] *Ibidem*, p. 60-76.
[65] Nicolae Constantinescu, *Curtea de Argeş (1200-1400). Asupra începuturilor Ţării Româneşti,* Bucureşti, Editura Academiei, 1984, p. 145.
[66] M. O. Căţoi, op. cit., p. 166.
[67] Nicetas Choniates, *Istoria,* p. 487 apud, *Fontes* III, p. 263, 265. Este semnalată şi o unitate militară nord-dunăreană la luptele din sudul Dunării. *Fontes* III, p. 307; Şerban Papacostea, *Românii în secolul al XIII-lea. Între cruciadă şi Imperiul Mongol*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993, p. 19.

asemănătoare cu biserica „Sfântul Petru şi Pavel” din Nicopole (Bulgaria), Bojana, Boboshevo,[68] dar şi cu biserica de rang aulic „Sfântul Atanasie” de la Niculiţel, tot din secolul XIII-XIV.[69]

Aceşti conducători de la Argeş erau puternici şi bogaţi, fiind capabili să-i sprijine pe fraţii Asăneşti în revolta contra Imperiului Bizantin, să se alăture împăratului Caloian pentru a ataca Tesalonicul[70] şi să ctitorească biserica de rang aulic A I. Reprezentau, aşadar, o forţă politică în zonă şi erau în legături cu marile puteri vecine. Sciţii amintiţi erau protoromânii, care aveau conducători politici puternici pentru acele timpuri.

La Argeş, Biserica Domnească a fost concepută, *ab initio*, ca lăcaş de cult de rang aulic, necropolă voievodală şi Biserică Domnească Mitropolitană pentru viitoarea Mitropolie a Ţării Româneşti, în care să slujească mitropolitul cu soborul ecleziastic în prezenţa voievodului şi a membrilor curţii voievodale. Din aceste motive s-a ridicat noua biserică, de dimensiuni monumentale pentru acea vreme, având calităţi artistice deosebite, cu menirea clară de biserică mitropolitană[71], biserică având statut de catedrală domnească[72] şi continuând de fapt rolul vechii biserici, tot de rang aulic, Argeş I.

În jurul anului 1340, voievodul s-a ocupat în mod special de organizarea canonică a bisericii române, care până atunci avea „vlădici”,[73] menţionaţi documentar, însă fără o recunoaştere canonică. Biserica Domnească Argeş II este un monument cu linii pure, după modelul bizantin de tip „cruce grecească înscrisă”, din vremea împăraţilor Comneni. Faţada este făcută din alternanţa pietrei brute - cenuşie - sau puţin cioplită, cu trei şiruri de cărămizi aparente, roşii, din care primele şapte rânduri de jos s-au făcut cu cărămidă de tip roman.[74]

Venirea lui Iachint de la Vicina la Argeş, înainte de anul 1359, şi recunoaşterea mutării lui şi a Mitropoliei Ţării Româneşti cu sediul la Curtea de Argeş, în mai 1359, consfinţesc legătura Bisericii Ortodoxe cu domnii Ţării Româneşti în general şi cu dinastia Basarabilor, întemeietorii de ţară, în mod special. Biserica pe care au ctitorit-o înaintaşii lor (Argeş I), biserica ctitorită de primii Basarabi (Argeş II), stăruinţa de a recunoaşte mutarea mitropolitului Iachint de la Vicina la Curtea de Argeş şi Mitropolia Ţării Româneşti de către Patriarhia Constantinopolului, ctitoriile şi ajutoarele acordate la Sfântul Munte Athos etc. sunt mărturii că voievozii au fost de neam valah şi au avut permanent credinţa ortodoxă răsăriteană. Faptul că toţi Basarabii au fost înmormântaţi în ctitorii ortodoxe (Basarab I şi Nicolae Alexandru Basarab, în ctitoria lor ortodoxă de la Câmpulung, urmaşii, în Catedrala Mitropolitană din Curtea de Argeş) este o altă dovadă evidentă a credinţei lor ortodoxe.

Voievozii au sprijinit Biserica Ortodoxă, fiind conştienţi că este un scut pentru Ţara Românească asaltată de ofensiva regatelor catolice vecine, al Ungariei şi al Poloniei, care îşi justificau acţiunile politice în afara propriilor teritorii prin protecţia misionarismului catolic practicat în special de ordinul franciscanilor, ordin care era deosebit de activ în secolul al XIV-lea

---

[68]Răzvan Theodorescu, *Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale româneşti (secolele X-XIV),* Bucureşti, Editura Academiei, 1974, p. 274.

[69]Radu Ştefan Vergatti, *Începuturile creştinismului în Dobrogea de Nord şi Mitropolia din Vicina*, în „Istorie bisericească, misiune creştină şi viaţă culturală de la începuturi până în secolul al XIX-lea”, vol. I, Galaţi, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2009, p. 232.

[70]Ioannes Staurakios relatează că împăratul Ioniţă Caloian a atacat Tesalonicul având „o oaste mai numeroasă ca nisipul, formată din bulgari, fugari, nomazi, *sciţi*, chazari, romei, albanezi şi ruşi”. Ioannes Staurakios, *Cuvânt despre minunile Sfântului Dumitru,* XXI, 34, *Fontes Historiae Daco-Romanae / Izvoarele istoriei românilor*, vol. IV, *Scriitori şi acte bizantine, sec. IV-XV*, (*Fontes*, IV) publicate de Haralambie Mihăescu, Radu Lăzărescu, Nicolae-Şerban Tanaşoca, Tudor Teoteoi, Bucureşti, Editura Academiei, 1982, p. 95.

[71]Pavel Chihaia, *Despre biserica domnească de la Curtea de Argeş şi confesiunea primilor voievozi ai Ţării Româneşti*, în „Tradiţii răsăritene şi influenţe occidentale în Ţara Românească”, Bucureşti, 1993, p. 42-62; N. Constantinescu, *Le residénce d'Arges des voïvodes roumains de XIIIe et XIVe siècle*, RESEE, I, 1970; Radu Ştefan Vergatti, *Fondation et importance de la Métropolie de l'Ungro-Valachie,* în „Revue Roumaine d'Histoire”, tome XLVIII, 2009, nos. 1-2, Janvier-Juin, p. 33-35.

[72] Καθεδρικός ναός este catedrală.

[73] Nicolae Iorga, *Locul românilor în istoria universală,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985, p. 153.

[74] Maria Ana Muzicescu şi Grigore Ionescu, *Biserica Domnească din Curtea de Argeş*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1976, p. 12-15.

în sud-estul Europei. Faptul că mutarea mitropolitului „s-a făcut cu ştirea şi încuviinţarea împăratului”[75] Imperiului Bizantin, care de la Sfântul Constantin cel Mare, era protectorul Bisericii, este o recunoaştere pe plan internaţional a independenţei Ţării Româneşti. Încununarea legăturii cu Patriarhia Constantinopolului a făcut-o Nicolae Alexandru care nu s-a adresat pentru recunoaşterea Mitropoliei Ţării Româneşti niciuneia dintre cele două patriarhii sud-dunărene: nici celei de Târnovo, înfiinţată în 1235, cu aprobarea Patriarhiei Constantinopolului, şi nici celei de Ipec, înfiinţată în 1346, fără aprobarea Constantinopolului, ci direct Patriarhiei Ecumenice, pentru că era forul ecleziastic suprem care putea legitima canonic Mitropolia Ţării Româneşti şi totodată pentru că se şi consolida şi afirma independenţa Ţării Româneşti de către puterea politică răsăriteană a vremii, Imperiul Bizantin. În mentalitatea timpului, crearea unei noi mitropolii sau recunoaşterea canonică de către Patriarhia de la Constantinopol era echivalentă cu o consacrare politică a statului în teritoriul căruia se înfiinţa sau recunoştea mitropolia respectivă.[76] Totodată, recunoaşterea existenţei *de jure* a Mitropoliei Ungrovlahiei oficializa continuitatea ierarhiei de la Argeş, existentă neîntrerupt cu mult înainte şi întărea prestigiul domnului muntean în raport cu Imperiul Bizantin şi cu statele ortodoxe din sud-estul Europei.[77]

Basarab I şi fiul său, Nicolae Alexandru Basarab, întemeietorii Ţării Româneşti, au fost români şi au avut de la început credinţa ortodoxă. Mai mult, toţi conducătorii românilor au fost creştini ortodocşi, aceasta fiind o lege nescrisă, impusă de români voievozilor, domnilor şi regilor. Chiar Regele Carol I şi nepotul său, Regele Ferdinand I Unificatorul, au îmbrăţişat credinţa ortodoxă, slujind-o şi pentru aceasta au fost îngropaţi în fosta Biserică Mitropolitană a Ţării Româneşti, actuala Catedrală Arhiepiscopală de la Curtea de Argeş, alături de ceilalţi voievozi ortodocşi români.

Ierarhii ortodocşi de pe lângă conducătorii români

Dacă pentru viaţa creştină din secolul al IV-lea în spaţiul argeşean şi muşcelean avem puţine mărturii, acestea se îmbogăţesc când este vorba despre ierarhii ortodocşi de pe lângă conducătorii români. În Evului Mediu, conducătorii politici aveau pe lângă ei un ierarh de rang corespunzător care să păstorească poporul, să săvârşească Sfintele Taine şi să le consfinţească domnia. Continuitatea populaţiei protoromâne şi a creştinismului, implicit a ierarhilor şi preoţilor ortodocşi în spaţiul nord şi sud-dunărean, până la recunoaşterea Mitropoliei Ţării Româneşti a fost consemnată de izvoarele timpului şi este dovedită de recentele descoperiri arheologice făcute în zonă.

După cucerirea ţaratului lui Samuil (976-1014) de către împăratul bizantin Vasile al II-lea (976-1025), prin decretul din 1020,[78] suveranul bizantin hotărăşte scoaterea de sub jurisdicţia episcopilor locali a tuturor vlahilor din Bulgaria, din fostul ţarat al lui Samuil, şi supunerea lor faţă de arhiepiscopul din Ohrida.[79] Ulterior, sub Alexie I Comnenul (1081-1118), organizarea ecleziastică a vlahilor se definitivează. În două liste de episcopii, este amintit un episcopat al vlahilor supus arhiepiscopului de Ohrida: „Episcopii supuse scaunului Bulgariei: 1. Castoria, 2. Skoplje, […] 23 A vlahilor”. [80] A doua listă nominalizează la Vreanoti[81] episcopia vlahilor: „Rânduiala scaunelor Primei Iustiniane[82]: 1. Cel din Castoria, 2. Cel din Skoplje, […] 22. Cel din

[75] *Fontes*, IV, p. 201-203.
[76] C. Marinescu, *Înfiinţarea Mitropoliilor în Ţara Românească şi în Moldova*, în „A.R.M.S.I.”, seria a III-a, tomul II, 6, Bucureşti, Editura Academiei, 1924, p. 248.
[77] Radu Ştefan Vergatti, *Mitropolia Ţării Româneşti sau a Ungrovlahiei*, op. cit., p. 481.
[78] Iordan Ivanov, *Bălgarski starini iz Makedonija,* Sofia, Editor Nauka i zkustvo, 1931, p. 555-561, 703 p.; *Fontes*, volumul IV, p. 25.
[79] *Fontes,* IV, p. 25.
[80] H. Gelzer, *Ungedruckte und wenig bekannte Bistümverzeichnisse der orientalischen Kirche*, BZ, 1, 1892, p. 256-257, apud *Fontes* IV, p. 25.
[81] Vreanoti este identificată de cercetători cu Vranje, pe Morava de sud, în Serbia. *Fontes*, IV, p. 25.
[82] Denumirea arhaizată a Ohridei. În ambele liste ale lui Alexie I, turcii vardarioţi ţin de Tesalonic. *Fontes* IV, p. 25.

Devri, 23. Cel din Vreanoti sau al vlahilor".[83] Informația despre această episcopie este întărită şi de însemnarea găsită pe un manuscris din secolul al XI-lea, aflată în biblioteca „Sfântul Clement" din Ohrida, care atestă, la o dată nemenționată, existența unui preot Ioan al episcopiei vlahilor, primul cleric român cunoscut cu nume.[84] Vreanoti este identificat de unii istorici cu oraşul Vranje, de pe cursul superior al Moraviei sudice. În această zonă populația aromânilor este foarte densă.[85]

În două scrisori din anul 1228[86] şi din 14 noiembrie 1234,[87] papa Grigore IX (1227-1241) amintea existența românilor creştini ortodocşi (schismatici) în zona „episcopiei cumane"[88]. Cea de-a doua epistolă, adresată regelui Andrei al II-lea (1205-1235) şi principelui coregent Béla, viitorul Béla IV (1235-1270), a evidențiat mânia papei împotriva românilor („wolatti")[89]. Aceştia-i dispreţuiau pe episcopii şi arhiepiscopii „drept-credincioşi" (catolici) şi-i atrăgeau către credința lor de schismatici (ortodocşi) pe unii maghiari şi „teutoni" (saşi), care până atunci locuiseră în Regatul Ungariei. Românii şi cei atraşi de ei ajungeau la un fapt foarte grav pentru interesele papale: ascultau de falşii lor episcopi şi arhiepiscopi.[90] Din textul scrisorii pontificale rezultă existența unei populații româneşti puternice care avea o biserică „schismatică" (ortodoxă), avea ierarhi cu o viață creştină aleasă şi o foarte bună pregătire teologică, capabili să-i converteascǎ, doar prin propovăduire, aşadar prin mijloace paşnice, pe unii dintre unguri, saşi, polonezi etc., şi existența conducătorilor locali unşi şi dedicați slujirii românilor şi a creştinismului răsăritean. Din aceste documente rezultă *caracterul militant* al creştinismului popular românesc.

Documentele ulterioare confirmă prezența românilor creştini răsăriteni în teritoriul viitoarei Țări Româneşti. În anul 1241, când armatele tătare comandate de Batu-han au trecut prin viitoarea Țară Românească, au întâlnit aici formațiuni politice româneşti. Cronicarul persan Răšīd od-Dīn, care i-a însoțit pe tătari, a consemnat că aceştia au fost înfruntați de un oarecare voievod român Mişelav.[91] La rândul lui, cronicarul francez Philippe Mouskée consemnează că tătarii au fost înfrânți în zona Argeşului de *li roi de Blaquie*, probabil un personaj identic cu acel Mişelav.[92]

Acelaşi rege Béla al IV-lea a semnat o diplomă către Rembald, magistrul ordinului cavalerilor ospitalieri, la 2 iunie 1247, prin care încheia o înțelegere de teama unei noi invazii mongole. Diploma aminteşte de „bisericile clădite şi care se vor clădi în țările sus-zise..." [93] Prin „țările sus-zise", regele se referea la cnezatele lui Ioan (la sud, poate în fostul județ Romanați) şi Farcaş (era în Vâlcea) şi voievodatele lui Litovoi (1247-1277/9, care se întindea, probabil, pe Valea

---

[83] *Fontes* IV, p. 25.
[84] Ivan Snegarov, *Istorija na Ohridskata Arhiepiskopija*, I, Sofia, 1924, p. 192; *Fontes*, IV, p. 25.
[85] Arhivele Naționale ale României (A.N.R.), *Românii de la sud de Dunăre. Documente,* coord. Stelian Brezeanu şi Gheorghe Zbughea, Bucureşti, 1997, p. 10-11; Gheorghe Zbughea, *O istorie a românilor din Peninsula Balcanică, sec. XVIII-XX*, Bucureşti, Editura Biblioteca Bucureştilor, 1999, p. 5-6.
[86] Hurmuzaki, p.108-109. În această primă scrisoare, pontiful se adresează episcopului secuilor cerându-i să trăiască în pace cu românii, căci *oare în biserica lui Hristos nu s-a întâlnit lupul şi cu mielul pe aceeaşi păşune? De ce nu s-ar întâlni şi secuiul cu cumanul şi cu valahul*?
[87] *Ibidem*, p. 132.
[88] Centrul episcopiei cumane se afla în „civitas Milcoviae", poate în hotarul Odobeştilor de astăzi. C.C. Giurescu, *Târguri sau oraşe şi cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*, Bucureşti, Editura Academiei, 1967, p. 39-42; Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV-XV,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973, p. 352.
[89] Hurmuzaki, Densuşianu, p. 132.
[90] *Ibidem. „În episcopatul cumanilor sunt, după câte aflăm, nişte popoare numite valahi care, deşi se socotesc creştini, totuşi, având diferite rituri şi obiceiuri, comit fapte necreştineşti. Căci, dispreţuind biserica romană* (catolică, n.a.), *nu primesc tainele bisericeşti de la venerabilul frate al nostru ... episcopul cumanilor (...), ci de la oarecari pseudoepiscopi ce țin ritul grecilor. Şi unii din Regatul Ungariei, atât unguri cât şi germani şi alţi drept-credincioşi, locuind printre ei, trec la credința lor, şi făcându-se una cu acei valahi, un singur popor, primesc zisele taine, dispreţuind pe episcopul cumanilor (...)".*
[91] Aurel Decei, *Invazia tătarilor din 1241/42 în ținuturile noastre după Djāmi' ot-Tevārīkh a lui Făzl ol-lăh Răšīd od-Dīn,* în „Relații româno-orientale. Culegere de studii", Bucureşti, 1978, p. 193-208.
[92] Radu Ştefan Ciobanu (Vergatti), *Ştiri despre români la Philippe Mouskées, cronicar francez din sec. al XIII-lea*, în „Muzeul Național", III/1976, p. 255, N. 58.
[93] *D.I.R., B,* vol. I (veacurile XIII, XIV, XV), p. 329-333; *D.R.H.*, *B,* vol. I *(1247-1500)*, întocmit de D. Mioc, Bucureşti, 1966, p. 8.

Jiului până la Dunăre, iar în nord până în Ţara Haţegului, învecinându-se, spre vest, cu Ţara Severinului) şi Seneslau (1247-1272, voievod al unei formaţiuni statale având centrul politic la Argeş).[94]

Faptul că Seneslau era numit „voievod", cuvânt de origine slavă,[95] înainte de întemeierea statelor feudale româneşti, înseamnă că stăpânea formaţiuni teritoriale întinse şi includea mai multe cnezate. Teritoriul condus de voievod era numit voievodat şi era o instituţie feudală cu caracter ereditar.[96] Prin atribuţiunile politice, voievodul era superior cneazului.[97] Voievodatele lui Litovoi şi Seneslau se bucurau de un regim aparte, având o autonomie mult mai largă. Seneslau avea oaste capabilă să lupte alături de cea a regelui ungar şi a Cavalerilor Ioaniţi şi avea administraţia şi dregătorii aleşi din nobilimea locală.[98] Voievodatul lui Seneslau, având rezidenţa la Curtea de Argeş,[99] cuprindea fostele judeţe Argeş, Muşcel, Dâmboviţa, Olt, Teleorman, Vlaşca şi probabil Prahova.[100]

Biserica lui Seneslau, din incinta curţii voievodale de la Curtea de Argeş, beneficia, de asemenea, de un statut aparte, aici fiind sediul episcopal sau arhiepiscopal al voievodatului său.

„Diploma Ioaniţilor", cum este numit documentul, este esenţială pentru istoria noastră, întrucât avem mărturii despre existenţa instituţiilor cu caracter feudal – cnezatele şi voievodatele[101] înainte de marea invazie tătară din 1241.[102]

De asemenea, documentul consemnează existenţa episcopilor şi a arhiepiscopilor ortodocşi şi organizarea bisericească ortodoxă, întrucât la acea dată nu se înfiinţaseră episcopii sau biserici catolice în teritoriul viitoarei Ţări Româneşti.

Descoperirile arheologice făcute la Curtea de Argeş întăresc aceste afirmaţii. Vestigiile unei biserici mici, o capelă ortodoxă, cu plan de cruce greacă înscrisă, au fost descoperite sub fundaţiile actualei Biserici „Sfântul Nicolae Domnesc" din Curtea de Argeş. Arhiepiscopul de pe lângă Curtea Voievodală a lui Seneslau avea scaunul arhiepiscopal la Curtea de Argeş, iar arhiepiscopul de pe lângă Curtea Voievodală a lui Litovoi a avut probabil Scaunul Vlădicesc fie pe cursul superior al Jiului, fie în Ţara Haţegului, unde existau biserici ortodoxe româneşti de piatră, de mari dimensiuni precum Densuş, Streisângeorgiu, Strei, Sântămăria Orlea etc.

Despre credincioşii *valati* (români) ortodocşi, care aveau atunci o credinţă foarte bine cristalizată şi dorinţa de autonomie, bazată pe conştiinţa de neam, regele Béla al Ungariei consemna: „Lucrul (convertirea la catolicism) este foarte greu şi nu se poate aştepta un sfârşit mulţumitor, dacă nu ne veţi da şi ajutorul vostru [...] ca să avem puterea de a hotărnici diocezele, de a împărţi parohiile şi de aşeza acolo pentru întâia oară episcopi (catolici)... Şi aceasta cu atât mai mult cu cât dacă vom intra în acele părţi împreună cu legatul scaunului apostolic, se va crede de către toţi locuitorii acelor regiuni că şi în lucrurile lumeşti noi nu voim a-i supune nouă, ci bisericii

---

94 Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor,* vol. I, *Din cele mai vechi timpuri şi până la întemeierea statelor româneşti,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1975, p. 262.

95 Vojevoda = conducător militar.

96 Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV, op. cit.*, p. 265.

97 Cneazul conducea un teritoriu format din mai multe sate, situate pe malurile unui râu şi avea atribuţiuni de ordin administrativ-fiscal, militar şi judecătoresc, în Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor* vol. I*, Din cele mai vechi timpuri ..., op. cit.*, p. 216.

98 B.Câmpina, Şt. Pascu, *Formarea statelor feudale Ţara Românească şi Moldova,* în „Istoria României", vol. II, Bucureşti, Editura Academiei, 1962, p. 144.

99 N.Constantinescu, *Curtea de Argeş (1200-1400). Asupra începuturilor Ţării Româneşti,* Bucureşti, Editura Academiei, 1984, p. 9, 145.

100 Constantin C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în *B.O.R.*., LXXVII, nr. 7-10, iulie-octombrie 1959, p. 675.

101 *D.I.R.*, *B,* vol.I, p.1-5; *D.R.H., B*, vol.I, p. 3-11; Sergiu Iosipescu, *Românii din Carpaţii Meridionali la Dunărea de Jos de la invazia mongolă (1241-1243) până la consolidarea domniei a toată Ţara Românească. Războiul victorios purtat la 1330 împotriva cotropirii ungare*, în „Constituirea statelor feudale româneşti", Bucureşti, Editura Academiei, 1980, p. 41-44.

102 Nicolae Iorga, *Cele dintâi cristalizări de stat ale românilor,* în „Studii asupra Evului Mediu românesc", Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984, p. 42; Şerban Papacostea, *Românii în secolul al XIII-lea între cruciadă şi Imperiul mongol,* Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993, p. 61.

romane, ceea ce ei urăsc atât de mult, încât foarte mulți pe care am putea să-i câștigăm fără luptă s-ar strădui să se apere până la moarte, căci ei foarte adesea ne învinuiesc pe noi (ungurii) şi pe alţi creştini (catolici) că suntem slugi ale bisericii romane…”.[103]

Faptul că cel puţin din secolul al XIII-lea exista, între Carpaţi şi Dunăre, populaţia română creştină, avea „pseudoepiscopi sau horepiscopi schismatici” (creştini, de rit „grecesc” – ortodox, cum erau numiţi în documentele papale, subordonaţi Patriarhiei bizantine), este o dovadă că Mitropolia de la Argeş (recunoscută în mai 1359) continua de fapt structurile ecleziastice existente aici anterior. Putem afirma, aşadar, că a existat o continuitate între ierarhii existenţi cel puţin din timpul cnezatelor şi voievodatelor şi ierarhii recunoscuţi canonic, începând cu Iachint de la Vicina, care se bucurau şi „de un loc în sfântul synthronon”.[104]

Din această perspectivă, în viitorul spaţiu al Ţării Româneşti, tradiţia inaugurată de împăratul Constantin cel Mare (306-337) ca suveranul unui stat creştin să acorde o deosebită importanţă Bisericii, ca întâia instituţie a statului, era o lege nescrisă respectată cu sfinţenie, înainte de Basarab I Întemeietorul.[105] Consolidarea societăţii feudale româneşti a influenţat şi organizarea cultului şi a instituţiilor ecleziastice corespunzătoare. Acest fenomen a fost reflectat şi în limba română prin introducerea unor cuvinte de provenienţă sud-slavă, prin filiera bulgară: utrenie, vecernie, maslu, blagoslovenie, vlădică, stareţ etc.[106] Aceste cuvinte, în strânsă legătură cu ierarhia bisericească şi cultul bisericesc, sunt o altă dovadă a continuării creştinismului răsăritean în aceste spaţii.

Datorită simbiozei politico-bisericeşti, specifice Evului Mediu, evoluţia politică din viitorul spaţiu al Ţării Româneşti a determinat şi evoluţia mitropoliei din Vicina. La mijlocul secolului al XIII-lea, când este menţionat Seneslau, la Vicina exista o episcopie. La finele aceluiaşi veac, între 1280 şi 1285, în perioada când Litovoi şi fratele său Bărbat s-au ridicat împotriva regalităţii maghiare,[107] refuzând să plătească tribut Coroanei Maghiare,[108] în Vicina a apărut mitropolia[109]. În primii ani ai domniei lui Basarab I Întemeietorul, mitropolia din Vicina şi-a putut extinde autoritatea şi asupra teritoriilor Ţării Româneşti, mutându-şi reşedinţa la Argeş, alături de voievod, cum era mentalitatea în Evul Mediu. Din acest motiv începe construirea actualei Biserici „Sfântul Nicolae Domnesc”, Argeş II, cum este numită de specialişti, în formă de cruce greacă înscrisă, având cele mai mari dimensiuni din sud-estul Europei. Se făceau pregătirile cuvenite pentru Mitropolia Ţării Româneşti. Dimensiunile construcţiei atestă puterea noului stat independent şi a primei Mitropolii a Ţării Româneşti, cu reşedinţa la Argeş. Mentalitatea Evului Mediu era ca deţinătorul puterii lumeşti să aibă alături un ierarh de rang corespunzător, care să-i consfinţească domnia, să-i fie sfătuitor în toate treburile importante şi să păstorească Biserica din spaţiul administrativ respectiv.[110]

Şi înainte de venirea lui Iachint la Argeş au existat ierarhi pe lângă conducătorul politic de la Argeş. Dovada certă este menţiunea papei Grigore IX, în Diploma Ioaniţilor, despre bisericile „clădite şi de cele ce se vor mai clădi […] din veniturile cărora nu ţinem nimic pentru noi, rămânând neatinse cinstea şi drepturile arhiepiscopilor şi episcopilor pe care le-au avut mai

---

[103]Radu Constantinescu, *Note privind Istoria Bisericii Române în secolele XIII-XV*, în „S.M.I.M.”, Bucureşti, Editura Academiei, 1973, vol. VI, p. 190.

[104]Termenul desemnează sinodul permanent *(synodos endemousa)* din Constantinopol, care-şi ţinea lucrările sub conducerea patriarhului. Scaunele metropolitane recunoscute de Constantinopol aveau un anumit loc în ierarhia scaunelor ecleziastice *(iaxis kathedras)* subordonate Patriarhiei Ecumenice şi implicit ierarhul participa la lucrările sinodului permanent ocupând locul rezervat diocezei sale şi bucurându-se de drepturile ecleziastice conferite lui în această calitate. *Fontes,* IV, p. 385.

[105]L. Stan, *Obârşia autocefaliei şi autonomiei*, în *Mitropolia Olteniei*., nr. 1-4, 1961, p. 80-113; Idem*, Autocefalie şi autonomie în Ortodoxie*, în *Mitropolia Olteniei*, nr. 5-6, 1961, p. 278-316.

[106] P. P. Panaintescu, *Introducere la istoria culturii româneşti,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1969, p. 197-201, 327-330.

[107] Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria României*, vol. I, *Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor româneşti,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1975, p. 262.

[108] *D. R. H., D.,* vol. I (1222-1456), p. 30-34.

[109] Radu Ştefan Ciobanu (Vergatti), *op. cit.*, p. 240. Primul mitropolit al Vicinei a fost Theodosie (cf. Vitalien Laurent, *Les signataires du second concile des Blakhernes (été 1285),* în „Echos d'Orient”, 26/1927, p. 145.

[110] D. Gligore, *Prima Mitropolie a Ţării Româneşti. Consideraţii istorice*, Bucureşti, Editura Mustang, 2011, p. 108.

înainte...”.[111] Cele două acte din 1228 şi 1234 atestă existenţa de atunci a episcopilor şi a arhiepiscopilor ortodocşi şi organizarea bisericească ortodoxă. Când Tihomir şi ulterior fiul său, Basarab I, a fost singurul conducător al Ţării Româneşti, atunci şi ierarhul care rezida alături de el, la Curtea de Argeş, a putut deveni mitropolit. Descoperirea Bisericii Argeş I, în formă de cruce greacă înscrisă, aşadar biserică de rang aulic, este dovadă a sediului arhiepiscopal şi mitropolitan al Ţării Româneşti, înainte de recunoaşterea venirii mitropolitului Iachint de la Vicina la Argeş.

Şi înainte de mutarea la Argeş, ierarhul de la Vicina, deşi era sub oblăduirea duhovnicească a Patriarhiei de la Constantinopol, era în aria administrativă a voievodului Ţării Româneşti. Dovadă în acest sens este geografia universală finalizată de arabul Abulfeda (Abul Fida), pe la 1321, în care nota că Isaccea („Isakgi”) este un oraş în Ţara Valahilor (Alualak) şi în dependenţă de Constantinopol.[112] Aşadar, este important de subliniat dependenţa politică a zonei de stăpânirea românească şi bisericească de Imperiul Bizantin.

Ulterior, în 1324-1328, probabil în urma unor lupte cu tătarii, Basarab I va avea stăpânire de-a lungul Dunării maritime, până spre Chilia.[113] Dovadă este menţiunea că în 1337-1338, emirul de Efes, Umur-beg, a pătruns prin Marea Neagră, cu 300 de vase, până la Chilia, „la graniţa Valahiei” şi a început să prade creştini.[114] Din 1403, Ţara Românească cuprinde şi Chilia, aflată până atunci sub dominaţia genovezilor,[115] pentru ca peste un an Mircea cel Mare să stăpânească peste toţi românii din Dobrogea[116] până la Marea Neagră,[117] încununând astfel politica voievozilor munteni de a stăpâni ieşirile maritime.[118] În această perioadă, Dobrogea fiind o parte integrantă a Ţării Româneşti, eparhiile din zonă au fost subordonate Mitropoliei Ţării Româneşti cu sediu la Argeş[119] până în 1484, când Dobrogea a fost dezlipită de Ţara Românească.[120]

Recunoaşterea primei mitropolii a Ţării Româneşti (mai 1359)

Demersul de recunoaştere oficială a Mitropoliei Ţării Româneşti a fost făcut, probabil, chiar de Basarab I Întemeietorul, deoarece în timpul său s-a început noua catedrală mitropolitană, care avea întreita funcţie: de Sfânt Altar al Dumnezeului celui Viu, de necropolă voievodală şi de sediu pentru noua mitropolie a Ţării Româneşti sau biserică de rang aulic în care slujea mitropolitul. Dovadă că a fost proiectată încă de la început pentru aceste scopuri este arhitectura deosebită (planul în cruce greacă înscrisă), măiestria realizării şi mărimea impresionantă pentru acea perioadă: dreptunghiul în care se înscria avea 14,55 x 23,50 m, înălţimea până la vârful acoperişului turlei

---

[111] *D.I.R.,* vol. I, p. 329-333.

[112] *Géographie d'Aboulfedda*, p. 31, apud Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV, op. cit.*, p. 193.

[113] C.C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei,* op. cit., p. 684; Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV, op. cit*., p. 193.

[114] V. Laurent, *La domination byzantine aux bouches du Danube sous Michel VIII Paléologue*, in „Revue Historique du Sud-Est Européen”, vol. XXII, Bucureşti, 1945, p. 197-198; M. Alexandrescu Dersca, *L'expedition d'Umur Beg d'Aydin aux bouches du Danube (1337 ou 1338),* în „Studia et Acta Orientalia”, vol. II, Bucureşti, 1960, p. 3-23; R. Ş. Ciobanu (Vergatti), *Evoluţia, rolul şi însemnătatea mitropoliei din Vicina*, în „Peuce”*,* VI, Tulcea, 1977, p. 233-241.

[115] P. P. Panaitescu*, Legăturile moldo-polone în sec. XV şi problema Chiliei*, în „Romanoslavica”, III, 1958, p. 100-101.

[116] Numele de Dobrogea apare la sfârşitul secolului al XV-lea, după cucerirea otomană. Până atunci, ţinutul dintre Dunăre şi Marea Neagră era consemnat cu numele de Paristrion, sau Paradunavon. Nicolae Bănescu, *Les duchés byzantines de Paristrion (Paradunavon) et de Bulgarie*, ed. I, Bucureşti, 1946. Thema Paradunavon (Padunavia – în pronunţie slavă) era condusă de un „strateg (arhon, Katepan sau duce) cu împuterniciri multiple, militare şi administrative”. Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre şi Mare. Dobrogea,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979, p. 154.

[117] Radu Ştefan Vergatti, *Dobrogea lui Mircea cel Mare*, în „Mircea cel Mare scutul Europei”, Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, 2009, p. 650.

[118] Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV, op. cit.*, p. 193.

[119] Tudor Mateescu, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane (1417-1877)* în „Monumente istorice şi izvoare creştine. Mărturii de străveche existenţă şi de continuitate a românilor pe teritoriul Dunării de Jos şi al Dobrogei”, Galaţi, Editura Arhiepiscopiei Tomisului şi Dunării de Jos, 1987, p. 151.

[120] Petre Ş. Năsturel, *Phases et alternatives de la conquette ottomane de la Dobrodja au XVe siècle*, în „Actes du Congrès International des études du Sud-Est européen”, tome III, Histoire, Athènes, 7-13 mai 1970, p. 49-56.

depăşea 23 m, iar naosul are 11,80 x 12,40 m, fiind cea mai mare din sud-estul Europei în secolul al XIV-lea.[121]

Nicolae Alexandru Basarab, fiul lui Basarab I, a continuat demersurile tatălui său, fiind binecunoscut în lumea creştină şi în rândul ierarhilor şi al monahilor din întreaga lume creştină de atunci. Argument este menţionarea sa printre „împăraţii pământului" de către Sfântul Grigorie Sinaitul, „marele dascăl de la Paroria", alături de Andronic al III-lea Paleologul al Bizanţului (1328-1341), Ştefan Duşan (1331-1355) al sârbilor şi Ioan Alexandru (1341-1370) al bulgarilor. [122]

Voievodul Nicolae Alexandru Basarab care „nu o dată, ci de mai multe ori" [123] trimitea scrisori prin care solicita „să fie de acum şi în viitor întreaga lui stăpânire şi cârmuire sub jurisdicţia şi conducerea Preasfintei mari Biserici a lui Dumnezeu, cea de sub păstorirea noastră şi să primească un arhiereu hirotonisit de smerenia noastră şi făcând parte din Dumnezeiescul şi sfinţitul sinod şi să-l aibă pe acesta ca legiuitor şi păstor a toată Ungrovlahia…"[124] a reuşit să obţină recunoaşterea mutării lui Iachint de la Vicina la Curtea de Argeş, dar şi dependenţa directă a Mitropoliei Ungrovlahiei de Patriarhia Ecumenică.

Recunoaşterea Mitropoliei Ţării Româneşti s-a făcut prin două scrisori[125] ale Patriarhului ecumenic Calist I şi Sinodului Bisericii Ortodoxe din Constantinopol, din mai 1359. În prima scrisoare trimisă, patriarhul Calist I îşi dădea acordul pentru mutarea mitropolitului Iachint de la Vicina la Argeş „după multă chibzuire" şi cu unele condiţii referitoare la dependenţa Mitropoliei Ungrovlahiei de Patriarhia Ecumenică. Contextul internaţional în care a fost făcută recunoaşterea era destul de tensionat: importante structuri ierarhice (cele din Pécs, din Ohrida şi din Târnovo[126]) se autoproclamaseră patriarhii şi erau socotite de Patriarhia Constantinopolului ca fiind rebele. Patriarhia de Constantinopol începuse să piardă, aşadar, jurisdicţia asupra unor teritorii şi din acest motiv scrisoarea a venit cu întârziere şi după multă chibzuinţă, pentru a se asigura că nu se va întâmpla similar şi cu mitropolia din Ţara Românească.

A doua scrisoare, care este gramata de confirmare a lui Iachint ca mitropolit al Ţării Româneşti, a fost dată ulterior, tot în aceeaşi lună, după ce voievodul a „cunoscut ascultarea şi supunerea şi afecţiunea şi iubirea… către sfânta a lui Hristos catolicească şi apostolicească biserică". Din document deducem că Nicolae Alexandru a acceptat condiţiile de dependenţă a Bisericii Ungrovlahiei faţă de Patriarhia Constantinopolului. Confirmarea s-a făcut cu încuviinţarea „preaputernicului şi sfântului meu stăpânitor autocrat"[127] Ioan al V-lea Paleologul.

Din analiza conţinutului celor două gramate, prin care Patriarhia constantinopolitană recunoştea Mitropolia Ţării Româneşti, reiese clar că nu este vorba de înfiinţarea unei noi mitropolii, ci doar de recunoaşterea transferului lui Iachint de la Vicina în scaunul vlădicesc de la Argeş, rămas vacant din motive încă necunoscute. În fapt, Iachint se mutase deja de la Vicina la Curtea voievodului Nicolae Alexandru de mai multă vreme, iar acum se încerca oficializarea mutării. Aşadar, exista organizare superioară a Bisericii româneşti, recunoaşterea ei de către Patriarhia Constantinopolului reglementând doar raporturile şi obligaţiile reciproce, precum şi intrarea ierarhului statului feudal Ţara Românească în rândul membrilor sinodului ecumenic al Patriarhiei de la Constantinopol.

---

[121]Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii în România*, vol. I, Editura Academiei, Bucureşti,1963, p. 128;. Radu Ştefan Vergatti, *Fondation et importance de la Métropolie de l'Ungro-Valachie,* op.cit., p. 25-36; Idem *Începuturile creştinismului în Dobrogea de Nord şi Mitropolia din Vicina*, loc. cit., p. 240.

[122] Tit Simedrea, *Viaţa mănăstirească în Ţara Românească înainte de anul 1370,* în „B.O.R.", anul LXXX, nr. 7-8, Bucureşti, 1962, p. 678.

[123] Documentul Patriarhului Calist I precizează faptul că voievodul se adresase nu o dată, ci în mod repetat, pentru a obţine recunoaşterea mutării lui Iachint, din scaunul mitropolitan al Vicinei, în cel al Argeşului: „ο ευγενέστατος μέγας Βοϊβοδας και αυθέντης πάσης Ουγγροβλαχίας....εζήτησεν ου μόνον άπαξ, αλλά και πολλάκις διά γραμμάτων αυτού..." cf. Hotărârea sinodală din mai 1359 prin care Sinodul patriarhal aprobă mutarea lui Iachint, de la Vicina, în scaunul de Argeş, în *Fontes,* IV*,* p. 198.

[124] *D.I.R.*, *B,* vol. I, p. 13-14.

[125]De fapt o hotărâre sinodală şi o scrisoare, în original şi într-o traducere recentă, în *Fontes,*volumul IV, p. 196-203.

[126]G. Ostrogorski, *Histoire de l'État Byzantin*, Paris, 1969, p. 558.

[127] *Fontes,* IV, p. 203.

Arhiereul Iachint, pe care voievodul Nicolae Alexandru şi mai-marii ţării l-au solicitat pentru înalta demnitate din fruntea Mitropoliei Ungrovlahiei, fusese până atunci ierarhul Vicinei, mitropolie aflată sub jurisdicţia Patriarhiei Ecumenice, însă dependentă din punct de vedere administrativ-politic de Ţara Românească. Iniţiativa mutării lui Iachint dintr-un oraş al Ţării Româneşti în capitală aparţine lui Nicolae Basarab şi boierilor ţării.

Din documente reiese că acesta „stătea la Argeş, pe lângă voievodul muntean", ceea ce presupune că reşedinţa din Dobrogea a Mitropoliei Vicinei, a cărei putere decăzuse „curând după 1343", intrase deja în zona de influenţă a Ţării Româneşti[128].

Mutarea lui Iachint s-a făcut „cu ştirea şi încuviinţarea împăratului", pentru că împăratul, începând de la Constantin cel Mare, era protectorul Bisericii. A fost recunoscută mutarea de împăratul Ioan V Paleologul, după multe stăruinţe, pentru că acesta ducea o politică ecleziastică duplicitară, fiind în foarte bune relaţii cu papalitatea, ajungând chiar să se convertească la catolicism,[129] cu scopul de a obţine ajutor apusean împotriva turcilor. Totodată, această dublă aprobare atestă atât legătura religioasă existentă, dar şi legătura politică şi relaţiile bune între voievodul român şi împăratul Imperiului Bizantin.[130]

Cele două acte ale Patriarhiei de Constantinopol sunt confirmarea *de jure* a unei realităţi existente cu mult timp înainte, după cum atestă descoperirile arheologice şi documentele papale despre „episcopii schismatici", bisericile şi credincioşii ortodocşi statornici în credinţă.

Documentele marchează stabilirea raporturilor oficiale între Mitropolia Ţării Româneşti şi Patriarhia Ecumenică, cea mai înaltă instanţă a bisericii răsăritene (ortodoxe),[131]cu asumarea îndatoririlor reciproce – dependenţa Mitropoliei Ţării Româneşti de Constantinopol şi înscrierea ierarhului muntean între membrii sinodului constantinopolitan.[132]

Sediul primei mitropolii a Ţării Româneşti

Deşi nu există niciun document din secolul al XIV-lea în care să se consemneze numele oraşul mitropolitan şi nici locul exact al primei reşedinţe mitropolitane, potrivit documentelor existente şi raţiunii istorice, ipoteza sediului lângă Biserica „Sfântul Nicolae Domnesc" din Curtea de Argeş este cea mai plauzibilă. Toate moşiile mitropoliei, enumerate în „svitocul" lui Neagoe Basarab, se aflau lângă Curtea de Argeş.[133]

Fig. 113 -Catapeteasma din Biserica Domnească (www.welcometoromania.ro/25.05.2013)

Fig.114 - Mormântul lui Vlaicu-Vodă (www.welcometoromania.ro/25.05.2013)

[128]Nicolae Iorga*, Istoria Bisericii româneşti şi a vieţii religioase a Românilor,* vol. I, ed. a II-a, Bucureşti, Editura Ministerului Cultelor, 1929, p. 32, 201-203.
[129] Radu Ştefan Vergatti, *Fondation et importance de la Métropolie de l'Ungro-Valachie,* loc. cit., p. 34-35.
[130]C.C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei, loc. cit.,* p. 686-687; Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV, op. cit.*, p. 354.
[131] Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV, op. cit.*, p. 353.
[132]Nicolae Dobrescu, *Întemeierea mitropoliilor şi a celor dintâi mănăstiri din ţară,* Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1906, p. 39-49.
[133] Pavel Chihaia, *Din cetăţile de scaun ale Ţării Româneşti*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1974, p. 46-66.

Ca lăcaş ecleziastic, majoritatea istoricilor consideră că sediul mitropolitan a fost iniţial la Biserica „Sfântul Nicolae Domnesc” şi ulterior la Mănăstirea Curtea de Argeş[134]. Lângă Biserica „Sfântul Nicolae Domnesc” era şi paraclisul ortodox „Sân Nicoară”, curtea voievodală şi acolo fusese şi biserica Argeş I, de rang aulic, reşedinţa ierarhului care era pe lângă Seneslau.

Fig. 115 - Ruinele Bisericii Sân Nicoară (www.welcometoromania.ro/25.05.2013)

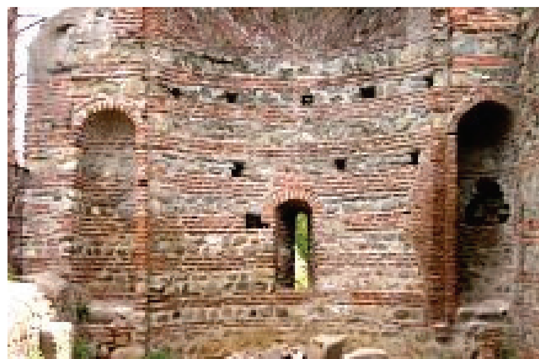

Fig.116 - Detaliu (www.welcometoromania.ro/25.05.2013)

Alte argumente pentru a fixa sediul mitropolitan la „Biserica Domnească” sunt arhitectura în formă de cruce greacă înscrisă, aşadar avea stil bizantin, dimensiunile ei monumentale (cel mai mare lăcaş de cult din acea perioadă din sud-estul Europei), fiind lângă curtea domnească. Aceste elemente arhitecturale atestă că a fost zidită pentru slujbele de rang aulic la care să oficieze mitropolitul.

Faptul că moaştele Sfintei Filofteia au fost aduse, după căderea Vidinului (1396), la Curtea de Argeş, în Biserica „Sfântul Nicolae Domnesc”, este un alt argument că aici era sediul mitropolitan sau biserică de rang aulic în care slujea frecvent mitropolitul.

Alte argumente ar fi hrisoavele care privesc biserica lui Neagoe Basarab, în special cele referitoare la procesul secular al moşiei Flămânzeştilor şi litigiul între ctitoria lui Neagoe şi mitropolia din Târgovişte care avea ca dispută moşiile bisericii mitropolitane înălţate de Vlad Drăculea, pe temeliile căreia a ctitorit Neagoe Basarab.[135]

Statutul Mitropoliei Ţării Româneşti

Recunoaşterea Mitropoliei Ţării Româneşti a fost un eveniment de o mare importanţă şi complexitate geopolitică în perioada medievală când se confruntau două civilizaţii: cea a Orientului – Biserica Ortodoxă – şi cea a Occidentului – Biserica Catolică.[136] A fost o nouă etapă a afirmării ortodoxiei româneşti în lumea ortodoxă şi este socotită de unii istorici „cea mai frumoasă cucerire pe care a făcut-o Biserica bizantină în secolul al XIV-lea”.[137]

Mitropolia s-a întărit şi a îndeplinit un rol ecleziastic important, nedeplin cunoscut astăzi, primind şi titluri ecleziastice importante. Când Patriarhia Ecumenică a decis, în mai 1371, să ridice Episcopia Haliciului la rangul de mitropolie, mitropolitul Haliciului trebuia „să treacă şi pe la preasfinţitul mitropolit al Ungrovlahiei, pentru ca împreună cu acesta să ducă la îndeplinire alegerile

---

[134] *Ibidem,* p. 59; Radu Ştefan Vergatti, *Mitropolia Ţării Româneşti sau a Ungrovlahiei*, op. cit., p. 478.
[135] Pavel Chihaia, *Cele două locaşuri ale Mitropoliei din Curtea de Argeş, deduse din hrisoavele bisericii lui Neagoe Basarab*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XIX, iulie-august 1967, nr. 7-8, p. 599.
[136] Radu Ştefan Vergatti, *Mitropolia Ţării Româneşti sau a Ungrovlahiei*, op. cit., p. 480.
[137] Vitalien Laurent, *Contribution à l'histoire des relations de l'église byzantine avec l'église roumaine au début du XV-e siècle,* în „Bulletin de la Section historique de l'Academie Roumaine”, tome XXVI, 2, Bucureşti, 1945, p. 165.

de episcopi şi hirotoniile”[138] pentru episcopiile sufragane: Turov, Holm, Peremysl şi Vladimir-Wohlynsk.[139]

Documentul istoric de primă mână atestă influenţa Mitropoliei Ţării Româneşti şi în afara graniţelor ţării. În actul de numire a lui Hariton, din august 1372, ca al doilea mitropolit al Ţării Româneşti, patriarhul Filotei al Constantinopolului îi acorda titlul de locţiitor al scaunului Amasiei[140] şi totodată drepturile arhiereşti care decurg din acest titlu. Ierarhul centrului metropolitan şi ecleziastic din cetatea Amasiei[141] era, în ierarhia mitropoliilor bizantine din secolul al XIV-lea, pe locul 12 din cele 81 de scaune mitropolitane ale timpului.[142] Al treilea mitropolit al Ţării Româneşti, Antim Critopulous, a fost locţiitor al scaunului de Melitene[143] şi de Nicomidia din Asia Mică[144] (1382).

În urma întăririi Ţării Româneşti în timpul lui Mircea cel Mare (Mircea cel Bătrân) şi al prestigiului dobândit,[145] din 1401, mitropolitul Ungrovlahiei are titulatura şi de exarh a toată Ungaria şi al Plaiurilor,[146] exercitând atribuţii patriarhale asupra românilor ortodocşi din Transilvania şi Ungaria.

Cea mai înaltă distincţie ierarhică acordată Mitropoliei Ţării Româneşti de către Patriarhia de Constantinopol, în Evul Mediu, a fost cea de locotenenţă a scaunului de Ancyra, al patrulea în scara ierarhiei ecleziastice bizantine.[147]

Mitropoliţii care au rezidat la Argeş au fost:

1. Iachint, primul mitropolit al Ţării Româneşti (1359-1372);
2. Hariton (1372-1381);
3. Antim Critopulos (1381- circa 1402);
4. Teodor (1402? - ?);
5. Eftimie (1412 - ?);
6. Iosif (c. 1464 - ?);
7. Macarie I (1482, 1483-?);
8. Ilarion (1493, 1494-?);
9. Nifon al II-lea (1503-1505);
10. Maxim Brancovici (circa 1505-1512);
11. Macarie al II-lea (circa 1512- circa1521).

În timpul lui Neagoe Basarab (1512-1521) şi a ultimului mitropolit cu rezidenţa oficială la Curtea de Argeş, Macarie al II-lea, s-a rezidit actuala catedrală din Curtea de Argeş, între anii 1512 şi 1517.Târnosirea Catedralei Mitropolitane s-a săvârşit la 15 august 1517, participând reprezentanţi de seamă din întreaga lume ortodoxă. Gavril Protul consemna: „acesta (Neagoe, n.a.) chemă pre toţi egumenii de la mânăstirile cele mari, de la Vatoped, de la Iver, de la Chilandar, de la Xeropotam, de

---

138 *Fontes,* IV, p. 211.
139 *D.I.R., B,* vol. I, p. 23.
140 *Ibidem,* p. 26.
141 Cetatea Amasiei, capitală a Pontului în perioada Helenistică, este cunoscută din timpul domniei lui Mithridade al II-lea (281 a. Chr.), fiind localitatea natală a marelui istoric Strabon şi a Sfântului Vasile cel Mare, conf. Robert Fleischer, *The roc-toombs of the Pontic Kings in Amaseia (Amasya),* în „Black Sea Studies”, vol. IX, coordonator Jakob Munk Hojte, Aarhus University Press, Danmark, 2009, p. 109-111.
142 Emilian Popescu, *Titulatura şi distincţiile onorifice acordate de Patriarhia Constantinopolului mitropoliţilor Ţării Româneşti (secolele XIV-XVIII),* Bucureşti, Editura Basilica, 2010, p. 21.
143 *Fontes*, IV, p. 309.
144 Pr. Nicolae Şerbănescu, *Titulatura mitropoliţilor, jurisdicţia, hotarele şi reşedinţele Mitropoliei Ungrovlahiei,* în *B.O.R.*, anul LXXVII, nr. 7-10, iulie-octombrie 1959, p. 699.
145 *Ibidem.*
146 *Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki. Documente greceşti privitoare la Istoria Românilor publicate după originale, copiile Academiei Române şi tipărituri de Nicolae Iorga*, vol. XIV, Partea I, 1320-1716, Bucureşti, Librăriile Socec&Co., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig: Otto Harrassowitz – Viena: Gerold&Co., 1915, nr. IV, p. 30; Pr. Nicolae Şerbănescu, *op. cit.*, p. 710.
147 Emilian Popescu, *op. cit*., p. 39.

la Caracal, de la biserica lui Alimpie, de la Coltumuz care este lavră românească, de la biserica lui Filoteiu, de la Xenof, de la Zograf, care este lavră bulgărească, de la Simenca, de la Dochiar şi de la lavra rusească Pandocrator, de la Costamunit, de la Sfântul Pavel, de la Dionisie, de la biserica lui Sfântul Grigorie şi de la Simion Petra.

Fig. 117 - Ctitorii Mănăstirii Curtea de Argeş (www.welcometoromania.ro/25.05.2013)

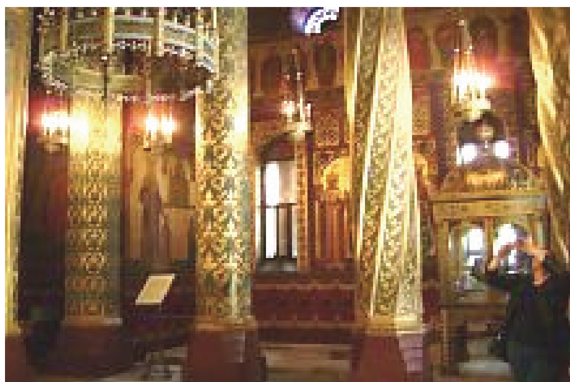

Fig. 118 - Interior (www.welcometoromania.ro/25.05.2013)

Aceşti egumeni toţi veniră la ighemonul Neagoe în Ţara Românească cu Gavril Protul care fu zis mai sus. De aici chemă domnul şi pre Teolipt patriarhul Ţarigradului, şi cu dânsul pe patru mitropoliţi: de la Serisin, de la Sardica, de la Midia şi de la Mitilene, şi chemă încă pe toţi egumenii din Ţara Românească, şi cu tot clirosul împreună, la ighemonul Neagoe".[148]

La două zile după slujba de sfinţire, pe 17 august 7025 (1517), „în zilele credinciosului domn io Neagoe Voevod şi a lui Teolipt patriarhul Ţarigradului şi al lui Macarie mitropolitul Ungrovlahiei"[149] s-a ţinut un sinod prezidat de patriarhul ecumenic Theolipt (1513 - † 1522), la care au participat patru mitropoliţi din Balcani şi mai mulţi egumeni ai muntelui Athos, conduşi de protosul Gavriil, în cadrul căruia s-a canonizat Nifon al II-lea, mitropolitul Ţării Româneşti. Aceasta este prima canonizare cunoscută săvârşită pe tărâm românesc.

La Sinodul din Curtea de Argeş s-a decis şi mutarea oficială a scaunului mitropolitan „de la Argeş la Târgovişte", după cum sfătuise Sfântul Nifon al II-lea pe Radu cel Mare. Aşadar, după 17 august 1517, Scaunul Mitropolitan a fost mutat oficial la Târgovişte, unde se afla Curtea Domnească, iar Catedrala Mitropolitană de la Curtea de Argeş a rămas cu statutul de arhimandrie. Situaţia a durat până în 1793 când a fost înfiinţată Episcopia Argeşului.

Întemeierea Episcopiei Argeşului (1793)

Mitropolitul Dositei Filitti (1793-1810) al Ungrovlahiei a propus domnitorului Alexandru Moruzi înfiinţarea Episcopiei Argeşului motivând că: „judeţele Argeşului şi Oltului fiind depărtate de Scaunul Mitropoliei şi neputând fi păstorite după cuviinţă, nu le poate lăsa, ca un năimit, lupului cel rău cugetătoriu [...] ci găseşte cu cale ca aceste două judeţe să se deosebească din eparhia sfintei Mitropolii şi să se facă o episcopie nouă [...] şi sfânta Monăstire a Argeşului să se cinstească a fi scaun de Episcopie"[150].

[148] A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. IV, Epoca lui Ştefan cel Mare 1457-1546, ediţia a III-a, Editura Cartea Românească, Bucureşti, f.a., p. 183.
[149] *Viaţa şi traiul Sfinţiei Sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Ţaringradului,* ed. Iosif Naniescu, Constantin Erbiceanu, Bucureşti, 1888, p. 120.
[150] V. A. Urechia, *Istoria Românilor,* tom V, 1786-1800, Tipografia şi Fonderia de Litere Thoma Basilescu, Bucureşti, 1893, p. 35.

Alexandru Moruzi a considerat îndreptățită „provlima" pusă de mitropolitul Dositei – „depărtarea județelor, sau dupe expresiunea turcă, a cadalicurilor Argeș și Olt"[151] – în alcătuirea noii Episcopii a Argeșului. Motivația oficială de a mai „adăoga o episcopie scaunului sfintei mitropolii" a fost completată de una personală. Ajungând în fruntea Mitropoliei Ungrovlahiei, Dositei dorea să lase, în locul vacant al Scaunului Vlădicesc de la Buzău, pe nepotul său, Costandie Filitti, protosinghel al Mitropoliei. Aceasta nu convenea însă marii majorități a boierimii și a clerului, care-l doreau în postul de episcop al Buzăului pe arhiereul Iosif al Sevastiei, om de aleasă cultură, cu preocupări cărturărești deosebite și apreciat de contemporani. Pentru a-i asigura nepotului său, grecul Costandie Filitti, Scaunul Episcopal al Buzăului, dar și spre a da satisfacție clerului și boierimii, mitropolitul, „om versat într-ale Bisericei și ale lumei", a propus înființarea Eparhiei Argeșului[152].

Rezoluția întăritoare a anaforalei și de confirmare a alegerii lui Iosif de Sevastia ca episcop al Argeșului, precum și a lui Costandie Filitti la Buzău, a fost pecetluită cu semnătura și pecetea domnească și înaintată de vel - logofătul Divanului, în data de 18 octombrie 1793.

La 17 noiembrie 1793, Neofit arhiepiscop al Constantinopolului și patriarh ecumenic a confirmat, prin act patriarhal, recunoașterea înființării Episcopiei de Argeș și alegerea lui Iosif al Sevastiei ca episcop al ei[153], iar anaforaua divanului a fost dată la 23 februarie 1794, și conținea și confirmarea posesiunilor și milelor domnești acordate noii episcopii[154].

Episcopii Argeșului, de-a lungul timpului, au fost:

Iosif (13 decembrie 1793 – 27 octombrie 1820);

Ilarion Gheorghiadis (20 noiembrie 1820 - 1 februarie 1823; toamna 1828 - † 8 ianuarie 1845);

Grigore Râmniceanu (13 februarie 1823 - † 20 iulie 1828);

Samuil Tărtășescu-Sinadon, locțiitor (13 ianuarie 1845 - † 30 septembrie 1849);

Climent (15 septembrie 1850 - 8 octombrie 1862);

Neofit Scriban, locțiitor (30 octombrie 1862 - 20 mai 1865) și episcop eparhiot (19 iulie 1868 - 18 ianuarie 1873);

Ghenadie Țeposu (31 mai 1865, suspendat pe 19 iulie 1868, iar la 12 noiembrie 1868 demisionează);

Iosif Naniescu (18 ianuarie 1873 - 10 iunie 1875);

Ghenadie Petrescu (14 februarie 1876 - 18 mai 1893);

Gherasim Timuș (14 aprilie 1894 - 22 decembrie 1911);

Calist Ialomițeanu (4 februarie 1912 - † 18 mai 1917) ;

Evghenie Humulescu, locotenent de episcop (18 mai 1917- 3 iulie 1918 și 16 martie - 5 iunie 1923);

Teofil Mihăilescu (3 iulie 1918 - 6 noiembrie 1918, când i s-a anulat numirea).

După episcopul Teofil, eparhia a fost condusă de locțiitori: Vartolomeu Stănescu, între 1 ianuarie 1919 și 1 aprilie 1920[155]; Evghenie Humulescu, între 1 aprilie 1920 și 17 martie 1921 și 16 martie și 5 iunie 1923[156]; Visarion Puiu, între 17 martie 1921 și 16 martie 1923[157].

Din 5 iunie 1923, Episcopia Argeșului va fi condusă din nou de episcopi titulari:

Nichita Duma (5 iunie 1923 - † 16 aprilie 1936);

Grigorie Leu (30 aprilie 1936 - 11 iunie 1940; † 1 martie 1949);

Dionisie Erhan locțiitor (16 iulie 1940 - 11 iulie 1941; † 17 septembrie 1943).

Emilian Antal Târgovișteanul, locțiitor (11 iulie 1941 - 15 ianuarie 1944; † 15 iunie 1971);

Iosif Gafton (15 ianuarie 1944 - 5 februarie 1949; 24 februarie 1949 - † 9 iunie 1984).

---

[151] *Din Istoria Bisericei românilor. Mitropolia Ungrovlahiei – Condica Sfântă, publicată dupre original de arhiereul Ghenadie Craioveanu,* vol. I, Tipo-Litografia Cărților Bisericești, București, 1886, p. 292.

[152] N. Șerbănescu, *Episcopii Argeșului, înființarea episcopiei Argeșului*, în *M.O.*, XVII, 1965, nr. 7-8, Craiova, p. 602.

[153] *Condica Sfântă a Mitropoliei Ungrovlahiei*, CXXIX, p. 286-288.

[154] V. A. Urechia*, op. cit.*, p. 34-37.

[155] Arhiva Sfântului Sinod, dosar nr. 1, f. 539 și dosar nr. 150, f. 52 – 53.

[156] *Ibidem* și *B.O.R.*, XLI, 1922 – 1923, p. 654 – 658.

[157] Arhiva Sfântului Sinod, dosar 1, f. 200.

La începutul anului 1949 s-a făcut noua rearondare a eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române, în urma căreia episcopiile Râmnicului şi Argeşului au fost întrunite, cu sediul la Râmnicu Vâlcea, episcop fiind Iosif Gafton al Argeşului.

Gherasim Cristea a fost ultimul episcop al Râmnicului şi Argeşului (28 septembrie 1984 – 1990) pentru că, după 21 februarie 1990, s-a reînfiinţat Episcopia Argeşului, cu sediul arhieresc la Curtea de Argeş.

Reînfiinţarea Episcopiei Argeşului

După 1989, viaţa bisericească din România îşi reînnoda firul istoric tradiţional. La 21 februarie 1990, prin Decretul-Lege nr. 86, se reînfiinţează Episcopia Argeşului cu reşedinţa la Curtea de Argeş, devenind sufragană a Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei. În componenţa reactivatei episcopii au intrat judeţele Argeş şi Teleorman. Locţiitor de episcop al acestei eparhii a fost ales de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române Preasfinţitul Părinte Calinic Argeşeanul, arhiereul-vicar al Episcopiei Râmnicului şi Argeşului.

Joi, 27 septembrie 1990, în Catedrala Patriarhală, s-a oficiat sub protia Preasfinţitului Arhiereu Calinic Argeşeanul slujba Te-Deum-ului, de faţă fiind membrii Sfântului Sinod, membrii Colegiului Electoral Bisericesc, clerici şi mireni, urmată de alegerea Preasfinţitului Calinic Argatu ca titular în Scaunul de Episcop al Argeşului. Întronizarea în Scaunul de Episcop al Argeşului şi Teleormanului a avut loc pe 18 noiembrie 1990.[158] În 1994, episcopia a fost întregită şi cu teritoriul fostului judeţ istoric Muşcel, luându-şi numele de Episcopia Argeşului, Muşcelului şi Teleormanului.

Eparhia se întindea din crestele Carpaţilor, la nord, şi până la Dunăre, în sud, însemnând eforturi considerabile şi mari greutăţi în activitatea de păstorire. De aceea, Preasfinţitul Episcop Calinic al Argeşului, Muşcelului şi Teleormanului a propus Patriarhului Teoctist înfiinţarea Episcopiei Alexandriei şi Teleormanului, cu jurisdicţie asupra judeţului Teleorman. Ideea a fost înaintată Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române care a aprobat înfiinţarea Eparhiei Alexandriei şi Teleormanului. Preasfinţitul Calinic a fost mandatat cu organizarea structurii acestei eparhii, în calitate de episcop-locţiitor până la alegerea titularului acestei Episcopii, care s-a realizat la 1 septembrie 1996.

În timpul vizitei la Argeş a Alteţelor Lor Regale, Principesa Margareta şi Principele Radu Duda, la 10 mai 2009, s-a pus piatra de temelie a viitoarei Catedrale Episcopale şi Regale, ce se va ctitori de către Arhiepiscopia Argeşului şi Muşcelului, cu sprijinul Casei Regale a României.

După 650 de ani de la recunoaşterea Mitropoliei Ţării Româneşti, cu sediul la Argeş, la iniţiativa Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul României, şi prin aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în septembrie 2009, au fost proclamaţi local trei sfinţi: Ierarhul Iachint, primul mitropolit al Ţării Româneşti, voievodul Neagoe Basarab şi Cuviosul Ioanichie cel Nou de la Muşcel. Tot atunci, recunoscând meritele istorice ale Eparhiei, Episcopia Argeşului şi Muşcelului, a fost ridicată la treapta ecleziastică de Arhiepiscopie a Argeşului şi Muşcelului, iar Părintele Episcop Calinic a primit titulatura de Arhiepiscop al Argeşului şi Muşcelului. Pentru ca darul recunoaşterii să fie întreit şi spre slava Preasfintei Treimi, s-a hotărât ca la hramul Adormirii Maicii Domnului al Catedralei Arhiepiscopale de la Argeş să se adauge şi cel al ctitorului ei, Sfântul Voievod Neagoe Basarab.

În anul 2013, Arhiepiscopia Argeşului şi Muşcelului, având în jurisdicţie întreg cuprinsul judeţului Argeş, are în componenţă şase protoierii, unde slujesc 707 preoţi, la 504 biserici parohiale, 5 catedrale, 17 biserici de mănăstiri, 21 de capele de cimitir, 17 filii, în total 542 de parohii, împărţite în trei categorii. Componenţa protoieriilor este următoarea:

1. Protoieria Piteşti – 124 de parohii;
2. Protoieria Costeşti – 104 parohii;
3. Protoieria Câmpulung Muşcel – 91 de parohii;
4. Protoieria Curtea de Argeş – 95 de parohii;
5. Protoieria Mioveni – 78 de parohii;

[158] *Păstorul Ortodox,* revista oficială a Sfintei Episcopii a Argeşului, Muşcelului şi Teleormanului, serie nouă, anul I, nr. 1, 1995, p. 79-80.

6. Protoieria Topoloveni – 50 de parohii.

Membrii Permanenței Eparhiale a Arhiepiscopiei Argeşului şi Muşcelului, în anul 2013, sunt: Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Calinic; preot Dan Florin Obrocea, consilier administrativ bisericesc; arhidiacon Caliopie Cristian Ichim, consilier economic şi construcții bisericeşti; preot Ioan Dudaş, consilier patrimoniu bisericesc; preot Nicolae Mărgăritescu, consilier social şi relații bisericeşti; preot Victor Grigore, consilier învățământ teologic şi bisericesc; preot Daniel Gligore, consilier cultural şi comunicații media; preot Constantin Onu, consilier filantropic şi misionar şi preot Ovidiu Vlăsceanu, secretar eparhial.

Viața monahală

Monahismul românesc are o istorie îndelungată, iar existența unor lăcaşuri de cult – biserici şi mănăstiri – chiar cu mult timp înaintea întemeierii statului feudal Țara Românească nici nu mai intră în discuție. În Dobrogea, fosta provincie Schythia Minor, cunoaştem, în secolele IV-VI, existența unor monahi învățați şi cu viață îmbunătățită, numiți de izvoare „de neam scit” sau „călugări sciți”: sfinții Ioan Casian, Dionisie Exiguul şi „călugării sciți” din secolul al VI-lea.[159]

Referindu-ne doar la teritoriul din stânga Oltului, respectiv la Curtea de Argeş, unde s-a stabilit reşedința voievodală şi cea a Bisericii țării, existența dovedită arheologic a unei biserici mai vechi (Argeş I), pe locul ocupat astăzi de Biserica Domnească (Argeş II), a cărei tipologie aparține variantei bizantine a planului „în cruce greacă liberă”[160] şi datată în secolul al XIII-lea, aduce încă o mărturie a unei vieți religioase prospere la începuturile epocii medievale a istoriei românilor de la nordul Dunării. N-ar fi exclus să fi existat aici şi o mănăstire, poate modestă, ridicată de „Negru-Vodă” al tradiției, adică de Basarab I sau de către unul dintre înaintaşii săi. Cu siguranță că aşezămintele religioase au fost numeroase, însă materialele din care au fost realizate, cu preponderență lemnul, şi dimensiunile modeste, nu le-au conferit o existență îndelungată. Chiar şi primele ctitorii voievodale au fost de lemn, căci nici domnul țării şi nici boierii nu dispuneau, la început, de meşteri pricepuți şi poate nici de posibilități materiale pentru a clădi o biserică de zid.[161] Abia în secolul al XIV-lea încep a fi clădite aşezăminte religioase – biserici şi mănăstiri – de zid, cele de lemn continuând să fie ridicate, mai cu seamă în sate şi cătune, chiar şi în primele decenii ale secolului al XX-lea.

Mulți pustnici sau sihaştri români s-au retras prin locuri singuratice, respectând pravila vieții călugăreşti şi căutând liniştirea duhovnicească şi unirea tainică cu Dumnezeu. În părțile Muşcelului, dovezi, în acest sens, sunt lăcaşurile rupestre de la *Cetățeni* (*Cetățuia Negru-Vodă*, aflată pe malul stâng al Dâmboviței, la 20,5 km sud-est de Câmpulung Muşcel, amenajată în secolul al XIII-lea[162]), *Corbii de Piatră* (situată în comuna Corbi, pe Râul Doamnei, datând cel puțin din secolul al XIII-lea şi în care se păstrează cel mai vechi ansamblu pictural din țară[163]) şi biserica mănăstirii *Nămăeşti*, atestată în secolul al XVI-lea[164], dar, desigur, mai veche.

În sprijinul vechimii vieții monahale vine şi toponimia: în comuna Mățău există satul *Chiliile*; în comuna Goleşti - *Dealul Călugărului*; în Dragoslavele - *Dealul Călugărului*; în satul Ţiţeşti - *Dealul Chilii*; în comuna Miceşti - *Dealul Efrim*; în comuna Ţigăneşti - *Dealul Gorgota*; în

[159]Ioan G. Coman, *Sciții Ioan Casian şi Dionisie cel Mic şi legăturile lor cu lumea mediteraneană*, în „Studii Teologice”, XXVII, 1975, nr. 3-4, p. 189-203; Dumitru Stăniloae, *Contribuția „călugărilor sciți” la precizarea hristologiei la începutul secolului VI*, în *Mitropolia Olteniei*., XXXVII, 1985, nr. 3-4, p. 199-244; Gheorghe Drăgulin, *Identitatea lui Dionisie Pseudo-Areopagitul cu ieromonahul Dionisie Smeritul (Exiguul)*, Craiova, 1991, 342 p.

[160] Nicolae Constantinescu, *Curtea de Argeş 1200-1400. Asupra începuturilor Țării Româneşti,* Bucureşti, Editura Academiei, 1984, p. 84-92.

[161] Nicolae Iorga, *Cele d'intâiu biserici româneşti*, în „Istoria Bisericii Româneşti şi a vieții religioase a românilor”, vol. I, Bucureşti, 1929, p. 33-35.

[162]D. V. Rosetti, *Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice întreprinse la complexul de monumente feudale de la Cetățeni-Argeş, în anul 1965*, în „Monumente istorice. Studii şi lucrări de restaurare”, vol. 3, Bucureşti, 1969, p. 95.

[163] Carmen Laura Dumitrescu, *Biserica rupestră Corbii de Piatră, cel mai vechi ansamblu de pictură cunoscut astăzi din Țara Românească*, în „Studii şi Cercetări de Istoria Artei”, seria artă plastică, tom XXI, 1975, p. 23-50.

[164] Radu Tascovici, *Monumente bisericeşti de istorie şi artă din zona Muscel*, (manuscris) , 2004, p. 48.

comuna Cetățenii din Vale, aproape de fosta așezare din secolele XIII–XIV, nu departe de Cetățuia Negru-Vodă, există *valea Chiliilor.*[165]

Avem dovezi și scrise despre vechimea vieții monahale românești. Legăturile românești cu așezarea monahală de la Paroria sunt menționate într-un manuscris slavonesc redactat în anul 1345, aflat astăzi în colecțiile Muzeului „Rumianțev" din Moscova, dar și de faptul că „marele dascăl de la Paroria", sfântul Grigorie Sinaitul, purta corespondență cu Nicolae Alexandru Basarab, voievodul Țării Românești.[166] Arhivele aghiorite dau informații cu privire la existența monahilor români. Se pare că numărul lor din „lavra românească" de la Cutlumuș era atât de mare, încât faptul i-a speriat pe călugării romei (greci), îngrijorați de eventualele pretenții ale monahilor români la conducerea[167] mănăstirii. În hrisovul dat de Mircea cel Bătrân mănăstirii Tismana, în 1391-1392, apare un arhimandrit Basea, fost proprietar al unei mori pe apa Bistriței, ceea ce înseamnă că acesta ar fi fost în fruntea obștii monahale a vreuneia dintre mănăstirile ridicate chiar de Nicolae Alexandru Basarab voievod. Se știe că până atunci doar Sfântul Nicodim fusese învrednicit de patriarhul Filotei Cokkinos al Constantinopolului cu această demnitate, Tismana fiind singura arhimandrie a Țării Românești[168].

În prezent, viața monahală din cuprinsul Arhiepiscopiei Argeșului și Mușcelului se află în permanenta grijă a Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Calinic, care a reînființat, după 1989, multe dintre mănăstirile închise de regimul comunist. Așezămintele monahale au cunoscut ample lucrări de consolidare și restaurare, în momentul actual existând 23 de mănăstiri, 9 schituri, 1 Paraclis Arhiepiscopal, unde slujesc 293 de viețuitori.

Aninoasa. Mănăstirea se află în satul și comuna omonime și are hramul „Sfântul Ierarh Nicolae". A fost ridicată în prima parte a anului 1677 de marele-clucer Tudoran Vlădescu (Aninoșanul) și soția sa Alexandra. Murindu-i soția în același an, vel-clucerul Tudoran s-a călugărit, sub numele Teodosie, și a transformat biserica și curtea boierească în mănăstire de călugări, în luna septembrie 1677.[169] A fost închinată Mănăstirii „Negru-Vodă" din Câmpulung în 29 mai 1692, iar în 1716, prin grija egumenului Daniil (1704-1716), al doilea ctitor al Aninoasei, viitor episcop al Buzăului (1716–1719) și mitropolit al Țării Românești (1719-1731), mănăstirea a fost scoasă de sub închinare.[170] Între anii 1722 și 1730 s-au desfășurat ample lucrări de construcție și reamenajare de către mitropolitul Daniil al II-lea.[171] În 1864, după secularizare, devine biserică de mir, iar clădirile ansamblului încep să se ruineze.[172] A fost reînființată în anul 1994, ca mănăstire de maici, iar în urma restaurărilor, din anii 2003-2007, întregul ansamblu și-a căpătat aspectul inițial, de tradiție brâncovenească.

Bascovele. Mănăstirea este situată în satul Ursoaia, comuna Cotmeana. Are hramul „Intrarea în biserică a Maicii Domnului" și a fost zidită de marele comis Șerban Cantacuzino, în anul 1695.[173] S-a surpat în urma cutremurului din 1838. A fost reconstruită în 1843, de Ștefu Nicolau și stareța Platonida Căzănescu, fiind și pictată în 1869.[174] În 1959, mănăstirea a fost desființată și reînființată în 1991, iar între anii 2005 și 2007 s-au desfășurat lucrări de restaurare.

Brădetu, fost schit, azi biserică de mir, cu hramul „Înălțarea Domnului", este situat în comuna Brăduleț. A fost construită în a doua jumătate a secolului al XV-lea.[175] A fost zugrăvită în

---

[165] Pavel Chihaia, *Tradiții răsăritene și influențe occidentale în Țara Românească*, București, 1993, p. 18.

[166] Știrea este cuprinsă în *Viața Sfântului Maxim Kavsokalivitul,* scrisă în a doua jumătate a secolului al XIV-lea de Teofan, episcopul Peritheorii, fost egumen al mănăstirii Vatoped. Vezi, pentru aceasta, Tit Simedrea, *Viața Mănăstirească în Țara Românească înainte de anul 1370*, în *B.O.R.*, LXXX, 1962, nr. 7-9, p. 678.

[167] Petre Ș. Năsturel, *Legăturile Țării Românești cu Muntele Athos până la mijlocul secolului al XV-lea,* în *Mitropolia Olteniei*, anul X, 1958, p. 735-744. *DIR, B*, sec. XII, XIV, XV, p. 16-19, 28-31.

[168] Rada Teodoru, *Mănăstirea Tismana,* Editura Meridiane, București, 1968, p. 10.

[169] Ioan Răuțescu, *Mănăstirea Aninoasa din județul Muscel,* Câmpulung, 1933, passim.

[170] Radu Tascovici, *Monumente bisericești de istorie și artă din zona Muscel*, (manuscris), p. 212-263.

[171] *Ibidem*.

[172] Ion Popescu-Argeșel, *Mănăstirile și bisericile din Muscel la cumpăna dintre milenii*, Editura Fundația România de Mâine, București, 2000, p. 19-22.

[173] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I, Țara Românească (Muntenia, Oltenia, Dobrogea),* Craiova, 1970, vol. 1, p. 60.

[174] Marin Braniște, *Partenie Nica Buligeanu (1786-1827)*, în *Mitropolia Olteniei*, XV, 1963, p. 9-10, 742-743, 747-749, 754-755.

[175] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților...*, I, vol. 1, p. 84-85.

1761 de arhimandritul Nichifor, de la Mănăstirea din Curtea de Argeş şi reparată de egumenul Ghenadie, al aceleiaşi mănăstiri.[176] Între anii 1964 şi 1967 a fost restaurată de Direcția Monumentelor Istorice, fiind metoc al Mănăstirii Curtea de Argeş.

Schitul Brătăşeşti este situat în satul Brăteşti, comuna Albeştii de Argeş, dependent de mănăstirea Robaia, fost metoc al mănăstirii din Curtea de Argeş. Are hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul”. A fost construit în 1735 şi refăcut în 1795 de egumenul Partenie, al mănăstirii argeşene[177]; biserica a fost reparată în anii 1813, 1928 şi 1952; după 1864 a slujit ca biserică de mir[178]; redevenind schit în 1991. În exterior este pictată cu chipuri de sfinți, iar în interior păstrează picturi originale.

Mănăstirea „Negru-Vodă” este situată în municipiul Câmpulung Muşcel. Biserica mare, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, este a treia construcție pe acelaşi loc. Primul lăcaş a fost ridicat în jurul anului 1345 de către Nicolae Alexandru Basarab, ca biserică a Curții Domneşti, dar cu incintă proprie. În 1628, în urma unui cutremur, a fost demolată, Matei Basarab construind cea de-a doua biserică, cu acelaşi hram, a unei mănăstiri impunătoare, fortificate, cu bogate danii, privilegii, dar şi cu un rost cultural: tiparnița domnească. Cu sprijinul lui Petru Movilă, mitropolitul Kievului, care i-a dat tiparnița şi meşterii tipografi, Matei Basarab a înființat aici o tipografie, în care s-au tipărit trei cărți slavoneşti şi una românească. Aici a existat o şcoală de copişti şi dieci, înființată în anul 1669 de domnul Antonie Vodă din Popeşti. În urma unui alt cutremur, ctitoria lui Matei Basarab a fost dărâmată, construindu-se actuala biserică între 1827 şi 1832 în vremea egumenului Filaret Beldiman, mitropolit titular de Apameea. Între 1922 şi 1934 a funcționat, în cadrul mănăstirii, Seminarul Orfanilor de Război „Patriarhul Miron”. Aici se află o *biserică-bolniță*, cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul”, ridicată în 1718, înlocuind un lăcaş de lemn din vremea lui Matei Basarab. Mănăstirea a fost desființată în 1959 şi transformată în parohie, iar din aprilie 1989 a fost reînființată.

Cetățuia „Negru-Vodă”, fost schit, azi mănăstire, are hramurile „Izvorul Tămăduirii”, „Adormirea Maicii Domnului” şi „Sfântul Ioanichie cel Nou de la Muşcel”. Este situată pe un pisc stâncos, în comuna Cetățeni.

Fig. 119 - Biserica rupestră de la Cetățeni (foto, 1967, colecția Muzeului Județean Argeş)

Conform săpăturilor arheologice desfăşurate, viața monahală a început, în bisericuța rupestră, încă din prima jumătate a secolului al XIII-lea, datorită unor monahi isihaşti.[179] Sfântul lăcaş, de mici dimensiuni, cu resturi de pictură murală, este săpat în stâncă, fiind obținut prin

[176] Vasile Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p. 67-68.
[177] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților...,* I, vol. 1, p. 94-95.
[178] Sandu, D. ş. a., *Episcopia Râmnicului şi Argeşului*, *Monografie*, vol. 1, Râmnicu Vâlcea, 1976, p. 323.
[179] *Ibidem*, p. 16-33.

excavarea unui perete care separa două peşteri naturale, alăturate. Construcțiile anexe datează din secolele al XIX-lea şi al XX-lea. Mănăstirea a fost reînființată în anul 1992. Lângă bisericuța rupestră, spre nord, în anii 2006-2007 s-a ridicat un nou lăcaş de lemn. Din 2004 s-a înființat la Valea Chiliilor – Cetățeni, un metoc al mănăstirii Cetățuia, cu hramul „Sfinții Români".

Mănăstirea Ciocanu, fost schit, cu hramul „Intrarea Maicii Domnului în Biserică", este situată în comuna Bughea de Jos. Datează, probabil, din secolul al XVI-lea, însă cel mai vechi hrisov de privilegii are data 20 martie 1677.[180] A fost refăcută în anii 1812, 1825 (de ieromonahul Neofit şi Mihai Radovici), 1832 şi în a doua jumătate a secolului al XX-lea.[181] Biserica veche, de dimensiuni modeste, este construită din paiantă, are plan dreptunghiular, cu altar decroşat şi două turle dispuse în filă. Pictura interioară este de factură naivă. Între 1994 şi 2000 s-a construit o nouă biserică ,cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel".

Mănăstirea Corbeni este situată în comuna Corbeni, la 20 km nord de Curtea de Argeş şi are hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul". În vara anului 1941, la scurt timp după intrarea României în cel de Al Doilea Război Mondial, au avut loc inundații de proporții, localitatea având mult de suferit. Şeful statului, generalul Ion Antonescu, a refăcut un nou sat pentru familiile afectate, numit „Antoneşti". Comunitatea ortodoxă din zonă s-a ocupat de construirea unei biserici în noua localitate. Gheorghe Erbaşu a donat terenul, iar zidirea bisericii a început în august 1943. Datorită vitregiilor vremurilor, biserica a rămas neterminată, la roşu, intrând ulterior în paragină. Prin purtarea de grijă a Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscop al Argeşului şi Muşcelului, în 1994, biserica începută în 1943 a primit statutul de mănăstire, iar între anii 1995 şi 2004 s-au făcut ample lucrări de consolidare, restaurare, tencuire şi pictare, lucrările fiind încununate de sfințirea bisericii, în 24 iunie 2004.

Corbii de Piatră, fost schit, astăzi mănăstire, se află în satul Jgheaburi, comuna Corbi. Are hramurile „Adormirea Maicii Domnului" şi „Cuvioasa Paraschiva". Între 1506 şi 1512, monahia Magdalina l-a rectitorit,[182] închinându-l voievodului Neagoe Basarab, care, la rândul său, l-a închinat mănăstirii din Curtea de Argeş.

Fig. 120 - Biserica rupestră Corbii de Piatră
(foto, 1985, colecția Muzeului Județean Argeş)

180 Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților...,* I, vol. 1, p. 171.
181 Ion Popescu-Argeşel, op.cit., p. 26.
182 Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților...*, I, vol. 1, p. 194.

A fost reamenajat în 1809, dată la care era pustiit, de către vrednicul episcop Iosif I al Argeşului, devenind biserică de mir. În 1814, bisericuța a fost mărită, prin săparea în stâncă a unui pronaos, pe latura de sud a naosului, iar în 1819 i s-a adăugat tâmpla de zid. În 1887 s-a prăbuşit peretele de vest al naosului, fiind refăcut de săteni.[183] La 1890, un grup de emigranți ardeleni au ridicat o clopotniță de lemn, care are aspectul unei bisericuțe. Din 1994, mănăstirea a fost reactivată.

Cotmeana este o mănăstire de călugări, cu hramul „Buna Vestire", şi se află în comuna omonimă. Din vechiul ansamblu monahal se mai păstrează doar biserica, edificată de Radu I, înainte de anul 1385 şi terminată de fiii săi: Dan I şi Mircea cel Bătrân[184]. A fost „înfrumusețată" şi reparată de egumenul Sofronie de la Cozia, cu „osteneala" ieromonahului Ilarion de la Cotmeana, în anul 1711. În 1777, deasupra pridvorului deschis, s-a construit un turn-clopotniță. Locaşul a fost reparat în anii 1855-1857[185] şi restaurat în 1922-1924, 1959, 1972, 1990.

Fig. 121 - Biserica mănăstirii Cotmeana (foto preot Daniel Gligore)

Este cea mai veche biserică de mănăstire din România, care se păstrează. Este de dimensiuni modeste, are plan triconc, într-o variantă timpurie, constituit din naosul dreptunghiular, boltit semicilindric, la care se adosează două absidiole; altarul este decroşat, poligonal la exterior şi semicircular la interior; uşile de lemn, din secolul al XVI-lea, bogat decorate cu motive vegetale, se păstrează la Muzeul Național de Artă. S-a reînființat în anul 1991.

Mănăstirea din Curtea de Argeş, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost ctitorită de Neagoe- Vodă Basarab şi soția sa, Despina Milița, pe locul unui ansamblu ecleziastic mai vechi, care fusese ridicat de către Vlad Dracul pentru mitropolia Ungrovlahiei. Lucrările s-au desfăşurat între anii 1512 şi 1517, fiind conduse de către un arhitect constantinopolitan, Manolli din Niaesia, de unde şi numele meşterului legendar, Manole.[186] Din vechiul ansamblu se mai păstrează doar biserica mare, lucrată din piatră, marmură şi mozaic, fiind sfințită la 15 august 1517. Are plan triconc, absida altarului fiind decroşată şi egală cu absidele laterale. Deasupra naosului se ridică o turlă octogonală cu o bază pătrată. Pronaosul, supralărgit față de naos, este dreptunghiular. Are patru părți distincte: un vestibul dreptunghiular la intrare, un careu mărginit de douăsprezece coloane, cu secțiune variabilă,

---

[183] Radu Tascovici, *Monumente bisericeşti de istorie şi artă din zona Muscel,* (manuscris), p. 34-49.
[184] Vasile Drăguț, *op. cit.,* p. 109.
[185] Radu Constantinescu, Mircea Sfârlea, *Monumente religioase, biserici şi mănăstiri celebre din România,* Bucureşti, 1994, p. 27.
[186] Nicolae Şerbănescu, *Istoria bisericii mănăstirii Curtea de Argeş*, în *B.O.R..*, LXXXV, 1967, nr. 7-8, p. 730-754.

care susțin o turlă ceva mai scundă decât cea de pe naos, însă având tot o bază pătrată. Între coloane şi zidurile laterale, la nord şi la sud, se află câte o încăpere cu rol funerar („gropnițe”). Pe latura de vest, fiecărei încăperi îi corespunde câte o turlă, ale cărei fețe sunt răsucite în sens opus față de verticală.[187]

Fig. 122 - Mănăstirea Curtea de Argeş (http://turism-arges.ro/manastiri-arges/25.05.2013)

Pictura interioară a fost realizată de zugravul Dobromir din Târgovişte şi ucenicii săi. Părți din aceasta, decapate, se păstrează azi în Muzeul de Artă şi Muzeul de Istorie a României. Biserica a devenit gropniță pentru familia ctitorului, Neagoe Basarab (†15 septembrie 1521), Radu de la Afumați, ginerele său († 2 ianuarie 1529), Despina Milița – monahia Platonida (†30 ianuarie 1554), fiica lor, Ruxandra, căsătorită cu Radu de la Afumați, altă fiică, Stana, căsătorită cu Ştefăniță - Vodă al Moldovei, monahia Sofronia şi trei copii morți de mici: Anghelina, Ioan şi Petronia. Tot aici au fost înmormântați membri ai familiei regale a României: regele Carol I († 1914) şi regina Elisabeta († 1916), regele Ferdinand († 1927) şi regina Maria († 1938). De-a lungul secolelor, mănăstirea a suferit numeroase distrugeri, din cauza unor cutremure, a unor incendii sau din pricina jafurilor unor oştiri străine. A fost refăcută în mai multe rânduri: în 1640, de Matei Basarab, în 1682, de Şerban Cantacuzino, în 1804, de episcopul Iosif I. Între anii 1875 şi 1886 s-au desfăşurat importante lucrări de restaurare, în vremea regelui Carol I. Tot atunci s-a construit palatul de pe latura de răsărit şi paraclisul în care sunt aşezate spre închinare moaştele Sfintei Filoteia.

Fig. 123 - Palatul Episcopal şi Biserica Paraclis (http://www.welcometoromania.ro/25.05.2013)

Fig. 124 - Racla Sfintei Filofteia (http://www.welcometoromania.ro/25.05.2013)

[187]Vasile Drăguț, *op. cit.,* p. 119-120.

A fost resfinţită la 12 octombrie 1886. Între anii 1793 şi 1948, precum şi din 1990 până în 2009, a slujit drept catedrală episcopală, iar din 26 septembrie 2009, drept catedrală arhiepiscopală.[188]

Mănăstirea Călineşti, cu hramul „Sfântul Ierarh Calinic", este situată în satul Drăghiceşti din comuna Călineşti. A fost înfiinţată în 1988 ca metoc al Episcopiei Argeşului, iar din 16 februarie 1996 a primit statutul de mănăstire cu viaţă de obşte prin purtarea de grijă a Episcopului Calinic. Biserica a fost mutată în anul 1988, din vechea vatră, pe dealul Călineşti, aflată în apropierea centrului administrativ al comunei. A fost ctitorită de fiica lui Constantin Brâncoveanu, Domniţa Bălaşa, după anul 1720[189] şi avea hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel".

Mănăstirea Glavacioc este situată în satul omonim, comuna Ştefan cel Mare şi are hramurile „Buna Vestire" şi „Izvorul Tămăduirii". Prima menţiune documentară datează din 14 mai 1441. La sfârşitul secolului al XV-lea şi începutul secolului al XVI-lea a fost refăcută de Vlad Călugărul, care a folosit-o deseori ca reşedinţă domnească, apoi de Radu cel Mare, de Neagoe Basarab şi Petru Cercel, în secolul al XVI-lea. În 1704, egumenul Ştefan rezugrăveşte biserica şi reface clădirile din incintă.[190] Alte lucrări s-au desfăşurat între 1841 şi 1844, când se rezideşte biserica, cu cheltuiala paharnicului Constantin Faca. A fost metoc al mănăstirii athonite Iviron şi al Mitropoliei Ungrovlahiei. Din 1881 este biserică de mir. Între anii 1974 şi 1975 s-au desfăşurat lucrări de restaurare a ansamblului monahal, reluate în 1991, odată cu reînfiinţarea mănăstirii. Biserica este de plan treflat, cu o turlă pe naos şi pridvor deschis, pe stâlpi de zid.

Nămăeşti, mănăstire de călugăriţe, iniţial schit rupestru, este situată în satul omonim din comuna muşceleană Valea Mare-Pravăţ. Are hramul „Intrarea în biserică a Maicii Domnului". Este atestată într-un hrisov de la Mircea Ciobanul, din 1 iulie 1547.[191] În 1843, a fost lărgită cu aproximativ 2 m, săpându-se în peretele nordic, iar în 1847 s-a realizat o nouă tâmplă de lemn. În lunile septembrie-octombrie 1916, clădirile şi bisericuţa au fost distruse de bombardamentele armatei germane. Între 1917 şi 1921 s-au refăcut biserica, stăreţia şi chiliile.[192]

Fig. 125 - Biserica rupestră de la Nămăeşti (foto, 2008, colecţia Muzeului Câmpulung)

Ample lucrări de construcţie, restaurare şi consolidare s-au desfăşurat între anii 2000 şi 2001. Biserica, săpată în stâncă, are plan aproximativ dreptunghiular, cu pridvor deschis, de zid, cu stâlpi de piatră, adăugat în 1843.

Mănăstirea Râncăciov, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", se află în comuna Călineşti, satul Râncăciov. A fost atestată într-un document de la Radu cel Mare, din 1498, însă data întemeierii nu este cunoscută[193]. Din pisanie reiese că a fost rezidită de căpitanul de păhărnicei Arsenie Şoimul, între 10 iunie 1647 şi 27 septembrie 1648. În 1786, egumenul Daniil şi Jupan Dumitraşcu Brătianu au zidit o nouă biserică. Era degradată în 1817 şi a fost rezidită în 1848. Ultima restaurare s-a făcut între anii 1941 şi 1944.[194] Din vechea mănăstire se păstrează doar biserica mare, care este în curs de restaurare şi consolidare şi ruinele fostelor chilii. A fost reînfiinţată în anul 1996. Are plan treflat, cu altar semicircular, decroşat şi două turle dispuse în filă, una masivă,

---

[188] *Enciclopedia Ortodoxiei Româneşti*, p. 41-42.
[189] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităţilor...,*I, *op.cit.,*vol. 1, p. 178.
[190] Vasile Drăguţ, *op.cit.,* p. 153.
[191] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităţilor...,* I, *op.cit*., vol. 2, p. 443-444.
[192] Radu Tascovici, *Monumente bisericeşti de istorie şi artă din zona Muscel,* p. 48-63.
[193] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităţilor...,* I, *op.cit*.,vol. 2, p. 545-546.
[194] Ion Popescu-Argeşel, *op.cit.*, p. 196-197.

octogonală, pe naos şi alta, clopotniţă, de plan pătrat, ridicată deasupra pridvorului deschis, dreptunghiular, sprijinit pe patru stâlpi masivi. În cătunul Călugăriţa a mai existat o mănăstire de maici, ale cărei ruine se puteau vedea şi după Primul Război Mondial. Călugăriţele au fost mutate la schitul Dobreşti.[195]

Mănăstirea Robaia, fost schit, este situată în comuna Muşăteşti. Biserica de piatră, cu hramul „Sfântul Gheorghe", a fost ctitorită în 1642 şi 1644, de Sava şifarul din Furdueşti şi soţia sa Livera, pe locul unui lăcaş de lemn atribuit banului Armega, din secolul al XVI-lea. În 1671 a fost închinată mănăstirii din Curtea de Argeş.[196]

În cursul secolului al XIX-lea a fost refăcută de episcopul Iosif I al Argeşului, apoi reclădită de stareţul Visarion şi monahii Teodosie şi Naum, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Alte refaceri au avut loc în 1901, 1914, 1951[197] şi după 1991 când a fost transformată din schit în mănăstire. Biserica are plan triconc, fără turlă, cu altar decroşat şi pridvor închis.

Mănăstirea Slănic se află în satul omonim din comuna Aninoasa şi are hramurile „Sfânta Treime" şi „Adormirea Maicii Domnului". Este atestată ca schit, cu o biserică de lemn, în 1805. În Marele Dicţionar Geografic al României se consemnează că la „N-V de comună, ca la 2 km, în pădure, a fost, până la 1805, un mic schit de călugări".[198]

Într-o hotărnicie de moşie, din 1852, este menţionată biserica schitului „al cării biserici altarul este în depărtare de acest punct cu stânjeni 27".[199] În 1852 era pustiit.[200] În 1922, ieromonahul Isidor Ghimpeţeanu şi monahul Pantelimon Şuşală au ridicat o biserică de zid[201] târnosită în anul 1930, reînfiinţând schitul. Pe locul acestei biserici, care a fost demolată, a fost ridicată, între 1991 şi 1993, altă biserică, mai mare, de plan treflat, cu trei turle, ale cărei fundaţii înconjoară vechiul locaş, fiind turnate la 20 iulie 1991; în anul 2000 a început pictarea bisericii.[202] Din anul 1992 a fost transformată în mănăstire.

Mănăstirea Trivale, fost schit, cu hramul „Sfânta Treime", situată în Piteşti, pe dealul Papuceşti, a fost construită mai întâi din lemn, în secolul al XV-lea, de către Trifon şi Stanca Stăncescu. A fost refăcută în timpul lui Matei Basarab şi reconstruită integral, din piatră şi cărămidă, de către mitropolitul Varlaam al Ungrovlahiei, între anii 1672 şi 1674.[203]

Alte restaurări au avut loc între 1854 şi 1856 (făcute de stareţul Ierotei Niculescu), 1904 (stareţul Justin Ionescu, care a ridicat actuala clopotniţă). Iniţial a fost pictată la 1731 de către Ioasaf Grecu şi a fost rezugrăvită în 1904. Între anii 1942 şi 1944 s-au desfăşurat noi lucrări de restaurare, continuate după 1990. Din anul 1991 a fost transformată din schit în mănăstire. Biserica are plan treflat, cu abside decroşate, semicirculare şi o singură turlă octogonală, pe o bază pătrată, deasupra naosului.

Mănăstirea Valea, cu hramul „Sfânta Treime", este situată în satul Valea Mănăstirii, comuna Ţiţeşti. A fost ctitorită de voievodul Radu Paisie, între 1534 şi 1537, pe locul unei biserici mai vechi, ispravnic al lucrărilor fiind marele logofăt Vlaicu din Piscani (comuna Dârmăneşti). Naosul a fost pictat la 1547 şi 1548 de ieromonahul Dorotei, iar pronaosul, în 1797, prin strădania ieromonahului Partenie, egumenul mănăstirii. În 1846 a fost refăcută turla şi împodobită cu pictură de egumenul Ioanichie Polidor. Tot el a adăugat pridvorul, în acelaşi an.

Turnul- clopotniţă, în care se află gangul de acces şi zidul de incintă – astăzi ruinat – au fost adăugate în 1850. În 8 mai 1623 a fost închinată mănăstirii greceşti „Sfântul Mihail", din eparhia Pogoniana.[204]

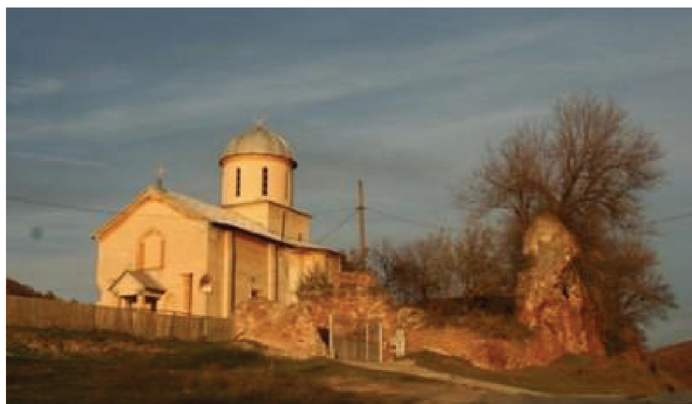
[195] Spiridon Cristocea, *Noi date despre mănăstirea Râncăciov,* în „Glasul bisericii", XLI, 1982, nr.1-3, p.174-184.
[196] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităţilor...,* I, *op.cit.,* vol. 2, p. 547.
[197] Episcopia Râmnicului şi Argeşului, *Monografie*, vol. I, p. 207-208.
[198] George Ioan Lahovari ş.a., *Marele Dicţionar Geografic al României,* Bucureşti, 1898, vol. V, fascicola III, p. 425.
[199] Teodor Mavrodin, *Aninoasa şi Slănicul Muşcelului. File de cronică,* Editura Cultura, Piteşti, 2010, p. 401-402.
[200] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităţilor...,* I, *op.cit.,* vol. 2, p. 582.
[201] Ion Popescu-Argeşel, *op.cit.,* p. 40.
[202] Teodor Mavrodin, *op.cit.,* p. 402.
[203] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităţilor...,* I, *op.cit.,* vol. 2, p. 382-392, 694.
[204] Ion Popescu-Argeşel, *op.cit.,* p. 235-236.

Fig. 126 - Mănăstirea Valea (foto înainte de restaurare, 2011, preot Daniel Gligore)

Biserica are plan triconc, cu turlă octogonală pe naos, fațadele fiind decorate prin alternarea cărămizilor aparente, cu suprafețele tencuite. A fost reînființată în anul 1998, ca mănăstire de călugări.

Mănăstirea Văleni, cu hramul „Sfânta Treime" este situată în comuna Sălătrucu. Aici au fost două schituri: primul, cu hramul „Vovidenia", a fost zidit înainte de 25 aprilie 1668 de către călugărul Zaharia (schimonahul Zosima), iar, al doilea, a fost ctitorit de marele logofăt Grigore Grădişteanu înainte de 8 iunie 1682, care, probabil, se păstrează şi astăzi. În 1810 a fost mărită de arhimandritul Dorotei şi pictată în timpul stareței Platonida, între 1826 şi 1829[205]. Pe acelaşi loc, episcopul Ghenadie Petrescu al Argeşului a zidit un nou lăcaş între 1883 şi 1884, distrus de cutremurul din 1940. Actuala biserică a fost construită între anii 1941 şi 1945 de episcopul Iosif Gafton al Argeşului. În latura nordică se află biserica- bolniță, cu hramul „Învierea lui Lazăr", ridicată în 1887 de schimonahul Iosif Cotmeneanul.[206] În anul 1991, a fost transformată din schit în mănăstire.

Fig. 127 - Mănăstirea Văleni
(foto, 2012, preot Daniel Gligore)

Fig. 128 - Mănăstirea Vieroşi (www.skytrip.ro/ 26.05.2013)

[205] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților...*, I, *op.cit.,* vol. 2, p. 565-566.
[206] *Episcopia Râmnicului şi Argeşului*, *Monografie*, vol. I, p. 358-359.

Mănăstirea Vieroşi este situată în satul Făget, pendinte de oraşul Mioveni, cu hramul „Intrarea în Biserică". A fost construită de vornicul Ivaşco Golescu, între anii 1571 şi 1573. A fost refăcută în parte şi zugrăvită de marele vistier Stroe Leurdeanu, în 1645, iar în timpul domniei lui Radu Leon (1664-1669), Mareş Băjescu i-a adăugat câteva construcţii.[207] În urma cutremurului din 1802, biserica a fost grav avariată, aşa încât egumenul Partenie Nica Buligeanu a dărâmat-o şi a reconstruit-o, lucrările fiind terminate de urmaşul său, arhiereul titular Samuil Tărtăşescu Sinadon, între anii 1827 şi 1834. Fiind afectată şi de cutremurul din 1838, a fost restaurată, lucrările încheindu-se la 13 septembrie 1854. În 1862, mănăstirea a fost incendiată. A fost refăcută de Comisia Monumentelor Istorice, între anii 1924 şi 1927. Alte restaurări s-au făcut între anii 1955 şi 1956. Din 1864 este biserică de mir.[208] Are plan treflat, o singură turlă rotundă, cu bază pătrată, pe naos, altar semicircular, tâmplă de zid, cu trei registre de icoane. A fost reînfiinţată în anul 1998 ca mănăstire de călugări. Printre pietrele de mormânt păstrate în biserică se numără cea a mrelui clucer Albu Golescu, mort la 24 aprilie 1574, şi cea a soţiei sale, Irina.

În Arhiepiscopia Argeşului şi Muşcelului, prin purtarea de grijă a Părintelui Arhiepiscop Calinic, au mai fost înfiinţate:

Mănăstirea Ioneşti, cu hramul „Sfânta Treime", din comuna Buzoeşti, a fost înfiinţată în anul 1999;

Mănăstirea „Sfântul Ilie Tesviteanul", cu hramul „Sfântul Ilie", din Piscu Negru – Transfăgărăşean, în 1994;

Mănăstirea „Sfântul Ioan", cu hramul „Sfântul Ioan", din Ioaniceşti, comuna Poienari de Argeş, în anul 1998;

Mănăstirea Vedea, cu hramul „Sfânta Treime", din comuna Vedea;

Schitul Dealul Sandului, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", din satul Jupâneşti (comuna Coşeşti);

Schitul Arefu, cu hramul „Schimbarea la Faţă" şi „Adormirea Maicii Domnului", cota 2000;

Schitul Florica, din oraşul Ştefăneşti, cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Intrarea Domnului în Ierusalim", în anul 2008;

Schitul „Sfânta Filoteea", numit şi Aşezământul Verzea, situat în oraşul Topoloveni, în 2003;

Schitul Coteneşti, comuna Stoeneşti, cu hramul **„Sfântul Ierarh Modest"**, în 2003;

Schitul Arefu, cu hramul „Sfântul Pantelimon", în anul 2011. Are. Este schit de măicuţe.

Învăţământul teologic în Judeţul Argeş

Una dintre principalele misiuni istorice ale Bisericii româneşti a fost cea culturală, sub conducerea ei organizându-se principalele centre de activitate cărturărească în Evul Mediu.[209] Mănăstirile s-au constituit în primele aşezăminte unde au luat fiinţă şcoli pentru învăţătura cu caracter religios, dat fiind faptul că activitatea lor s-a desfăşurat în mod permanent. Prin însăşi menirea lor istorică şi componenţa comunităţii, mănăstirile au asigurat baza materială a misiunii lor culturale – cartea şi formele incipiente ale învăţământului. Stabilitatea în timp a obştilor monahale şi liniştea relativă de care s-au bucurat aceste aşezăminte au putut asigura şi pregătirea celor care aveau preocupări pentru îndeplinirea misiunii culturale. Se cunoaşte faptul că pe lângă mănăstiri s-au format copiştii de manuscrise, grămăticii, cu rol foarte important în cancelariile domneşti. Din rândul monahilor s-au ridicat primii dascăli, ştiutori de carte, mănăstirile fiind adevărate şcoli unde învăţăceii deprindeau meşteşugul cărţii, al artelor şi meseriilor.

---

[207] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităţilor...,* I, *op.cit.,* vol. 2, p. 708-710.
[208] Ion Popescu-Argeşel, *op.cit.,* p.172-175.
[209] *Istoria României,* vol. II, Bucureşti, Editura Academiei, 1962, p.170.

Bisericile de mir, mult mai numeroase, puse în slujba comunităţilor, au asigurat, de asemenea, pe lângă serviciul divin, şi pregătirea şcolară. Activitatea de instruire şi educaţie, preluată de bisericile de mir, deriva din însăşi menirea lor. Pentru asigurarea serviciului religios în bisericile ridicate în oraşe, târguri şi sate, indiferent de dimensiunile lor, se impunea, cu preponderenţă, cuvântul scris.

Trebuinţa de carte a fost rezolvată, copiindu-se numeroase texte, lucrări religioase de largă circulaţie în lumea creştină ortodoxă: Psaltirea, Liturghierul, Evanghelia, Octoihul. Izvoarele istorice aduc dovezi incontestabile cu privire la preocuparea primelor formaţiuni statale româneşti – cnezatele şi voievodatele – pentru constituirea instituţiilor care să asigure procesul instructiv al celor ce urmau să slujească altarul, dregătoriile şi cancelaria ţării.

Şcoala de grămătici de la Curtea de Argeş

Curtea de Argeş, fiind Scaun Voievodal, trebuie să se fi bucurat de privilegiul, dar şi de necesitatea de a avea slujbaşi cu deprinderea scrisului şi cititului, activitate impusă deopotrivă, atât de viaţa religioasă, dar şi de Cancelaria domnului. Deşi documentele nu pomenesc în mod expres despre o astfel de preocupare în zona Argeşului la începuturile culturii medievale româneşti, fără îndoială că acestea au existat.[210]

Mărturiile existente, precum acte sinodale, confirmă existenţa unei şcoli de grămătici pe lângă Scaunul Voievodal şi Mitropolitan de la Argeş. Aici, „învăţăceii" deprindeau meşteşugul cititului, scrisului şi tipicului bisericesc. Astfel se explică inscripţia zgrafitată (zgâriată) în interspaţiul tencuit dintre cărămizile peretelui de nord al Bisericii „Sfântul Nicolae Domnesc": *„La leat 1352 na Dâlgopol pristavisia velichi Basaraba Voivoda* (În anul 1352, la Câmpulung a murit marele Basarab-Voevod)",[211] sau actele în limba latină, emise la Argeş, în care se consemnează: „Datum in Argyas", la 25 noiembrie 1369, „Datum in Argies in nostra rezidencia", în ziua despărţirii Apostolilor (15 iulie) 1372, de către Vladislav I-Vlaicu.[212]

În Biserica Domnească „Sfântul Nicolae" de la Curtea de Argeş apar cele mai multe inscripţii-grafite: „iată eu, am însemnat întru ştiinţă, Gabratin", apoi „Eu, robul Domnului <R>adu<l>, Macarie, Manea (?), Rădilă, datate înainte de 1369, probabil nume de meşteri care au lucrat la ridicarea bisericii. Mircea cel Bătrân a avut, cu siguranţă, la Curtea de Argeş, „o şcoală de grămătici", unde a învăţat dascălul şi grămăticul Mihail, care a consemnat, la data de 10 iunie 1415, documentul emis de voievod la Argeş: „Şi eu Mihail gramatic, ‹care am scris› la Arghiş, luna iulie 10 zile, în anul 6923 141 şi indiction 8, în vremea când a venit Mustafa Celapi"[213]. Între 1395 şi a doua jumătate a secolului al XV-lea este datată şi semnătura Ion Vlad Voievod, cu literă chirilică, aparţinând, după grafie, cel mai probabil lui Vlad I, posibil însă şi lui Vlad Drăculea.[214]

Din perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului al XV-lea şi secolul al XVI-lea, pe nişa din timpanul vestic al naosului Bisericii „Sfântul Nicolae Domnesc" (latura vestică), apar cele mai multe inscripţii grafite, unele fragmentate, care n-au putut fi reconstituite în întregime: „gramaticu Mihail"; „gramatic şi Stan l-a ales pe Manea gramatic, care i-a ales pe alţi fraţi gramatici"; „paraclisiarh"; „A scris Cozma(?)", „A scris Ţalapi", „Tudor gramatic", „A scris Ilie gramatic; decembrie", „Am scris eu, gramaticul Dimitri, paraclisiarh, în zilele lui Basarab voievod" (probabil în timpul domniei lui Neagoe Basarab); „† Am scris eu, Tudor gramatic, paraclisiarh, în zilele lui Alexandru voievod"; „Decembrie, a scris gramaticul Gherghe"; †Am scris eu, Stoico", A scris grămăticul Vlă…(şters); „†Gramaticul Cosma"; „A scris Dimitri gramatic", „A scris Nenu";

[210] *Istoria învăţământului din România,* Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1971, p. 27.
[211] *Curtea Domnească din Argeş,* în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice", anul X-XVI, 1917-1923, p. 16, 31.
[212] *D.I.R., B*, (*veacurile XIII, XIV, XV),* vol.I, p. 25.
[213] *D.R.H.*, *B*, vol. I, p. 80-82.
[214] Constantin Bălan, *Inscripţiile medievale ale României, Judeţul istoric Argeş (sec. XIV-1848),* Bucureşti, Editura Academiei Române, 1994, p. 259, 287.

inscripții cu cerneală pe latura de sud a absidei altarului, datate în secolul al XVI-lea: †Ilie gramatic,† Stilian, †Stan gramatic, David gramatic, A scris Manole gramatic.[215]

Toate acestea, precum şi hrisoavele menționate anterior, confirmă faptul că la Curtea de Argeş, cel puțin la Cancelaria Domnească, erau grămătici care deprinseseră ştiința de carte într-unul din aşezămintele monahale ale Ungrovlahiei. Inscripțiile dăltuite în piatră pe cruci ori alte artefacte de factură creştină dovedesc existența ştiutorilor de carte, implicit a unor aşezăminte unde să fi deprins această îndeletnicire chiar înainte de venirea în țară a lui Nicodim. Totodată, se demonstrează existența unor mănăstiri care, printre rostuirile creştineşti, aveau şi pe cele ale ştiinței de carte.

Existența unor aşezăminte cu viață de obşte înainte de 1359 este certificată de însuşi actul sinodal al Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol cu privire la confirmarea ecumenică a înființării Mitropoliei Ungrovlahiei: „toți clericii din acea țară şi ceilalți sfințiți călugări sau laici" să se supună mitropolitului Iachint.[216]

Realitatea demografică a Țării Româneşti din secolele XIII-XIV a impus întemeierea unei a doua mitropolii din motive pastorale: „… nemaifiind de ajuns un singur arhiereu la atât de mare popor, care să-l poată cerceta duhovniceşte şi să-l învețe cele de suflet folositoare", dregătorii de la Argeş „s-au rugat a se hirotoni şi un alt arhiereu pentru țara aceea"[217]. Pentru nevoile spirituale ale acestei populații româneşti, ortodoxe, era nevoie de mulți preoți. Aceştia deprindeau minimul de cunoştințe necesare săvârşirii cultului, scrisul, cititul, precum şi limba slavonă utilizată în biserică, în şcolile din reşedințele voievodale sau cele care se aflau organizate pe lângă mănăstiri ori biserici. Existența unei astfel de şcoli poate fi confirmată şi de pictura murală din Biserica Domnească, unde sunt înfățişați trei şcolari cu dascălul lor, învățăceii având tăblițe cu inscripții şi suluri de pergament pentru scris. Acesta este un indiciu prețios asupra preocupărilor şcolare existente la reşedința voievodală de la Argeş.

Necesitatea pregătirii şcolare în secolul al XIV-lea decurgea şi din celelalte aspecte ale vieții economice şi sociale a Țării Româneşti. În ținuturile româneşti dintre Carpați şi Dunăre este semnalată o intensă viață economică şi schimburi comerciale pe măsură cu Orientul bizantin prin centrele înfloritoare de la Dunărea de Jos: Vicina, Brăila, Chilia, şi de aici mai departe spre Constantinopol, Grecia, Genova. În secolul al XIV-lea se dezvoltă şi târgurile interioare ale Țării Româneşti, precum Târgul de Floci, de la gura Ialomiței, Câmpulung, Râmnicu Vâlcea, Slatina, Craiova, aşezate la intersecția drumuri comerciale ale țării şi legăturilor sale cu Ardealul sau Europa Occidentală, ceea ce impunea ca negustorii să fie cunoscători de carte.[218] Teritoriul Argeşului şi Oltului îndeplinea asemenea condiții, circulația monetară dovedită prin descoperirile numeroaselor monede bizantine din intervalul secolelor X-XIV, a ceramicii aparținând aceluiaşi spațiu bizantin, confirmând relațiile comerciale intense ale populației locale cu centrele amintite. Asemenea descoperiri sunt făcute la Curtea de Argeş, Piteşti, Câmpulung, ca să nu mai vorbim de malul stâng al Dunării de pe teritoriul județului Olt, şi chiar în interiorul teritoriului dintre Argeş şi Olt. Acestea susțin existența unei populații locale active, implicate nu numai în procesul de producție a bunurilor, dar şi în cel de schimburi comerciale şi culturale ale locuitorilor din această zonă, care aveau, evident, şi trebuințe cultural-spirituale.[219]

Argument în plus este şi *Scrisoarea lui Neacşu Lupu din Câmpulung*, pe care negustorul o adresa, la 29-30 iunie 1521, judelui Braşovului, Hanăş Benkner (Hans Bekner), considerată a fi cel mai vechi document redactat în limba română ce ni s-a păstrat.[220] Fiul judelui Braşovului, Johann

---

[215] *Ibidem,* p. 260-268.

[216] *D.I.R., B*, *(veacurile XIII, XIV, XV) vol.I,* p. 13-14.

[217] *Ibidem,* p. 22, 229-230.

[218] *Istoria învățământului din România, op. cit.,* p. 27.

[219]Ion Bica, *Mărturii ale influenței civilizației bizantine în regiunea Argeş-Muscel,* în „Argessis, Studii şi comunicări", seria Istorie, tom X, Piteşti, 2001, p. 141-142.

[220] Documentul , cunoscut în literatura română ca *Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung către Hanăş Begner, judele Braşovului,* a fost descoperit în anul 1894 în Arhivele Braşovului, de către Friedrich Stenne. Este redactat, în mare parte, în limba română, cu grafie chirilică şi întocmit la 29/30 iunie 1521, în Dâlgopole – vechea denumire a Câmpulungului.*(D.R.H., B,*II, p. 402-403*).*

Bekner, este consemnat în Tetraevangheliarul diaconului Coresi din 1561, ca un susţinător fervent al limbii române. Acest document susţine ipoteza că învăţarea limbii române în şcoală a constituit o preocupare veche şi permanentă a Bisericii naţionale.

Mănăstirea Argeşului este un alt centru important de educaţie. Prin hrisovul dat la 20 ianuarie 1643 în Cetatea de Scaun a Târgoviştei, Matei Basarab întăreşte mănăstirii Argeş şi egumenului Leontie „jumătate din satul Şăgarcea, judeţul Olt, partea lui Preda spătar din Albeşti, feciorul Bădicanului, cu rumânii, cu tretina de mori, cu suhaturile şi livezile [...] moşie dreaptă a lui Preda de la strămoşi, din începutul ţării. După moartea lui Preda, fiul său Costandin, care a învăţat carte la Mănăstirea Argeş, a lăsat, la moartea lui, moşia sus-amintită mănăstirii pentru pomenire”[221].

În anul 1665, schimonahul Zosima (pe numele de mirean Zaharia Grădişteanu), ctitorul mănăstirii Văleni de lângă apa Topologului, deschidea o şcoală de grămătici cu durata de patru ani, chiar în casa stăreţiei, imobil ce se păstrează şi astăzi, învăţământul fiind cu totul gratuit. Aici a deprins tainele cărţii şi Stan grămăticul, aşa cum rezultă din zapisul pe care acesta l-a întocmit în 1665: „Adică eu Stan grămătic scris-am zapisul meu la mâna părintelui Zaharia cum să să ştie că m-am tocmit cu sfinţia sa să şez - întru anul - să mă înveţe pentru pomană <fără plată> iar de voi fugi fără ştirea sfinţiei sale de la schit şi de va peri <pieri> ceva, atunci să aibă a mă pune ca să plătesc ce va peri. Şi mărturie sunt părintele Iftenie şi părintele Ioanichie ot Cozia şi alţi grămătici din schit. Şi pentru credinţă pun şi iscălesc mai jos. Eu Stan”[222].

În anul 1773, printre ieromonahii de la mănăstirea Argeşului este consemnat şi grămăticul „Mihail dascălul”, iar în acelaşi an, diacul Radu Builescu nota pe filele cărţii „Keia înţelesului”, apărută în anul 1678, şi care a aparţinut Bisericii Sfinţii Îngeri”, că era „învăţător de copii la Biserica lui Radu - Vodă Negru”

Şcoala de preoţie şi grămătici de pe lângă Mănăstirea Curtea de Argeş este reamintită la 1780, când este inclusă în „Bugetul general al şcolilor” din 17 martie acelaşi an. Urmând tradiţia legăturilor fireşti cu românii din Ardeal, şi în vederea susţinerii Ortodoxiei grav ameninţate de „uniaţia cu Roma”, şcoala argeşeană se preocupă şi de pregătirea şcolară a copiilor români de dincolo de Carpaţi. Astfel, după cum nota Molnar-Piuariu, la Argeş „învaţă şi 36 de tineri neuniţi” (ortodocşi).

Şcolile din Piteşti

Exista o şcoală la Piteşti, după cum rezultă din actul din 29 aprilie 7261 (1753) prin care Neofit I, mitropolitul Ungrovlahiei şi vel-logofătul Ştefan Văcărescu judecă, din porunca lui Matei Ghica-Vodă (1752-1753), plângerea văduvei lui Martin Buliga din Piteşti, Aniţa, cu privire la întocmirea dispoziţiei testamentare a răposatului soţ, act juridic ce nu apucase să fie încă emis. Într-o scrisoare de mărturisire a Aniţei Buliga, adusă în faţa judecătorului, se consemnează ca martor „Ianache biv-vătaf de copii”. Dacă în anul 1753 Ianache era „biv-vătaf”, adică fost vătaf, rezultă că vechimea şcolii la care funcţionase era mai mare, înfiinţată poate chiar la începutul secolului al XVIII-lea.

Odată cu înfiinţarea Episcopiei Argeşului, în anul 1793, **şcoala de la Schitul Buliga** a căpătat un „mai accentuat profil catehetic”, devenind probabil una dintre cele două şcoli din capitalele de judeţ ale Eparhiei, Piteşti şi Slatina. Şcolile înfiinţate pe acea vreme au avut şi rolul pregătirii elementare a celor ce doreau să devină preoţi.[223]

La 23 februarie 1793 este confirmat „legământul dascălului Pantelimon”, care avea drept scop „învăţătura copiilor din oraşul Argeş” de către preoţi, spre a-i deprinde cu învăţătura de „carte

---

[221] *Catalogul documentelor Ţării Româneşti,* vol. V (1640-1644), Bucureşti, 1985, p. 396.

[222] Pr. Dumitru V. Georgescu, George Georgescu, *Schitul Văleni-Argeş, aşezământ sfânt de cultură,* în „Păstorul Ortodox”, anul III, nr. 1, 1997, p. 167.

[223] Pr. Marin M. Branişte, *Schitul Buliga, un metoc în Piteşti al Mitropoliei Ţării Româneşti,* în „Mitropolia Olteniei”, anul XVIII, nr. 1-2, 1966, p. 72.

românească, cântări şi slavă dreaptă”, urmând ca pentru aceasta să fie scutiţi de dări. Revenind la oraşul de reşedinţă a judeţului, într-o însemnare culeasă de pe o carte de cult, se precizează: „Să să ştie că am cântat eu Ioan văt[aful] ot şcoala noao domnească ot s[fe]te Gheorghe Vechi, în zioa de s[fe]te Ioan, cân[d] au fost hram, 1764, mai dni 8”.

Este vorba de Piteşti şi nu de Biserica „Sfântul Gheorghe Vechi” din Bucureşti, împrejurul căreia funcţiona o şcoală, în chiliile aşezământului, pentru că respectiva carte provenea de la Biserica „Sfântul Ioan” din Piteşti. Pe filele cărţii semnează în mai multe locuri logofătul Şărban, mahalagiul (enoriaşul) „aceştii sfinte i dumnezeeşti biserici din Gura Văii Stancii”, denumirea veche a Bisericii „Sfântul Ioan” din Piteşti. Celebrarea Sfântului Ioan din 8 mai se referea, sigur, nu la cea a Sfântului Ioan Botezătorul, a cărui prăznuire se face numai la 7 ianuarie, ci la cea a Sfântului Ioan evanghelistul, de la 8 mai. În Bucureşti nu este amintită o biserică cu acest hram, deci evenimentul a avut loc în oraşul Piteşti, iar vătaful Ioan a fost, în 1759, slujbaşul şcolii care a funcţionat pe lângă Biserica Domnească „Sfântul Gheorghe” din Piteşti, ctitorie a lui Constantin Şerban Cârnul, din 1656. Existenţa şcolii de pe lângă Biserica „Sfântul Gheorghe” este o certitudine, aşa cum se consemnează pe foaia de legătură a Mineiului lunei august, tipărit sub Filaret al Râmnicului la 1780 şi care aparţinea „Bisericii Domneşti” din Piteşti. Acelaşi Ioan nota, la 6 august 1784: „Aici au însămnat robu lui Dumnezeu Ioan, dascăl de Piteşti, fiindcă am învăţat copii de oraşi şi am făcut şcoală aici în oraşi. S-au pus aici ca să fie spre încredinţare la cei ce vor citi cum că aşa au fost… Şi eu am învăţat copii aproape de această sfântă biserică, în casa Manului Coj[ocaru]. Deci am scris, ca să să ţie minte, aicea într-această foae. 1784, avgust 6”[224]. Începuturile şcolii se vor fi făcut chiar în Biserica Domnească, iar mai târziu în chiliile lăcaşului. Ioan (acum nu mai era vătaf) a slujit însă în funcţia de dascăl la şcoala ce funcţionase în casa lui Manu Cojocaru, din apropierea sfintei biserici. În documentele ulterioare (1838) se precizează că şcoala a funcţionat în casele din curtea bisericii, ceea ce poate însemna că localul fusese dăruit bisericii de către proprietarul său. Focul, care a mistuit mare parte din mahalalele oraşului, la 18 august 1848, a cuprins şi localul şcolii de la „Sfântul Gheorghe”, provocându-i stricăciuni grave, fapt care a determinat închiderea cursurilor. Se va reface însă, apărând în documentele Primăriei Oraşului Piteşti din 1859, apoi, măcinată de vreme, bătrâna şcoală va fi cu totul dărâmată spre sfârşitul secolului al XIX-lea.

O a doua şcoală a fost înfiinţată la Schitul Buliga (pe locul actualului local al Muzeului Judeţean Argeş). Din documente rezultă că în anul zidirii schitului – 1745 – ctitorul său, Martin Buliga cupeţul, i-a hărăzit, în afară de lăcaş religios, şi funcţia de şcoală: „Aşişderea, de vreme ce am socotit să fie şi şcoală rumânească pentru învăţătura copiilor şi pentru chiverniseala a vreunor săraci, cari nu vor avea unde să plece capul, să fie plata dascălului şi hrana săracilor din prisosul venitului acelui schitişor, după cum va fi prisosul venitului pe an”. În anul 1794, când schitul trece de sub afierosirea Mitropoliei Ungrovlahiei sub ascultarea Mănăstirii Aninoasa, mitropolitul trimite o circulară egumenului Ghenadie de la Aninoasa, impunându-i respectarea dorinţei ctitorului în privinţa şcolii. Localul şcolii va fi destinat o perioadă seminarului pentru pregătirea candidaţilor la preoţie (între 1835 şi 1838), apoi „Şcolii muzicii oştirii împărăteşti ruseşti” (1848) şi un pension de fete.[225] Existenţa şcolii din Piteşti este dovedită şi prin anaforaua pe care locuitorii din Râmnicu Vâlcea o adresau lui Vodă Ioan Gheorghe Caragea, la 25 aprilie 1818, cu privire la înfiinţarea şi susţinerea şcolii de către Episcopia Râmnicului: „… căci asemenea se urmézâ şi în oraşul Pitesci sud Argeşi, avĕnd şi şcólă şi dohtor din ajutorul eparhiei şi a orăşanilor, ca să fie spre îngrijirea pătimaşilor bolnavi şi pentru învĕţătura i procopséla celor sĕrmani şi lipsiţi, cari au râvnă la învăţătură, şi ca să se urmeze séu să se pótă păzi acéstă bună faptă nestrămutat…”[226].

---

[224] Idem, *Câteva ştiri despre şcolile din oraşul Piteşti înfiinţate pe lângă biserici înainte de Regulamentul Organic*, în *Mitropolia Olteniei,* anul XVII, nr. 3-4, 1965, p. 176-177.
[225] Ibidem, p. 173-185.
[226] V. A. Urechia, *Istoria Românilor,* tom X, A, Bucureşti, 1900, p. 390- 392.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea se consemnează existenţa **unei şcoli la Schitul Berislăveşti**[227], ctitoria vel-serdarului şi vel-stolnicului Sandu Bucşenescu şi a soţiei sale Maria, din 1753-1754.[228] În lista şcolilor particulare, întocmită de Ocârmuirea Judeţului Argeş, la 23 februarie 1836, din porunca Departamentului Trebilor din Lăuntru, figurează şi şcoala de la schitul Berislăveşti, raportul subcârmuitorului plaiului Arefu menţionându-i pe cei şase copii şi dascălul lor, iar în 4 martie acelaşi an, un alt raport consemnează şi numele celor care urmau „la învăţătură de carte rumânească la Mănăstirea schitului Berislăveşti". După această dată nu se mai face nicio referire la şcoala de aici.

O altă şcoală sătească pentru copii a fost înfiinţată **în Muşăteşti** de preotul Constantin Popescu (popa Dincă), participant la evenimentele revoluţionare de la 1848. Şcoala a funcţionat, de la 1836, în modesta casă a preotului, fiind gratuită pentru adulţi şi toţi copiii doritori de a deprinde tainele cărţii.[229] Evenimentele din 1848 şi prigoana la care a fost supus l-au determinat însă pe slujitorul altarului să întrerupă cursurile.

Noile prevederi regulamentare au avut rezultate pozitive, căci în 1848 exista deja o şcoală naţională în Piteşti. După înfăptuirea Unirii Principatelor de la 1859 s-a creat cadrul legislativ pentru instituţiile şcolare specializate, diminuându-se astfel rolul Bisericii în pregătirea şcolară. Se poate preciza însă că o delimitare clară între învăţământul religios şi cel laic din Ţara Românească nu se poate face decât începând cu perioada Regulamentului organic, respectiv deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea.

Şcoala candidaţilor la preoţie de la Mănăstirea Glavacioc

Printre aşezămintele monahale cu rostuiri cărturăreşti s-a numărat şi Mănăstirea Glavacioc, una dintre cele mai vechi aşezăminte ale Ţării Româneşti (Glavacev, cum este menţionată în documentul din 14 mai 6949 - 1441).[230] Existenţa „tradiţiilor de învăţătura rânduielii bisericeşti" este confirmată încă de la începutul secolului al XVIII-lea. Aici se învăţau scrisul şi cititul în chiliile monahale, după cum rezultă din însemnările făcute pe cărţile de cult ce au aparţinut mănăstirii: „Şi am scris eu Radu grămăticu de la Sfânta Măn<ă>stire Glav<a>cioc î<n> zilele sfinţiei sale părintelui igumen chir Daniil, apr<ilie> 7212 (1704); „Şi am scris eu, ce mai jos mă voi iscăli [...] Eu Ioan log<o>fătu … 1782". Pe un Chiriacodromion al mănăstirii s-au făcut însemnări de către grămăticul „Din dascălul la l<eat> 1786, martie 3".

Între anii 1841 şi 1843, biserica, clopotniţa şi chiliile edificiului au fost refăcute de către Eforia Şcoalelor Naţionale.[231] Atunci s-a ridicat şi „o încăpere pentru şcoală, cu patru odăi, sală mare de predare şi prin mijloc o săliţă de un stânjen şi jumătate". Şcoala a fost ridicată „după grabnice trebuinţe" şi existenţa unei „tradiţii de învăţătura rânduielii bisericeşti în marea şi vestita mănăstire Glavacioc".[232] Pentru a constata mersul învăţăturii, şcoala a fost vizitată de domnitorul Gheorghe Bibescu, în 1844, şi de mitropolitul Neofit, în 1847.[233] Conform prevederilor Regulamentului organic, pentru seminarele preparandiale, erau primiţi la învăţătură tineri proveniţi din toate stările sociale, precum şi grămăticii bisericilor, care stăpâneau „cetania curată fără opinteale sau poftire sau ruperea cuvintelor, [...] cu lovirea cuvântului la acţente sau oxie, [...] cu scrisoare dezvoltată şi slobodă …"[234].

---

[227] Spiridon Cristocea, *Despre Şcoala de la Schitul Berislăveşti –Judeţul Argeş,* în „Păstorul Ortodox", serie nouă, anul III, 1997, p.109-113.
[228] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităţilor... ,* I, vol. I, p. 65-66.
[229] Veronica Tamaş, *Participarea clerului la revoluţia din 1848 în judeţul Argeş,* în „Mitropolia Olteniei", anul XX, nr. 5-6, 1968, p. 380.
[230] *D.R.H., B*, I, p. 162-164.
[231] Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităţilor...,* I, *op.cit.,* vol. I, p. 338-339.
[232] Pr.Ilie Gh. Diaconescu, *Şcoala candidaţilor de preoţie din Mănăstirea Glavacioc,* în „Glasul Bisericii", nr. 7-8, 1960, p. 662-666.
[233] *Ibidem,* p. 666.
[234] Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Româneşti…, op.cit.,* vol. II, 1932, p. 243-244.

După cum rezultă din raportul părintelui Ierotei, înaintat Mitropoliei, la 20 iunie 1844, şcoala s-a deschis la începutul anului (şcoala avea durata de cinci luni). Într-o însemnare făcută pe dosul icoanei Sfântului Ioan Botezătorul de pe tâmpla bisericii se precizează că şcoala funcţiona pe vremea „egumenului Ieroteu protosinghelul pe la anul 1852". În raportul de la 14 decembrie 1854, înaintat Mitropoliei, egumenul de la Glavacioc recomanda pe „Costache grămăticul sin popa Nica din satul Glavacioc" să urmeze şcoala din cadrul Sfintei Mitropolii, ceea ce înseamnă că la acea dată şcoala nu mai funcţiona.

Şcoala de cântăreţi bisericeşti din Piteşti

Serviciul divin oficiat în bisericile de la sate şi oraşe ajunsese, către sfârşitul secolului al XIX-lea, într-o stare „de plâns". „Strana, dacă nu rămăsese încă mută, devenise pe alocuri motiv de dezgust pentru credincioşi. Sufletul creştinilor ce veneau la biserică să se roage nu mai cunoştea acea emoţie adâncă în preajma stranii, provocată de vocea dulce şi mlădioasă a psaltului de pe vremuri".[235] Pentru rezolvarea problemelor cu privire la săvârşirea cultului din bisericile Eparhiei Argeş, în anul 1892, preotul Gheorghe Mielcescu şi îngrijitorul Schitului Buliga hotărăsc înfiinţarea unei şcoli de cântăreţi bisericeşti. Şcoala a fost deschisă în acel an cu un număr de 22 de cursanţi dar se pare că a fost doar o încercare.

La 15 iunie 1897 lua fiinţă, la Piteşti, Societatea Clerului Mirean „Frăţia", ce avea ca program şi rezolvarea celor privitoare la învăţământul pentru formarea cântăreţilor bisericeşti, de care sfintele lăcaşuri aveau neapărată nevoie. În şedinţa din 21 august 1897, Comitetul Societăţii a propus înfiinţarea unei şcoli de cântăreţi la Piteşti, care a fost aprobată de episcopul Gherasim Timuş. Şcoala a funcţionat iniţial în casele bisericii „Sfânta Treime" (schitul Trivale), apoi a fost mutată în casele bisericii lui Norocea logofătul – Buna Vestire – Greci, ulterior construindu-se şcoală nouă (9 noiembrie 1905) pe strada „Brătianu", nr. 17. Deşi a avut rezultate deosebite, Şcoala de Cântăreţi de la Piteşti a funcţionat numai până în anul 1912, când a fost desfiinţată „printr-o dispoziţiune a răposatului episcop Calist" (Ialomiţeanul), după cum se precizează în raportul revizorului ecleziastic din anul 1923.[236]

După încheierea Primei Conflagraţii Mondiale, Societatea „Frăţia" reînfiinţează şcoala ale cărei cursuri încep în decembrie 1918. În anul 1862 s-a înfiinţat **Şcoala de Cântăreţi Bisericeşti** pentru pregătirea dascălilor **de la Slatina**, ca urmare a stăruinţelor episcopului Neofit Scriban. Lipsa localului, a fondurilor pentru susţinerea şcolii, precum şi a cadrelor didactice, a făcut ca şcoala să se desfiinţeze după doi ani de existenţă.

După modelul Societăţii Preoţeşti „Frăţia" din Piteşti, la 24 iunie 1901 a luat fiinţă şi în Slatina Societatea Preoţilor „Apostolul", al cărei program, întocmai ca şi al celei de la Piteşti, cuprindea şi înfiinţarea unei şcoli de cântăreţi, întreţinere fiind asigurată din fondurile societăţii. Beneficiind de încuviinţarea episcopului şi de autorizaţia ministerului de resort, la 21 octombrie 1903 se deschide şcoala, a cărei programă de studiu era asemănătoare celei de la Piteşti. În anul 1912, la fel ca cea din Piteşti, şcoala de la Slatina este desfiinţată, iar în perioada Primului Război Mondial ea nu mai funcţionează. După încetarea ostilităţilor, şcoala s-a reînfiinţat, funcţionând în condiţii improprii între anii 1918 şi 1920. Şcoala a funcţionat cu întreruperi până în anul 1927 când elevii au trecut la şcoala din Piteşti, care din 1928 s-a mutat la Curtea de Argeş.[237] Şcoala de cântăreţi din Piteşti a avut 515 absolvenţi, iar cea din Slatina, 173.

---

[235] Diacon Aurel O. Popescu, *Şcoala de cântăreţi bisericeşti din Curtea de Argeş, 1935,* Câmpulung Muscel, Tipografia şi Librăria Gheorghe N. Vlădescu, 1933, p. 5.
[236] Teodor Mavrodin, *Episcopia Argeşului (1793-1949),* Editura Europroduct, Piteşti, 2005, p. 519-521.
[237] *Ibidem*, p. 20.

Seminarul din Curtea de Argeş

Starea de spirit ce domnea în Ţara Românească la începutul veacului al XIX-lea impunea înfiinţarea cu precădere a „şcoalelor" româneşti. Înţelegând rolul şi însemnătatea seminarelor „şi ceea ce aştepta ţara de la seminarişti", logofătul treburilor bisericeşti şi fost secretar al comisiei de întocmire a Regulamentului organic, Barbu D. Ştirbei, a primit, în august 1833, însărcinarea guvernatorului administraţiei, prezidentul Pavel Kiselev, de a solicita întâistătătorului Mitropoliei Ţării părerea asupra legiuirilor bisericeşti cuprinse în Regulament. Raportul logofătului treburilor bisericeşti prezentat prezidentului Kiselev, la data de 16 august 1833, cuprindea „îndatorirea ce trebuia să-şi ia Mitropolia şi fiecare episcopie, ca să ţină cu toată cheltuiala trebuincioasă, câte un seminar pentru pregătirea viitorilor preoţi".[238] „Proectul pentru seminaruri, protopopi şi preoţi" a fost adoptat la 11 aprilie 1834 de Obşteasca Adunare prezidată de mitropolitul Grigorie.

După trebuinţele „obştei" pentru hrana „sufletească, moralicească şi de procopseală prin rodurile învăţăturei", socotite ca îndreptăţite aspiraţii chiar de către administraţia militară rusă a ţării, prin prezidentul ei, Pavel Kiselev, Eforia Şcoalelor a întocmit în anul 1834 regulamentul pentru înfiinţarea de „seminarii preparandiale" care să funcţioneze pe lângă Mitropolie şi episcopii.[239] Deşi prevederile regulamentare cereau înfiinţarea a două seminarii, s-au înfiinţat patru, printre ele numărându-se şi cel de la Curtea de Argeş.

Episcopul Ilarion al Argeşului a fost cel care s-a ocupat îndeaproape de deschiderea seminarului. Dorinţa înaltului ierarh argeşean era să ridice instituţia şcolară chiar lângă episcopie, în anul 1835. Aflat în litigiu cu stolnicul Ioan Socolescu, a deschis seminarul, la 14 septembrie 1835, în Piteşti, în casele episcopiei, aflate lângă Schitul Buliga, metoc al său. În anul 1838, din iniţiativa episcopului Ilarion şi prin „purtarea de cheltuială a sfintei Episcopii", la care s-a adăugat şi „dajdia de 10 lei de preot şi diacon din această Eparhie", în partea de răsărit a mănăstirii (pe locul unde s-a ridicat mai târziu – 1886 – Palatul Episcopal) a fost clădit seminarul, ce forma, împreună cu chiliile călugăreşti, un semicerc în jurul mănăstirii, fiind deschis pe 26 octombrie 1838. În anul următor, însă, în noaptea Sfântului Nicolae (6 decembrie), clădirea a luat foc, distrugându-se în bună parte, astfel că seminariştii au fost nevoiţi să-şi continue studiile în chiliile sfintei mănăstiri. Reconstrucţia Seminarului a început în anul 1846, în partea de răsărit a mănăstirii.

Înfrângerea Revoluţiei de la 1848 determină „închiderea tuturor şcoalelor", astfel că din toamna acestui an şcoala nu a mai funcţionat. Tulburările din judeţ, unde printre capii revoluţiei s-au numărat şi fiii stolnicului Constantin (Dincă) Brătianu – Dimitrie şi Ion – au făcut ca Argeşul să fie ocupat de armata turcească participantă la înăbuşirea revoluţiei. Printre clădirile în care s-au instalat trupele otomane a fost şi cea a Seminarului, care a fost transformată în spital de campanie. Din cauza molimei, în rândul trupelor de ocupaţie s-a înregistrat un mare număr de morţi, grădina Episcopiei şi a Seminarului fiind transformată în cimitir.

Preocupându-se de starea aşezămintelor religioase, noul domnitor – Barbu Ştirbei – vizitează, la 10 august 1850, şi Mănăstirea Curtea de Argeş, cu care prilej cere să vadă starea Seminarului de aici. Îl găseşte închis din cauza evenimentelor revoluţionare de la 1848, iar lucrările de construcţie, nefinalizate. Deşi domnitorul ordonă Departamentului Credinţei să repare casele vechi ale şcolii şi să reînceapă lucrările pentru cel nou, seminarul se va termina abia în anul 1859, la stăruinţele episcopului Climent. Şcoala îşi va redeschide cursurile în luna februarie a anului 1851, ca urmare a hotărârii luate de Eforia Şcoalelor.

În noaptea de 29-30 ianuarie 1866, seminarul a fost mistuit până la temelie de un nou incendiu. Mutat în casele spaţioase ale Episcopiei, a avut aceeaşi soartă, căci în noaptea de 23 aprilie acelaşi an, a ars împreună cu clopotniţa sfintei Episcopii. Pentru rezolvarea spaţiului în care să funcţioneze seminarul, forurile diriguitoare au primit încuviinţarea de a închiria imobilele proprietarilor Stanciu Nicorescu şi Vasile Gheorghiu - Mitică Brândză, unde se vor desfăşura cursurile începând cu data de 1 octombrie 1886. Prin stăruinţele episcopului Ghenadie Petrescu, în

[238] Gheorghe C. Marinescu, *Seminarul din Curtea de Argeş 1836-1936,* Tipografia ziarului „Universul", 1936, p. 8.
[239] *Ibidem,* p. 13.

anul 1881 s-a construit imobilul pentru cancelaria episcopală şi personalul deservent, o parte din cele 25 de camere fiind destinate să adăpostească seminarul. Aici a funcţionat până în 1901 când, în urma dispoziţiilor ministrului Spiru Haret, a fost desfiinţat, considerându-se că sunt suficiente trei seminare pentru a răspunde trebuinţelor religioase ale României din acea perioadă. Şcoala s-a reînfiinţat începând cu 1 septembrie 1919, într-un imobil din oraş. La 5 octombrie 1926 a fost pusă piatra de temelie la noul locaş al seminarului, care a funcţionat până în anul 1941.[240]

Şcoala câmpulungeană

Mănăstirile muşcelene au fost adevărate focare de lumină ale învăţăturii. După ce Matei Basarab a ctitorit Mănăstirea „Negru-Vodă", pe locul fostei curţi şi biserici domneşti, căreia vicisitudinile vremii îi pricinuiseră grave stricăciuni, voievodul culturii va instala aici, în anul 1635, tiparniţa, unde s-a tipărit carte în limbile română şi slavonă. La Câmpulung a funcţionat, încă din secolul al XVII-lea, o şcoală „de zugrăvie" al cărui strălucit reprezentant a fost Pârvu Pârvescu (Pârvu Mutu zugravul), născut aici la 12 octombrie 1657.

Ştiri referitoare la începuturile şcolii de la Câmpulung avem din anul 1669, când Antonie-Vodă din Popeşti (1669-1672), bunicul doamnei Marica a lui Constantin Brâncoveanu, a întemeiat aici Şcoala Domnească.[241] Pentru purtarea de grijă a şcolii, preoţii de la Biserica Domnească din localitate primiseră anumite privilegii – scutiri, închirierea cu embatic a terenului şcolii, unde negustorii şi-au construit prăvălii. În timpul conflictelor dintre turci şi nemţi, din perioada 1788-1790, şcoala a fost închisă. Arsă odată cu oraşul, şcoala s-a redeschis într-o clădire de lângă Biserica „Sfântul Ilie", imobil pe care comisul Ion Craioveanu îl dăruise bisericii Schitului Mărculeşti. Cunoscută sub numele de Şcoala lui Rosetti, după numele lui Dumitru Hagi Rosetti, ctitorul Schitului Mărculeşti-Flămânda, a funcţionat aici până după Revoluţia lui Tudor Vladimirescu, mutându-se apoi într-un alt local dăruit de egumenul Dositei.

În anul 1832 se înfiinţa şi în Câmpulung prima instituţie şcolară pusă sub tutela Eforiei Şcoalelor, în conformitate cu legislaţia incipientă a învăţământului de stat impusă de Regulamentul organic.[242]

La porunca Departamentului Logofeţiei Treburilor Bisericeşti, din 15 aprilie 1838, trimisă egumenului mănăstirii „Negru-Vodă" din Câmpulung, să înfiinţeze şcoli în toate satele de pe moşia mănăstirii, în anul următor, 1839, se deschideau şcoli pe moşiile de la Stăneşti şi Schitu Goleşti ale mănăstirii. În ceea ce priveşte învăţământul religios, în Mănăstirea „Negru-Vodă" a funcţionat Şcoala de Cântăreţi Bisericeşti, ale cărei cursuri s-au desfăşurat aici până în anul 1938.

Învăţământul teologic în Arhiepiscopia Argeşului şi Muşcelului

În urma aprobării Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de reînfiinţare a Episcopiei Argeşului, din 1990, Ierarhul ei, Arhiepiscopul Calinic al Argeşului şi Muşcelului, a hotărât că trebuinţele viitoare ale secolului al XXI-lea nu puteau fi rezolvate decât prin reluarea tradiţiei şcolare de formare a slujitorilor altarului. Aceasta trebuia să se situeze însă la nivel superior, corespunzător cerinţelor spirituale ale unui popor prin excelenţă creştin. Astfel, pentru pregătirea personalului bisericesc s-au înfiinţat seminare teologice la Turnu Măgurele (1990), Piteşti (1991), Câmpulung Muşcel (1994), Curtea de Argeş (1998), Şcoli de Cântăreţi Bisericeşti la Turnu Măgurele (1990) şi Curtea de Argeş (1994) şi o instituţie de învăţământ superior - Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfânta Muceniţă Filoteia", în cadrul Universităţii din Piteşti, care va funcţiona din anul universitar 1991-1992.

---

[240] Teodor Mavrodin, *op. cit.*, p. 516-519.
[241] Ioan Răuţescu, *Câmpulung-Muscel, monografie istorică,* Câmpulung, 1943, p. 200.
[242] *Ibidem,* p. 209.

Oferta educațională religioasă a instituțiilor şcolare de specialitate din Eparhia Argeşului cuprinde, în cadrul învățământului seminarial liceal ortodox, specialitățile teologie pastorală, patrimoniu cultural şi cântăreți bisericeşti.

Facultatea de Teologie „Sfânta Muceniță Filoteia" funcționează cu specializările: Teologie, Limba şi Literatura Română (din 1991), Teologie, Asistență Socială (din 1991), Teologie, Litere (din 1992), Teologie Pastorală (din 1993), Artă Sacră şi patru programe de masterat: Ecumenism; Apologetică şi Duhovnicie; Teologie Sistematică şi Practică – Cercetări interdisciplinare – şi Teologie prin limbaj mimico-gestual.

Activitatea culturală

Aceasta s-a desfăşurat de-a lungul veacurilor în actuala Arhiepiscopie a Argeşului şi Muscelului. Din anul 2004, s-a înființat Editura Arhiepiscopiei Argeşului şi Muscelului, în cadrul căreia s-au editat diferite cărți şi publicații. O parte dintre cărțile realizate aici sau la alte edituri, în ultimii ani, scrise sau coordonate de Ierarhul Argeşului şi Muscelului, sunt: „Integrala Iustin" (8 volume), „Brâncuşi şi Psalmul creației" (română, italiană, franceză şi engleză), „Sfântul Voievod Ştefan cel Mare între Cer şi genune", „Albinele fac politică", „Calinic, Ierarhul faptelor", „Traista cu stele", „Gurie Grosu - Jurnalul unui mitropolit", „Comorile Argeşului" (engleză şi franceză), „Veşnicia de zi cu zi", „Patriarhul Biblic", „Biserica Neamului în pumnii tiranului", „Să ne salvăm de un nou holocaust asupra libertăților românilor!", „Fereastra lui Iorga", „Viețile Sfinților" (patru volume), „Sfântul Voievod Neagoe Basarab, Domnul Țării Româneşti", „Argeşul necropolă voievodală, domnească şi regală", „Legenda Meşterului Manole", „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie", „Toată vremea-şi are vreme" (vol.I– III), „Manual de Pravilă bisericească sau Culegere din canoanele Sfinților Apostoli şi dintr-ale Sfintelor Soboare, precum şi din cele cuprinse în Pravila Bisericească Veche", „Istoria Arhiepiscopiei Argeşului şi Muscelului", „47 Poems by Mihai Eminescu".

Au fost editate şi tipărite diferite cărți liturgice: Liturghier, Carte de rugăciune, Slujba Sfintei Mucenițe Filoteia, Sfântul Neagoe Basarab, Voievodul Țării Româneşti. Argumente pentru canonizare, tropar, condac, sinaxar, slujba şi acatistul, Slujba Vecerniei şi Utreniei Sfintei Mucenițe Filofteia, Sfântului Iachint, Mitropolitului Țării Româneşti, Sfântului Neagoe Vodă Basarab, Sfântului Cuvios Ioanichie cel Nou de la Muscel.

Publicațiile religioase, editate de Centrul Eparhial, de instituțiile teologice sau de diferite mănăstiri şi biserici, sunt mărturisitoare ale cuvântului revelat. Printre cele mai importante sunt: „Argeşul Ortodox" (apariție săptămânală), „Păstorul Ortodox", „Lumină Lină", „Buletinul ştiințific", „Schimbarea la Față", „Lacrimi", „Murmurul Sihaştrilor", „Păstorul", „Effata", „Seminarium", „Reporterii Domnului", „Pridvorul de Sus".

De-a lungul anilor, Arhiepiscopia Argeşului şi Muscelului a fost prezentă la târguri de carte din Bucureşti, Sibiu şi alte centre importante ale țării. Anual s-au desfăşurat Conferințele Preoțeşti de primăvară şi toamnă în cadrul tuturor protoieriilor din cuprinsul Arhieparhiei, iar temele dezbătute au avut un rol însemnat în viața preoților. În cadrul învățământului teologic s-au ținut seri duhovniceşti, mese rotunde, lansări de carte, conferințe, simpozioane care au avut ca scop abordarea unor teme teologice, sociale, morale, culturale de actualitate.

Împreună cu alte instituții de cultură ale județului Argeş, Arhiepiscopia a organizat anual Festivalul național al filmului religios „Lumină din Lumină" şi expoziția de icoane „Rugămu-ne Ție!" Prin biroul de presă se difuzează la posturile de radio şi TV din Arhiepiscopie, precum şi la „Trinitas TV" şi la Radio „Trinitas" emisiuni cu tematică religioasă, moralizatoare, precum şi evenimente, ştiri, manifestări culturale.

În dorința de a continua şi stimula activitatea culturală de tradiție în zona Argeş-Muşcel, Arhiepiscopia, în parteneriat cu alte instituții de cultură din Argeş, organizează mai multe festivaluri de obiceiuri tradiționale de Crăciun şi Anul Nou, care au scopul de a redescoperi şi valorifica datinile specifice localităților şi microzonelor folclorice din județul Argeş.

Biblioteca Centrului Eparhial, alcătuită din cărțile de patrimoniu ale Arhiepiscopiei, din donațiile Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Calinic şi din achiziții, a fost complet inventariată în format electronic.

Site-ul Arhiepiscopiei Argeşului şi Muscelului este actualizat zilnic. Există publicate, în format electronic, cărțile, editorialele şi materialele Ierarhului, ştirile, evenimentele, manifestările, precum şi săptămânalul „Argeşul Ortodox" care este difuzat gratuit în întreaga lume.

Situația cultelor religioase din județul Argeş

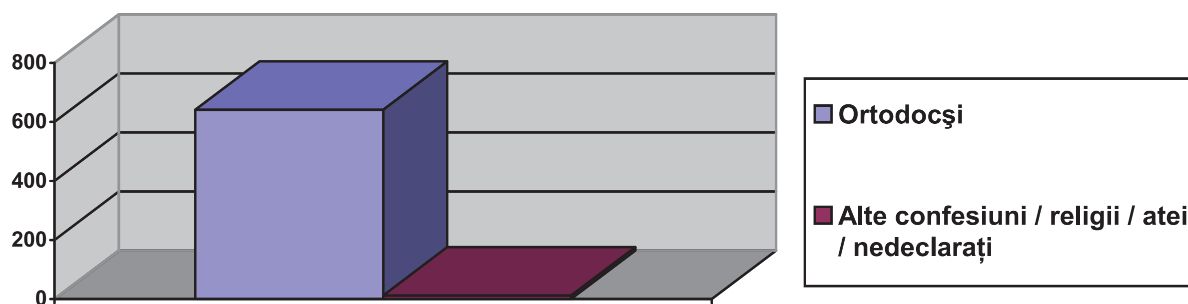
Potrivit rezultatelor provizorii ale Recensământului Populației şi Locuințelor (RPL, 2011) din 20-31 octombrie 2011,[243] populația stabilă a județului Argeş este de 591 353 de locuitori, dintre care 204 422 locuiesc în municipii, 64 421, în oraşe şi 322 510, în mediul rural. Din totalul populației stabile, rezultatele provizorii ale recensământului relevă că 97,01% s-au declarat români.[244]

Până la publicarea acestei lucrări nu s-a finalizat centralizarea datelor de la recensământul populației din anul 2011 după religie, nici măcar cele provizorii. Din acest motiv, vom prezenta datele exacte de la recensământul din 2002.

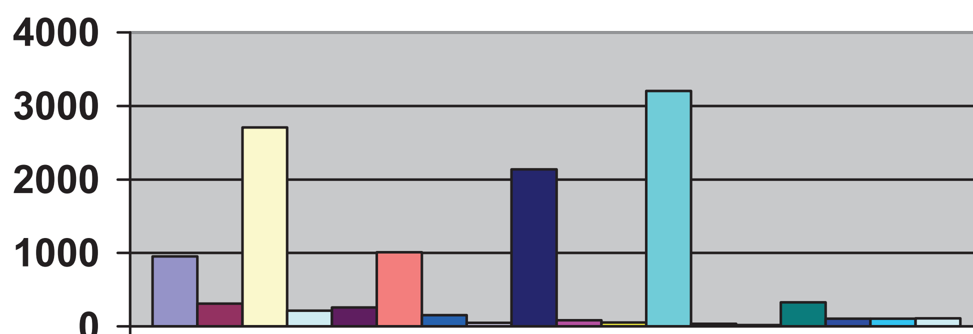
Religia	Ambele sexe	Masculin	Feminin
Total	**652 625**	**317 875**	**334 750**
Ortodoxă	640 808	312 252	328 556
Romano-catolică	952	449	503
Reformată	310	146	164
Penticostală	2 706	1 200	1 506
Greco-catolică	213	116	97
Baptistă	256	107	149
Adventistă de ziua a şaptea	1 009	432	577
Musulmană	151	104	47
Unitariană	50	25	25
Creştină după Evanghelie	2 138	1 048	1 090
Creştină de rit vechi	82	37	45
Evanghelică luterană sinodo-presbiteriană	51	14	37
Evanghelică	3 205	1 550	1 655
Evanghelică de confesiune augustană	33	16	17
Mozaică	19	10	9
Altă religie	325	148	177
Fără religie	106	71	35
Atei	104	85	19
Nedeclarată	107	65	42

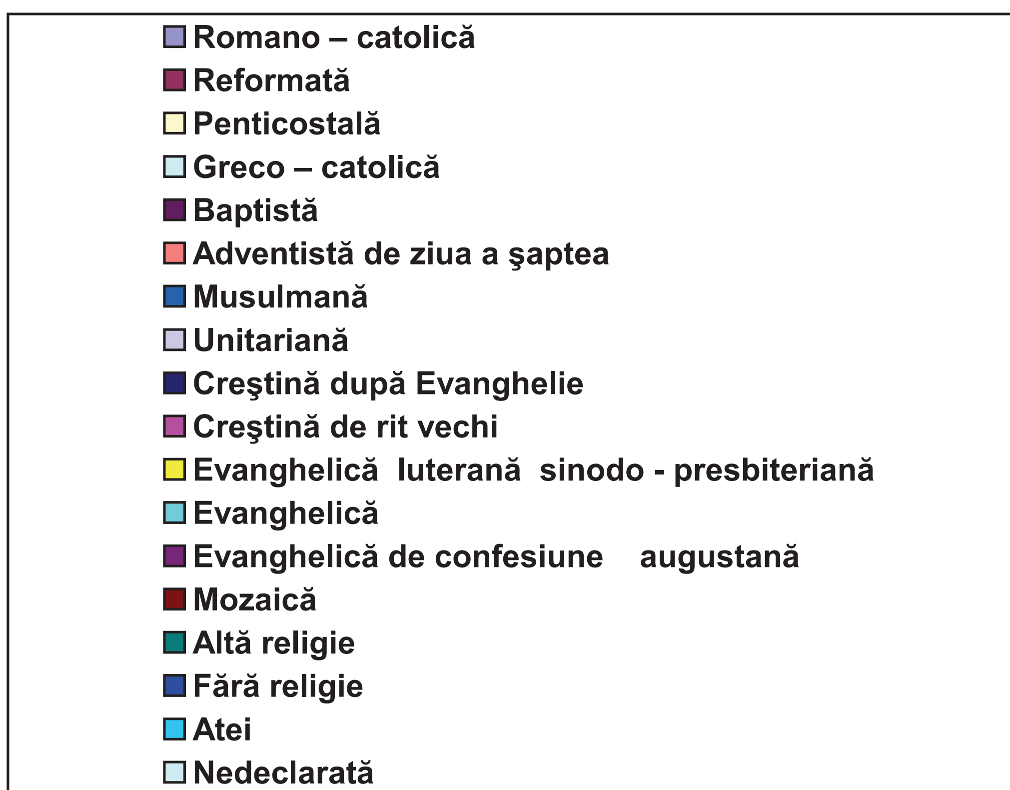
[243] Comunicat de presă din 3 februarie 2012.
[244] www.recensamantromania.ro.

Potrivit datelor oficiale, la recensământul din anul 2002, populația județului Argeş era de 652625 de locuitori. Dintre aceştia, 640.808 erau ortodocşi, reprezentând 98,18 %, restul, de 11 817 locuitori, reprezentând 1,82 %, erau de alte confesiuni, religii, atei sau nedeclarați.[245]

Ponderea populației județului Argeş după religie

Populația județului Argeş, de alte confesiuni, religii, atei sau nedeclarați, reprezentând 1,82 % din totalul populației.

[245] Direcția Județeană de Statistică Argeş, *Recensământul Populației şi al Locuințelor, 18 martie 2002. Rezultate generale şi pe localități*, Piteşti, 2004.

Starea igienico - sanitară şi instituţiile de profil

În Evul Mediu, activitatea medicală era reprezentată de bolniţe, socotite fie un „spital specific românesc“, fie infirmerii mănăstireşti. În Ţara Românească, prima bolniţă atestată documentar este cea de la Simidreni-Flămânzeşti din Curtea de Argeş, care apare într-un document al lui Vladislav al III-lea, din 24 iulie 1524: „Dă domnia mea această poruncă a domniei mele locului şi lăcaşului numit bolniţa de la Simidreni, unde este hramul sfântului şi slăvitului mare mucenic Dimitrie şi celor ce trăesc în acest sfânt loc şi încă şi altui loc de binefacere, care este în faţa porţilor bisericii de la mânăstirea de la Argeş, numit locul primitor de călători, ca să le fie hrana fraţilor de la bolniţă şi a călătorilor din adăpostul de călători, toată căşăria, oricât se va alege din judeţul Pădureţului."[246] Bolniţa a avut o existenţă îndelungată, ea fiind menţionată în documente până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea[247]. De asemenea, în hrisovul lui Matei Basarab din 10 aprilie 1647[248], dat mănăstirii Câmpulung, se fixa obligaţia egumenului de a se îngriji de călugării bolnavi, fapt ce denotă existenţa unei bolniţe şi în oraşul Câmpulung Muşcel. Tot în acest oraş pare să fi existat cea mai veche aşezare de leproşi din Ţara Românească. Despre existenţa *mişeilor* la Câmpulung şi felul lor de trai aflăm dintr-un set de documente. Astfel, la 20 octombrie 1761, Constantin-Vodă Mavrocordat proceda la o reformă a regimului străvechi al mişeilor din Câmpulung, dând un hrisov în care reproducea un număr de 11 cărţi domneşti de milă[249]. Cel mai vechi document pe care-l reproduce hrisovul lui Constantin Mavrocordat provine de la Matei Basarab (iulie 1639), iar celelalte zece cărţi domneşti se succed la intervale scurte de timp, ceea ce înlătură bănuiala că drepturile înscrise în documente nu ar fi fost reale[250].

O altă bolniţă este atestată la Goleşti, înfiinţată de banul Radu Golescu, aşa cum rezultă din testamentul său redactat în 1815. Din veniturile sale urmau să fie întreţinute două paturi şi pentru îngrijirea bolnavilor să fie tocmit doctorul de la Piteşti.

În această perioadă, medicina se practica în special de către bărbieri, care în afara faptului că tundeau şi bărbiereau, mai ştiau să pună ventuze şi lipitori, să extragă dinţi şi măsele, să prepare diferite alifii şi să trateze rănile superficiale, deoarece medici profesionişti nu aveau decât oraşele mari. La sfârşitul secolului al XVIII-lea se luaseră măsuri pentru trimiterea unor medici din Bucureşti în judeţe, pentru cercetarea stării bolnavilor. Astfel, la Muşcel a fost trimis doctorul Şetrarul Ioan de la spitalul „Colţea" din Bucureşti.

Primul medic al oraşului Câmpulung a fost Iosephus Ziegler, chirurg, menţionat într-un document din anul 1802. Mai târziu, în 1819, practica medicina şi spiţeria (farmacia) în oraşul Câmpulung, ca medic particular, Iacob Denkovski.

Conform documentelor de epocă, pe la începutul secolului al XIX-lea, în Piteşti, bolnavii erau consultaţi şi trataţi de un medic, însă farmacie nu exista. Activitatea medicului era retribuită de Episcopia Argeşului. Informaţia o cunoaştem dintr-o jalbă scrisă de locuitorii din Râmnicu Vâlcea, în anul 1815. Ei se simţeau defavorizaţi de Episcopia de Vâlcea, care nu mai salariza activitatea doctorului şi apreciau situaţia avantajoasă pe care Episcopia Argeşului le-o asigura piteştenilor din acelaşi punct de vedere.

Începând cu anul 1831, Regulamentul organic a stabilit un comitet care a reprezentat primul organism sanitar din Ţara Românească ce era „însărcinat cu priveghere asupra stării sănătăţii în tot cuprinsul din lăuntrul Prinţipatului“. Conform aceluiaşi document, pentru buna organizare sanitară, urma a se împărţi Principatul în ocruguri, reprezentând regiuni sanitare ce cuprindeau unul sau mai multe judeţe.

Prin Regulamentul organic s-au stabilit anumite reguli pentru combaterea bolilor în rândul

[246] *D.I.R., B, (veacul XVI), vol I (1501-1525)*, p.181.
[247] Nicolae, Vătămanu, *De la începuturile medicinei româneşti*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966 p. 137.
[248] *Ibidem*, p.118.
[249] *Ibidem,* p.38.
[250] *Ibidem,* p.50.

populaţiei şi îmbunătăţirea sănătăţii acesteia. La nivelul Ţării Româneşti s-au înfiinţat şase ocruguri (circumscripţii sanitare) cu reşedinţele următoare: Bucureşti, Craiova, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Ploieşti şi Buzău. Aceste circumscripţii sanitare erau conduse de medici care aveau obligaţia de a lua măsuri pentru combaterea epidemiilor, vaccinarea copiilor, asanarea localităţilor, introducerea unor norme de salubrizare a gospodăriilor.

Ocârmuitorii de judeţe aveau obligaţia să transmită Comitetului Carantinelor de două ori pe săptămână informaţii privind starea de sănătate a locuitorilor. Vornicia din Lăuntru cerea ocârmuitorilor de judeţe ca la apariţia unei boli, să ia legătura cu doctorul ocrugului care era obligat „să alerge cu toată pripa spre ajutorul şi căutarea celor bolnavi”. La rândul lor, ocârmuitorii de judeţe cereau subocârmuitorilor de plase să le raporteze, de două ori pe săptămână, date despre starea de sănătate a locuitorilor.

Ocârmuirile judeţelor Argeş şi Muşcel au transmis subocârmuitorilor de plase şi plaiuri instrucţiuni de modul cum să se strângă informaţiile despre sănătatea locuitorilor din sate: „Cercetarea sănătăţii să se păzească cu scumpătate, de obşte la toate satele, prin vătăşăi dintre hălăduitorii satelor, carii vor sluji cu rândul şi vor da dumitale ştiinţă nu numai pentru a lor întrăgime, ci şi pentru alte mişcări întâmplate în fieşcare sat. Iar dumneata eşti îndatorat a răportui de doao ori ocârmuirii pe săptămână”[251].

Pe luna ianuarie, Ocârmuirii Judeţului Muşcel i s-a transmis de către subocârmuirile plaselor şi plaiurilor că nu sunt boli „lipicioase” (molipsitoare), în afară de lingoare.

La 25 februarie 1831, plaiul Nucşoarei raporta că populaţia suferea, în general, de lingoare, junghi, tuse, care provocau „ multă morbiditate”.

Doctorul Carol Szekely face cunoscut Comitetului Carantinelor că în plasa Râuri, judeţul Muşcel, mai mulţi locuitori erau bolnavi de „dinsinteriie” (dizenterie), prezentând următoarea simptomatologie: „fără poftă de mâncare, greotate la inimă, apoi le vinea şi o fierbinţeală şi în urmă îi o arunca la urdinară”. În urma controlului ce a întreprins, doctorul a constatat că „unii bolnavi erau prin grădini, alţii pe afară, bând şi vin fără socoteală şi că dintr-acesta le-ar fi viind nişte junghiuri la stomac, iar la unii la maţe, pe care ţiindu-i mult, le pricinuia moarte”.

În aceeaşi plasă apăruse „o epidemie în copii cu umflătură de gât, din care unii au şi murit”, după cum raporta doctorului subocârmuitorul plasei. Neputându-se deplasa acolo, doctorul i-a transmis să închidă casele unde se aflĕ bolnavi şi să fie părăsite vreo săptămână, să fie spălate lucrurile celor bolnavi şi să nu fie amestecate cu ale celor sănătoşi[252].

La apariţia „vreunei morţi neobişnuite sau chiar obişnuite” subocârmuitorii erau obligaţi să anunţe pe medicul ocrugului respectiv, trimiţându-i totodată şi căruţa cu cai pentru a se deplasa la faţa locului.

Judeţele Argeş şi Muşcel alcătuiau ocrugul IV care avea reşedinţa în oraşul Piteşti.

În anul 1831, Vasile Ananie, medicul acestei circumscripţii sanitare, informează pe ocârmuitorii judeţelor Argeş şi Muşcel că i s-a pus în vedere de către Comitetul Carantinelor să interzică vânzarea unor produse vătămătoare sănătăţii locuitorilor: „ovreicile vând feluri de otrăvi, neguţătorii vând lucruri, cum peşte împuţit şi prefăcut cu sare, ca să nu se cunoască, cârnaţi vechi şi altile, oţetarii asemenea vând oţet prefăcut cu vătămătoare mijloace”. Cerea celor doi ocârmuitori să ordone poliţiilor „a popri vânzarea acestor lucruri prin prăvăliile oroşanilor, pecetluindu-se (sigilându-se) şi arătatele, adică: piatră vânătă, şar, chinovar, afion, argint viu, sărăcică, şoriciie şi altele câte vor fi vătămătoare”.

Marea Vornicie, la începutul anului 1832, a informat ocârmuirile judeţelor că „prezedentul divanurilor a aprobat altoirea copiilor cu vacţin”, cerându-le ca la apariţia bolilor molipsitoare să se „întrebuinţeze şi din boierii judeţului, precum şi din boerenaşi, adică neamuri, postelnici şi mazili” pentru a se izola casa în care a apărut boala şi să oprească circulaţia locuitorilor în sat, dar şi între sate.

[251] A.N.S.J. Arges, fond Pretura Plasei Rociu (Găleşeşti), dosar 13/1831, f.2.
[252] Idem, fond Prefectura Judeţului Muşcel, dosar 47/1931, f.1-386.

De asemenea, Marea Vornicie a transmis ordin ocârmuirilor de județe să ia măsuri ca locuitorii „să culeagă în luna iunie ierburi ajutătoare sănătății: mușețel, floare de soc, floare de nalbă, pir, sămânță de in și orz”.[253]

Comitetul Carantinelor a cerut doctorului ocrugului, Carol Szekely, dar și ocârmuitorilor județelor Argeș și Mușcel, să facă „publicare” că a fost angajat doctor cu leafă de la stat „pentru lăcuirea perdelelor de ochi” (cataractă). În publicație trebuia să se facă precizarea că cei săraci nu plăteau tratamentul și medicamentele, ci doar cei bogați.[254]

Subocârmuitorii plaselor raportau ocârmuitorilor de județ situații privind starea sănătății locuitorilor de două ori pe lună: la 15 și la finele fiecărei luni. Datele care se raportau se refereau la: numărul bolnavilor rămași din luna anterioară, numărul bolnavilor noi, numărul celor însănătoșiți, numărul decedaților și numărul bolnavilor rămași pentru luna următoare.

De exemplu, în cele 36 de sate ale plasei Oltu de Jos, în perioada 1-15 februarie 1834, situația a fost următoarea: total bolnavi- 371, din care 282 de bolnavi vechi, rămași din luna ianuarie, și 85 de bolnavi noi; din numărul total s-au însănătoșit 260, au murit 24, rămânând pentru partea a doua a lunii februarie 87. În acest interval de timp, 1-15 februarie, s-au născut 31 de copii, astfel că sporul natural era pozitiv.

Situația a fost întocmită la 15 februarie 1834 și semnată de Constantin Brătianu pomojnic (ajutor), în locul subocârmuitorului Ioan Lahovari. Bolile de care sufereau locuitorii, menționate în document, erau: lingoare (cele mai multe cazuri), vărsat, iele, sfrenție, junghi, inimă, epilepsie, la care s-au mai adăugat: „a zăcut o noapte”, „trântit de cal”, „copil ars de foc”, „de bătrânețe”[255].

La sosirea în Pitești, doctorul Vasile Ananie l-a găsit activând pe Nicolet Mavrolu, fără calificare medicală, însă priceput în a prepara medicamente, cu care intră în conflict, demisionând un an mai târziu. Astfel, în 1832, este numit medic doctorul Carol Szekely, care va activa până la 1848. Cu studii de medicină la Cluj, el era foarte apreciat de cetățeni, „fiind grabnic săritor și sârguitor pentru sănătatea suflării omenești“. În paralel cu acesta, a continuat să-și desfășoare activitatea până în 1837 și Nicolet Mavrolu[256].

În satul Cremenari, județul Argeș, în perioada 1-15 decembrie 1835 au fost bolnavi cinci locuitori: trei bolnavi de bube, unul bolnav „de mână și picior” (probabil urmarea unui accident vascular) și unul de dambla; toți bolnavi noi, rămași pentru perioada următoare, nefiind vindecați.

Sau în perioada 15-31 mai 1836 situația se prezintă astfel: trei bolnavi vechi, unul bolnav nou, trei însănătoșiți, unul decedat, de lingoare. Locuitorii bolnavi de sfrenție (sifilis) erau trimiși la spitalul din Pitești pentru a fi tratați: cei cu stare materială bună își plăteau medicamentele (62 de lei și 36 de parale), iar pentru cei „săraci cu desăvârșire” plătea satul din „cutia satului” (casieria satului)[257].

Ocârmuirile acordau mare atenție apei pe care o consumau locuitorii, calitatea acesteia contribuind la sănătatea omului. De aceea solicitau subocârmuitorilor să trasmită situații cu privire la sursele apei, iar doctorii erau obligați să verifice igiena acesteia[258].

La 25 mai 1834, Ocârmuirea Județului Argeș cere o astfel de situație și plasei Oltului, care despre satul Cremenari, a transmis următoarele date:

a. Există 31 de fântâni, din care 20 în sat, cu apă bună de băut și în bună stare, și 11 împrejurul satului „pă la drumuri”, în bună stare;

b. Șapte puțuri în sat, cu apă bună și „ușură la băut”, în adâncime de la trei la patru stânjeni: trei împrejurul satului la drum, cu apă bună de băut și unul tot la drum, însă cu „apă grea la băut, dar este în stare bună”.

Comitetul Carantinelor, la 7 și 9 aprilie 1837, face cunoscut ocârmuirilor județului Argeș și

---

[253] Teodor Mavrodin, *Aninoasa și Slănicul Mușcelului. File de cronică*, Editura Cultura, Pitești, 2010, p. 391-392.
[254] *Ibidem*.
[255] A.N.S.J. Argeș, fond Prefectura Județului Argeș, dosar 33/1834, f. 94-98.
[256] Toboiu Nicolae, *Contribuții la istoria medicală a județului Argeș în decursul timpului*, lucrare de diplomă la Institutul de Medicină și Farmacie, București, 1980, p. 46.
[257] A.N.S.J. Arges, fond Prefectura Județului Argeș, dosar 3/1834, f.64-68.
[258] Idem, dosar 54/1834, f. 33-39.

Muşcel că a sosit timpul ,,vacsinatului cel de obşte folos" şi doctorii ocrugurilor vor începe acţiunea în judeţele respective. Doctorul Circumscripţiei IV Piteşti, Carol Szekely, a cerut ocârmuitorilor celor două judeţe să poruncească subocârmuitorilor să dea ajutorul necesar, transmiţând şi instrucţiuni de felul cum să se prezinte copiii la vaccinare (,,altuire"): toţi să fie bine îmbrăcaţi şi în ,,bună curăţenie", însoţiţi de mamele lor şi de câte un jurat şi vătăşel în fiecare sat[259].

Deoarece se comercializau ,,prafuri şi hapuri", care s-au dovedit dăunătoare sănătăţii, s-a luat decizia interzicerii vânzării lor, iar cele aflate în prăvălii să fie sigilate. În acest sens, Ocârmuirea Judeţului Argeş a primit, la 1 februarie 1837, adresă de la ,,obştescul enspector al carantinelor linii Dunării": ,,Punerea la cale făcută asupra hapurilor şi prafurilor lui Marizon fiind vestită acei ocârmuiri de cinstitul Departament al Treburilor din Lăuntru, încă de anul trecut, după ce unii din doftorii judeţelor s-au luat ştiinţă că vânzarea acestor hapuri încă să urmează pă alocurea […], mă grăbesc a scri acei ocârmuiri a priveghea mai cu străşnicie asupra împrejurării aceştia şi veriunde să vor dovedi pă dată să se poprească şi să să pecetluiască spre a nu să mai putea vinde de către nimeni".

Ocârmuirile judeţelor Argeş şi Muşcel au transmis ordin subocârmuitorilor de plasă în acest sens. Cu toate acestea, ,,hapurile şi prafurile" lui Marizon se vindeau în continuare pe ascuns. Astfel că Departamentul Pricinilor din Lăuntru face cunoscut Ocârmuirii Argeş că a primit de la Comitetul Carantinelor informaţia că ,,Hristache Hagi Boiul dintr-acel oraş <Piteşti>, care mai nainte se afla în rândul neguţătorilor braşoveni, acum, fără încetare, ar fi vânzând asemenea hapuri pe la unii-alţii, cerând a se pune la cale <cele> de cuviinţă. Drept aceia să scrie acei ocârmuiri a stărui cu tot dinadinsul întru poprirea aceasta, fără a mai lua în băgare de seamă la deşartele pricinuiri a unui acest fel de îndărătnicie". Drept urmare Ocârmuirea Argeş a trimis ordin subocârmuitorilor de plase să ia măsuri pentru împiedicarea vânzării hapurilor şi prafurilor[260].

Comitetul Carantinelor, la 16 august 1840, a informat Ocârmuirea Judeţului Argeş că primeşte rapoarte de la doctorii ocrugurilor şi reclamaţii de la farmacişti că se vând prin băcănii diferite mărfuri care sunt dăunătoare sănătăţii şi trebuie să se ia măsuri pentru împiedicarea vânzării lor: ,,Fiindcă din adesele raporturi ce primeşte Comitetul de la doctorii ocrugurilor şi reclamaţii din partea spiţerilor de prin oraşe, cei mai mulţi din băcanii mămulari şi alţi asemenea vând feluri de materialuri <pe> care, după punerea lor la cale de Comitet şi hotărâtă de Măria Sa Vodă, nimeni altul, afară de spiţeri, nu sunt slobozi să vânză.

Comitetul din băgările de seamă ce au făcut unor asemenea materialuri, găsind pe cele de mai jos însemnate vătămătoare sănătăţii obşteşti, vânzându-să de nişte asemenea oameni, carii nu numai că nu cunosc a lor putere, dar încă şi aşezământul spiţerilor le popreşte numai pe seama spiţerilor a le slobozi, după răţetele dohtorului, cu chipul ce întocmită rânduială prin arătatul aşezământ povăţuieşte. Comitetul, ca să poată întâmpina pă viitor neorânduielile ce ar putea să izvorască din această împotrivă urmare a băcanilor, mămularilor şi alţi asemenea lor, pune înainte ocârmuirii, ca prin înţelegere cu dohtoru ocrugului ori al carantinii sau al oraşului, cercetând pe nişte asemenea vânzători din cuprinsul acelui judeţ, veri la care se va afla din însemnatele materialuri, poprindu-se de a se mai vinde, să se pecetluiască, stând până atunci când ai lor stăpâni vor găsi a le vinde cu aridicată, cu urmarea care mărginindu-să aceşti pricinuitori de rău omenirii cu vânzarea lor şi sănătatea publică să rămâie apărată de o asemenea vătămare şi Comitetul mai liniştit de reclamaţiile spiţerilor".

Mai departe, Comitetul Carantinelor dă numele acestor ,,materialuri" care trebuiau interzise vânzării: revent, sărăcică, şoricioaică, turta lupului, gândaci, apă tare, piatră vânată, piatra-iadului, şar, sinamichie. Doar argintul viu şi ţipirigul puteau fi vândute de către băcani, însă ,,orice neorânduială în a lor răspundere" va cădea.

Pe baza acestei adrese, ocârmuitorul judeţului Argeş a dat ordin doctorului Circumscripţiei IV Piteşti şi poliţaiului oraşului ,,să se preumble din prăvălie în prăvălie şi oriunde să vor găsi asemenea dohtoriceşti lucruri să le pecetluiască, făcându-le cunoscut acelor negustori" hotărârea Comitetului Carantinelor de a interzice vânzarea lor.

---

[259]Idem, dosar 70/1837, f. 1,8.
[260]Idem, dosar 46/1837, f. 1-11.

Doctorii duceau luptă nu numai cu bolile, ci şi cu „activitatea sanitară" a babelor şi cu credinţele locuitorilor. La 11 septembrie 1840, doctorul Carol Szekely cere ocârmuitorului judeţului Argeş să facă public interdicţia ca babele să folosească doctorii sub pretext că ajută pe bolnavi. „Potrivit cu porunca cins<titului> Comitet, cu nr. 2340, este poftită cins<tita> Ocârmuire a face publicaţie în tot judeţul ca nimina dân femei să nu întrebuinţază darea dă dohtorii supt cuvânt că poată da ajutor, căci aceasta este dat numai dohtorilor, împărtăţit cu legiuite diplome. Căci cei care să vor afla urmând dân împotrivă, să vor osândi dă către stăpânire"[261].

Bolile de care sufereau locuitorii în această vreme, menţionate în documente, erau următoarele: lingoare, lipitură, răceală, gălbenare, friguri, reumatism, vărsat, oftică, junghiuri, dambla, inimă, ologeală, surpătură, bubă-rea, zgârceală, mâncătură, epilepsie, lepră, sfrenţie, brâncă, colică, umflătură, amuţeală, podragă, râie, năduf, gâlci, tuse seacă, bube, strânsura inimii, iele, din facere.

Întrucât unii părinţii nu erau convinşi de necesitatea vaccinării copiilor, mitropolitul ţării, la 2 martie 1853, a cerut protopopilor să dea ordin preoţilor să ajute la alcătuirea listelor pe care le întocmeau aleşii satelor, cu cei care trebuia să fie vaccinaţi, pentru că registrele de stare civilă (mitrice) se completau de către preoţi şi se păstrau la biserici.

Unele familii se aflau într-o stare materială precară şi nu-şi puteau căuta sănătatea, de aceea statul a intervenit acordându-le medicamente gratis. În 1861, subadministratorii plaselor şi plaiurilor fac cunoscut consiliilor săteşti ca bolnavii săraci să fie trimişi la medicul de district pentru a primi medicamente gratis, pe baza unei dovezi că sunt lipsiţi de mijloace materiale.

Deplasarea medicului în judeţe se făcea, aşa cum am arătat mai sus, pe cheltuiala şi răspunderea satelor, care trebuia să trimită căruţa cu cai la sediul circumscripţiei sanitare, ori acolo unde se afla doctorul, lucru ce se realiza cu mare greutate, având în vedere distanţa până la Piteşti.

Pentru înlesnirea deplasării medicilor de districte şi a felcerilor în judeţe, s-a hotărât, începând cu anul 1861, ca „mijloacele pentru transportarea d-lor prin sate pentru îndeplinirea foncţiei d-lor" să fie asigurată de către stat. Mai târziu şi numărul medicilor a crescut, astfel că fiecare plasă îşi avea medicul său, dar şi personal auxiliar, iar la nivel de judeţ, activitatea sanitară era coordonată şi controlată de medicul primar al judeţului.

Medicul de arondisment era obligat să inspecteze toate satele din subordinea sa, pentru a constata starea de sănătate a locuitorilor şi a lua măsurile ce se impuneau.

Şi subprefecţii plaselor erau obligaţi, ca la inspecţiile pe care le făceau lunar, să se intereseze de sănătatea populaţiei şi să raporteze prefecţilor[262].

Într-un raport către Eforia Şcoalelor, din martie 1846, profesorul Şcolii Normale din Piteşti, Toma Serghiescu, arată că a citit în „Gazeta Sătească, nr.12, din 1845", publicaţie a Departamentului din Lăuntru, că doctoral de judeţ să fie ajutat de către învăţătorii satelor la vaccinarea copiilor, astfel „să poată opera ei după întâmplare, în lipsa doctorului." Propunea ca doctorul, vara, când candidaţii se aflau la Şcoala Normală pentru învăţătură „să binevoiască a jertfi un ceas pă zi să le arate mai întâi teoria cunoştinţi<i> vacsinuiri<i> şi după aceea, dându-li-se drumul la vreme pă la sate, poate să le arate şi în practică operaţia aceasta".[263]

În anul 1874 a fost adoptată o lege sanitară care prevedea că serviciile sanitare locale rămân în subordinea Ministerului de Interne, iar consiliile comunale urmau să aloce fonduri în buget pentru susţinerea actului medical.

Legea sanitară din anul 1898 lăsa prefecţilor şi primarilor obligaţia de a organiza serviciile sanitare locale, iar Ministerul de Interne elabora doar normele sanitare cu caracter general[264].

Pentru depistarea şi tratarea anumitor boli s-au organizat unele campanii. Doctorul Gheorghe Polizu, în anul 1886, a transmis prefecţiilor, în numele Ministerului de Interne, un anunţ în acest sens: „În curând ambulanţele militare vor începe de a funcţiona în toate judeţele [...] pentru

[261]Idem, dosar 15/1840, f. 699, 703, 736, 750, 852, 954, 955.
[262]*Ibidem*, f. 617, 913-915, 934-938, 943-945, 961;Episcopia Argeş, dosar 61/1845, f.1; Primăria Valea Mare-Podgoria, judeţul Muşcel, dosar 4/1861, nefoliat.
[263] D.A.N.I.C., fond M.C.I.P., dosar 1705/1845, f.310.
[264] Marius Păduraru, Aurelian Chistol, *Comuna Bârla, Judeţul Argeş. Studiu monografic,* Bucureşti, 2010, p.568-569.

căutarea locuitorilor săteni bolnavi […] Şi mai cu osebire a celor afectaţi de pelagră şi syphilis”. Măsura a fost luată, fiindcă aceste boli erau tot mai frecvente în lumea satelor.[265]

Arondismentele (circumscripţiile) sanitare au fost încadrate, în afară de medic, şi cu moaşă. Iar comunele, începând cu anul financiar 1898-1899, au fost obligate să prevadă în bugetele lor şi fonduri pentru plata moaşelor[266].

Medicul controla puţurile şi fântânile, curăţenia generală a gospodăriilor, starea sanitară a instalaţiilor din comune, răspundea de starea de sănătate a populaţiei. Mare atenţie acorda medicul de circumscripţie curăţeniei din şcoli, deoarece pericolul îmbolnăvirii copiilor era mare.

Când într-o localitate apărea o epidemie, medicul de circumscripţie trebuia să ia măsuri severe pentru izolarea celor bolnavi, anunţând şi Serviciu Sanitar al judeţului, care raporta prefectului[267].

Pentru înlăturarea diferitelor epidemii, medicul de circumscripţie cerea consiliilor comunale să ia anumite măsuri. De exemplu, pentru localizarea şi stingerea epidemiilor de febră tifoidă medicul cerea: spoirea locuinţelor din satul respectiv, sleirea puţurilor, aşternerea de pietriş în jurul lor şi închiderea cu gard; gospodarii să ducă băligarul la câmp, în latrine să se toarne var, curţile gospodăriilor să fie măturate săptămânal; casa în care apărea un caz trebuia imediat curăţită şi dezinfectată, după izolarea bolnavului; rufele se dezinfectau prin fierbere în leşie[268].

Documentele de arhivă arată că populaţia suferea cel mai mult de pelagră şi aceasta pentru că se consuma mult porumb necopt, fapt ce se întâmpla în multe localităţi ale ţării, în rândul populaţiei nevoiaşe. De aceea s-a luat hotărârea de către Ministerul Agriculturii să nu se mai permită culesul porumbului, toamna, decât după ce acesta ajungea la maturitate. Astfel, perioada optimă pentru culesul porumbului era stabilită de către primăriile comunale „prin ordonanţă de fixarea epocei culegerei porumbului”[269].

Medicul circumscripţiei sanitare inspecta ritmic fiecare comună: instituţiile, în special şcolile, magazinele care comercializau produse alimentare, precum şi un număr de familii şi gospodării, făcând recomandările care se impuneau.

Şi pretorul plasei, în timpul inspecţiilor lunare, se interesa de starea de sănătate a locuitorilor şi animalelor, de cele mai multe ori menţionând în procesele verbale de inspecţie: „epidemii nu sunt, la fel şi epizootii”.

Primul spital din zona Argeş-Muşcel se organizează la Piteşti în perioada 1833-1838, având o capacitate de 30 de paturi. Extinderea activităţii spitalului, în pofida faptului că avea şi funcţie judeţeană, a fost destul de lentă.

Episcopul Climent al Argeşului (1850 ianuarie 11 – 1862 octombrie 8), mişcat de suferinţele bolnavilor, a luat hotărârea să doteze 15 paturi din spital cu obiectele trebuincioase şi să suporte cheltuiala a „cinci bolnavi în toată vremea”.La 9 septembrie 1855, „Comitetul Sanitar al Prinţípatului Ţara Românească” îi mulţumeşte episcopului pentru hotărârea luată şi îi trimite lista cu cele necesare pentru dotarea celor 15 paturi. Suma totală s-a ridicat la 9 464,5 lei, plus 5000 de lei, anual, pentru întreţinerea a cinci bolnavi.[270]

În anul 1859, cu ocazia vizitei domnitorului unirii, Alexandru Ioan Cuza, în Piteşti, instituţia deţinea tot 30 de paturi[271], număr păstrat până în 1866. Dezvoltarea oraşului a necesitat însă sporirea capacităţii spitalului. Prin urmare, în anul 1879, spitalul deţinea 50 de paturi în care, în intervalul octombrie al aceluiaşi an şi până în octombrie 1880, au fost trataţi 1067 de bolnavi.

În decursul activităţii, primul spital piteştean a cunoscut greutăţi şi lipsuri materiale multiple. În anul 1898, neavând un spaţiu corespunzător şi personal de specialitate, funcţiona cu doar 45 de paturi, subvenţionat de Eforia Spitalelor Civile din Bucureşti şi de Primăria oraşului.

---

[265] Teodor Mavrodin, *Aninoasa şi Slănicul Muşcelului..., op.cit.,* p.395.
[266] A.N.S.J. Argeş, fond Prefectura Judeţului Muşcel, dosar 23/1898, f.15,272.
[267] Idem, dosar 15/1921, f.62.
[268] Idem, fond Primăria Comunei Căteasca, judeţul Argeş, dosar 1-1926, f.19.
[269] Idem, fond Pretura Plasei Oltu de Jos, dosar 6-1929, f.14-16.
[270] A.N.S.J. Argeş, fond Episcopia Argeş, dosar 7/1855, f. 12.
[271] Idem, fond Primăria Oraşului Piteşti, dosar 27/1859 f. 6.

Dotarea spitalului era una precară, aspect ilustrat şi în adresa medicului Radu Ionescu către conducerea oraşului, prin care solicita suma de 80- 100 de lei pentru a cumpăra un set de instrumente destinate autopsiilor.

În anul 1906, Chiriac Vasiliu, locuitor al oraşului, donează casele sale şi terenul din strada Brătianu, unde va începe construcția noului local, în care, cu o serie de modificări, a funcționat Spitalul orăşenesc până în zilele noastre, astăzi Centrul de Diagnostic şi Tratament Argeş. După ridicarea noului local, spitalul din Piteşti va funcționa din 1909 cu un număr de 100 de paturi, distribuite pe trei secții specializate: chirurgie, medicină internă şi boli contagioase. După Războiul de Reîntregire Națională, numărul de secții ale spitalului a fost extins.

Concomitent cu activitatea primului spital piteştean, în slujba locuitorilor a funcționat, uneori în aceeaşi clădire, Spitalul Militar. Prima mențiune despre un spital militar permanent în Piteşti datează din perioada 1881-1882. În anul 1883, Spitalul Militar va funcționa ca unitate a Diviziei a II-a, care a fost constituită în acest an în Piteşti. Şeful spitalului a fost numit locotenent-colonelul medic George Dianu şi, inițial, avea o capacitate de 22 de paturi. În anul 1886, se va muta împreună cu Spitalul Județean în localul de pe strada Negru-Vodă. Prin desființarea comandamentului diviziei din Piteşti, în 1889, în oraş rămâne o „infirmerie centrală de garnizoană“ care, în 1896, ia din nou denumirea de spital militar. Între anii 1913 şi 1919 acesta a fost transferat la Târgovişte.

Pentru completarea imaginii de început a vieții medicale din Piteşti, demn de notat este faptul că, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au început să fie înființate şi cabinete medicale particulare. În anul 1912, în Piteşti existau aproximativ 20 de cabinete medicale şi cinci farmacii.

Data înființării primului spital în Câmpulung nu se cunoaşte precis, însă din anul 1844 există o plângere adresată egumenului mănăstirii Negru-Vodă de către Costache Lăutaru şi Catinca Moldoveanu, robi ai mănăstirii, care reclamă că au fost internați în spital şi scoşi nevindecați, deşi fuseseră impuşi la taxe mari.

Dintre medicii de la jumătatea secolului al XIX-lea, în județele Argeş şi Muşcel, trebuie amintit doctorul Iacob Felix, fondatorul Şcolii Româneşti de Igienă, care a condus, între anii 1859 şi 1891, Serviciul Sanitar al Județului Muşcel.

Monitorul medical din 1862 arată că la spitalul din Câmpulung funcționa ca subchirurg George Blues, după care a fost numit Ioniță Mateescu. Câțiva ani mai târziu, în 1869, spitalul avea 28 de paturi. Acelaşi număr de paturi îl avea şi la sfârşitul secolului XIX. În anul 1892 doctorul Jugureanu reuşeşte să înceapă construcția unui nou spital cu 35 de paturi, dat în folosință doi ani mai târziu. Spitalul mixt, cu capacități de tratament medical şi chirurgical, secția de boli contagioase şi venerice, beneficia de o clădire construită separat, în spatele clădirii principale.

De remarcat faptul că, în timp, personalul spitalului a cunoscut o creştere numerică deosebită. Dacă în anul 1919 spitalul avea 35 de paturi, cu un singur medic, cu doi felceri şi o moaşă, în anul 1944 existau 150 de paturi, opt medici, un farmacist şi opt surori medicale, în anul 1973, pe ansamblul spitalului unificat existau 141 de medici, din care 94 în mediul urban şi 47 în mediul rural.

Perioada anilor 1944-1973 cunoaşte la Câmpulung o rețea mai largă de unități sanitare şi anume: un spital pentru adulți cu mai multe secții, un spital pentru copii, un spital - maternitate şi mai multe circumscripții sanitare organizate pe cartiere, o serie de dispensare medicale înființate pe lângă întreprinderile mari, un spital T.B.C., o policlinică modernă nou construită şi trei farmacii.

Nevoia construirii unui spital în oraşul Curtea de Argeş s-a resimțit, de asemenea, încă din prima jumătate a secolului XIX, însă abia în anul 1859 se găseşte consemnată o jalbă a cetățenilor trimisă domnitorului Alexandru Ioan Cuza, care a şi hotărât edificarea spitalului. Construirea aşezământului spitalicesc a întârziat însă din mai multe motive, până în anul 1876, când clădirea acestuia a fost terminată. Spitalul avea un medic (dr. Constantin Pastia) care acorda consultații pentru populația oraşului şi a plasei Argeş, distribuia medicamente în teren şi aducea cazurile grave la spital. El era ajutat de un subchirurg, Vasile Petrescu, dar şi de călugări de la Biserica

Domnească.[272] Doctorul Pastia a fost înlocuit la sfârşitul anului 1877 de N. Russel, originar din Galiția, cu doctorat în medicină la Bucureşti. Alți medici menționați la spitalul din Curtea de Argeş până la începutul secolului XX au fost: Alexandru Stănescu, Dumitru Ionescu-Buzău, Petru Stoenescu.

În 1896 începe construirea unui nou pavilion al spitalului, finalizat în 1897, când ia ființă „spitalul mixt" Curtea de Argeş cu 15 paturi, bugetate de stat, având ca director pe doctorul Teodoru, care l-a condus până în 1916. Atunci, din cauza războiului, medicul se refugiază în Moldova, spitalul întrerupându-şi activitatea până în 1918, când se redeschide, tot cu 15 paturi. În 1921 s-a construit un nou pavilion pentru bolnavii contagioşi, precum şi anexele spitalului (spălătoria, magazia, morga). Prin aceste adăugiri, spitalul şi-a mărit capacitatea la 35 de paturi, fiind deservit de către un singur medic, doctorul Grigoriu- Argeş, până în 1936, când s-a pensionat.

Crescând nevoile de asistență medicală, în 1938, spitalul şi-a sporit numărul de paturi la 50 şi a fost dotat cu un mic laborator pentru analize uzuale, fiind condus de doctorul Petre Frățilescu, ajutat de un număr redus de personal. Urmând cronologic firul dezvoltării spitalului, trebuie arătat că el şi-a mărit capacitatea la 90 de paturi, în 1948, la 118 paturi în 1951, la 170 de paturi, în 1957, la 185 de paturi, în 1960.

În a doua jumătate a secolului al XX -lea, serviciile sanitare din spațiul argeşean şi muşcelean au cunoscut o dezvoltare deosebită. La această evoluție pozitivă au contribuit factori precum sporul demografic, dezvoltarea economică şi tehnologică, dar şi importantele investiții alocate de autorități în acest domeniu. Prin urmare, şi-au continuat activitatea instituțiile sanitare de tradiție, dar au fost date în folosință alte unități noi care există şi în prezent, a căror succintă istorie urmează a fi expusă în paginile următoare.

Spitalul Județean, Piteşti. Amplasat pe una dintre terasele superioare ale cartierului Găvana, spitalul beneficiează de o clădire cu arhitectură modernă, a cărei parte centrală are opt etaje, fiind dată în folosință în anul 1973. În anul 1984, spitalul avea 730 de paturi şi o policlinică.

Fig. 129 - Spitalul Județean, Piteşti
(foto, 2012, colecția instituției)

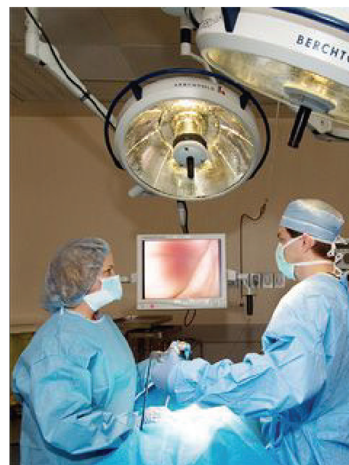

Fig. 130 – Bloc Operator
(foto, 2012, colecția instituției)

În prezent, Spitalul Județean are următoarea structură: Secția Medicină Internă I cu compartimentele Reumatologie şi Nefrologie, Secția Gastroenterologie, Secția Medicină Internă II, cu compartimentele Hematologie şi Diabet Zaharat, Secția Endocrinologie, Secția Cardiologie cu compartimentul Terapie Intensivă Coronarieni, Secția Obstetrică-Ginecologie I, Secția Obstetrică-Ginecologie II, Secția Neonatologie, cu compartimentele Terapie Intensivă şi Prematuri, Secția Chirurgie Generală I, cu compartimentul Chirurgie Maxilo-Facială, Secția Chirurgie Generală II, Chirurgie Plastică şi Microchirurgie Reconstructivă, cu compartimentul Arşi, Secția

[272] Toboiu, Nicolae, *Contribuții la istoria medicală a județului Argeş în decursul timpului*. Lucrare de diplomă (manuscris), p. 59-61.

Neurochirurgie, Secția Urologie, Secția Oftalmologie, Secția Neurologie cu compartimentul Terapie Intensivă, Secția Boli Infecțioase Adulți, cu compartimentul HIV-SIDA, Secția Boli Infecțioase Copii, cu compartimentul HIV- SIDA, Secția Ortopedie şi Traumatologie şi Secția Oncologie Medicală. Toate aceste secții şi compartimente dispun de un număr total de 1019 paturi, la care se adaugă şi Secția spitalizare zi cu 15 paturi.

Spitalul mai deține ambulatoriu de specialitate, bloc operator central, laboratoare pentru analize medicale, laborator de sănătate mintală cu 80 de paturi, unitate primiri urgențe, serviciul de medicină legală şi două farmacii.

Spitalul Militar de Urgență „Dr. Ion Jianu", Piteşti. Prima atestare documentară despre un spital militar permanent în Piteşti, ca al doilea spital al Diviziei I (cel divizionar fiind la Craiova), o găsim în anuarul Armatei Române din anul 1881.

Spitalul a funcționat pe strada Şerban-Vodă nr. 219, cu o capacitate de două paturi pentru ofițeri şi 20 de paturi pentru trupă, având ca personal propriu pe farmacistul de batalion sublocotenentul Rădulescu Alexandru, restul personalului fiind „ataşat" de la unitățile din garnizoană. În 1886, Spitalul Militar se mută împreună cu cel județean într-un local corespunzător acelei perioade, unde ocupă două din cele patru pavilioane principale, plătind o chirie anuală de 1400 de lei. În urma mutării spitalului civil în noul său local, în 1911, Spitalul Militar ocupă în întregime localul compus din patru pavilioane pentru bolnavi, un pavilion pentru boli contagioase, un pavilion administrativ şi anexe gospodăreşti.

În timpul Primului Război Mondial, spitalul a asigurat asistență medicală răniților şi bolnavilor din Divizia 3 Infanterie care a acționat atât în zona Câmpulung-Rucăr-Braşov, cât şi în zona Fălticeni-Huşi-Vaslui, iar în cel de- Al Doilea Război Mondial, spitalul participă la tratarea răniților şi bolnavilor sosiți de pe front.

O dare de seamă a activității din anii 1926-1927 arată că spitalul dispunea de 75 de paturi şi era organizat cu un serviciu chirurgical cu 20 de paturi, un serviciu medical cu 40 de paturi, un serviciu dermato-veneric cu 15 paturi şi laborator.

Fig. 131 - Spitalul Militar, Piteşti (foto, 2012, colecția instituției)

În anul 1952 se hotărăşte ca Spitalul Militar să devină de rang regional şi începe construirea pavilionului central, clădire terminată în anul 1956.

În prezent, spitalul funcționează cu secțiile: medicală, chirurgie, psihiatrie, farmacie, 8 compartimente, 1 ambulatoriu de specialitate, deservind anual peste 15 000 de pacienți.

Spitalul de Pediatrie, Piteşti. Este amplasat sub panta ultimei terase a oraşului, care urcă spre stadion. Edificarea spitalului a fost începută în anul 1978 şi acesta a fost dat în folosinţă în anul 1984, pe o suprafaţă desfăşurată de 12 000 m², după planurile arhitecţilor Maria şi Alexandru Mulţescu. Clădirea, cu nouă niveluri (demisol, parter şi şapte etaje), este concepută într-o arhitectură modernă şi corespunde unei ample funcţionalităţi, având ca profil de activitate medicală spitalicească şi ambulatoriu pentru copii cuprinşi între vârstele 0 şi 16 ani. La înfiinţare, spitalul dispunea de 450 de locuri pentru copii şi 50 de locuri pentru mame însoţitoare. Avea, de asemenea, o policlinică cu 16 cabinete şi un sector de recuperare prin electroterapie, kinetoterapie şi ergoterapie.

Fig. 132 - Spitalul de Pediatrie, Piteşti
(foto, 2012, colecţia instituţiei)

Fig. 133 - Aspect din interior
(foto, 2012, colecţia instituţiei)

Structura spitalului în prezent este următoarea: Secţia Pediatrie I, cu 85 de paturi, având compartiment de Recuperare Pediatrică (distrofici), compartiment de Cardiologie, compartiment de Neuropsihiatrie Infantilă; Secţia Pediatrie II, cu 85 de paturi, având compartiment Diabet Zaharat, Nutriţie şi Boli Metabolice, compartiment de Recuperare Pediatrică (distrofici), compartiment de Dermatologie; Secţia Chirurgie şi Ortopedie Infantilă, cu 50 de paturi; compartimentul O.R.L. (şase paturi), compartimentul Oftalmologie (15 paturi); Secţia Anestezie şi Terapie Intensivă (15 paturi), compartimentul Recuperare Medicală, Fizică şi Balneologie (15 paturi) şi compartimentul Primire Urgenţă.

Pe lângă aceste secţii şi compartimente, al căror total de paturi însumează un număr de 271, mai sunt alocate 100 de paturi pentru însoţitori şi 25 pentru spitalizare zi. Spitalul mai deţine o farmacie cu circuit închis, ambulatoriu integrat cu cabinete în specialităţile amintite mai sus şi este deservit de un personal format din 45 de medici, 11 cadre sanitare auxiliare cu studii superioare şi 93 de asistente.

Spitalul de Pneumoftiziologie „Sf. Ilie“, Piteşti. A fost înfiinţat în anii ce au urmat celui de- Al Doilea Război Mondial, mai exact în anul 1951, pe strada Cuza-Vodă, ca o continuare firească a eforturilor începute în perioada interbelică pentru combaterea tuberculozei în ţara noastră. În tot acest timp scurs până astăzi, spitalul şi-a îndeplinit cu prisosinţă menirea pentru care a fost creat, diagnosticând şi tratând cele mai diverse boli pulmonare, mai ales tuberculoza, care altădată era o boală redutabilă.

În anii ’60 şi ’70, activitatea medicală în spital a fost de complexitate maximă, serviciile de Pneumoftiziologie şi de Chirurgie Toracică contribuind deopotrivă la vindecarea bolnavilor. Anii ’80 au consfinţit primordialitatea tratamentului medical cu chimioterapie.

Astăzi, serviciul nou structurat de Pneumologie se adaptează noilor provocări legate de modificarea patologiei pulmonare, care a ajuns pe locul doi ca incidenţă după bolile cardiovasculare. Astfel, are loc o colaborare strânsă cu specialişti de la diverse alte discipline

medicale. Unitatea este încadrată cu trei medici în spital şi cinci în dispensarul de pneumoftiziologie, un farmacist şi un biochimist.

Spitalul Municipal, Câmpulung. Având o bogată istorie în domeniul sanitar, oraşul Câmpulung se dezvoltă permanent, de-a lungul secolului al XX-lea, ajungând ca în anul 1973 asistenţa medicală a oraşului şi teritoriului arondat să fie asigurată de un spital unificat compus din 11 secţii de specialitate, cu un total de 515 paturi, o policlinică nouă şi modernă, o staţie de salvare, înzestrată cu zece autosanitare, trei circumscripţii sanitare urbane şi nouă dispensare, un centru de recoltare şi conservare a sângelui şi 21 de circumscripţii medicale rurale. Numărul medicilor a sporit de la o etapă la alta. Astfel, dacă în anul 1944 funcţionau în spital opt medici, în anul 1973 numărul lor a ajuns la 141, din care 94 în mediul urban şi 47 în mediul rural.

Noul bloc central al spitalului municipal a fost construit între anii 1978 şi 1984, când a şi fost dat în folosinţă, cu o capacitate de 430 de paturi. Proiectant a fost Atelierul de Proiectare al Ministerului Sănătăţii, avându-l ca arhitect pe A. Constantinescu.

Fig. 134 - Spitalul Municipal Câmpulung (foto, 2012, colecţia instituţiei)

Structura spitalului în prezent cuprinde opt secţii şi 11 compartimente: secţiile Chirurgie Generală; Medicină Internă; Pediatrie, Neonatologie; Obstetrică- Ginecologie; Anestezie şi Terapie Intensivă; Boli Infecţioase; Cardiologie, cu compartiment de Terapie Intensivă Coronariană; compartimentele: Chirurgie Plastică (microchirurgie reconstructivă); Oncologie Medicală; Reumatologie; Endocrinologie, Neurologie; Ortopedie şi Traumatologie, Psihiatrie, Oftalmologie; O.R.L.; Dermato-Venerologie, precum Primire Urgenţe.

Spitalul dispune de un ambulatoriu integrat cu cabinete în specialităţile corespunzătoare secţiilor amintite mai sus şi un personal de 80 de medici şi 237 de cadre medicale cu studii medii.

Spitalul de Pneumoftiziologie, Câmpulung. Clădirile spitalului sunt construite la sfârşitul secolului al XIX-lea, deservind astăzi două secţii. Secţia 1 funcţionează cu 45 de paturi, în două pavilioane: Grant şi Stătescu. Vila Grant a fost construită înainte de 1900 şi a aparţinut la început lui P.M. Pencovici. În 1909 a fost vândută pictorului N. Grant, iar în 1934 a fost cumpărată de Banca Naţională. În prezent, vila cuprinde un număr de 29 de paturi, distribuite în şase saloane şi cabinetul de explorări funcţionale. Vila Stătescu a fost construită în 1900 şi a aparţinut lui Eugen Stătescu, profesor la Facultatea de Drept din Bucureşti. Clădirea cuprinde trei saloane şi însumează un număr

de 16 paturi. În cadrul ei mai există serviciile de Radiologie, de Primire urgențe, camera de recoltări, cabinetele medicilor şi camera de gardă.

Secția 2 funcționează în Pavilionul Drăghiceanu, situat într-un parc în suprafață de cinci hectare. Acesta a aparținut inginerului Mathei Drăghiceanu şi a fost construit între anii 1900-1903. După 1925, a devenit internat pentru Şcoala Normală, iar din 1950, spital T.B.C. În prezent cuprinde 45 de paturi dispuse în şase saloane, cabinet de endoscopie bronşică, cabinetele medicilor şi asistentelor şi oficiile.

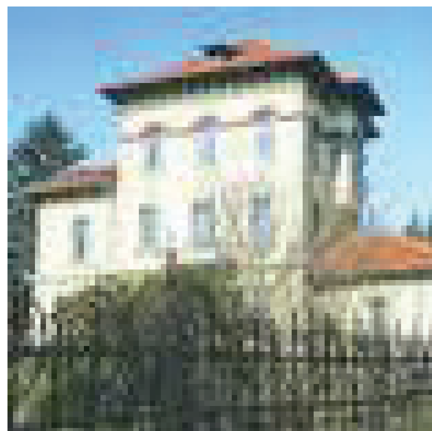

Fig. 135 - Vila Grant, Secția I
(foto, 2012, colecția instituției)

Fig. 136 - Casa Drăghiceanu, Secția II
(foto, 2012, colecția instituției)

Spitalul este deservit de 39 de cadre medicale, dintre care şapte medici şi 32 de asistente medicale. Are propria farmacie unde îşi desfăşoară activitatea un farmacist şi un asistent de farmacie şi deține un Dispensar T.B.C., situat în Policlinica Municipiului Câmpulung.

Spitalul Municipal, Curtea de Argeş. Actualul spital cu cinci niveluri a fost construit între anii 1978-1984 când a şi fost dat în folosință, având o suprafață desfăşurată de 10.270 m^2, din care cea utilă de 9.180 m^2. Proiectant a fost Institutul de Proiectări Argeş, arhitect Fane Popescu.

La inaugurare, spitalul avea o capacitate de 436 de paturi, iar structura acestuia cuprindea secțiile: Medicină internă; Cardiologie; Chirurgie; Obstetrică-ginecologie; O.R.L., ATI; Pediatrie şi neonatologie.

Fig. 137 - Spitalul Municipal Curtea de Argeş (foto, 2012, colecția instituției)

În prezent are 260 de paturi, după următoarea structură organizatorică: Etaj I: Primire Urgențe, Stomatologie, Birou Internări, Farmacie, Biroul Administrativ, Radiologie, Ambulatoriu de Spital; Etaj II: Secție Maternitate, compartiment Neonatologie, Stație Sterilizare, Ambulatoriu şi laboratoare; Etaj III: Secția A.T.I., Secția Chirurgie, compartiment O.R.L., compartiment Ortopedie, Bloc Operator, stație Sterilizare; Etaj IV: Secția Interne, compartiment Cardiologie, compartiment Neurologie, compartiment Oncologie Medicală, compartiment Diabet Zaharat, Nutriție şi Boli Metabolice; Etaj V: secția Pediatrie; la parter există: ateliere întreținere, magazii, centrala telefonică, spălătorie, bucătărie, arhiva, laboratoare, stația electrică, laborator anatomie patologică, stație oxigen, morga, centrala termică şi spațiu comercial.

Numărul de cadre medicale cu studii superioare este de 56, iar personalul mediu este de 155, deservind o populație de peste 100 000 mii de locuitori, din care 34 000 din mediul urban şi restul din mediul rural.

Spitalul orăşenesc „Regele Carol I“, Costeşti. Este situat în partea de sud a județului, la o depărtare de 27 km de municipiul Piteşti. Antreprenorul construcției începute în anul 1916 şi finalizată în anul 1918 a fost Durat Leonard Antonio. Spitalul a fost inaugurat în 1918 sub conducerea medicului militar chirurg G. Enăchescu şi era deservit de un medic, un subchirurg, cinci agenți sanitari, două moaşe şi personal auxiliar. Astăzi funcționează în sistem pavilionar ce cuprinde un număr de 17 corpuri de clădiri, construite de-a lungul secolului al XX-lea, însumând 4 842 m², amplasate într-un spațiu în suprafață de 2,87 ha.

Fig. 138 - Unul dintre pavilioanele spitalului (foto, 2012, colecția instituției)

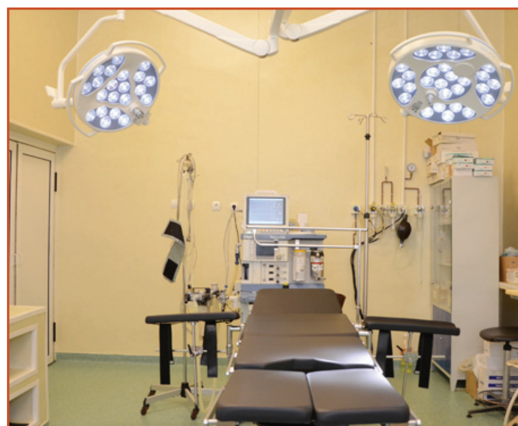

Fig. 139 - Bloc operator (foto, 2012, colecția instituției)

Populația deservită de acest spital este estimată la 80 000, dintr-un număr total de 17 localități amplasate pe o suprafață de 1 225 km². Unitatea furnizează servicii medicale clinice, ambulatorii şi spitalizare de zi. Serviciile medicale clinice sunt oferite prin intermediul secțiilor şi compartimentelor: Compartiment Primiri Urgențe, Secția Medicină Internă, cu 30 de paturi, Secția Chirurgie Generală, cu 35 de paturi, Chirurgie Generală Aseptică şi Septică, cu 10 paturi, Compartiment Urologie, cu cinci paturi, Compartiment Ortopedie- Traumatologie, cu 20 de paturi, Bloc Operator cu două săli de operație, A.T.I. cu şase paturi, Secția O.G., cu 35 de paturi, dintre care: O.G. 20 de paturi şi compartiment N.N. cu 15 paturi, Secția Pediatrie, cu 34 de paturi. Resursele umane însumează un număr de 19 medici specialişti şi 78 cadre medii sanitare.

Spitalul orăşenesc „Sf. Spiridon“, Mioveni. Construirea spitalului din Racovița a început în anul 1892 şi inaugurarea a avut loc la 17 noiembrie 1894. Inițial a purtat numele de Spitalul Rural Racovița, apoi Spitalul Orăşenesc Colibaşi, iar din anul 2001 se numeşte Spitalul Orăşenesc „Sf. Spiridon“ - Mioveni. Unitatea a fost ridicată de antreprenorul italian Giovani Rosi, fiind dotată cu un număr de 30 de paturi. A avut trei pavilioane: un pavilion boli interne, chirurgie şi sală de operații, un pavilion pentru boli contagioase şi un pavilion pentru consultații, farmacie şi administrație.

În perioada Primului Război Mondial, pe timpul ocupației germane şi câțiva ani ulterior, personalul spitalului a avut de înfruntat epidemia de tifos exantematic, febra tifoidă şi variola, când a încetat din viață însuşi medicul şef al spitalului, doctorul Alexandru Dumitrescu, fiind contaminat de la bolnavii pe care îi îngrijea.

Până în anul 1949, Spitalul Racovița a funcționat cu un singur medic, un oficiant sanitar, două surori medicale şi un număr redus de personal administrativ. În anul 1973, personalul era compus din cinci medici, o farmacistă, o chimistă şi numeroşi angajați în domeniul administrativ, capacitatea de spitalizare s-a mărit treptat, ajungând până la 85 de paturi în anul 1973.

În anul 2008 s-a dat în funcțiune o extindere a spitalului. Construcția nouă are parter şi etaj, cu o suprafață desfăşurată pe aproximativ 1400 m². Astfel, în prezent spitalul este compus din: Secția de Medicină Internă, cu 62 de paturi, Compartiment de Pediatrie, cu 20 de paturi, Compartiment de Recuperare, Medicina Fizică şi Balneologie (cu bază de tratament), cu 20 de paturi, Compartiment Primire Urgențe.

Fig. 140 - Spitalul orăşenesc „Sf. Spiridon" – Mioveni (foto, 2009, colecția instituției)

De asemenea, spitalul dispune de o farmacie, laborator de analize medicale şi explorări funcționale, compartiment de radiologie şi imagistică medicală, ambulatoriu integrat cu cabinete în specialitățile enumerate mai sus. Personalul medical în prezent este format din 20 de cadre medicale cu studii superioare şi 43 cu studii medii.

Spitalul de Geriatrie şi Boli Cronice „Constantin Bălăceanu Stolnici", Ştefăneşti. Se află la 5 km de municipiul Piteşti, într-o zonă de deal, cu păduri şi vii, ferit de poluare şi alți factori nocivi sănătății. Este singurul spital din regiunea Muntenia care acordă servicii medicale complete vârstnicului, în concordanță cu nevoile acestuia.

A luat ființă la 1 septembrie 1955, la un an de la înființarea Uzinei de Piese Auto Colibaşi, sub forma unei Policlinici care deservea muncitorii de la uzină, sub tutela căreia se afla. Astfel, în 1957 este atestat cu trei secții: interne, pediatrie, chirurgie, cu aproximativ 120 de paturi. Pe parcurs, datorită necesităților şi cerințelor spitalului, se mai dezvoltă secția ginecologie-obstetrică, cu 25 de paturi

În anul 1959, spitalul trece în subordinea raionului Piteşti, devenind Spitalul Muncitoresc, Ştefăneşti, pentru ca în anul 1961 să treacă sub tutela şi conducerea Secției Sanitare a Oraşului Piteşti. Din anul 1965, ca organizare, era alcătuit din spital, policlinică şi dispensarul Uzinei de Piese Auto, Colibaşi. Spitalul avea la acea dată patru secții: Chirurgie, cu 50 de paturi, Interne, cu 50 de paturi, Ginecologie- Obstetrică, cu 25 de paturi, Pediatrie, cu 25 de paturi. Deținea, de asemenea, un laborator, Serviciu de Radiologie, iar în incinta spitalului funcționa farmacia.

Policlinica avea următoarele cabinete: Interne, Stomatologie, Chirurgie, Dermatologie, Oftamologie, O.R.L., Ginecologie, Pediatrie.

Până în anul 2006 s-a numit Spitalul de Boli Cronice, Ştefăneşti, schimbându-şi denumirea apoi în Spitalul de Geriatrie şi Boli Cronice „Constantin Bălăceanu Stolnici", Ştefăneşti, după numele omului de ştiinţă român, medic neurolog, membru de onoare al Academiei Române, originar din judeţul Argeş.

Fig. 141 - Spitalul de Geriatrie şi Boli Cronice „Constantin Bălăceanu Stolnici", Ştefăneşti (foto, 2013, colecţia Centrului Cultural „Bratianu", Ştefăneşti)

În prezent, spitalul are următoarea structură: Secţia Geriatrie (46 de paturi), cu Compartiment de Recuperare Fizică Medicală (15 paturi) şi Secţia Cronici (25 de paturi), cu Compartiment Îngrijiri Paliative (20 de paturi), deci un total de 106 paturi. Personalul care acordă îngrijiri este format din 10 medici specialişti, 35 de asistenţi medicali şi 35 de persoane ce compun rezerva auxiliară.

Spitalul „Dr. Ion Crăciun", Călineşti. Conform unui raport asupra situaţiei judeţului, alcătuit de prefectul judeţului Muşcel, în urma circularei din 9 noiembrie 1914, se certifică existenţa unui spital rural în comuna Călineşti, cu numele „Regele Carol I", înfiinţat în 1906, cu ocazia jubileului împlinirii a 40 de ani de domnie ai Regelui Carol I. Spitalul a fost construit între anii 1906 şi 1908 şi a funcţionat cu o singură secţie - Medicină Generală – cu 25 de paturi şi un singur medic până în 1944. Din punct de vedere arhitectural, este un spital de tip pavilionar, construit din cărămidă şi învelit cu ţiglă. Primul medic al spitalului a fost Ioan Dumitrescu, care a funcţionat între anii 1908 şi 1916, fiind urmat de H. Machelarie, între 1916 şi 1925, şi Gheorghe Baludima, între anii 1925 şi 1938. De altfel, Spitalul din Călineşti a avut în anul 1938 următoarea încadrare: un medic, doi oficianţi sanitari, două infirmiere clasa I şi patru personal de serviciu.

În anul 1958 a luat fiinţă o policlinică pe lângă spital, cu cinci cabinete de specialitate, iar zece ani mai târziu, în 1968, spitalul avea 145 de paturi, fiind încadrat cu 14 medici de diferite specialităţi.

În 1985 s-a dat în folosinţă noul pavilion al spitalului, o construcţie modernă, de 4.900 m²,

începută în anul 1977, proiectată de Institutul de Proiectări „Carpați”, sub conducerea arhitectului Ana Vasilescu.

Spital general, deservind o populație de circa 50 000 de locuitori din 12 comune arondate, purtând numele „Dr. Ion Crăciun”, cel care a slujit mulți ani instituția. Are în structură un număr de 101 de paturi împărțite în următoarele secții: A.T.I. cu cinci paturi, Medicina Internă, cu 30 de paturi, Obstetrică - Ginecologie, cu 25 de paturi, Pediatrie, cu 26 de paturi, Chirurgie Generală, 15 de paturi. Structura spitalului mai includea Camera de Gardă, Blocul Operator, Sterilizarea, Laboratorul de Analize Medicale, Laboratorul de Radiologie şi cel de Ecografii.

Fig. 142 - Spitalul „Dr. Ion Crăciun“ – Călineşti (foto, 2012, colecția instituției)

Prin H.G. nr. 808 din 10 august 2011, spitalul a fost desființat, iar structurile de sănătate precum şi personalul de specialitate medico- sanitar, auxiliar sanitar şi administrativ au fost preluate de către Spitalul Orăşenesc „Sf. Spiridon” din Mioveni cu avizul Ministerului Sănătății.

Pentru optimizarea şi eficientizarea sistemului de asistență medicală, cât şi pentru îmbunătățirea accesului la serviciile de sănătate a populației din județul Argeş, la sfârşitul anului 2012 a fost înființat Spitalul de Boli Cronice din Călineşti prin H.G. nr.1170 din 4 decembrie 2012.

Spitalul „Dr. Teja Papahagi“, Domneşti. Comuna Domneşti a fost declarată stațiune climaterică la 26 februarie 1936, prin decizia Ministerului Sănătății Publice, publicată în Monitorul Oficial nr. 50/ 1936.

Cu decizia nr. 140753, din 17 septembrie 1936, Ministerul Sănătății Publice a dispus întocmirea planurilor noului pavilion de la Dispensarul „Prof. Dr. I. Cantacuzino” din Domneşti. În martie 1937 au început lucrările, iar în iunie 1937 au şi fost terminate. Valoarea lucrărilor şi a inventarului nou s-a ridicat la suma de 610000 lei, iar „arhitect” a fost dr. Constantin Teja Papahagi. De-a lungul timpului au mai fost adăugate noi pavilioane sau clădiri anexe, însumând o suprafață totală de 15 010 m², din care 2 588 m² suprafață construită.

Fig. 143- Unul dintre pavilioanele Spitalului „Dr. Teja Papahagi“ – Domneşti
(foto, 2012, colecţia instituţiei)

Conform prevederilor H.G. nr. 212/2011 pentru aprobarea Programului de interes naţional „Dezvoltarea reţelei naţionale de cămine pentru persoane vârstnice”, au fost demarate procedurile de transformare a spitalelor din Domneşti, Mozăceni şi Rucăr, în cămine pentru persoane vârstnice, devenind instituţii cu personalitate juridică în subordinea Consiliului Judeţean Argeş.

În prezent în locaţia fostului spital funcţionează: Centrul de Sănătate Multifuncţional, aflat în subordinea Spitalului Judeţean Argeş; Centrul de Permanenţă, subordonat Consiliului Local Domneşti; Centrul de Zi pentru Copii cu Dizabilităţi „Şanse Egale”, în cadrul Direcţiei Generale pentru Asistenţă Socială şi Protecţia Copilului Argeş. În perspectivă se doreşte înfiinţarea unei unităţi medico-sociale.

Spitalul de Psihiatrie „Sf. Maria“, Vedea. Este o unitate sanitară de monospecialitate care deserveşte întreaga populaţie de vârstă adultă a judeţului, în colaborare cu celelalte unităţi de psihiatrie din judeţ.

Funcţionează din anul 1965 cu titulatura de „Cămin spital de Copii Neuropsihiatrici“, având o capacitate de 150 de locuri. Din martie 1969, acest cămin a fost reprofilat pentru bolnavi neuropsihic cronic, cu 200 de locuri, iar de la 1 septembrie 1969 funcţionează ca spital de neuropsihiatrie pentru adulţi şi copii. Spitalul îşi desfăşoară activitatea în două pavilioane situate la 1 km distanţă unul faţă de celălalt. Din anul 1991 funcţionează ca spital de neuropsihiatrie pentru adulţi, iar din anul 1998 se numeşte Spitalul de Psihiatrie „Sf. Maria“, cu o capacitate de 211 locuri.

Fig. 144 - Unul dintre pavilionele Spitalului de Psihiatrie „Sf. Maria“- Vedea
(foto, 2012, colecția instituției)

În prezent, spitalul este structurat pe secții astfel: Secția I, cu 50 de paturi, Secția II, cu 50 de paturi, Secția III, cu 55 de paturi şi Secția IV, cu 56 de paturi, având un număr total de 211 paturi. În secțiile I şi III sunt internați pacienți cu afecțiuni acute, iar în secțiile II şi IV, bolnavi cu afecțiuni cronice. Atelierele de terapie ocupațională şi ergoterapie înființate sau în curs de înființare creează posibilitatea utilizării terapiilor alternative alături de chimioterapie. Serviciile de îngrijire au în vedere pacienții adulți pentru toate grupele de afecțiuni psihice. Resursele umane ale spitalului totalizează 140 de persoane, dintre care şase medici psihiatri (unul rezident), patru psihologi, doi asistenți sociali, un biolog specialist, 42 personal sanitar mediu, 41 personal sanitar auxiliar, 43 personal auxiliar şi un preot. Printre personalitățile care şi-au desfăşurat activitatea în cadrul spitalului trebuie amintit doctorul Radu Constantin care a desfăşurat o intensă activitate, conducând spitalul în perioada 1967-1994.

Spitalul Pneumoftiziologie „Sf. Andrei“, Valea Iaşului. Construcția Sanatoriului Valea Iaşului a început în anul 1939, la propunerea primului ministru de atunci Armand Călinescu şi a fost finalizată zece ani mai târziu, în anul 1949, fiind deservit la inaugurare de un medic, un farmacist, patru asistenți- şefi, patru asistente medicale. Arhitectul D. Ghiță a proiectat clădirea după modelul sanatoriului Davos din Elveția, pe o suprafață de 7 653 m² . În jurul clădirii monobloc, cu o înălțime de 13, 5 m, se află un teren de circa 30 000 m².

Fig. 145 - Spitalul Pneumoftiziologie „Sf. Andrei“ - Valea Iaşului
(foto, 2012, colecţia instituţiei)

Este amplasat la o distanţă de 5 km de municipiul Curtea de Argeş, fiind situat pe versantul unui deal. Spitalul oferă tratament de specialitate pentru următoarele afecţiuni: tuberculoză primară şi secundară, pneumonii virale, bronşite acute şi cronice, astm bronşic, chist hidratic, tumori pulmonare, precum şi pentru alte afecţiuni. În prezent, spitalul are trei secţii în cadrul cărora lucrează zece cadre medicale cu studii superioare (şapte medici, un biochimist, un farmacist, un profesor C.F.M.) şi 49 de asistenţi medicali.

Spitalul Pneumoftiziologie Cronici, Leordeni. A fost construit între anii 1954 şi 1956, ca spital subordonat Ministerului Petrolului, iar în 1973 a fost preluat de Ministerul Sănătăţii, astăzi fiind subordonat Consiliului Judeţean Argeş. La înfiinţare avea 151 de paturi, în trei pavilioane, funcţionând cu secţiile: Medicină Internă, Chirurgie şi O.R.L., Policlinică, Laborator radiologie şi Stomatologie. În 1976 s-au desfiinţat secţiile de Chirurgie şi O.R.L. În perioada 1981 şi 1985, a funcţionat ca spital rural, cu 151 de paturi şi două secţii: Boli Pulmonare Cronice Netuberculoase, cu 55 de paturi, şi Boli Interne, cu 96 de paturi.

Fig. 146 - Spitalul Pneumoftiziologie Cronici – Leordeni
(foto, 2012, colecția instituției)

Din 1985, spitalul a fost reprofilat funcționând cu 121 de paturi, ca spital de specialitate cu două secții: Boli Pulmonare Cronice Netuberculoase, cu 61 de paturi, şi Boli Cronice, cu 60 de paturi. De asemenea, în anul 1993, a fost reorganizat ca spital pentru bolnavi cronici, cu o singură secție şi un număr de 60 de paturi. De la 1 iunie 1996, unitatea funcționează ca Spital de Pneumoftiziologie Cronici, cu 80 de paturi şi o singură secție de pneumoftiziologie. Din luna mai 2003, Spitalul de Pneumoftiziologie Cronici funcționează cu 110 paturi şi cu o singură secție de pneumoftiziologie, pentru ca în 2005 să funcționeze tot cu 110 paturi, dar cu două secții: Pneumoftiziologie I Cronici, cu 60 de paturi, şi Secția de Pneumoftiziologie II Cronici cu 50 de paturi. Din anul 2007, primeşte denumirea Spitalul de Pneumoftizilogie, Leordeni. Astăzi, spitalul are o suprafață totală de 15 476 m², cu un parc amenajat pe o întindere de 8.216 m², având 110 paturi, cu două secții de boli pulmonare, în cadrul cărora lucrează opt cadre medicale cu studii superioare şi 30 de cadre medicale cu studii medii.

Spitalul de Boli Cronice, Rucăr. Construcția spitalului a început în anul 1937, pe terenul unei foste cazărmi militare, având o suprafață de 1800 m². Dat în folosință în anul 1940, a avut la inaugurare un număr de 120 de paturi cu un personal de 36 de cadre medicale şi două secții: Medicină internă şi Chirurgie.

Fig. 147 - Cămin Persoane Vârstnice Rucăr
(foto, 2013, colecția Primăriei Rucăr)

S-a remarcat în activitatea sanitară a spitalului de-a lungul timpului medicul chirurg Remus Roşca, mulţi ani şef al instituţiei. În momentul de faţă, unitatea sanitară poartă denumirea de Cămin pentru Persoane Vârstnice Rucăr, cu perpectiva transformării în unitate medico-socială.

Spitalul de Recuperare pentru Deficienţi Motori din Brădetu. Este situat în nordul judeţului Argeş la poalele munţilor Făgăraş, pe cursul superior al râului Vâlsan, la 626 de metri altitudine. Primul izvor de apă minerală de la Brădet a fost descoperit în anul 1888 de Ion Niculescu, fotograf şi telegrafist în Bucureşti.

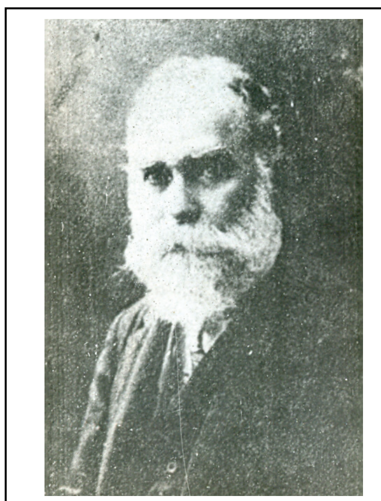

Fig. 148 - Ioan Niculescu[273]

„De la Ioan Niculescu, descoperitorul apelor minerale de la Brădet, ne-au rămas următoarele informaţii: „Eram bolnav de cord, de ficat şi de stomac, sufeream de 4 ani de aceste boli, în care timp niciun doctor nu mi-a dat de leac, şi îngrijat de moarte, mi-am făcut testamentul în Bucureşti[...]. După facerea testamentului, în anul 1888, am plecat greu bolnav, la locul meu natal, în comuna Vâlsăneşti jud. Argeş, de acolo am mers pe Râul Vâlsan în sus spremunte, până la cel din urmă sat, ce se numeşte Brădetul, cu credinţa că în această localitate am să descoper un izvor mineral, a cărui apă întrebuinţând-o să mă facă pe deplin sănătos, şi iată că l-am descoperit, cale de 30 minute pe jos, mai sus de Satul Brădetu, pe albia râlui Vâlsan, partea despre apus de râu

Era un izvor puţin unoscut de oamenii din localitate sub denumirea ‹Puturosul›, a cărui apă, mirosind a pucioasă nu se utiliza de oameni. Călătorii din alte ţări nu puteau pătrunde aci, nefiind nici drum de căruţă, nici măcar potecă de picior. Subsemnatul, sosind aici bolnav în 1888, am pus oameni de au făcut potecă, au săpat apoi o groapă mai la vază, pe care au pardosit-o cu piatră, şi în care s-a tras isvorul limpede şi curat. De la groapă, izvorul se scurge în râul Vâlsan la distanţă de 3 metri. Ca locuinţă, mi-am construit aci o colibă de lemn, în care m-am adăpostit 3 luni de zile, până ce m-am făcut pe deplin sănătos. După mine, au mai venit la izvor şi alţi suferinzi, cari au făcut cură cu această apă şi toţi s-au făcut sănătoşi. [...]

Acum, în fiecare an, izvorul mineral din Brădet este frecventat de 200-300 suferinzi cari vin din mari depărtări, aici la cură gratuită [...]. “ (Din „Monografia satului şi staţiunii balneo-climatice Brădet- Argeş”, alătuită de Tatiana N. Bobancu, Tiparul Cartea Românească, Bucureşti, 1934, p.26-28).

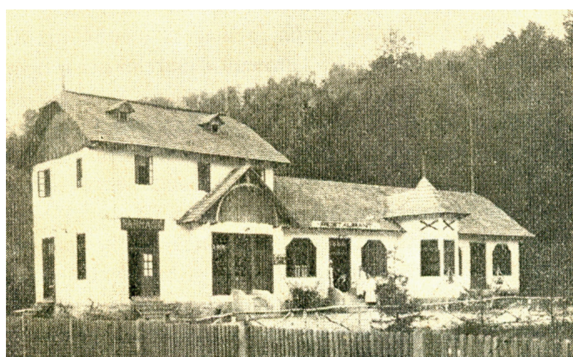

Fig. 149 - Farmacia şi restaurantul Băilor[274]

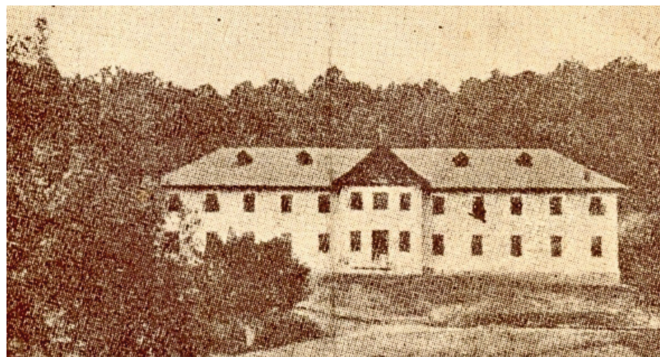

Fig. 150 - Hotelul Băilor[275]

---

[273] Tatiana N. Bobancu, *Monografia satului şi staţiunii balneo-climatice Brădet-Argeş,* Tiparul „Cartea Românească”, Bucureşti, 1934, p.17.
[274] *Ibidem*, p.43.
[275] *Ibidem*, p.52.

Clădirea spitalului de recuperare a fost construită, în anul 1975, în vederea folosirii efectelor benefice ale apei sulfuroase, descoperite în anul 1888.

Construcţia, de tip monobloc, cu opt niveluri, a fost proiectată de Institutul de Proiectări Argeş şi avut la inaugurare 250 de paturi. Scopul construirii acestui spital a fost de a reda forţa de muncă pacienţilor cu afecţiuni locomotorii, posttraumatice, postoperatorii, reumatice şi neurologice.

Fig. 151 - Izvor de apă minerală
(site „Descoperă zona Brădetu, Argeş”
http://amfostacolo.ro/25.05.2013)

Fig. 152 - Noul local al Băilor Brădet
(site „Descoperă zona Brădetu, Argeş”
http://amfostacolo.ro/25.05.2013)

În prezent, structura organizatorică, aprobată prin Ordinul nr. 679/02.02.2010, cuprinde: Secţia de Recuperare Medicală I, cu 70 de paturi; Secţia de Recuperare Medicală II, cu 65 de paturi; Secţia de Recuperare Medicală III, cu 65 de paturi; farmacie cu circuit închis; Laborator de Recuperare, Medicină Fizică şi Balneologie (bază de tratament).

Spitalul este deservit de 11 cadre medicale cu studii superioare şi 42 cu studii medii.

Spitalul de Boli Cronice din Mozăceni. Bazele au fost puse la finalul secolului al XIX-lea, mai exact la 23 aprilie 1883, când, la sugestia şi cu truda forurilor obşteşti, se obţine aprobarea pentru construirea spitalului. Preotul Petre Muzicescu, parohul localităţii, dăruieşte două hectare în lunca Dâmbovnicului, necesare construirii clădirii spitalului şi anexelor. Planurile clădirilor au fost făcute de către o echipă de arhitecţi italieni, la cererea doctorului Carol Davila. Spitalul deţinea 13 pavilioane construite între anii 1883 şi 1972 şi a avut pe parcursul timpului mai multe denumiri. Primele trei pavilioane au fost construite de către arhitecţi italieni la sfârşitul secolului al XIX-lea, următoarele zece în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Fig. 153 - Spitalul de Boli Cronice Mozăceni
(foto, 2008, colecţia instituţiei)

Fig.154 - Centrul de Permanenţă şi Asistenţă Medicală Mozăceni (foto, 2012,colecţia instituţiei)

Conform prevederilor H.G. nr. 212/2011 pentru aprobarea Programului de interes național „Dezvoltarea rețelei naționale de cămine pentru persoane vârstnice”, au fost demarate procedurile de transformare a spitalelor din Domneşti, Mozăceni şi Rucăr, în cămine pentru persoane vârstnice. Din 2012, funcționează un cămin pentru persoane vârstnice, aflat în subordinea Consiliului Județean Argeş şi Centrul de Permanență şi Asistență Medicală, în subordinea Consiliului Local.

Unitatea de Asistență Medico-Socială, Deduleşti. A fost înființată în anul 1918 şi se află situată la circa 45 km vest de oraşul Piteşti. Clădirile unității au fost construite în perioada Primului Război Mondial, funcționând ca depozit de armament. După terminarea războiului a devenit spitalul satului Deduleşti, iar în anii ’70 a aparținut Spitalului Județean Argeş. Începând cu luna septembrie a anului 2003 trece în subordinea Consiliului Județean Argeş şi funcționează, de la 1 aprilie 2004, ca Unitate de Asistență Medico-Socială.

Este o instituție publică specializată, cu personalitate juridică şi acordă servicii medicale şi de îngrijire, precum şi servicii sociale persoanelor cu nevoi medico-sociale din județul Argeş. Serviciile unității sunt integrate cu alte tipuri de servicii de sănătate şi educație, pe categorii de vârstă, diagnostic medical şi social al beneficiarilor. Grupurile țintă sunt persoane care au probleme legate de vârstă, sărăcie sau lipsa unei locații. Capacitatea totală a unității este de 25 de paturi, iar în prezent unitatea este deservită de un medic şi şase asistente.

Unitatea de Asistență Medico-Socială, Şuici. A fost înființată prin Hotărârea Consiliului Județean Argeş, nr.107/20 octombrie 2003, în locul Centrului de Plasament Special. Construcția a început încă din anul 1926, fiind destinată Şcolii de Meserii „Constantin Miculescu- Şuici“.

De-a lungul timpului, aceasta îşi schimbă denumirea, urmând ca între anii 1962 şi 1963, să ia ființă „ Şcoala Specială nr. 23 - Şuici“, pentru copiii cu handicap de intelect.

Fig. 155 - Unitatea de Asistență Medico-Socială din Şuici
(foto, 2012, colecția instituției)

Prezenta Unitate de Asistență Medico-Socială este amplasată în nord-vestul județului Argeş, la 21 de km de municipiul Curtea de Argeş, pe râul Topolog. Cu această destinație unitatea funcționează din data de 21 iunie 2004, fiind încadrată cu un medic, patru asistenți medicali şi personal sanitar auxiliar, dezvoltându-se pe măsură ce se internau bolnavii. Astfel, în noiembrie 2006, s-a aprobat extinderea unității la o capacitate de 120 de locuri, în urma reabilitării unui pavilion. Este o instituție publică specializată, cu personalitate juridică, în subordinea Consiliului Județean Argeş; se întinde pe o suprafață de 35.420 m², din care 5.803 m² construcții.

Unitatea acordă servicii medicale (doi medici, 14 asistenţi medicali şi personal sanitar auxiliar); servicii sociale (doi asistenţi sociali, un educator specializat) şi servicii conexe actului medical (un ergoterapeut).

Serviciul Judeţean de Ambulanţă Argeş. A făcut parte din cadrul Spitalului Judeţean Argeş până la 1 iulie 1995 când, prin Ordinul Ministerului Sănătăţii, nr. 923/1995, a devenit unitate sanitară cu personalitate juridică. Are în componenţă, pe lângă staţia centrală din Piteşti, un număr de opt microstaţii. Asistenţa medicală acordată prin intermediul celor două compartimente (Compartimentul de Asistenţă medicală de urgenţă şi transport medical asistat şi Compartimentul de Consultaţii de urgenţă şi transport sanitar neasistat) se face cu un număr de 34 de medici şi 124 de asistenţi medicali. În prezent Serviciul deţine 55 de ambulanţe.

În cadrul procesului de descentralizare din domeniul sănătăţii prin transferul atribuţiilor şi competentelor exercitate de Ministerul Sănătăţii către autorităţile administraţiei publice locale, Consiliul Judeţean Argeş a preluat, conform O.U.G. nr.48/2010, H.G. nr. 529/2010 şi a O.M.S. nr. 910, managementul asistenţei medicale la următoarele 14 unităţi medicale (Spitalul Judeţean de Urgenţă – Piteşti, Spitalul de Pediatrie – Piteşti, Spitalul de Pneumoftiziologie „Sf. Ilie" – Piteşti, Spitalul de Pneumoftologie – Câmpulung, Spitalul de Boli Cronice Rucăr, Spitalul de Recuperare - Brădet, Spitalul „dr. Teja Papahagi" – Domneşti, Spiatalul de Pneumoftiziologie „Sf. Andrei" – Valea Iaşului, Spitalul de Geriatrie şi Boli Cronice „Constantin Bălăceanu – Stolnici" – Ştefăneşti, Spitalul „dr. Ion Crăciun" – Călineşti, Spitalul de Pneumoftiziologie – Leordeni, Spitalul Orăşenesc „Regele Carol I" – Costeşti, Spitalul de Boli Cronice – Mozăceni, Spitalul de Psihiatrie „Sf. Maria" - Vedea).

Ulterior, prin H.G. nr. 1142 din 17.11.2010 s-a aprobat desfiinţarea Spitalului de Pneumoftiziologie „Sf. Ilie"- Piteşti, cu sediul în municipiul Piteşti, str. Negru-Vodă, nr. 53 ca unitate cu personalitate juridică şi preluarea acestuia ca secţie de specialitate de către Spitalul Judeţean de Urgenţă Piteşti.

Conform prevederilor H.G. nr. 212/2011 pentru aprobarea Programului de interes naţional „Dezvoltarea reţelei naţionale de cămine pentru persoane vârstnice", au fost demarate procedurile de transformare a spitalelor din Domneşti, Mozăceni şi Rucăr, în cămine pentru persoane vârstnice, devenind instituţii cu personalitate juridică în subordinea Consiliului Judeţean Argeş.

La finele anului 2011 Spitalul Pneumoftiziologie din Câmpulung a fost preluat de către Consiliul Local Câmpulung, la solicitarea acestuia.

Centrul de Îngrijire şi Asistenţă din Piteşti. Vechiul azil de bătrâni a fost construit în 1934, pe cheltuiala bucureşteanului Ion Stănescu, care a primit, ca recunoştinţă, la 16 iulie 1934, din partea Consiliului Comunal Piteşti, titlul de „Cetăţean de Onoare" al oraşului[276]. Construcţia s-a aflat pe strada Trivale, nr. 28, unde, astăzi, se află biserica Adventistă.

[276] Teodor Mavrodin, *Istoria Primăriei Piteşti,* Editura Pământul, 1996, p.177.

Fig. 156 - Azilul de Bătrâni (astăzi demolat; foto, 1970, colecția Muzeului Județean Argeș)

Amplasat în partea de nord-vest a municipiului Pitesti, în cartierul Găvana III, în imediata vecinătate a Spitalului Județean Argeş, Centrul de Îngrijire şi Asistență Piteşti[277] este o instituție care asigură servicii de îngrijire, asistență medico-socială şi de recuperare- readaptare persoanelor adulte cu handicap.

Fig. 157 - Centrul de Îngrijire şi Asistență (foto, 2013, colecția Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu"Argeş)

[277] Informații de la Centrul de Îngrijire şi Asistență www.cjarges.ro/25.05.2013.

Instituția a fost înființată în anul 1977 sub denumirea de „Cămin Spital Bolnavi Cronici Adulți", iar începând cu anul 2002, prin Legea 519/2002, își schimbă denumirea în „Centru de Îngrijire şi Asistență", subordonată Direcției Generale de Asistență Socială şi Protecția Copilului Argeş. În prezent, finanțarea instituției este asigurată din fonduri alocate de Consiliul Județean, din contribuțiile beneficiarilor şi din sponsorizări. Capacitatea centrului este de 45 de camere (22 camere tip garsonieră (care dispun de baie proprie şi sunt ocupate de trei persoane; restul de 23 camere fiind ocupate de maxim cinci persoane).

Centrul dispune de două cabinete medicale, trei săli de tratament, un cabinet stomatologic (care asigură tratamente de specialitate gratuite), un punct farmaceutic (care asigură medicația de urgență), un cabinet de consiliere psihologică, o sală de kinetoterapie şi o sală de gimnastică, dotate cu aparatura necesară recuperării fizice a bolnavilor, o bibliotecă, două cluburi şi o sală de ergoterapie, în cadrul cărora se desfăsoară activități recreativ- culturale (lectură, tricotat, cusut, jocuri de table, şah, rummy, vizionări TV); o centrală termică, un bloc alimentar, o spălătorie-curățătorie, o cameră pentru depozitarea lenjeriei, un atelier de croitorie şi o biserică ortodoxă.

Asistența medicală curentă şi de specialitate, activitatea de recuperare şi de îngrijire permanentă a persoanelor cu handicap asistate este asigurată de: doi medici primari, specialişti în medicină generală, un medic stomatolog, un psiholog, doi kinetoterapeuți, 25 asistenți medicali, un asistent fizioterapie, un maseur, un asistent medical igienă, trei ergoterapeuți, 56 infirmiere şi 17 îngrijitoare curățenie.

Farmaciile din zona Argeş - Muşcel. Primele dinte acestea, numite într-o primă etapă a funcționării lor spițerii, s-au înființat la Piteşti, Câmpulung şi Curtea de Argeş. Cei dintâi farmacişti din regiunea Argeş- Muşcel nu au fost localnici, ci erau străini, cu diplome obținute în țări din Occident. Veniți ca investitori sau simpli căutători de slujbe, ei au fost: Samuel Wolff, Hans Pieter Berger, Iosef Eitel, Johann Sonntag, Johann Miskoltzi, Scarlat Eitel, Wilhelm Weinhold[278]. Unii nu au avut oficinele lor, dar au preparat medicamente pentru argeşeni şi musceleni. Este şi cazul lui Hans Pieter Berger, pe care documentele îl atestă în 1838 ca farmacist în Câmpulung.

Cea dintâi farmacie din Ocrugul 4 Argeş- Muşcel a fost înființată la Piteşti, în 1839, de Iosef Eitel din Bucureşti. Cum însă el nu îşi luase încă diploma, fratele său mai mare, Friederich Eitel, era titularul farmaciei, urmând să o transfere lui Iosef, după absolvirea studiilor de farmacie la Pesta[279].

La 16 februarie 1840, Johann Sonntag înființează cea de-a doua „spițerie" cunoscută, numită *Salvator*, situată pe strada Mare din Piteşti, numită până în 1950 strada Şerban-Vodă. O va vinde însă în anul 1842 lui Iosef Eitel, întors de la Pesta în 1841, cu diplomă de farmacist, pe care o uneşte cu a lui. Dar în 1845, Iosef Eitel a vândut farmacia din Piteşti pentru a-şi deschide o farmacie în Râmnicu Vâlcea, unde s-a şi mutat. Nu se ştie încă numele cumpărătorului farmaciei *Salvator* din Piteşti, dar este cert că la 20 octombrie 1853 proprietarul acesteia a devenit Eduard Jekel, care a obținut diploma de farmacist la Viena. Se pare că el avea şi un salariat, farmacist de profesie, Wilhelm Weinhold. După 40 de ani, în 1893, farmacia „Salvator" a fost vândută de Eduard Jekel lui George Schirkanyer, care îşi luase licența în farmacie la Gratz.

La 20 august 1847, Ştefan Babich, cu numele scris uneori Babic, a deschis în Piteşti o farmacie nouă, numită *Esculap.* Într-un act datat 1869, el era numit „farmacistul Județului Argeş". În 1874, Farmacia *Esculap* a devenit proprietatea farmacistului Friederich Sifft, după care, în 1898, a fost cumpărată de Ernest Schiel, care îşi făcuse studiile de farmacie la Bucureşti.

Tot în anul 1898, este menționată o altă farmacie, deținută de Ştefan D. Orezeanu, farmacia Modernă. Situată în fosta piață ,,Sfântul Gheorghe" din Piteşti, este arendată, după moartea proprietarului, în 1899, de către văduva Orezeanu, farmacistului Panait Staver, licențiat la Bucureşti.

La Câmpulung Muşcel, în 1842, farmacistul Johann Miskoltzi (Ion Mişcolț), autorizat printr-un hrisov domnesc, a deschis farmacia *Sfânta Treime*, cea dintâi din fostul județ Muscel şi a

[278] Honorius Popescu, Maria Vlădău, *Farmaciile din Ținutul Argeş -Muşcel de-a lungul timpului*, Editura Saga, Cluj-Napoca, 2009 p.11.
[279] *Ibidem*, p.39.

treia din Ocrugul 4 Argeş-Muşcel[280]. În 1849, farmacia a fost cumpărată de farmacistul Ludwig Drexler, pentru ca în 1861 să fie vândută farmacistului Ştefan Schváb, proaspăt licenţiat al Şcolii de Farmacie din Bucureşti. Fiind cea mai longevivă din întreg ţinutul Argeş- Muşcel, cu o durată de 107 ani, farmacia *Sfânta Treime* a avut mai mulţi proprietari, printre care îi amintim pe: Friedrich Paul, Josef Mildt, Alexandru Vârlănescu, Iosif Jurac şi Nicolae Dimitriu.

Tot în Câmpulung Muşcel este atestată o farmacie, în proprietatea lui Alexandru Bute, în anul 1893, pe strada Negru-Vodă, nr. 114. Factorul decisiv pentru ca în oraş să fie nevoie de a doua oficină înainte de a se încheia secolul al XIX-lea a fost creşterea numărului de locuitori.

În anul 1844, adică la doi ani după deschiderea farmaciei *Sfânta Treime* din Câmpulung, doctorul Dimitrie Kapitanovici a semnalat într-un raport înfiinţarea unei oficine în Curtea de Argeş. Era prima farmacie din Curtea de Argeş şi a patra din ocrugul Argeş - Muşcel şi aparţinea lui Scarlat Eitel despre care se presupunea că era fratele mai mic al lui Friederich Eitel[281]. Nu sunt date despre activitatea şi durata existenţei farmaciei lui Scarlat Eitel, dar este sigur că până în 1847 fusese închisă. Se poate crede că, din cauza numărului mic de locuitori, nu a fost rentabilă pentru proprietar, iar el a desfiinţat-o în scurt timp.

Peste două decenii de la deschiderea primei farmacii în Curtea de Argeş, apărea, în 1864, farmacia *Independenţa,* sub patronajul lui Alois Fintner, care obţinuse diploma la Pesta, în 1856. El o vinde însă în 1874 sasului Iosef Graffius, care, la rândul său, o vinde peste cinci ani, în 1879, lui Zoe A. Merişeanu care nu era însă farmacistă. În 1881, farmacia a fost vândută Mariei D. Voulf, de asemenea nespecialistă, dar care era căsătorită cu farmacistul Dimitrie Ioaniu.

Prin urmare, de-a lungul secolului al XIX- lea, în zona Argeş- Muşcel s-au înfiinţat opt farmacii, toate în oraşe. De asemenea, fiecare primărie comunală trebuia să deţină o trusă cu medicamente, denumită „farmacia comunală“, parte a unei activităţi sociale mai largi.

În prima jumătate a secolului al XX- lea, numărul farmaciilor din judeţele Argeş şi Muşcel se va înmulţi odată cu creşterea populaţiei. Astfel, în 1921, normele au permis transformarea în farmacii a două drogherii situate în centrul oraşului Piteşti. Acestea au fost *Aquila* şi *Nova.* În 1930, totalizând cu suburbiile peste 25000 de locuitori, în Piteşti erau şapte farmacii, ai căror proprietari erau N. N. Bobancu, T. Cerchez, G. Găluşcă, N. Iliescu, Ernst Schiel, G. Schirkanier, P. Staver. La data de 13 iunie 1948 a avut loc, în Piteşti, o reuniune profesională a farmaciştilor din judeţele Argeş, Muşcel, Dâmboviţa, Olt, Teleorman şi Vâlcea.

Numărul farmaciilor a crescut continuu, ajungându-se la începutul anului 1949, în oraşul Piteşti, la 17 farmacii particulare.

În anul 1926 apare o primă farmacie şi la Costeşti, proprietatea Nataliei Udrişte Petrovan[282]. Această farmacie a durat până în 1942, an în care se închide. Au existat câţiva ani în care localitatea nu a avut nici o farmacie publică, însă cu eforturile depuse de farmaciştii piteşteni expropriaţi N. N. Bobancu, Petre G. Ionescu şi Franca Pedi, se deschide Farmacia Nr. 6 din Costeşti.

În mediul rural, farmaciile apar mai târziu decât în oraşe, o explozie a deschiderii acestora înregistrându-se în anul 1942 în 13 comune.

Un eveniment care a umbrit viitorul dezvoltării farmaciilor private s-a întâmplat în 2 aprilie 1949, când, prin Decretul nr. 134, a început naţionalizarea farmaciilor, mai întâi a acelora de la oraşe, urmând ca, după patru ani, în 1953, să fie naţionalizate şi cele din mediul rural. Astfel, în Piteşti, s-au naţionalizat 17 farmacii, în Curtea de Argeş patru, în Câmpulung opt, iar în 1953 au fost naţionalizate 23 de farmacii din mediul rural. Farmaciile naţionalizate erau conduse şi aprovizionate prin depozitul Centrofarm- Piteşti devenit apoi Oficiul Farmaceutic Piteşti.

După căderea comunismului în 1989, farmaciile publice au fost transferate în proprietatea farmaciştilor. În plus, a fost creată posibilitatea alinierii la normele înscrise în carta farmaciei europene.

[280] *Ibidem* p.45.
[281] *Ibidem* p.48.
[282] *Ibidem* p.107.

CAPITOLUL IV
ASPECTE DIN VIAȚA ECONOMICĂ DE-A LUNGUL ISTORIEI

Meşteşugurile tradiționale

Economia naturală a fost o trăsătură specifică Evului Mediu, fiecare aşezare sau ținut asigurându-şi întreaga gamă a produselor necesare existenței propriei colectivități, ceea ce a contribuit la menținerea nivelului scăzut al tehnicii.

În secolele XIV-XV, locuitorii Țării Româneşti practicau vechile ocupații: agricultura, viticultura, pomicultura, albinăritul, pescuitul, prelucrarea lemnului, extragerea şi valorificarea bogățiilor subsolului. Ca principală ramură a producției, cultivarea pământului se făcea mai ales pe văile râurilor şi în regiunile deluroase, unde aşezările erau mai populate, înlocuirea aratrului de lemn cu brăzdarul de fier reprezentând progresul tehnic cel mai semnificativ din această perioadă.

Viticultura, „ramură specializată a agriculturii, era din cele mai vechi timpuri răspândită în țara noastră; ea aducea, în secolele XIV-XV, însemnate venituri stăpânilor feudali şi domniei şi era obiectul mai multor dări, dintre care una în bani, *perperul*, care a fost cea dintâi dare în bani cunoscută în Țara Românească. Vinul era unul din produsele româneşti ce lua drumul exportului"[1].

Mulțimea şi calitatea vitelor i-au impresionat pe străinii care au călătorit prin țările române, creşterea animalelor (vite, cai, oi, porci) reprezentând principalul izvor de venit, aspect argumentat de conținutul privilegiilor comerciale acordate Braşovului şi Liovului de domnii Țării Româneşti şi Moldovei, documente în care animalele apar ca principal articol de export al provinciilor de la sud şi est de Carpați. Alături de acestea, albinăritul, pescuitul, pădurea cu roadele şi vânatul ei constituiau nu doar resurse de hrană pentru populație, ci şi de însemnate venituri, mierea şi ceara, peştele şi vânatul de pădure constituind un capitol însemnat al exportului. Bogățiile subsolului - sarea, aurul, argintul şi fierul - se exploatau în mari cantități, această activitate economică fiind într-un stadiu înaintat.

În acest cadru economic, meşteşugurile din secolele XIV-XV erau dezvoltate diferențiat, în Transilvania acestea atingând un nivel de dezvoltare superior, meşteşugarii de aici, spre deosebire de cei din Țara Românească, fiind deja organizați în bresle.

Trebuie să consemnăm, pe domeniile feudale din Țara Românească, prezența unui număr considerabil de robi țigani care erau folosiți, în cadrul gospodăriei feudale, la munci diferite: mulți erau meşteşugari, în special fierari, alții, slugi de curte şi de casă. Menționăm că robii făceau parte integrantă din averea boierilor şi mănăstirilor, moştenindu-se ca şi averea imobilă; aceştia erau la dispoziția stăpânilor de pământ, care puteau să-i vândă, să-i dăruiască, să-i schimbe.

Venituri însemnate realizau stăpânii de domenii din dreptul exclusiv de a ține mori, teascuri, torcătorii, pive, din monopolul băuturilor şi din vămile interne existente pe domeniu – informații care se transmit prin documente scrise care vorbesc despre relațiile economice dintre categoriile sociale din perioadele respective.

Dezvoltarea meşteşugurilor tradiționale până în secolul al XIV-lea

Mărturii arheologice şi documentare. Au fost scoase la lumină dovezi arheologice provenind din cele mai vechi perioade: pe valea Mozacului, a fost descoperită prima unealtă pomiviticolă, săpăligă şi topor în acelaşi timp, lucrată dintr-o rocă dură şi folosită de locuitorii gumelnițeni de la Teiu, din sudul județului Argeş.

[1]Andrei Oțetea, Ion Popescu-Puțuri, Ion Nestor, Mihai Berza, Vasile Maciu, *Istoria poporului român*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1970, p.189.

În cadrul aşezărilor Coţofeni, se evidenţiază aşezarea fortificată de la Mozăceni, unde este semnalată descoperirea unui topor de bronz de tip Jaszladany[2].

În schimb, în cultura Glina (Glina III), există complexele de locuire de la Bucşeneşti- Lotaşi, „Solovanu", comuna Ţiţeşti, Domneşti, „Treime", Valea Iaşului - sit în care a fost descoperit, între altele, un creuzet, piesă unică în cultura Glina. La aşezarea de la Şerbăneşti, comuna Rociu, au fost semnalate fortificaţii din val de pământ, extrem de rare în cazul culturii Glina[3].

Unei faze evoluate a culturii Glina îi poate fi atribuit depozitul de topoare de aramă, descoperit pe Dealul Olarului din Râncăciov, comuna Călineşti[4]. Depozitul este alcătuit din trei topoare de aramă, realizate prin turnare.

Provenind din a doua epocă a fierului, ca material arheologic rezultat din vechile campanii de săpături arheologice (1940-1941 şi 1956-1972) ale lui Dinu V. Rosetti, la Cetăţeni-Argeş, câteva dintre piese sunt mărturii semnificative ale civilizaţiei locale[5]. Alături de bolul delian, aici au mai fost descoperite şi alte două fragmente din părţile inferioare ale unor imitaţii autohtone de cupe deliene, cunoscute tot din vechile săpături. De asemenea, au fost scoase la lumină şi piese de port şi podoabe cu caracter spectacular sau cu relevanţă cronologică: podoabele din complexele funerare şi de cult, fibulele, colierul (lanţul) din 16 segmente din sârmă de argint răsucită, sau mica piesă în formă de corn (simulacru de *rhyton*), obţinută prin rularea unei foiţe de aur, descoperită în 1960, pe terasa de pe malul stâng al Dâmboviţei, „în sectorul cu locuinţe"[6].

Prelucrarea metalelor. Metalurgia fierului s-a dezvoltat, în special la sfârşitul Hallstatt-ului şi începutul Laténe-ului, meşterii locali fabricând unelte şi arme în atelierele proprii. Cristalizarea şi răspândirea culturii geto-dacice pe teritoriul locuit a dus la generalizarea metalurgiei fierului şi la întemeierea unor centre metalurgice proprii, în care se exploatau minereurile de fier şi se prelucrau, aşa cum s-a descoperit în apropierea cetăţilor de pe vârfuri de munte. Nicovala descoperită la Cetăţeni[7] are formă de piron care poate fi fixat în butuc; alături, a fost găsit şi un cleşte.

Dintre obiectele de fier identificate în aşezări, trebuie menţionate şi uneltele de inventar agricol: brăzdare şi cuţite de plug, cosoare pentru vie, coase şi seceri, târnăcoape, greble, sape şi săpăligi. În săpături au mai fost găsite numeroase unelte meşteşugăreşti: topoare, dălţi, tesle, fierăstraie, rindele, cuţitoaie, sfredele, precum şi unelte de dulgherie[8].

Analiza depozitelor descoperite evidenţiază faptul că tesla, deşi foarte necesară dulgherului, este o unealtă foarte rară, fiind descrise două tipuri: tesla cu două braţe egale şi corp curbat, putând fi folosită alternativ şi la cioplirea lemnului şi tesla cu un singur tăiş în formă de ciocan[9].

Armele au fost şi ele confecţionate din fier, acesta conferindu-le mai mare rezistenţă şi fiind, totodată, mai uşor de procurat decât bronzul. În imaginile de pe Columna Traiană[10] şi de pe monumentul de la Adamclisi[11], se identifică: sabia curbată, arcul cu săgeţi, călcâie de lance, vârfuri, pumnale, cosoare (identice cu cele folosite la vie).

Atelierele metalurgice demonstrează o dezvoltare unitară a prelucrării metalelor, argumentată prin caracterul uneltelor întrebuinţate şi al produselor obţinute. Au existat ateliere specializate, unde materia primă era din abundenţă, iar uneltele – nicovala, cleştii diferenţiaţi, lungi de peste un metru

---

[2] I. Nania, *Prima unealtă pomi-viticolă folosită în ţara noastră*, în *Argesis*, IX, 2000, Piteşti, p. 15-17.
[3] Teodor Cioflan şi Romeo Maschio, *Săpăturile arheologice de salvare de la Şerbăneşti, judeţul Argeş*, în *Argesis*, IX, 2000, p. 7-14.
[4] A. Vulpe, *Varia archaeologica (II). Depozitul de topoare de la Râncăciov, Argeş*, în *Thraco-dacica*, 9, nr. 1-2, 1988, p. 207-210.
[5] D. V. Rosetti, *Şantierul arheologic Cetăţeni*, în *Materiale şi cercetări arheologice (M.C.A.)*, 8, 1962, p. 86.
[6] Fl. Mârţu, *Fragmente de rhyton ceramic geto-dacic descoperit la Cetăţeni-Muscel*, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 533.
[7] D. V. Rosetti, *Un depozit de unelte, câteva ştampile anepigrafice şi o monedă din a doua epocă a fierului,* în *SCIV*, XI, 2/1960, p. 391-400.
[8] Rodica Tanţău, *Meşteşugurile la geto-daci*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1972, p. 9.
[9] *Ibidem,* p. 10.
[10] C. Daicoviciu, H. Daicoviciu, *Columna lui Traian,* Bucureşti, 1966, Scena 41 – trofee de arme dacice; Scena 54 – două săbii curbate de caracter dacic, căzute din mâna dacilor ucişi; Scena 68 – Decebal se sinucide cu un pumnal dacic, la rădăcina unui copac.
[11] Vasile Barbu, *Adamclisi,* Bucureşti*,* 1965*,* p. 18.

– ne sugerează importanța deosebită a acestui atelier. „Răspândirea şi, apoi, generalizarea uneltelor de fier au făcut posibilă trecerea la etapa agriculturii propriu-zise. Valorificarea fierului a dus nu numai la dezvoltarea agriculturii, ci şi la aceea a meşteşugurilor, precum şi la diferențierea acestora pe ramuri… Meseriile au devenit o ocupație de sine stătătoare, iar meseriaşii vor ocupa, de acum încolo, un loc aparte în sânul societății, deşi nu se desprind cu totul de agricultură”[12].

Meşteşugul olăritului. Apărută cu 6-7 000 de ani în urmă, ceramica a avut un rol esențial în viața oamenilor, fiind folosită la prepararea, transportarea, păstrarea şi consumarea alimentelor. Cele mai vechi produse de ceramică, cunoscute la noi, provin din mileniul III a. Chr., cioburile respective fiind un amestec de pastă şi pleavă, aceasta din urmă constituind liantul, asemenea chirpiciului de la construcțiile primitive. Vase cu o astfel de compoziție s-au descoperit în întreaga țară, caracteristica lor decorativă constând în linii subțiri, zgâriate, asemănătoare portativelor muzicale[13].

Cercetările de la Zidurile, comuna Mozăceni, au scos la iveală fragmente de ceramică din faza Gumelnița A 2, în care se disting două categorii: 1. „ceramica din pastă grosieră, cenuşie, cu decor din barbotină ori alveolat, uneori, cu butoni (eventual, perforați) reprezentată, în special, de categorii ceramice, precum vasele mari de provizii, ori vasele cu corp bombat şi gât scurt; 2. ceramica din pastă fină, cu lustru negru-metalic la exterior, bine arsă, reprezentată prin următoarele categorii ceramice: castroane cu buza invazată, străchini, boluri, vase cu umăr lat. Ceramica fină este foarte rară ... ceramica grosieră predomină”[14].

Prin săpături arheologice s-a descoperit faptul că meşteşugul olăritului a cunoscut o dezvoltare deosebită în secolele I a.Chr. – I d.Chr., formele ceramice cunoscute: ceaşca, vasul-borcan, cana cu o toartă, fructiera, lucrându-se în majoritatea atelierelor importante, fiind descoperite numeroase cuptoare de olărie aparținând Latene-ului dacic. Pe vasele descoperite au fost identificate desene geometrice, despre care se crede că reprezintă mărci de olar. Mai apar, de asemenea, cruci, litere greceşti, pe fundul unor vase, ori pe butonii unor capace.

În Muntenia apar frecvent ştampile anepigrafice, cum este cea de pe amfora de la Cetățeni[15], care se presupune că redă un nume, ori cuvinte indigene transcrise cu litere greceşti. Aşezarea getică de la Cetățeni-Argeş este cunoscută ca unul dintre cele mai bogate situri ale culturii geto-dacice clasice în privința ştampilelor amforice. După proveniență, materialul amforic ştampilat poate fi împărțit în importuri (majoritatea provenind din Rhodos, Cnidos, Sinope) şi în piese de producție locală, autohtonă[16].

Nivelul înalt al meşteşugului olăritului se observă şi în calitățile speciale ale ceramicii pentru aristocrație, între acestea „chiupurile cu guler”, folosite la prelucrarea produselor lactate şi vasele de provizii decorate ocupând un loc important[17]. Ceramica geto-dacică este o creație originală, bazată pe fondul local hallstattian. Viața social-economică autohtonă ilustrează trăsăturile unei societăți cu structuri bine conturate, în care se realizau producții agricole şi meşteşugăreşti semnificative şi care a necesitat, pe lângă troc, folosirea monedei în cadrul schimburilor comerciale.

Stăpânirile individuale asupra hotarului obştesc erau foarte diferite, trei dintre acestea, fiecare cu regimul ei special, având o însemnătate economică mai mare în viața veche a satelor româneşti. Este vorba de vii, mori şi curături.

Viile, considerate ca stăpâniri individuale pe hotarul obştesc încă din vremuri foarte vechi, se puteau vinde ori înstrăina prin schimb sau donație. Valoarea lor era apreciată în natură, în vedre de vin, caracterul individual al stăpânirii viilor remarcându-se prin faptul că ele erau îngrădite.

Regimul medieval şi cel al obştii funcționează şi în privința morilor care erau de două feluri: feudale (şi domneşti) cu privilegiu şi ale obştilor libere, fără privilegiu. Privilegiul de moară era

---

[12] Rodica Tanțău, *op. cit.,* p. 13.
[13] B. Slătineanu, P. Stahl, P. Petrescu, *Ceramica*, ESPLA, 1958, Bucureşti, p. 5.
[14] Dragoş Măndescu, *Tellul gumelnițean de la Ziduri (comuna Mozăceni, județul Argeş),* în *Argesis*, X, 2001, p. 7-19.
[15] V. Eftimie, *Ştampilă pe o amforă de producție locală, cu imitarea literelor greceşti*, în *SCIV*, XVIII, 3/1967, p. 410.
[16] Dragoş Măndescu, *Ştampile amforice de la Cetățeni, păstrate în colecția Muzeului Județean Argeş*, în *Argesis,* IX, Piteşti, 2000, p. 67-75.
[17] I. H. Crişan, *Ceramica daco-getică*, Bucureşti, 1968, pl. LVI.

atenuat de faptul că ţăranii deţineau, în gospodării, mori primitive, acţionate manual, numite râşniţe[18].

Apariţia meşteşugarilor săteşti care, pe lângă activitatea lor propriu-zisă (creşterea vitelor şi cultivarea pământului), câştigă şi se pot îmbogăţi cu practicarea unui meşteşug, constituie o cauză a diferenţierilor economice şi sociale Încă din 1448, întâlnim cojocari[19], butari[20], meşteri de moară[21], şelari[22], dârvari-lemnari şi, mai ales, aşa-zişii meşteri nediferenţiaţi, meşteşugari cu mai multe specializări, numiţi *maistori,* meşterii satului prin excelenţă. Aceştia sunt solicitaţi şi dincolo de hotarele satului respectiv, fiind chemaţi să repare morile şi heleşteiele în diferite locuri ale ţării, unii dintre ei fiind luaţi sub protecţia domniei.

Apar căruţaşii care se ocupă de transportul mărfurilor în Transilvania, solicitaţi de ţăranii din satele învecinate cu târgurile şi mănăstirile de pe drumurile comerciale. Cărăuşia era o ocupaţie rentabilă, conform relatărilor lui Paul de Alep, la mijlocul secolului al XVII-lea: „Cea mai mare parte dintre locuitorii din împrejurimile Câmpulungului, Argeşului şi mănăstirii Cozia sunt oameni care se îndeletnicesc cu transportarea de lucruri închiriate în carele şi căruţele lor. Cu aceşti cărăuşi, negustorii sunt toţi binecunoscuţi. Chiria ce o iau pentru transport e foarte mare, în adevăr exagerată"[23].

În acest mod, se diferenţiază, în sate, oamenii bogaţi dintre membrii obştii, cei care dispun de bani câştigaţi din meşteşuguri sau din negoţ, cu care să-şi cumpere părţi ale altor săteni, creându-şi drepturi de stăpânire disproporţionate faţă de ale celorlalţi săteni. Ei devin, astfel, o putere economică în obşte, iau parte la conducerea ei şi, cu vremea, ies din devălmăşie, *alegându-şi părţile*[24].

Curtea de Argeş. Importanţa reşedinţei Curtea de Argeş a determinat atragerea a numeroşi negustori şi meşteşugari, necesari pentru domnie, boieri şi ierarhi. Despre prezenţa lor aici vorbesc, în primul rând, descoperirile arheologice. Ele au scos la lumină veşminte, podoabe, fragmente de armuri, arme şi chiar sigilii de postav din Flandra[25], descoperire care confirmă teza că, la curtea lui Mircea, era o viaţă comparabilă cu a celorlalte reşedinţe regale din centrul şi vestul continentului, postavul de Flandra fiind scump, iar cumpărarea lui fiind accesibilă doar celor din ordinele privilegiate. Analizând, în acelaşi mod, datarea sediului meşteşugarilor olari - biserica Olari - se poate afirma că el exista în anii lui Mircea[26], ceea ce poate indica funcţionarea unei comunităţi reunite prin interese comune, economice şi de apărare - dovezi de urbanism şi de modernizare ale aşezării[27].

Ceramica medievală veche de la Argeş, lucrată la roată şi arsă bine, se remarcă prin forme variate: *borcanul*, *cana cu gura trilobată* şi *castronul, ulciorul cu toartă* şi *paharul,* decorate cu linii incizate orizontal, izolate sau în bandă.[28]

Câmpulung Muşcel. Documentele oraşului Câmpulung, ulterioare anului 1300, atestă, alături de privilegii cu caracter medieval, şi dispoziţii de excepţie, ca: *plata birului în „rumptoare" de 1.060 ughi, mai târziu, 1.200, iar pentru vii să dea numai perperul, dar, mai ales interdicţia ca nici domnul, nici pârcălabii din oraş, boier, slugă domnească să nu aibă vreun amestec în moşia oraşului – la 1615 - ori în judecata orăşenilor – la 1672.* Acest regim de favoare a încetat odată cu

[18] Ştefan Olteanu, Constantin Şerban, *Meşteşugurile în Ţara Românească şi Moldova în Evul Mediu*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1969, p. 13.
[19] *DIR, A*, XIV, XV, vol. I, p. 227.
[20] *DIR, B,* XVI, vol. II, p. 153.
[21] D.A.N.I.C., Bucureşti, *Peceţi*, nr. 50, 1637.03.15.
[22] La Stăneşti-Ilfov, 1638; Muzeul de Istorie a Municipiului Bucureşti, nr. 5846.
[23] Paul de Alep, *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Ţările Române, 1653-1658*, traducerea Emilia Cioranu, Bucureşti, 1900, p. 225.
[24] P.P.Panaitescu, *Obştea ţărănească din Ţara Românească şi Moldova*, Editura Academiei Române, 1964, p.118.
[25] L. A. Bătrâna, *Un sigiliu de postav din Flandra*, în *Studii şi Comunicări. Muzeul Orăşenesc Curtea de Argeş,* I, 1980.
[26] P.Chihaia, *Din cetăţile de Scaun ale Ţării Româneşti*, Bucureşti, 1974, passim.
[27] Radu Ştefan Vergatti, *Argeşul în politica lui Mircea cel Bătrân*, în *Argesis*, X, Piteşti, 2001, p. 81- 85.
[28]N.Constantinescu, *Cercetarea arheologică de la Curtea domnească din Argeş*, în *Muzeul Piteşti. Studii şi comunicări*, Piteşti, 1968, p. 123-138.

intrarea în vigoare a Regulamentului organic, dar nu şi existenţa unor instituţii mult mai vechi, caracteristice originii săteşti a oraşului - norme de viaţă specifice satului organizat în obşte, privitoare la proprietate, statutul persoanelor, contracte, succesiuni, judecată, conducerea treburilor obşteşti. În acest sens, edificator este regimul proprietăţii asupra pământului.

Documentele fac trimitere la *obicei*[29]- dreptul nescris care reglementa viaţa juridică în cadrul obştii.

La dezvoltarea profilului comercial a contribuit şi marele târg, bâlciul, ce se ţinea cu regularitate, anual, între 20 şi 27 iulie, în cadrul „Zborului de la Sfântul Ilie". Atunci, aveau loc mari tranzacţii comerciale cu mărfuri din ţară, din centrul Europei şi din sudul Dunării. Aşa s-ar explica şi apariţia denumirii de Râul Târgului pentru apa ce traversează Câmpulungul, denumire folosită alternativ cu aceea de Râul Câmpulungului[30].

Piteşti. Aşezat la confluenţa Argeşului cu Râul Doamnei, Piteştiul s-a format şi s-a extins în partea dreaptă a Argeşului, ocupând terenuri din luncă, precum şi terasele şi pantele vestice. Cele mai vechi urme de existenţă a omului pe teritoriul oraşului datează din paleolitic[31]. În evoluţia sa, Piteştiul a trecut prin fazele de sat şi târg, pentru ca, la începutul secolului al XIV-lea, să fie considerat oraş[32]. Prima atestare documentară datează din 20 mai 1388, când domnitorul Mircea cel Bătrân întăreşte mănăstirii Cozia „o moară în hotarul Piteştilor". Pe râul Argeş s-au găsit trei pietre de moară din secolele XIV-XV, iar la nord de scocul morii s-a descoperit o mică aşezare medievală de la sfârşitul secolului al XIV-lea, care cuprindea şi moara de la care s-au recuperat pietrele respective, punct din care pornea Drumul morii[33]. Fragmentele ceramice, câteva scoabe de fier şi mai multe cărămizi descoperite datează din secolele XIV-XV.

Evoluţia meşteşugurilor. Caracteristici generale

Extracţia şi prelucrarea metalelor. Acesta este cel mai important meşteşug din perioada timpurie a Evului Mediu, el aflându-se la baza dezvoltării întregii economii meşteşugăreşti. Metalurgiştii au fost primii meşteri care s-au specializat în cadrul comunităţilor, odată cu diversificarea economică.

În această perioadă, extracţia şi prelucrarea sunt atribuţii ale aceluiaşi lucrător, aspect ilustrat în numeroase descoperiri arheologice: lângă resturile din cuptorul de redus minereul s-au descoperit unelte, arme, forme de turnat prelucrate sau în curs de prelucrare (aşa cum sunt cele de la Bârlogu şi Cetăţenii din Vale). Schimburile comerciale nefiind dezvoltate, situaţia nediferenţiată a meşteşugului s-a menţinut, fierarul satului parcurgând toate etapele tehnologice, de la extracţia şi reducerea minereului, la prelucrarea obiectelor şi valorificarea acestora.

Descoperiri arheologice au scos la suprafaţă ateliere de fierărie, în care s-au găsit: cuie, lame de cuţit, amnare, foiţe de aramă prinse cu nituri, toarte de căldare, cârlige pentru undiţe de pescuit, bare de metal pentru prelucrare, mici tipare de lut pentru turnarea de inele, tipare făcute prin imprimare în bucata de lut moale a modelului dorit. Toate elementele descoperite vorbesc despre faptul că meşteşugarul extrăgea metalul (fier sau aramă) şi îl prelucra prin ciocănirea la cald şi prin turnarea obiectelor de aramă sau bronz cu ajutorul tiparelor de lut, ceea ce înseamnă că meşterul era, totodată, miner, fierar şi giuvaergiu. Descoperiri care conduc la aceste concluzii s-au făcut la Cetăţenii din Vale, unde a fost identificat un centru fortificat în incinta căruia s-au găsit bucăţi de zgură de fier, ca indiciu al metalurgiei reducătoare şi de prelucrare locală, o mică nicovală şi numeroase arme, săgeţi, bolţi de arbaletă, catarame[34].

Ceramica. Fragmentele de lut, de ceramică decorativă sau de cahle reprezintă unul dintre cele mai răspândite materiale arheologice, confecţionarea vaselor de lut fiind o foarte veche

[29] I. Răuţescu, *Câmpulung Muşcel,* Tipografia Gh. Vlădescu, Câmpulung Muşcel, 1943, p. 366-396.
[30] I. Hurdubeţiu, *Câmpulung Muşcel, ieri şi azi*, 1974, p. 44.
[31] I. Nania, *Aria culturii de prund în România*, în *Studii şi comunicări. Muzeul Piteşti*, 1968, p. 17-22.
[32] A. Sacerdoţeanu, *Începuturile oraşului Piteşti*, în *Muzeul Piteşti. Studii şi comunicări*, 1971, p. 196-208.
[33] Ion Nania, *Descoperiri arheologice pe vatra Piteştilor*, în *Argesis,* XII, Piteşti, 2003, p. 73-87.
[34] *Ibidem.*

preocupare. Cu toată marea ei răspândire, ceramica a rămas multă vreme în stadiul de producție casnică şi nici apariția roții olarului n-a înlocuit imediat şi definitiv producția casnică a ceramicii; o perioadă, cele două tipuri de vase (lucrate cu mâna şi lucrate cu roata) au coexistat, datele arheologice demonstrând că nu există aşezare omenească cercetată, din epoca medievală timpurie, în care materialele ceramice descoperite să nu ilustreze folosirea roții olarului, încă din secolul al X-lea. „Principalele mijloace tehnice în efectuarea meşteşugului olăritului era roata olarului şi cuptorul de ars vasele. Forma celei mai vechi roți de olar nu ne este cunoscută, deoarece părțile sale componente, fiind din lemn, nu s-au putut păstra până în zilele noastre”[35].

Arhitectura. Cercetările au relevat diferențe de la o aşezare la alta, dar au identificat două tipuri importante de locuințe: 1 - *bordeiul,* săpat în pământ la o adâncime de 0,6-0,8 metri; groapa făcută avea formă rectangulară, cu laturile de 3x4 metri, pereții fiind consolidați cu ajutorul bârnelor despicate, sau cu pietre zidite cu pământ şi, apoi, lutuite[36]; 2 - *locuința de suprafață* reprezintă un stadiu superior, dezvoltat din bordei. Spre deosebire de acesta care avea planul format dintr-o singură încăpere, locuința de suprafață era compartimentată cu pereți din bârne sau împletituri din nuiele lipite cu lut, în sistem paiantă[37].

În această perioadă, s-a folosit şi piatra ca material pentru construcții militare şi religioase, în special în Dobrogea şi Țara Românească, constructorii folosind piatra din cariere aflate în apropiere. Remarcabile sunt cetățile de la Câmpulung Muşcel şi Poienari, ca forme caracteristice perioadei de organizare a statului medieval Țara Românească.

Pentru arhitectura religioasă din această perioadă, sunt reprezentative bisericile Sân-Nicoară şi Sfântul Nicolae Domnesc din Curtea de Argeş.

Sunt vizibile şi caracteristicile şantierelor balcanice prin plan, tehnică, parament şi, sporadic, se întrevăd şi alte influențe: greceşti, macedonene, constantinopolitane.

Uneltele descoperite pentru prelucrarea lemnului sunt interesante, în special unele tipuri de dălți de tâmplărie pentru sculptură, iar pentru prelucrarea pietrei au fost descoperite: târnăcopul, icul, dalta şi ciocanul de piatră.

Industria casnică textilă reprezintă unul dintre cele mai vechi meşteşuguri, dar care nu a depăşit nivelul de îndeletnicire casnică pentru această perioadă. Resturile de materiale textile sau de părți componente ale instalațiilor demonstrează practicarea meşteşugului în toate aşezările româneşti. Astfel, au fost scoase din săpături fusaiole şi fire de in sau cânepă care vorbesc despre tors, fusaiolele fiind din lut ars sau ardezie roşie (mai rar, din piatră), de formă bitronconică. Au fost găsite, destul de rar, şi fusaiole de os sau plumb, de formă sferică, bitronconică, circulară, plată sau ca nişte verigi.

Calitatea țesăturilor descoperite conduce la concluzia existenței şi folosirii războiului de țesut de tip orizontal, la aceasta contribuind şi descoperirea capetelor de tindechi lucrate din foiță de aramă, unele dintre ele fiind îmbinate câte două. Descoperirea este foarte importantă, cel mai vechi document scris despre existența războiului orizontal din Europa constituindu-l un manuscris aflat la Cambridge, datând din secolul al XIII-lea[38].

Concluzii. În perioada timpurie a Evului Mediu, se remarcă intensificarea prelucrării metalelor, generalizarea folosirii roții olarului, aplicarea forței hidraulice în funcționarea morilor şi introducerea războiului de țesut în cadrul gospodăriei rurale, toate favorizând dezvoltarea ulterioară a meşteşugurilor.

De la mijlocul veacului al XIII-lea până la mijlocul veacului al XIV-lea, se înregistrează perioada de maturizare a structurilor economice şi sociale pe a căror bază s-a desfăşurat etapa

---

[35] Ştefan Olteanu, Constantin Şerban, *op. cit.,* p. 24.

[36] E. Comşa, *Despre tipurile de locuințe din cuprinsul aşezării din secolele IX-XII de la Garvăn*, în *SCIV*, X, 1959, nr. 1, p. 101, passim.

[37] M.Comşa, *Săpăturile de la Bucov*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 544-545; Gr. Florescu şi colaboratorii, *Săpăturile arheologice de la Capidava*, în *Materiale,* VII, 1961, p. 572; E. Comşa, *op. cit*., p. 111-112; P. Diaconu, *Şantierul Păcuiul lui Soare,* în *Materiale,* VII, 1961, p. 605.

[38] Iosif Ionescu-Muscel, *Tratat de țesătorie*, Bucureşti, 1948, p. 229.

finală a organizării politice superioare româneşti. Unificarea politică „până la nivelul statelor feudale de sine stătătoare s-a putut realiza datorită unei dezvoltări economice şi sociale superioare, comparativ cu epoca anterioară, care a permis independenţa politică”[39]. Producţia meşteşugărească a câştigat în toate planurile: cantitativ, prin numărul tot mai însemnat de meşteşuguri, şi calitativ, prin specializarea tot mai diversificată, meşteşugarii fiind răspândiţi în aşezări rurale libere, pe domenii feudale sau în aşezări urbane.

Ca urmare a dezvoltării producţiei, în secolele XIII-XIV se observă un notabil progres în activităţile de schimb comercial, o parte din produse intrând în circulaţie prin intermediul pieţei, fie în circuit intern (sat-sat), fie în circuit extern (sat-oraş). În absenţa unei monede locale, schimbul se făcea pe baza monedelor străine, în special a banilor universali, produsele-marfă schimbându-se cu metale preţioase sub forma obiectelor de preţ. Nevoia tot mai acută de monedă a condus la folosirea monedei divizionare de bronz, multiplicarea monedei prin fragmentare în bucăţi egale sau falsificarea monedei străine cu valoare de circulaţie. Toate acestea argumentează o piaţă în plină ascensiune a produselor de consum, implicit a celor meşteşugăreşti.

Ocupaţiile şi meşteşugurile între secolele al XIV-lea şi al XVI-lea

Pe domeniile feudale, activitatea meşteşugărească „se poate prezenta plastic prin două cercuri înscrise unul într-altul: cel exterior îi cuprindea pe meşteşugarii răspândiţi în diverse sate dependente, la diferite depărtări de reşedinţa feudalului, fiind obligaţi a da acestuia, printre altele, o parte din produsele meşteşugului lor; cercul interior îi cuprindea pe meşteşugarii de la curte sau mănăstire (ţigani, posluşnici, membri din sânul obştei călugăreşti, în cazul mănăstirilor), care era oricând la dispoziţia stăpânului lor”[40].

Ocupaţiile principale din zonele Argeş şi Muşcel

Creşterea animalelor. Despre importanţa creşterii animalelor faţă de cultivarea pământului, în secolele XIV-XVI, mărturisesc numeroase consemnări ale vremii. Polonezul Martin Cromer, în secolul al XVI-lea, aprecia: „Românii nu prea cultivă ogoarele, ci se hrănesc aproape numai cu cirezile, căci ţara lor e plină de boi şi vaci foarte bune. Odinioară, strămoşii noştri <polonii> aduceau de acolo oi şi boi şi nu numai vecinii, ruşii şi ungurii, dar chiar şi prusienii, silezienii, cehii, nemţii, slavii, italienii şi turcii aduc în fiecare an de acolo un număr aproape nesfârşit de animale”[41]. Italianul Gratiani, care trăieşte în aceeaşi epocă, remarca: „În această ţară, ogoarele sunt foarte roditoare, dar oamenii nu se ocupă cu agricultura decât în foarte mică măsură, nu seamănă decât pentru nevoile lor, în fiecare an; în schimb, mulţimea vitelor este de necrezut, pot înjuga la plug până la 12 boi”[42].

În acelaşi sens vorbesc şi privilegiile domneşti în care se specifică dările, unde *vama (dijma) oilor şi a porcilor* se află în fruntea tuturor dijmelor din produsele ţării. În tratatele comerciale ale domnilor cu Braşovul şi alte centre comerciale, începând din anul 1368, vitele apar ca principal articol de export (nu încă şi grânele, Ţara Românească importând, uneori, grâu din Transilvania)[43].

Creşterea animalelor determină dezvoltarea producţiei de lână pentru îmbrăcăminte, a producţiei de brânză de oi (brânza moale, caşul) transformată în căşăriile de la poalele munţilor, în *caşcaval* mai durabil, care se poate transporta şi vinde la distanţe mai mari, în special în porturile dunărene şi la bâlciuri - activităţi economice însemnate în vechea organizare a principatelor.

În secolele XV-XVI, numărul oilor trebuie să fi fost cu mult mai ridicat. Oile, ca şi vitele mari şi caii, erau, până în secolul al XVI-lea, mijloc de schimb; în 1502, satul Rădoi era cumpărat

[39]*Istoria Românilor*, vol. III, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2010, p. 535.
[40]Şt. Olteanu, C. Şerban, *op. cit.,* p. 45.
[41]Martin Cromer, *De origine et rebus gestis Polonorum*, Basel, 1564, p. 213, apud Şt. Olteanu, C. Şerban, *op.cit*., p. 46.
[42] A. M. Gratiani, în E. Legrand, *Deux vies de Jacques Basilicos*, Paris, 1884, p. 169 şi 170.
[43]V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viaţa feudală în Ţara Românească şi Moldova (secolele XIV - XVII*), Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1957, p. 7.

pe 70 de oi, un cal şi doi boi[44]. Pentru creşterea turmelor mari de oi era necesară asigurarea locurilor de păşune, în special a celor de vară (văratec), la munte. Obştile săteşti din regiunea dealurilor şi de sub munte aveau munţii lor, aşa cum se observă până aproape de zilele noastre, în Muşcel şi Vrancea[45]. Unele mănăstiri aveau păşunile lor rezervate pe mai mulţi munţi (mănăstirea Glavacioc avea loc de stână în muntele Prislop)[46].

Despre numărul vitelor dintr-un singur sat, în secolul al XVI-lea, ne putem face o părere din cuantumul amenzilor ce se plăteau în vite, amenzi care, desigur, reprezentau o mică parte din totalul vitelor din acel sat. Astfel, în mai 1556, satul Arefu plăteşte o amendă de 125 de vaci.[47]

În secolul al XVI-lea, satele se mai cumpără cu vite, şi încă în număr impresionant. Preţul cailor era mai mare, numărul de cai şi vite de pe marile domenii boiereşti fiind însemnat. Moşiile nu se evaluau doar în vaci şi oi, ci şi în porci, un act de la 23 aprilie 1579 arătând că o ocină se vinde pe 40 de porci graşi[48].

Agricultura. În secolele XIV-XVI a existat o economie rurală dezvoltată, caracterizată prin îmbinarea cultivarea pământului şi creşterea animalelor, formând un tot unitar. Dacă în cursul secolelor XIV- XV, a prevalat producţia animală, agricultura a căpătat o dezvoltare mai intensă în secolul al XVI-lea. Începând din acest secol, agricultura se dezvoltă treptat, ca urmare a desţelenirii păşunilor şi a defrişării pădurilor.

Cel mai vechi act intern al Ţării Româneşti, care se referă la cultivarea pământului - privilegiul lui Vladislav I Vlaicu pentru mănăstirea Vodiţa, întemeiată de popa Nicodim – este actul din anul 1374, prin care domnul dăruieşte acestei mănăstiri „găleţile de la satul Costea"[49].

Cultura grâului nu era încă generalizată în toată ţara, chiar o putem socoti destul de rară, pe baza textului din acest document. Pâinea nu era hrana obişnuită a populaţiei. Erau doar două articole ale importului Ţării Româneşti din Transilvania: pâinea (grâul) şi fierul (adică unelte şi arme lucrate în oraşele ardelene). Vlad Ţepeş scria şi el braşovenilor, când a deschis graniţa: „Veniţi cu pâine şi cu marfă"[50].

Fig. 158 - La arat, circa 1930 (fotografie după Romulus Vulcănescu, colecţia Muzeului Goleşti)

[44] *D.I.R., B*, veacul XVI, vol.1, p. 12.
[45] I. Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*, în *Grai şi suflet*, IV, 1930, p. 257.
[46] *D.I.R., B*, veacul XVI, vol.V, p. 65.
[47] *D.I.R., B*, veacul XVI, vol. II, p. 395.
[48] *D.I.R., B*, veacul XVI, vol. IV, p. 376.
[49] *D.R.H., B,* I, p. 17-19.
[50] I. Bogdan, *Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească în secolele XV-XVI*, Bucureşti, 1905, p. 9.

Fig. 159 - Pregătirea terenului (grăpat) pentru însămânțare, circa 1930, (fotografie după Romulus Vulcănescu; colecția Muzeului Golești)

Încă din primele documente ale veacului al XIV-lea, reiese că fiecare moşie avea câte o porțiune rezervată agriculturii. În lista dărilor pe care le datorau satele, după dijmele din produsele animale (oi, porci, stupi), urmează, printre privilegiile din Țara Românească, şi darea numită *găleată* sau *găletărit*, darea în găleți de grâne.

Satele se pot cumpăra cu grâu şi prețul mare al grâului, raritatea lui, se văd din aceste tranzacții: la 1493, se menționează, în Țara Românească, vânzarea unui sat întreg, Budenii, cu 9 găleți de grâu.[51]

Când flota papală şi burgundă, trimisă împotriva turcilor, în 1445, intră pe Dunăre în sus, marinarii şi soldații se hrăneau din grâul şi făina aduse de domnul Țării Româneşti. Vlad Dracul ceruse comandantului flotei să rămână la Brăila numai până când vor recolta grâul, căci românii, având timp liniştit de seceriş, turcii nu vor putea să-l prade, răsplătindu-i pentru aceasta pe burgunzi. Ei folosesc, mai ales, grâul nemăcinat, prăjindu-l şi mâncându-l aşa[52].

Fapt este că, dintre grâne, meiul sau mălaiul - *millium* - era cultivat mai mult; din el se făcea mămăliga ce se mânca, mai ales, cu lapte. Meiul creştea foarte bine în țelină (pământ necultivat). Exista o *sub-cultură a meiului*, care cuprindea o zonă a Europei sudice, incluzând şi țara noastră. Ca urmare a consumării mămăligii de mei de către români, duşmanii lui Mihai Viteazul l-au poreclit „Mălai-Vodă"; era, adică, domnul unui popor care mănâncă mălai[53].

Între alte cereale cultivate în epoca feudală, menționăm orzul, pomenit ca dijmă între veniturile domneşti acordate mănăstirilor: la 1507, iunie 20, Radu cel Mare întăreşte mănăstirii Glavacioc 17 găleți de grâu şi 13 de orz, din județul Vlaşca; la 1588, august 15, mănăstirea Glavacioc capătă de la domnie un mertic de 150 de găleți de orz. Tot în secolul al XVI-lea, întâlnim, la 6 iulie 1572, un ogor cumpărat în Țara Românească cu trei găleți de grâu, trei găleți de ovăz, trei găleți cu alac (varietate de grâu cu spic lung şi rar, „triticum spelta")[54] .

[51] D.A.N.I.C., Bucureşti, S. Ist., nr. 87.
[52] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit.*, p. 30.
[53] N. Iorga, *Vechimea culturii porumbului*, în *Revista istorică*, VI, 1920, p. 173.
[54] *D.I.R., B*, XVI, vol. I, p. 43; vol. II, p. 74.

Fig. 160 şi 161 - Vase de provizii (colecția Muzeului Județean Argeş)

Secara apare mai rar, totuşi, este menționată în unele acte din secolele XVI-XVII: un câmp de „secăriş", în județul Muşcel, la Corbii de Piatră. În veacul al XVIII-lea, generalul Baur din armata rusă spunea despre români: ,,Ei nu cultivă secară decât rar, căci mănâncă pâine de grâu şi de mei"[55].

Plantele textile, inul şi cânepa, sunt pomenite încă din vremuri vechi. În povestirile despre Vlad Țepeş, în anecdota despre omul cu cămaşa ruptă, domnul întreabă: „Nu ai semănat in? – Doamne, am mult in! "şi-i arătă inul[56].

Agricultura consta în cultivarea altor plante, îndeosebi, a meiului. Toporul, sapa, focul obligă pădurea să cedeze locul pământului cultivat cu cereale, desțelenirea, poate cea mai grea muncă a acelor vremuri, fiind amintită în documente. Locurile desțelenite: Jarişte (loc desțelenit prin foc), Arsura, Lazul, Curătura, Secătura etc. intră, ca nume proprii, în toponimia românească, dovadă că o mulțime de locuri şi de sate au apărut ca urmare a desțelenirii.[57]

Legea nescrisă a țării spunea că săteanul care, prin munca lui şi a familiei sale, va desțeleni un loc, va deveni prin aceasta stăpânul acestui loc - lege care dovedeşte că efortul de desțelenire a ogoarelor se datorează inițiativei țărăneşti.

Prima şi cea mai importantă dovadă a dezvoltării agriculturii în decursul secolelor este creşterea treptată a prețului pământului, satelor, moşiilor şi părților de moşii. În secolul al XV-lea, însă, o moşie se cumpăra la acelaşi preț cu al unei familii de robi țigani, actul din 13 septembrie 1494 arătând că, în Țara Românească, Radu stolnic a cumpărat o moşie, „partea lui Voico din Finteşti", cu 1.000 de aspri şi un țigan cu copiii săi, tot cu 1.000 de aspri.[58]

Morile. Cea mai importantă lucrare de pe moşii şi de pe pământurile moşteneşti, în legătură cu agricultura, era ridicarea morilor, morile de apă fiind amintite în vechile documente.

În comuna Dobreşti, din rândul instalațiilor tehnice populare de o largă utilitate în viața satului, remarcăm prezența fântânilor cu cumpănă, precum şi a morilor de apă cu făcaie (în prezent, dispărute), acest tip fiind impus de adaptarea la debitul scăzut al cursurilor de apă din zonă, debit ce nu permitea punerea în mişcare a unor instalații de o mai mare productivitate, cele cu roată verticală.

---

[55] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit.*, p. 32.

[56] I. Bogdan, *Vlad Țepeş şi narațiunile germane şi ruseşti asupra lui*, Bucureşti, 1896, p. 140.

[57] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit.,* p. 33.

[58] B.A.R., *Documente,* XCV/8.

În hotarul satului Boţeşti, prima moară este atestată în anul 1576, iar mai târziu, în harta lui Specht de la 1790, sunt amintite mori pe valea Cârcinovului.

În Dicţionarul geografic al judeţului Muşcel, pe râul Vedea, sunt menţionate: „cinci morisci sau făcaie, cari umblă numai când plouă sau în topirea zăpezei”[59]. Sunt consemnate documentar şi morile de apă, cea mai veche de pe apa Vedei, în anul 1660, urmând o alta în 1752, aparţinând mănăstirii Dintr-un Lemn, altele, în 1797 şi 1800.

În 1642, se întăreşte o ocină în Boteni „cu vad de moară”[60], iar în harta Valahiei de la 1790, sunt consemnate şi două mori de apă în hotarul satului „Botien”. Despre „Vadul Morii Vechi” se vorbeşte într-un act local emis în 1817, iar în alt document, din 1820, despre „locu de la moara ot Boteni şi cu prunii ce vor fi pe dânsul”. În catagrafia din 1832, în Boteni-Pământeni sunt consemnate două poverne, iar în Ungureni, alte două. O roată din lemn cu cupe scotea apa din râu şi o lăsa să cadă într-un jgheab din lemn care o aducea la vasul răcitor din povarnă.

Fig. 162 - Moară părăsită, Boteni – Muşcel (carte poştală, începutul secolului al XX-lea, colecţia Muzeului Goleşti)

În comuna Poiana Lacului, tradiţia consemnează existenţa unor mori din secolul al XVIII-lea, în Sămara: moara Ghiţii, moara Dobriţii, moara Popească (pe apa Cotmenei) şi moara lui Popa Sima (pe Cătina).

Numărul acestor instalaţii din ţările române era apreciat a fi mic, chiar şi la începutul secolului al XIX-lea. „Pâinea este rară şi se află mai mult în oraşe, din cauza numărului mic de mori din ţară - consemna Moriolles, la 1809. Ele sunt înlocuite, la ţară, cu mori slabe, învârtite cu braţele...”[61]. Aceste mori, învârtite cu mâna, sunt aşa-numitele râşniţe, foarte răspândite, în Evul Mediu, în Germania, Polonia, Rusia. Râşniţa se pune, de obicei, în tinda casei; are o piatră fixă într-o cutie de lemn, piatra de deasupra este mobilă şi prevăzută, într-o parte, cu o gaură, în care este înfipt un lemn. Lemnul ajunge până în grindă şi este învârtit cu mâna. Rezultatul este o făină mai mare decât cea de la moară, în fiecare sat existând una-două *râşniţe ale satului* sau *pietre de moară.*[62]

Importantă sursă aducătoare de venituri, morăritul a fost un monopol pentru stăpânii domeniilor feudale sau mănăstireşti, care era adesea stabilit prin danii domneşti: Mircea cel Bătrân a dăruit mănăstirii Cozia o moară în hotarul Piteştiului, cinci la Râmnic şi una la Târgovişte[63], iar mănăstirea Tismana primea mai multe mori la Târgu Jiu[64].

---

[59] Radu Oprea, *Micromonografia etnografică a comunei Dobreşti, judeţul Argeş (manuscris)*, Biblioteca Muzeului Goleşti, 1990, p. 10.

[60] Idem, *Micromonografie etnografică a comunei Boteni, Argeş (manuscris),* Biblioteca Muzeului Goleşti, 1990, p. 9.

[61] A. Moriolles, *Les voyage en Moldavie*, Bucureşti, 1909, p. 292-293.

[62] T. Pamfile, *Industria casnică la români*, Bucureşti, 1910, p. 176.

[63] *D.I.R.*, *B,* veacurile XIII, XIV, XV, vol. V, p. 42, 76, 117.

[64] *Ibidem,* p. 83.

În majoritatea localităților argeșene, avem atestată existența morilor de apă. Astfel, la 1838, în satele Leordeni și Budișteni existau trei mori de apă. Din documentele de arhivă aflăm că, la Stolnici existau tot trei mori, din care o moară, cea a lui Bălăceanu, avea un valț de făină și unul de mălai și o capacitate zilnică de zece tone, aceeași capacitate având și moara de la Fâlfani, a lui Mișu Panaitescu[65].

Adăugăm și faptul că, dintre construcțiile ce adăposteau instalații tehnice și care nu se aflau în gospodăria propriu-zisă, ci erau amplasate pe malul apelor, aparținând unor oameni mai înstăriți, alături de mori funcționau poverne și fierăstraie. Aceste construcții aveau, cel mai adesea, pereți din zidărie de bolovani de râu, mai rar din lemn, cu învelitoarea din șiță sau șindrilă.

Viticultura. Viile sunt consemnate în cele mai vechi acte; urmele viilor dacice se găsesc în săpăturile arheologice și ele sunt pomenite din vremea lui Burebista, regele care a poruncit *stârpirea* lor. Fiind una dintre cele mai vechi mărfuri de pe piața internă, impozitul în bani pe viile din Țara Românească, numit *perper*, se folosea doar în secolul al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea. Vinul românesc era și marfă de export.

Fig. 163 - Culesul viei… odinioară (foto, sfârșitul secolului al XIX-lea, colecția Muzeului Golești)

Pomicultura. Livezile de pomi roditori sunt o bogăție a satelor din regiunea dealurilor, dar trebuie observat că fabricarea *țuicii* și, în genere, a băuturilor care se distilează în alembic, apare destul de târziu în țara noastră. La 1636, între cei 12 megieși jurători din satul Frâncești, Țara Românească, este pomenit și *Stan rachiar*.[66] Raritatea și apariția târzie a distilării alcoolului din fructe nu înseamnă, însă, că livezile de pruni nu aveau înainte însemnătate, căci fructele uscate pentru iarnă se foloseau, mai ales în timpul postului. În Muntenia, fructele uscate pentru iarnă, tăiate în felii, sunt numite *poame*, cuvânt de origine latină.[67]

Odată cu creșterea agriculturii, se creează o dependență mai mare a populației față de produsele din cereale, iar seceta periodică, precum și bolile animalelor, au consecințe devastatoare în rândul populației – fapte consemnate în documentele vremii. Aflăm despre „foametea cea mare în zilele lui Radu voievod-Paisie (ian. 1545-nov. 1552)”[68]. Un act al lui Mircea Ciobanul vorbește despre „foametea, când își vindeau oamenii copiii turcilor”, iar cronica spune că, pe vremea

[65] I.M.Gorgoi, *Micromonografia etnografică, comuna Stolnici, județul Argeș (manuscris),* Biblioteca Muzeului Golești, 1990, p. 5.
[66] D.A.N.I.C., *Documentele mănăstirii Dintr-un Lemn,* 1636, nov. 5.
[67] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit*., p. 44.
[68] *D.I.R., B*, veacul XVI, vol. III, p. 248.

domnului Pătraşcu cel Bun (martie 1554-26 dec. 1557), „au fost foamete în țară foarte rea, cât mulți oameni au murit de foame”[69].

Albinăritul. Alături de creşterea animalelor, albinăritul era o ramură importantă a vieții economice. Albinele se țineau în stupi, în trunchiuri de copaci, în *prisăci*. Zeciuiala de stupi este una dintre cele mai vechi dări către domn, pomenită de privilegii. Importanța albinăritului rezidă în rolul economic al produsului apicol, întrucât mierea înlocuia zahărul, iar ceara era materialul principal pentru iluminat. De precizat că, încă din veacul al XIV-lea, țările noastre furnizau ceară în întreaga Europă centrală, privilegiile din 1373 şi 1374, date Sibiului şi Braşovului de regele Ungariei, ilustrând faptul că orăşenii din aceste centre topeau şi curățau ceara brută şi o turnau în formă de pietre, apoi o vindeau în toată Ungaria, până la Viena.[70] Dar, dacă punem în legătură aceste privilegii cu cele date aceloraşi oraşe ardelene pentru libertatea comerțului, vedem că ceara brută se aducea din Țara Românească (deci, şi din Argeş şi Muşcel) în oraşele amintite, care o prelucrau sub formă de pietre, cu pecetea oraşului respectiv, transformarea cerii brute în pietre de ceară făcându-se şi în țară, la oraşe.[71]

Fig. 164 şi 165 - Buduroaie (stupi primitivi – colecția Muzeului Goleşti)

Meşteşugurile

În formele începătoare ale producției medievale, agricultorii erau, în acelaşi timp, şi meşteşugari, adică produceau ei singuri uneltele de muncă, atelajele pentru transport etc, de care aveau nevoie atât ei, cât şi stăpânii domeniilor feudale. Prima diviziune a muncii între meseriaşii agricultori a fost formarea artizanatului, a meşteşugurilor de la oraşe, pe care doar marea industrie capitalistă o va desăvârşi prin separarea între agricultură şi industria casnică țărănească: torsul şi țesutul. Industria casnică nefiind dezvoltată, primii meseriaşi de la oraşe erau, în acelaşi timp, agricultori pe pământul oraşului, astfel încât vechile târguri erau nişte sate mari.

Un fapt care merită subliniat este acela că, până în secolul al XVII-lea, meseriaşii de la oraşe, care se îmbogățeau, îşi plasau banii cumpărând pământ; idealul lor era să se transforme în stăpâni de moşii.

În primele secole ale Evului Mediu, la noi, ca şi în alte țări ale Europei, se constată la sate două feluri de industrii țărăneşti: industria domenială şi cea casnică țărănească, adică meşteşugarii care lucrau la curtea boierilor şi a mănăstirilor şi cei care lucrau pentru ei înşişi şi pentru vânzare

[69] *D.I.R.*, *B*, veacul XVII, vol. I, p. 168.
[70] Hurmuzaki, *Documente*, I, p. 211, 218.
[71] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit.*, p. 24.

prin sate. În ţările din apusul Europei, ţăranii erau datori seniorului, pe lângă dijma din produse agricole şi animale, şi anumite obiecte fabricate (oale, potcoave etc.).[72]

Meşteşugul domenial, adică meseriile practicate la curţile boierilor şi mănăstirilor sau pe moşii, pentru îndestularea nevoilor curţii feudale, au un caracter deosebit în ţările române: ele sunt, în genere, practicate de robi ţigani.[73]

Ţiganii robi erau şi meşteşugari, mai ales în prelucrarea metalelor: potcoave, arme, unelte. Aşadar, curţile boiereşti îşi confecţionau armele şi uneltele cu ajutorul muncii acestor robi. Numărul lor era foarte mare încă de la începutul întemeierii ţărilor române: în 1392, mănăstirea Cozia avea 300 de sălaşe (familii de ţigani robi).[74] Este de presupus că ţiganii robi de pe domeniile feudale se mai duceau în târguri, la sate, la alte curţi şi lucrau acolo pentru nevoile altor persoane sau comunităţi, în afară de stăpânii lor, în schimbul unei plăţi în natură sau în bani. Dovadă că aşa au stat lucrurile este formula din numeroase acte domneşti de confirmare a stăpânirii unor ţigani „cu tot venitul". Aşadar, ţiganii produceau venituri.

Industria casnică de la curţile feudale nu se mărginea la lucrările ţiganilor. Între cei ce lucrau la aceste curţi erau şi ţărani dependenţi, care lucrau în schimbul folosinţei unor delniţe de moşie sau scutiri de dijmă. Este posibil ca la curtea domnească sau la alte curţi foarte bogate să fi fost angajaţi şi meşteri străini, aşa cum sunt şi cei care au ascuns tezaurul lui Vlad Ţepeş şi pe care cruntul domn i-a omorât, ca să nu dea la iveală taina.[75]

Industria casnică textilă. Industria casnică ţărănească era mult mai dezvoltată şi mai veche decât industria domenială. Anumite ramuri ale industriei casnice există în orice sat: confecţionarea îmbrăcămintei, a încălţămintei (opinci); anumite ramuri ale industriei alimentare, cum sunt morile de mână (râşniţe); dogarii formează o meserie sătească foarte veche şi foarte importantă; de asemenea, olarii, cu adânci rădăcini până în preistorie. La sfârşitul veacului al XVIII-lea, J. L. Carra admira industria casnică a vopsitului lânii şi pânzei de in.[76] Actele domneşti amintesc de obligaţia satelor, aşezate aproape de curtea domnească, de a da seu de vacă (pentru lumânări şi săpun).

Fig. 166- Război de ţesut (colecţia Muzeului Goleşti)

O formă caracteristică a industriei casnice domeniale este existenţa anumitor ramuri de prelucrare a produselor domeniului, funcţionale încă din prima jumătate a veacului al XIV-lea. Pe moşii, apar: *torcătoria de lână*, care se aşeza cu privilegiu domnesc, *piua de îngroşat* şi *meliţa pentru cânepă* (toate trei se pomenesc pe o singură moşie, într-un act din 1448)[77]. În afară de

[72] P. Boissonade*, Le travail au Moyen Ag*e, Paris, 1925, p. 220.
[73] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit*., p. 46.
[74] P. P. Panaitescu, *Documentele Ţării Româneşti*, Bucureşti, Fundaţia Regele Carol I, 1938, p. 57.
[75] Povestirile germane despre Vlad Ţepeş, în C. Karadja*, Incunabule povestind despre cruzimile lui Vlad Ţepeş,* Cluj, Ed. Cartea Românească, 1931, p. 11.
[76] Jean Louis Carra, *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*, Neuchatel, 1781, p. 164.
[77] M. Costăchescu, *op. cit*., II, p. 313-314.

acestea, încep să funcţioneze şi *dârstele* pentru îngroşarea ţesăturilor din lână. Este interesant de observat că, în a doua jumătate a secolului al XV-lea şi, mai ales în veacurile următoare, aceste industrii cu maşini primitive de pe marile domenii feudale încep să apară mai rar în actele domneşti de întărire, ceea ce înseamnă că acest gen de industrie trece la oraşe, ca urmare a despărţirii meşteşugurilor de agricultură.[78]

În secolul al XVI-lea, numărul *meşteşugarilor* de la sate este în plină creştere. Aceştia aveau pământ de agricultură, dar principala lor ocupaţie era meşteşugul. Este de observat că, în documente, aceşti meşteri de sat sunt numiţi *maistori*, de cele mai multe ori fără nicio altă specificare a specialităţii lor, ceea ce înseamnă că nu aveau o singură specialitate şi separarea muncii în sânul meşteşugurilor de sat nu era prea evoluată. *Maistorii* sau *meşterii de sat* au oarecare vază, astfel încât, când e vorba de mărturii cu *oameni buni şi bătrâni*, îi găsim aleşi pentru acest rol de prestigiu, ei având *oarecare stare*, *ocine* în sat[79] (dar întâlnim şi cazuri *când se vând vecini)*[80].

Prin urmare, nu este vorba doar de oameni liberi; de multe ori, în listele de rumâni ale mănăstirilor şi boierilor din Ţara Românească, unii apar consemnaţi ca maistori sau meşteri.[81]

Trecerea de care se bucurau ca specialişti este destul de mare; erau cunoscuţi peste graniţele satului, deci chemaţi la lucrări în locuri depărtate. Un interesant act, din vremea lui Mihai Viteazul, clarifică situaţia meşterilor de sate. În procesul mănăstirii „Sfânta Troiţa” din Bucureşti cu mai mulţi oameni din Văcăreşti, lângă oraş, se pune întrebarea dacă moara acelor oameni a „înnecat” vadul morii de mai jos al mănăstirii. Pentru acestea, domnul numeşte spre cercetare pe doi boieri şi patru *maistori de mori*, „ca să fie tocmelnici pe acele vaduri”. Prin urmare, mărturia meşterilor ca specialişti era apreciată de judecata domnească[82].

Între meşteşugarii de sat cu o anumită specialitate, întâlnim, în actele secolelor XVI-XVII, pe un Stan „pieptănarul”[83], „Radul curelariul” [84](acesta din urmă cu ocină în sat), un vărdărar la începutul secolului al XVI-lea (de fapt, vădrărar).[85] La începutul secolului al XVII-lea apar rachierii: un Radul rachiariul în Ţara Românească, la 1624,[86] şi mai înainte o Neagă rachiereasa[87].

Sunt şi sate care se specializează în anumite produse pe care le desfac, chiar şi la mari distanţe, ceea ce explică apariţia unor denumiri specializate (satul Săpunari, cartierul Olari din Curtea de Argeş).

Manufacturi. Singurele manufacturi existente în ţările române, până la sfârşitul secolului al XVII-lea, sunt „moara de hârtie” şi sticlăria, înfiinţate, în Ţara Românească, de Matei Basarab. Cea dintâi era de lângă Călimăneşti, în Vâlcea, pe care o lucraseră oamenii din Călimăneşti. Satele dimprejur erau datoare să furnizeze gratuit materia primă, cârpele. Era, deci, o manufactură domnească lucrând pe temeiul unui privilegiu. Cealaltă era sticlăria, „care iaste de treabă măriei sale”. Materia primă, „pământul”, adică nisipul, se aducea de la Braşov. Era, deci, tot o manufactură domnească[88].

Se poate spune că, deşi meseriile şi industria casnică feudală din ţările române au urmat şi ele o direcţie ascendentă, totuşi, în comparaţie cu economia rurală, meşteşugurile orăşeneşti au cunoscut o dezvoltare de proporţii mult mai reduse.

Arhitectura. În această perioadă, lemnul şi piatra sunt materialele predilecte pentru construcţii, existând meşteşugari specializaţi în diferite ramuri de activitate. Se construiesc multe biserici şi schituri, atât din lemn, cât şi din piatră, în sate şi în curţile boiereşti, ceea ce impune

[78] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit*., p. 48.
[79] D.A.N.I.C., Bucureşti, A.N.CXII/55 (1647); Academia Română, DCXXIII/59 (1645, aug. 8).
[80] D.A.N.I.C., Bucureşti, *Peceţi,* 63 (1648, iulie20).
[81] D.A.N.I.C., *Mănăstirea Dintr-un Lemn, XLIII/1* (1627, sept); CLXXXI/87 (1629, oct.).
[82] *D.I.R.*, *B*, veacul XVI, vol. VI, p. 311.
[83] B.A.R., LXXX/136 (1608-1611).
[84] Idem, DXCIV/12 (1636,aug.8).
[85] D.A.N.I.C., *Achiziţii Noi* 2/1949, 10 iulie 1517.
[86] B.A.R., DXCIV/ 7 (1624, febr.12).
[87] *D.I.R.,* B, veacul XVII, vol. III, p. 558 (1620, iunie 15).
[88] Nicolae Iorga, *Studii şi documente,* X, p. 108.

prezența lemnarilor, tinichigiilor, zidarilor şi pietrarilor, precum şi a şindrilarilor despre care se scrie pe la mijlocul secolului al XVI-lea,.

Ceramica. Meşterii olari produceau, în această perioadă, la sate şi pe domeniile feudale sau mănăstireşti, ei fiind menționați ca beneficiari ai regimului de slobozie, fără a plăti vamă.

Fragmentele ceramice - găsite, în special, în partea de est a cetății Poienari - provin, majoritatea, de la vase de uz casnic: oale cu o toartă, oale-borcan, căni etc. Printre cele mai răspândite sunt oalele cu o toartă, cu buza înaltă (uneori, uşor curbată), cu o serie de uşoare incizii orizontale la exterior: sunt forme apropiate sau derivate din cele răspândite, îndeosebi, în câmpia munteană, în ultima parte a secolului al XIV-lea şi începutul secolului al XV-lea, dar, mai ales, le continuă pe acestea, în a doua jumătate a secolului al XV-lea[89]. În număr foarte redus au apărut, la Poienari, fragmente de vase cu buză îngroşată cu secțiunea triunghiulară, puțin întoarsă în jos, tip răspândit, mai ales, în zona deluroasă şi muntoasă a Munteniei (Curtea de Argeş, Cetățeni, Podu Dâmboviței, Cetatea Oratia, Cozia)[90].

Prelucrarea metalelor. Unele documente, emise de cancelarii domneşti, la mijlocul secolului al XV-lea, îi menționează pe meşterii făurari de la sate şi de pe domeniile feudale, care executau numeroase tipuri de obiecte[91]. De asemenea, în aşezarea feudală de la Zimnicea, s-a descoperit un atelier de fierărie, de la sfârşitul secolului al XIV-lea şi începutul secolului al XV-lea, dotat cu unelte (cleşte de foc, daltă de fier) şi obiecte confecționate: săpăligi, vârfuri de săgeți, foarfeci, undițe[92].

Numărul meşterilor fauri, de la mijlocul secolului al XV-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea, de la sate şi de pe domeniile feudale, era în creştere, ei fiind menționați în documente: la 1541, pe proprietatea mănăstirii Argeş[93]; Muşat, faurul din Tâmboeşti (Țara Românească)[94], Iuga, faur al lui Văsâi, logofăt din Rativoieşti[95].

Fig. 167 - Fierărie țigănească (gravură după desen de A. Lancelot; foto, colecția Muzeului Goleşti)

Despre prelucrarea aurului, cea mai veche ştire scrisă datează din 1500, din Țara Românească, când se plătesc 900 de dinari pentru a se aduce unelte necesare în „spălătorii de aur de la Râmnic"[96], iar, mai târziu, în 1515, aflăm că Neagoe Basarab dă poruncă de alungare a căutătorilor de aur veniți din Transilvania pentru a căuta aur în apele din munții Țării Româneşti[97].

---

[89] Gh. I. Cantacuzino, *Date noi privind Cetatea Poienari- Argeş*, în *Muzeul Piteşti, Studii şi comunicări,* 1971, p. 215.
[90] *Ibidem.*
[91] N. Mohov şi colaboratorii, *Documente medievale româneşti din arhivele sovietice*, în *Studii*, XII, 1959, nr. 3.
[92] *S.C.I.V.*, I, 1950, nr.1, p. 100-101.
[93] *D.I.R., B*, veacul XVI*,* vol. II, p. 413.
[94] *Ibidem,* p. 379.
[95] *D.I.R., B*, veacul XVI, vol. IV, p. 188, 326, 436, şi vol. V, p. 290, 387.
[96] Radu Manolescu, *Relațiile comerciale ale Tării Româneşti cu Sibiul,* în *Analele Universității Bucureşti - Istorie*, nr.3, 1956, p. 234.
[97] Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV-X*V, Bucureşti, 1973, p. 121.

Comerţul

În perioada medievală, comerţul este condiţionat, în general, de posibilitatea transportului pe mare şi uscat a mărfurilor de lux, necesare curţilor feudale: alimente, arme şi îmbrăcăminte. În a doua perioadă a Evului Mediu, comerţul este legat de oraşe producătoare de obiecte finite şi de schimbul între aceste produse şi acelea naturale (agricole şi animale) ale domeniilor feudale rurale. Acest comerţ este reglementat de: dreptul de etapă (depozit), drumul obligatoriu, vămile interne ale nobililor şi mănăstirilor, precum şi de prevederile privilegiilor speciale sau de lipsa lor. Comerţul de bâlciuri este îmbinat cu cel de târg, adică cel permanent din centrele de prăvălii ale oraşelor[98].

Dezvoltarea comerţului exterior nu este singurul aspect al comerţului medieval, dimpotrivă, creşterea pieţei interne formează principala condiţie a progresului unei ţări. Toate aceste împrejurări ale comerţului din epoca feudală se regăsesc şi în istoria noastră.

Comerţul intern se făcea, în mare măsură, de ţărani, chiar de ţărani dependenţi, care vindeau produse animale, produse ale industriei casnice, revindeau obiecte de fier (lucrate, probabil, de ţigani) şi cumpărau, în schimb, de la oraş, vite, vândute acolo. Există, deci, comerţ între oraş şi sat, dar nu cel obişnuit în Evul Mediu, adică vânzarea produselor orăşeneşti sătenilor. Dimpotrivă, în secolul al XV-lea, industria casnică sătească era suficient de puternică, încât furniza şi oraşelor produsele ei, unul dintre cele mai importante pentru piaţa internă fiind vinul, asupra vânzării lui existând, în Ţara Românească, cea mai veche dare în bani, *perperul sau perperitul*. „*Orice vor cumpăra sau ce vor vinde, nimeni să nu cuteze a-i turbura, nici de părpăr*" - spune un privilegiu domnesc muntean, din 1497[99]. Perperul se percepea pentru vânzarea vinului, a peştelui şi a mierii.

Marile târguri sau iarmaroace formează baza comerţului periodic. Spre deosebire de ţările cu viaţă orăşenească medievală dezvoltată, unde iarmaroacele erau întotdeauna la sate, pe când oraşele aveau un centru de comerţ permanent, la noi, târgurile periodice sunt, în primul rând, la oraş, cu ocazia unor mari sărbători creştine, semn de slăbiciune economică şi de caracter semirural al acestora; astfel, Moşii, la Bucureşti, Drăgaica, la Buzău, Sfântul Ilie, la Câmpulung, Sfânta Marie, la Curtea de Argeş.

Comerţul exterior, care leagă Ţara Românească de ţările vecine, este mai bine cunoscut din datele documentare. Cronologic, el se poate împărţi în două perioade distincte:

1. Prima perioadă, care ţine până în secolul al XVI-lea, se caracterizează prin comerţ preponderent cu centrul şi apusul Europei. Comerţul din această perioadă se baza pe privilegii de comerţ, care vor fi înlocuite, mai târziu, de tratate comerciale. Cel mai vechi privilegiu de comerţ a fost acordat negustorilor din Braşov, de către Vladislav I Vodă, la 1368[100]. Acest privilegiu prevede doar vama tricessimei - unu la treizeci - în natură. Privilegiile care vor urma, în secolul al XV-lea, evoluează, se schimbă: vama în natură se transformă, treptat, în bani şi se stabileşte un tarif vamal amănunţit pentru fiecare marfă[101].

2. A doua perioadă se caracterizează prin comerţul cu Imperiul Otoman, ţara devenind grânarul imperiului, precum şi sursa de miere şi lemne. Agenţii exteriori ai comerţului sunt acum grecii care, ca supuşi orăşeni ai imperiului, cuceresc piaţa comercială a teritoriilor supuse sultanului. Comerţul turcesc avea caracter oficial şi se făcea prin anumiţi negustori numiţi gelepi. Preţurile nu erau determinate de piaţă, ci erau stabilite de turci, fiind mult sub valoarea reală. Dimitrie Cantemir spune că preţul vitelor, plătit de gelepi, era de două sau trei ori mai mic decât la Constantinopol[102], iar la sfârşitul veacului al XVIII-lea, Wilkinson remarcă faptul că preţul cu care cumpărau turcii grâul era un sfert din preţul de pe piaţa internă din Ţările Române şi o şesime din preţul de la Constantinopol.[103]

---

[98] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu*, op. cit.,* p. 58.
[99] D.A.N.I.C.*,* Bucureşti, *Condica Târgşor*, nr. 718, f. 771-772.
[100] Hurmuzaki, *Documente,* XV, Bucureşti, 1911, p. 1-2.
[101] I. Bogdan, *Relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul*, *op. cit*., p. 3-4, 32-33.
[102] D. Cantemir, *Descrierea Moldovei,* Editura Tineretului, 1967, p. 121.
[103] W. Wilkinson, *Tableau historique, geographique et politique de la Moldavie et de la Valachie*, Paris, 1821, p. 71.

În secolele XVI-XVII, ţările române fac comerţ şi cu alte ţări, apar şi negustorii greci, precum şi raguzanii care mijlocesc schimbul între Turcia şi Italia, unii aşezându-se la Târgovişte, în secolul al XVI-lea, unde se ocupau de comerţ şi de împrumuturi de bani pentru domn şi particulari.[104]

Un număr mare de negustori din ţările române ajung, în această epocă, foarte bogaţi, cumpărând moşii şi devenind boieri. Se ştie că Mihai Viteazul însuşi a fost, în tinereţe, negustor, la fel şi alţi boieri de origine grecească (Duca şi Catargiu). Veniturile considerabile au crescut din împrumuturi în bani cu zălogirea moşiilor, dar şi cu arendarea vămilor şi veniturilor domniei. Ei au relaţii strânse cu domnia, întrucât o împrumutau adesea cu bani pentru nevoi urgente, ceea ce îi aduce în posesia unor privilegii însemnate.[105]

Moneda şi circulaţia ei. La scurt timp după întemeierea ţărilor române, în cele două ţări apar monede proprii de argint. În Ţara Românească, cea dintâi monedă este a lui Vladislav (Vlaicu) - Vodă (1364-1377).

Monedele medievale nu aveau scrise pe ele valoarea, care se stabilea prin cântărire; acestea erau monede mici de argint, numite aspri. Circulaţia şi baterea lor devin tot mai însemnate în prima jumătate a secolului al XV-lea. Cu mici întreruperi, baterea monedelor muntene a continuat până la Vladislav II (dec.1447- oct. 1448; nov.- dec.1448 – 15 apr. 1456), când monetăria ţării încetează.

Cele mai vechi acte muntene vorbesc de moneda numită *perper*, care este de origine bizantină (hiperpyron), folosit şi în Bulgaria şi Serbia. Folosirea perperului este de scurtă durată; el este înlocuit complet, în secolul al XV-lea, cu moneda ungurească: ducatul şi florinul (după numele monedelor italiene: ducatul ducelui Veneţiei şi florinul, după stema Florenţei)[106]. A urmat, începând de la sfârşitul secolului al XVI-lea, *talerul* olandez care avea gravat pe el un leu, motiv pentru care se mai numea şi *leu*, denumire oficială a monedei româneşti, păstrată până în prezent.

Comerţul şi viaţa economică, precum şi cea politică din Ţările Române, depinzând de Imperiul Otoman, moneda oficială a ţării devine talerul, respectiv talerul de argint olandez, după care se imită ca greutate şi moneda turcească din secolele XVI-XVII, *piastrul*, care este egală cu un taler-leu olandez.

Schimbarea monedei-etalon de schimb, la sfârşitul secolului al XVI-lea, corespunde şi cu o mare criză monetară, care apare în aceeaşi vreme şi care priveşte toată Europa, nu numai ţara noastră; este vorba de scăderea valorii argintului. În ce priveşte ţara noastră, momentul culminant al crizei corespunde cu epoca domniei lui Mihai Viteazul (sept. 1593 - 9 aug. 1601). Tot acum, se produce şi o scădere a preţului pământului, datorită sărăciei şi războaielor; în acelaşi timp, se face simţită o creştere masivă a preţurilor tuturor uneltelor şi alimentelor.

Urmările asupra stării ţărănimii, care acum se aproviziona cu unelte, vite şi alte lucruri necesare de pe piaţa internă, au fost, fireşte, dezastruoase şi au grăbit destrămarea micii proprietăţi moşneneşti.

Robii

În Evul Mediu, în ţările române a existat categoria socială a robilor, aşezaţi în satele domneşti, boiereşti şi mănăstireşti. Aceştia erau ţigani şi tătari, dar sunt menţionaţi şi bulgarii în situaţia de robi. În cele mai vechi izvoare româneşti, scrise în limba slavonă, robii sunt denumiţi cu termenul slavon *celeadi*, tradus în româneşte cu cel de *sălaş*, unii istorici atribuindu-i sensul de familie, alţii, de casă sau curte şi chiar de comunitate. Primul document din Ţara Românească, în care se atestă robi ţigani, a fost emis de cancelaria voievodală de la Curtea de Argeş[107], de Dan I, la 30 octombrie 1385. Acesta întăreşte mănăstirii Tismana, printre alte danii, „40 sălaşe de aţigani", dăruiţi de către

[104] Şt. Pascu, *Petru Cercel şi Ţara Românească*, Sibiu, 1944, p. 175, 180.
[105] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit*., p. 72.
[106] *Ibidem,* p. 74.
[107] *D.R.H., B*, vol. 1, p. 21.

domnul Vladislav-Vlaicu. Dania, de aproximativ 200 de robi[108], reprezenta o reală valoare, ţiganii fiind o adevărată avere şi cu vechime în ţările române[109].

Prin acest hrisov, se menţionează ca ,,...ţiganii să fie slobozi de toate slujbele şi dajdiile şi de venitul domniei mele,,[110] şi să fie ai mănăstirii Tismana[111]. Mircea cel Bătrân a confirmat sălaşele de ţigani avute mai dinainte[112], într-un act din 27 iunie 1387, emis tot la Curtea de Argeş.[113] După această dată, dările de ţigani, făcute de voievozi marilor feudali, dar, mai ales mănăstirilor, sunt des amintite în documente. Frecvenţa mare a daniilor de robi, făcute de domnie mănăstirilor, precum şi numărul mare de robi dăruiţi duc la concluzia că, în secolele XIV-XV, în Ţara Românească ,,robii erau destul de numeroşi"[114]. Numărul robilor ţigani se menţine sau chiar creşte datorită sporului natural şi robilor prinşi în războaie[115].

Documentele care vorbesc de dăruirea robilor de către domnul ţării întrebuinţează formule asemănătoare cu cele din actele de dăruire a pământului, arătându-se că ,,robii sunt de danie şi de miluire"[116]. Stăpânirea robilor este menţionată printr-o formulă stereotipă, aceeaşi şi pentru stăpânirea pământului: ,,dedină şi ohabă", ,,moştenire şi ohabă".

Dacă, în tot cursul secolului al XV-lea, în special în actele mănăstireşti, robii de danie domnească sunt consemnaţi doar cu numărul sălaşelor, în actele de cumpărătură, ei sunt trecuţi cu numele lor, menţionându-se informaţii cât mai detaliate. În cursul secolului al XVI-lea, robii apar înregistraţi cu numele lor şi cu toate detaliile referitoare la familia lor: nevasta, copiii, fraţii etc, dacă vreunul dintre robi este holtei, dacă mai are copii în afară de căsătoria lui actuală, dacă mai are alţi membri în familie decât nevasta şi copiii[117], pentru ca, în secolul al XVII-lea, aceste precizări să devină atât de amănunţite, încât se va menţiona robul cu nevasta şi cu *feciorii ce-i vor avea şi care vor fi însuraţi şi neînsuraţi*.[118]

Furtul de cai comis de robi, care se pedepsea cu moartea, putea fi răscumpărat.[119] Pe la 1600, şoltuzul şi pârgarii din Trotuş îl judecă pe Vasile ţiganul care a fost prins că a furat doi cai, a fost adus legat la ei ca „să-l piardă". Bejan paharnicul i-a plătit capul, dând 25 de ughi şi a întors cheltuiala şi păgubaşului[120]. Trebuie precizat faptul că stăpânul răspunde pentru delictele săvârşite de către robii săi, de unde rezulta că el era acela care trebuia să despăgubească pe cel în pierdere din cauza delictului**.**

Urmărirea, prinderea şi cercetarea infractorilor se făceau de către subordonaţii marelui- armaş, armăşeii, marele- armaş având dreptul să-i tortureze pe cei cercetaţi, încât să obţină mărturisirea asupra unor fapte chiar nefăcute. Cruzimea armăşeilor era atât de mare, încât răspândeau teroarea, expresia ,,bătaie ca la hoţii de cai" având-şi originea în aceste împrejurări. Aşa s-a întâmplat, la 27 februarie 1780, când mocanii din Rumâneşti, judeţul Muşcel, au acuzat pe ,,Radu Ţiganul biv-vel logofătului Brâncoveanu" că le-a furat cinci cai. Radu Golescu, ispravnicul judeţului, în jalba adresată domnului Alexandru Ipsilanti, arată că s-a presupus Radu ţiganul drept autor al acestei fapte [121] şi a fost dus la ispravnicii din judeţul Argeş. De frica bătăii, acesta s-a declarat vinovat,

---

[108] P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Bucureşti, 1944, p.79-80.
[109] George Potra, *Consideraţii la istoricul ţiganilor din România*, Bucureşti, 1939, p. 19.
[110] *D.R.H., B*, vol. I, p. 21.
[111] C. Tamaş, *Probleme ale economiei agrare în documentele lui Mircea cel Bătrân*, în *Studii Vâlcene,* IV/1980, p. 26.
[112] N. Şerbănescu, N. Stoicescu, *Mircea cel Mare (1386-1418) - 600 de ani de la urcarea pe tronul Ţării Româneşti*, Bucureşti, 1987, p. 55.
[113] *D.R.H., B*., vol. I*,* p. 28.
[114] Corneliu Tamaş, *Mocanii din Rumâneşti, judeţul Muscel şi furtul unor cai în 1780 de către ţigani*, în *Muzeul Câmpulung Muscel, Revista de istorie a Muscelului. Studii şi comunicări,* VII, Ed. Nummus, Bucureşti, 2003, p. 69.
[115] Şt. Pascu şi colab., *Istoria medie a României*, Bucureşti, 1966, Ed. Didactică şi Pedagogică, p. 132.
[116] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viaţa feudală în Ţara Românească, secolele XIV-XVI,* Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1957, p. 145.
[117] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit*., p. 143.
[118] *Ibidem,* p. 144.
[119] Corneliu Tamaş, *Istoria ţiganilor din Ţara Românească*, Editura Oscar Print, Bucureşti, 2000, p. 50.
[120] Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, vol. XXIV, p. 133.
[121] *Acte juridice în Ţara Românească, 1775-1781*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1973, p. 848.

mocanii din Rumâneşti au luat plată de la vătaful ţiganilor, din vătăşia lui Radu, dar, între timp, au fost prinşi adevăraţii hoţi, Radu fiind eliberat din închisoare cu o adeverinţă care-l izbăvea de vină.

În ceea ce priveşte uciderea de om, concepţia juridică a societăţii feudale în ţările române se poate defini printr-o formulă laconică, cuprinsă într-un act din 1539 din Ţara Românească: „moarte pentru moarte”[122]. În documentele referitoare la stăpânirea robilor, când se precizează cu multă minuţiozitate dacă robii provin din cumpărare, danie, moştenire, zestre, schimb, adeseori apare şi menţiunea că robul în cauză a fost dobândit pentru că s-a plătit pentru el o *duşegubină.*[123]

Robii reprezentau o forţă de muncă importantă în această perioadă, motiv pentru care atât boierii, cât şi mănăstirile plătesc sume importante pentru răscumpărarea criminalilor, pentru a deţine cât mai mulţi pe domeniile lor.

Iniţial, dreptul de stăpânire asupra robilor, ca şi dreptul de stăpânire asupra pământului, a fost rezervat exclusiv domnului ţării. Ca şi în cazul concedării dreptului de stăpânire asupra satelor, feudalilor laici şi bisericeşti, la fel le acordă dreptul de a avea robi şi de a-i întrebuinţa la exploatarea domeniilor lor. În baza acestui principiu, robii aparţineau domnului ţării, sau, după expresia vremii, constituiau „ţigănia domnească”[124].

Robii dăruiţi trebuia să fie confirmaţi, ulterior, de către domni, aşa cum e cazul mănăstirii Valea din judeţul Muşcel, care a avut ţigani donaţi de domnul ţării. În 1562, ţiganii ei sunt confirmaţi de către Alexandru Voievod „pentru că au fost acei mai sus-zişi Aţigani domneşti, iar răposatul Radul Voievod i-a dat şi i-a dăruit la Sfânta mănăstire de la Valea. De asemenea, Petraşco Voievod şi Petru Voievod au dat şi au dăruit pe mai sus zişii Aţigani. Şi am văzut şi am citit domnia mea şi cărţile domniilor lor, făcute pentru acei Aţigani”[125].

Nu se făceau excepţii nici când robii erau cumpăraţi din altă ţară, feudalul respectiv procurând actul de confirmare din partea domniei. Documentele acestea erau atât de importante, încât chiar şi în cazurile în care actele nu se pierdeau sau nu se distrugeau, stăpânii robilor căutau să le reînnoiască.

Lipsa unui document punea sub semnul îndoielii dreptul lor de stăpânire asupra robilor. La fel şi schimbările legate de stăpânirea robilor trebuia să fie confirmate de către domnie: moştenire, schimb, cumpărătură, împărţire, danie şi făcute cu „ştirea tuturor megiaşilor” sau „a megiaşilor de jos şi de sus”, cu alte cuvinte, se exercită dreptul de protimisis.

Putem distinge două categorii de robi: agricoli şi de la curte. Robii agricoli erau aşezaţi în satele feudalilor, îmbinând munca câmpului cu creşterea vitelor.

Într-un document muntenesc din 19 iulie 1558, este menţionat că satul Obedin cuprindea, în hotarul său, şi „câmpul ţiganului tot”[126]. Această denumire - Câmpul ţiganului - permite presupunerea că este vorba despre un ogor pus în valoare de către vreun ţigan, teren defrişat şi cultivat de el. Faptul că ţiganii se ocupau şi cu munca câmpului se poate deduce din unele denumiri ale ţiganilor: Jitian (de la jito - cereale)[127] este pomenit, la 1501, iar Secară Aţiganul, la 1609 (ambii, în documentele Ţării Româneşti) şi că plăteau dare din grâne, denumită „coloade”.[128] La 1480, în Ţara Românească, Basarab cel Tânăr întăreşte lui Ticuci[129] cu fraţii săi mai multe sate, printre care şi satul „Goleştii toţi cu ţiganii”[130]. Ţiganii de la curtea lui Ticuci fiind trecuţi nominal, la sfârşitul documentului, este evident că pomenirea robilor în satul Goleşti se referă la cei care erau aşezaţi acolo în sat, ca robi agricoli[131].

---

[122] *D.I.R., B,* veacul XVI, vol. II, p. 258.
[123] Gr. Nandriş, *Documente slavo-române din mănăstirile Muntelui Athos*, Bucureşti, 1936, p. 221.
[124] Al. Ştefulescu, *Mănăstirea Tismana*, 1909, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice Carol Gőbl, p. 252.
[125] *D.I.R., B*, veacul XVI, vol. III, p. 309.
[126] *D.I.R., B*, veacul XVI, vol. III, p. 87.
[127] *D.I.R., B*, veacul XVI, vol. I, p. 8.
[128] Ioan Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, I, Bucureşti, 1913, p. 140.
[129] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit*., p. 153.
[130] P. P. Panaitescu, *Documentele Ţării Româneşti*, I, Fundaţia „Regele Carol I”, Bucureşti, 1938, p. 312.
[131] *Ibidem*, p. 313.

Obligațiile robilor au fost reglementate printr-un vechi obicei de care vorbesc izvoarele şi care pomenesc *legea cea veche*. La mijlocul secolului al XVI-lea, domnul țării porunceşte egumenului mănăstirii Nucet să țină „țiganii, cum este aşezământul cel vechi”[132].

Schimbările survenite în viața economică a țărilor române, în perioada pe care o studiem, au avut repercusiuni importante în ceea ce priveşte situația robilor. În secolele XIV-XV şi până la jumătatea celui de al XVI-lea, au fost folosiți, în special în sectoarele de bază ale producției țărilor române: creşterea vitelor şi agricultura. În documentele de confirmare a robilor, ei sunt trecuți cu „vitele lor” şi cu „averea lor”, aceasta din urmă constând, în primul rând, din vite. La 7 mai 1443, Ştefan Voievod întăreşte mănăstirii din Poiana nouă sălaşe de tătari „cu toată averea lor şi cu vitele lor”[133]. Nume de țigani ca: Berbecea, Baciu, Cioban, indică ocupațiile lor.[134]

Începând cu secolul al XVI-lea, robii sunt asociați cu meşteşugul practicat. De pildă: Radu zlătar, Luca lăcătar, Magdalina cojocăriță, Opriş „alăutăriu”. Există şi o serie întreagă de robi ale căror porecle sunt semnificative: Vasile Cărbune, Luca Căldare, Alexa Ocnianul, ceea ce indică un rol din ce în ce mai însemnat ca meşteşugari la curțile feudalilor.

Această schimbare în situația robilor trebuie căutată în legătură cu creşterea marelui domeniu. „La începutul secolului al XV-lea, mănăstirile şi boierii aveau sate puține, ceea ce făcea ca veniturile lor, de la aceste sate, să fie foarte reduse. Aceasta a dus la întrebuințarea robilor, în special, ca brațe de muncă în cadrul sectoarelor producătoare de hrană: vite, grâne, peşte etc. Pe măsură ce domeniile feudalilor se rotunjeau din plata dijmelor şi, odată cu acestea, scădea şi valoarea robilor ca brațe de muncă folosite în domeniul agricol. Dar a început să crească valoarea lor în calitate de meşteşugari: nevoile curților feudale nu puteau fi satisfăcute decât prin industria casnică şi, în special, prin meşteşugurile robilor”[135].

Fig. 168 - Țigani lingurari (foto, începutul secolului al XX-lea, http://oracoolblog.files.wordpress.com/2012/01/053-tigani.jpg)

Formarea marelui domeniu prin aservirea tot mai agresivă a țăranului liber a avut consecințe însemnate asupra situației robilor. O parte dintre ei îndeplinesc un rol important în industriile casnice ale feudalilor, ca: fierari, tâmplari, țesători, cojocari, cărbunari, lăutari etc., o altă parte, aşezați în sate, încep să capete unele drepturi asupra pământului, obținând uneori şi acte de stăpânire[136].

---

[132] *D.I.R., B*, veacul XVI, vol. III, p. 106.
[133] M. Costăchescu, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare,* II, Iaşi, 1932, p.130-126, 236, 445.
[134] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit*., p. 157.
[135] *Ibidem.*
[136] *Ibidem,* p. 158.

Deşi importanţi pentru activitatea economică a moşiei, robii nu puteau să fie martori sau jurători, calitate în care apar doar oameni liberi, cu pământ, boieri şi megieşi, unii stăpâni peste sate, iar alţii, peste delniţele lor strămoşeşti.

În schimb, robii aveau dreptul la familie, aşa cum arată documentul din 1 august 1705, când Sanda Cujbă dăruieşte nepotului său, Ştefan Luca, un sălaş de ţigani, anume Savin cu feciorii lui, „iar pentru ţiganca lui Savin, nefiind a noastră, i-am dat altă ţigancă, ca să fie în locul ţigăncii, să fie sălaşul întreg". Stăpânii robilor aveau tot interesul ca „sălaşul să fie întreg", ca să fie asigurată creşterea familiei, deci a numărului de robi[137]. Statutul ţiganilor se reflectă în faptul că „erau vânduţi, donaţi, moşteniţi, schimbaţi, daţi pentru plata unei datorii, daţi de zestre şi puteau fi obiectul celor mai variate tranzacţii încheiate de stăpânii lor. Robii puteau fi eliberaţi de către stăpânii lor, însă izvoarele vremii au păstrat puţine relatări de felul acesta"[138].

Dreptul de stăpânire asupra unui rob ţinea cont de cel care l-a crescut. De exemplu, în 1532, Vlad Voievod întăreşte lui Vlaicu clucer un fiu de ţigan, Budur, care, aparţinând mănăstirii Corbii de Piatră, a fost lepădat de către călugări ca să-l mănânce porcii. Jupânul Vlaicu clucer a salvat copilul şi, împreună cu mama lui, l-a crescut timp de opt ani. Văzându-l pe acesta în putere, călugării au emis pretenţii de recuperare a copilului, însă domnul ţării nu le mai dă dreptul, ci îl lasă clucerului Vlaicu, care l-a crescut[139].

Uneori, unii dintre robi deveneau liberi, agoniseau averi, în special, în vite, deţineau pământ - bunăstarea lor dându-le posibilitatea chiar să facă danii mănăstirilor. Ei parcurg etape semnificative, de la cea din secolele XIV-XV, când robii sunt folosiţi, în special, în sectorul agricol al domeniului feudal, la cea din secolele XVI-XVII, când ei se afirmă, îndeosebi, ca meşteşugari la curţile boiereşti. Starea lor socială se apropie de condiţia şerbului: au gospodăria şi averea lor, devin oameni de încredere la curtea feudalului, pot să se răscumpere de la stăpân; moartea unui rob se pedepseşte cu moartea ucigaşului sau plata duşegubinei[140].

În a doua jumătate a secolului al XV-lea, progresul economic din Europa s-a propagat şi în ţările române, determinând creşterea nivelului tehnic, diferenţierea şi specializarea activităţilor, ceea ce a condus la dublarea numărului de meşteşugari - dezvoltare semnificativă pentru economia urbană, cea de la sate şi de pe domeniile feudale menţinându-se la un nivel mediu.

Către mijlocul secolului al XVI-lea, când ţările române au fost aservite Imperiului Otoman, s-a pierdut atât independenţa politică externă, cât şi ritmul de dezvoltare economică. Dintre meşteşuguri, cel mai mult a avut de suferit metalurgia extractivă, în mod deosebit, cea a metalelor preţioase; s-a încetinit ritmul de dezvoltare a meşteşugurilor urbane dar, deşi mai lent, a continuat procesul de specializare în cadrul acestora.

Sate medievale

O analiză a teritoriului actual al judeţului Argeş ne conduce la o constatare de evidentă semnificaţie social-economică: centrul, partea de nord şi de vest a judeţului sunt dens populate, spre deosebire de zona de sud, în special cea de sud-est, unde aşezările sunt rare; prima zonă corespunde unui relief muntos şi colinar, a doua, aşa-numitei Câmpii înalte a Piteştilor.[141]

În perioada 1350-1500, sunt menţionate 59 de sate, echivalând cu aproximativ 1/10 din numărul total de sate existente în prezent. „Principalele surse documentare sunt pentru noi actele de cancelarie domneşti, păstrate în originale slavone, în copii după ele, traduceri, rezumate etc. În această ultimă privinţă, nu putem decât regreta faptul că satul cel mai vechi, din secolul al XV-lea (din întreaga Ţară Românească), *Bădeşti*, este menţionat mult mai târziu şi anume în transumptul

[137] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit.*, p. 160.
[138] *Ibidem*.
[139] *D.I.R., B*, veacul XVI, II, p. 107.
[140] V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *op. cit.*, p. 164.
[141] N. Constantinescu, *Satele medievale din judeţul Argeş până la anul 1500. Încercări de geografie istorică*, în *Muzeul Piteşti. Studii şi comunicări,* 1969, p. 167-178.

din hrisovul lui Gavrilă Movilă, datat 13 noiembrie 1618, menţiune care a fost chiar contestată ca autenticitate”[142].

Sunt indicate doar denumirea aşezării şi partea din aşezarea care făcea obiectul emisiunii documentare (întreagă, jumătate, a patra parte ş.a.m.d.), ca în aceste exemple: „să le fie jumătate din Lănjeşti din Arghiş şi Aninoasa de Sus şi Raugul şi Baloteşti şi Găureane” (1437); „să-i fie satele anume: Corbii toţi, pe Arghiş în jos, Corbii de Piatră toţi şi ocina de la Miceşti şi cu vaduri de moară şi jumătate din Mălureni” (1456)[143]. Adesea, însă, în acte, se întrebuinţa un sistem de referinţă topo- geografic, în funcţie de o apă pe al cărei mal se situa aşezarea sau de o altă aşezare învecinată. Astfel, se pot cita: *Cieştii de la Codmeana* (situaţi pe apa Cotmenei), *Muşeteşti pe apa Vâlsanei, Ohaba pe Argeşel şi Uieştii de la Baţcov* (pe lângă satul Bascov), *Bogdăneştii de la Codmeana*, *Iaşii de la Curteani* etc.[144]

Satele medievale din judeţul Argeş poartă numiri derivate de la nume de persoane, având originea în antroponimie (Călineşti, Muşăteşti, Miceşti, Baloteşti, Stroeşti, Bădeşti etc.), considerându-se nu atât faptul că ele îşi trag originea dintr-un strămoş comun (fondatorul satului)[145], cât mai ales acela că topicele cu nume la plural ar putea ilustra organizarea socială pe bază de obşte a aşezării[146]. Un exemplu de aşezare care nu poartă numele strămoşului, ci al unui stăpânitor feudal (care, probabil, nu locuia acolo) ni-l oferă fostul sat *Stănceşti,* din aria oraşului Piteşti. Prima menţiune documentară din care putem desprinde existenţa satului datează din anul 1388 şi se referă la „hotarul lui Stance Vranin” (din sânul căruia o vie este întărită de Mircea cel Bătrân mănăstirii sale de la Cozia)[147].

Aproximativ 15 sate n-au putut rezista trecerii veacurilor, amintirea lor fiind prezentă doar în puţinele documente păstrate. „Problema dispariţiilor de sate este spinoasă şi complexă; să nu uităm că dispariţia poate fi temporar aparentă, întrucât un sat îşi putea schimba numele vechi şi să adopte unul nou (vezi Bogdăneştii de la Codmeana, Vultureşti, Vâlturi etc.). De asemenea, datorită aceleiaşi omonimii, se poate să considerăm un sat dispărut, când, de fapt, el vieţuieşte şi azi (de pildă, satul dispărut *Dobroeştii din judeţul Pădureţilor*, numit uneori şi Dobreşti, s-ar putea lesne confunda cu Dobreştii de azi, pe pârâul Grecilor, şi el menţionat încă din secolul al XVI-lea). Foarte probabil, satele de azi, din jurul Piteştilor, vor fi cândva înglobate în aria oraşului propriu-zis şi vor „dispare” (rămânând ca „uliţe”, cartiere, mahalale, aşa cum s-a întâmplat cu satul Grozăveşti din Bucureşti, sau Papuceşti, astăzi cartier al Piteştilor, cu numele Trivale, din care au mai rămas puţine case, restul fiind demolate, pe locul lor ridicându-se blocuri de locuinţe). În acest fel, identificarea în teren a aşezărilor dispărute trebuie întreprinsă nu numai în planul documentar al izvoarelor scrise, ci şi la faţa locului, prin investigaţii asupra toponimiei locale, tradiţiilor etc”[148].

Circa 25% din numărul satelor existente în secolele XIV-XV au dispărut, ceea ce înseamnă un sat dispărut la alte trei care supravieţuiesc. O singură aşezare dispare chiar în veacul în care este amintită – *Ohaba pe Argeşel* (1401-1406). Interesant este că topicul poartă chiar numele termenului juridic care înseamnă *drept de imunitate (ohabă)* – astfel de aşezări fiind cunoscute cu acest nume şi în alte părţi ale Ţării Româneşti[149], dar şi mai interesant este că fostul sat se situa probabil în punctul numit azi Hobaia, din vatra satului Suslăneşti[150].

Dezvoltarea uneia dintre cele mai cunoscute localităţi rurale argeşene - Rucărul - în perioada de mijloc a istoriei noastre, prezumează o evoluţie similară altor comune din Ţara Românească, cu remarca impusă de avantajele oferite de aşezarea sa de-a lungul drumului comercial ce lega cele două ţări surori, drum folosit în epoca dacică şi romană, şi care cunoaşte o intensă circulaţie în Evul

[142] *Ibidem.*
[143] *D.R.H., B,* vol. I, p. 150-151; p. 196-197.
[144] N. Constantinescu, *op. cit*., p. 167-178.
[145] Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Bucureşti, Editura Academiei Române,1963, p. 154-155.
[146]P. P. Panaitescu, *Obştea ţărănească în Ţara Românească şi Moldova. Orânduirea feudală*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1964, p. 27.
[147] N. Constantinescu, *op. cit*., p. 167-178.
[148] *Ibidem.*
[149] P. P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 76-77.
[150] N. Constantinescu, *op. cit.,* p.167-178.

Mediu, odată cu înflorirea relaţiilor comerciale.[151] Aşezat în faţa trecătorii Bran, Rucărul a fost folosit ca vamă de tranzit al comerţului, ceea ce a determinat înflorirea sa economică şi culturală. Aşa cum atestă documentele medievale, evoluţia social-economică a Rucărului a mers paralel cu evoluţia sa toponimică, el fiind cunoscut sub nume diverse, în diferite epoci, dar majoritatea acestor documente îi relevau caracterul de vamă.

Prima apariţie documentară a Rucărului este din anul 1377, când regele Ludovic al Ungariei promitea saşilor din Braşov că, dacă Ţara Românească va ajunge sub puterea sa, atunci va muta vama de la Rucăr la Bran[152].

Graţie privilegiilor domneşti, Rucărul a cunoscut o permanentă înflorire economică, materializată prin transformarea sa într-un adevărat târg[153], loc de interferenţă a negustorilor din cele două ţări, aşa cum îl descrie în memoriile sale un contemporan al evenimentelor din ultimii ani de domnie a lui Matei Basarab, şi anume Paul de Alep, însoţitorul patriarhului Macarie al Antiohiei prin ţările române.

Consemnări interesante găsim cu referire la satul Leordeni, care este situat în partea de sud-est a judeţului Argeş. El face parte dintre localităţile care aparţineau judeţului Pădureţ, judeţ situat între judeţele istorice Argeş şi Muscel, atestat documentar la 19 iulie 1498 şi alipit judeţului Muşcel la începutul secolului al XVII-lea, în timpul domniei lui Radu Mihnea[154].

Deşi este una dintre localităţile de origine ale unor mari boieri - Fiera Leurdeanu, Stroe Leurdeanu, Leca spătarul - care au construit aici conace şi biserici, nimic nu se mai păstrează şi nu se ştie cu precizie despre locul unde s-au aflat aceste edificii. Acesta este atestat documentar la 18 mai 1526, când Radu de la Afumaţi întăreşte „boiarului domniei mele, jupanului Voicul şi Tatului postelnic şi cu feciorii lui [...] moşie satul Leurdeni jumătate, din pădure şi din câmp şi din dealul cu viile”[155].

În cadrul vieţii economice, în legătură cu cultura cerealelor (grâu, orz, ovăz, mei), se remarcă morile pe care documentele le atestă, începând, în special cu secolul al XVI-lea. La 9 mai 1561, Petru cel Tânăr Voievod întăreşte lui Manea, Oprea şi Cânda, printre altele, „ocină în Budeşteni şi în Dobreşti [...], din sat şi din câmp şi din vie şi din mori şi din păduri”[156].

Viaţa economică urbană

Piteşti. Invocarea unui moş pentru Piteşti ar trebui orientată către numele lui: Pita, Pitea, Pitu şi derivatele lor: Pitaş, Pitău, Piteş, Pitiş; denumirea se poate asocia cu cuvântul pită (pâine)[157]. „Radicalul *pit* intrat în toponimie trebuie să fie foarte vechi, de vreme ce i s-a pierdut sensul. Adăugarea sufixului *eşti* arată, de asemenea, o perioadă străveche. Raritatea toponimului *Piteşti* impune concluzia că nu provine din fenomenul de roire a satelor”[158].

Este cert că dezvoltarea Piteştilor ajunsese la o etapă superioară în momentul când apare satul românesc, aspect relevat chiar şi numai din simpla înşirare succesivă a laconicelor menţiuni oficiale ale vremii. Astfel, prima atestare documentară, la 1388 mai 20, precizează că Mircea cel Bătrân dăruieşte mănăstirii Cozia „o moară în hotarul Piteştilor”[159]. A doua menţiune, la 1421 iunie 19, ne spune că aceeaşi mănăstire are „două mori la Piteşti”[160]. Numele dispare pentru o vreme, spre a

---

[151] M. Cristodur, *Rucărul medieval şi evenimentele politice din Ţara Românească, dintre anii 1655-1660,* în *Muzeul Piteşti. Studii şi comunicări*, 1971, p. 217-227.
[152] *Ibidem.*
[153] Paul de Alep, *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Ţările Române, 1653-1658*, traducerea Emil Cioranu, Bucureşti, 1900, p. 225.
[154] Spiridon Cristocea, Teodor Mavrodin, Vasile Novac, *Comuna Leordeni, judeţul Argeş. File de cronică*, Editura Ordessos, Piteşti, 2007, p. 11.
[155] *D.R.H., B*, vol. III, p. 18.
[156] *D.R.H., B*, vol. V, p. 235.
[157] N.A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc,* Bucureşti, 1963, p. 348.
[158] A. Sacerdoţeanu, *Începuturile oraşului Piteşti*, în *Muzeul Piteşti, Studii şi comunicări*, 1971, Piteşti, p. 196-208.
[159] *D.R.H.,* vol. I, p. 26.
[160] *Ibidem,* p. 98.

apărea ca loc de sfat domnesc, la 1481 august 16, când, într-o poruncă a lui Basarab Țepeluș, se spune că „Dragoi a scris în Pitești”[161]. Orașul Pitești devenise faimos din moment ce ajunge și punct geografic de orientare, documentul de la 1499 iulie 13 arătând un hotar „până la drumul Topanei care merge la Pitești”[162].

Începând cu secolul al XVI-lea, venirea și șederea domnilor țării în Pitești devine un fapt obișnuit, într-un stadiu recunoscut oficial ca oraș: la 1508 iunie 6, Mihnea cel Rău dă hrisov „scris în Pitești”[163], iar la 1510 aprilie 1, într-o carte a lui Vlăduț, se spune că „s-a scris în orașul Pitești”[164].

Domnitorul Neagoe Basarab a petrecut și el multă vreme în județul Argeș, cu deosebire în Argeș, numit acum mai mult Curtea de Argeș, și în Pitești[165]. Datele șederii sale în orașul Pitești sunt: 1516, la 16 august, când scria brașovenilor în afacerea lui Dobromir din Câmpulung[166]; în același an, la 3 noiembrie, într-o poruncă se spune: „eu Moisi, care am scris în Pitești”[167].

La 1518 ianuarie 18, se consemna: „Și eu, Florea, care am scris în minunatul foișor al Piteștilor”[168]. Este de constatat că Neagoe crease o nouă formă de arhitectură, care îl impresionase pe grămătic. La 28 ianuarie[169] și la 29 iulie[170] au fost scrise alte acte în Pitești, iar, la 18 decembrie, se scrie în latinește sibienilor, tot din Pitești[171].

Șederea lui Neagoe Basarab la Pitești continuă în anul 1519. La 10 ianuarie, aflăm că „Eu, Florea, am scris în Pitești”[172]; la 13 ianuarie: „Eu, Florea grămăticul, am scris în Pitești”[173]; la 15 ianuarie: „am scris în Pitești”[174]; tot astfel, la 21 ianuarie[175]: „eu, Florea, am scris în Pitești”[176]; la 28 ianuarie, formula era aceeași[177], reluată și la 22 aprilie[178]. La 6 mai se consemnează o informare revelatoare: „Eu, Danciul cel mic între diacii, care am scris în minunatul scaun în Pitești”[179]; la 28 iunie, „eu, Mihail, am scris în Pitești”[180] și iar „scris în Pitești” la 9 iulie[181]. Seria documentelor se încheie la 11 iulie, cu ultimul act al lui Neagoe, „scris în orașul Pitești”[182].

Faptul că domnul și sfatul său țineau consilii, la care se luau hotărâri în pricini diverse, este consemnat în hrisoave și porunci domnești, înainte de 1519, când are loc o judecată despre care avem relație doar într-o scrisoare a lui Lazăr spătarul către brașoveni, scrisoare în care se vorbea despre Dragoslav și Mihăilă din Brănești, în judecată cu un brașovean[183].

---

161 *Ibidem*, p. 288.
162 *Ibidem*, p. 478 .
163 *D.I.R., B,* veacul XVI, vol. I, p. 44.
164 *Ibidem*, p. 55.
165 A. Sacerdoțeanu, *Argeș, cea mai veche reședință a Țării Românești*, în *Muzeul Pitești, Studii și comunicări,* I, Pitești, 1968, p. 120-121.
166 Grigore Tocilescu, *534 documente istorice slavo-române din Țara Românească și Moldova,* București, 1931, p. 251 (nr. 265). Data de an după I. Bogdan, *Documente și regeste privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria*, București, 1902, p. 260.
167 *DIR,* veacul XVI*,* vol. I, p. 116, facs. p. 277.
168 *Ibidem*, p. 133, act cunoscut numai în traducere veche.
169 *Ibidem,* p. 133.
170 *Ibidem,* p. 137.
171 Hurmuzaki, *Documente, XV,* 1, p. 238: „Ex Pytesti”.
172 *DIR,* veacul XVI, vol. I, p. 138.
173 *Ibidem*, p. 140, traducere veche.
174 *Ibidem*, p. 141 , facs. p. 287.
175 *Ibidem*, p. 141 , facs. p. 288.
176 *Ibidem,* p. 119 .
177 *Ibidem*, p. 142 , facs. p. 289.
178 *Ibidem*, p. 142, facs. p. 290.
179 *Ibidem,* p. 145 , facs. p. 292.
180 *Ibidem,* p. 146 .
181 *Ibidem*, p. 147 .
182 *Ibidem,* p. 148 , facs. p. 286.
183 I. Bogdan, *Documente și regeste…*, p. 226.

Aşadar, la Piteşti, s-a încercat aplanarea unui conflict internaţional. Rămâne de explicat de ce, câţiva ani mai târziu, se vorbeşte de „satul Piteşti”[184], când, la 5 mai 1528, Radu de la Afumaţi dă mănăstirii Argeş jumătate din Piteşti şi din sat, şi din moară, şi din vamă, şi din tot ceea ce a fost partea jupânului Oancea vistier[185].

Oraşul Piteşti a fost atrăgător prin podgoriile vecine, dar şi prin însemnătatea apreciabilă a comerţului desfăşurat, de-a lungul timpului, prin import, export şi tranzit. După socotelile Braşovului, păstrate din anii 1503-1554, cu multe întreruperi în ordinea lor, valoarea schimburilor comerciale între Braşov şi Piteşti se ridica la 1.915.960 de aspri sau 38.319 florini (galbeni ungureşti). Un extras al acestui trafic se prezintă astfel:[186]

Anii	**Aspri**	**Participanţi**	**Transporturi**
1503	24.600	8	12
1529 – 1530	82.595	15	33
1542	107.150	36	114
1543	251.980	41	130
1545	77.600	25	72
1546	174.785	23	63
1547	261.100	37	100
1548	106.920	7	9
1549	253.120	35	80
1550	253.140	33	112
1551	43.950	32	82
1554	316.960	34	107

Relaţii strânse cu Piteştii a avut şi Sibiul, chiar dacă nu în aceleaşi proporţii cu Braşovul, registrul vigesimal al Sibiului, privitor la anii 1500-1509, vorbind despre taxele plătite de 16 persoane, cronologic, în general întâlnite o singură dată: Danzwl (Danciul), Gergel, Stan, Dimetter (Dumitru), Scherban (Şerben), Syn (Sin), Stoyka, Stroza, Dragomir, Jerg (Iorgu), Stresa, Opre, Wlkam (Vâlcan), Neyn, Thabwst (Tabust) şi Nago (Neag). Numele oraşului apare în forma sa românească Pitest şi Pitescht în ortografie săsească[187].

Deşi se consideră că, în general, negustorimea din ţara noastră era de origine străină şi că oraşele, în special, ar fi luat avânt prin aceşti străini, pentru Piteşti, având în vedere numele menţionate în liste, această părere nu se confirmă. Analizând atent originea numelor, se remarcă preponderenţa covârşitor autohtonă. Numai câteva par de rezonanţă alogenă: Domo, Ekyn, Hartha, Ladiszla, Lawynon, Peterman, Poitra, Thabwst, Wagdino, Wawylon (Babylun). Unii îşi spun că sunt greci: Gerge Grecus, Ivan Grecus şi Myhay Grecus, dar această poreclă nu impune neapărat şi o origine etnică. Interesant rămâne Grovul (Growul), care poate fi şi Greavul sau Gravul[188].

Alături de comerţ, piteştenii au avut şi o industrie locală, morăritul, de vreme ce, la 1388, Mircea cel Bătrân dăruia mănăstirii Cozia „o moară în hotarul Piteştilor”[189]. În 1421, aceeaşi mănăstire va avea două mori[190], iar la 28 februarie 1522, mănăstirea Argeş primeşte „două scocuri cu mori din ocina Piteştilor”[191], confirmate şi la 9 februarie 1524, drept „două mori la Piteşti cu

---

[184] A. Sacerdoţeanu, *Începuturile oraşului Piteşti.., op. cit.*, p. 196-208.
[185] *DIR,* veacul XVI, vol. I, p. 44 (nr. 41).
[186] A. Sacerdoţeanu, *Începuturile oraşului Piteşti, op. cit.*, p. 196-208.
[187] *Ibidem.*
[188] *Ibidem.*
[189] *DRH,* vol. I, p. 26.
[190] *Ibidem*, p. 98.
[191] *DIR,* , veacul XVI, vol. I, p. 172 (nr. 173).

toate lucrurile lor împrejur”[192]. La 5 şi 25 mai 1528, Radu de la Afumaţi mai adaugă mănăstirii Argeş câte o jumătate de moară.

Atestarea documentară ca oraş, pentru Piteşti, apare în anul 1510, însă era oraş cu mult înainte. Cu toate acestea, în vremea la care ne referim, nu-i cunoaştem organizarea municipală. Cea mai veche atestare documentară este consemnată într-un hrisov al lui Mihnea voievod, din 1582 august 27, în care se spune că o gloabă a fost plătită „în oraş în Piteşti, înaintea judeţului şi înaintea a 12 pârgari”[193]. Ceva mai târziu, acelaşi domn spune, la 1586 septembrie 21, că „am văzut şi am citit şi cărţile judeţului şi a celor 12 pârgari”[194]. Şi încă o dată, tot el, la 1591 februarie 1, arată o mărturie făcută „înaintea judeţului şi a 12 pârgari din oraşul Piteşti”[195].

Câmpulung Muşcel. Dacă lipsesc documente interne emise de domni din Câmpulung - fapt explicabil când cele mai vechi acte păstrate sunt abia cele de la Vladislav I - nu trebuie uitat că Mircea cel Bătrân a întărit, în acest oraş, privilegiile negustorilor braşoveni, la 6 şi 25 august 1413[196].

Amintirea de scaun domnesc a Câmpulungului se mai păstra la începutul secolului al XVI-lea. Vechea Cronică a Ţării Româneşti scria, relatând despre „descălecatul” legendarului Negru-Vodă: „Întâi au făcut oraşul ce-i zice Câmpul Lung. Acolo au făcut şi o biserică mare şi frumoasă şi înaltă. De acolo au descălecat, la Argeş, şi iar au făcut oraş mare şi şi-au pus scaunul de domnie, făcând curţi de piatră şi case domneşti şi o biserică mare şi frumoasă”[197].

Documentele oraşului Câmpulung atestă, pe lângă privilegii cu caracter feudal citadin[198], existenţa unor instituţii mult mai vechi, caracteristice originii săteşti a oraşului. Ele conţin norme de viaţă, caracteristice satului organizat în obşte, privitoare la proprietate, statutul persoanelor, contracte, succesiuni, judecată, conducerea treburilor obşteşti.[199]

Membrii obştii câmpulungene formau o colectivitate de moşneni. Tradiţia lor a fost atât de puternică, încât, chiar în secolul al XIX-lea şi la începutul secolului XX, se cunoşteau exact numărul moşilor şi drepturile ce reveneau fiecăruia asupra moşiei devălmaşe. Ei îşi păstrează neştirbite drepturile tradiţionale de a folosi lemnul din pădurile munţilor obşteşti pentru construcţii şi consum casnic, de a cuprinde şi îngrădi, cu aprobarea obştii, terenuri din moşia devălmaşă pentru livezi, fâneţe etc., aşa cum au făcut şi în trecut, când fiecare ocupa „cât a vrut”[200]. Dreptul superior al obştii asupra pământului s-a dovedit convingător şi în anul 1819, cu prilejul schimbării cursului apei Râul Târgului, când vechea albie a fost socotită proprietate devălmaşă[201].

Curtea de Argeş. Documentar, Argeşul nu apare decât în anul 1330, când regele ungur Carol Robert s-a luptat cu voievodul Basarab. Într-o diplomă din 1336, regele spune că vicecancelarul

---

[192] *DIR,* veacul XVI ,vol. I, p. 180 (nr. 183).
[193] *DIR, veacul XVI,* vol. V, p. 73 (nr. 76).
[194] *Ibidem*, p. 265 (279).
[195] *DIR, veacul XVI,* vol. VI, p. 4 (nr. 4).
[196] *DRH,* D, *v*ol. I, nr. 120, 121.
[197] *Letopiseţul Cantacuzinesc. Istoria Ţării Româneşti, 1290-1690*, Editura C. Grecescu şi D. Simonescu, Bucureşti, 1960, p. 1.
[198] Din documente, rezultă că oraşul Câmpulung Muşcel beneficia de numeroase şi importante privilegii orăşeneşti acordate de vechii domni ai Ţării Româneşti, ca: scutiri de găleată şi slujbă domnească, de vama pârcălabilor din oraş (doc. din 1615 mai 7), de lemne de Crăciun şi fân la boieri (1559 febr. 20), de bir, taler, miere şi ceară, podvoadă, mertice, cai de olac şi de toate slujbele şi mâncăturile câte sunt peste an în ţară (1662 iunie 12), de vama de peşte, limbile de vacă, zecimea rachiului la cârciumi (1672 iunie 27), din birul untului şi meiului (1681 mai 23); de asemenea, beneficiau de dispoziţii de excepţie ca: plata birului în „rumptoare” de 1060 ughi (1665 februarie 19), mai târziu, 1200 (1688 iulie 1), iar pentru vii să dea numai perperul (1636 decembrie 8), dar, mai ales interdicţia ca nici domnul, nici pârcălabii din oraş, boier, slugă domnească să nu aibă vreun amestec în moşia oraşului (1615 mai 7), ori în judecata orăşenilor (1672 iunie 27). Acest regim de favoare a încetat odată cu intrarea în vigoare a Regulamentului organic.
[199] Emil Cernea, *Câmpulung Muşcel şi instituţiile vechiului drept românesc*, în *Muzeul Câmpulung Muşcel. Studii şi Comunicări,* Câmpulung Muşcel, 1989, p. 11.
[200] I. Răuţescu, *Câmpulung Muşcel, op. cit.*, p. 396; *Aşezământul* din 6 aprilie 1841.
[201] *Anaforaua* din 25 sept. 1819, la I. Răuţescu, *op. cit.*, p. 374.

Tatamer, venind în sprijinul lui, îl ajunsese „sub castro Argias” şi la întoarcerea de acolo abia a scăpat cu o rană grea[202]. Astfel, printr-o informaţie externă, numele Argeş intră în istorie.

Râul Argeş este atestat la 1388 mai 20, când Mircea cel Bătrân dă mănăstirii Cozia „o moară în hotarul Piteştilor” şi confirmă daniile făcute de boierul Stanciu Balcov: „o bucată < de ocină > pe Argeş”, pe care Stanciu o cumpărase de la Ştef, împreună cu nişte vii[203].

Relativ timpuriu apare şi „judeţul” Argeş: la 1437 august 13, Vlad Dracul dă unor boieri jumătate din satul Lăngeşti în Argeş[204], iar la 1489 septembrie 11, mănăstirea Govora are o vie a popii Alexie în Argeş, lângă via sa de la Nănăşeşti[205]. Termenul *judeţ* nu este scris în acte, dar el se deduce uşor prin aşezarea satelor despre care este vorba.

Mutarea scaunului mitropolitan de la Vicina la Argeş, în 1359, a consacrat o acţiune de drept şi a legiferat o situaţie anterioară existentă de fapt. Curtea domnească, bisericile şi mitropolia au mărit faima vechiului târg de pe apa Argeşului. Au venit aici şi boierii care stăteau în sfatul domnesc, care şi-au făcut curţi boiereşti pe măsura nevoilor lor, cu slujitori şi argaţi. Totodată, de pretutindeni s-au adunat negustori şi meseriaşi care împlineau nevoile economice ale târgoveţilor, astfel că, în scurtă vreme, Curtea de Argeş a ajuns adevărat oraş, cu puternică viaţă economică şi socială.

Această viaţă socială depinde încă de o economie închisă, datorită faptului că era posesiunea unui feudal, iar mai apoi, a domnului însuşi. De aceea, nici izvoarele istorice nu spun nimic în această privinţă. Cu toate acestea, la o dată care nu ne este cunoscută, târgul capătă dreptul de autoconducere. Posibil ca acest lucru să se fi produs odată cu un alt târg domnesc vecin, Râmnicu Vâlcea.

Argeşul, ca oraş condus de judeţi şi pârgari, a avut drept la sigiliu propriu. Nu cunoaştem impronte mai vechi de începutul secolului al XVII-lea, dar, în seria lor, apar mai multe variante, în legendă, ca şi în imaginea din câmpul lor. Cea mai veche improntă are în câmp un vultur bicefal şi în exergă, între cercuri lineare, legende „S-a făcut acest sigiliu pentru Argieş”[206].

Statutul oraşului Curtea de Argeş a atras numeroşi negustori şi meşteşugari, necesari şi utili pentru domn, boieri şi ierarhi. Judecând în mod optimist datarea sediului meşteşugarilor olari, Biserica Olari, se poate afirma că el exista în anii lui Mircea. Este o situaţie ce poate indica nu atât o breaslă cu regulamente precise, ci o comunitate reunită prin interese comune, economice şi de apărare. Este una dintre dovezile de urbanism şi de modernizare ale aşezării[207].

Întregul inventar funerar, veşminte şi bijuterii, databile la sfârşitul secolului al XIV-lea, arată nivelul înalt de trai, pentru acea vreme, al familiei domnitoare, care beneficia de un sistem politic centralizat.

Bijuteriile provin fie din occident, fie din Balcani, după cum vădesc ornamentele, fie din ţară, unde se găseau, de asemenea, meşteri orfevri.

Monumentul presupus al lui Radu I este apropiat, de asemenea, de viziunea figurativă occidentală a pietrelor de mormânt. Piatra de mormânt a lui Mircea cel Bătrân, de la Cozia, atestă revenirea la climatul stilistic al Balcanilor.

Din perechea de cercei, prinsă de un lănţişor, care împodobea racla moaştelor Sfintei Filofteia, asemănătoare celor purtaţi de domniţe în secolul al XVI-lea, după cum putem constata la portretele votive, deducem, pe de o parte, că aceste moaşte se aflau în biserica Sfântul Nicolae, la începutul secolului al XVI-lea, şi pe de altă parte că voievodul Neagoe Basarab s-a îngrijit şi de acest venerabil monument[208].

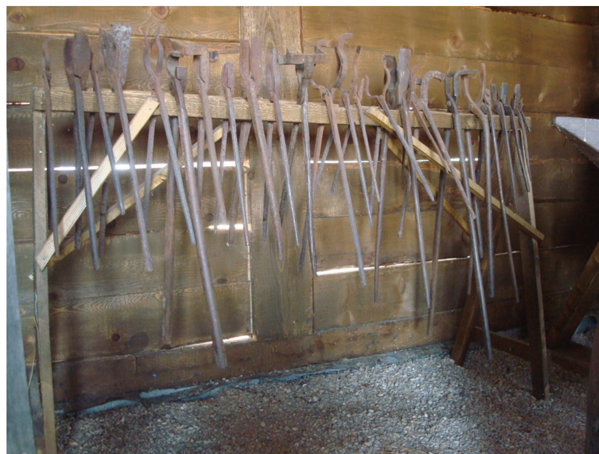
[202] Hurmuzaki, Densuşianu, *Documente,* I, p. 646. *DIR,* C, veacul XIV, vol. III, p. 399 şi 557.
[203] *DRH,* B, vol. I, p.26-27.
[204] *Ibidem,* p.150.
[205] *Ibidem*, p. 353-354.
[206] B. P. Hasdeu, *Argeş*, în *Etymologicum Magnum Romaniae,* II, 1507, reproducere după actele din 1629 şi din 1665.
[207] Radu Şt. Vergatti, *Argeşul în politica lui Mircea cel Bătrân,* în *Argesis,* X, 2001, Piteşti, p. 81-85.
[208] *Ibidem*, p. 163.

Meşteşugurile în secolele XVII – XVIII

Meşteşugurile în secolul al XVII-lea

Metalurgia metalelor. În a doua treime a secolului al XVII-lea, acest meşteşug cunoaşte nivelul maxim de dezvoltare la sate, documentele arătând că numărul celor care îl practică l-a depăşit pe al celor de la oraşe. De la cel mult trei specializări, în cadrul prelucrării metalelor la sate, s-a ajuns la un număr de 11 (faţă de cinci la oraşe şi trei pe domenii). Fierarii[209], pomeniţi şi ca fauri, continuă să lucreze simultan în extracţia minereului şi în prelucrarea metalelor. Căldărarii sunt menţionaţi, în special, în Ţara Românească[210]. Unul dintre căldărarii săteşti, Sava din Miceşti[211], este menţionat prima oară la 27 noiembrie 1655, ca martor la vânzarea a trei pogoane de vie şi o pivniţă pentru ca, apoi, îmbogăţindu-se, să cumpere, în Miceşti şi în alte sate vecine (Ulmu, Tocşobeşti, Joseni), ocine de la diverşi săteni, ajungând să fie numit, în documente, „boier”. Sava Căldărarul va aservi satul Miceşti, la 10 martie 1673, făcând învoială cu sătenii pentru o zi de coasă[212].

Fig. 169 - Meşter fierar din Călineşti, Muşcel (reconstituire, Muzeul Goleşti)

Fig. 170 - Unelte de fierar (reconstituire, Muzeul Goleşti)

Arta pietrei şi a lemnului. În cursul secolului al XVII-lea, apar peste zece categorii de meşteri săteşti care prelucrau piatra şi lemnul în scopul folosirii lor la construcţii, ori pentru confecţionarea obiectelor de inventar gospodăresc.*Pietrarii* de la cariera din Albeştii de Muşcel se ocupau cu tăierea pietrei, fie din recoltări organizate ca urmare a torenţilor, fie din maluri dezgolite de ploi prin extracţia din cariere[213]. Extragerea consta în secţionarea blocului prin folosirea penelor de lemn care, udate, apoi, cu apă de-a lungul şanţului, se umflau şi spărgeau blocuri de piatră pe lungimea şanţului[214]. Tot ei erau aceia care o şlefuiau şi ornamentau, *Condica de venituri şi cheltuieli a vistieriei lui Constantin Brâncoveanu,* având consemnate importante sume de bani în acest scop. Astfel, la 1694 se plătesc 23 de taleri şi jumătate „pitratul de la Albeşti pentru nişte pietre ce au tăiat de treaba caselor domneşti”[215]; în 1696 se plăteau 122 de taleri pentru pietrele lucrate la curtea domnească de la Târgovişte[216], iar în 1698, pentru pietrele făcute la foişorul de la Târgovişte, pietrarii din Albeşti primeau 30 de taleri[217].

Meşterii zidari sunt menţionaţi în acte: Petre, vătaf de zidari din Corbşori, Muşcel[218], Zaharia din Hulubeşti[219] şi alţii. Sunt importante ştirile de la 1673, care privesc plăţile şi organizarea

---

209 D.A.N.I.C., Bucureşti, *Mănăstirea Banu*, XI/19.

210 B.A.R., *CXCVI / 103*; D.A.N.I.C., Bucureşti, fond Episcopia Argeş, IX/8.

211 D.A.N.I.C., Bucureşti, fond Mănăstirea Râncăciov, VI/1.

212 B.A.R., *XLV* / 2–a.

213 Doina Ciobanu, *Piatra, un străvechi meşteşug pe plaiurile buzoiene*, în *MOUSAIOS*, X, Buzău, 2005, p. 269-295.

214 Gh. Aldea, *Sculptura ţărănească în piatră*, Bucureşti, Ed. Meridiane, 1969, p. 12.

215 *Condica de venituri şi cheltuieli a vistieriei de la leatul 7202-7212 <1694 - 1704>,* în *Revista Istorică a Arhivelor României* (RIAR), Bucureşti, 1873, p. 39.

216 *Ibidem*, p. 231.

217 *Ibidem,* p. 389.

218 B.A.R., *CCCCLXXXIII* / 11; D.A.N.I.C., Bucureşti, *Mitropolia Ţării Româneşti,* XCVIII / 32 (1646).

219 N. Iorga, *Studii şi documente*, XIV, *op.cit.,* p. 254-255.

construirii schitului Fedelsciori, unde, pentru ridicarea monumentului, au conlucrat meşterii în lemn şi pietrarii de la Albeşti, cu vătaful lor[220].

Dulgherii şi tâmplarii efectuau, în afara lucrărilor de construcţie, şi alte operaţii, cum ar fi săparea tiparelor de lemn pentru cahle şi cărămizi cu profile arhitecturale, aşa cum ilustrează tiparul unei cahle, găsit la Curtea de Argeş: *ceste tipare le-a săpat Drăgoi templar*[221].

Fig. 171- Trasul şiţei (foto, colecţia Muzeului Goleşti)

Fig. 172 - Baterea şiţei (foto, colecţia Muzeului Goleşti)

Sunt menţionaţi: ş*indrilarii*[222] *(*în legătură cu acoperişurile mănăstirilor), *podarii satelor*[223] şi lucrătorii specializaţi pe *obiecte de uz casnic, blidarii*[224]*, dogarii*[225] (dogarii din Albeşti-Argeş dădeau, la 1654, dijma din lemnele ce le tăiau din pădurile mănăstirii Argeş)[226], *butarii* sau *butnar*ii[227], *strungarii*[228]*, ploscarii*[229].

Fig. 173 şi 174 - Atelier de dogărie în Coşeşti. Strânsul doagelor şi măsuratul cu compasul din lemn (foto, colecţia Muzeului Goleşti)

[220] Şt. Olteanu, C. Şerban, *op. cit.,* p. 130.
[221] B. Slătineanu, *Plăci de ceramică românească din secolul al XVII-lea,* în *Revista Istorică Română* (R.I.R.), VIII, 1938, p.57.
[222] D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Tismana, XCIII / 27.
[223] D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Radu Vodă, XIX, bis./9; Mănăstirea Cotroceni, II / 12.
[224] D.A.N.I.C., fond Mitropolia Ţării Româneşti, LXII / 23; Episcopia Argeş, LI /12.
[225] D.A.N.I.C., fond Mitropolia Ţării Româneşti, XCVIII / 70.
[226] D.A.N.I.C., fond Episcopia Argeş, CII / 1.
[227] D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Sărindari, VII / 3.
[228] B.A.R., CXLII/71.
[229] B.A.R., LXXX/5, 1647.

Țesutul şi prelucrarea țesăturilor. Industria textilă din sate se diversifică, dezvoltarea acesteia adâncind diviziunea în muncă aproape la fel ca la oraşe. Se poate vorbi despre o astfel de dezvoltare semnificativă, când se consemnează apariția a cinci noi categorii de meşteşuguri, în ultima treime a secolului al XVII-lea: *torcători*: Radu din Miceşti, Stanciul şi Şerbul[230]; *boiangii:* Radu şi Pârvan[231]; *postăvari* şi *abagii,* menționați, prima oară, la 1685[232], *abagii săteşti*[233] *şi pâslari*. Numeroase acte din această perioadă menționează, pentru finisarea țesăturilor, dârste şi pive[234], dârstorii apărând, în documente, ca martori.

Pentru prelucrarea țesăturilor, apar cinci categorii de meşteşugari, dintre care doar *croitorii,* cea mai numeroasă categorie, provin din perioadele anterioare (în Țara Românească, sunt menționați în peste 57 de sate, uneori doi-trei în acelaşi sat)[235]; *zăbunarii*[236]; *chivărari* (Ion Chivărar din Albeşti, la 1643[237]. Cuşmele din blană de miel şi postav, căptuşite cu mătase, erau făcute, în 1697, pentru Constantin Brâncoveanu, de meşterii din Câmpulung, aceştia primind 250 de taleri pentru 1.000 de chivăre a 33 de bani bucata, necesare pentru slujitori[238]), care apar apoi în documente ca jurători, aldămăşari, cumpărători sau vânzători de ocine; *ceaprazari* [239] şi *poturari*[240].

Meşteşugurile alimentare au fost mai puțin dezvoltate, de o mai mare importanță bucurându-se *morile* acționate hidraulic, în vreme ce morile eoliene erau arareori menționate[241]. Morile erau construite şi reparate de către meşterii morari, aşa cum rezultă din actul din 1620 privind cheltuiala făcută cu o astfel de reparație[242]. Numărul morarilor era mare, în peste 90 de sate din Țara Românească existând unul-doi meşteri de mori, uneori chiar trei, aşa cum sunt pomeniți la Goleşti, între 1648 şi 1665, Stoica, Neagul şi Albul[243], în alte localități menționându-se, pe perioade scurte, câte doi meşteri. Aceştia erau angajați când se construia o moară, pentru a „cumpăni” apa[244] ori să rezolve „înecarea” morilor[245]. *Lopătarii* sunt o altă categorie care, împreună cu meşterii morari, contribuie la construirea şi funcționarea morilor. *Meşterii de iazuri* săpau iazurile şi heleşteiele făcând zăgazurile morii. Din documente, rezultă că aceştia erau, de obicei,[246], constituiți în asociații, executând lucrările contra bani şi alimente. Alte categorii de meşteri: *racheri*, *brăgari*, *bărari*, *miedarii* şi *măcelari* în satele mai dezvoltate.

Meşteşugurile de artă. Cel mai bine reprezentat este *zugrăvitul*, care avea o veche tradiție, numărul acestor meşteri crescând, în secolul al XVII-lea fiind menționați în circa 14 sate, printre care: Lăcusteni[247], Dârmăneşti[248], Țițeşti[249]. Sunt consemnați şi meşteri *sculptori* (în lemn sau în piatră): Popa Vladul din Băjeşti, care a ornamentat, la 12 octombrie 1637, o cruce din cimitirul bisericii din comuna Budeasa[250]. De asemenea, sunt menționați şi meşterii *zlătari*, precum şi numeroase toponime: dealul, piscul, obârşia Zlătarului[251].

---

230 D.A.N.I.C., fond Episcopia Argeş, XIX / 39,1685.
231 D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Zlătari, XVI / 3; fond Mănăstirea Hurezi, LII / 29.
232 D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Cotroceni, IV / 10, ms. 690, f. 50v – 51; VII / 6; VII / 5.
233 B.A.R., *CXLIV* / 184.
234 *D.I.R.*, veacul XVII, vol. I, p 132 şi 163.
235 *D.I.R.*, veacul XVII, vol. III, p.183-184; DA.N.I.C., fond Condica Mitropoliei Țării Româneşti*,* nr. 135, f. 111-1687.
236 B.A.R., CXL / 110.
237 B.A.R., XXXIII / 218.
238 *Istoria Românilor*, vol. V, coord: V. Cândea, C. Rezachevici, 2003, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p. 435.
239 B.A.R., CXCVII/64, 65, 72,73,74.
240 B.A.R., CI/50, 1632.
241 B.A.R., LXXI/178.
242 *D.I.R.,* veacul XVII, vol. III, p. 183.
243 B.A.R., XXIX/180; D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Râncăciov, VI/1; fond Episcopia Argeş, XIX / 25.
244 *D.I.R.*, veacul XVII, vol. IV, p. 242.
245 D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Radu Vodă, II/27; fond Mitropolia Țării Româneşti, XVI/13.
246 D.A.N.I.C., fond Mitropolia Țării Româneşti, XVI/2.
247 *D.I.R.*, *B*., veacul XVII, vol. III, p. 29.
248 *D.I.R.*, *B*.,veacul XVII, vol. IV, p. 442 – 568.
249 V. Drăghiceanu, *Catalogul colecțiunilor Comisiunii Monumentelor Istorice*, Bucureşti, 1912, p. 57.
250 P. Cernovodeanu, *Monumentele istorice din comuna Budeasa, Piteşti,* în *S.M.I.M.,* XX, 2002.
251 *D.I.R.*, *B*., veacul XVII, vol. III, p. 522.

Alte meşteşuguri. Alături de meşteşugarii prezentaţi anterior, în această perioadă sunt menţionate şi alte categorii: *bărbierii* care aveau şi competenţe medicale; *vracii* care practicau o medicină empirică[252]; *săpunarii* (Tudor, săpunar din Boari, Argeş)[253]; *lumânărarii*[254]; *pieptănari şi năvodari*[255]; *olarii* (frecvent menţionaţi: Oprea şi Apostol din Vlădeşti[256], Stoian, fiul străchinarului); *fântânarii* (Ilie şi Radu)[257]; *funarii, sforarii* sau *păpuşarii* care confecţionau funii pentru industria navală (la 1697, „pe 30.000 de păpuşi de sfoară, ce s-au cumpărat de la Dragoslavele < s-a plătit> mia pe taleri 25”[258]); *sticlarii* sunt menţionaţi prima dată în acte, în prima jumătate a secolului al XVII-lea: Pavel şi Stan din Brăneşti[259], cu varianta *şipar,* la 25 octombrie 1640, probabil o denumire regională a meşteşugului sticlăritului. În directă legătură cu sticlăritul, „s-a dezvoltat *meşteşugul potăsăriei*; cenuşa de potasiu, folosită ca materie primă în prepararea sticlei, se obţinea prin arderea lemnului. Calcinarea acestei cenuşi de potasiu ducea la obţinerea potasei sau sodei caustice, folosite la prepararea săpunului”[260]. Despre procedeele de obţinere a potasei a scris, în jurnalul său de călătorie, Robert Bargrave, în 1652[261]. Acesta descrie cum, prin arderea în cuptoare a esenţei de fag, se obţine potasa pentru fabricarea săpunului, o mare cantitate de produs luând calea exportului[262].

Economia oraşelor argeşene

În secolul al XVII-lea, dintre cele 23 de oraşe[263] înscrise pe harta stolnicului Constantin Cantacuzino, trei erau din zona Argeş-Muşcel: Piteşti, Câmpulung şi Curtea de Argeş şi considerate oraşe importante[264]. În acest sens, stau mărturie, în primul rând, actele domneşti[265] şi cronicile Ţării Româneşti[266], în care, atunci când s-a apreciat necesar, numele aşezărilor amintite era însoţit de titulatura de oraş. În actele administrative ale domniei, au fost desemnaţi dregători pentru conducerea treburilor urbei, cu rang corespunzător pentru nivelul fiecărui oraş. Astfel, pentru Câmpulung, au fost numiţi judeţi şi pârgari[267], pentru Piteşti - epistaţi[268], iar pentru Curtea de Argeş, cu rol tot mai diminuat, s-a menţinut numirea unor vătafi de târg[269]. Câmpulungenii au reuşit să menţină, până la începutul secolului al XIX-lea, instituţia judeţului şi a pârgarilor[270].

Evoluţia oraşului **Câmpulung** a fost permanent influenţată de legătura cu un important drum comercial european, drumul unguresc[271]. Importanţa economică[272] şi comercială[273] a acestui

---

252 D.A.N.I.C., fond Mitropolia Ţării Româneşti, LVIII/13.
253 Idem, fond Condica Mitropoliei Ţării Româneşti, f. 103.
254 Nicolae Iorga, *Studii şi documente*, XI, p. 53.
255 D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Mislea, ms. 645, f. 48.
256 *D.I.R.*, veacul XVII, vol. II, p. 403.
257 D.A.N.I.C., fond Episcopia Râmnic, LXXXIX/19.
258 Idem, fond Condica Mitropoliei Ţării Româneşti, p. 321.
259 *D.I.R.*, *B*., veacul XVII, vol. IV, p. 584; D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Trivalea, IV/21.
260 Şt. Olteanu, C.Şerban, *op. cit.*, p. 141.
261 C. Şerban, *Ştiri despre o sticlărie în ţinutul Romanului, la sfârşitul secolului al XVII-lea,* în *S.M.I.M.,* vol. I, p. 356.
262 N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. XX, p. 72; Hurmuzaki, vol. III, supl. II, p. 186-187.
263 R. Şt.Vergatti (Ciobanu), *Pe urmele stolnicului Constantin Cantacuzino*, Bucureşti, 1982, p. 194-196.
264 R.Şt.Vergatti, *Evoluţie şi involuţie în istoria marilor oraşe argeşene din secolul al XVII-lea,* în *ARGESIS, Studii şi comunicări, seria Istorie*, XI, Muzeul Judeţean Argeş, Piteşti, 2002, p. 219-223.
265 *D.I.R., B.*, veacul XVII, vol. I-IV, passim.
266 *Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717*, editor C. Grecescu, Bucureşti, 1959; *Istoria Ţării Româneşti, 1290-1690. Letopiseţul cantacuzinesc*, editori C. Grecescu şi D. Simonescu, passim.
267 V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XI, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1964, p. 656.
268 *Istoria României*, vol. III, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1964, p. 676.
269 *Ibidem.*
270 *Ibidem*.
271 Radu Manolescu, *Unitatea economică a Ţărilor Române în Evul Mediu, secolele XIV-XVI,* în volumul *Unitate şi continuitate în istoria poporului român,* sub redacţia lui D. Berciu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1968, p. 137; Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 1973, p.150-151; P.P.Panaitescu, *Drumul comercial al Poloniei la Marea Neagră în Evul Mediu*, în *Interpretări româneşti*, Bucureşti, 1994, p. 84.

oraş de la graniţa Ţării Româneşti cu Transilvania, dar, mai ales existenţa acelui „zbor" sau târg anual, cu caracter regional[274], aveau să explice atenţia deosebită acordată Câmpulungului, de-a lungul secolelor, de către domnii Ţării Româneşti[275].

Fig. 175 - Zborul de „Sfântul Ilie", de la Câmpulung (carte poştală ilustrată editată de Societatea Turişilor din România[276] la începutul sec. al XX-lea)

Informaţiile privind târgul sau „zborul de la Sf. Ilie", ţinut la Câmpulung încă din veacul al XV-lea, sunt tot mai numeroase în veacul al XVII-lea[277], când a fost mutat de către Matei Basarab, de la biserica „Sf. Ilie"[278], la mănăstirea „Negru-Vodă" (10 aprilie 1647)[279]. Între 1650 şi 1670, „zborul" a fost fragmentat în trei târguri mai mici, în funcţie de specificul produselor cu care se făcea negoţ: târgul de produse (lângă mănăstirea„Negru-Vodă"), târgul de peşte (lângă biserica „Sfântul Ilie") şi târgul de animale (lângă biserica „Sfânta Marina")[280].

La sărbătoarea „zborului de la Sfântul Ilie", care avea loc în fiecare an[281], se adunau, aşa cum relatează Anton-Maria del Chiaro, secretarul lui Constantin-Vodă Brâncoveanu, „negustori din toate părţile"[282]. Mitropolitul Neofit Cretanul, care a stat vreme de trei zile la Câmpulung, între 14 şi 17

---

[272]I. Hurdubeţiu, Fl. Mîrţu, *Câmpulung-Muscelul medieval*, în *S.A.I.*, XI, 1968, p. 28-29 şi S. Tudor, *Dezvoltarea meşteşugurilor din zona Muscelului în Evul Mediu, sec. XIV-XVIII*, în *Studii şi comunicări, Câmpulung Muscel*, III, 1984, p. 49-54.

[273] Gh. Pârnuţă, Şt. Trâmbaciu, *Documente şi inscripţii privind istoria oraşului Câmpulung-Muşcel,* vol. I (1215-1699), Bucureşti, 1999, p. 113-114.

[274] Unii cercetători au considerat că târgul de la Câmpulung a avut un caracter internaţional (cf. Fl. Mîrtzu, *Bâlciul, târg internaţional* în *Câmpulung-Muscel, ieri şi azi*, Câmpulung-Muscel, 1974, p. 37; Idem, *Gândirea orăşenească din Cîmpulungul Muşcel medieval în contextul contactelor cu civilizaţiile Apusului şi Răsăritului*, în *Studii şi comunicări,* II, Câmpulung Muscel, 1982, p. 20; C. Murgescu, *Drumul unităţii româneşti. Drumul oilor. Drumurile negustoreşti,* Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996, p. 110), prin faptul că unii călători străini au subliniat importanţa deosebită a acestui târg, asemenea lui S. Műnster (*Călători străini despre Ţările Române*, vol. I, coord. M. Holban, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968, p.504), Anton-Maria del Chiaro (vezi Anton-Maria del Chiaro Fiorentino, *Revoluţiile Valahiei*, trad. S. Chris-Cristian, Iaşi, 1929, p. 10) sau mitropolitul Neofit Cretanul (*Călători străini despre Ţările Române*, vol. IX, 1997, p.342)

[275] Şt. Trâmbaciu, Gh. Pârnuţă, *Pânza „Ocolnica" cu vechile privilegii ale oraşului Câmpulung Muscel, 1215-1747*, Piteşti, 1997.

[276] A. Săvoiu, Gh. Chiţa, I. Crăciun, *Chipuri de odinioară din Muşcel,* Editura Ars Docendi, Bucureşti, 2010.

[277]C. Neagoe, *Noi aspecte referitoare la Zborul de Sf. Ilie din Câmpulung Muscel, sec. XVII-XVIII*, în *ARGESIS, Studii şi comunicări*, XI, Piteşti, 2002, p. 225-229.

[278]Unde funcţionase din veacul al XV-lea, cf. Fl. Mîrtzu, *op. cit.*, p. 37-38.

[279]Gh. Pârnuţă, Şt. Trâmbaciu, *op. cit.*, doc. 64, p.209-216; P.Chihaia, *Din cetăţile de scaun ale Ţării Româneşti,* Bucureşti, Editura Meridiane, 1974, p. 234; *Călători străini despre Ţările Române*, vol. V, 1973, *op. cit.,* p. 212*,* p. 266.

[280]Şt. Trâmbaciu, *Câteva date privitoare la „zborul de la Sfântul Ilie" din Câmpulung*, în *Studii şi comunicări,* V, Câmpulung Muşcel, 1989, p. 301-302; C. Neagoe, *Aspecte economice şi culturale din Câmpulungul de altădată,* în *Gazeta de Muscel*, an VI, 1999, nr. 197-198, p. 6.

[281] Greg Kraus, *Cronica Transilvaniei (1608 -1665),* Bucureşti, 1965, p.12.

[282] Anton-Maria del Chiaro Fiorentino, *op. cit.,* p.10.

august 1746[283], arăta că târgul „era cunoscut chiar şi în Europa, fiindcă se adunau în fiecare an negustori circa 20000- 30000 de oameni”[284]. Beneficiarii acestui comerț erau, în primul rând, orăşenii câmpulungeni[285] care se bucurau de o serie de privilegii din partea Domniei: scutire de vama pârcălabilor din oraş[286]; scutire de vama de peşte[287]; dreptul de a încărca toate mărfurile ce intră sau ies din târgul oraşului[288]; scutire de darea goştinăritului pentru porcii pe care îi vindeau în Țara Ungurească[289]; scutire de darea fumăritului[290] şi de cotărit[291]. Pe termen lung, evoluția economică a oraşului Câmpulung a fost legată şi de acest „zbor de la Sfântul Ilie”, care a făcut din el unul dintre cele mai importante centre comerciale ale Țării Româneşti[292].

Călătorii străini au apreciat aşezările argeşene, în acelaşi mod ca şi autorii actelor interne româneşti. Astfel, despre **Piteşti** au scris: Pietro Deodato Baksic, episcop catolic, care l-a vizitat în mai multe rânduri[293], Paul de Alep care a stat în oraş[294](el consemna că Preda Brâncoveanu, tatăl viitorului domn, Constantin-Vodă, avea, în satele lui: 12.000 de iepe, 30.000 de oi, 4.000 de boi, 1.000 de bivoli, 4.000 de porci şi 300 de stupi)[295], generalul imperial Federigo Veterani[296], Anton Maria del Chiaro[297] etc. Aproape toți au apreciat aşezarea ca fiind un oraş[298] bogat în produse agricole, în special în cele viticole[299], în măcelării[300] şi în diverse bunuri aduse de negustori, pentru a fi valorificate, apoi, la târgul Sfântului Ilie[301] de la Câmpulung. Comerțul dezvoltat al Piteştilui se datora şi drumurilor, orientate cel puțin în patru direcții importante: spre Bucureşti, spre Braşov prin Câmpulung, spre Craiova, spre Dunăre[302]. Schimbarea traseelor vechilor drumuri comerciale medievale şi situarea oraşului la întretăierea acestor mari căi de negoț moderne ar putea reprezenta argumentul ridicării rapide a oraşului în secolul al XVII-lea, aspect relevat de folosirea la construcții a materialelor scumpe - piatră şi cărămidă.

Evoluția constant pozitivă a Piteştiului nu se întâlneşte la celelalte două mari oraşe: Câmpulung şi Curtea de Argeş. Primul s-a bucurat de atenția domniei ca oraş-centru economic: punct de vamă[303], loc de trecere a unor drumuri comerciale intens circulate (spre Braşov, Piteşti,

---

[283]C. Neagoe, *Vizita mitropolitului Neofit Cretanul la Câmpulung (14-17 august 1746),* în *Gazeta de Muscel*, an VI, 1999, nr. 214, p. 6.
[284]*Călători străini despre Țările Române*, vol. IX, p. 342.
[285]Şt. Trâmbaciu, *Câteva date privind comerțul dintre Câmpulung, Braşov şi Sibiu în secolele XIV-XV*, în *Studii şi comunicări, Câmpulung Muşcel*, I, 1981, p. 37-40.
[286] Gh. Pârnuță, Şt. Trâmbaciu, *Pânza „Ocolnica”…, op. cit.,* doc. 33 (7 mai 1615), p. 160 – 163.
[287] *Ibidem*, doc. 134 (27 iunie 1672), p. 295 – 297; doc. 139 (1674), p. 302-303.
[288] *Ibidem*, vol. II (1700-1799), doc. 10 (21 decembrie 1709), p. 99; doc. 11 (21 decembrie 1710), p. 99-100.
[289] *Ibidem*, doc. 40 (31 mai 1733), p. 132.
[290] *Ibidem*, doc. 55 (4 februarie 1742), p. 144.
[291] *Ibidem*, doc. 57 (13 iunie 1742), p. 145.
[292]C. Neagoe, *Aspecte economice şi culturale din Câmpulungul de altădată*, în *Gazeta de Muscel*, 1999, nr. 197, p. 6.
[293] *Călători străini despre țările române*, coord. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, vol. V, Editura Ştințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1973, p. 194-270.
[294] *Călători străini …*, vol. VI, Bucureşti, 1976, p. 1-307.
[295]Paul de Alep, *Călătoriile patriarhului Macarie*, traducere Emilia Cioranu, 1900, p.197.
[296] *Călători străini ...,* vol. VII, Bucureşti, 1980, p. 464-478.
[297] *Călători străini …*, vol. VIII, Bucureşti, 1983, p. 364-397.
[298] Episcopul catolic Baksič a notat că oraşul avea 200 de case de români şi aproximativ 1 000 de locuitori, „oameni ceva mai răsăriți” (cf. *Călători străini …*, vol. V, p. 208).
[299] *Călători străini ...,* vol. V, p. 209; vol. VI, p. 164; vol. VIII, p. 374.
[300] *Călători străini …*, vol. VI, p. 208.
[301] *Călători străini …*, vol. VI, p. 272-276; târgul se va menține şi în secolul al XVIII-lea, ca mare punct comercial, cf. *Călători străini …*, vol. X, partea a II-a, p. 138.
[302] E. Greceanu, *Ansamblul urban medieval Piteşti,* Piteşti, Editura Paralela 45, 2007, p. 39.
[303]Cel mai nimerit termen ar fi de *târg de margine* în apropiere de vamă, cf. N. Stoicescu, *Despre organizarea pazei hotarelor din Țara Românească în sec. XV-XVII,* în *SMIM*, IV, 1960, p. 197-198; I. Comănescu, *Albeşti de Muşcel- Sat de plai şi obligația de a păzi granița în cuprinsul moşiei satului,* în *Studii şi comunicări,* V, Muzeul Câmpulung Muscel*,* 1989, p. 37-39; Şt. Trâmbaciu, Gh. Pârnuță, *Pânza „Ocolnica” cu vechile privilegii ale oraşului Câmpulung Muscel (1215-1747*, Piteşti, 1995, doc. 27, p. 143).

Târgovişte)[304], loc de desfăşurare a marelui târg în timpul sărbătorii Sfântului Ilie[305], zonă de practicare a unor meserii tradiţionale, ca: morărit, măcelării, prelucrarea lemnului şi pietrei[306]. Totodată, s-a remarcat şi ca aşezare spiritual- culturală[307]. A fost, poate, situaţia care l-a determinat pe Matei Basarab voievod (1632-1654) ca, în 1634, să poruncească refacerea mănăstirii domneşti[308], mult lăudate pentru aspectul şi fortificaţiile ei de episcopul catolic itinerant Baksic[309]. Tot atunci, acelaşi misionar înregistra că oraşul avea circa 400 de case[310], numărând, foarte probabil, „peste 2.000 români"[311]. Alături de aceştia, trăiau 500 de catolici (400 de adulţi, 100 de copii)[312]. Toţi catolicii erau saşi de origine, dar nu mai vorbeau limba lor, pe care, în timp, o uitaseră[313]. În anul 1648, în timpul unei noi vizite, acelaşi misionar a remarcat că oraşul a sărăcit, iar comunitatea catolică, după datele oferite de registrul parohial, se redusese la 229 de suflete[314]. El a inserat şi informaţia că orăşenii din Câmpulung, saşi de origine, s-au îndreptat către Braşov[315]. „Motivele involuţiei, evidente şi în lipsa construirii unor edificii noi, cu repercusiuni şi în viaţa culturală şi spirituală, ar putea fi explicate, poate, prin orientarea celei mai mari părţi a activităţii ţării spre sud. În contextul general, s-a remarcat şi în acest caz o modificare a traseelor vechilor căi de comerţ. Drumul medieval Câmpulung- Braşov a decăzut: era prea lung şi greu practicabil iarna. Ca atare, în secolul al XVII-lea, s-a mers mai ales pe noul drum, mai scurt, mai accesibil, pe Valea Prahovei"[316].

O altă cauză a involuţiei a fost aceea că, la finele secolului, între 1689 şi 1690, oraşul Câmpulung a fost ocupat de armatele austriece comandate de generalul Donat Heissler[317]. Cronicile au redat succint jafurile la care s-au dedat trupele rămase la iernat în Ţara Românească. Încercările domniei – Constantin-Vodă Brâncoveanu şi nepotul său, Ştefan- Vodă Cantacuzino – nu au dat roade[318]. Ele nu au reuşit să revitalizeze oraşul, în sensul de a-l readuce la starea din primele decenii ale secolului al XVII-lea, dar au avut puterea de a-l menţine şi înscrie între aşezările urbane de rangul al doilea şi al treilea din Ţara Românească.[319]

Într-o altă analiză, cea a profesorului Ştefan Olteanu, oraşul Piteşti, unul dintre cele mai vechi oraşe ale Ţării Româneşti (prima menţiune documentară datând din 1388)[320], este considerat singurul oraş din zona cuprinsă între Olt şi Dâmboviţa a cărui economie a înregistrat o ascensiune constantă, ajungând în pragul epocii moderne printre primele oraşe ale Ţării Româneşti. În vreme ce vechi oraşe, precum Curtea de Argeş şi Câmpulung, primele reşedinţe domneşti de la sud de Carpaţi, au cunoscut, în cursul Evului Mediu, o tendinţă de involuţie, mai ales după mutarea reşedinţei voievodale în alte centre (Târgovişte, Bucureşti), în secolul al XV-lea, economia oraşului Piteşti a crescut semnificativ, revenindu-i un important rol în cadrul înnoirilor petrecute în

---

[304]I. Răuţescu, *Câmpulung-Muscel. Monografie istorică*, Câmpulung, Editura Gh. Vlădescu, 1943, p. 99; P. Chihaia, *Din cetăţile de scaun ale Ţării Româneşti*, Bucureşti, 1974, p. 368-378.
[305] *Călători străini* …, vol. V, p. 211, 266; vol. VIII, p. 129, 374; vol. X, partea I, p. 460.
[306] I. Răuţescu, *Câmpulung*…, p. 99.
[307] *Ibidem.*
[308]P. Chihaia, *op. cit.*, p. 205-305; Gh. I. Cantacuzino, *Probleme ale cercetării vechii reşedinţe domneşti din Cîmpulung*, în *ARGESIS*, IX, Piteşti, 2000, p. 107-116.
[309] *Călători străini* …, vol. V, p. 211, 265, 266.
[310] *Ibidem*, p. 211.
[311] *Ibidem.*
[312] *Ibidem*, p. 209.
[313] *Ibidem.*
[314]*Călători străini* …, vol. VI, p. 264; menţinerea acestei situaţii a înregistrat-o şi misionarul Giovanni-Battista del Monto Santa Maria (vol. VII, p. 230); o scădere dramatică a catolicilor o înregistrează o relatare latină anonimă despre Ţara Românească, datată ante august 1688; în Câmpulung, mai erau circa 10 familii de catolici (p. 461).
[315] *Ibidem*, vol. V, p. 264.
[316] R. Şt. Vergatti, *Argeşul…, op. cit.,* p. 199.
[317] Şt. Ionescu, P. I. Panait, *Constantin-Vodă Brâncoveanu. Viaţa. Domnia. Epoca*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1969, p. 68.
[318] Şt. Trâmbaciu, Gh. Pârnuţă, *op. cit.*, doc. 27, 28, 29; I. Răuţescu, *op. cit.*, p. 18.
[319] *Istoria României*, vol. III, *op. cit.,* p. 986-987.
[320] Şt. Olteanu, *Cercetări cu privire la geneza oraşelor medievale din Ţara Românească*, în *Studii*, nr.6, 1963.

societatea românească de la sfârşitul Evului Mediu[321]. Cercetările asupra istoriei producţiei meşteşugăreşti medievale scot în evidenţă locul pe care producţia meşteşugărească piteşteană l-a ocupat în decursul Evului Mediu, istoria oraşului înscriindu-se în cadrul a trei mari etape: 1) în secolele XIV-XVI; 2) în secolul al XVII-lea şi prima jumătate a secolului următor; 3) la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea[322].

În prima etapă, „aşezarea omenească de la Piteşti, deşi are caracter urban, nu se evidenţiază, potrivit documentelor de care dispunem, printr-o economie urbană deosebită. Producţia meşteşugărească este slab oglindită în documente, reducându-se la ramurile de producţie de bază, fără să constatăm un sensibil progres de specializare. În această vreme, locul fruntaş în ierarhia oraşelor dintre Olt şi Dâmboviţa continuă să-l deţină vechile capitale ale Ţării Româneşti, Curtea de Argeş şi Câmpulungul, cu aproape 10 categorii de meşteşuguri specializate, situându-se aproape de Bucureşti şi Târgovişte (oraşe-reşedinţă începând de la sfârşitul secolului al XIV-lea)”[323]. Oraşul Piteşti nu ajunsese încă la o viaţă economică matură în adevăratul înţeles al cuvântului**.**

La începutul secolului al XVI-lea, în Piteşti, se construiesc curţi domneşti de unde se emit acte de cancelarie, fapt care a influenţat dezvoltarea economiei piteştene în sectorul ei principal: cel al producţiei meşteşugăreşti şi al schimbului de mărfuri; dar, cu toate acestea, nivelul producţiei continuă să fie scăzut în raport cu cel al oraşelor fruntaşe: Bucureşti, Târgovişte, Câmpulung, Curtea de Argeş, Târgşor. Tradiţia celor două vechi oraşe capitale din apropiere (Curtea de Argeş şi Câmpulung), ca şi vicisitudinile istorice concretizate în instaurarea dominaţiei otomane, au constituit cauzele pentru care economia oraşului Piteşti s-a găsit multă vreme într-o stare latentă.

Secolul al XVII-lea şi prima jumătate a secolului al XVIII-lea au reprezentat pentru istoria Ţării Româneşti, în condiţiile confruntărilor politico-militare dintre imperiul otoman şi cel habsburgic şi chiar ale instaurării regimului turco-fanariot, o epocă de înnoiri social-economice[324]. O situaţie spectaculoasă se constată la Piteşti, unde sunt menţionate, în vremea amintită, circa 20 de categorii de meşteşugari, ceea ce înseamnă o creştere de aproape zece ori faţă de epoca precedentă.

Câmpulungul înregistrează şi el o creştere vizibilă (în total, un număr de 14 categorii de meşteşuguri), în timp ce Curtea de Argeş prezintă o situaţie staţionară, prevestitoare a unei epoci de decădere ce se va produce în etapa imediat următoare. Această ierarhie, în care Piteştiul stă în fruntea oraşelor dintre Olt şi Dâmboviţa, nu se va mai schimba, ajungând unul dintre oraşele importante ale Ţării Româneşti, după Bucureşti, Târgovişte şi Craiova, aceasta fiind şi ordinea de mărime observată la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului următor.

În oraşul Piteşti existau, în cursul secolului al XVII-lea şi în prima jumătate a secolului următor, străzi (uliţe) şi cartiere (mahalale) întregi populate de meşteşugari din diferite ramuri de producţie, grupaţi pe specialităţi, uliţe care purtau denumirea meşteşugului practicat. Organizarea în bresle, numărul însemnat al pieţelor sau locurilor de schimb din cadrul oraşului unde meşteşugarii, posesori ai prăvăliilor, dughenelor, pivniţelor, îşi desfăceau adeseori singuri produsele realizate de ei înşişi, reflectă ponderea însemnată a producţiei meşteşugăreşti destinate pieţei în raport cu cea efectuată la comanda consumatorului; reflectă, prin urmare, volumul însemnat al producţiei globale realizate de meşterii piteşteni.

Oraşul **Curtea de Argeş** a mers mai rapid şi mai sigur pe un drum involutiv, cu toate că pe harta alcătuită de stolnicul Constantin Cantacuzino, la finele perioadei, figura între marile oraşe ale ţării[325]. Din actele vremii nu rezultă a mai fi pe acelaşi plan cu aşezările urbane de prim ordin – Bucureşti, Târgovişte, Craiova, Brăila – sau chiar cu cele de grad secundar – Câmpulung, Piteşti, Ploieşti, Caracal, Cerneţ[326].

---

[321] Şt. Olteanu, *Locul şi rolul oraşului Piteşti în contextul producţiei meşteşugăreşti urbane din Ţara Românească în Evul Mediu*, în *Muzeul Piteşti. Studii şi comunicări*, 1972, p. 271-275.
[322] *Ibidem.*
[323] *Ibidem.*
[324] *Ibidem.*
[325] R. Şt.Vergatti, *Argeşul…*, *op. cit.,* p. 196.
[326] P. Chihaia, *op. cit.*, p. 373.

Locuitorii din Curtea de Argeş au ajuns să fie dominaţi de lupta pentru moşie cu episcopia irosindu-se în lungi procese, cum a fost acela din 1648-1649[327]. „Curtea episcopală şi preoţii din oraş nu au reuşit să formeze un mediu polarizator pentru orăşenii activi, în primul rând, pentru meseriaşii-negustori. Aceştia din urmă nu au găsit o clientelă cu potenţial financiar între călugării, preoţii şi pelerinii care frecventau episcopia din Curtea de Argeş. Ultimii erau puţin numeroşi, iar rezidenţa lor în oraş, la diverse hramuri, dura scurt timp.

În fine, drumurile comerciale care străbăteau în lung Curtea de Argeş nu se îndreptau spre centre mari, consolidate, ci spre localităţi în curs de afirmare (Piteşti), sau în stagnare (Târgovişte, Câmpulung). Negustorii nu puteau fi atraşi prea mult în Curtea de Argeş, căci nu găseau acolo obiecte meşteşugăreşti ori târguri bogate, cum erau cele de la Piteşti sau Câmpulung"[328]. Meşteşugarii nu aveau o gamă prea bogată pentru piaţă: erau pielari, olari, botuşari[329] etc. Erau meserii larg răspândite, dar produsele celor care le practicau nu au reprezentat o atracţie specială pentru negustori. Ei găseau aceste mărfuri, cu uşurinţă, la aceleaşi preţuri, sau mai ieftine, pe întreg teritoriul ţării.

Meşteşugurile ţărăneşti din secolul al XVIII-lea

Secolul al XVIII-lea este perioada care se caracterizează printr-o relativă refacere economică. Se obţin progrese în agricultură şi în mica producţie de mărfuri, crescând numărul oraşelor şi târgurilor şi extinzându-se piaţa internă. Perioada de înflorire din ultima treime a secolului al XVII-lea continuă acum într-un ritm accelerat, economia naturală a gospodăriilor va fi depăşită prin accentuarea diviziunii sociale şi lărgirea schimburilor comerciale. Meşteşugul ţărănesc specializat, care lucrează pe comandă şi pentru piaţă, intră într-o accentuată concurenţă cu meşteşugurile de la oraş şi cu comercializarea mărfurilor prin intermediul negustorimii**.**

Meşteşugurile alimentare sunt cele mai dezvoltate în această perioadă, fapt ce a atras intenţiile marilor stăpâni de moşii de a extinde monopolul moraritului şi asupra morilor ţărăneşti, ceea ce, nu de puţine ori, a dus la declanşarea unor îndelungi procese şi judecăţi[330]. „Stăpânirea morilor de către ţăranii liberi era apărată de domnie prin porunci date chiar împotriva unor stăpâni de moşie care, prin diferite mijloace, le aduceau prejudicii. Mori ţărăneşti erau socotite şi cele care funcţionau pe domeniile feudale pe baza arendei plătite de ţărani liberi sau dependenţi, de călugării târgoveţi, orăşeni etc numite *embatic* sau *besmen*"[331]. În afară de mori care aparţineau, în primul rând, ţăranilor liberi, în proprietate individuală sau obştească[332], mai existau, de asemenea, în gospodăria ţărănească, căldări şi cazane de rachiu pentru a produce alcoolul în cantităţi limitate, doar pentru nevoile proprii, deoarece asupra băuturilor alcoolice exista monopolul feudal. Interzicerea vânzării acestora pe domeniile feudale se oficializa prin porunci domneşti[333], iar instalaţiile de rachiu ţărăneşti erau de nivel tehnic scăzut (cu ţevi şi sistem de răcire simplu).

[327] *Istoria României*, vol. III, p. 70.
[328] R. Şt.Vergatti, *Argeşul…*, p. 197.
[329] P. Chihaia, *op. cit.*, p. 192-204.
[330] *Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVIII-lea,(D.R.A.)*, vol. I, Ţara Românească, Bucureşti, 1961, p. 381.
[331] Şt. Olteanu, C. Şerban, *op. cit.*, p. 245.
[332] P. P. Panaitescu, *Obştea ţărănească în Ţara Românească şi Moldova. Orânduirea feudală*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1964, p. 129.
[333] D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Hurez, I/50; fond Mănăstirea Dealu, XXII/45.

Industria casnică textilă. În cadrul gospodăriei ţărăneşti, se producea cea mai mare cantitate de ţesături pentru confecţionarea veşmintelor, ţăranii cultivând inul şi cânepa, pe care apoi le prelucrau în vederea ţesutului. Existenţa unui număr însemnat de torcători, pieptănari, pânzari, postăvari şi piuari ilustrează separarea acestora de activităţile economice.

Fig. 176 - Instalaţii pe ape pentru prelucrarea ţesăturilor din lână (Rucăr, Muşcel; foto colecţia Muzeului Goleşti)

Fig. 177 - Torcătoare din Rucăr[334] (foto J. Fischer, carte poştală, Sibiu, 1941)

Piuarii finisau hainele groase (abale şi sumane) ale sătenilor, dar şi pe ale stăpânilor de moşii. De asemenea, postăvarii îşi valorificau marfa şi către târgoveţi şi orăşeni, în 1767 aceştia vânzând în Bucureşti, la hanul mănăstirii „Sfântul Spiridon“[335]. Croitorii de la ţară, care lucrau la comandă, dar şi pentru piaţă, haine de postav, mantale cu glugă, abale, zăbune, se mai numeau abagii sau sucmănari şi îi întâlnim în acte de vânzare-cumpărare pentru proprietăţi imobiliare rurale[336].

Prelucrarea lemnului şi a pietrei se făcea în ateliere săteşti, meşteşugul sezonier completând veniturile din agricultură ale meşterilor. La mijlocul secolului al XVIII-lea, s-a început reglementarea tăiatului lemnului din pădurile domeniilor feudale, printr-o poruncă domnească din 1754 interzicându-se prelucrarea lemnelor de pe moşia mănăstirii Glavacioc, pentru a fi transformată în cherestea[337]. De asemenea, prin poruncă domnească, se reglementează plata dijmei, una din zece, pentru lucrul cherestelei la fierăstrău. Dintre specializările cunoscute în epocă, menţionăm: butnari, dogari, lingurari, covătari, lemnari, rotari, stoleri, cofari, şindrilari, podari, luntrari.

---

[334] A. Săvoiu, Gh. Chiţa, I. Crăciun, *Chipuri de odinioară din Muşcel,* Editura Ars Docendi, Bucureşti, 2010.
[335] B.A.R., CCCXCVI / 1.
[336] D.A.N.I.C., fond Mitropolia Ţării Româneşti, XIV/16.
[337] *Documente privind Relaţiile Agrare* (D.R.A.), vol. I, p. 529.

Fig. 178 - Cioplitul lemnului, perioada interbelică (foto, colecţia Muzeului Goleşti)

În perioada lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714), „ţăranii lemnari din diferite sate erau chemaţi să lucreze la vase pentru flotila turcească de pe Dunăre, alături de fierari, sforari, în şantierele de la Giurgiu şi Brăila”[338]. Mai sunt menţionaţi cărămidari, pietrari şi zidari, mulţi dintre ei lucrând în perioada stăpânirii austriece pentru lărgirea drumului de pe Valea Oltului, „via Carolina”, şi producând piatră şi cărămidă pentru diverse construcţii, necesare armatei austriece (de exemplu, la Albeştii de Muşcel se făceau lespezi pentru conducte de apă, prelucrate cu dălţi, ciocane, pile, răngi, lespezi deplasate cu un sistem de funii şi lemne rotunde).

Fig. 179 - Fierăstraie la Rucăr, la începutul secolului al XX-lea
(foto, colecţia Muzeului Goleşti)

Un aspect interesant îl reprezintă învoielile încheiate cu unii meşteşugari şi pe care le vom ilustra în continuare. Astfel, la începutul secolului al XVIII-lea, câţiva morari din Câmpulung au încheiat un contract cu Arsenie Stîlpeanu pentru a-i construi acestuia o moară; ei se obligau să taie lemnele la pădure, să le cioplească după nevoie (adică să le facă babe, căpriori, verghii, lăturoaie), să le transporte la locul construcţiei, să facă apoi zăgazul, jgheabul, casa morii. Clientul se obligă să le procure altă categorie de material lemnos, pietrele de măcinat şi fierul necesar. La contractul încheiat în 1743, de alţi morari, tot din Câmpulung, cu Nicolae Wolf de la mănăstirea catolică locală, au fost incluse amănunte despre felul retribuţiei în bani (45 de taleri), în natură (mâncare, vin, 20 de baniţe de porumb, venitul unei roţi de moară pe patru zile)[339]. Din domeniul pielăritului,

[338]C.C. Giurescu, *Construcţiile navale în principatele române, în secolele XVII-XVIII*, în *Omagiu lui P. Constantinescu-Iaşi*, Bucureşti, 1965.
[339] N. Iorga, *Studii şi documente…*, vol. I-II, p. 283, 300, 301.

s-au păstrat învoieli ale tăbăcarilor din oraşe. Astfel, în 1724, trei tăbăcari din Piteşti au încheiat o tocmeală cu negustorul Grigore pentru a-i tăbăci 320 de piei de capră la suma de 15½ taleri, iar o altă tocmeală de tăbăcari, din 1748, menționează o comandă de 200 de piei de capră plătite cu şapte taleri suta. Termenul de livrare era de cinci luni. În acelaşi an, meşterul Arsenie împreună cu doi tovarăşi se angajează să tăbăcească negustorului Petre 300 de piei pentru 21 de taleri. În majoritatea cazurilor, tocmelile dintre meşteşugari şi clienți erau îndeplinite întocmai. Uneori, însă, fie din cauza meşterului, fie a clientului, se iveau unele neînțelegeri (cu privire la termenul de predare, la plata retribuției sau calitatea lucrării) care ajungeau până la procese, însoțite de cercetările şi expertizele necesare[340].

Din cele de mai sus rezultă că tocmelile încheiate între meşteri şi clienți sunt mai numeroase ca în epoca anterioară şi vizează ramuri de producție mai variate. Aceasta este o dovadă că producția pentru piață are un deosebit avânt, de vreme ce producția la comandă trebuie angajată numai pe baza unor învoieli.

Meşteşugarii care lucrează pentru piață sunt mai numeroşi. Primul loc îl ocupă cei din ramura alimentară. Urmează cei din ramura confecționării obiectelor de uz casnic (olari, lumânărari, săpunari). Chiar unele hrisoave de breaslă, din puținele câte ni s-au păstrat, precizează lucrul la comandă, dar, mai ales, pentru piață, al unor meşteşugari ca: blănari, cojocari, croitori, boiangii, tabaci, săpunari, lumânărari.[341]

Prelucrarea pieilor este un meşteşug în dezvoltare, tăbăcitul făcându-se, în continuare, în atelierul sătesc, în instalații rudimentare, situate pe malul apei curgătoare: pe Argeş, lângă Piteşti, pe Râul Târgului, în Câmpulung. Cojocarii şi blănarii sunt mai mulți decât în perioada anterioară, dar ei nu au renunțat la activitățile agricole, fiind proprietari de livezi, vii, chiar şi mori[342]; în schimb, a scăzut numărul cizmarilor, şelarilor şi curelarilor.

Fig. 180 - Atelier de cojocărie, anul 1930 (foto, colecția Muzeului Goleşti)

[340] Şt. Olteanu, C. Bogdan, *op. cit.,* p. 290.
[341] *Ibidem*.
[342] D.A.N.I.C, *ms.* 129, f. 6 v.; fond Mănăstirea Cotroceni, XLIX/17.

Săpunarii şi lumânărarii sunt tot mai des menţionaţi în meşteşugul casnic, dar şi ca ateliere pentru piaţă, numeroşi meşteri de ţară vânzând producţia la oraş. Specializarea este atât de amplă, încât apar localităţi cu numele Săpunari în Oltenia[343] şi în judeţul Argeş[344].

Meşterii zugravi lucrează la comandă, cu o tehnică asemănătoare celor de pe domeniile feudale, dar cu o vădită tendinţă de a laiciza erminiile, adăugând sfinţilor figuri laice de ctitori, grupuri de oameni în cadre sociale, imagini din mediul natural. Ei s-au desprins aproape total de activităţile agricole, numele lor apărând în documente ori subscrise pe zidurile bisericilor pictate. Meşteşugul se transmite în familie, ei având drept ucenici membri apropiaţi din familie[345].

Olăritul se executa doar la comandă pentru ţărani, orăşeni, târgoveţi şi stăpâni de moşii; în zonele unde materia primă necesară (lut şi lemn) exista din abundenţă, meşteşugul a devenit rentabil, iar ţăranii se ocupau exclusiv cu modelarea ceramicii, apărând sate cu numele de Olari. Despre nişte meşteri cărămidari aflăm din *Condica Vistieriei lui Constantin Brâncoveanu* că au fost plătiţi cu 123 de taleri pentru cărămida necesară la casele domneşti de la viile de la Piteşti[346].

Fig. 181 - Enoiu Ion, meşter ceramist din Bălileşti-Argeş (foto, colecţia Muzeului Goleşti)

Fig. 182 - Ceramică de Poeniţa, comuna Bălileşti - Argeş (foto, colecţia Muzeului Goleşti)

Prelucrarea metalelor. În minele de fier şi aramă lucrează mulţi ţărani: ciocănari, băieşi, cărbunari – proveniţi din rândul ţăranilor liberi. Potcovarii proveneau din rândul ţiganilor robi, iar clopotarii sunt atestaţi de inscripţiile de pe clopotele lucrate[347], cele mai multe fiind aduse din Transilvania sau Polonia. Au existat şi meşteri braşoveni care au lucrat în Ţara Românească, aşa cum este Johanes Mority Lang. Matei Basarab cerea de la Braşov, la 1 februarie 1644, pe „meşterul de clopote […] ca să ne facă clopote pre acele mânăstiri ce am făcut în ţara noastră"[348]. În sate, în schimb, există ateliere de fierărie, potcovari, lăcătuşi şi căldărari, a căror pricepere a evoluat de la repararea căldărilor la executarea acoperişurilor de biserici[349].

---

[343] *Arhivele Olteniei*, 1924, p. 10.
[344] F. G. de Bauer, *Memoires historiques et geographiques sur la Valachie*, Frankfurt-Leipzig, 1778, p. 182.
[345] Şt. Meteş, *Zugravii bisericilor române*, în *ACMIT*, 1926-1928, Cluj, 1929; C. Bobulescu, *Vieţi de zugravi*, în *A.R.*, V, Bucureşti, 1940, p. 103-156.
[346] *Istoria Românilor,* vol. V, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 431.
[347] *Ibidem,* p. 425.
[348] Hurmuzaki, *Documente,* XV, p. 122.
[349] N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. XIV, p. 84-85.

Fig. 183 - Fierar
(foto, 2012, colecția Muzeului Golești)

Fig. 184 - Atelier de fierărie (foto, 2012, colecția Muzeului Golești)

Obștile libere din această perioadă[350] au fost luate sub oblăduirea domniei, formând unități cărora domnul le cerea unele servicii speciale în afară de slujba militară, oastea aflându-se sub conducerea directă a domnului. Asemenea servicii speciale ale obștilor libere față de domnie rezultau din specializarea meseriilor sătești pe sate și așezarea lor geografică. Unele sate erau specializate în anumite meserii: țesătorie, dogărie (butnărie), olărie, fierărie, confecționări de arcuri, scuturi și săgeți, lănci etc.; iar altele, după așezarea lor la graniță, la vaduri, la pasuri etc.[351].

Satul de moșneni Albeștii de Mușcel, stăpân al vestitelor cariere de calcar numulitic, atât de căutat și de prețuit de voievozii de început ai Țării Românești pentru înălțarea celor mai de seamă edificii arhitectonice (case și palate domnești, lăcașuri de închinăciune, pietre funerare), a avut față de domnie și alte obligații care decurgeau din poziția sa geografică[352]. Fiind așezat în partea de nord a fostului județ Mușcel, lângă munții Făgăraș care formau hotarul despărțitor cu Transilvania, satul Albești a avut și sarcini de mare răspundere (paza graniței în hotarul moșiei satului, de hoți sau negustori care nu plăteau vamă).

Din cele patru porunci domnești, rezultă că satul Albești, împreună cu 11 sate din județul Mușcel, erau puse sub ascultarea schelei (vamei) de la Rucăr și Dragoslavele, având unele obligații importante – să păzească schela de hoți și oameni răi, să nu treacă nimeni cu marfă de dincolo de Carpați fără a plăti vama după obicei, să execute poruncile vameșilor pentru paza plaiului și pentru alte porunci domnești, să nu treacă cineva prin plai, să nu se producă stricăciuni, să fie judecați numai de vameși, iar cei vinovați să fie predați (amendați) și certați după vina lor. Se precizează, de asemenea, că nimeni nu are voie să se amestece în cele 12 sate a le judeca, cu excepția vameșilor. Două din cele zece poteci, pe care se putea merge și veni din Transilvania, treceau prin moșia satului Albești, prin ințărcătoarea Păltinet, ajungând în muntele Bold, proprietatea aceluiași sat, iar de acolo, spre vest, se întâlnea cu o altă potecă ce trecea prin moșia Brătieni și urca spre nord, prin muntele Voivoda al moșnenilor câmpulungeni, și unite, în plaiul muntelui Portăreasa, duceau spre nord, prin munții Portăreasa, Iezerul Mic, Iezerul Mare, în Transilvania. La piciorul muntelui Bold, sătenii din Albești și-au amenajat punctul de pază, construindu-și fântână și adăposturi ale căror urme se văd și astăzi[353].

Circulația mărfurilor meșteșugărești. Mărfurile meșteșugărești intrau în circuitul comercial, contactul cu piața fiind realizat de meșteșugari din momentul în care-și procurau materia

[350]Șt. Pascu, *Istoria României*, Compendiu, ediția a III-a, București, 1974, p. 91.
[351]P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova. Orânduirea feudală*, Editura Academiei Române, București, 1964, p. 62.
[352]I.Comănescu, *Albeștii de Muscel, sat de plai, și obligația de a păzi granița în cuprinsul moșiei satului,* în *Muzeul Câmpulung Mușcel. Studii și comunicări*, 1989, p. 37-50.
[353] *Ibidem.*

primă şi uneltele de producţie, deşi produsul muncii lor încă nu apăruse pe piaţă. Formele concrete pe care le luase piaţa, la sfârşitul Evului Mediu dezvoltat, erau: piaţa internă şi cea externă, prima dispunând de un număr mare de pieţe locale în oraşe şi în târguri cu caracter permanent şi periodic, din sate şi de pe domenii cu caracter periodic, a doua având un caracter limitat, ca urmare a dependenţei economice şi politice faţă de Imperiul Otoman. În târgul din lăuntru, de jos sau de sus, vechi sau nou, şi cel din afară, după specificul fiecărei aşezări urbane, se desfăceau mărfuri de provenienţă locală şi din import.

Nomenclatura uliţelor din oraşe şi târguri din această vreme este semnificativă. Locul *scaunelor de carne*, vechi şi noi, al scaunelor de peşte, locul unde se frânge fierul, uliţele abagiilor, şelarilor, croitorilor, ciubotarilor, lumânărarilor, cojocarilor etc., toate dau indicaţia că, mai ales acolo, se vindeau mărfurile produse de meşteşugarii respectivi[354].

În târgul de afară, cu caracter periodic, veneau negustorii şi meşteşugarii din sate pentru a-şi desface mărfurile, dar şi pentru a se aproviziona cu materii prime. La Câmpulung se desfăceau: postav de ţară, pături, oale.

În bâlciurile sau târgurile periodice de la sate şi de pe domeniile feudale se aprovizionau cu mărfuri meşteşugăreşti atât ţăranii liberi şi dependenţi, cât şi unii stăpâni de moşii. Dintre acestea, amintim bâlciul săptămânal (1715) de pe moşia Priboieni[355].

Informaţii mai ample referitoare la desfacerea mărfurilor meşteşugăreşti pe piaţa externă ne oferă, în primul rând, tarifele vamale ale epocii. La începutul secolului al XVIII-lea, se exportau din Ţara Românească în Transilvania: piei de miel argăsite[356], cordovane, saftian, sfoară, pături, piei de animale sălbatice, săpun, abale[357]. Tariful vamal al Ţării Româneşti din 1767 menţionează exportul abalelor, caşcavalului, al postavului de ţară, al făinii, al şalvarilor în imperiul otoman, al abalelor şi postavului de ţară în Moldova şi al meşinelor în Transilvania şi Rusia.

Fig. 185 - Stână de oi (foto, 2012, www.cjarges.ro)

Fig 186 - Prepararea caşcavalului (foto, 2012, colecţia Muzeului Goleşti)

În primele decenii ale secolului al XVIII-lea, circulaţia mărfurilor începe să fie reglementată prin fixarea preţurilor maximale, mai ales la cele de larg consum. Astfel, în 1719, pâinea albă de 120 dramuri se vindea cu 1 ban, iar cea neagră de 150 dramuri tot cu 1 ban[358]. În 1735, pâinea era de trei calităţi: albă, de mijloc şi proastă, fiecare comportând un anumit preţ[359]. Făcliile se vindeau cu 120 de bani ocaua, iar lumânările, cu 14 bani ocaua, săpunul, cu 12 bani ocaua[360]. Acest început trebuie să fi fost generalizat pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, deoarece, în deceniile şapte-opt ale acestui secol, puterea centrală procedează la revizuirea preţurilor oficiale. Preţurile se fixau de către meşteri prin intermediul organizaţiei de breaslă, dar şi cu consimţământul domniei. Tot

[354] Şt. Olteanu, C. Bogdan, *op. cit.,* p. 291.
[355] *Ibidem.*
[356] N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. XII, *op. cit.,* p. 12-17.
[357] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 137-139.
[358] D.A.N.I.C., fond Brukenthal, Bg. 24, f. 53-54 v.
[359] *Ibidem,* L. 5, nr. 206, f. 148-149.
[360] *Ibidem,* L. 5, nr. 204, p. 109-110.

domnia începe să fixeze şi unităţile de măsură folosite, atât de meşteşugari, cât şi de negustori: cotul (pentru măsurat micile lungimi) şi cântarul.

Capitalul comercial şi producţia meşteşugărească. Negustori, în majoritatea cazurilor, ai propriilor lor mărfuri produse spre vânzare, meşteşugarii din oraşe, târguri şi de la sate realizau capitaluri comerciale a căror valoare era direct proporţională cu nivelul producţiei atelierelor lor. Este vorba de: măcelari, brutari, rachieri, olari, lumânărari, săpunari, boiangii etc. Din evidenţele comerciale verificate de organele administrative orăşeneşti, datând din ultimele decenii ale secolului XVIII, dar care sunt valabile şi pentru epoca de la sfârşitul feudalismului dezvoltat, rezultă că măcelarii, brutarii şi lumânărarii din târguri şi oraşe se bucurau de un profit industrial şi comercial de circa 10-15% la mărfurile desfăcute de ei pe piaţă. Acest profit industrial şi comercial creştea proporţional cu numărul meşteşugarilor utilizaţi în procesul muncii[361]. Cu toate acestea, valoarea capitalurilor comerciale nu era prea mare. Analiza numeroaselor zapise de învoială ale meşteşugarilor care lucrau la comandă ne-o dovedeşte pe deplin. Un cărămidar obţinea, în 1715, o sumă de 50 de taleri (din care primea avans 10 taleri) la o comandă de 40 000 de cărămizi lucrate în câteva luni de zile[362]. La jumătatea secolului al XVIII-lea, cinci cărămidari lucrând timp de patru luni sunt plătiţi cu aproape 70 de taleri[363] (din care primesc avans 34 ½ taleri)[364].

Valoarea acestor capitaluri era redusă şi pentru faptul că se menţinea obiceiul feudal de a se plăti meşterul şi cu diferite produse în natură (vin, miere, cereale, lemn, legume); de exemplu, morarii din Câmpulung, la 1743, primesc pentru a construi o moară 45 de taleri, dar şi mâncare, vin, 20 de baniţe de porumb etc. Unii stăpâni, urmărind să plătească sume de bani cât mai mici, puneau la dispoziţia meşterilor pe care-i angajau cantităţi apreciabile de materii prime existente pe moşiile lor sau procurate de ei din comerţ. În asemenea cazuri, capitalurile comerciale acumulate de meşteri erau mici, insuficiente pentru a face obiectul unei investiţii mai rentabile. De aceea, ele serveau în majoritatea cazurilor la achiziţionarea de materii prime sau de vii, livezi, fâneţe, în mediul rural sau prăvălii, case şi locuri de case, în oraşe şi târguri, pe care le administrau direct sau prin intermediari, ca, de exemplu, meşterii tălpălari, săpunari, boiangii, abagii, butnari, cărămidari, argintari, căldărari etc.[365]

Capitalul comercial mai apare împletit cu cămătăria, în cazurile când meşteşugarii lipsiţi de mijloace materiale se împrumutau la negustori şi stăpâni de moşii şi restituiau sumele de bani sub formă de marfă lucrată de ei. De obicei, această formă a capitalului comercial se întâlneşte în meşteşugurile săteşti şi orăşeneşti.

Fig. 187 - Strânsul fânului (foto, Ion Munteanu, 1939,din albumul „Chipuri de odinioară din Muşcel", A. Săvoiu, Gh. Chiţa şi I. Crăciun, Editura Ars Docendi, Universitatea Bucureşti, 2010)

---

[361] Şt. Olteanu, C. Bogdan, *op. cit.,* p. 292.
[362] D.A.N.I.C.,fond Mănăstirea Bradu, XIII/6.
[363] N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. I-II, p. 300-301, vol. XIV, p. 84-85.
[364] B.A.R., *ms*. 616, f. 189.
[365] Şt. Olteanu, C. Bogdan, *op. cit.,* p. 293.

Fig. 188- Transportul fânului la Rucăr (foto Ion Munteanu, 1939, din albumul „Chipuri de odinioară din Muşcel", A. Săvoiu, Gh. Chiţa şi I. Crăciun, Editura Ars Docendi, Universitatea Bucureşti, 2010)

O altă formă a capitalului comercial întâlnit în această epocă este achiziţionarea de către negustori intermediari a mărfurilor meşteşugăreşti care erau în curs de a fi lucrate, adică tocmirea unor mărfuri meşteşugăreşti aflate în procesul de producţie. Ulterior, aceste mărfuri urmau să fie desfăcute pe piaţă de înşişi aceşti negustori intermediari. Procedeul este generalizat în această epocă în sfera producţiei agricole. Aceşti negustori străbăteau toamna şi iarna satele şi tocmeau cantităţi mari de unt, miere şi cereale care urmau să fie produse în anul următor. Încheierea tocmelii care prevedea cantitatea, preţul şi termenul lucrării era urmată de plata unei arvune, care obliga astfel pe ţăran să-şi respecte învoiala.[366] În sfera producţiei meşteşugăreşti, astfel de tocmeli sunt atestate în domeniul prelucrării pieilor. Astfel, în 1724, jupânul Grigore (deci, negustor) a angajat câţiva meşteri tăbăcari să-i lucreze 320 de piei de capră timp de câteva luni, plătindu-le şi o arvună ce reprezenta 25% din valoarea totală[367]. Un alt negustor, jupân Pătru, angajează cu alţi tăbăcari din Piteşti, tot în 1724, o cantitate de 500 de piei, cu scadenţă la două termene[368]. În acelaşi an, tăbăcarii din Piteşti lucrau câteva sute de piei pentru jupân Stanciu Eşanu şi logofătul Pătru.

Aspecte economice din secolele XIX şi XX

Contextul economic, social şi administrativ. Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, evoluţia economiei româneşti „a dus la o accentuare a dezagregării relaţiilor de producţie de tip feudal şi la o pătrundere crescândă a formelor noi, de tip capitalist. Aceşti factori determină o parte a boierilor români, care acum încep să fie interesaţi în dezvoltarea comerţului, atât intern, cât şi extern, să formuleze revendicări care în fond ar fi facilitat dezvoltarea capitalismului"[369].

Revoluţia din anul 1821 a declanşat momentul redactării unor memorii şi proiecte de reformă a ţării[370]. Astfel, în acel an, boierii refugiaţi la Braşov trimiteau la curtea din Petersburg, prin consulul Pini, un amplu memoriu în care cereau: stabilirea graniţei cu Imperiul Otoman pe talvegul Dunării, desfiinţarea raialelor, respectarea vechilor obligaţii materiale (confirmate prin tratatul de la Kuciuk-Kainargi) faţă de puterea suzerană şi înlăturarea oricăror alte obligaţii[371], libertatea totală a

366 *Ibidem*, p. 294.
367 N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. XII, p. 23-24.
368 *Ibidem*, vol. XIV, p. 188-189, 212-213.
369 V. Diculescu, *Bresle, negustori şi meseriaşi în Ţara Românească (1830-1848)*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1973, p. 9.
370 Pentru memoriile şi proiectele anterioare, vezi *Istoria României*, vol. III, Bucureşti, 1964.
371 „Să nu fie îndatorată ţara la mai multă răspundere, nici măcar la cel mai mic şi puţin lucru, cu niciun fel de pricină, fără numai aceea ce să cuprinde la legăturile cele vechi ale ţării", în V. Diculescu, *op. cit.,* p. 10.

comerţului de export[372], libertatea pentru deschiderea de întreprinderi industriale şi valorificarea liberă a produselor subsolului ţării. Erau cerute, de asemenea, unele măsuri cu caracter protecţionist în privinţa comerţului cu vin şi rachiu, comerţ în care erau interesaţi, în primul rând, boierii[373].

În privinţa comerţului intern, se dorea o reglementare a regimului negustorilor străini, în sensul desfiinţării privilegiilor speciale ale acestora şi trecerii lor „la compania neguţătorească a pământenilor, păzind întru toate obiceiurile şi canoanele neguţătoreşti, după cum sunt întocmite şi legiuite aici în pământul ţării, supuindu-se întru toate la stăpânirea pământului întocmai ca şi pământenii fără osebire"[374].

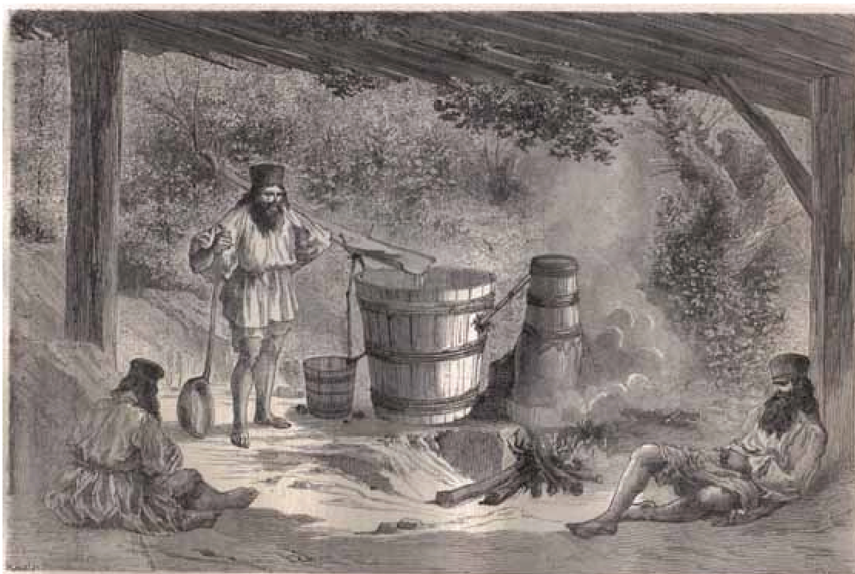

Fig. 189 - Fabricarea rachiului - Muşcel (gravură după desen de A. Lancelot)

Unele dintre aceste idei le găsim formulate şi în memoriul boierilor munteni către Constantinopol, din mai 1822, în care se cereau: domnie pe viaţă, libertatea comerţului pentru pământeni, trecerea străinilor fără privilegii *la dăjdie cu ţara,* precum şi alte reforme cu caracter administrativ şi fiscal[375]. Ele se regăsesc şi în *Proiectul pentru îndreptarea ţării* în care, chiar în articolul I, se stipula necesitatea îndepărtării străinilor din dregătorii şi faptul că negoţul şi meseriile trebuie să fie libere, iar negustorii şi meseriaşii străini să fie supuşi aceloraşi obligaţii şi drepturi ca şi pământenii[376].

Regulamentul organic (aplicat, în 1831, în Ţara Românească şi în 1832, în Moldova) a creat, în Principate, o serie de instituţii care, prin felul în care erau concepute, înlesneau dezvoltarea capitalismului, capitolul cinci al Regulamentului fiind dedicat comerţului. Secţia I a capitolului aducea o serie de precizări relative la „slobozenia comerciului", autorii legiuirii arătând că dezvoltarea agriculturii este condiţionată, în primul rând, de libertatea comerţului, care stimulează în acelaşi timp şi „înaintarea a tot felul de meserie". Toţi aceşti factori economici constituie, după părerea autorilor boieri, „izvorul cel adevărat al fericirii obşteşti"[377].

Conform articolului 156, orice produs al pământului sau meseriilor pământene putea face obiectul unui schimb între producător şi cumpărător pe baza unei tocmeli „între dânşii după voinţa lor"[378], cumpărătorul putând să dispună liber de marfa cumpărată, „putând să încarce acele

[372] „Negoţul să ne fie slobod, adică din tot venitul ce agonisim din pământul nostru şi din dobitoacele noastre şi din alte mijloace de lucrări ce ne-am putea îndemâna, să nu fim popriţi de nimeni a scoate peste graniţă ori în ce parte vom putea găsi folosul alişverişului nostru, ca cu acest mijloc să se poate ajutora patria noastră şi a veni în stare bună, după cum să urmează la toate ţările de să chivernisesc prin mijlocirea slobodului negoţu", în V. Diculescu, *op. cit.,* p.10 - 11.
[373] V. Diculescu, *Bresle*.., *op. cit.,* p. 10.
[374] *Ibidem.*
[375] E. Vârtosu, *1821. Date şi fapte noi*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1932, p. 155-158.
[376] *Ibidem*, p. 178-183.
[377] *Ibidem*, art.154.
[378] *Regulamentul organic,* Bucureşti, 1847, art.156.

producturi în corăbii străine sau în chiar ale lor şi să le ducă după coprinderea tractatului de la Adrianopoli”[379].

Pentru lărgirea schimbului comercial între locuitorii de pe ambele maluri ale Dunării, se prevedea ca, pe lângă carantine, în zile fixe ale săptămânii, să se organizeze târguri în care ţăranii pământeni să aducă produsele lor (vite, legume, cherestea etc) spre vânzare. Locuitorii din sudul Dunării puteau veni aici pentru a cumpăra sau vinde mărfuri, cu condiţia de a respecta regulile carantineşti, să fie neînarmaţi şi să plătească taxele de export[380].

Pentru înfiinţarea industriei, în articolul 158, se stipula nevoia de a atrage meşteri şi lucrători din afară, ,,prin făgăduinţe folositoare”, atât meşterii şi lucrătorii străini, cât şi cei pământeni ,,ce vor desăvârşi vreo ramură de orice fel de industrie, urmând să primească *premii (daruri de însufleţire*)”[381]. Obligaţiile fiscale ale meşterilor străini erau mult reduse faţă de cele ale pământenilor, iar fabricanţii care puteau introduce o ramură industrială ,,folositoare ţării” beneficiau de avantaje pe o perioadă determinată. Mai trebuie adăugat că acordarea de privilegii se făcea doar până la nivelul de monopol asupra vreunei ramuri de producţie, întrucât articolul 54, alin. 2, stabilea clar că patronii şi meseriaşii nu pot obţine ,,privilegiul de a lucra numai ei acel meşteşug”.

În epoca anterioară Regulamentului organic, chiar şi după aplicarea lui, starea drumurilor îngreuna dezvoltarea comerţului şi a meşteşugurilor. Noua legislaţie stabilea două categorii de drumuri şi responsabilităţile celor care se ocupau de ele. Astfel, ,,drumurile cele mari” sunt în sarcina Departamentului Trebilor din Lăuntru (art.151), iar ,,drumurile cele mici” care făceau legătura dintre sate sau intrau în drumurile mari se aflau în grija locuitorilor din satele respective, ceea ce a devenit o obligaţie suplimentară a ţăranului .

Regulamentul organic reorganizează finanţele ţării, pentru prima oară creându-se un buget al ţării, în care era necesar un echilibru între venituri şi cheltuieli. Articolul 61 preciza că ,,se ridică şi se desputernicează pentru totdeauna: chipul împărţirii birului pe liude; orânduielile breslaşilor, a ruptaşilor şi a cumpăniştilor, a cărora documenturi se vor socoti de acum înainte desputernicite şi neţinute în seamă; vama ce se lua până acum de la vânzările făcute în lăuntru în ţară, prin târguri, bâlciuri, oraşe şi sate; avaetul trecătoarei râmătorilor peste hotar, care se socotea ca un venit al domniei”[382]. Au apărut, prin noua lege, patru categorii de cetăţeni impozabili: 1)plugarii, muncitorii şi toţi meseriaşii din oraşe şi târguri, meseriaşii şi industriaşii care nu făceau parte din vreo categorie privilegiată, taxa numită capitaţie fiind de 30 de lei pe an. 2) ţiganii robi ai statului, care plăteau câte 30 de lei pe an, iar aurarii, 50 de lei pe an. 3) mazilii plăteau 45 de lei pe an. 4). negustorii (din prima stare plăteau 250 de lei, cei din starea a doua, 120, iar cei din starea a treia plăteau 60 de lei), meşterii din oraşe şi târguri care făceau parte din corporaţii (bresle), împărţiţi în două *clasuri*: *meşterii cei mari* plăteau 90 de lei şi *meşterii cei obicinuiţi* care plăteau 45 de lei /an.

Judeţele Argeş şi Muşcel reflectate în catagrafii

Catagrafiile de la 1831 şi 1835. Începând cu anul 1831, pentru o corectă evidenţă a veniturilor statului, Regulamentul hotăra ca, la un interval de şapte ani, să se facă o catagrafie a tuturor birnicilor de sate, aceştia fiind înregistraţi în satul în care se aflau la momentul recenzării, sătenii fiind chezaşi pentru cei care ar fi vrut să părăsească localitatea. Pentru categoriile pe care le analizăm, meşteşugari şi negustori, catagrafiile sunt surse de bază pentru analiza activităţii economice a judeţelor, informaţiile statistice cuprinzând numărul meşterilor cumulat cu cel al calfelor şi incluzând şi comunele învecinate oraşelor importante, întrucât legislaţia prevedea ca patentele să fie eliberate doar de magistraturile din oraşe şi târguri şi nu de către pârcălabii satelor.

În 1831, în Ţara Românească existau 18 judeţe şi 34 de centre urbane, dintre care 18 erau considerate oraşe. Teritoriul actualului judeţ Argeş revenea judeţelor Argeş şi Muşcel, ele cuprinzând trei oraşe: Câmpulung, Curtea de Argeş, Piteşti.

---

[379] *Ibidem.*
[380] V. Diculescu, *op. cit.,* p. 20.
[381] *Regulamentul organic…,* art. 158.
[382] *Ibidem*, art. 61.

Din datele statistice ale acestei catagrafii, aflăm că, la nivelul țării, erau înregistrați 14747 de patentari care practicau 114 profesii; 6783 de meseriaşi proveneau din județul Ilfov şi Bucureşti, urmat de Prahova, cu 691, **Argeş - 637**, Saac-614, Teleorman-340, Slam Râmnic-457, Dâmbovița-420, Vlaşca-392, Brăila-340, **Muşcel - 338**, Mehedinți-296, Vâlcea-293, Romanați-225, Buzău-223, Gorj-167, Olt-155, Ialomița-46.[383]

Fig. 190 - Cobzar
(foto, sec. al XX-lea, http://art-historia.blogspot.ro)

Fig. 191 - Han din satul Stăneşti, comuna Corbi
(carte poştală, Editura N. Manolescu, 1908)

Repartizarea pe profesii şi localități se prezenta în felul următor[384] :
- *lipscani*: Piteşti, 6; *bogasieri*: Câmpulung, 8; Piteşti, 18; *cojocari subțiri*: Câmpulung, 4; Piteşti, 27; *cojocari groşi*: Câmpulung, 21; Piteşti, 41; Curtea de Argeş, 9; *croitori*: Câmpulung, 22; Piteşti, 38; Curtea de Argeş, 5; *işlicari*: Câmpulung, 2; *calpaccii*: Piteşti, 6; *cizmari:* Câmpulung, 22; Piteşti, 63; Curtea de Argeş, 16; *cavafi:* Câmpulung, 2; Piteşti, 5; *braşoveni*: Câmpulung, 8; Piteşti, 27; Curtea de Argeş, 18; *abagii*: Piteşti, 24; *plăpumari:* Câmpulung, 1; Piteşti, 2; *ceasornicari:* Piteşti, 1; *argintari:* Câmpulung, 1; Piteşti, 2; *tâmplari:* Câmpulung, 2; Piteşti, 5; *bărbieri:* Câmpulung, 11; Piteşti, 8; Curtea de Argeş, 1; *cafegii*: Câmpulung, 1; Piteşti, 2; *tutungii*: Piteşti, 6; *tabaccii*: Câmpulung, 2; Piteşti, 5; *brutari*: Câmpulung, 20; Piteşti, 9; Curtea de Argeş, 4; *simigii*: Câmpulung, 3; *cofetari*: Piteşti, 5; *rachieri*: Câmpulung, 11; *cârciumari*: Câmpulung, 34; Piteşti, 58; Curtea de Argeş, 11; *băcani*: Câmpulung, 4; Piteşti, 44; *căldărari*: Câmpulung, 1; Piteşti, 5; *boiangii*: Câmpulung, 2; Piteşti, 18; Curtea de Argeş, 1; *şelari*: Piteşti, 3; *telali*: Piteşti, 1; *curelari*: Câmpulung, 27; *ceaprazari*: Piteşti, 2; *sticlari*: Piteşti, 2; *zugravi*: Câmpulung, 3; Piteşti, 3; Curtea de Argeş, 1; *hangii*: Piteşti, 4; *arendaşi*: Câmpulung, 10; Piteşti, 28; Curtea de Argeş, 5; *măcelari*: Câmpulung, 24; Piteşti, 2; Curtea de Argeş, 2; *dogari*: Câmpulung, 40; *bragagii*: Piteşti, 11; *lumânărari de seu*: Câmpulung, 2; Piteşti, 2; *dulgheri*: Câmpulung, 11; Piteşti, 1; Curtea de Argeş, 5; *zidari*: Câmpulung, 5; *pescari*: Câmpulung, 2; Piteşti, 1; Curtea de Argeş, 1; *olari*: Câmpulung, 15; Piteşti, 1; *precupeți*: Câmpulung, 8; Piteşti, 4; *bucătari*: Piteşti, 2; *tabaci*: Câmpulung, 6; Piteşti, 15; *fierari*: Piteşti, 1; Curtea de Argeş, 8; *trăistari*: Câmpulung, 1; Piteşti, 2; *sureccii*: Piteşti, 2; *povarnagii*: Piteşti, 15; *capanlii*: Piteşti, 2; *mămulari*: Câmpulung, 2; Piteşti, 21.

Catagrafia din 1835 a fost întocmită pe baza altor principii față de cea din 1831; sub aspect statistic, constatăm că nu a mai fost inclusă categoria calfelor; de asemenea, nu sunt înscrise trei centre: Ruşii de Vede, Mavrodin şi Gherghița, iar meseriile sunt prezentate pe localități.

Statistica meşteşugurilor, prezentată pe centre, evidențiază, la această dată, următoarea situație:

Câmpulung: braşoveni, 9; mămulari, 4; băcani, 5; rachieri, 6; cârciumari, 32; lumânărari de ceară, 1; lumânărari de seu, 1; boiangii, 2; cafegii, 2; cojocari groşi, 15; arendaşi, 2; povarnagii, 4;

---

[383] V. Diculescu, *op. cit.*, p. 107.
[384] *Ibidem,* p. 100-107.

argintari, 1; sureccii, 1; matrapazi, 87; măcelari, 23; brutari, 20; curelari, 33; olari, 19; precupeți, 31; rotari, 12; pescari, 1; tâmplari, 3; cizmari, 20; bărbieri, 6; cavafi, 1; croitori, 17; işlicari, 2; zugravi, 2; tabaci, 4; dogari, 56; cărăuşi, 24; zidari, 5; dulgheri, 22; căruțaşi, 2; morari, 7; trăistari, 1; plăpumari, 2[385].

Piteşti: lipscani, 3; bogasieri, 4; braşoveni, 13; băcani, 25; cârciumari, 46; tutungii, 1; mămulari, 35; arendaşi, 53; gelepi, 11; povarnagii, 54; căldărari, precupeți, 9; sticlari, 1; cafegii, 1; cojocari, 23; croitori, 22; calpaccii, 3; bărbieri, 1; tâmplari, dulgheri, 7; abagii, 8; boiangii, 13; cizmari, 41; căldărari, 3; pescari, 15; brutari, 13; argintari, 2, ceaprazari, 2; lumânărari, 2; cofetari, 2; tabaci, 10; zugravi, 2; trăistari, 1; măcelari, 1; cafegii, 1; tabaccii,10.

Fig. 192 - Negustor de covrigi (foto de S. Comârzan, 1932)

Fig. 193 - Cuptor de pâine (foto, 1941, colecția Muzeului Goleşti)

Curtea de Argeş: braşoveni, 4; băcani, 8; cârciumari, 13; mămulari, 8; arendaşi, 3; cojocari, 9; croitori, 7; tâmplari, dulgheri, 2; cizmari, 15; pescari, 11; brutari, 6; măcelari, 7; olari, 7[386].

Informațiile oferite de catagrafia din 1835 ne mai spun că, în Țara Românească, existau 11376 de meşteri şi negustori, repartiția lor pe județe plasând Argeşul pe locul şapte, cu 523 de patentari (423 în Piteşti şi 100 în Curtea de Argeş), urmat de Muşcel (Câmpulung), cu 485 de patentari, cei mai numeroşi fiind, în continuare, cei din Ilfov (incluzând Bucureştiul), cu 3258 de patentari [387].

După clasa patentei, constatăm următoarea împărțire pe localități[388]:

- **Câmpulung**: cat. I - 1, cat. III - 130, cat. V- 354;
- **Piteşti:** cat. I - 4; cat. II- 41, cat. III - 226, cat. IV - 10, cat. V- 142;
- **Curtea de Argeş**: cat. II -2, cat. III - 45, cat. V- 53.

În categoriile de patentari, sunt cuprinse următoarele meserii:

Categoria I - meşteşuguri şi negoțuri alimentare: băcani, cârciumari, brutari, covrigari, măcelari, pescari, povarnagii, rachieri, grădinari, pastramagii, cafegii, morari, velniceri, bragagii, halvagii, şerbegii;

Categoria a II-a - meşteşuguri şi negoțuri de textile şi îmbrăcăminte (bogasieri, cojocari, croitori, calpaccii, găitănari, boiangii, mămulari, abagii, braşoveni, blănari, marchidani, işlicari, basmangii, pânzari);

Categoria a III-a - negoțuri fără prăvălii (arendaşi, dragomani, sureccii, precupeți, matrapazi, comisioneri, capanlâi, telali, geambaşi, gelepi);

385 *Ibidem,* p. 111.
386 *Ibidem*, p. 112.
387 *Ibidem*, p. 113.
388 *Ibidem,* p. 114.

Categoria a IV-a - din domeniul pielăriei şi al încălţămintei (cizmari, pantofari, cavafi, ciobotari, tăbăcari, curelari, şelari, cordovangii);

Categoria a V-a - prelucrarea lemnului şi construcţii (cărămidari, dogari, dulgheri, jogărari, olangii, pietrari, rotari, tâmplari, varniceri, zidari, zugravi);

Categoria a VI-a - meşteri specializaţi în prelucrarea metalelor (argintari, giuvaiergii, ceasornicari, tufeccii, fişiccii, cuţitari, căldărari, tinichigii, covaci, fierari, potcovari.

Fig. 194 - Ţigani căldărari
(foto de la finele secolului al XIX-lea, http://oracoolblog.files.wordpress.com/2012/01/053-tigani.jpg)

Potrivit informaţiilor statistice din evidenţele invocate, la **Piteşti** se constată un ritm susţinut de specializare în ramurile meşteşugăreşti de bază, ajungând la un total de peste 30 de categorii. În contextul dezvoltării urbane din Ţara Românească, Piteştiul continuă să deţină un loc fruntaş, imediat după Bucureşti, Craiova şi Ploieşti, sporindu-şi continuu puterea economică. Celelalte două oraşe din zonă, Curtea de Argeş şi Câmpulungul, nu mai pot emite pretenţii la locuri fruntaşe.

La Piteşti, economia este în ascensiune, nivelul atins aici fiind comparabil cu Craiova şi Ploieşti, oraşe ierarhizate economic după Bucureşti. „Aşadar, oraşul Piteşti se află în pragul epocii moderne în grupul oraşelor fruntaşe din Ţara Românească, apropiat ca putere economică de cele două oraşe, Craiova şi Ploieşti, considerate drept cele mai dezvoltate oraşe din Ţara Românească, în afară de oraşul-capitală. Raportat la zona dintre Olt şi Dâmboviţa, oraşul Piteşti trecea cel mai dezvoltat oraş din regiune, lăsând mult în urmă oraşe precum Curtea de Argeş şi Câmpulung. Deci, în cadrul economiei urbane din Ţara Românească, producţia meşteşugărească a oraşului Piteşti, alături de cea din oraşe ca Bucureşti, Craiova şi Ploieşti, în primul rând, era cea mai în măsură să dezvolte embrioanele novatoare de care pomeneau şi să fecundeze, în acelaşi timp, noi categorii economice specifice viitoarei orânduiri."[389]

Meşteşugurile, mica industrie casnică, cu tradiţie în localităţile menţionate, încep să prindă contur. Se trece, treptat, de la economia naturală la cea de schimb, meseriile se diversifică.

Studiind stadiile premergătoare industriei mecanizate în ţările române, academicianul G. Zane sublinia adâncimea diviziunii sociale a muncii în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în industria casnică ţărănească, în domeniul meseriaşilor ce lucrau la comandă şi în cel al micii producţii de mărfuri ale atelierelor meşteşugăreşti[390], confirmate şi de date existente în cele două catagrafii.

[389] Şt. Olteanu, *Locul şi rolul oraşului Piteşti...*, *op. cit.*, p. 271-277.
[390] G. Zane, *Industria din România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Bucureşti, 1970, p. 16-20.

Statisticile menţionează o serie de meseriaşi, dar cifrele trebuie privite cu rezervă, o parte dintre aceştia nedeclarând calificarea reală din motive de fiscalitate, precum şi ca urmare a eliberării treptate a unui mare număr de meseriaşi robi sau clăcaşi.

Ţăranii creşteau animale pentru transport, consum de carne şi pentru obţinerea materiilor prime necesare confecţionării diferitelor produse: pielea se tăbăcea, asigurând astfel materia primă pentru: cojocari, blănari, cizmari, opincari, pantofari, iar seul şi cervişul erau folosite la fabricarea lumânărilor şi săpunului, în satul Bogaţi, de exemplu, existând, în anul 1838, 54 de săpunari[391].

Industria casnică ţărănească a constituit o coordonată de bază pentru asigurarea nevoilor gospodăriilor ţărăneşti cu produse finite, în cele mai variate forme de utilizare, inul, cânepa, lâna fiind prelucrate şi transformate în îmbrăcăminte pentru membrii familiei, piese de uz gospodăresc pentru decorarea interioarelor, obiecte folosite la ceremonii, fiind amintite, în catagrafia de la 1838, femei care torceau cu plata în bani sau alimente[392].

Catagrafia de la 1838 a oraşului Câmpulung. Prima monografie dedicată Câmpulungului aparţine istoricului C.D. Aricescu[393], urmată de monografia lui Constantin Rădulescu-Codin, în 1925[394], iar în anul 1943, preotul Ioan Răuţescu adaugă o remarcabilă lucrare despre istoria acestei aşezări[395], şi astăzi sursă de referinţă pentru cercetători. S-au scris, în continuare, lucrări pe această temă, de către grupuri de istorici locali[396], ultima, cea din 2005, fiind o contribuţie importantă la cunoaşterea istoriei oraşului[397]. Deşi s-a scris atât de mult, nicio monografie nu a făcut referire la catagrafia din 1838, an în care Câmpulungul era organizat în nouă mahalale (Schei, Târgului, Marginea, Popa Ene, Mărcuşului, Bărbuşa, Bughea de Jos, Bughea de Sus, Vişoi), spre deosebire de Piteşti care era alcătuit din patru culori: roşu, negru, galben, albastru[398].

În anul 1838, când s-a întocmit statistica, din cele nouă mahalale, primele cinci erau situate la o distanţă de până la 5 km de oraş. Celelalte patru mahalale, anume: Târgului, Popa Ene, Schei şi Marginea formau oraşul propriu-zis.

Sub aspect demografic, situaţia oraşului era următoarea: Bărbuşa se compunea din 62 de familii cu 256 de suflete; Bughea de Jos, din 230 de familii cu 954 de suflete; Bughea de Sus, din 111 familii cu 410 suflete; Mărcuşu, din 66 de familii cu 219 suflete; Marginea, din 144 de familii cu 499 de suflete; Popa Ene, din 229 de familii cu 964 de suflete; Schei, din 275 de familii cu 981 de suflete; Târgului, din 253 de familii cu 1 279 de suflete şi Vişoi, din 124 de familii cu 471 de suflete. În total, 1.494 de familii cu 6 033 de suflete. Cele patru mahalale care formau oraşul propriu-zis cuprindeau 901 familii cu 3 723 de suflete.

Deosebit de importantă pentru cunoaşterea istoriei Câmpulungului, la această dată, este rubrica a opta din catagrafie, „Meşteşugul", fiind trecută în dreptul a 1.815 locuitori meseria pe care aceştia o practicau. Tabelul nr. 6 prezintă sintetic, pe mahalale, meseriile şi ocupaţiile câmpulungenilor, care erau necesare în viaţa unui oraş la această dată. Activitatea constructivă din Câmpulung făcea necesară existenţa unor meseriaşi ca: zidari (13), dulgheri (9), zugravi (3), iar pentru aprovizionarea cu hrană existau meserii ca: brutari (49), măcelari (26), morari (16), simigii, turtari ş.a. Catagrafia mai consemnează: 1 abagiu, 1 argintar, 6 boiangii, 17 bucătari, 1 bumbăcar, 2

[391] D.A.N.I.C., fond Catagrafii, dos. 63 / 1938, f. 148-160.
[392] *Ibidem.*
[393] C. D. Aricescu, *Istoria Câmpulungului, prima reşedinţă a României,* M.O., Imprimeria lui Ferdinand, Bucureşti, 1855, p. 191; Idem, *Istoria Câmpulungului, prima rezidenţă a Rumâniei,* partea a II-a, M.O., Imprimeria lui Ferdinand, Bucureşti,1856, p. 180.
[394] C.Rădulescu-Codin, *Câmpulungul Muscelului, istoric şi legendar. Privire asupra trecutului. Cu hărţi, figuri şi numeroase vederi. Însoţit de călăuza vizitatorului celor mai de seamă locuri şi monumente istorice din oraş şi din împrejurimi*, Câmpulung Muşcel, Editura Librăriei Ioan N. Staicu, 1925, p. 288.
[395] I. Răuţescu, *Câmpulung-Muscel. Monografie istorică,* Câmpulung Muscel, Tipografia Gh. N. Vlădescu, 1943, p. 426 (republicată în 1997, la Braşov, Editura Aldus).
[396] I. Hurdubeţiu, Fl. Mîrtzu, N. Nicolaescu, Gh. Pârnuţă, I. Stănculescu, *Câmpulung-Muscel ieri şi azi. Istoria oraşului*, Tipografia Universităţii din Bucureşti, 1974, p. 384.
[397] C. Ciotei, Gh. Pârnuţă, I. Popescu-Argeşel, *Monografia municipiului Câmpulung-Muscel*, Bucureşti, Editura Expert, Tiparul S.C. Lumina Tipo S.R.L., 2005, p. 572.
[398] Sp. Cristocea, Şt. Trâmbaciu, *Câmpulungul medieval…, op. cit.,* p. 9.

cafegii, 26 de calfe, 1 cărămidar, 27 de cizmari, 40 de cojocari, 27 de croitori, 29 de curelari, 5 dârstari, 4 dârvari, 54 de dogari, 9 dulgheri, 49 de fierari, 28 de lemnari, 5 lumânărari, 26 de măcelari, 15 morari, 62 de negustori, 15 olari, 7 rotari, 5 tabaci, 2 tâmplari, 145 de torcătoare, 12 țesătoare, 72 de ucenici, 2 tronari[399].

Fiind o ocupație care aducea câștiguri substanțiale şi rapide, negustorimea câmpulungeană era numeroasă, existând în rândul ei categorii interesante prin obiectul negoțului, cum ar fi negustorii de piei de pisică (sălbatică, n.n.) şi negustorii de „pocăr".

Stratificarea socială este expresivă în mahalaua Târgului, nucleul oraşului. Cele 253 de familii se împart astfel: 30 erau proprietari, 177 iertați (adică văduve şi neputincioşi), 3 preoți, 27 de sudiți, iar ceilalți sunt birnici şi patentari. Cei 30 de proprietari se clasificau astfel: 14 boieri (2 logofeți, 1 vistier, 1 serdar, 2 stolnici, 2 şetrari, 1 sluger, 1 postelnic, 1 clucer; numai 3 fiind fără titluri boiereşti, unul din ei fiind procurorul tribunalului), 7 fii de boieri, 4 mazili, 24 de neamuri, 2 cu „osebit caracter", 1 scriitor la vistierie, 1 pomojnic, 1 militar. Aceştia dețineau cele mai întinse proprietăți în oraş şi în apropiere, fiind, totodată, scutiți de impozite. Cutia oraşului era îmbogățită de lucrătorii agricoli, de cei ce practicau diferite meserii, de negustori şi chiar dacă oraşul îşi pierduse demult statutul de capitală sub aspect economic, politic şi cultural, descendența lui istorică se observă şi acum; există un număr mare de meşteşugari care practicau foarte variate meserii, iar negustorii continuau tradiția înaintaşilor lor de a întreține legături comerciale la Dunăre şi, mai ales, cu frații lor din Transilvania[400].

La data înregistrării, se practicau circa 50 de meserii, practicanții acestora fiind cojocari, croitori, morari, brutari, măcelari, dogari, olari, zidari, fierari, rotari, dulgheri, cârciumari, rachieri, surugii, piuari, grădinari, poleitori, bragagii, cercelari..., organizați, după cum se ştie, în bresle care, datorită grupării lor, dădeau notă caracteristică mahalalelor: dogarii erau concentrați în mahalalele Schei şi Bughea de Sus, fierarii şi olarii, în Popa Ene, cizmarii, în Popa Ene şi Marginea, rachierii, în Târgului, brutarii, măcelarii, cojocarii, în Marginea, torcătoarele, în Bughea de Jos şi în Bughea de Sus. În privința negustorilor, se poate observa că marea majoritate a acestora se aflau în mahalaua Târgului[401].

În Câmpulung, orăşenii s-au putut stabili, în timp, acolo unde profilul activității lor productive corespundea condițiilor naturale: olarii, în sud-vestul oraşului, unde aveau la îndemână pământurile feruginoase, argilele; tăbăcarii şi fierarii, pe malul apei; pietrarii, în jurul căii Albeştilor, dogarii, la drumul spre munte, în nordul oraşului etc. Transmiterea prin moştenire a meşteşugului a conturat microzone urbane specifice, păstrate şi astăzi de memoria colectivă: Tabaci, Fierari, Țigănia, Câmpul Crucerilor, Olari, Şubeşti. „Cartierele de breaslă" (cartiere meşteşugăreşti) şi rolul bisericilor zise „de breaslă" pot da răspunsul la întrebarea: este vorba de nişte cartiere sau de nişte asociații profesionale ce se suprapun unui sistem mai vechi de organizare a oraşului[402].

În oraşele ardelene, organizarea meşteşugarilor fiind deja o tradiție, cartierele pot fi clar determinate, iar bisericile de cartier erau ctitorite de breslaşi. Istoricul C. C. Giurescu sublinia că, în Bucureşti, breslaşii puteau să-şi aleagă una din bisericile oraşului pentru a se aduna să sărbătorească ziua sfântului considerat protectorul breslei – de pildă, lumânărarii, având patron pe Sfântul Andrei, îl prăznuiau la biserica „Sf. Nicolae - Şelari"[403]. Având în vedere această realitate istorică, patronarea unor biserici în Câmpulung de către breslaşi pune într-o altă lumină relația. Astfel, biserica "Olari"[404], biserică socotită a fi de breaslă, a fost la origine capelă de cimitir, apoi biserică de curte, filială a mănăstirii Negru-Vodă, iar şubarii, dacă veneau la biserica "Şubeşti" (ctitorită de

---

[399] *Ibidem,* p.14.

[400] T. Mavrodin, *Aspecte economice, sociale şi demografice ale Câmpulungului oglindite în catagrafia din 1838 (I)*, în *Muzeul Câmpulung Muşcel. Studii şi comunicări*, 1982, Câmpulung Muşcel, p. 119-121.

[401] *Ibidem.*

[402] C. Jinga Oprescu, *Considerații asupra organizării oraşului medieval Câmpulung Muscel*, în *Muzeul Câmpulung, Studii şi comunicări*, 1982, Câmpulung Muşcel, p. 105-110.

[403] C.C.Giurescu, *Din trecut (25 conferințe pronunțate la radio)*, Bucureşti, Editura Cugetarea, 1942, studiul intitulat *Din istoricul breslelor bucureştene.*

[404] P. Chihaia, *Din cetățile de scaun ale Țării Româneşti*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1974, passim.

egumenul mănăstirii şi de un logofăt)[405], aceasta nu însemna că locuiau în cartierul din jurul ei, după cum sugerează şi documentele citate mai sus[406].

Condica patentarilor din Piteşti, din 1860. Prevederile Regulamentului organic au păstrat breslele meşteşugăreşti sub numele de corporaţii, cei care nu erau înscrişi în registru neputând practica o meserie. ,,Meşteşugarii de la sate practicau meseria în timp ce se ocupau şi cu agricultura, iar Regulamentul organic, refuzându-le plata patentei, i-a împiedicat să se ridice peste condiţia de clăcaş. Dar unii ţărani mai înstăriţi, prin plata obligaţiilor feudale în bani sau a unui înlocuitor, au putut deveni proprietari de mori, fierăstraie, fierării, pive etc. Unele din atelierele meşteşugăreşti de la sate, precum oloiniţele, velniţele, morile, cărămidăriile ating stadiul corporaţiei capitaliste simple. Însă cele mai multe dintre ele rămân în urma meşteşugurilor de la oraşe din punct de vedere al tehnicii"[407].

În arhivele judeţului Argeş[408] există o condică în care sunt prezentaţi patentarii din stărostia meseriaşilor din oraşul Piteşti, la anul 1860, luna iulie, pe categorii. Din informaţiile pe care le oferă documentul, remarcăm că meseriaşii din clasa a 5-a, care plătesc doar patentă, fără contribuţie personală, sunt în număr de 326, iar cei din clasele a 4-a şi a 5-a, care plătesc contribuţie personală, de 224. În clasa a 5-a, sunt cuprinşi şi patentarii sudiţi (unul singur dintre aceştia fiind de clasa a 4-a) care plătesc trimestrial 17 lei şi 10/40 bani, numărul lor fiind de 33.

Numărul total al patentarilor meseriaşi din oraşul Piteşti, în luna iulie a anului 1860, era de 583, cifră care, raportată la populaţia Piteştiului (care era de 7.000, cunoscută dintr-un raport prezentat de municipalitatea oraşului domnitorului Cuza, cu ocazia vizitei pe care acesta o face în Piteşti, în vara lui 1859[409]), stabileşte raportul de 1 meseriaş la 12 locuitori. Aceasta înseamnă că meseriaşii piteşteni asigurau cu produsele lor nu numai necesităţile oraşului, dar şi ale unei zone înconjurătoare[410]. Din totalul de 583 de meseriaşi, 511 locuiau în oraşul Piteşti (împărţit, ca organizare administrativă, în culori: albastră, neagră, galbenă şi roşie), iar restul de 72 locuiau în afara oraşului. O parte dintre aceştia, adică 53, locuiau în oraşul Câmpulung şi în satele judeţelor Argeş şi Muşcel, iar ceilalţi 19, în oraşe mai îndepărtate: Bucureşti, Craiova, Târgovişte, Ploieşti, Brăila, Roşiorii de Vede, Slatina, Giurgiu şi Râmnicu Vâlcea.

Comparând datele din condică cu informaţiile statistice din prima jumătate a secolului al XIX-lea, se constată că numărul a crescut semnificativ: cojocari, de la 12 la 93, tăbăcari, de la 15 la 37, abagii, de la 5 la 18, tâmplari şi dulgheri, de la 7 la 25, croitori, de la 21 la 43, cizmari, de la 40 la 112. Numărul mare de meseriaşi impresionează şi prin diversitate, existând, în 1860, 66 de meserii, faţă de 46 care erau înregistrate în 1831. Creşterea apreciabilă şi aşezarea grupată în cadrul oraşului au condus la formarea mahalalelor pe meserii, dintre care, la începutul secolului al XIX-lea, mahalaua tăbăcarilor era deja formată. Renumele meseriaşilor piteşteni era cunoscut şi dincolo de graniţele judeţului, aspect relevat de documentul care atestă că, în anul 1724, un negustor străin de Piteşti, pe nume jupân Pătru, aduce tăbăcarilor piteşteni 500 de piei de capră pentru a fi prelucrate[411]. Cei mai numeroşi erau cizmarii, apoi cojocarii, croitorii, tabacii, boiangiii, tâmplarii, abagiii şi brutarii. Dar nu lipsesc nici meseriaşii şepcari, frânghieri, cărămidari, lăcătuşi, tapiţeri, calpaccii, curelari, braşoveni, lumânărari etc.

Se constată că, în perioada secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX, meşteşugurile din Piteşti, organizate iniţial în bresle, starostii, isnafuri de tip medieval, se adaptează cu greu în contextul dezvoltării relaţiilor capitaliste, ceea ce nu reprezintă decăderea meşteşugurilor ca atare, ci dezvoltarea lor în noile condiţii[412]. Prima lovitură dată breslelor de tip medieval de la noi a fost

[405] Textul pisaniei în I. Răuţescu, *Câmpulung…, op. cit*., 1943, p. 249.
[406] C. Jinga Oprescu, *op. cit.,* p.110.
[407] T. Mavrodin, *O condică necunoscută a patentarilor piteşteni din iulie 1860,* în *Muzeul Piteşti, Studii şi comunicări*, V, 1980, p. 324.
[408] A.N.S.J. Argeş, fond Primăria(Magistratul) Oraşului Piteşti*,* dosar 27/1859.
[409] *Ibidem*.
[410] *Ibidem.*
[411] T. Mavrodin, *op. cit.,* p. 325.
[412] Gh. Deaconu, N. Coman, *Dezvoltarea meseriilor şi industriei la Piteşti, în secolul al XIX-lea şi la începutul secolului XX*, în *Muzeul Piteşti, Studii şi comunicări*, V, 1980, p. 364.

reforma domnitorului Suţu, de la 1820, care i-a impus şi pe sudiţi la taxe şi a permis intrarea acestora în bresle[413]. Pe la 1835, unele bresle erau foarte slabe, având câte un singur reprezentant (bărbieri, trăistari, măcelari, tutungii, cafegii, sticlari), altele, câte doi sau trei reprezentanţi. În schimb, breslele negustoreşti erau foarte puternice[414], aşa cum erau: a cârciumarilor, cu 45 de membri, a băcanilor, cu 24 de membri, a arendaşilor, cu 30 de membri, a mămularilor, cu 20 de membri, sau unele meşteşugăreşti cu mare căutare, ca acelea ale: cizmarilor, cu 40 de membri, cojocarilor şi croitorilor, cu câte 21 de membri, povarnagiilor, cu 19 membri, brutarilor, cu 13 şi cea a boiangiilor, cu zece membri[415].

Reducerea numărului starostiilor la zece, până în 1863, la Piteşti, precum şi gruparea lor, nu în funcţie de meseriile pe care le practicau, ci de interesele fiscului, reflectă procesul de destrămare a acestei forme perimate de organizare a meseriilor şi comerţului[416]. Astfel, la 1863, *starostia I* cuprindea: lipscani, bogasieri, braşoveni, marchitani, marşantari, frânghieri; *starostia a II-a*: băcani, cofetari, cârciumari, lumânărari de seu şi de ceară, cafegii, tutungii, bragagii; *starostia a III-a*: tabaci, cavafi, pantofari; *starostia a IV-a*: cojocari groşi, cojocari subţiri, croitori, abagii, boiangii şi zugravi; *starostia a V-a*: tâmplari, dulgheri, zidari, tapiţeri, rotari şi dogari; *starostia a VI*-a: fierari, lăcătuşi, potcovari, tinichigii, alamgii, argintari, ceasornicari, căldărari; *starostia a VII-a*: pescari precupeţi; *starostia a VIII-a*: bărbieri, frizeri, peruchieri; *starostia a IX-a*: brutari, simigii şi *starostia a X-a*: birjari şi sacagii[417]. Chiar meşteşugarii breslaşi îşi dădeau seama de anemia acestor organizaţii şi pierduseră încrederea în ele. Acest aspect va deveni vizibil în urma alegerii starostilor de aici, în luna octombrie 1864, când, ca ajutoare ale acestora, erau aleşi delegaţi din partea fiecărei meserii[418].

Înfiinţarea Camerelor de comerţ şi industrie din perioada 1864-1868, pe baza legii din 30 septembrie 1864, a oferit noul cadru pentru înlocuirea vechilor *starostii*[419], judeţul Argeş, împreună cu judeţele Muşcel şi Teleorman, aparţinând Camerei de comerţ cu sediul la Turnu Măgurele, sub numele de Circumscripţia a III-a, înfiinţată, ca toate celelalte, prin Decretul nr. 990 din 3 iulie 1865[420] şi care, prin legea din 7 mai 1886, îşi mută sediul la Piteşti, în iunie 1887 (Decretul regal semnat la 4.11.1886)[421], sub numele de Camera de comerţ şi industrie, Circumscripţia a II-a cuprinzând judeţele Argeş, Muşcel, Teleorman şi Olt[422]. În acest cadru, este normală decizia Consiliului de Miniştri din 22 decembrie 1873, prin care se desfiinţa regimul breslei, ceea ce echivalează cu „începutul legislaţiei moderne a meseriilor"[423]. Trebuie adăugat, însă, că „de la 1873 şi până la 1902 (legea Missir), vreme de aproape 30 de ani, meseriile au dus o existenţă grea, deoarece nicio lege nu a intervenit să creeze o nouă ordine legală potrivită cu noua mişcare economică şi care să înlocuiască vechea organizaţie a breslelor"[424].

În legislaţia de până la 1902, nu se făcuse delimitarea între meşteşuguri şi meserii, deşi au existat încercări de legiferare: Proiectul Camerei de comerţ din 1868, redactat de I. V. Socec, Proiectul Petre Carp din 1888, Proiectul N. Filipescu la 1900 - toate alcătuite în scopul păstrării vechilor bresle. În acest context, şi la Piteşti, ca şi în alte localităţi, apar o serie de iniţiative locale privind transformarea breslelor în asociaţii ale cojocarilor, bărbierilor şi altele[425]. În urma şedinţei

---

[413] *Enciclopedia României*, vol. III, Editura Imprimeria Naţională , Bucureşti, 1939, p. 216.
[414] Gh.Deaconu, N. Coman, *op. cit.,* p. 365.
[415] *Ibidem.*
[416] Ion Gr. Rădulescu, *Comerţul şi industria în trecutul oraşului Piteşti*, 1938, Piteşti, p. 27.
[417] *Ibidem.*
[418] G. Deaconu, N. Coman, *op. cit.,* p. 365.
[419] *Enciclopedia României*, vol. I, Imprimeria Naţională, Bucureşti,1938, p. 614.
[420]T. Mavrodin, I. Căpăţînă, S. Vişinescu, *Camera de comerţ şi industrie în economia argeşeană,1864-1949;1990-2000,* Editura Tiparg, Piteşti, 2000, p. 10, 11 şi următoarele.
[421] *Ibidem.*
[422] Şt. Chicoş, *Monografia stărei meseriilor în Piteşti*, 1909, Piteşti; Ion Gr. Rădulescu, *Comerţul şi industria în trecutul oraşului Piteşti*, 1938, Piteşti, p. 38.
[423] *Enciclopedia României*, vol. II, Editura Imprimeria Naţională, Bucureşti,1939, p.135.
[424] *Ibidem.*
[425] Colecţia Muzeului Judeţean Argeş, Istorie modernă şi contemporană, nr. inv. 672-673.

din 6 martie 1882, conduse de Dimitrie Butculescu, preşedintele Societăţii Cooperatiste a Meseriaşilor Români, ţinută la Şcoala nr.1 de băieţi din Piteşti, a luat fiinţă, la 17 august 1882, „Societatea cooperatistă a meseriaşilor români din Piteşti"[426]. În sprijinul dezvoltării acestora au contribuit atât darea în folosinţă (la 1872) a Căii ferate care lega Piteştiul de Bucureşti şi de Craiova, cât şi înfiinţarea primei instituţii de credit cu numele „Societatea Economică Argeşul", la 1 mai 1879, „cu scopul de a ajuta cu credite pe românii care ar întreprinde vreo industrie sau comerciu naţional"[427].

Informaţiile statistice de arhive ilustrează, pentru Câmpulung şi două subprefecturi: plăşile Podgoria şi Dâmboviţa-Nucşoara, că dispuneau, la 1898, de o economie dezvoltată, după cum urmează[428]:

a) „Situaţia economică (instalaţii) a ‹ale› comunei Câmpulung care avea: 3 herăstraie; 6 pive; 9 mori;
b) Numărul scândurilor şi altor tinichele tăiate pe categorii, cu arătarea preţurilor la care s-au vândut: 500 de duşumele vândute la 1 leu şi 30 bani/capul; 3000 de tinichele, la 0,50/capul; 2000 de lăturoaie la 15,40 lei/suta; 10.000 de laţi la 15,60 lei/suta; 500 de blăni de rând la 40,60 lei/suta; 200 de grinzi la 35 lei/metru cub; butii şi butoaie; 11000 de doniţe; 4000 de putini; 400 de hârdaie; 200 de putineie; 7.000 000 de şiţe cu 3 lei – 3,50 lei / mia"[429].

Aici funcţionau: o fabrică de var, cinci cuptoare de cărămidă care au fabricat 650000 kg, la preţul de 18,22 lei/mia; 2 cariere de piatră din care s-au extras 10000 de metri cubi de piatră brută, la preţul de 40 lei metru cub;

Fabricile şi stabilimentele industriale în activitate erau: o fabrică de hârtie, o fabrică de var şi ipsos, două tăbăcării, o fabrică de săpun, o fabrică de postav, două fabrici de lână, o fabrică de lumânări de seu, o fabrică de salamuri.

Se înregistrează 20 de meserii practicate: 9 rotari, 3 olari, o ţesătorie, un pălărier, 24 de cizmării, 16 croitorii, 12 cojocării, 4 lăcătuşerii, 36 de fierării, 10 ateliere de tâmplari şi strungari, 9 lumânării de ceară, 2 franzelării, 8 brutării, 9 simigerii, un blănar, 20 de dogari, 4 cofetari, 4 tinichigii, 8 boiangii.

În Subprefectura Plăşii Podgoria, la 1898, s-au produs: 2000 de doage la Glâmbocel, care au fost vândute cu 50 lei/bucata; 5.000 de doage la Leordeni şi, tot aici, 11.000 de alte lemne de construcţii. Alte *fabrici* în activitate - 32 - din care: 24 de cârciumi, 6 brutării şi 2 coloniale.

Evidenţele de arhivă prezintă şi alte date socio-economice semnificative: 6.067 de case, 15 bordeie, 27 de hanuri, 59 de cârciumi, 11 mori cu aburi, 13 mori de apă, 425 de puţuri, 177 de fântâni, iar pentru Plaiul Nucşoara-Dâmboviţa, în acelaşi an, datele statistice vorbesc despre: 6 hanuri (Micloşani, Pietroşani, 2 la Rucăr, 2 la Stăneşti, 2 la Dragoslavele), 128 de cârciumi, 56 de mori de apă, 562 de puţuri, 144 de fântâni.

Relaţiile economice şi comerciale în cadrul producţiei meşteşugăreşti

Coexistenţa celor două forme de producţie, la comandă şi pentru piaţă, caracteristică sfârşitului secolului al XVIII-lea şi începutului de XIX, are tendinţa generalizării producţiei la comandă, în cazul anumitor meşteşuguri legate de construcţii, în special, şi al producţiei pentru piaţă, în cazul meşteşugurilor care realizau mărfuri alimentare şi de larg consum, în general[430].

Contractele sau învoielile încheiate între meşteşugari şi solicitanţi cuprind numeroase informaţii: detalii tehnice (mai ample sau mai sumare), preţul convenit (în bani şi în natură), provenienţa materiei prime şi a forţei de muncă, termenul de livrare a lucrării, valoarea acontului

---

[426] *Ibidem,* nr. inv. 144-57.
[427] *Statutele Societăţii Economice Argeşul din Piteşti*, 1879, Piteşti, p. 12.
[428] A.N.S.J. Argeş, fond Prefectura Judeţului Muşcel, dosar 57/1898, fila 22.
[429] *Ibidem.*
[430] Şt. Olteanu, *Locul şi rolul oraşului Piteşti..., op. cit.,* p. 271-277.

primit şi termenul de plată, fiind tot mai numeroase, în special, în domeniul construcţiilor, al prelucrării metalelor feroase şi neferoase, al prelucrării lemnului, al zugrăvitului etc.

În alte contracte, se fac precizări tehnice asupra construcţiei proiectate: tencuirea odăilor cu tavan cu tot, mici lucrări de reparaţii, ridicarea din temelie a casei amenajate cu sobe, pivniţă, magazii boltite şi şură, cu unul sau două caturi, cu bucătării, cu tavane lucrate în stuc, cu ciubucuri la uşi şi ferestre, cu balcon, cu coşuri de zid[431].

Există şi documente în care se dau amănunte privitoare la dimensiunile camerelor, la calitatea materialului folosit, care dovedesc înalta pregătire a meşterului constructor, indiferent dacă printre ei sunt adesea şi meşteri proveniţi de peste hotare[432]. Astfel de dispoziţii se întâlnesc chiar şi în cazul când zapisul de învoială prevede construirea sau repararea unor prăvălii şi ateliere, a hanurilor, morilor şi chiar a unor edificii de utilitate publică, cum ar fi spitalele. Merită să fie menţionate şi acele învoieli încheiate separat pentru aducerea varului, nisipului sau pietrei care se sculpta de pietrari pentru uşi şi ferestre[433]. Zapisele încheiate de meşterii zugravi fac referire la plata în bani şi în natură, la termenul de predare, la mâna de lucru, la felul şi calitatea materialelor folosite (vopsele, praf de aur şi argint). Asemănătoare sunt zapisele pentru zugrăvirea unor biserici. Alături de acestea, putem aminti şi zapisele încheiate de meşteri pentru cişmele şi pavat uliţele din oraşe[434].

Construcţiile făcute în totalitate din lemn presupuneau învoieli cu tâmplari, dulgheri, teslari, lemnari, şindrilari, acte care cuprind date tehnice privind calitatea cherestelei folosite, dimensiunile uşilor, ferestrelor şi obloanelor, preţul unitar (stabilit la mia de bucăţi) pentru şindrila sau draniţa bătută pe acoperiş.

La începutul secolului al XIX-lea, învoielile acestor meşteşugari privesc construcţii de tot felul şi sunt extrem de multe. În acest sens, s-au păstrat documente pentru prăvălii, hanuri, crame, garduri sau zăplazuri, poduri, mori, roate de moară, pive[435]. Învoielile pentru construirea de case privesc nu numai cheresteaua[436], necesară pentru temelie, pereţi, pod şi acoperiş, dar şi pentru pardoseală, paturi (laviţe), banchete etc.[437]. Interesante sunt şi contractele meşteşugarilor care prelucrau lemnul pentru confecţionarea mobilierului locuinţelor civile sau ale locaşurilor religioase. Cu toate că aceste două categorii de mobilier se deosebesc mult între ele, totuşi, condiţiile de angajare a lucrului de comandă sunt aceleaşi. Ele prevăd ce fel de mobilă urmează a se face, cine procură materialul, numărul pieselor, valoarea lor unitară şi globală, precum şi termenul de livrare şi de plată.

Dacă lucrul la comandă se executa pe o scară destul de întinsă, existau numeroşi meşteşugari care lucrau doar pentru piaţă - aici sunt, în primul rând, cei care produceau mărfuri alimentare: brutari, jimblari, franzelari, simigii, covrigari, plăcintari, măcelari, pescari, brăgari, povarnagii, uleieri etc., dar şi producătorii de bunuri de larg consum, cum sunt săpunarii, lumânărarii, făclierii, sticlarii, olarii. Documentele de arhivă şi publicaţiile existente nu ne oferă date privitoare la volumul producţiei de marfă meşteşugărească la comandă şi pentru piaţă, pentru a stabili cu exactitate procentul fiecărei forme de producţie în parte. Ceea ce se ştie cu exactitate este faptul că producţia de marfă meşteşugărească nu a fost, în general, favorizată de regimul breslelor, toate hrisoavele şi catastifele de breaslă din epoca regulamentară având indicaţii despre acordarea şi menţinerea monopolului de producţie şi de desfacere a mărfurilor de către meşteşugarii breslaşi. La aceasta se adaugă concurenţa exercitată de mărfurile similare străine, produse în ateliere sau în manufacturi, importate în baza capitulaţiilor.

---

[431] D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Dealul, XVIII/5; N. Iorga, *Scrisori şi zapise de meşteri români*, *op. cit*., p. 71-77.
[432] N. Iorga, *Studii şi documente*, XI, p. 269-270.
[433] B.A.R., XXIII/134, 209; XXIV/58; XLVII/158; XLVIII/138; D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Bradu, II bis/2, 113.
[434] B.A.R., CLXIII/235; CLXIX/82; *Documente bucureştene privitoare la proprietăţile mănăstirii Colţea,* publicate de Ion Ionaşcu, 1941, p. 272-274.
[435] B.A.R., XXIII/212, LXVII/172, CCLVIII/268, CCLXXII/72, CCXCVIII/16, CCCXLVI/195, CCCLXI/31, 351; D.A.N.I.C., ms. f.169; fond Mănăstirea Mihai-Vodă, IV/19, VIII/54; fond Mănăstirea Hurez, XXIV/28; fond Mănăstirea Stravopoleos, X/71.
[436] I. Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. I, p. 294; D.A.N.I.C., ms. 1246, f. 97.
[437] B.A.R., DCXX/152; D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Căldăruşani, XXI/6.

Negustorii argeşeni la începutul secolului al XIX-lea

Judeţul Argeş, ca şi oraşul Piteşti, traversat de un important drum comercial care leagă regiunile din sudul Dunării cu Europa occidentală, pe care, în Evul Mediu, îl parcurgeau pelerinii spre a ajunge în regiunile din Orientul Mijlociu[438], a beneficiat de acest avantaj, satele, târgurile şi oraşele argeşene devenind locul de reşedinţă al multor negustori şi meşteşugari, locul concentrării producţiei de bunuri materiale şi locul de schimb al acestora[439].

Cercetările de până acum au scos la iveală un valoros material documentar pentru secolele al XV-lea şi al XVI-lea, aflat de multă vreme în arhivele din Braşov şi Sibiu[440]. Dacă pentru epoca regulamentară astfel de statistici sau catagrafii permit conturarea evoluţiei economice a multor regiuni, oraşe, târguri şi sate de pe teritoriul ţării noastre[441], pentru epoca preregulamentară, statisticile sau catagrafiile sunt întâmplătoare şi de aceea cunoaşterea lor poate fi socotită drept o deosebită realizare în această direcţie[442]. Sunt deosebit de interesante două catagrafii de la începutul secolului al XIX-lea, privindu-i pe negustorii argeşeni.

Catagrafia negustorilor din Piteşti din 1811[443] a fost elaborată de autorităţile locale în colaborare cu autorităţile ruseşti din timpul războiului ruso-turc din 1806-1812, fiind un document oficial pentru necesităţi fiscale. În catagrafie, sunt date cu privire la categoria din care face parte fiecare negustor, la specializarea şi naţionalitatea sa, în oraşul Piteşti fiind înregistraţi nominal 98 de negustori, încadraţi în 20 de specializări, anume: 20 de cârciumari, 12 braşoveni, 12 cojocari, 11 bogasieri, 7 mătăsari, 6 băcani, 5 abagii, 4 boiangii, câte 3 cavafi, brutari şi lumânărari, câte 2 simigii, lăcătuşi şi bărbieri, un bumbăcar, un argintar, un işlicar, un croitor, un sticlar şi un căldărar[444].

Prin comparaţie cu situaţia din alte oraşe ale Ţării Româneşti, constatăm că, din punctul de vedere al specializării, oraşul Piteşti se afla pe *locul doi, cu 20 de specializări,* după oraşul Bucureşti, care avea 59 şi înaintea oraşelor: Craiova, cu 16 specializări, Ploieşti, cu 15 specializări, Râmnicu Sărat, cu 11, Caracal, cu 10 specializări.

Ca număr al negustorilor, oraşul Piteşti se afla pe *locul al treilea* în Ţara Românească, după Bucureşti cu 3238 de negustori şi Craiova cu 236 de negustori şi înaintea oraşelor Ploieşti, cu 95 de negustori, Râmnicu Sărat, cu 69, Buzău, cu 68, Târgovişte, cu 54 de negustori[445]. Numărul mare al negustorilor determină concluzia că exista o breaslă *unică* a negustorilor. Dar mulţi dintre aceşti negustori erau, totodată, meşteşugari care îşi produceau şi desfăceau singuri produsele atelierelor lor pe piaţa internă şi externă. Aceşti negustori-meşteşugari aveau, uneori, ei înşişi o breaslă separată. Indicaţiile documentare privind organizarea profesională a meşteşugarilor din oraşe, în secolul al XIX-lea, sunt rare, mai ales pentru epoca preregulamentară. Arareori, sunt menţiuni că ar fi fost, de exemplu, în 1807, o breaslă a bărbierilor la Piteşti[446].

Observăm că bărbierii sunt în număr foarte mic (2), ceea ce nu ar justifica existenţa unei bresle. Este de presupus că, între 1807 şi 1811, numărul acestora a scăzut sau că, în 1811, bărbierii

---

[438] *Călători străini despre ţările române,* vol. I, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1968, p. 23-24.

[439] C. Şerban, *Negustori argeşeni la începutul secolului al XIX-lea. Două documente inedite*, în *Muzeul Piteşti, Studii şi comunicări*, V, 1980, p. 270.

[440] I. Bogdan, *Documente şi regeste privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ungaria în secolele XV şi XVI,* Bucureşti, 1902, p.347; Hurmuzaki*, Documente,* vol. XV, partea I, Bucureşti, 1911, p. 775; S. Dragomir, *Documente nouă privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Sibiul, în sec. XV-XVI,* Bucureşti, 1927, p. 79; Gr. Tocilescu, *534 documente istorice slavo-române din Ţara Românească şi Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul,* Editura Cartea Românească, Bucureşti,1931; P. P. Panaitescu, *Documente slavo-române din Sibiu, 1470-1653,* Bucureşti, 1938, passim.

[441] D.A.N.I.C., *Catagrafii* din anii 1831-1838, Bucureşti.

[442] D.A.N.I.C., Bucureşti, Microfilme, 1798, oraşul Bucureşti; B.A.R.., mss. 52, 1810, Ţara Românească; mss. 245-248, 1820-1821, Ţara Românească.

[443] D.A.N.I.C., fond Vistieria Ţării Româneşti*,* Administrative vechi, nr. 2360/1811.

[444] C. Şerban, *Negustori argeşeni…op. cit.,* p. 271.

[445] *Ibidem.*

[446] Şt. Olteanu, C. Şerban, *Meşteşugurile ..., op. cit.,* p. 411.

sunt asociați în breaslă cu alte specializări, aşa cum îi găsim, uneori, pe brutari împreună cu simigiii, pe cârciumari cu rachierii, pe mătăsari împreună cu bogasierii etc.[447].

Catagrafia negustorilor din Piteşti şi Curtea de Argeş din 1820[448]. În 1820, Țara Românească avea înregistrați 7.500 (6,25%) negustori dintr-o populație totală de 120.000 de locuitori[449]. În această catagrafie nominală, aflată în Biblioteca Academiei Române, sunt înscrişi 117 negustori pământeni şi sudiți. Comparând cu situația din 1811, constatăm că numărul acestora sporise cu 20% într-un deceniu. Datele privind specializarea lor sunt sărace, identificându-se cu dificultate doar câteva specializări: 4 băcani, 3 braşoveni, un bogasier, un mătăsar. În schimb, aflăm că 51% dintre ei sunt în mediul urban, iar restul de 49% sunt în mediul rural. Catagrafia din 1820 a înregistrat, la Piteşti, 43 de negustori, la Curtea de Argeş, 18, iar în sate avem la: Raica, 2, Bleici, 2, Verneşti, 3, Jiblea, 3, Olanu, 4, Căzăneşti, 2, Broşteni, 1, Ruda, 1, Râsleț, 1.

Ca mărime, compania negustorilor din Piteşti şi Argeş, din 1820, era mijlocie. În privința organizării profesionale a negustorilor din Piteşti, în ajunul Revoluției din 1821, se constată că aceştia erau împreună, în aceeaşi breaslă, cu negustorii din Curtea de Argeş şi cu cei din unele sate din județ, negustorii din Câmpulung având o breaslă separată.

Un act din 1824 ne oferă câteva date suplimentare cu privire la reorganizarea companiei de negustori din Piteşti şi Argeş[450] şi anume că aceasta avea un staroste şi doi epitropi, care beneficiau de scutiri şi privilegii pentru slujba lor.

Cele două documente statistice, reflectând evoluția pe parcursul unui deceniu (1811 - 1820) a categoriei negustorilor din Piteşti, în ansamblul comerțului Țării Româneşti, indică nivelul de organizare profesională a negustorilor, dar şi a meşteşugarilor din Piteşti, permițându-ne să cunoaştem un capitol mai puțin ştiut din istoria economică a oraşului Piteşti, la începutul epocii moderne.

Meşteşugurile în secolul al XX –lea

Societatea românească s-a dezvoltat în împrejurări complexe, care au afectat şi producția meşteşugărească, determinând anumite fluctuații în dezvoltarea ei. Dominația otomană a influențat nu doar economia şi viața social- politică, ci şi dezvoltarea în cadrul ramurilor de bază, prin întârzierea procesului de organizare profesională a meşteşugarilor[451].

Dar, chiar şi în aceste condiții, în cadrul activității meşteşugăreşti medievale s-au înregistrat fenomene social-economice progresiste: dublul caracter al producției (la comandă şi pentru piață, cu predominarea, la oraşe, a celor pentru piață), circulația mărfurilor meşteşugăreşti (activitate redusă), trecerea de la micul atelier meşteşugăresc la forma de cooperație capitalistă simplă şi manufactură (cu o relativă întârziere).

---

[447] C. Şerban, *Negustori…*, *op. cit.,* p. 272.
[448] B.A.R., mss. 245, f. 19-21.
[449] *Documente privitoare la istoria României. Răscoala din 1821,* vol. I, Editura Academiei Române, Bucureşti,1959, p.130 -133.
[450] B.A.R., *ms.* 261, f. 40 - 41.
[451] Şt. Olteanu, C. Bogdan, *op. cit.,* p. 455.

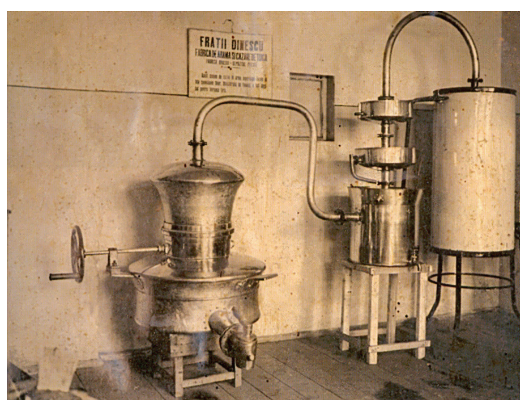

Fig. 195 şi 196 - Fabrica de Aramă şi Cazane, fondată în 1868 (foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

La începutul secolului al XX- lea, meşteşugurile păreau condamnate la stingere, numeroase centre de tradiție părăsind arena economică. Cele două zone, Argeş şi Muşcel, se aflau într-o perioadă de tranziție, fiecare evoluând în funcție de mediul social şi economic, de condițiile de relief şi de tendințele particulare către modernizare şi adaptare la exigențele unei piețe diferite.

O îndelungată perioadă, meşteşugarul specializat sau nespecializat, potrivit diferitelor structuri şi niveluri ale dezvoltării sociale, a păstrat ritmul cu transformările ivite în societatea în care trăia. De-a lungul istoriei, meşterii au învățat să-şi promoveze organizat interesele, să se asocieze în bresle, dovedind capacități de învățare şi de eficientă adaptare la noile sisteme sociale şi economice.

În contextul condițiilor neprielnice, „în pofida crizei economice care are loc la noi între anii 1899 şi 1903 şi care îi loveşte în mod deosebit pe micii meseriaşi, meseriile şi industria fac, la Piteşti, noi paşi pe calea dezvoltării lor. La aceasta contribuie şi faptul că, în anul 1899, se dă în folosință linia ferată Piteşti – Curtea de Argeş şi, mai ales, apariția şi dezvoltarea unor instituții de credit în oraş, care furnizau resursele pentru dezvoltarea industriei, meseriilor şi comerțului în această perioadă. Astfel, în afară de Societatea economică „Argeşul”, înființată la 1879, la Piteşti, mai apar: în 1893, Agenția Băncii Naționale, la 1897 - Banca populară (societate cooperativă), la 1909 - Banca Piteşti, la 1911 - Banca „Albina” (societate cooperatistă), la 1912 - Banca „Trivalea” şi, la 1914 - Banca „Comerțului şi Industriei”[452].

Din statistica anului 1900[453], aflăm că existau 130 de ateliere ale meseriaşilor care foloseau mai mult de doi lucrători sau ucenici, iar din ancheta industrială din anii 1901-1902, la Piteşti funcționau 12 întreprinderi de tip industrial, care foloseau forța aburului sau animală[454], în cadrul acestora fiind cuprinse patru fabrici de mici dimensiuni şi opt ateliere manufacturiere, cu doi-trei muncitori (producătoare de frânghii, de pânză, de bere, de apă gazoasă). În 1906, au luat ființă moara sistematică şi abatorul din Târgul din Vale, iar, în 1908, „Brutăria Populară”, ca întreprinderi private, care foloseau, sezonier, între 200 şi 1 200 de muncitori.

În acelaşi an, 1908, în Piteşti lucrau, în afara mediului industrial, 1 369 de meseriaşi, dintre care 427 erau patroni, 58 maeştri, 501 lucrători, 383 ucenici (elevi) care practicau 61 de meserii, ceea ce reprezintă o medie de doi lucrători de atelier, adică un standard economic modest al localității[455]. În anii următori, unele meserii şi-au restrâns şi mai mult activitatea, altele au dispărut, dar o parte dintre meşteşuguri s-au păstrat până de curând în activitatea economică a oraşului.

În acest cadru, în 1910 a luat ființă, la Piteşti, Fabrica de butoaie care, inițial, adună un număr semnificativ de meseriaşi cu ateliere mici şi nerentabile, din oraş şi din împrejurimi, oferind slujbe, în 1912, unui număr de 80 de salariați.

[452] I. Gr. Rădulescu, *op. cit.*, p. 37.
[453] A.N.S.J. Argeş, fond Primăria Oraş Piteşti, dosar 11/1900-1901, fila 3.
[454] *Ancheta industrială din 1901-1902*, Bucureşti, 1904.
[455] Ş. Chicoş, *op. cit.,* p. 12.

Fig. 197 şi 198 - Fabrica de Butoaie Piteşti, construită în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (foto Alexandru Oprea, 2006, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Statisticile pun în evidenţă, dincolo de dezvoltarea meşteşugurilor în oraş, menţinerea statutului echivoc al acestora, chiar şi după apariţia şi modificările ulterioare ale legii meseriilor: legea Missir din 1902, legea Orleanu din 1909 sau legea Neniţescu din 1912.

Între cele două medii de rezidenţă, urban şi rural, a existat o permanentă comunicare, care a contribuit eficient la găsirea celor mai bune şi mai de preţ soluţii pentru gospodăria românească.

Pentru începutul secolului XX, fondul Prefectura judeţului Muşcel ne oferă documente statistice semnificative, pe care le redăm în continuare[456]:

- Statistică cumulativă a „Situaţiei economice a Câmpulungului şi a plăşilor Davideşti, Podgoria, Dârmăneşti, Stăneşti şi Leurdeni: mori de apă, 142; mori cu abur, 7; fierăstraie pe apă, 206; fabrici de var, 115; fabrici de cărămidă, 55; fabrici de hârtie, 1; fabrici de postav, 1; fabrici de lumânări, 11; fabrici de săpun, 2; fabrici de caşcaval, 1; fabrici de apă gazoasă, 2; fabrici de spirt, 1; pive, 32; poverne, 1017.

Fig. 199 - Fabrica de caşcaval din Domneşti
(carte poştală, perioada interbelică)

Fig. 200 - Stână de oi

Numărul meseriaşilor era de 3 201, distribuiţi pe următoarele categorii: 72 de croitori, 114 cizmari, 64 de cojocari, 47 de brutari, 6 armurieri, 16 bărbieri, 20 boiangii, 27 de cărbunari, 2 ceasornicari, 49 de birjari, 77 de chiristigii, 8 cămătari, 5 cofetari, 9 coşari, 14 covrigari, 4 cruceri, 48 de cioplitori, 1 cufărar, 38 de cusătorese, 138 de dogari, 446 de dulgheri, 2 fotografi, 1 frânghier, 6 împletitori, 5 lăcătuşi, 159 de lăutari, 3 legători, 21 de lingurari, 2 modiste, 5 plăpumari, 359 de rotari, 3 sculptori lemn, 33 de sculptori în piatră, 952 de şiţari, 3 şelari, 7 tinichigii, 153 de sobari, 257 de zidari, 25 de zugravi. Analiza datelor ilustrează o repartizare echilibrată a meşteşugurilor.

- Tabloul oraşului Câmpulung - situaţia economică, la 1904 - ilustrează informaţii elocvente: populaţia 13 134 (7 266 bărbaţi şi 5 868 femei), 4 154 de contribuabili, 4 bordeie, 3304 de case, 5 hoteluri, 47 de cârciumi, 82 de magazine, 25 de mori pe apă, 7 fierăstraie pe apă, 2 fabrici de var, 5

[456] A.N.S.J. Argeş, fond Prefectura Judeţului Muşcel, dosar 69/1904, fila 75.

fabrici cărămidă, 6 pive (dârste), 56 de poverne, 1 fabrică de hârtie, 1 fabrică de postav, 8 fabrici de lumânări, 2 fabrici de săpun, 1 fabrică de apă gazoasă, 1 fabrică de caşcaval, 22 de tăbăcării, 3 pălărieri, 17 croitori, 30 de cizmari, 9 cojocării, 9 brutării, 1 armurier, 8 bărbieri, 5 boiangii, 2 ceasornicari, 18 birjari, 7 chiristigii, 8 cârnăţari, 4 cofetari, 9 coşari, 10 covrigari, 1 crucer, 1 cufărar, 12 cusătorese, 22 de dogari, 46 de dulgheri, 2 fotografi, 1 împletitor de paie şi răchită, 3 lăcătuşi, 37 de lăutari, 5 plăpumari, 9 rotari, 1 sculptor în piatră, 2 şelari, 11 sobari, 5 tinichigii, 1 tipograf, 23 de zidari.

Fig. 201 - Rotar (foto, colecția Muzeului Golești)

- Tablou - Plasa Davideşti - situaţia economică (9 localităţi) cu o populaţie totală de 9 219, din care contribuabili 1 732: 21 de cârciumi, 9 magazine, 1 bordei, 195 de puţuri, 71 de fântâni, 13 mori pe apă (4 la Hârtieşti, 4 la Vultureşti, 2 la Voroveni), 3 fierării, 9 magazine, 7 fierăstraie, 1 fabrică de cărămidă (Mioveni), 1 fabrică de spirt (Racoviţa), 115 poverne, 1 croitor, 11 cizmari, 3 cojocari, 8 brutari, 4 chiristigii, 1 covrigar, 1 crucer, 2 cusătorese, 89 de dulgheri, 1 împletitor, 1 lăcătuş, 9 lăutari, 5 lingurari, 107 de rotari, 44 de şelari, 35 de zidari, 1 zugrav.

- Tablou – situaţia economică în perioada 1903 – 1904, pentru comunele din Plasa Podgoria, judeţul Muşcel. Populaţia totală - 12664 (6 062 bărbaţi şi 6 402 femei), 2 900 de case, 2 344 de contribuabili, 10 bordeie. Existau: 33 cârciumi (6 în Ştefăneşti, 5 în Goleşti, 3 în Vrăneşti, 5 în Gorganu, 3 în Văleni, 4 în Valea Mare, 5 în Mărăcineni, 2 în Călineşti), 3 magazine, 13 fierari, 2 mori pe apă, 3 mori cu abur, 12 fabrici de var, 118 poverne (46 doar la Călineşti), 2 croitori, 8 cizmari, 1 crucer, 2 dogari, 11 dulgheri, 15 lăutari, 8 rotari, 22 de zidari, 129,5 kg borangic, 87 ha cânepă, 214 ha cultivate cu viţă- de- vie, cu o producţie de 12 000 dal.

Fig. 202 - Fabrica de hârtie din Câmpulung Muşcel, 1925, (foto, colecția Muzeului Golești)

- Tablou – situația economică 1903 – 1904, Plasa Dârmăneşti (comunele: Leiceşti, Coşeşti, Jupâneşti, Dărmăneşti, Piscani, Purcăreni, Miceşti, Ciumeşti) cu o populație totală de 9 231 (4 605 bărbați şi 4 626 femei), din care contribuabili 1 625, 1 967 de case, 11 bordeie, 120 de puțuri, 86 de fântâni. Existau: 19 cârciumi, 4 magazine, 7 fierării, 14 mori de apă, 5 fierăstraie apă, 2 cărămidă, 7 pive (dârste), 108 poverne, 5 croitori, 18 cizmari, 6 cojocari, 1 brutar, 1 boiangiu, 2 cărbunari, 1 cusătoreasă, 33 de dogari, 63 de dulgheri, 1 frânghier, 3 împletitori, 1 lingurar, 37 de rotari, 2 sculptori în lemn, 1 şelar, 5 sobari, 24 de zidari, 33 kg borangic, 124 de trăsuri de cai, 585 de trăsuri de boi.

- Plasa Podgoria cu localitățile (17): Beleți – Negreşti, Budişteni, Călineşti, Ciuluita, Dobreşti, Glâmbocelu, Goleşti, Goleştii Badii, Gorganul, Leordeni, Priboieni, Ştefăneşti, Topoloveni, Țigăneşti, Valea Mare, Văleni, Vrăneşti. Situația din 1904 arată că existau: 4 fierăstraie, 17 mori, 38 de cuptoare de cărămidă cu o producție de 607 000 de mii bucăți, 266 de poverne cu o producție de 20 770 dal țuică, 3 rotării, 1 țesătorie.

Fig.203 - Gratii pentru uscat legume şi fructe (foto, colecția Muzeului Goleşti)

Fig. 204 - Cuptor pentru uscat prune (foto, colecția Muzeului Goleşti)

- Plasa Stăneşti cu 9 localități – Nucşoara, Corbi, Poienărei, Corbşori, Stăneşti, Domneşti, Brădet, Retevoieşti. Populația totală – 10826. Aici existau: 27 de cârciumi, 3 fierării, 16 mori apă (Nucşoara, Corbi, Stăneşti), 17 fierăstraie apă, 12 dârste (Stăneşti, Corbi, Poienari), 62 de poverne (Domneşti, Pietroşani), 12 croitori, 8 cizmari, 13 cojocari, 6 brutari, 5 boiangii, 14 dogari, 51 de dulgheri, 16 lăutari, 14 rotari, 49 de şițari, 7 sobari, 17 zidari. Producții: 3486 m^3 duşumele, 7164 m^3 scândură rând, 70 de buți, 50 de butoaie, 36 de putini, 20 de hârdaie, 12975 de mii de şiță, 140000 de mii de cărămizi, 57 kg de cânepă, 529 ha pruni cu o producție de 39570 dal țuică.

Fig. 205 -Tăietori de lemne (foto, http://art-historia.blogspot.ro/html/30.05.2013)

- Plasa Leurdeni cu localitățile: Glâmbocel, Budişteni, Ciulnița, Leurdeni, Goleştii Badii, Topoloveni, Țigăneşti, Priboieni, Beleți – Negreşti, Dobeşti. Populație totală 14 692 din care 2 462 contribuabili, 8 314 case, 7 bordeie. Existau: 27 de cârciumi, 15 magazine, 25 de fierari, 1 ferăstrău apă, 11 mori apă, 4 mori aburi, 23 de fabrici de var şi cărămidă, 120 de poverne, 4 tăbăcari, 3 croitori, 16 cizmari, 3 cojocari, 5 brutari, 2 armurieri, 2 boiangii, 17 cărbunari, 14 birjari, 6 cusătorese, 12 dogari, 29 de dulgheri, 1 împletitor, 18 lăutari, 3 lingurari, 126 de rotari (100 la Priboieni), 22 de sobari, 35 de zidari, 1 zugrav. Producții: 97 de trăsuri de cai, 949 de trăsuri de boi, 533 de stupi cu 198 kg de miere, 80,5 kg de ceară, 17 kg de mătase, 140,25 kg de borangic, 720 dal de vin.

- Situația economică trimisă de Inspectoratul Comunal Stâlpeni, Valea Popii, la 22 septembrie 1904, pentru comunele: Țițeşti, Livezeni, Stâlpeni, Rădeşti, Valea Popii, Mihăeşti, Drăghiceni, Băgeşti, Bălileşti, Goleşti, Vlădeşti, Aninoasa, Slănic, Berevoieşti – Ungureni, Berevoieşti – Pământeni ilustrează următoarele informații: populație totală: 17888 (9013 bărbați şi 8875 femei), 4195 de case, 21 de bordeie, 3 229 de contribuabili, 385 de puțuri, 211 de fântâni. Existau: 37 de cârciumi, 10 magazine, 25 de fierării, 28 de mori de apă, 18 fierăstraie de apă, 91 de fabrici var (52 erau doar în Drăghiceni), 4 fabrici de cărămidă, 227 de poverne (cele mai multe adică 36 la Bălileşti), 2 fabrici lumânări, 2 fabrici de fire, 2 fabrici apă gazoasă, 1 tăbăcar, 9 croitori, 14 cizmari, 9 cojocari, 4 brutari, 2 armurieri, 2 bărbieri, 3 cărbunari, 6 birjari, 1 chiristigiu, 1 crucer, 5 cusătorese, 15 dogari, 54 de dulgheri (14 la Bălileşti), 29 de lăutari (12 la Stâlpeni), 3 lingurari, 27 de rotari, 34 de sobari (10 la Bălileşti, 5 la Vlădeşti), 39 de zidari (8 la Bălileşti). Producții: 825 de stupi care au dat 447 kg de ceară şi 797 kg de miere, 231 600 dal de țuică, 2 2542 kg de brânză, 14.000 kg de lână de oi, 5 000 de vase olărie, 32 000 de doage, 9 buții, 1 000 de butoaie.

- Tablou- Plăşile Nămăieşti şi Godeni (1903-1904) cu localitățile: Rucăr, Dragoslavele, Nămăieşti, Stoieneşti, Valea Mare, Lereşti, Voineşti, Albeşti, Godeni, Coteşti, Capu Piscului, Schitu Goleşti. Populație totală: 19 906 (10 010 bărbați şi 9 896 femei), 3 617 de contribuabili, 4 281 de case, 48 de bordeie, 217 de puțuri, 49 de fântâni. Existau: 62 de cârciumi, 9 magazine, 17 fierării, 26 de mori pe apă, 151 de fierăstraie pe apă, 44 de cuptoare de var (10 la Nămăieşti), 4 cuptoare cărămidă, 8 dârste, 104 poverne, 1 fabrică de caşcaval (Rucăr), 1 pălărier, 9 croitori, 7 cizmari, 11 cojocari, 7 brutari, 1 armurier, 3 bărbieri, 3 boiangii, 8 birjari, 64 de chiristigii, 1 cofetar, 2 covrigari, 45 de cioplitori de piatră (40 la Albeşti, 3 la Rucăr, 2 la Valea Mare), 1 crucer, 6 cusătorese, 30 de dogari, 52 de dulgheri, 18 lăutari, 10 lingurari, 18 rotari, 3 sculptori în lemn, 9 sobari, 37 de zidari, 29 de trăsuri de cai, 1165 de trăsuri cu boi, 673 de stupi cu 911 kg de miere şi 335 kg de ceară, 18 650 dal de țuică, 1 000 kg de caşcaval, 58 600 kg de brânză, 1 000 de vase olărie (produse la Schitu Goleşti). Produse de lemn: 15 940 m^3 duşumea, 96 240 m^3 scândură de rând, 14 360 de doage, 5 butii, 27 de butoaie, 2 630 de donițe, 188 de putini, 129 de hârdaie, 2.150.000 de mii de şiță (la Stoieneşti, Dragoslavele, Albeşti cele mai multe), peste 220 000 de mii de şindrilă, 27 000 de mii de cărămidă, 166 de căruțe, 2 350 kg de cânepă, 26 993 dal de țuică".

Analiza economică a județului Muşcel, la 1904, cu datele centralizate, prezintă o economie dezvoltată, în care industria şi meşteşugurile se dovedesc înfloritoare:

- mori pe apă, 142; mori cu abur, 7; fierăstraie pe apă, 206; fabrici de var, 115; fabrici de cărămidă, 55; fabrici de hârtie, 1; fabrici de postav, 1;
- fabrici de lumânări, 11; fabrici de săpun, 2; fabrici de caşcaval, 1; fabrici de apă gazoasă, 2; fabrici de spirt, 1; pive, 32; poverne, 1017.
- meseriaşi: 72 de croitori, 114 de cizmari, 64 de cojocari, 47 de brutari, 6 armurieri, 16 bărbieri, 20 de boiangii, 27 de cărbunari, 2 ceasornicari, 49 de birjari, 77 de chiristigii, 8 cămătari, 5 cofetari, 9 coşari, 14 covrigari, 4 cruceri, 48 de cioplitori, 1 cufărar, 38 de cusătorese, 138 de dogari, 446 de dulgheri, 2 fotografi, 1 frânghier, 6 împletitori, 5 lăcătuşi, 159 de lăutari, 3 legători, 21 de lingurari, 2 modiste, 5 plăpumari, 359 de rotari, 3 sculptori în lemn, 33 de sculptori în piatră, 952 de şițari, 3 de şelari, 7 tinichigii, 153 de sobari, 257 de zidari, 25 de zugravi.

Alte documente, din 1907, semnalează prezența țiganilor nomazi, în Muşcel, precum şi meşteşugurile pe care le practicau aceştia: fierari şi ciubotari, prezența lor fiind adesea asociată cu

abateri de conduită, nu întotdeauna întemeiate[457]. Dosarul cuprinde plângeri şi cercetări ale situaţiilor semnalate, în care predomină concluziile negative faţă de conduita ţiganilor, fie ei chiar buni meseriaşi[458].

În anul 1910, Corporaţia meseriaşilor din Câmpulung constata atitudinea imorală a unor angajaţi în atelierele de meserii, cu efecte nedorite faţă de calitatea activităţii profesionale. Alte documente vorbesc despre funcţionarea Corporaţiei meseriaşilor din judeţul Muşcel, precum şi despre asocierea, în mediul rural, a activităţilor de agricultor şi meseriaş, fapt ce determină refuzul acestora de a plăti taxa de corporaţie[459]. Sunt semnalate, de asemenea, şi situaţiile privind refuzul de a plăti taxe de către unii meseriaşi, care motivează că au statut de agricultor.

La 1911, documente de arhivă vorbesc despre preocuparea Camerei de Comerţ şi Industrie din Piteşti pentru întocmirea unei statistici nominale a meseriaşilor, precum şi despre intenţia Ministerului Industriei şi Comerţului privind deschiderea Muzeului Central, care să faciliteze intermedierea dintre producător şi consumator. Documentele prezintă o situaţie în declin a instalaţiilor, fabricilor şi numărului tot mai scăzut de meseriaşi, aceştia eschivându-se în a se declara specializaţi în meseriile respective[460].

Ideile cooperatiste au pătruns încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea în România, pentru care au militat N. Bălcescu, B.P. Hasdeu, N. Iorga, V. Madgearu, Ion Mihalache, înfiinţându-se, încă înainte de 1900, cooperative (Societatea organizaţiilor din Craiova, la 1882)[461]. În 1902, s-a votat legea pentru organizarea meseriilor, iar în 1909 legea pentru organizarea cooperativelor meşteşugăreşti, până în 1919 înfiinţându-se 56 de cooperative[462].

În 1948, numărul lor crescuse la 199, iar în 1950, existau 563, în care lucrau peste 60.000 de meşteşugari[463].

Se încurajează atelierele particulare, unele desprinse chiar din cooperativele de artă populară; în alte zone, vechile cooperative de artă populară îşi reiau activităţile, respectând tradiţiile locale şi inspirându-se din colecţiile muzeale.

După Primul Război Mondial, în România au apărut numeroase manufacturi cu specific tradiţional, patronate de către ministerul de resort. Ele îşi desfăşurau activitatea în zone cu tradiţii bogate, unde existau şi buni meşteşugari. Astfel, covoare, broderii şi cusături, costume tradiţionale se lucrau, până nu demult, în Muşcel, la Câmpulung, Curtea de Argeş şi Topoloveni.

Au fost înfiinţate şi au funcţionat şcoli de meşteri – şcoli profesionale şi scoli de arte şi meserii – care au contribuit la dezvoltarea meşteşugurilor (în Piteşti, Topoloveni, Curtea de Argeş, Câmpulung).

Activitatea va creşte continuu, funcţionând, atât în ateliere, cât şi în sistemul muncii la domiciliu şi, ca urmare a influenţelor europene[464], asigurând cuprinderea meşterilor din cele mai îndepărtate sate şi cătune.

În ultimele decenii ale secolului XX, în sprijinul revitalizării meşteşugurilor tradiţionale, s-au implicat muzeele de etnografie şi centrele de creaţie care, prin organizarea manifestărilor dedicate creaţiei populare, au sprijinit păstrarea acestor tradiţii, respectul pentru produsul de artă populară autentică.

Concluzii. Pornind de la economia naturală, în care nevoile de consum sunt acoperite prin diversitatea producţiei gospodăriei ţărăneşti sau cea a domeniului feudal şi până la piaţa de schimb comercial, bazată pe producţia meşteşugărească, dirijată de oraşe, economia Evului Mediu românesc a parcurs numeroase etape, determinate de transformări fundamentale. Unul dintre aceste

[457] A.N.S.J. Argeş, fond Prefectura Judeţului Muşcel, dosar nr. 75/1907, fila 17.
[458] *Ibidem*.
[459] A.N.S.J. Argeş, fond Prefectura Judeţului Muşcel, dosar nr. 109/1910, fila 49.
[460] Idem, fond Prefectura Judeţului Muşcel, dosar nr. 77/1911, fila 58.
[461] G. Stoica, O. Harşia, *op. cit.,* p. 20.
[462] V. Madgearu, *Reforma cooperaţiei,* Bucureşti, 1923, p. 3-7.
[463] I. Cristu, J. Tomescu, S. Udrea, *Cooperaţia meşteşugărească în România,* U.C.E.C.O.M., Bucureşti, 1966, p. 42-43.
[464] I. Opriş, *Transmuseographia,* Editura Oscar Print, Bucureşti, 2000, p. 63.

rezultate îl reprezintă constituirea unei pături meşteşugăreşti puternice, cu consecinţe istorice în structurarea complexă a societăţii, în plan social, economic, politic şi spiritual.

Originea latină a cuvintelor care denumesc cele mai multe meşteşuguri: morar, fierar, pietrar, olar, lemnar etc., inclusiv cea de meserie - meser (derivat din miser = omul sărac care practică meseriile în sclavagism) ilustrează practicarea acestor meşteşuguri pe teritoriul românesc, din timpuri străvechi, de-a lungul secolelor, odată cu generalizarea inovaţiilor tehnice apărând noi şi noi meşteşuguri.

Pentru a înţelege evoluţia economică a comunităţilor argeşene şi muşcelene, s-a pornit de la moştenirea geto-dacă şi daco-romană, care a reprezentat baza dezvoltării medievale a meşteşugurilor româneşti.

Cercetările arheologice au identificat, în întreaga regiune, un străvechi fond dacic. Prezenţa romană este şi ea atestată, de exemplu, castrul de la Jidova sau limesul transalutan, ca şi prin construirea, după secolul al III-lea a.Chr., a unor biserici pe fundamentul şi planul unor bazilici romane[465].

Ocupaţiile tradiţionale- agricultura, meşteşugurile, creşterea vitelor, pomicultura, legumicultura, viticultura, ca şi condiţiile istorice asemănătoare din mileniul migraţiilor, au creat un cadru omogen de dezvoltare, comunitatea de viaţă facilitând o apropiere între numeroasele aşezări din regiune. Un alt element comun - configuraţia zonei geografice - a constituit o cale naturală de acces şi comunicaţie între aşezările din regiune, încă din perioada dacică.

În perioada timpurie a Evului Mediu, se remarcă intensificarea prelucrării metalelor, generalizarea folosirii roţii olarului, aplicarea forţei hidraulice în funcţionarea morilor şi introducerea războiului de ţesut în cadrul gospodăriei rurale, toate favorizând dezvoltarea ulterioară a meşteşugurilor şi adâncirea diviziunii sociale a muncii[466].

De la mijlocul veacului al XIII-lea şi până la mijlocul veacului al XIV-lea, se înregistrează perioada de maturizare a structurilor economice şi sociale pe a căror bază s-a desfăşurat etapa finală a organizării politice superioare româneşti. Unificarea politică ,,până la nivelul statelor feudale de sine stătătoare s-a putut realiza datorită unei dezvoltări economice şi sociale superioare, comparativ cu epoca anterioară, care a permis independenţa politică[467].

Ca urmare a dezvoltării producţiei, în secolele XIV-XVI, se observă un notabil progres în activităţile de schimb comercial, o parte din produse intrând în circulaţie prin intermediul pieţei[468]. În absenţa unei monede locale, schimbul se făcea pe baza monedelor străine, în special, a banilor universali, produsele-marfă schimbându-se cu metale preţioase sub forma obiectelor de preţ[469]. Nevoia tot mai acută de monedă a condus la folosirea monedei divizionare de bronz, multiplicarea monedei prin fragmentare în bucăţi egale sau falsificarea monedei străine cu valoare de circulaţie[470]. Toate acestea argumentează o piaţă în plină ascensiune a produselor de consum, implicit a celor meşteşugăreşti.

În cadrul producţiei urbane, se poate afirma că, de-a lungul secolului al XVII-lea, oraşul Piteşti a evoluat continuu, mergând pe linia de afirmare, printre marile aşezări urbane româneşti. Şi chiar dacă originile oraşului sunt mai vechi – începuturile secolului al XVI -lea – afirmarea şi ridicarea lui datează din secolul al XVII-lea. Celelalte două oraşe argeşene – Câmpulung şi Curtea de Argeş – au stagnat mult timp, sau chiar au involuat.

Situaţia economică, la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui următor, era complexă. Ţărănimea trăia în condiţii grele, iar meseriaşii şi orăşenii săraci erau striviţi de dări şi supuşi abuzurilor de tot felul. Este perioada premergătoare Revoluţiei lui Tudor Vladimirescu din 1821, când toţi cei nemulţumiţi, de la oraşe şi sate, încep să se ridice împotriva abuzurilor şi

---

465 V. Popescu, *Biserica din Retevoieşti- Argeş*, Piteşti, 1978, p. 13.
466 Şt. Olteanu, C. Şerban, *op. cit.*, p. 35-36.
467 *Istoria Românilor*, vol. III, p. 535.
468 *Ibidem,* p. 540.
469 *Ibidem.*
470 *Ibidem.*

nedreptăților. „Asistăm acum la cristalizarea unor fenomene comparabile cu cele ale producției meşteşugăreşti din alte țări, unele dintre ele anunțând înnoiri în contextul general al dezvoltării economice româneşti”[471]. Sfera meşteşugului la comandă se micşorează în favoarea producției pentru piață, meşteşugarii vânzându-şi direct, în propriile prăvălii, produsele specifice, existența acestor bazare demonstrând dezvoltarea unei piețe de schimb permanente.

Călătorii străini remarcă oferta bogată de produse din piețele şi ulițele oraşelor, iar dezvoltarea continuă a economiei conduce la apariția *târgului de afară*, în care se vând produse săteşti. Înțelegând avantajul producției de mărfuri, boierii şi mănăstirile au stimulat dezvoltarea meşteşugurilor pentru producția de piață, investind în ateliere orăşeneşti sau achiziționând spații de desfacere-depozitare a acestora pentru a le închiria, devenind importante surse de venit. În schimb, la sate şi pe domenii, menținerea unei strânse legături cu agricultura a împiedicat procesul de specializare, produsul meşteşugăresc sătesc valorificându-se doar în cadrul local sau regional.

Organizarea profesională a meşteşugarilor a cunoscut forme asemănătoare cu cele din țările învecinate; breslele meşteşugăreşti au intrat în declin începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, odată cu treptata destrămare a relațiilor feudale din țările române.

Meşteşugurile de la sate s-au dezvoltat în două direcții principale: industria casnică şi meşteşugurile țărăneşti, executate la comandă şi pentru piață de către meseriaşi desprinşi parțial de activitățile agricole sau cu activități regionale. Dezvoltarea industriei casnice s-a făcut în ritm lent, lipsa materiei prime, fiscalitatea şi nesiguranța socială împiedicând adâncirea şi extinderea specializărilor meşteşugăreşti, ceea ce ii determină pe săteni să-şi procure obiectele necesare de la meşteşugarii din oraşe, prin intermediul bâlciurilor şi târgurilor săptămânale. „Industria casnică nu i-a desprins pe țărani de preocupările agricole, ci a suplinit o bună parte din nevoile lor de bunuri materiale pe care agricultura nu le putea procura direct, ci indirect. De aceea, ea a rămas, şi în prima jumătate a secolului al XIX-lea, o anexă necesară gospodăriei naturale țărăneşti şi forma cu aceasta o perfectă unitate”[472].

În perioada Evului Mediu dezvoltat, o deosebită importanță a avut-o drumul Braşov–Câmpulung – Piteşti – Bucureşti - Giurgiu sau Braşov – Bran – Câmpulung -Târgovişte. Munții au constituit o punte de contact între regiunea musceleană şi părțile sudice ale Ardealului, Almaşul şi Făgăraşul, pe aceste căi având loc nu numai o circulație a oamenilor, ci şi a bunurilor ce se schimbau între aşezările din zonă cu regiunile limitrofe. Au rezultat importante consecințe socio-economice pentru aşezările urbane, în mod special pentru Câmpulung[473], acesta devenind, încă din perioada medievală timpurie, un centru comercial[474].

La dezvoltarea profilului comercial al aşezărilor au contribuit târgurile comerciale, între care se evidențiază marele târg de la Câmpulung, „Zborul de la Sfântul Ilie”[475]. Atunci aveau loc mari tranzacții comerciale, cu mărfuri din țară, din centrul Europei şi din sudul Dunării.[476]

Adâncirea specializării şi creşterea numărului meşterilor au accentuat tendința de asociere în organizații profesionale cu un profil mai simplu – frății conduse de starosti, datorită cărora se procurau mai uşor materiile prime, se recruta forța de muncă (ucenici, calfe), se stabilea prețul de vânzare al mărfurilor şi se asigura protecție față de mărfurile de import sau cele produse de meşteri nebreslaşi. Pătrunderea în breaslă era anevoioasă, posibilă doar prin parcurgerea treptelor de calificare. Breslele au îndeplinit un rol economic important în organizarea producției de mărfuri, dar şi rol politic şi militar în viața socială. Meşterii de la oraşe s-au asociat, uneori, cu cei de la sate şi târguri învecinate, într-o singură breaslă, sub conducerea celor de la oraş, un moment semnificativ constituindu-l apariția uniunilor interurbane ale unor bresle, conducând la unificarea parțială a legislației breslelor, a statutelor, pentru realizarea unei politici normative unitare.

---

[471] *Istoria Românilor*, vol. V, p. 443.
[472] *Ibidem,* p. 311.
[473] C. Şerban, *Geneza oraşelor medievale româneşti*, în *S.A.I.*, XIV/1969, p. 65-67, 70.
[474] E. Cernea, *op. cit.,* p. 11-17.
[475] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 163; I. Răuțescu, *Câmpulung…*, *op. cit.,* p. 172.
[476] Ion Hurdubețiu şi colaboratorii, *op. cit.*, p.44; I. Hurdubețiu şi Fl. Mîrțu, *Câmpulung Muscel medieval*, în *S.A.I.,* XI, 1968, p. 27.

Chiar în contextul unei activități meșteșugărești cu o producție cu dublu caracter (la comandă și pentru piață), circulația mărfurilor meșteșugărești și trecerea de la micul atelier la forma de cooperație capitalistă simplă și la manufactură s-au făcut cu o relativă întârziere.

Pricepuți în înălțarea caselor și anexelor, în confecționarea uneltelor, instalațiilor și obiectelor utilitare, meșterii s-au ridicat din rândul celorlalți țărani, adăugând ocupațiilor principale practicate și meșteșugul, ca activitate secundară. Specializarea și evoluția în cadrul meșteșugului au determinat schimbarea ierarhiei ocupaționale în cadrul anumitor categorii pentru care meșteșugul va deveni ocupația principală.

Abundența materiei prime și transmiterea cunoștințelor în familie au determinat, în unele zone, apariția și dezvoltarea satelor specializate de meșteșugari, la poalele Carpaților românești putându-se vorbi de un real fenomen economic și social în acest sens. Dezvoltarea meșteșugurilor a constituit o temă larg dezbătută de istorici și de etnografi, atât la nivel național, cât și limitat la provincii istorice sau zone etnografice. Alături de meșteșugar, într-o relație economică și socială foarte concretă, ca factor social și agent al transformării, s-a aflat și negustorul, cele două categorii profesionale interacționând permanent și condiționându-se reciproc în procesul de dezvoltare. Există meșteșuguri, așa cum este olăritul, în Coșești, în care relația meșteșugar- negustor se regăsește în familie, femeia și copiii fiind olari, soțul având rolul de negustor de vase, contribuția lui în cadrul activității ceramice regăsindu-se doar în două-trei faze tehnologice. Formula aceasta de activitate a fost bine dezvoltată de-a lungul timpului, mai ales în perioadele secetoase, când asigurarea necesarului de cereale a impus extinderea *drumurilor de oale* către nordul țării (până la Dorohoi sau Sighetu Marmației), ori în Câmpia Română, până la Dunăre.

Analiza evoluției contemporane a meșteșugurilor din județul Argeș, adusă până la actualitate, evidențiază un raport echilibrat între populație, bogățiile naturale ale zonelor și ritmul de dezvoltare a meșteșugurilor și industriei locale; de asemenea, remarcăm raportul constant dintre meșteșuguri și calendarul târgurilor tradiționale, dintre activitatea cooperativelor meșteșugărești și activitatea de creație țărănească, precum și rolul muzeelor în menținerea interesului pentru creația populară, atât din partea meșterilor, cât și din aceea a consumatorului.

Perspectiva dezvoltării, ca zone etnoturistice, a Argeșului și Mușcelului conturează o tendință pozitivă privind șansa supraviețuirii acestor genuri de activități țărănești, soluțiile adaptării la economia de piață conferindu-le un rol major în procesul de integrare europeană. Marcă de identitate culturală, tradițiile meșteșugărești pot deveni o dominantă de prestigiu în contextul evoluției contemporane europene.

Agricultura, industria și comerțul la finele secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea

La finele secolului al XIX-lea județul istoric Argeș era organizat administrativ în patru plase și un plai, avea o populație de 198 047 de suflete (99 632 bărbați și 98 415 femei), care locuiau în două orașe, 146 de comune și 587 de cătune.

Partea muntoasă aparținea plaiului Loviște și parțial plaselor Argeș și Olt – Topolog, partea deluroasă plaselor Argeș, Olt –Topolog și plasei Pitești, iar șesul plaselor Pitești și Cotmeana – Găleșești. Prin urmare, două treimi aparțineau zonei deal - munte.

Cultura plantelor se făcea pe suprafețe mici, insuficiente pentru ca locuitorii din zonele deal și munte să-și obțină necesarul de cereale. Aici ponderea suprafețelor revenea pășunilor și fânețelor pentru creșterea animalelor, livezilor de pomi fructiferi, precum și pășunilor.

De exemplu, în anul 1898, s-au cultivat următoarele plante, obținându-se următoarele producții:

Planta	Suprafața în ha	Producția totală în hl	Producția medie la ha
Grâu	32 760	368 308	11,2
Ovăz	12 886	163 629	12,68
Orz	4 041	51 827	12,82
Porumb	55 864	1 224 452	21,92
Fasole cultivată pe holdele de porumb		719	0,01
In	416	2 081	5,00
Cânepă	93	439	4,72
Vița-de-vie	781	516	0,66

În ceea ce privește numărul animalelor în perioada 1 octombrie 1897 şi 30 septembrie 1898 situația a fost următoarea:

Boi	31 340	Iepe	3 425	Catâri	7
Vaci	24 111	Oi	166 219	Măgari	16
Bivoli	84	Berbeci	16 405	Măgărițe	15
Bivolițe	82	Capre	10 302		
Cai	4 184	Râmători	35 511		

Față de anii anteriori, numărul animalelor a început să scadă din lipsa păşunilor şi a nutrețului, după constatarea prefectului județului.

Despre industrie, prefectul județului afirma că „se desvoltă în fiecare zi, producțiunea stabilimentelor creşte şi proprietarii lor se află în continuă activitate, mai cu osebire exploatarea pădurilor din munții plaiului Lovişte au luat un avânt foarte mare de când s-a pus în circulație linia drumului de fer Piteşti – Curtea de Argeş şi va progresa încă cu cât această linie se va prelungi spre frontieră.”

În raportul prefectului privind situația economică şi financiară pe anul 1898 sunt menționate următoarele „stabilimente industriale”:

27 mori de aburi	5 fabrici de tăbăcării	276 poverne de rachiu
210 mori de apă	1 fabrică de caşcaval	1 fabrică de spirt
26 fabrici de săpun	2 pive	2 zalhanale

Se mai face precizarea că făina „care înainte se importa din străinătate” acum se fabrică la „mai multe mori sistematice” din țară, chiar exportându-se.

Cât priveşte situația financiară, se arată că cea mai mare parte a comunelor sunt lipsite de fonduri, veniturile fiind mici în comparație cu cheltuielile obligatorii.[477]

Pentru îmbunătățirea situației financiare prefectul județului propune, în anul 1900, întrunirea „comunelor mici” pentru sporirea salariilor funcționarilor şi pentru o administrație mai bună. În felul acesta „am putea avea un notar cu cunoştințe, cu morală şi cu conştiința de datorie”, iar primarul să fie „un om cu cinste şi demnitate, capabil a duce greul rol de părinte al comunei rurale.”

În analiza pe care a făcut-o exercițiului financiar octombrie 1899 şi septembrie 1900 prefectul județului prezintă Consiliului General diferite aspecte privind viața economică:

„Starea economică, deşi nu prosperă, însă bună față de calamitățile ca bântue întreaga țară”. Calitatea terenului județului Argeş era inferioară, cu excepția unei plase, Cotmeana – Gălăşeşti, de

[477]Prefect M. Manolescu, *Raport asupra stărei generale financiare, economice şi administrative a județului Argeş şi comunelor din circumscripția sa pe 1898*, Piteşti, Tipografia şi Legătoria de cărți H. Rădulescu, 1899, p. 1-29.

aceea locurile de cultură erau insuficiente, mai cu seamă în zonele de deal şi munte, locuitorii fiind nevoiţi „a pleca în alte părţi spre a-şi agonisi cele necesare existenţei."

În judeţul Argeş prunii se cultivau pe scară întinsă şi producţia anului 1900 a fost „abondentă", după cum se vede în tabelul sinoptic următor:

Plasa	*Suprafaţa ha*	*Producţia în dal*
Argeş	1295	777 000
Lovişte	1 032	619 200
Olt - Topolog	4 764	2 858 400
Piteşti	2 044	1 225 800
Cotmeana - Găleşeşti	882	529 200
oraş Curtea de Argeş	176	105 600
oraş Piteşti	7	4200

Se cultiva şi viţa-de-vie, însă ar trebui „să ia o mai mare estensiune", mai ales că în unele localităţi din plasele Piteşti şi Olt – Topolog, producţia de struguri a fost „mulţumitoare din punct de vedere al calităţii şi al cantităţii". La nivelul judeţului, în anul 1900, situaţia a fost următoarea:

Plasa	*Suprafaţa ha*	*Producţia dal*
Argeş	68,75	2 430
Cotmeana - Găleşeşti	15,25	870
Lovişte	58,75	270
Olt - Topolog	702,50	25 651
Piteşti	173,75	773
oraş Curtea de Argeş	0,5	30
oraş Piteşti	4,25	400
Total	1081, 75	30 426

Despre comerţ se aprecia că în judeţul Argeş era „departe de a fi înfloritor, scade pe zi ce merge. Transacţiunile se fac rare şi exportul a devenit anevoios, din care cauză preţurile au devenit aproape ridicole."

Cât priveşte industria, prefectul arată că luase oarecare avânt în oraşul Piteşti: „avem o fabrică de pielărie, două mori, etc, toate au fost nevoite să reducă producţia, la pielărie chiar s-a închis, nemailucrând decât micii tăbăcari opinci şi talpa necesară localităţei".[478]

Zestrea „industrială" a oraşului Piteşti s-a îmbogăţit în primele două decenii ale secolului al XX-lea cu câteva unităţi economice importante. În domeniul industriei uşoare, amintim înfiinţarea în anul 1907 a unei „fabrici de pânzeturi" cu capital belgian, numită „Ţesătoria Română", care a fost însă distrusă în urma bombardamentelor asupra Piteştiului din 4 iulie 1944. Era aşezată în partea de sud a oraşului, aproape de gara C.F.R., numindu-se şi „Textila Gară", pentru a o deosebi de „Textila Găvana".

[478]I.P. Comăneanu, *Espunerea situaţiunii generale a judeţului Argeş, presentată Consiliului General la deschiderea sesiunii ordinare a anului 1900*, Piteşti, Tipografia Gheorghe Poppescu, 1900, p. 1-8, 28, 42-44, 47-64.

Fig. 206 - Țesătoria Română, Piteşti (ilustrată din Colecția Muzeului Județean Argeş)

La început au fost achiziționate opt războaie, apoi 12, iar în anul 1911 a fost extinsă, fiind înzestrată cu 104 războaie, două urzitoare, două bobinoare pentru bumbac, două canețiare. În anul 1914 s-a înființat „Textila Românească" din Găvana. Tot în comuna Găvana a fost înființată de către C. I. Dumitrescu o fabrică de tăbăcărie, în anul 1912, iar C. Dumitrescu a înființat o fabrică de tăbăcărie şi sandale.

În domeniul alimentar, în anul 1908, a fost înființată moara „Progresul", amplasată în Târgul din Vale şi fabrica de pâine numită „Brutăria Populară". În intervalul 1908-1910, s-au înființat trei „fabrici" de mezeluri, cea mai însemnată aparținând lui Leonhard Stempel.

În domeniul prelucrării metalelor amintim atelierul lui Gottwald Nicht şi M. Popovici, care avea o turnătorie şi o secție de reparat maşini agricole.

În domeniul prelucrării lemnului trebuie menționată fabrica de butoaie George Iunaş şi Johan Andrassy, mutate de la Câmpulung, care şi-a extins activitatea.

Existența căii ferate Bucureşti – Piteşti şi mai departe către Craiova şi Râmnicu – Vâlcea, ca şi a liniilor Goleşti – Câmpulung, Piteşti – Curtea de Argeş şi Costeşti – Roşiorii de Vede a dus la impulsionarea comerțului între diferite zone ale țării. Dezvoltarea rețelei de cale ferată în România, a impus înființarea Atelierelor Centrale pentru fabricarea de poduri metalice în Piteşti, în anul 1915.

În vederea modernizării sistemului de iluminat în Piteşti, primăria oraşului a încheiat contract cu frații Kapich din Bucureşti, în anul 1900, pentru instalarea de lămpi sistem Washington. La început au fost experimentate trei lămpi şi s-a constatat că lumina „este foarte frumoasă şi arde fără nicio întrerupere". Apoi Comisia interimară a oraşului a acceptat oferta inginerului piteştean Dimitrie Dima, în anul 1901, să instaleze 11 lămpi din acest sistem. Tot în anul 1901 primăria a încheiat contract cu firma Vilhelm Pittner din Viena să instaleze 33 „felinare pătrate după forma şi calitatea celor patru cumpărate de primărie înainte, cum şi furnizarea a 33 de lămpi sistem Pittner, după modelul şi calitatea celor patru furnizate deja comunei". Astfel, în anul 1906,erau instalate în tot oraşul 725 de lămpi: 501 obişnuite, 188 sistem Pittner şi 36 sistem Washington, toate funcționând cu petrol dublu rafinat.

Totuşi luminatul oraşului cu lămpi cu petrol era costisitor, iar în țară, multe oraşe foloseau curentul electric. Piteştenii şi conducerea oraşului au hotărât introducerea curentului electric, deoarece se cheltuiau 40 000 lei, anual, iar cu sistemul cel nou s-ar fi cheltuit 55 000 lei, anual, însă primăria urma să încaseze de la concesionare 10% din încasări care ar fi acoperit diferența. Pentru realizarea acestui obiectiv s-a înființat, la 18 mai 1912, Societatea Anonimă de Electricitate din Piteşti (S.A.E.P.), cu un capital social de 600 000 de lei, iar concesionarea s-a făcut pe 40 de ani.

Fig. 207 - Uzina Electrică, Piteşti (foto Alex Şerban, 2012)

Tot prin contract Primăria Piteşti a cedat gratuit societăţii terenul necesar construirii uzinei electrice, al cărei proiectant a fost C. Buşilă, subdirectorul Societăţii de Tramvaie din Bucureşti. Licitaţia pentru construirea uzinei a fost câştigată de inginerul piteştean Dimitrie Dima, iar recepţia a fost încredinţată inginerului bucureştean Nicolae Vasilescu- Karpan. La 15 decembrie 1913 a început furnizarea curentului electric, iar recepţia definitivă a avut loc la 29 septembrie 1914.

În anul 1925 contractul a fost prelungit până la 1 aprilie 1970, însă societatea a început să nu mai facă faţă unui iluminat corect, astfel că la 13 martie 1942 contractul a fost reziliat. Construcţiile, maşinile, materialele şi reţeaua de distribuţie au intrat în proprietatea primăriei, plătind 4 500 000 lei pentru răscumpărare. Uzina a fost preluată de Secţia de electricitate, care făcea parte din Întreprinderile Comunale Piteşti, subordonate primăriei, la fel ca secţiile „apă, canal, salubritate".

Deoarece uzina şi reţeaua electrică au avut de suferit în urma bombardamentelor aliaţilor din 6 mai 1944, dar şi pentru că maşinile erau uzate, Piteştiul a început să primească energie electrică, începând cu anul 1947, de la termocentrala Schitu – Goleşti, judeţul Muşcel.

În ceea ce priveşte alimentarea cu apă a Piteştiului, aceasta se făcea cu ajutorul a şase rezervoare de apă, fiind distribuită prin 18 fântâni. În anul 1905, primăria a hotărât să schimbe sistemul de alimentare cu apă, încheind un contract cu inginerul W. H. Lindley. Consiliul Tehnic Superior din cadrul Ministerului de Interne a solicitat doctorului Victor Babeş un referat asupra proiectului lui W.H. Lindley care propunea captarea apei în apropiere de satul Gropeni. În anul 1908, V. Babeş răspunde că studiile făcute prin forarea straturilor de pământ nu sunt suficiente, recomandând continuarea cercetării pentru „a se găsi nu numai o apă clară şi gustoasă dar care să fie şi la adăpostul oricărei infecţiuni".[479]

Dintr-un raport al Serviciului Sanitar pe anul 1914 aflăm că lucrările au fost încheiate, reţeaua de conducte a fost întinsă în tot oraşul, astfel că uzina de apă de la Gropeni a intrat în stare de funcţionare.[480]

În timpul Primului Război Mondial viaţa economică şi nu numai, a avut de suferit: distrugeri de bunuri materiale, inflaţie, instabilitate monetară, scumpete, speculă, lipsa alimentelor şi articolelor de îmbrăcăminte şi încălţăminte etc. După constituirea statului naţional unitar român a urmat o perioadă de dezvoltare economică în toată ţara.

[479]Teodor Mavrodin, *Istoria Primăriei Piteşti*, Editura Pământul, Piteşti, 1996, p. 62 – 65, 70.
[480]P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *Istoria Municipiului Piteşti*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1988, p. 155- 156.

O statistică din anul 1922 înregistrează la Piteşti mai multe unităţi economice: două ateliere mecanice, două ateliere de tâmplărie, o fabrică de săpun, două de ape gazoase şi una de bere, „Brutăria Populară”, şi moara „Progresul”, „Ţesătoria Română”, „Textila Românească”, una de frânghii, şi ştreanguri confecţionate din in, cânepă şi tei, patru ateliere de tăbăcărie, Depoul C.F.R., Atelierele Centrale de Poduri şi Căi Ferate, Societatea Anonimă de Electricitate, un atelier de cărămidă refractară.

În anii următori au mai apărut alte unităţi economice, iar unele existente şi-au extins activitatea.

După perioada de dezvoltare („stabilizarea relativă a capitalismului”), cuprinsă între anii 1923-1929, a urmat criza economică cuprinsă între anii 1929-1933, perioadă, în general, de regres.

La 28 şi 29 martie 1931, inspectorul general al Băncii Naţionale a României, B. Alevra, a inspectat Agenţia Piteşti şi la 30 aprilie a înaintat guvernatorului un raport de cele constatate. Raportul cuprinde informaţii cu privire la activitatea bancară, dar şi diferite date economice, pentru perioada 1930-1931. În domeniul agriculturii se referă la suprafeţele cultivate în anul 1930 şi producţiile obţinute:

Plantele cultivate	*Suprafaţa ha*	*Producţia în kg la ha*	*Total producţie în vagoane*
Porumb	70 000	600	4 200
Grâu	40 000	1 200	4 000
Ovăz	35 000	1 200	4 200
Orz	4 400	1 200	550
Secară	400	400	35
Fâneţe naturale		1 150	1 500 – 2 000
Legume	910	diferite producţii	
Livezile de pomi		Cu o producţie medie de 3 000 kg/ha	
Viile pe rod		Cu o producţie medie de 200 dal/ha	

Din informaţiile obţinute, inspectorul general aprecia că la finele lunii martie 1931 existau următoarele cantităţi disponibile: 1 700 vagoane de porumb, 1 450 de grâu, 850 de orz, 700 de ovăz şi 10 de fasole. Apoi a făcut referiri la domeniul industrial:

Fabrica „Textila Găvana” a fost înfiinţată după război, cu un capital social de 100 de milioane, parţial francez şi al unor evrei polonezi, în calitate de fondatori, dispune de un personal tehnic şi de birou de evrei polonezi: „În 1924-1928, având o situaţie dificilă, a obţinut concordat reducând datoria la jumătate, din care a decurs o îmbunătăţire a situaţiei”.

„Ţesătoria Română” S.A., cu capital din Belgia, 35 milioane şi fon de rezervă de 6 616 000 lei, la care lucrează 500 -600 de lucrători, are multe investiţii amortizate, mărfuri plasate pe credit circa 80 milioane, facturate în mare parte în dolari. Personalul superior, în majoritate este evreiesc;

Tăbăcăriile din Găvana nu posedă „instalaţiuni sistematice”, totuşi au produse căutate în toată ţara. Proprietarii sunt români şi împreună întrebuinţează 120-140 de lucrători;

Moara „Progresul” şi „Brutăria Populară” S. A. a avut un capital de 10 milioane, redus acum la 3 milioane, este finanţată de Banca Populară Piteşti, devenită societate colectivă prin „asocierea unui morar evreu din Botoşani”. Are datorii de 60 de milioane din cauza „marilor investiţiuni”, are un active de circa 50 de milioane, plăteşte creditorilor dobânzi de circa 7 milioane, anual, este angajată cu 25 de milioane; este intreprindere românească;

Moara sistematică din comuna Prundu şi alte circa 140 mai mici pe apă sau cu aburi în judeţ;

Societatea „Arif”, fabrică de cherestea, cu o producţie de circa 18 000 mc în 1930, a exportat fag fiert în Cehoslovacia, în prezent stagnează din cauza crizei şi este întreprindere românească;

Fabrica „Hociatu", din comuna Sălătrucu, are un capital de 2,5 milioane, este întreprindere de mică importanță."

Referitor la comerț, arată că stagnează din cauza „crizei persistente" şi era reprezentat, în acel moment prin următoarele categorii: coloniale – majoritate români; manufactură – majoritate români şi evrei în proporție de 20% (în general cu afaceri slabe); fierărie – numai români; export nu se face.[481]

Criza economică a fost resimțită de toate categoriile sociale, deoarece impozitele şi taxele erau mari, comerțul ambulant se extindea, mai ales în mediul rural, dobânzile erau mari, furtul din averea statului, tot mai vizibil. Acest lucru l-a determinat pe comerciantul Ion Staicu din Câmpulung să întocmească un memoriu pe care la citit în şedința Camerei de Comerț şi Industrie – Piteşti, din 31 martie 1931, prin care cerea: reducerea impozitului cu 50%, a scontului Băcii Naționale cu 5-6 procente, desființarea comerțului ambulant şi înfrângerea jafurilor din averea statului482.

Raportul Camerei de Comerț şi Industrie – Piteşti, pe anul 1931, publicat în Buletinul acesteia, pe anul 1932, cuprinde multe date cu caracter economic şi concluzia că „optimismul nostru al comercianților nu s-a realizat şi suntem nevoiți să facem trista constatare că anul 1931 poate fi considerat ca cel mai anemic de la război încoace, fiind caracterizat printr-o prăbuşire completă a întregii noastre economii naționale, urmată în mod firesc de dezorganizarea finanțelor publice".

În domeniul agriculturii, raportul conține informații privitoare la suprafața agricolă, la culturi şi producțiile obținute în cele două județe, Argeş şi Muşcel:

Folosirea terenului	**Argeş**		**Muşcel**	
Însămânțări	ha	136 364	ha	21 265
Pomi fructiferi		10 332		11 407
Viță-de-vie		250		2 100
Fânețe naturale		16 755		26 580
Păşuni		39 490		19 344
Păduri		172 969		199 617
Neproductiv, drumuri. oraşe, sate etc.		66 037		51 360
Total		442 197		331 673

Terenul cultivabil din cele două județe a fost ocupat cu diferite culturi, obținându-se următoarele cantități de produse:

	Argeş		**Muşcel**	
Porumb	tone	54 740	tone	21 265
Grâu		29 000		40
Ovăz		13 472		636
Orz		1 415		44
Fânețe artificiale		3 129		3 677
Mături		268		68
Mei		30		-
Fasole		4 932		2 708

[481] B.N.R., fond Direcția Secretariat, dosar 2/1930 – 1931 , f. 63-73
[482] Teodor Mavrodin, Ion Căpățână, Sorin Vişinescu, *Camera de Comerț şi Industrie în istoria economiei argeşene*, 1864 – 1949; 1990 – 2000, Tiparg, Piteşti, 2000, p. 104.

Mazăre	152		8
Ceapă	1 770		448
Cartofi	2 689		4 849
Varză	6 664		1 600
Pepeni	1 700		972
Dughie	32		-
Cânepă	496		52
In (sământă)	36		16
Rădăcini de nutreț	1 033		-
Diverse legume	964		318
Floarea-soarelui	211		-
Fânețe naturale	34 000		44 469
Prune	43 995		50 197
Alte fructe	12 264		11 902
Bob	-		16
Vin	-	hl	41 520

Raportul menționează felul pomilor fructiferi şi numărul acestora:

	Argeş	**Muşcel**
Pruni	4 050 000	2 575 000
Meri	102 500	164 215
Peri	94 068	108 210
Nuci	110 268	48 320
Cireşi şi vişini	49 435	81 450
Caişi	20 325	9 650
Piersici	10 150	12 850

În ceea ce priveşte exploatarea cărbunelui din zona Muşcel, raportul menționat mai sus arată că în regiunea localităților Schitu Goleşti, Furnicoşi şi Boteni activau societățile miniere „Lignitul", „Schitu Goleşti", „Cărbunele", „Combustibilul" şi Cooperativa „Noroc Bun", cu un capital de 120.000.000 de lei, care au extras în 1931 cantitatea de 92 450 de tone. Se mai precizează că Societatea „Lignitul" a înființat „o mare uzină electrică la Schitu Goleşti [...], care are o forță de 24.400 N.P.", folosind cărbunele din zonă.

Având în vedere întinderile însemnate de păduri din cele două județe, industria forestieră s-a dezvoltat mai mult. Astfel, activau: Societatea „Arif" din Curtea de Argeş, Cooperativa „Râul Târgului" din Câmpulung, Societatea fraților Haciotă din Sălătrucu – Argeş, fabricile I. Teodorescu – fiu, Iancu Gh. Pv. Atanase şi Societatea „Frăția" din Rucăr – Muşcel. De asemenea, în Câmpulung mai exista o fabrică de hârtie (în documente), care în anul 1931 nu a funcționat.

În anul 1931, prin stația C.F.R. Câmpulung s-au expediat către diferiți beneficiari 13 600 tone de var, iar în zonele apropiate s-au transportat cu căruțele circa 4 000 de tone. Din cauza crizei economice, fabricile Vălimăreanu din Câmpulung au produs în anul 1931 „numai următoarele

cantități": 34 700 de kg de asfalt, 12 260 de kg de carton gudronat şi 39 de vagoane de piatră măcinată.

Din acelaşi motiv, cele două fabrici de pânzeturi din Câmpulung, dotate cu 37 de războaie, nu au lucrat în anul 1931, „mărginindu-se la desfacerea stocurilor rămase nevândute" din anul anterior. Nici „Țesătoria Română" din Piteşti, care dispunea de 200 de războaie şi un capital de 35.000.000 de lei, nu a produs decât 1 727 141 de metri de ațică.

Raportul prezentat a concluzionat că „industria s-a resimțit foarte mult de pe urma crizei ce bântuia țara".

După criza economică a urmat o perioadă de dezvoltare: unitățile economice şi-au lărgit capacitățile de producție, crescând producția marfă, comerțul şi-a reluat cursul firesc, iar piața de consum a devenit îndestulătoare.

Populația județelor Argeş şi Muşcel a fost în continuă creştere, datorită sporului natural, astfel: în 1912 erau 344 000 de locuitori, în 1930 au fost înregistrați 394.628, în 1948 s-a ajuns la 448 964, în 1956 la 483 741, iar în 1966 la 529 833 de suflete.[483]

Între cele două războaie mondiale fabricile amintite şi-au dezvoltat capacitățile de producție, dar au existat şi altele mai mici care nu se deosebeau de atelierele mai mari. Astfel de „fabrici" au fost:

- de perii, pensule şi bidinele;
- de ciorapi, tricotaje şi brâuri;
- de mezeluri şi cârnățărie;
- de ape gazoase;
- de lumânări şi veşminte;
- de cherestea;
- de mozaic, plăci de ciment şi borduri;
- tipografie;
- de cărămidă;
- de limonadă şi siropuri;
- de bere;
- de înghețată;
- de spirt în comuna Budeasa;
- de industrializarea şi comercializarea laptelui în comuna Jiblea.

În acelaşi timp au funcționat tot felul de ateliere, mai mari sau mai mici, care asigurau nevoile populației urbane şi rurale cu produse de tip industrial, precum şi servicii. Astfel de ateliere au fost: de fierărie şi potcovărie, cuțitărie, de cazangerie, de tinichigerie, de confecționat şi reparat cântare, de reparat arme şi biciclete, automobile şi accesorii, de instalații apă, canal, electricitate, lăcătuşerie, mecanic şi birou tehnic, de produse metalice, electrice şi chimice, de vulcanizare şi sudură electrică; de tăbăcărie, cojocărie, opincărie, curelărie şi frânghii, de boiangerie şi spălătorie chimică; de confecționat articole de botez, plăpumi şi pălării, broderie, haine naționale şi modă, de abagerie şi pielărie, tricotaje şi țesătorie mecanică; de croitorie şi încălțăminte (multe şi în comune); brutării, simigerii, turtării, şi plăcintării, bragagerii şi limonadă; de tâmplărie, strungărie în lemn, dogărie şi rotărie, construcții binale; de confecționat şi vopsit trăsuri; de împletit coşuri, mobilă şi slănic, de pietrărie; legătorie de cărți, foto şi ateliere de lumânări.

De asemenea, în comune existau mori de apă şi aburi, circulare, joagăre, pive, prese de ulei, maşini de treierat, cazane de fabricat țuică, antreprenori pentru exploatarea pădurilor şi valorificarea lemnului; antreprize pentru lucrări publice şi particulare.[484]

În oraşul Curtea de Argeş existau aproape aceleaşi ateliere ca şi în Piteşti, într-un număr, într-un număr mai mic, fiindcă şi populația era mai mică. Atelierele meseriaşilor se aflau în zona

---

[483] *Județele Patriei. Argeş - Monografie*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1980, p. 57.

[484] Teodor Mavrodin, Ion Căpățână, Sorin Vişinescu, *Camera de comerț şi ndustrie în istoria economiei argeşene*, 1864-1949, 1990-2000, Editura Tiparg, Piteşti, 2000, p. 159-207.

centrală a oraşului (păstrată în mare parte şi astăzi), ei fiind, de cele mai multe ori şi negustorii propriilor produse.

Un stimul important pentru economia oraşului şi a zonei l-a constituit calea ferată Piteşti – Curtea de Argeş, dată în folosinţă la 27 noiembrie 1898, uşurând circulaţia mărfurilor şi locuitorilor. Oraşul a fost înzestrat cu o gară frumoasă, proiectată de arhitectul francez Lecomte de Nuilly, restauratorul bisericii mânăstirii din localitate.

Pădurile de la nord de oraş au fost puse în valoare prin înfiinţarea unei fabrici de cherestea, numită Societatea Lessel, intrată în funcţiune în anul 1903. Pentru uşurarea până în punctul Cumpăna, cu o lungime de 38 de km.

În anul 1901 s-a înfiinţat Societatea Forestieră „Munţii Argeşului", care a exploatat, cu precădere, pădurile obştei moşnenilor din localitate, funcţionând până în 1947.

Societatea forestieră a inginerului german Lessel, numită mai apoi „Arif" (exploata păduri din zona comunei Aref), după 1920 a devenit Societatea Forestieră „Argeş", care după un deceniu a intrat în proprietatea statului, fiind cunoscută sub numele de C.A.P.S. (Casa Autonomă a Pădurilor Statului).

În anul 1931 a mai apărut o unitate economică forestieră, la Capu-Dealului, numită „Silva-Moroieni" care a exploatat pădurile din Ciofrângeni al Eforiei Spitalelor Civile, construind o cale ferată îngustă pe lungimea a 5 km.

În anul 1939, în partea de sud a oraşului se înfiinţează atelierul de confecţii pentru armată, cunoscut sub numele APACA.

În timpul Primului Război Mondial, în partea de sud a oraşului, s-a înfiinţat o fabrică de marmeladă, care a funcţionat până la al Doilea Război Mondial. În anul 1943, în partea de nord a oraşului s-a înfiinţat o „fabrică de cahle-teracotă", care în 1950 a devenit fabrică de cărămidă.[485]

Între cele două războaie mondiale, potrivit Registrului Comerţului au fost înregistrate diferite unităţi economice care produceau diferite bunuri şi magazine de desfacere. Printre acestea: „fabrică de tăbăcărie, curelărie, încălţăminte", ateliere de încălţăminte, cojocărie, croitori, tâmplărie, fierărie şi potcovărie, cizmării, frizerii;ateliere de lăcătuşerie mecanică, fierărie şi caretăşie; instalaţii electrotehnice, sanitare; „fabrică de apă gazoasă", fabrică de lumânări şi veşminte; mori, simigerii, restaurant, cafenea, ceainărie, brutărie, simigerie, măcelărie şi geambăşie. Magazinele de desfacere nu erau specializate, ci comercializau mai multe produse de tip industrial şi alimentar.[486]

În oraşul Câmpulung şi judeţul Muşcel, după perioada grea din timpul Primului Război Mondial, economia a cunoscut o perioadă de reviriment. Unităţile economice existente înainte de război au revenit la activitatea normal, mai ales cele din sectorul exploatării şi valorificării lignitului, exploatării pietrei de var, exploatării pădurilor şi prelucrării lemnului etc.

În timpul crizei economice din perioada 1929-1933, unele fabrici au avut de suferit, de exemplu fabrica de hârtie a fost lichidată în anul 1932, altele şi-au redus activitatea. La fel şi numeroasele ateliere au trecut cu greu perioada crizei, unele renunţând la activitate.

În zona carboniferă din apropierea oraşului s-au înfiinţat mai multe cooperative pentru exploatarea cărbunelui, unele înainte de Primul Război Mondial, altele după, în localităţile: Godeni, Berevoieşti, Schitu Goleşti, Boteni, apoi s-au creat societăţi anonime pentru exploatarea cărbunelui la Berevoieşti, Boteni, Schitu Goleşti.

Alte cooperative s-au înfiinţat pentru exploatarea pădurilor şi valorificarea lemnului în localităţile: Bădeşti, Bălileşti, Beleţi-Negreşti, Boteni, Budişteni, Corbşori, Domneşti, Hârtieşti, Nămăieşti, Nucşoara, Pietroşani, Rădeşti, Râncăciov, Rucăr, Schitu-Goleşti, Stâlpeni, Stoeneşti, Ţiţeşti. S-au ocupat cu exploatarea pădurilor, în afară de cooperative şi persoane individuale în multe comune ale judeţului Muşcel, înscriindu-şi activitatea la Registrul Comerţului.

În unele comune s-au înfiinţat cooperative mixte: Cooperativa de producţie, consum şi exploatare pădure din Nucşoara, Cooperativa minieră şi forestieră Boteni, Cooperativa de

[485]Valeriu Marinescu, *Monografia aşezării Argeşului. Curtea de Argeş*, Editura şi Tipografia Europroduct, Piteşti, 1999, p. 360-363.
[486] Teodor Mavrodin, ş.a., *Camera de Comerţ...*, p. 159-206.

exploatare a pădurii şi lignit din Godeni, Cooperativa de exploatare pădure, moară şi gater cu motor, maşină de curse şi magazin de consum din Dobreşti.

S-au înfiinţat şi societăţi anonime sau în nume colectiv, cum au fost: Societatea Anonimă Română „Topliţa” din Câmpulung pentru exploatare cariere de piatră pentru fabricat var, ciment, piatră de construcţie; Societatea în nume colectiv pentru exploatare de păduri şi materiale de construcţie din Câmpulung, Societatea Anonimă „Iezerul” pentru exploatarea pădurilor şi industrializarea lemnului Bucureşti, Sucursala Câmpulung; Societatea Anonimă Godeni pentru exploatarea pădurilor, industrializarea şi comercializarea lemnului; Societatea în nume colectiv „Industria alimentară” din Câmpulung care avea ca obiect de activitate fabricarea şi comercializarea de: drojdie de brutărie, oţet, muştar, amidon, glucoză, marmelade, conserve de fructe, siropuri, bomboane, lichioruri, conserve alimentare, îngrăşăminte pentru vite, paste făinoase, preparate derivate din lapte şi bere; Întreprinderea forestieră „Producţia Muşcelului” din Câmpulung, având ca obiect de activitate „exploatarea de pădure şi fabrică de cherestea”.

Au mai existat diferite unităţi economice, înregistrate de documente ca fabrici, deşi unele dintre ele erau ateliere mai mari: fabricile Vălimăreanu (devenite Purnichescu) din Câmpulung care produceau ciment, ipsos, piatră măcinată, mozaicuri, asfalt, carton gudronat, sulfură de calciu, ceramică, sticlărie, culori; fabrică de postav; fabrică lână; fabrică de ţesătorie pânzeturi de bumbac; fabrică de clopuri şi pălării; „Industria textilă” (ţesături din lână, bumbac, in, cânepă, tricotaje, covoare şi desfacerea lor); mică industrie pentru fabricat postav.

Alte „fabrici” produceau materiale de construcţii: cărămidă, ţiglă, teracotă, var, tuburi de ciment, cherestea, mangan, perii, lumânări, produse chimice pentru spălat textile, bumbac, lână.

Altele erau specializate în domeniul alimentar: de brânzeturi, de mezeluri, de marmeladă, dulciuri şi prune uscate, de turte dulci şi zaharicale; de ape gazoase şi limonadă.

Marea majoritate funcţionau în oraşul Câmpulung, dar şi în unele comune, printre care amintim: Torcătoria mecanică a lânei ori Fabrica de fire din lână, bumbac şi angora, ambele din comuna Cetăţeni; fabrici de cărămidă din Bughea de Sus, Bughea de Jos, Mărăcineni, Colibaşi; fabrici de cherestea din Rucăr, Domneşti, Topoloveni, Lereşti, Dragoslavele; fabrici de var şi exploatare cariere de piatră de la Valea Mare – Pravăţ, Nămăieşti, Albeşti; Fabrica de spirt, oţet şi lichioruri de la Clucereasa.

În afară de aceste unităţi economice, la care lucra un număr important de oameni, au existat şi multe ateliere, mai mari sau mici, mai ales în Câmpulung, dar şi în multe comune. Astfel, documentele au înregistrat ateliere de: croitorie, ceaprazărie, încălţăminte şi cizmării, curelărie, opincării şi scarpeţărie, pielărie, cojocărie, tăbăcărie,fierărie, rotărie, strungărie mecanică şi sudură, pietrărie, fabricat cazane, alambicuri şi albii de aramă, tinichigerie, tâmplărie şi dogărie, boiangerie, industrie casnică, de confecţionat lăzi, cufere, coşciuge, carete, precum şi două ateliere mai rar întâlnite: „atelier pentru articole de voiaj” şi „atelier de mobilă gata şi comandă.”

În domeniul alimentar au existat foarte multe brutării, în oraş şi comune (peste 120), simigerii, plăcintării şi covrigării, gogoşerii, mezelării, bragagerii, cofetării, iar piaţa oraşului era plină de lapte şi brânzeturi, legume şi fructe.

Mai existau maşini de scărmănat lână, de tricotat, de tors lână, de pirogravură, foto, tipografie.

Apoi existau foarte multe mori pe apă, dar şi circulare, joagăre, gatere, pive, poverne, fierăstraie, ateliere mecanice, motoare de tăiat lemne.

Toate articolele care se produceau în cele două judeţe, ori erau aduse din alte părţi, se valorificau printr-o mulţime de băcănii şi prăvălii, măcelării, restaurante şi bodegi, cofetării şi ceainării. Cei mai mulţi proprietari de ateliere îşi vindeau singuri articolele pe care le produceau.

Unele fabrici, ateliere şi magazine de desfacere a produselor s-au înfiinţat după al Doilea Război Mondial, deşi evenimentele politice în desfăşurare prevesteau schimbări ale regimului politic. Comunismul îşi avea deja întinse tentaculele în ţară, prin comunişti şi armata sovietică, însă locuitorii ţării nu bănuiau ce avea să urmeze.[487]

---

[487] *Ibidem*, p. 159-268.

O parte dintre firmele înscrise la Registrul Comerţului îşi încetaseră activitatea, astfel că o evidenţă clară a celor aflate în activitate se impunea.

La ordinul circular nr. 54.646 din 1946 al Ministerului Comerţului şi Industriei un delegat al acestuia a inspectat Camera de Comerţ şi Industrie Piteşti, în perioada 15-19 mai 1946, verificând firmele înscrise în Registrul Comerţului.

Înainte de revizuirea aceasta situaţia era următoarea în judeţul Argeş: 2771 firme individuale, din care 1298 urbane şi 1473 rurale plus 62 sociale; iar în judeţul Muşcel s-au găsit 1984 firme individuale, din care 538 urbane şi 1446 rurale, plus 44 sociale.

După operaţiunea de revizuire, când s-au eliminat cele care nu activau şi s-au făcut adăugiri ori s-au eliminat părţi din „obiectul de activitate", situaţia a rămas aceasta:

În judeţul Argeş

Firme indivi-duale	*Supuse revizuirii*	*Bune de radiere*	*Cu menţiune parţială*	*Cu adăugiri*	*Rămân bune*	*Pentru radiere totală*	*Neclarificate*
Urbane	1 298	464	145	15	624	660	14
Rurale	1 473	610	277	18	905	568	-
Total	2 771	1 074	422	33	1 529	1 228	14
Sociale	62	36	1	2	39	23	-
Total general	2 833	1 110	423	35	1 568	1 251	14

În judeţul Muşcel

Firme indivi-duale	*Supuse revizuirii*	*Bune de radiere*	*Cu menţiune parţială*	*Cu adăugiri*	*Rămân bune*	*Pentru radiere totală*	*Neclarificate*
Urbane	538	171	142	13	326	168	44
Rurale	1 315	466	250	27	743	572	-
Total	1 853	637	392	40	1 069	740	44
Sociale	44	18	-	3	21	22	1
Total general	1 897	655	392	43	1 090	762	45

După cum se observă cam 56% din totalul firmelor înscrise, atât în Argeş cât şi în Muşcel, mai erau în stare de activitate.

Astfel de revizuiri s-au făcut şi în anii 1943,1944 şi 1945, în urma cărora s-au radiat 826 de firme, care, de fapt, nu funcţionau.

În urma corespondenţei dintre notarii comunali şi Registrul Comerţului s-a aflat că unele „întreprinderi" funcţionau fără a fi înregistrate.[488]

Obiectul comerţului	*Judeţul Argeş*	*Judeţul Muşcel*
1.Cârciumi	69	26
2. Băcănii	12	7
3. Manufacturi	9	3
4. Mori ţărăneşti	6	2
5. Geambăşii	6	8
6. Cuptoare de var	1	6

[488] *Ibidem*, p. 54-56.

7. Măcelării	4	5
8. Fructe	4	9
9. Ape gazoase	1	-
10. Joagăre	2	-
Total	114	66

Camera de Comerţ şi Industrie (de care aparţineau şi judeţele Argeş şi Muşcel) a fost inspectată de către Inspectoratul General Bucureşti, ca delegat al Ministerului Comerţului şi Industriei şi a încheiat proces-verbal de cele constatate, la 6 iulie 1945. Subinspectorul general care a efectuat controlul a menţionat şi aspecte ale comerţului, aprovizionarea pieţii cu produse, lipsa unor materii prime necesare industriei etc: „Pe piaţă se simte mare lipsă de făină, grăsimi vegetale şi animale, peşte, brânzeturi şi zahăr. De 15 zile nu se fabrică pâine. Se consumă numai mămăligă. Se aude că până la noua recoltă nu se va fabrica pâine, deşi erau posibilităţi de însilozare a unei cantităţi suficiente de grâu pentru satisfacerea nevoilor până la noua recoltă. Se găsesc pe piaţă zarzavaturi şi carne de miel şi oaie, care se vinde de două ori pe săptămână la hala de carne la preţ oficial.

Comerţul textil duce lipsă de pânzeturi şi bumbac ţărănesc. Comercianţii se plâng că nu se pot aproviziona decât prin cumpărări cu suprapreţuri. Comerţul de fier duce lipsă de fier comercial, cuie, tablă, caiele şi în general este dezasortat.

Comerţul specific al regiunii de covoare şi cusături naţionale este în completă inactivitate din lipsa bumbacului şi a lânei. Se lucrează prea puţin din borangic.

Comerţul de tăbăcărie lucrează mult pentru comenzile primite de la Stat. Duce însă mare lipsă de materii tanante.

Industria de var şi materiale de construcţii lucrează din plin, sunt cerinţe multe, dar nu se pot satisface din cauza lipsei mijloacelor de transport. Industria de cherestea, foarte dezvoltată mai ales în judeţul Muşcel, nu poate lucra cu consecvenţă din cauza lipsei materiei brute, mâinii de lucru şi a mijloacelor de transport.”[489]

Caracterizarea făcută de subinspectorul general este destul de edificatoare privind economia judeţului Argeş în anul 1945.

În continuare prezentăm mai multe date referitoare la agricultura celor două judeţe, cuprinse în Enciclopedia României publicată în anii 1939-1941[490].

Judeţul istoric Argeş se întindea pe o suprafaţă de 421.600 de hectare, din care 128.109 ha constituiau suprafaţa arabilă, adică 30,38%. Din suprafaţa arabilă 58.400 ha erau deţinute de marea proprietate, adică 4,56%, şi 122.269 ha de mica proprietate, adică 95,44%.

Judeţul istoric Muşcel avea o întindere de 305 800 ha, din care suprafaţa arabilă ocupa 20.132 ha, adică 6,58%. Din suprafaţa arabilă marea proprietate deţinea 209 ha, adică 1,04%, iar mica proprietate 19 923 ha, adică 98,96%.

Suprafaţa arabilă a celor două judeţe avea întrebuinţare asemănătoare, având aceleaşi forme de relief.

Cultura	**Judeţul Argeş**				**Judeţul Muşcel**			
		Recolta	Producţia/ha			Recolta	Producţia/ha	
Cereale	ha	116 570			ha	16 735		
-porumb		64 754	quintale	5,4		15 465	quintale	9,1
-grâu		25 516		5,1		6		6
-ovăz		25 289		5,2		953		9,3

489 A.N.S.J.Argeş, fond Camera de Comerţ şi Industrie Piteşti, reg. 83/1943 – 1948, f. 8-12.
490 *Enciclopedia României*, volumul II, Judeţul Argeş, Editura „Imprimeria Naţională”, Bucureşti, 1936-1938; Judeţul Argeş, p.33-40; Judeţul Muşcel, p. 290-297.

-orz		473	-		11	-
-mături		404	-		118	-
-secară		72	-		-	-
-mei		62	-		98	-
Fânețe cultivate	ha	1 364	-	ha	1 690	-
-lucernă		1 313	-		1 029	-
-alte fânețe		2 015	-		-	-
-rădăcinoase		41	-		-	-
Plante alimentare	ha	1 363		ha	1 384	
-varză		499	68,8		-	60,8
-cartofi		195	32,5		497	-
-cartofi printre porumb		-	27 328		15 328	-
-fasole printre porumb		-	29 504		15 456	-
-dovleci printre porumb		-	204 600		144 248	-
Plante industriale	ha	879		ha	309	
-cânepă		399	2,4		286	2,7
-floarea soarelui		175	5,3		-	-
-rapiță		129	2,5		-	-
Fânețe naturale		19 781	13,7		22 377	16,6
Păşuni		27 378	-		24 762	-
Păduri		137 103	-		152 856	-
Livezi de pomi		9 391	37,8		8 097	34,6
Total pomi	buc.	5 662 877		buc.	3 797 817	
-pruni		5 175 111			3 275 362	
-meri		110 516			146 912	
-peri		73 897			106 692	
-cireşi, vişini		102 030			94 449	
-caişi		76 986			40 798	
-piersici		16 115			37 424	
-gutui		31 886			16 473	
-nuci		76 336			-	
-alți pomi fructiferi		-		ha	1 168	
		Pepinieră la Merişani			Pepiniere la Schitu Goleşti, Goleştii Badii, Călineşti	
-viță-de-vie	ha	520		ha	2 061	
		Animale existente în anul 1935				
-cai		13573			6 611	

-boi	74629	47 576
-bivoli	46	8
-oi	220894	114 483
-capre	13327	5 608
-porci	57041	28 997
-stupi sistematici	2189	3 091
-stupi primitivi	7891	3 244
Utilaje existente		
-pluguri	25105	5 650
-semănători	130	25
-secerători-combine	386	8
Cooperative de credit (bănci populare)		
	167	106
-membri	27038	22 041
-capital social vărsat	71.695.895,00 lei	77 562 228,00 lei
Cooperative de producție diversă		
		11
-membri		1 774
-capital social vărsat		14 515 310,00 lei
Cooperative forestiere		
		29
-membri		4063
-capital social vărsat		7.421.891,00 lei
Cooperative agricole de aprovizionare şi vânzare în comun		
	2	7
-membri	375	442
-capital social vărsat	845.730,00 lei	531 898,00 lei

Datele pe care le-am prezentat arată limpede că nivelul de dezvoltare industrială a celor două județe, Argeş şi Muşcel, era destul de scăzut.

Circulația monetară

Moneda, care este un produs al societății omenești, apărută pe o anumită treaptă de dezvoltare, nu trebuie privită ca un obiect în sine, ci ca unul dintre cele mai importante și mai complexe izvoare istorice. Instrument de schimb economic, dar și mod de exprimare a unor realități juridice și istorice sau concepții culturale a societăți, moneda prin apariția și evoluția tehnică și artistică subliniază gradul de dezvoltare al societății omenești și al formațiilor politice care au emis-o și care au folosit-o.

Monedele descoperite în zona Argeșului, fie emisiuni locale sau din alte părți ale lumii, alcătuiesc un fond documentar valoros, circulația lor contribuind la cunoașterea istoriei politice, economice, religioase, la integrarea acestui spațiu în istoria României.

Monedele sunt grupate în tezaure și descoperiri izolate; de asemenea nu trebuie neglijate nici monedele al căror loc de descoperire lasă loc de interpretări, dar care valorificate atent pot aduce lămuriri privind ritmul și volumul circulației monetare în anumite perioade.

Primul atelier care emite monede de formă tradițională după anul 480 a. Chr. în spațiul vest pontic, a fost cel al cetății Histria. Cele mai vechi monede emise de Histria sunt piese de argint, bătute în serii succesive, până pe la începutul sec. al III-lea a. Chr. Un capitol important al numismaticii orașului Histria* se referă la fenomenul circulației drahmelor de argint, pe baza descoperirilor monetare s-a putut stabili că în sec. IV cetatea a întreținut legături de schimb cu triburi getice din Muntenia.

Tot în această perioadă, Macedonia, sub domnia lui Filip II (359-336 a. Chr.) și Alexandru cel Mare (336-323 a. Chr.) devine unul din cele mai importante state din antichitate. Expansiunea sa spre nord atinge linia Dunării, iar campaniile militare în vederea menținerii cuceririlor și întăririi autorității, vor depăși fluviul ajungând până la triburile getice.

Fig. 208 - Tetradrahmă dacică tip Filip II(avers și revers), sec. III a.Chr., descoperită la Pitești (tezaurul Muzeului Județean Argeș)

Datorită dezvoltării economice și politice a statului, moneda macedoneană emisă în cantitate mare, devine o monedă „internațională“. Emisiunile de argint de la Filip II, mai ales postume, din perioada cca 317-294 a. Chr.[491], ca și cele de la Alexandru cel Mare, cunosc o mare răspândire, precum și o bună primire în afara granițelor regatului, inclusiv pe teritoriul Daciei. Din perioada amintită mai sus face parte un depozit format din cinci monede greco-macedonene, descoperire făcută în comuna Miroși. Acesta avea următoarea componență: I. Tetrobol - Filip II (359-336 a. Chr.); II. Drahma-Alexandru al III-lea; III. Didrahma - Alexandru III (336-323 a. Chr.); IV. Drahma Histria (cca 330-313 a. Chr.); V. Tetradrahma Perseu (178-168 a. Chr.).

* Istros (numită de romani Histria), cea mai veche colonie grecească de pe țărmul vestic al Mării Negre, a fost întemeiată de către coloniștii veniți din Milet (Asia Mică) în jurul datei de 656/657 a.Chr.

[491] *Istoria românilor*, vol. I, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 58.

Aceste monede sunt rare pentru zona Argeşului şi sudul Munteniei, în special tetradrahma emisă de ultimul rege al Macedoniei elenistice Perseu, înainte de cucerirea romană. Indiferent pe ce căi au ajuns aceste monede în zona Argeşului - comerţ, plata unor subsidii sau piese disparate obţinute prin diferite moduri şi pierdute - semnificaţia ce trebuie atribuită depozitului este aceea a începutului de întrebuinţare a monedei în cadrul economiei naturale a lumii geto-dacice, care va avea o consecinţă însemnată pentru aceasta şi anume baterea monedei proprii.

Înmulţirea şi permanentizarea schimburilor dintre geto-daci şi lumea greco-macedoneană a impus treptat nevoia folosirii monedei ca mijloc în relaţiile de schimb.

Cea mai răspândită emisiune macedoneană în Dacia a fost tetradrahma lui Filip II. Această serie s-a bătut şi după moartea lui, în vremea lui Alexandru al III-lea, sugerându-se ideea că populaţiile din zona Dunării erau obişnuite cu acest tip de monedă. Din acest motiv prototipul pe care triburile nord dunărene l-au folosit pentru baterea monedei proprii a fost tetradrahma postumă tip Filip II.

Monetăria geto-dacă având, cel puţin în faza de început o componentă celtică, debutează în jurul anului 275/250 a. Chr. Din punct de vedere cronologic au fost stabilite două perioade principale de emisie: prima în intervalul 275/250 – 150 a.Chr. şi cea de-a doua desfăşurându-se între 150-70 a. Chr.[492].

De altfel, la început, se admite că tehnica monetară în întregime grecească a fost preluată de la celţi, cel puţin de populaţia dacică din Transilvania, o influenţă mai neînsemnată se pare că au avut celţii în sud. În felul acesta s-ar confirma spusele lui Vasile Pârvan: „monedele sunt creaţii getice, cu elemente sudice, trecute prin mâini celtice şi cu mijloace tehnice inspirate de la celţi“[493], chiar dacă nu se poate vorbi de o influenţă exclusiv celtică, valabilă pe întreg teritoriul Daciei, ideea de bază poate fi considerată valabilă. Pentru baterea monedelor proprii dacii au utilizat aproape exclusiv argintul cu titlu mai ridicat în prima fază şi cu unul mai scăzut în ultima perioadă de emisie. Una din principalele caracteristici ale monetăriei geto-dace constă în aceea că pe monedă nu se redau reprezentări tipice locale. Dacă în faza de început sunt copiate tetradrahmele postume ale lui Filip II, în perioada următoare se vor folosi ca model şi alte monede cum ar fi cele ale lui Alexandru al III-lea, Filip al III-lea Arideul, ale oraşelor Larissa şi Amfipolis, sau numai unele reprezentări.

În funcţie de descoperiri s-au putut distinge câteva centre de emisie mai importante în vestul şi nordul Daciei, precum şi în zona de dealuri subcarpatice a Olteniei. Între aceste zone se remarcă o întrepătrundere a diferitelor tipuri monetare, care indică şi existenţa unor drumuri comerciale şi raporturi de schimb. E dificil însă să se fixeze exact aria de circulaţie sau centrele de emitere. Amestecul în descoperiri a diferitelor tipuri monetare, prezente în regiuni diferite şi la distanţă apreciabilă, complică rezolvarea acestei probleme. Circulaţia monetară intensă în zona Argeşului este relevantă pentru nivelul de dezvoltare economic şi politic, pentru intensitatea schimburilor comerciale în lumea geto-dacă, fapt demonstrat de monedele descoperite, aparţinând spaţiului greco-macedonean sau de cele dacice. S-au descoperit la Piteşti monede de argint şi bronz emise în sec. IV-II a. Chr. de Filip II, Alexandru III, Lisimach, Maroneia, Epir (Confederaţia Epirotă), dar şi la Ştefăneşti, Richiţele, Râncăciov-Călineşti[494]. De altfel, V. Pârvan sublinia importanţa râului Argeş pentru realizarea schimburilor comerciale între geto-daci şi lumea elenistică. Negustorii greci, odată ajunşi la gura râului prin excelenţă getic al Argeşului (al cărui nume chiar ca pronunţare este tot acela de acum două mii de ani), nu se sfiau să urce pe valea râului în sus şi pe afluenţii săi până la izvor, în înseşi cheile Carpaţilor“[495].

În ceea ce priveşte tetradrahma dacică, descoperirile sunt numeroase, într-o diversitate de tipuri monetare în tezaure sau izolate, Argeşul fiind o zonă de interferenţă a circulaţiei diferitelor

[492] *Ibidem*, p. 59.
[493] Vasile Pârvan, *Getica*, Bucureşti, 1926, p. 599.
[494] Paul I. Dicu, *Note numismatice. Monede greceşti antice*, „Argeş“, XVI, nr. 2 (125), Piteşti, 1981, p. 12; „Argeş“, XVII, nr. 2 (129), Piteşti, 1982, p. 9; Bucur Mitrea, *Dacia*, N.S., 23, 1979. p. 372.
[495] Vasile Pârvan, *Dacia. Civilizaţiile antice din Ţările Carpato-Danubiene*, ed. a V-a, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972, p. 95.

tipuri monetare geto-dace. În împrejurimile oraşului Piteşti s-a descoperit un tezaur tip Adâncata, format din 109 piese, aflat la Muzeul de Istorie Bucureşti şi tetradrahme tip Prundu-Jiblea[496].

Monede dacice s-au descoperit şi în alte localităţi: Lunca Corbului, Săpata de Jos, Costeşti, Leordeni, Topoloveni, Beleţi-Negreşti, Călineşti, Ştefăneşti, Budeasa[497], Zigoneni-Băiculeşti[498] - tip Filip II.

La Curtea de Argeş au fost semnalate descoperiri de tipul Filip II şi Vârteju-Bucureşti[499]. La Jidova şi la Câmpulung, tipul Filip II, Adâncata, Vârteju[500], iar la Cetăţeni tip Vârteju[501]. În zona Stâlpeni, Mihăeşti, Schitu Goleşti s-au descoperit tetradrahme tip Filip II, Larissa, Banat.

Din perioada de la sfârşitul secolului al II-lea a.Chr. şi de la începutul sec. I a.Chr., în Dacia preromană pătrund masiv o serie de monede străine bătute în spaţiul greco-macedonean, care circula concomitent cu cele geto-dace. Aceste emisiuni au circulat intens pe teritorii întinse, inclusiv în Argeş, fiind descoperite izolat sau în tezaure. Acestea au fost drahmele coloniei greceşti Dyrrhachium de pe coasta Mării Adriatice sau a oraşului Thasos[**] şi provinciei Macedonia Prima[***], monede produse sub egida Romei. În general descoperirile monetare Thasos - care se înscriu în perioada de batere „tetradrahme de stil nou" - şi Macedonia Prima se grupează în zona de mijloc a Munteniei pe râurile Dâmboviţa, Argeş, Vedea.

Fig. 209 - Tetradrahmă tip Macedonia Prima (avers şi revers), 158-148 a.Chr., descoperită la Bogaţi (tezaurul Muzeului Judeţean Argeş)

În Argeş s-au făcut descoperiri de asemenea monede în diferite zone: drahma Dyrrhachium la Conţeşti-Davideşti în 1973, tetradrahme izolate Thasos la: Ştefăneşti, Piteşti, Livezeni-Stâlpeni, Câmpulung. Dar, cea mai importantă descoperire întâmplătoare este reprezentată de tezaurul de la Suseni-Bogaţi format din 4 tetradrahme Macedonia Prima şi 41 tetradrahme Thasos[502].

---

[496] Constantin Preda, *Monedele geto-dacilor*, Editura Academiei, Bucureşti, 1973, p. 208, 151, 156.

[497] Constantin Preda, Paul I. Dicu, *Monede geto-dacice descoperite pe teritoriul judeţului Argeş*, în *Buletinul Societăţii Numismatice Române* (B.S.N.R.), LXXV (1981-1982), nr. 129-130, Bucureşti, 1983, p. 89-100.

[498] Constantin Preda, *op. cit.*, p. 36.

[499] *Ibidem*, p. 39, 216, 226.

[500] *Ibidem*, p. 207, 219, 236, 241.

[501] *Ibidem*, p. 236, 247, 427.

[**] Insula Thasos situată în nordul Mării Egee a avut un rol important în comerţul grecesc cu lumea traco-getică. Aceste monede din ultima fază a monetăriei, emise începând cu anul 148 a. Chr. Au fost imitate şi de populaţii tracice de la sud de Dunăre. Ele au circulat în Dacia până în sec. I. a. Chr.

[***] După cucerirea Macedoniei în anul 168 a. Chr., romanii o împart în patru provincii şi le acordă dreptul, pentru o perioadă, să bată monede. Prima dintre acestea - Macedonia Prima - având capitala la Amfipolis, a emis monede, tetradrahme de argint în perioada 158-150 a. Chr.

[502] Romeo Maschio, *Tezaurul monetar (Macedonia Prima - Thasos) descoperit la Bogaţi, judeţul Argeş*, în Studii şi Comunicări, Argessis, Muzeul Judeţean Argeş, IX, Piteşti, 2000, p. 49-65.

Fig. 210 - Tetradrahmă tip Thasos(avers și revers), 148 a. Chr., descoperită la Bogați (tezaurul Muzeului Județean Argeș)

Aceste descoperiri monetare creează argumente pentru acceptarea ipotezei că centrul de greutate al comerțului egeean nu îl reprezintă numai Transilvania, în această sferă înscriindu-se și centrul Munteniei.

Încetarea activității monetare geto-dacice se plasează după anul 75 a. Chr. când are loc o regrupare politică și administrativă inițiate de Burebista. În vremea acestuia s-a constatat, pe plan economic, încetarea emisiunilor tradiționale proprii, locul fiind luat de moneda republicană romană, în special de denarul republican roman. Noile caracteristici ale societății geto-dacice, ca urmare a apariției statului incipient, au impus adoptarea acestei monede cu valoare „internațională“, pe care populația locală o cunoștea deja, astfel renunțarea la emisiunile autohtone prezenta avantajul că moneda utilizată pe piața internă nu se mai deosebea de acea utilizată pe piața externă.

În ceea ce privește căile de pătrundere a monedei republicane romane pe teritoriul de astăzi al Munteniei se poate încerca jalonarea uneia din aceste căi de acces pe care o foloseau negustorii Republicii romane, care trecea și prin Argeș. Din două puncte diferite - Flămânda și Zimnicea - porneau de la Dunăre două drumuri care se uneau spre Alexandria de unde continuau prin Roșiorii de Vede, Pitești, Câmpulung, pentru ca apoi prin pasul Rucăr-Bran să facă legătura cu geto-dacii din Transilvania[503]. De altfel se sugerează că acest drum trebuie să fi constituit, ulterior, coloana vertebrală a limesului transalutan. Așa cum am precizat, denarii republicani romani au început să circule masiv în Dacia aproximativ după anul 75 a. Chr. Deși este o dată relativ târzie, odată cu denarii emiși ulterior perioadei 100-75 a. Chr., pătrund în Dacia și monede din seriile mai vechi din sec. II a. Chr., iar aceste monede vor continua să circule și în perioada de început a imperiului, adică în secolul I d. Chr.[504].

Descoperirile monetare din timpul republicii în Argeș s-au făcut în diverse zone: la Surdulești, comuna Miroși, în 1951, s-a descoperit un denar din sec. I a. Chr.[505]. La Gliganu de Jos, comuna Rociu, în 1964 s-a descoperit un tezaur de argint care avea în componență și 11 denari din perioada 150-81 a. Chr.[506]. La Pitești s-au depistat asemenea monede datând din perioada 172-44 a. Chr.[507]. La Curtea de Argeș (împrejurimi) în jurul anului 1915 s-a descoperit un depozit de 10 monede datat sec. II-I a. Chr.[508].

În 1960, în urma cercetărilor arheologice de la Cetățeni, Dinu V. Rosetti descoperea un tezaur monetar format din 121 denari republicani și imperiali romani, eșalonate în timp 145-139 a. Chr. - 12 p. Chr.[509].

În 1911 (sau înaintea acestui an) pe drumul dintre Câmpulung și Bran, pe o proprietate, a

[503] Bucur Mitrea, *Legături comerciale ale geto-dacilor din Muntenia cu Republica Romană, reflectate în descoperiri monetare*, în S.C.N., vol. II, 1958, p. 187.
[504] Constantin Preda, *Moneda antică în România*, Editura Meridiane, București, 1969, p. 36.
[505] Bucur Mitrea, *op. cit.*, p. 172; vezi și S.C.N., vol. I, 1956, p. 467.
[506]V.Teodorescu, I. Rizea, V. Dupoi, *Un tezaur de podoabe dacice de argint și de monede republicane romane descoperit în Muntenia (Tezaurul de la Rociu, județul Argeș)*, în Studii și Comunicări, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 1969, p. 101-102.
[507] Paul I. Dicu, *Note numismatice. Monede romane republicane*, Argeș, XV, nr. 2, Pitești, 1981, p. 12.
[508] Bucur Mitrea, *op. cit.*, p. 159.
[509] Bucur Mitrea, Dinu V. Rosetti, *Un tezaur de denari romani republicani și imperiali de început descoperit la Cetățeni-Muscel*, în Studii și Comunicări, Muzeul Pitești, Pitești, 1972, p. 221-228.

fost descoperit un tezaur care conținea 63 de denari republicani eșalonați cronologic între 172-38 a. Chr.[510].

Monedele imperiale romane au pătruns şi au circulat pe teritoriul Daciei încă înainte de cucerirea ei, iar după întemeierea provinciei romane, circulația monetară şi activitățile comerciale s-au dezvoltat mult şi rapid. Drumurile comerciale terestre şi cel fluvial pe Dunăre care legau Dacia de nordul Italiei, de provinciile din centrul şi vestul Europei sau de Pen Balcanică au fost artere de mare circulație pentru mărfuri şi moneda romană, dar pe la mijlocul sec. al III-lea, circulația monetară se reduce extrem de mult din cauza crizei generale care se declanşează în imperiu.

Moneda cea mai răspândită este denarul, piesa de argint cu mare putere financiară, care circula alături de moneda de bronz (aes, dupondius, sesterț) şi de cea de aur, dar în număr mai redus. La începutul sec. al III-lea, Caracalla emite o nouă monedă într-o perioadă când se declanşează o criză financiară în Imperiul Roman şi anume antoninianul, monedă cu un conținut mic de argint, supraevaluată ca valoare intrinsecă.

În ce priveşte numărul monedelor care compun tezaurele monetare se constată că ele sunt tezaure mici şi mijlocii, cu unele excepții. După mijlocul sec. al III-lea, circulația monetară se prăbuşeşte în Dacia, stare de lucruri care se menține până la Constantin cel Mare, când se produce o revigorare a circulației monetare, odată cu revenirea stăpânirii romane la nord de Dunăre.

În zona Argeşului s-au făcut descoperiri de monede acumulate în tezaure sau izolat din Dacia romană şi postromană. La Vâlcele (Merişani) în 1909 s-a descoperit un tezaur de aproximativ 90 monede[511]. La Săpata de Jos, cercetătorul Vasile Christescu, în campania din 1929-1930, descoperă un tezaur format din 44 monede (denari şi antoniniani) care face parte din puținele şi rarele depozite monetare descoperite în mod sigur şi întregi într-un castru roman şi se întinde cronologic de la Septimiu Sever (198-200) la Gardian III (243-244)[512].

În 1960, în apropierea castrului se descoperă întâmplător un alt tezaur format din 38 monede din care 25 sunt la Muzeul Județean. Acestea sunt emise în perioada 112-113 (Traian), 364-378 (Valens)[513].

În 1975 la Câmpulung s-a descoperit întâmplător un tezaur format din 49 denari, monede bătute de 11 împărați, începând cu Vespasian (69-79) şi terminând cu Severus Alexander (222-235)[514].

Între cele două războaie mondiale, tot la Săpata de Jos, satul Mârțeşti, în afara castrului, în aşezarea civilă s-a descoperit un alt tezaur monetar format din 35 monede, 18 dintre ele fiind la Muzeul Județean Argeş (donate de Paul I. Dicu). Tezaurul se întindea pe o perioadă lungă de ani de la Claudius I (41-45) la Valens (364-378)[515].

Monede izolate de la sfârşitul republicii romane la sfârşitul imperiului s-au descoperit în diverse zone din Argeş. De-a lungul celui mai important sistem defensiv roman din zona de vest a Munteniei, limes transalutanus, care trecea prin Argeş şi care dubla limes alutanus s-au făcut numeroase descoperiri monetare. Prezența unor asemenea monede se poate constata de la sud la nord, începând cu Surduleşti, Turceşti (Săpata), Teleşti (Costeşti), Piteşti (diverse zone din oraş), Curtea de Argeş, Muşăteşti, Râncăciov (Călineşti), Ştefăneşti, Racovița, Țițeşti, Jidova, Câmpulung. Sunt monede imperiale de argint şi bronz emise de aproape toți împărații de la Traian la Aurelian (106-275).

O descoperire deosebită o constituie tezaurul compus din 22 de piese de aur (aurei), emise

---

[510] Iudite Winkler, *Descoperiri de monede antice în Transilvania*, în *Studii şi Cercetări de Numismatică* (S.C.N.), volumul II, 1958, p. 402.

[511] Dumitru Tudor, *Oltenia romană*, ediția a IV-a, Editura Academiei, Bucureşti, 1978, p. 122.

[512] Vasile Christescu, *Le tresor de monnaies de Săpata de Jos et le date du limes romain de la Valachie*, în Istros, I, 1934, p. 73-80.

[513] Bucur Mitrea, *Descoperiri recente de monede antice*, în *Studii şi Cercetări de Istorie Veche* (S.C.I.V.), anul XI, nr. 1, 1960, p. 192.

[514] Flaminiu Mârtzu, Ştefan Trâmbaciu, *Tezaurul de denari romani imperiali de la Câmpulung-Muscel*, în B.S.N.R., LXX-LXXIV, 1976-1980, nr. 124-128, p. 189-208.

[515]Gh. Poenaru-Bordea, Paul I. Dicu, *Monede romane târzii şi bizantine (secolele IV-XI) descoperite pe teritoriul județului Argeş*, în S.C.N., IX, 1989, p. 75-88.

de împăratul Gordian al III-lea (238-244). Tezaurul a ieşit la iveală în Piteşti-Războieni, întâmplător şi se păstrează la B.N.R. - Bucureşti[516].

O altă descoperire însemnată o reprezintă tezaurul de la Sâmbureşti, făcută întâmplător în 1968. Tezaurul compus din 4161 denari şi antoniniani, este unul din cele mai mari descoperite în Dacia, se înşira pe timpul domniei a 21 de împăraţi şi 12 membri ai familiei imperiale de la Vitellius (anul 69) la Gordian al III-lea (240). Tezaurul se află la Muzeul Judeţean Argeş. Comuna Sâmbureşti (actualmente se află în judeţul Olt) se găseşte între cele două limes-uri, în apropiere de castrul de la Săpata de Jos şi prin această localitate se pare că trecea un drum comercial care lega centre dintre aceste linii defensive. Ascunderea acestui tezaur e pusă în legătură cu acutizarea crizei economice şi politice a imperiului, care, la mijlocul sec. al III-lea e provocată de atacuri puternice ale carpilor în vest, iar în nord-est de goţi, carpi, iazigi[517].

Părăsirea Daciei de către romani a avut urmări directe şi imediate asupra circulaţiei monetare. După perioada 271-275, deşi monedele romane nu încetează definitiv să pătrundă la nord de Dunăre, ele se rarefiază. În sec. IV, în vremea lui Constantin cel Mare şi a urmaşilor, se constată o înviorare a circulaţiei monetare.

Moneda romană restabilită devine din nou o monedă care se bucura de răspândire şi dincolo de graniţele romane, la populaţiile obişnuite cu avantajele schimbului marfă-bani, iar în Dacia acest aspect demonstrează existenţa populaţiei locale. În general, majoritatea monedelor din sec. al IV-lea sunt de bronz, asta însemnând că autohtonii le acceptau pentru funcţia lor şi nu pentru valoarea intrinsecă. Descoperiri s-au făcut în fostele centre urbane, în ruinele sau în preajma unor castre. Descoperiri s-au făcut la Piteşti, un tezaur găsit în 1969 cu bronzuri de la Galerius (295-299) la Arcadius (395-402).

La Stârci-Costeşti - Constantius II, Anastasius, la Domneşti - Anastasius, Curtea de Argeş - Maximin, Teleşti-Costeşti - Constantius II, toate din sec. IV-V[518].

Începând cu sec. VI, în teritoriul de la nord de Dunăre îşi face apariţia un nou tip de monedă. Este vorba de moneda imperiului bizantin folosită în tot spaţiul balcano-dunărean.

Descoperirile atestă existenţa unor raporturi economice constante ale românilor cu comunitatea sud-dunăreană şi cu Imperiul Bizantin. S-au găsit monede de bronz la Curtea de Argeş, Albeşti de Argeş, Piteşti, Ştefăneşti, Turceşti-Săpata, Stolnici. Acestea au fost emise de Iustin I, Iustinian, Iustin II, Vasile al II-lea, Constantin al VIII-lea, Roman al III-lea, Constantin al IX-lea, Alexios al III-lea în secolele VI-XIII. În lipsa monedei proprii, până la formarea statului feudal Ţara Românească, au circulat şi alte emisiuni străine descoperite în Argeş. Asprii emişi de regatul de la Târnovo, monede ale oraşului Cattaro[519].

În sec. al XIII-lea şi la începutul sec. XIV va circula o monedă de aur cunoscută sub numele de hyperper emisă de Imperiul Bizantin de la Niceea şi apoi la Constantinopol de primii Paleologi, care va deveni etalon în tranzacţiile comerciale o perioadă. Cu această emisiune, pătrunderea efectivă a monedei bizantine în Ţările Române încetează, cu unele excepţii, menţinându-se în circulaţie emisiunile vechi. O asemenea monedă, emisă de Ioan Vatatses (1222-1254) s-a descoperit la Piteşti, în zona străzii C.A. Rosetti, aflată la Muzeul Judeţean Argeş.

În Ţara Românească, primele monede au fost emise la Curtea de Argeş, sub domnia lui Vladislav Vlaicu, după 1365. Acestea au fost toate de argint şi s-au împărţit după mărime şi greutate în trei nominaluri: ducaţi, dinari şi bani. Baza metrologică a acestor emisiuni era reprezentată de unitatea ponderală numită marcă, în greutate de 210 g de argint, din care se băteau 200 ducaţi sau 300 dinari sau 600 bani.

[516]Ernest Oberländer-Târnoveanu, *Date preliminarii privind tezaurul de aurei de la Gordian al II-lea descoperit la Piteşti*. Comunicare prezentată la sesiunea Muzeului Judeţean Argeş din 27-28 octombrie 1994.
[517] Maria Chiţescu, Eugenia Popescu, *Tezaurul monetar imperial de la Sâmbureşti (jud. Olt)*, în S.C.N., VI, 1975, p. 223-227.
[518] Gh. Poenaru- Bordea, Paul I. Dicu, *op. cit.*, p. 78-81.
[519] Paul I. Dicu, *Vechimea Piteştilor*, Argeş, XIII, nr. 112, 1978, p. 27.

Fig. 211 - Dinar de la Vladislav I Vlaicu, 1365, avers şi revers,
(tezaurul Muzeului Județean Argeş)

Sistemele monetare folosite de Vlaicu au fost două şi anume: ducatul muntean are la origine moneda de argint bătută la Veneția în 1202, denumită inițial *ducat*, apoi *gros* sau *matapan* şi care s-a răspândit în Peninsula Balcanică. A doua monedă, dinarul, era echivalentă cu dinarul unguresc de argint, iar a treia, banul cu obolul unguresc, monedă divizionară, reprezentând o jumătate dintr-un dinar. Se asigura astfel nevoile circulației monetare cât şi legăturile comerciale cu țările sud-dunărene şi cu Transilvania[520].

În această structură, sistemul monetar al Țării Româneşti se menține şi în timpul lui Radu I. Începând cu Dan I nu se mai bate moneda în sistemul groşilor, se vor emite monede în sistemul dinarilor, dar acestea căpătând denumirea de ducați şi bani. Această structură se menține până la sfârşitul sec. al XV-lea când, în vremea lui Basarab Laiotă, se încheie activitatea monetăriei muntene.

Monede de la primii domnitori ai Țării Româneşti s-au descoperit la Curtea de Argeş, Câmpulung, Piteşti. Cea mai bogată activitate monetară o va avea Mircea cel Bătrân care va emite două categorii de ducați împărțiți în mai multe tipuri şi bani. De la acest domnitor, pe lângă monede izolate găsite la Curtea de Argeş, Piteşti, s-au descoperit şi două tezaure. Unul, foarte rar, a fost găsit în urma cercetărilor arheologice efectuate la Mănăstirea Glavacioc în 1977. Pe lângă cei 80 de ducați de la Mircea, emişi în perioada 1396-1418, tezaurul mai cuprindea şi 11 monede bizantine, sferturi de perper, ultimele emisiuni monetare ale Imperiului Bizantin, bătute de Manuel al II-lea Paleologul (1391-1423) şi Ioan al VIII-lea Paleologul (1423-1448), singurele descoperite în România[521].

Un alt depozit monetar de la Mircea a fost descoperit în urma cercetărilor de la biserica fostei mănăstiri Tutana în anul 1987. Aici au fost găsiți 11 ducați bătuți în perioada 1399-1418[522].

Fig. 212 - Ducat de la Mircea cel Bătrân (1396-1418),
avers şi revers, descoperit la Glavacioc,
com. Ştefan cel Mare (tezaurul Muzeului Județean Argeş)

[520] Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului şi precursorii lui*, vol. I, Editura Academiei, 1964, p. 83-84.

[521] Romeo Maschio, Spiridon Cristocea, *Tezaurul de monede medievale româneşti şi bizantine din sec. XIV-XV descoperit la ansamblul feudal Glavacioc, jud. Argeş*, în Cercetări numismatice, Muzeul Național de Istorie, Bucureşti, 1983, p. 69-81.

[522] Idem, *Monede emise de Mircea cel Bătrân, descoperite în biserica fostei mănăstiri Tutana, județul Argeş*, în Argessis, Studii şi comunicări, vol. X, Piteşti, 2001, p. 87-91.

După moartea lui Mircea cel Bătrân, emisiunile monetare s-au rărit, iar ducații bătuți de Basarab Laiotă (1473-1477) sunt ultimele emisiuni regulate ale Țării Româneşti. O asemenea monedă s-a descoperit la biserica din Lereşti în urma cercetărilor arheologice[523]. Alături de monedele locale, pe teritoriul românesc au circulat şi numeroase emisiuni străine. Dintre acestea, în Argeş s-au descoperit dinari ungureşti, în zona de nord a județului, Câmpulung şi Curtea de Argeş. Din sec. XV pătrunde o monedă de argint a Imperiului Otoman, asprul, care devine moneda de cont, mai ales în tranzacțiile funciare. Asemenea monede au fost descoperite în partea de sud Costeşti-Recea.

Încetarea baterii de monedă proprie în Țara Românească a făcut ca, în perioada următoare, mai ales în secolele XVII, XVIII, XIX, până la 1867, să circule aproape exclusiv monede străine. Excepție au făcut unele emisiuni monetare ale lui Mihnea al III-lea în 1658 şi monedele jubiliare ale lui Constantin Brâncoveanu din 1713, baterea lor fiind unul din capetele de acuzare împotriva domnitorului.

Circulația monetară în Țara Românească a fost alimentată de exportul de produse româneşti pe piețele externe. Monedele care circulau sunt numeroase ca tip şi variate ca origine. Avem, în primul rând, monedele turceşti cu circulația cea mai intensă, apoi monede ungureşti, venețiene, austriece, poloneze, olandeze, ruseşti, raguzane.

O monedă de argint care avea să lase o amprentă puternică asupra sistemului monetar folosit în Țările Române a fost talerul olandez de argint bătut în statele Olandei în 1575, având pe avers şi revers un leu. Numiți în olandeză leeuwen-daalders, iar în latină taleri leonis adică taleri cu leul. Prin legăturile comerciale pe care negustorii din Țările de Jos le aveau cu Levantul, talerii-lei au pătruns şi în Țările Române, fiind numiți lei.

În urma ocupării Țărilor de Jos de către habsburgi, la începutul sec. al XVIII-lea, a încetat emisia acestei monede, cantitățile existente în circulație în Țările Române au început să dispară, locul lor fiind luat de talerul austriac, piastrul turcesc. Înlocuirea vechilor lei s-a făcut treptat, iar obiceiul de a raporta prețurile la o unitate de valoare denumită *leu* a persistat. Astfel că fenomenul de transformare a leului în monedă de calcul s-a generalizat spre mijlocul sec. al XVIII-lea. Sub influența otomană leul se diviza în 40 parale sau 120 aspri sau bani tot de calcul.

În Argeş s-au descoperit numeroase tezaure de circulație sau acumulare alcătuite din monede străine, în general în zona drumurilor comerciale, începând din sud şi până în nord:

La Izvoru - depozit format din 9 monede emise în Transilvania şi Polonia sec. XVI-XVII[524]. Deagu - tezaur format din 290 monede turceşti din sec. XVIII-XIX[525]. Recea - tezaur format din 85 monede - taleri emişi de cinci oraşe din Olanda, piaştri Imperiul Otoman, taler Imperiul Romano-German sec. XVI-XVIII. Costeşti - tezaur format din 53 monede emise în Imperiul Otoman, Austria, Rusia, Raguza, Bavaria, Saxonia sec. XVIII-XIX[526]. Țuțuleşti - Suseni - tezaur format din 28 monede emise de Imperiul Otoman, Austria, Raguza - sec. XVIII. Fâlfani - Stolnici - tezaur format din 56 monede sec. XVIII - Imperiul Otoman. Ştefăneşti - tezaur format din 203 monede emise de Imperiul Otoman - sec. XVIII-XIX. Bascov - tezaur format din 22 monede emise în Ungaria sec. XVI. Davideşti - tezaur format din 15 monede emise de Imperiul Otoman, Austria, Raguza - sec. XVIII. Hârtieşti-Vultureşti - tezaur format din 12 monede emise de Imperiul Otoman şi Austria sec. XVIII aflat la Muzeul Județean Argeş şi un alt tezaur aflat la Muzeul Câmpulung format din monede poloneze - sec. XVI. Cotmeana - mănăstire - tezaur format din 114 monede emise de Austria şi Imperiul Otoman (11 de aur) sec. XVIII-XIX. Câmpulung - tezaur format din 60 monede emise de Imperiul Otoman şi Raguza - sec. XVIII. Rucăr - tezaur format din 9 monede emise de Polonia - sec. XVI.

---

523 Flaminiu Mîrțu, *O monedă necunoscută a lui Basarab al II-lea*, în Revista Muzeelor, IV, 1967, 3, p. 272-273.

524 Romeo Maschio, *Tezaurul de monede feudale de la Izvoru, jud. Argeş (sec. XVI-XVII)*, în Argesis, Studii şi comunicări, vol. VII, 1995, p. 53-58.

525 Idem, *Tezaurul monetar descoperit la Deagu, com. Recea, jud. Argeş (sec. XVIII-XIX)*, în Argesis, Studii şi Comunicări, vol. XI, 2002, p. 235-242.

526 Idem, *Tezaurul monetar descoperit la Costeşti, jud. Argeş (sec. XVIII-XIX). Necesitatea înființării sistemului monetar național*, în Argesis, Studii şi Comunicări, vol. XII, 20032, p. 233-240.

Prima încercare de unificare a circulației monetare din Țara Românească şi Moldova a fost făcută în perioada 1771-1774. La Sadagura, lângă Cernăuți, administrația rusă, în timpul războiului ruso-turc din 1769-1774, având nevoie de monedă măruntă, a înființat o monetărie unde s-a bătut o mare cantitate de piese de bronz (5.000.000) pe aversul lor apărând stemele alăturate ale Țările Române. Acestea s-au răspândit în Muntenia, piese răzlețe fiind descoperite şi în Argeş.

O nouă acțiune de reglementare a circulației monetare a fost efectuată prin Regulamentul Organic. Acesta a adoptat bimetalismul cu raportul între aur şi argint fixat de stat, de 1/14.

Ca etalon pentru aur a fost ales ducatul (galbenul) olandez de 3,49 g şi 900‰ titlu, iar pentru argint s-a stabilit moneda austriacă de 20 crăițari - zwanziger (sfanț) în greutate de 6,68 g şi 583‰ titlu.

Ambele monede erau evaluate în lei de calcul: ducatul echivala la 31,50 lei, iar 20 creițari 2,25 lei. Cursurile celorlalte monede străine se stabileau în lei de calcul, în funcție de raportul de valoare față de monedele etalon.

Deşi prețurile erau exprimate în lei de calcul, plățile se făceau cu ajutorul diverselor monede aflate în circulație care aveau un curs fluctuant. Dezordinea monetară era amplificată de lipsa unui sistem monetar național şi de aflarea în uz în Principate între 60 şi 80 de tipuri de monede diferite care creau un adevărat „haos monetar“.

Pentru remedierea situației, deşi s-au încercat unele soluții, acestea au rămas fără efect în condițiile circulației paralele a numeroase monede fără valoare proprie şi a operațiilor speculative care contribuiau la deprecierea leului de calcul.

Rezolvarea acestei situații nu se putea realiza decât prin monetizarea leului, moment care s-a produs prin adoptarea Legii de înființare a sistemului monetar național din 22 aprilie/4 mai 1867, care stabilea leul ca unitate a sistemului monetar al României, împărțit în 100 de bani[527]. Această lege a creat primul sistem monetar al României, introducând sistemul zecimal, vechi deziderat, punându-se astfel capăt împărțirii în 40 de subdiviziuni a leului de calcul. S-a lichidat caracterul neorganizat şi eterogen al circulație monetare, sistemul monetar național reprezentând o manifestare de seamă de transformare a României într-un stat modern, orientat spre occidentul Europei.

Activitatea de creditare

Atestat documentar prin actul emis la 20 mai 1388 de către Mircea cel Bătrân, Piteştiul este situat în partea central-sudică a României, la confluența râului Argeş cu Râul Doamnei, dezvoltându-se de-a lungul vremii într-o regiune naturală complexă, la întretăierea unor vechi drumuri comerciale şi căi de comunicație care asigurau legătura între estul şi vestul Țării Româneşti, între aceasta şi Transilvania, între Europa Centrală şi Peninsula Balcanică.

Primele informații despre activitatea bancară din oraş (rezultate din Anuarul oraşului Piteşti din anul 1936), arată că în anii care au precedat războiul în Piteşti au existat 15 unități bancare şi de credit: Banca Populară, Banca - Piteşti, Banca Populară „Albina”, Creditul Argeşului, Creditul Comercial, Creditul Muncii, Banca Țărănească „Trivalea”, Banca Comerțului şi Industriei, Banca Populară „Perseverența”, Banca Pensionarilor Publici, Banca Populară „Furnica”, Banca „Argeşul”, Banca „Munții Coți”, Banca „Sindicatul Viticol” şi Federala Argeş a băncilor populare. La acestea se adaugă Agenția Piteşti a Băncii Naționale a României.

În fostele județe istorice Argeş şi Muşcel, în anul 1931, s-au înregistrat 233 de unități bancare. În anexa nr.1 sunt prezentate aceste bănci, respectiv denumirea, emblema, obiectul de activitate, sediul şi anul începerii activității.528

Legea de înființare a Băncii Naționale, din 11 aprilie 1880, prevedea înființarea de sucursale şi agenții în principalele oraşe ale țării şi în primul rând în reşedințele de județe.

---

[527] Costin C. Kirițescu, *op. cit.*, p. 165-166.

[528] Teodor Mavrodin, Ion Căpățână, Sorin Vişinescu – *Camera de Comerț şi Industrie în istoria economiei argeşene*, 1864 - 1949, 1990 - 2000, Editura Tiparg, Piteşti, 2000, p.159-268.

Agenția Pitești a luat ființă în anul 1893, când Banca Națională a României a cumpărat un local în centrul orașului. Pregătirile funcționării s-au încheiat în același an, astfel că agenția putea să înceapă activitatea la 1 ianuarie 1894.

Actul de vânzare-cumpărare a fost încheiat în data de 30 iunie 1893 între avocatul Nicolae Dimancea, în calitate de vânzător, și Banca Națională a Romăiei, reprezentată de N. Ștefănescu, subsecretarul general al Băncii, împuternicit în acest sens de guvernatorul de atunci, Theodor Gheorghe Rosetti. Suma tranzacției a fost 65.000 de lei, iar astăzi, în acel imobil (refăcut) funcționează grădinița de copii nr. 4.

Primul conducător al Agenției Argeș a fost Grigore T. Coandă care a îndeplinit funcția de agent. Pe parcursul vieții (1868-1945), Grigore T. Coandă s-a dovedit a fi o personalitate marcantă în domeniul financiar-bancar, devenind apoi un important om politic, primar, deputat. În anexa nr. 2 redăm câteva date din biografia extrem de interesantă a acestei personalități.*529

În anul 1927, Agenția Pitești, odată cu dezvoltarea activității, a cumpărat încă două imobile: unul situat în b-dul Elisabeta (b-dul Republicii de astăzi), de la generalul Gheorghe Mironescu și Aretia Hagiescu, în valoare de 500.000 de lei, cu teren aferent pe care astăzi funcționează Agenția Argeș, iar celălalt imobil, în valoare de 1.650.000 de lei, a fost cumpărat de maiorul I. Grigore Dumitrescu și utilizat inițial pentru locuințele salariaților agenției. În aceste două tranzacții, Agenția Pitești a fost reprezentată de Gheorghe Lungu – locțiitor de director.

La acea dată, economia reală a Piteștiului, sprijinită de sectorul bancar de mai sus, era alcătuită din:

a) fabrici: 1 de tani (din coajă de copaci), 2 de postav, 3 de pălării, 6 de griș, arpacaș și făină, 1 moară cu aburi, 1 de frânghii;

b) ateliere meșteșugărești: 3 argintari, 3 armurieri, 1 bazalt artificial și ceramică, 2 boiangii, 4 croitori, 6 cizmari - pantofari, 6 curelari, 2 cuțitari, 3 giuvaergii, 12 lumânărari, 2 pielari, 2 frizeri;

c) unități comerciale: 12 agenții comisionari-cereale, 27 băcani, 3 birtași și 10 cârciumari, 11 brutari, 2 depouri de făină, 6 cafenele, 7 cofetari, 2 măcelari, 5 bogasieri, 9 brașoveni, 4 magazine haine bărbătești, 2 de încălțăminte, 5 de porțelanuri, sticlărie și cristale, 1 magazin de vopseluri, 13 magazine de manufactură, 6 hoteluri, 3 librării.

d) alte unități: 3 birouri de arhitecți și 5 de ingineri, 3 agenți de asiguarare, 1 agenție de comisionari bancari și de asigurări. În oraș locuiau 31 de mari proprietari funciari și de alte bunuri.

Activitatea agenției a fost verificată, în acest prim an de lucru, după fiecare trimestru, de către Banca Națională a României, delegând de fiecare dată câte doi inspectori.

Bugetul agenției, primit de la Banca Națională a României, se compunea din următoarele capitole: *Salarii și diverse 7.800 lei; drepturi de presență 1.000 lei; indemnisarea casierului 200 lei; cheltuieli de biurou 200 lei; imposite 200; abonamente la ziare 100; încălzit și iluminat 500; part de scrisori, de bani, telegrame 600; cheltuieli de întreținerea imobilului și a mobilierului 250; asigurarea 50.*

Personalul agenției se compunea din: agent, contabil, casier-încasator și servitor.

Din cele arătate se poate desprinde concluzia că:

1. Economia Piteștiului din acea vreme era într-o continuă dezvoltare, iar sistemul bancar era reprezentat printr-un număr mare de bănci.

2. Numărul mare de bănci presupunea o concurență acerbă, reflectată nu numai în produse și servicii bancare de calitate, dar și o monitorizare permanentă a acestora, prin bugetele de venituri și cheltuieli (costuri mici, număr mic de personal).

În cursul anului 1895, B.N.R. a efectuat lucrări „de construcție și amenajări la imobilele din Buzău, Pitești, Focșani, Bârlad, Turnu-Severin”, în valoare de 109.576 de lei, iar în anul următor s-au făcut lucrări de extinderi și de reparații la diferite sedii, inclusiv la Pitești.

Pentru a putea funcționa, agenția a fost dotată cu următoarele: la 12 ianuarie 1894 a primit o casă de fier, marca „Ratner”, cu dimensiunile 1,80x0,75x0,67, înregistrată la valoarea de 1175 de lei; pe 12 aprilie a primit 12 etajere de stejar, montate în „tezaurul vechi”, achiziționate de la E.

[529] *Magazin storic*, nr.12, decembrie 2007, p.59.

Hoffer din Piteşti; pe 1 iulie a fost dotată cu o uşă de fier, montată la „tezaurul vechi"; pe 26 septembrie a cumpărat „o tavă dreptunghiulară pentru servit".

În perioada 1915-1925 a primit de la centrală: o pendulă de perete, „cele necesare pentru dotarea unei camere de locuit pentru gardian", 17 scaune (dintre care 5 vieneze, galbene), lămpi electrice, firme de marmură, birou, 2 fotolii, masă pentru arhivă şi alta pentru cântărit saci, 3 dulapuri, tablourile regelui Ferdinand şi ale reginei Maria, 2 covoare.

În perioada 1926-1934 a fos dotată şi cu alte obiecte necesare activităţii: birouri şi pupitre, casă de bani, mărci cu B.N.R. 45, ceas de control „Buck Original" în toc de piele cu patru casete, cântar „Fargo" pentru 30 kg, cu două platane de alamă „Bessanson", maşină „Remington" cu carul mare, maşină de calculat „Walter", lustre, lămpi, 2 maşini de reprodus „Divagraph", birouri, mese, scaune, fotolii, bănci, cuiere, covoare. Mai apoi s-au mai primit: maşină de reprodus „Markoprintz", stelaje pentru tezaur şi arhivă, alte maşini de scris „Remington", maşină de calculat „Facit", 2 serviete de piele, presă, perforatoare, „plătit - încasat", maşină de numărat monedele, cântare de precizie, barometru, termometre de interior şi exterior, maşină automată de numerotat „Universal", precum şi diferite obiecte şi unelte pentru birouri şi întreţinerea imobilului.

Sucursalele şi agenţiile erau controlate anual de către inspectori ai B.N.R. care făceau rapoarte cu privire la starea sediului şi activitatea desfăşurată de către funcţionari. În finalul rapoartelor, dacă era cazul, făceau recomandări Consiliului General în vederea elimănării aspectelor negative.

Pentru buna desfăşurare a activităţii în teritoriu, Consiliul de administraţie a întocmit lista oraşelor arondate sucursalelor şi agenţilor, existente la 2 decembrie 1897, pe care a difuzat-o în ţară. Agenţiei Piteşti i-a fost arondat oraşul Curtea de Argeş, dar şi Câmpulung Muşcel, fiindcă nu se înfiinţase încă o agenţie în acest judeţ.

Începând cu anul 1899, statul de personal al agenţiilor se compunea din: agent contabil, ajutor contabil, ţiitor de registre, casier, servitor. Cele din Piteşti şi Turnu Măgurele erau încadrate cu agent, contabil, casier, rândaş.

Criza economică din anul 1899 şi-a pus amprenta pe activitatea bancară şi cu greu s-a intrat în normal. Anul 1901, prin recoltele sale bune de grâu şi porumb, a dus la un echilibru economic, iar beneficiile realizate din scont au crescut. Agenţia Piteşti, din acest punct de vedere, s-a plasat la mijloc între cele 17 înfiinţate.

În anul 1905, B.N.R. a hotărât să înfiinţeze şi ultimele patru agenţii la Câmpulung Muşcel, Călaraşi, Huşi, Vaslui, fixându-le bugetul de cheltuieli 1906.

Agenţia Câmpulung a început să funcţioneze în anul 1906, într-un local cumpărat de B.N.R. în anul 1905. Statul de personal era acelaşi ca la celelalte: agent, contabil, casier, uşier, rândaş.

Pentru anul 1908, Agenţia Piteşti a primit din bugetul de cheltuieli al B.N.R. suma de 24.245, iar Agenţia Câmpulung 20.745 de lei.

Începând cu anul 1911, conducătorii agenţiilor s-au numit directori.

Activitatea bancară a fost îngreunată în timpul Primului Război Mondial, aceasta reducându-se, iar unele agenţii chiar au încetat să mai funcţioneze, aşa cum a fost cazul Agenţiei Turnu Măgurele, valorile ei fiind aduse la Agenţia-Piteşti. Însăşi Centrala şi-a mutat reşedinţa la Iaşi, acolo unde se afla şi Guvernul. Cu toate acestea, cele două agenţii din Piteşti şi Câmpulung au avut beneficii nete în perioada 1914-1919.

După război, ţara s-a confruntat cu mari greutăţi: distrugeri de război, inflaţie, instabilitate monetară, scăderea producţiei agricole. Toate acestea au influenţat negativ întregul sistem bancar, implicit şi activitatea celor două agenţii.

Pentru unificarea monetară pe teritoriul României Întregite s-a hotărât retragerea din circulaţie a coroanelor şi rublelor, agenţiile şi sucursalele trebuind să le înainteze la centrală, acţiune care a presupus multă muncă şi profesionalism. Iată ce raporta directorul Agenţiei Câmpulung guvernatorului B.N.R., la 5 octombrie 1920, printre altele: „În urma dispoziţiunii dumneavoastră de a face publicaţiuni prin gazetele locale pentru schimbul coroanelor şi întrucât în oraşul nostru nu apar gazete, am intervenit la Prefectura judeţului Muşcel care a dat o telegramă telefonată circulară prin administraţiile de plăşi, tuturor comunelor rurale, obligându-le să aducă la cunoştinţă publicului

prin sunete de goarne, termenele şi locul unde se face schimbul coroanelor. Comunele rurale s-au mulţumit numai să afişeze ordinul primit în uşa Primăriei, fără alte încunoştinţări, astfel că posesorii de coroane au fost informaţi din svon public şi din gazetele ce sosesc la sate. Din această cauză, unii săteni s-au prezentat la declaraţiune abia în ultimele zile ale termenului fixat".

În zilele de 28 şi 29 martie 1931, Agenţia-Piteşti a fost verificată de către inspectorul general B. Alevra care, în raportul către guvernator, a făcut o analiză amplă asupra activităţii agenţiei, sistemului bancar din judeţul Argeş, precum şi a situaţiei economice a judeţului.

Referitor la clădirea agenţiei, acesta consemnează:*Un imobil cu totul vechi şi necorespunzător cerinţelor sediului, cu lipsuri de primă ordine. Pereţii cu crăpături pronunţate, duşumele roase: are nevoie de multe reparaţii, ceea ce acum produce o rea impresie tuturor celor ce o frecventează. Clădirea cât mai curând a unui imobil corespunzător aici este o necesitate de îndeplinit neîntârziat din toate punctele de vedere,* lucru ce s-a şi realizat. La 31 octombrie 1933, agenţia consemnează într-un raport către centrală: *Mutarea localului de operaţiuni în noul imobil ce se amenajează pentru scopul acesta constituie un fapt important, care va influenţa în acelaşi timp simţitor unele capitole ale contului „Cheltuieli de administraţie" pe anul 1934, faţă de 1933 când cheltuielile se făceau cu administrarea unui imobil vechi şi neîncăpător în care mai lucrăm şi astăzi.*

Informaţiile cuprinse în raport privitoare la economia judeţului sunt foarte interesante, ele explicând nivelul activităţii agenţiei. Raportul se referă şi la băncile care existau în judeţul Argeş şi la activitatea fiecăreia în parte.

Multe documente aflate în fondul arhivistic al B.N.R., Sucursala - Piteşti, şi fondul arhivistic al Agenţiei - Câmpulung, care se găsesc în depozitele Arhivelor Naţionale - Serviciul judeţului Argeş - cuprind informaţii însemnate despre activitatea celor două agenţii, cu precădere după anul 1930.

Sucursalele şi agenţiile au pus în practică politica B.N.R., orientată spre susţinerea şi dezvoltarea activităţilor economice.

În funcţie de creşterea volumului activităţilor, agenţiile de gradul al II-lea erau trecute la gradul I. La 26 iulie 1933, mai multe agenţii, printre care şi Agenţia-Piteşti, au fost trecute la gradul I, iar din anul 1946, aceasta a fost trecută în rândul sucursalelor. De altfel, toate agenţiile din capitalele de judeţe, începând cu anul 1948, au fost numite sucursale.

Instaurarea regimului comunist, la 6 martie 1945, a făcut ca independenţa Băncii Naţionale a României, încetul cu încetul, să fie influenţată de politic. De altfel, la 31 decembrie 1946, s-a produs etatizarea B.N.R., „act prin care au fost blocate toate depozitele bancare ale unităţilor economice particulare şi ale persoanelor fizice", iar prin Decretul 197 din 13 august 1948, toate instituţiile de credit au fost naţionalizate, capitalurile şi clădirile băncilor fiind trecute din proprietate privată în cea a statului.

Perioada 1948 – 1989

Conform raportului trimestrial, intitulat „Salariaţi şi salarii", elaborat de Comitetul de Stat al Planificării şi Institutul Central de Statistică în anul 1950, Banca de Stat - Piteşti se afla pe strada Şerban- Vodă, nr.80, având ca obiect de activitate „comerţul de bancă". Banca era reprezentată, prin semnătură, de către directorul Gheorghe C. Iorgulescu şi de contabilul şef - Mircea C. Popescu. Din conducerea băncii mai făceau parte doi directori adjuncţi: I. Marinescu şi Constantin Onofrei.

La acea dată, banca deţinea un număr de 10 agenţii conduse de directori, după cum urmează:

Agenţia din Curtea de Argeş - director: Gheorghe Ioniţă;
Agenţia din Teiu Vale - director: Dumitru Ţepuru;
Agenţia din Costeşti - director: Dumitru Ionescu;
Agenţia din Ţiţeşti - director: Constantin Vasile;
Agenţia din Recea - director: Gheorghe Fianu;

Agenția din Stolnici - director: Radu Nicolae;
Agenția din Cuca - director: Gheorghe Panțurescu;
Agenția din Stoiceni - director: Gheorghe Bogulescu;
Agenția din Șuici - director: Petre Crețu;
Agenția din Merișani - director: Florin Stăncescu.

Numărul mediu scriptic de salariați la sfârşitul anului 1950 era de 183 de persoane pe următoarea structură:
- Muncitori: 5.
- Personal de conducere: 12.
- Personal de execuție: 132.
- Personal de serviciu: 17.
- Paznici şi pompieri: 15.
- Personal din serviciile social-culturale: 2.

Din punct de vedere al schemei organizatorice, în anul 1950, Sucursala Piteşti era structurată pe 14 compartimente (secții), conduse de şefi de secție, astfel:
- Secția „Plan" – Gheorghe Constantinescu.
- Secția „Credite Industriale" – Vasile Pană.
- Secția „Credite Agricole şi Cooperatiste" – Gheorghe Muşat.
- Secția „Credite Circulante şi Diverse" – Vasile Chioreanu.
- „Corpul de îndrumare şi control" – Dimitrie Tănăsescu – inspector coordonator.
- „Biroul juridic de urmărire" – avocat Pompiliu Ştefănescu.
- Secția „Tezaur" – Țața Ion.
- Secția „Casierie" – Gheorghe Blejan – casier înacasator.
- „Oficiul pentru încasare impozite – Piteşti", condus de Ioan Gărdescu – contabil.
- Secția „Trezorerie" – Dimitrie Lelescu.
- „Secția Viramente" – Sevastița Nicolescu.
- „Secția Ordonanțare" – Ionel Ionescu.
- „Secția Contabilitate" – Jean Panlomei.
- „Secția Secretariat" – Eugeniu Nicolaescu.

Din analiza corespondenței dintre Sucursala - Piteşti şi centrala B.N.R. din anul 1950, s-au găsit o serie de circulare emise de direcția de specialitate din cadrul Centralei, în special pe linie de credite, din care exemplificăm:

- Circulara 315346/1 iunie 1950 – cu privire la acordarea de credite întreprinderilor industriale cu activitate continuă şi sezonieră din cota de amortisment de 35%;

- Circulara 315348/1 iunie 1950 – emisă de „Direcția Planificări" – „Sectorul Documentare şi Planificare a Creditelor", cuprinzând instrucțiuni cu privire la acordarea de credite întreprinderilor, aparținând Statului Popular;

- Circulara 5457/2 iunie 1950 – emisă de „Direcția Creditelor Industriale", privind acordarea de credite pe mărfuri în expediție.

Temeinic ancorate în politica de partid şi de stat a acelor vremuri, aceste circulare aveau un numitor comun în ceea ce priveşte structura lor, respectiv planificarea creditelor, acordarea şi garantarea lor pe baza planului de stat aprobat.

În toate cazurile, propunerile de plan de credite se transmiteau de către întreprinderi ministerelor tutelare, pe baza planului de activitate, iar după ce erau „examinate de comisiile din Centrala Băncii Naționale a României", aceasta din urmă comunica „plafoane de credit rambursare" sucursalelor din teritoriu care le urmăreau în execuție. Pe lângă aceste circulare privind activități de creditare, în acea perioadă, au fost emise de Centrala Băncii Naționale a României şi alte precizări privitoare la planul de casă, decontări, plata salariilor etc.

Privind retrospectiv şi cu mult amuzament, astăzi, aş vrea să menţionez că în acea perioadă o importanţă „deosebită", la nivel de sucursale, o avea reprezentantul de la „Cadre, Administrativ". Acesta, probabil, călăuzit de „avânturi revoluţionare", intra deseori în conflict cu directorii de sucursale. Amploarea acestor conflicte din teritoriu a determinat probabil, ca „Direcţia Cadrelor" din centrala B.N.R. să emită o circulară (197397/24.05.1950) din care spicuim:*Conducerea Băncii a fost sesizată că în unele sucursale, raporturile dintre responsabilul de Cadre, Administrativ şi directorul de sucursală nu se desfăşoară sub semnul unei colaborări tovărăşeşti, atât prin amestecul direct în probleme pur tehnice bancare, cât şi prin substituirea în atribuţiuni administrative ale conducătorului sucursalei de către responsabilul de cadre (...). În concluzie se atrage, din nou, atenţia tovarăşului responsabil de cadre să se conformeze instrucţiunilor şi măsurilor date de Direcţia Cadrelor prin care le-au fost trasate obiective precise în munca lor şi să nu depăşească aceste obiective şi atribuţiuni, prin amestec în atribuţiunile pe care le au directorii de sucursală.* Circulara este semnată din partea Centralei B.N.R. de directorul cadrelor Ion Opaschi şi de şeful secţiei Marin Avram. Am dat acest exemplu, întrucât astfel de animozităţi între cei sus-menţionaţi au avut loc într-o lungă perioadă de timp.

În urma reorganizării administrativ-teritoriale, din anul 1990, Banca de stat - Piteşti a devenit sucursala Regională - Piteşti a Băncii Naţionale a României şi cuprindea un număr de 378 salariaţi pe următoarele unităţi teritoriale:

- Sucursala Regională tip II-Piteşti	- 136 de salariaţi
- Filiala tip I - Câmpulung	- 92 de salariaţi
- Filiala tip II – Slatina	- 63 de salariaţi
- Filiala tip II B - Curtea de Argeş	- 24 de salariaţi
- Filiala - Goleşti	- 20 de salariaţi
- Filiala - Topoloveni	- 12 de salariaţi
- Filiala tip II C - Costeşti	- 18 de salariaţi
- Filiala tip II C - Gura Boului	- 13 de salariaţi
Total	378 de salariaţi

În anii 1950 şi 1951, sucursala a fost condusă de directorul Gheorghe Iorgulescu, împreună cu doi directori adjuncţi, Dumitru Tănăsescu şi Ion Dinu.

Fiecare filială avea la rândul său în subordine un anumit număr de agenţii, în funcţie de care se stabilea şi tipul de filială, astfel:

- Filiala tip I - Câmpulung, cu agenţiile: Stâlpeni - Livezeni, Dragoslavele, Cetăţeni;
- Filiala tip II - Slatina, cu agenţiile: Piatra - Olt, Potcoava;
- Filiala tip II - Curtea de Argeş, cu agenţia- Domneşti;
- Filiala tip II C- Costeşti, cu agenţiile- Recea şi Stolnici;
- Filiala tip II C - Gura Boului, cu agenţia - Tătuleşti.

Iniţial, unele din aceste filiale au purat numele de sucursale raionale (Sucursala Raională - Topoloveni, sucursala Raională - Curtea de Argeş, Sucursala Raională - Costeşti, Sucursala Raională - Gura Boului – (Vedea).

Anual, activitatea acestor filiale era supusă controlului „*Colectivului revizorilor contabili şi revizorilor administrativi*", compartiment individualizat în schema sucursalei, fiind alcătuit din 2 revizori (Vasile Burciu şi Benone Popa) şi 2 inspectori administrativi (Alexandru Anastasiu şi Ilie Nicolici).

În anul 1952, odată cu reducerea numărului de regiuni de la 28 la 18, s-a efectuat o nouă reorganizare a B.N.R. Astfel, prin circulara Centralei B.N.R., nr. 402192/26.06.1952, s-a aprobat tehnica de lucru privind această reorganizare referitoare la:

- sucursalele regionale desfiinţate;
- sucursalele regionale care preluau atribuţiile sucursalelor regionale desfiinţate;
- lichidarea operaţiunilor între sedii în urma raionării din 1950.

De asemenea, Centrala B.N.R. – Direcţia Organizare a emis Circulara nr. 433147/26.06.1952 cu privire la:

a) transformări de agenţii în filiale;
b) înfiinţări de filiale regionale;
c) transformări de filiale în agenţii.

Conform acestei circulare, semnate din partea Centralei Băncii Naţionale a României de vicepreşedintele E. Vinea, „filialele regionale Râmnicu Vâlcea, Brezoi, Drăgăşani, Horezu, din fosta regiune Vâlcea, împreună cu agenţiile lor, trec la Piteşti, iar în cadrul regiunii Piteşti s-a înfiinţat filiala raională Băbeni-Bistriţa, cu reşedinţa la Băbeni-Bistriţa, în locul actualei agenţii.

Schema de încadrare a salariaţilor de la unităţile B.N.R.P.R. din Regiunea Piteşti cuprindea 531 de salariaţi, repartizaţi pe servicii şi încadraţi pe categorii de salarizare la sucursale, filiale şi agenţii (în total 26 de agenţii bancare), astfel:

1. Sucursala Regională tip I - Piteşti
2. Filiala Raională tip II - Piteşti
3. Filiala Raională tip II - Rm. Vâlcea
4. Filiala Raională tip III -Câmpulung
5. Filiala Raională tip III -Slatina
6. Filiala Raională tip III -Drăgăşani
7. Filiala Raională tip IV -Băbeni-Bistriţa
8. Filiala Raională tip IV -Brezoi
9. Filiala Raională tip IV -Costeşti
10. Filiala Raională tip IV -Curtea de Argeş
11. Filiala Raională tip IV -Găeşti
12. Filiala Raională tip IV -Gura Boului (Vedea)
13. Filiala Raională tip IV -Horezu
14. Filiala Raională tip IV -Topoloveni
15. Agenţia - Călimăneşti
16. Agenţia - Cetăţeni
17. Agenţia - Domneşti
18. Agenţia - Govora
19. Agenţia - Olăneşti
20. Agenţia - Piatra Olt
21. Agenţia - Potcoava
22. Agenţia - Recea
23. Agenţia - Rucăr
24. Agenţia - Stâlpeni
25. Agenţia - Stolnici
26. Agenţia - Tătuleşti.

Conducerea Sucursala Regionalei tip I - Piteşti era asigurată de Gheorghe Iorgulescu – director, Ion Din – director adjunct şi Mandache Dragu – director adjunct.

La Filiala Raională tip III - Drăgăşani, la poziţia 239, îl regăsim pe Constantin Isărescu (tatăl guvernatorului de mai târziu), în funcţia de inspector-şef.

Dintre circularele emise de Centrala Băncii Naţionale a României, în anul 1952, mai amintim:

a) Circulara nr. 8478/10.07.1952 privind deschiderea conturilor pentru construcţii de locuinţe individuale la B.N.R. La numai câţiva ani de la naţionalizare, spiritul proprietăţii private probabil că era încă dezvoltat, astfel că prin H.C.M. nr. 758 (publicat în Buletinul Oficial nr. 80/25.07.1951) s-a hotărât ca Banca de Credit pentru investiţii să poată acorda muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor şi

funcționarilor din întreprinderile şi organizațiile economice de stat credite individuale învaloare de până la 15 000 de lei, cu o dobândă de 1,5%, în scopul construirii de case de locuit pentru folosința lor şi a familiilor lor. Creditele acordate se puneau la dispoziția beneficiarilor prin intermediul întreprinderii sau organizației de stat la care lucrau, virându-se banii de către Banca de Credit pentru Investiții într-un cont special al întreprinderii deschis la Banca de Stat. Din păcate, acest H.C.M. a fost abrogat după o scurtă perioadă de timp.

b) Circulara nr. 8950/28.07.1952 cu privire la compensarea simultană din creditele de circulație la care au participat întreprinderile şi organizațiile economice de stat care aveau conturi deschise la Banca de Stat, precum şi întreprinderile sovieto-române cu conturi deschise fie la Banca Sovieto-Română, fie la Banca de Stat, care la 15 august 1952 au documente de plată restante.

Anul 1953 regăseşte B.N.R.- Sucursala Regională - Piteşti în aceeaşi structură de organizare ca în anul precedent, la conducerea sucursalei aflându-se directorul adjunct Ion Elefterescu, postul de director fiind vacant. Pe parcursul acestui an, în afara circularelor emise de Centrala B.N.R. privind activitatea operațională a băncii, au mai fost emise două circulare privind constituirea unor colective de invenții şi inovații (circulara nr. 376407 / 10. 07. 1953) pentru stimularea inițiativei creatoare a maselor de lucrători din unitățile Băncii şi introducerea unei condici de reclamațiuni (Circulara nr.108617/03.09.1953) la nivelul fiecărei sucursale şi unități operative de lucru, circulară care a fost valabilă până în anul 1990.

Redăm mai jos câteva pasaje mai importante din aceste două circulare astfel:

- Circualra nr. 376407/10.07.1953: „în conformitate cu art. 20 din Regulamentul de aplicare al HCM nr. 943/1950 a fost constituit la Centrala Băncii Colectivul de Inovații cu sarcina de a analiza propunerile de invenții, inovații şi raționalizări făcute de lucrătorii din unitățile Băncii de Stat, atât în ceea ce priveşte problemele tehnice, cât şi cele administrative. Pentru stimularea inițiativei creatoare a maselor de lucrători din unitățile Băncii, în ceea ce priveşte invențiile, inovațiile şi raționalizările, se va constitui în cadrul fiecărei filiale a Băncii de Stat câte un colectiv de inovații compus din: directorul filialei, contabilul-şef şi un inovator sau un lucrător fruntaş cunoscător al problemelor operative bancare".
- Circulara nr. 108617/03.09.1953 priveşte condica de reclamațiuni: „Pentru înlăturarea deficiențelor din munca bancară şi asigurarea deservirii în cât mai bune condițiuni a clienților, fiecare unitate operativă a Băncii va înființa, cu începere de la 15 septembrie 1953, câte o condică de reclamațiuni. Condica de reclamațiuni va fi ținută la dispoziția clienților la Divizia I Operativă. În fiecare sală de operațiuni se va pune câte un aviz cu indicația „Condica de reclamațiuni se află la Divizia I Operativă". În afară de această condică de reclamațiuni care stă la dispoziția publicului, fiecare unitate a Băncii va mai ține o condică internă, în care vor fi trecute reclamațiunile primite prin corespondență. Aceste condici vor fi examinate zilnic de către Directorul unității, care va urmări modul de rezolvare a fiecărei reclamațiuni, stabilirea răspunderilor şi expedierea la timp a răspunsurilor (termen maxim 3 zile)".

Începând cu anul 1956 până în 1990, director al sucursalei a fost, în diferite perioade, Nicolae Hirizan, iar directori adjuncți: Aurel Ionescu, Benone Popa, Gheorghe Busuioceanu, Gheorghe Ionescu şi Marin Treapăt.

În perioada 1948-1990, sistemul bancar a fost reprezentat la nivelul municipiului nostru de trei bănci cu capital de stat: Banca Națională a Republicii Socialiste Române – Sucursala Argeş, Banca de Investiții (actualmente Banca Română de Dezvoltare – Group Societe Generale) şi Banca Agricolă (actualmente Reiffeisen Bank). La acestea se adaugă Casa de Economii şi Consemnațiuni, în special pentru operațiuni de economisire a persoanelor fizice.

În contextul economic al regimului socialist, Băncii Naționale a Republicii Socialiste România îi reveneau atribuții complexe, nelimitându-se strict la activități bancare. Astfel, Sucursala Argeş, prin serviciile de inspecție, desfăşura verificări pe linia modalității de calcul şi colectare a veniturilor statului, a dimensionării fondului de salarii în funcție de planurile stabilite pentru întreprinderile economice, asumându-şi rolul de reprezentant al statului în relațiile cu întreprinderile.

Deşi erau temeinic ancorate în politica de partid şi de stat a acelor vremuri, totuşi putem afirma că, prin activităţile lor, aceste bănci au susţinut sectoarele economiei reale a municipiului nostru, atât prin creditele acordate, cât şi prin celelalte operaţiuni bancare efectuate, ţinând cont şi de faptul că aproape toate ramurile economiei naţionale aveau corespondenţă în municipiul Piteşti (chimie-petrochimie, construcţii de maşini, utilaje, industria lemnului, mobilă, construcţii, încălţăminte, confecţii, stofe, articole de cauciuc, motoare electrice, exploatări miniere, cooperaţie meşteşugărească şi de consum, industria alimentară, comerţ).

Faptele au confirmat că, sprijinit de sectorul bancar, Piteştiul, la finele anului 1989, era unul dintre municipiile cele mai dezvoltate din punct de vedere economic.

După 1990, odată cu trecerea la economia de piaţă, sistemul bancar a cunoscut o transformare radicală, constituindu-se pe două trepte organizatorice, respectiv Banca Naţională a României, cu obiectivul său principal – stabilitatea preţurilor – şi băncile comerciale implicate direct în activitatea de creditare şi prestări de servicii pentru clienţii lor.

În îndeplinirea atribuţiilor sale, Banca Naţională a României a beneficiat de suportul unei reţele teritoriale situate în zone cu grad ridicat de bancarizare.

Sucursala Argeş a Băncii Naţionale a României, în acea perioadă, a fost implicată direct în activitatea de creditare şi prestări de servicii către clienţi, persoane fizice şi juridice. În anul 1990 au fost puse bazele economiei libere prin încurajarea iniţiativei private, sucursala fiind prima unitate bancară din judeţul Argeş care s-a implicat în creditarea întreprinzătorilor particulari. În acel an, conducerea a fost asigurată de Bădescu Ion în calitate de director şi de Treapăt Marin în calitate de director adjunct.

Începând cu 1 ianuarie 1991, odată cu înfiinţarea Băncii Comerciale Române şi preluarea operaţiunilor comerciale de către aceasta, Banca Naţională a României revine la funcţia sa specifică de bancă centrală. În plan legislativ, acest proces a fost consacrat prin cele două legi de referinţă, respectiv Legea nr. 33/1991 privind activitatea bancară şi Legea 34/1991 privind statutul Băncii Naţionale a României.

În aceste condiţii, Sucursalei Argeş i-au revenit atribuţii pe linia decontărilor intrabancare, operaţiuni de tezaur şi casierie pentru băncile comerciale din judeţ (acestea realizându-se în cadrul sucursalei până în anul 2003), tranzacţii cu aur şi valută şi ulterior operaţiuni de control a activităţii valutare realizate de bănci şi agenţi economici, precum şi supraveghere bancară a activităţii desfăşurate de băncile comerciale din judeţele Argeş şi Vâlcea.

Până în anul 1995, conducerea sucursalei a fost asigurată de Ion Bădescu, în calitate de director, şi Dan Bogoi, în calitate de director adjunct, iar începând cu 1996 şi până în prezent (2012), de Dan Bogoi, în calitate de director.

Începând cu anul 2011, ca urmare a reorganizării şi restructurării Băncii Naţionale a României, Sucursala Argeş a fost transformată în Agenţie cu un număr de 24 de salariaţi, după cum urmează:

Nr.	Nume şi prenume	Funcţie
1	Dan Sergiu Bogoi	Director
2	Ion Mitoi	Referent de specialitate
3	Cristina Voicu	Referent de specialitate
4	Alina Vlădoiu	Consilier juridic
5	Ramona Simion	Consilier juridic
6	Alin Chiţă	Informatician
7	Elena Oprea	Referent de specialitate
8	Alexandru Pescarovici	Referent de specialitate
9	Octavian Roşulescu	Referent de specialitate
10	Florea Ţandără	Referent de specialitate

11	Gabriela Truță	Referent de specialitate
12	Carmen Roxana Ilie	Referent de specialitate
13	Rodica Varlam	Referent de specialitate
14	Mariana Costache	Referent de specialitate
15	Elena Gubavu	Referent de specialitate
16	Ioana Anghel	Inspector
17	Adriana Mihail	Inspector
18	Alexandrina Linte	Secretar dactilograf
19	Ioan Valer Moldovan	Agent de pază
20	Nicolae Rotaru	Şofer
21	Florica Neacşa	Îngrijitor[530]

Acest proces a avut în vedere continuarea alinierii activităților Băncii Naționale a României la standardele Băncii Centrale Europene; astfel au fost reorientate gradual activitățile desfăşurate din sfera de asigurare a numerarului în circulație şi supravegherii instituțiilor de credit, concentrată la nivel central, spre implicarea agenției în cercetatrea statistică prin colectarea din teritoriu a unor informații necesare în conducerea şi calibrarea politicii monetare.

Elaborarea şi aplicarea politicii monetare reprezintă una dintre principalele atribuții ale Băncii Naționale a României prin care se realizează obiectivul fundamental de asigurare şi menținere a stabilității prețurilor.

Agenția Argeş are un rol important în asigurarea interfeței de comunicare la nivel local, astfel încât mesajul şi deciziile Băncii Centrale să fie bine înțelese de publicul larg. Diseminarea şi multiplicarea mesajelor instituției la nivel local se realizează prin implicarea agenției în diverse activități de comunicare externă (proiecte educaționale, culturale, conferințe şi mese rotunde la care participă membrii Consiliului de Administrație al Băncii Naționale a României). Totodată, prin intermediul Agenției Argeş, Banca Centrală realizează, în județele Argeş şi Vâlcea, acțiuni de popularizare a noilor însemne monetare precum şi de informare a publicului larg şi a personalului calificat din sfera operațiunilor cu numerar, cu privire la elementele de siguranță ale bancnotelor şi monedelor de circulație.

Dezvoltarea sistemului bancar la nivelul municipiului s-a realizat concomitent cu dezvoltarea afacerilor, în special a celor cu capital privat, astfel că astăzi, dintre cele 41 de bănci din România, 30 au corespondent în Piteşti prin sucursale, agenții şi puncte de lucru, care-şi desfăşoară activitatea pe tot teritoriul municipiului. Pătrunderea capitalului străin în sistemul bancar românesc a adus cu sine şi o bogată experiență în derularea operațiunilor într-o economie de piață liberă.

În această perioadă a avut loc o creştere continuă a numărului de unități bancare, fapt ce a condus la o amplificare a concurenței şi implicit la sporirea calității serviciilor şi diversificarea produselor oferite clienților. Decontările în termeni reali efectuate de bănci pentru clienții lor au condus la accelerarea plăților şi implicit a încasărilor, marea majoritate a băncilor dispunând de sisteme informatice moderne pentru executarea unor astfel de operațiuni. Produsele şi serviciile de plăți oferite de bănci persoanelor fizice, mai ales apariția cardurilor, au revoluționat practic modalitatea de achitare a contravalorii mărfurilor şi serviciilor achiziționate. Acest fenomen, susținut şi de activitatea de creditare a persoanelor fizice, a favorizat o dezvoltare fără precedent a comerțului.

Odată cu trecerea la economia de piață în municipiul Piteşti, imaginea economiei s-a modificat şi datorită contribuției finanțărilor de valori mari, asigurate de bănci, afacerilor locale, astfel că, pe lângă ramurile industriale tradiționale (construcții de maşini, motoare electrice,

[530]Arhiva B.N.R., Direcția Secretariat.

construcții, textile, încălțăminte) au apărut domenii noi. În acest sens amintim producția de cablaje electrice, materiale de construcții şi dezvoltarea sectorului de piese şi subansamble auto.

Brand- ul firmelor din Piteşti şi oportunitățile de afaceri sunt cunoscute în lume şi prin canalele băncilor cu capital străin care îşi desfăşoară activitatea în municipiul nostru. Finanțările efectuate prin sistemul bancar local şi în special a celor de natura investițiilor pentru utilaje asigură competitivitatea produselor şi serviciilor atât pentru piața internă, cât şi pentru piața externă.

Creşterea volumului creditului acordat persoanelor fizice din județ, în lei şi valută, a condus nu numai la creşterea confortului acestora, dar şi la schimbarea arhitecturală a județului nostru. Ne referim aici la creditele pentru construcții de locuințe care au dat naştere la cartiere întregi de vile, construcții luxoase.

Ținând cont că băncile creditează afaceri profitabile, ele acționează astfel indirect la restructurarea sectoarelor neproductive. S-a constatat că cei care nu realizează indicatorii de bonitate pe care băncile îi solicită în activitatea de creditare rezistă tot mai puțin pe piață, ajungând deseori la faliment.

Băncile, fiind printre cele mai profitabile entități economice, au contribuit şi vor contribui, prin impozitele şi taxele pe care le plătesc la bugetul local, la dezvoltarea județului. De asemenea, băncile sunt întotdeauna implicate în activități sociale, culturale, şcolare şi sportive, sponsorizând în multe cazuri astfel de acțiuni.

Pentru a ne face o idee despre amplitudinea activității bancare redăm, mai jos, câteva date pur statistice privind volumul creditelor acordate de bănci. Astfel la 31.01.2012, la nivelul județului, valoarea totală a creditului a fost de 4.678,8 milioane de lei, în structură, situația prezentându-se astfel:

a) din punct de vedere al monedei de acordare:

- credite acordate în lei: 2.085,6 milioane, reprezentând 44,58% din totalul creditului la nivel de județ;

- credite acordate în valută au fost de 2.593,2 milioane echivalent lei, reprezentând 55,42% din total credit la nivel de județ.

b) din punct de vedere al clienților creditați:

- creditele acordate agenților economici au fost în valoare de 1.942,36 milioane lei, reprezentând 41,51% din totalul creditelor acordate la nivel de județ;

- credite acordate populației au fost în valoare de 2 735,73 milioane lei, reprezentând 58,47% din totalul creditelor acordate la nivel de județ.

Având în vedere cele arătate mai sus, se poate concluziona că: *Băncile reprezintă sistemul circulatoriu într-o economie*, iar banii îi putem defini, metaforic, ca *sângele care întreține viața*.

Anexa 1 a - Județul Argeș

Nr.	Denumirea firmei	Emblema	Obiectul comerțului	Sediul	Anul începerii activității
1.	Banca Populară „Valea Babei”		Pentru credit şi economii	Comuna Runc, sat Valea Babei	1913
2.	Banca Populară	„Sfântul Nicolae”	Operațiuni de credit şi economie	Buzoeşti	1904
3.	Banca Populară	„Înălțarea lui Isus”	Operațiuni de credit şi economie	Valea Mărului	1905
4.	Banca Populară	„Înălțarea Sfintei Cruci ”	Operațiuni de credit şi economie	Silişteni	1904
5.	Banca Populară	„Brățara de aur”	Operațiuni de bancă	Mălureni-Toplița	1902
6.	Banca Populară		Operațiuni de credit şi economie	Drăganu	1910
7.	Banca Populară	„Despina Doamna” ”	Credit şi economie	Albeştii de Argeş	1901
8.	Banca Populară	„Izbânda”	Credit şi economie	Blidari	1919
9.	Banca Populară „Mircea cel Mare”		Înlesnirea creditului pentru asociați şi primirea economiilor		1902
10.	Banca Populară		Operațiuni de credit şi economie	Ioneşti, Tomşanca	1904
11.	Banca Populară	„Sfântul spiridon”	Operațiuni de credit şi economie	Țuțuleşti	1905
12.	Banca Populară	„Sfinții Constantin şi Elena”	Comerț	Hârseşti	1913
13.	Banca populară	„Progresul”	Operațiuni de credit şi economie	Bascov, Valea Ursului	1928
14.	Banca Populară	„Viitorul”	Economie şi credit	Trepteni	1907
15.	Banca Populară	„Sfântul Gheorghe”	Operațiuni de credit şi economie	Țuțuleşti	1905
16.	Banca Populară	„I. C. Brătianu”	Operațiuni bancare	Şuici	1903
17.	Banca Populară	„Unirea”	Primeşte economiile şi acordă împrumuturi societarilor şi nesocietarilor	Stoileşti	1903
18.	Banca Populară		Operațiuni de credit şi economie	Sămara	1920

19.	Banca Populară	„Nicolae Bălcescu”	Operațiuni de credit şi economie	Bălceşti	1904
20.	Banca Populară	„Viitorul înflorit”	A înlesni creditul, a fructifica economiile, a face orice operațiuni de bancă	Cepari	1908
21.	Banca Populară „C.F.R.”	„Sfinții Constantin şi Elena”	Operațiuni de bancă şi comisioane	Costeşti	1925
22.	Banca Populară		Să înlesnească creditul, să primească economii şi să facă operațiuni bancare	Lunca Corbului, Mârghia	1914
23.	Banca Populară	„Unirea”	Să înlesnească creditul, să primească economii şi să facă operațiuni bancare	Piteşti, Găvana	1908
24.	Banca Populară	„Păduroiu”	Împrumută bani, operațiuni de bancă	Păduroiu	1911
25.	Banca Populară	„8 Mai”	Primeşte bani şi împrumută bani locuitorilor	Bascovele	1905
26.	Banca Populară	„Unirea Argeşenilor”	Credit, fructificarea economiilor şi operațiuni de bancă	Curtea de Argeş	1923
27.	Banca Populară	„Sfântul Nicolae”	A înlesni creditul şi a face opearțiuni bancare	Săpata de Jos	1910
28.	Banca Populară		Societate cooperatistă de economie şi credit	Budeasa	1906
29.	Banca Populară		Înlesneşte creditul sătenilor prin împrumuturi, sădeşte spiritul de solidaritate şi prevedere, operațiuni de bancă	Brătieni, Galeşu	1927
30.	Banca Populară		Operațiuni de bancă	Negraşi, Zidurile	1904
31.	Banca Populară	„Unirea”	Înlesneşte creditul sătenilor prin împrumuturi, sădeşte spiritul de solidaritate şi prevedere,	Brăteşti	1925

			operațiuni de bancă		
32.	Banca Populară	„Negru-Vodă”	Înlesnește creditul de care au nevoie asociații	Tutana	1906
33.	Banca Populară	„Plugarul”	Operațiuni de credit și economie	Bratia, Cremenari	1930
34.	Banca Populară	„Albina”	Societate cooperativă de credit și economie	Mareș	1913
35.	Banca Populară	„Țepeș-Vodă”	Operațiuni de bancă	Corbeni	1902
36.	Banca Populară	„Topologul”	Operațiuni de credit și economie	Cepari, Rudeni	1927
37.	Banca Populară	„Ștefan cel Mare”	Operațiuni de credit și economie	Cireșu	1906
38.	Banca Populară	„Siliștea”	Operațiuni bancare	Poienari	1908
39.	Banca Populară		Operațiuni de bancă și depuneri spre economie	Mușătești, Costești	1911
40.	Banca Populară	„Cotmeana”	Operațiuni bancare	Richițele, Bărbătești	1913
41.	Banca Populară		Oprațiuni de bancă	Ungheni, Colțu	1919
42.	Banca Populară		Operațiuni de credit și economie	Titești	1903
43.	Banca Populară	„Dimitrie S. Melinescu”	Operațiuni de credit și economie	Barza, Bercioiu	1928
44.	Banca Populară	„Maica Domnului”	Primește și depuneri de capital și acordă împrumuturi	Cicănești	1907
45.	Banca Populară		Oprațiuni de bancă și comision	Oarja	1916
46.	Banca Populară		Societate cooperativă de credit și economie	Cocu, Crucișoara	1910
47.	Banca Populară	„Ruda”	Banca Populară	Barza, Bârzești	1910
48	Banca Populară	„Topologul”	Operațiuni de credit și economie	Stoiceni	1904
49.	Banca Populară	„Brătianu”	Operațiuni de bancă	Brătieni	1904
50.	Banca Populară	„Sfântul Nicolae”	Operațiuni de credit și economie	Șerbănești	1906
51.	Banca Populară	„Muncitorul”	Înlesnește creditul pentru asociați și primește economii	Teiu	1902
52.	Banca Populară		Operațiuni bancare conform statutelor	Richițele	1904
53.	Banca Populară	„Viitorul	Operațiuni de	Tigveni,	1905

		Asigurat”	credit şi de economie	Bârseştii de Jos	
54.	Banca Populară	„Grebleşti-Boia”	Opearțiuni de bancă	Câineni	1904
55.	Banca Populară	„Dâmbovnicu”	Comerț de bancă	Bârlogu	1905
56.	Banca Populară	„Comoara Văilor Unite”	Comerț de bancă	Tutana	1930
57.	Banca Populară	„Mircea-Vodă”	Operațiuni de bancă	Drăguțeşti	1905
58.	Banca Populară	„Unirea”	Operațiuni de bancă	Racovița	1904
59.	Banca Populară	„Coasta Frumoasă”	Comerț de bancă populară	Mălureni	1905
60.	Banca Populară		Operațiuni bancare de credit şi economie	Zărneşti	1912
61.	Banca Populară	„Mihail Enescu ”	Primeşte economiile şi acordă împrumuturi societăților	Curtea de Argeş	1927
62.	Banca Populară	„Sfinții Voievozi”	Societate de credit şi economie	Costeşti	1907
63.	Banca Populară		Acordă împrumuturi la societari, primiri de depuneri şi fructificare	Buneşti	1904
64.	Banca Populară	„Izbânda”	Operațiuni de credit şi economie	Răteşti	1904
65.	Banca Populară	„Buna Vestire”	Comerț de bancă	Măcăi	1909
66.	Banca Populară		Acordă împrumuturi şi primeşte economii	Ungheni	1904
67.	Banca Populară		Operațiuni bancare	Albota	1903
68.	Banca Populară		Să înlesnească creditul de care au nevoie asociații	Urşi, satul Dealu	1910
69.	Banca Populară	„Deşteptarea”	Operațiuni bancare de credit şi economie	Cuca	1908
70.	Banca Populară	„Vornicu Cepari”	Operațiuni de bancă	Cepari	1912
71.	Banca Populară	„Meşterul Dan”	Operațiuni de bancă populară	Valea Danului	1905
72.	Banca Populară	„Deagu”	Operațiuni de bancă	Recea, Deagurile	1909

73.	Banca Populară	„Dăeşti-Băbueşti”	Operaţiuni de credit şi economie	Dăeşti-Băbueşti	1910
74.	Banca Populară		Opearţiuni de bancă	Jiblea	1905
75.	Banca Populară	„Lăunele”	Operaţiuni de credit şi economie	Ciomăgeşti	1905
76.	Banca Populară	„Sfântul Dumitru”	Operaţiuni de bancă populară	Broşteni	1904
77.	Banca Populară	„Economia”	Credit şi economie	Richiţele	1931
78.	Banca Populară	„Bascovul”	Opearţiuni de bancă	Bascov, Rotăreşti	1904
79.	Banca Populară		Operaţiuni de credit şi economie	Costeşti	1916
80.	Banca Populară		Înlesneşte creditul şi economiile, face operaţiuni de bancă	Bârsoiu	1904
81.	Banca Populară	„Marmorosh Blank”		Piteşti	1931
82.	Banca Populară	„Moşteni”	Operaţiuni de credit şi economie	Cremenari	1925
83.	Banca Populară	„Învierea”	Societate cooperativă	Ciofrângeni	1904
84.	Banca Viticolă a României Bucureşti S.A.	Fabrica de Butoaie Piteşti		Sucursala Piteşti	1931
85.	Banca Comercială		Operaţiuni de bancă	Curtea de Argeş	1930
86.	Banca Populară	„Creditul Comercial”	Comerţ de bănci	Piteşti	1919
87.	Banca Sindicatului Viticol al judeţelor Argeş şi Muşcel		Comerţ de bancă	Piteşti	1921
88.	Banca „Argeşul” Societate Anonimă		Operaţiuni de bancă	Piteşti	1879
89.	Banca Populară	„Sfântul Nicolae”	Operaţiuni de credit şi economie	Budeasa	1904
90.	Banca Populară	„Speranţa”	Operaţiuni de credit şi economie	Oeşti	1904
91.	Banca Populară	„Izvorul Perticari”	Înlesneşte creditul	Izvoru de Sus	1904
92.	Banca Populară	„10 Mai”	Operaţiuni de credit şi economie	Ciomăgeşti	1910
93.	Banca Populară		Operaţiuni de bancă	Piteşti	1897
94.	Banca Tehnică Argeşeană		Opearţiuni de bancă şi comision conform statutelor	Piteşti	1920
95.	Banca Piteşti		Operaţiuni de bancă şi comision	Piteşti	1909

			conform statutelor		
96.	Banca „Învăţătorul”		Operaţiuni de bancă şi comision	Piteşti	1928
97.	Banca Comerţului şi a Industriei		Comerţ de bancă	Piteşti	1911
98.	Banca Populară	„Furnica”	Comerţ de bancă	Piteşti	1925
99.	Banca Salariaţilor Publici S.A.		Operaţiuni de bancă	Agenţia Piteşti	1931
100.	Banca Populară	„Perseverenţa”	Operaţiuni de bancă	Piteşti	1913
101.	Banca Meseriaşilor	„Albina”	Operaţiuni de bancă	Piteşti	1929
102.	Banca Creditului Muncii	„La snopul de grâu”	Operaţiuni de bancă	Piteşti	1920
103.	Banca „Creditul Argeşean”		Operaţiuni de bancă	Piteşti	1927
104.	Banca Populară	„Dealul Negru”	Împrumuturi şi primiri de economii	Milcoiu	1909
105.	Banca Populară	„Progresul”	Operaţiuni de bancă	Vulpeşti	1909
106.	Banca Populară		Operaţiuni de bancă	Boişoara	1903
107.	Banca Populară	„Prietenia”	Operaţiuni bancare	Fâlfani	1930
108.	Banca Populară	„Sfântul Nicolae”	Operaţiuni bancare	Merişani	1912
109.	Banca Populară	„Principele Mihai”	Operaţiuni de credit şi economie	Cuca	1926
110.	Banca Populară	„Buna Vestire”	Operaţiuni bancare	Suseni	1907
111.	Banca Populară	„Cuza-Vodă”	Înlesneşte creditul, păstrează economiile societarilor şi nesocietarilor	Măniceşti	1930
112.	Banca Populară	„Albina”	Societate cooperativă de credit şi economie	Dobro-gostea	1919
113.	Banca Populară	„Viitorul Prundului”	Comerţ de bancă	Prundu	1905
114.	Banca Populară	„Îndemnul”	Operaţiuni de bancă, credit şi economii	Humele	1905
115.	Banca Populară	„Albina”	Operaţiuni bancare	Broşteni-Pârvu Roşu	1916
116.	Banca Populară	„Creditul Ţării”	Operaţiuni de bancă şi comision	Piteşti	1897

Anexa 1. b. - Județul Mușcel

Nr.	Denumirea firmei	Emblema	Obiectul comerțului	Sediul	Anul începerii activității
1.	Banca Comercială	„Râul Doamnei”	Operațiuni bancare, conform statutelor și comerțul de transporturi cu mașina de mărfuri și persoane	Domnești	1921
2.	Banca Populară		Operațiuni de credit și economie	Davidești	1912
3.	Banca Populară	„Cârciumarul”	Operațiuni de credit și economie	Topoloveni	1902
4.	Federala Regională de Bănci Populare	„Podgoria”	Operațiuni de credit și economie	Topoloveni	1908
5.	Banca Populară	„Învierea”	Operațiuni de credit și economie	Mărăcineni	1926
6.	Banca Populară	„Biruința”	Operațiuni de credit și economie	Topoloveni	1921
7.	Banca Populară		Operațiuni de credit și economie	Domnești	1904
8.	Banca Comercială	„Valea Cârciumarului”	Operațiuni de bancă	Topoloveni	1927
9.	Banca Populară	„Regina Elisabeta”	Operațiuni de credit și economie	Priboieni	1904
10.	Banca Creditul Comercial		Operațiuni de credit și economie	Priboieni	1904
11.	Banca Muncitorilor		Operațiuni de bancă	Câmpulung	1927
12.	Banca Federală	„Negru-Vodă”	Operațiuni de credit și economie	Câmpulung	1916
13.	Banca „Carpați”		Operațiuni de bancă	Câmpulung	1916
14.	Banca Populară	„Sfânta Treime”	Operațiuni de credit și economie	Valea Mare-Pravăț	1928
15.	Banca Populară	„Unirea”	Operațiuni de credit și economie	Dârmănești	1920
16.	Banca Populară	„Sfinții Petru și Pavel”	Operațiuni de credit și economie	Bălilești	1902
17.	Banca Comercială	„Dacia”	Operațiuni de bancă	Pietroșani	1926
18.	Cooperativa	„Biruința”	Operațiuni de credit și economie și exploatări de cariere și lignit	Slănic	1912
19.	Banca Populară	„Unirea”	Operațiuni de	Slănic	1907

			credit şi economie		
20.	Banca Populară	„Jidava”	Operaţiuni de credit şi economie	Schitu Goleşti	1904
21.	Banca Populară		Operaţiuni de credit şi economie	Retevoieşti	1904
22.	Banca Populară	„Cetăţuia Negru-Vodă”	Operaţiuni de credit şi economie	Stoeneşti	1903
23.	Banca Populară	„Buna Vestire”	Operaţiuni de credit şi economie	Rădeşti	1908
24.	Banca Populară	„Piscu Mânăstirii”	Operaţiuni de credit şi economie	Rucăr	1904
25.	Banca Populară	„Vulturul Argeşel”	Operaţiuni de credit şi economie	Vultureşti	1904
26.	Banca Naţională a României – Agenţia Câmpulung		Operaţiuni de scont şi economie	Câmpulung, Sucursala Câmpulung, Domneşti, Topoloveni, Ştefăneşti, Livezeni	1906
27.	Banca Populară	„Chilii”	Operaţiuni de credit şi economie	Câmpulung, mahalaua Mărcuş	1929
28.	Banca Populară	„Sfânta Treime”	Operaţiuni de credit şi economie	Stâlpeni	1916
29.	Banca Populară		Operaţiuni de credit şi economie	Poienari	1907
30.	Banca Populară	„Salvarea Puchenilor”	Operaţiuni de credit şi economie	Pucheni	1912
31.	Banca Populară	„Izbânda”	Operaţiuni de credit şi economie	Micloşani	1905
32.	Banca Populară	„Sfânta Filofteia”	Operaţiuni de credit şi economie	Capu Piscului	1905
33.	Banca Populară	„Sfinţii Voievozi”	Operaţiuni de credit şi economie	Lereşti	1904
34.	Banca Populară		Operaţiuni de credit şi economie	Bughea de Jos	1904
35.	Casa de credit a Agricultorilor din judeţul Muşcel S.A.		Operaţiuni de bancă	Câmpulung	1925
36.	Banca „Şoimul”		Operaţiuni de bancă	Câmpulung	1930
37.	Banca „Acţiunea”		Operaţiuni de bancă	Câmpulung	1925
38.	Banca Populară	„Sfântul Gheorghe-Şubeşti”	Operaţiuni de credit şi economie	Câmpulung	1910
39.	Banca Populară	„Înfrăţirea”	Operaţiuni de	Băjeşti	1902

			crefit şi economie		
40.	Banca Populară	„Sprijinul”	Operațiuni de credit şi economie	Drăghici	1902
41.	Banca Populară	„Râul Doamnei”	Operațiuni de credit şi economie	Piscani	1907
42.	Banca Populară	„Junimea”	Operațiui de credit şi economie	Dârmăneşti	1919
43.	Banca Populară		Operațiuni de credit şi economie	Malu cu Flori	1904
44.	Banca Populară	„Furnica”	Operațiuni de credit şi economie	Văleni-Dâmbovița	1904
45.	Banca Populară	„Buna Vestire”	Operațiuni de credit şi economie	Albeşti	1904
46.	Banca Populară	„Albina”	Operațiuni de credit şi economie	Dragoslavele	1904
47.	Banca Populară	„Cetatea Săteanului”	Operațiuni de credit şi economie	Hârtieşti	1907
48.	Banca Populară	Câmpulungul	Operațiuni de credit şi economie	Câmpulung	1927
49.	Banca Populară		Operațiuni de credit şi economie	Jugur	1906
50.	Banca Populară	„Viitorul”	Operațiuni de credit şi economie	Rucăr	1914
51.	Banca Populară	„Unirea-Frăția”	Operațiuni de credit şi economie	Valea Popii	1907
52.	Banca Populară		Operațiuni de credit şi economie	Mioveni	1919
53.	Banca Populară		Operațiuni de credit şi economie	Câmpulung, mahalaua Vişoi	1921
54.	Banca Populară	„Viitorul”	Operațiuni de credit şi economie	Bughea de Sus	1905
55.	Banca Populară		Operațiuni de credit şi economie	Pietroşani	1904
56.	Banca Cercului Comercial şi Industrial Muşcel		Operațiuni de bancă	Câmpulung	1921
57.	Banca Țăranilor		Operațiuni de bancă	Câmpulung	1920
58.	Banca Populară	„Înfrățirea”	Operațiuni de credit şi economie	Domneşti	1904
59.	Banca Populară	„Biruința”	Operațiuni de credit şi economie	Mihăeşti	1916
60.	Banca Populară	„Lumină”	Operațiuni de credit şi economie	Aninoasa	1905
61.	Banca Populară	„Sfinții Petru şi Pavel”	Operațiuni de credit şi economie	Piscani	1909
62.	Vanca Comerțului		Operațiuni de bancă	Câmpulung	1925
63.	Banca Populară	„Flămânda”	Operațiuni de credit şi economie	Câmpulung	1923

64.	Banca Populară	„Sfântul Ilie”	Operațiuni de credit şi economie	Câmpulung	1921
65.	Banca Populară	„Spiru Haret”	Operațiuni de credit şi economie	Câmpulung, mahalaua Valea Româneştilor	1924
66.	Banca Populară	„Victoria”	Operațiuni de credit şi economie	Corbi	1904
67.	Banca Populară	„Sfântul Gheorghe”	Operațiuni de credit şi economie	Lăicăi	1910
68.	Banca Populară	„Sfântul Dumitru”	Operațiuni de credit şi economie	Bughea de Jos, satul Malu	1919
69.	Banca Populară	„Albina”	Operațiuni de credit şi economie	Bârzeşti	1908
70.	Banca Populară	„Argeşelul”	Operațiuni de credit şi economie	Davideşti	1903
71.	Banca Populară	„Stupul cu albină”	Operațiuni de credit şi economie	Valea Mare	1911
72.	Banca Populară		Operațiuni de credit şi economie	Râncăciov	1918
73.	Banca Populară	„Isvorul Tămăduirii”	Operațiuni de credit şi economie	Miceşti	1915
74.	Banca Populară	„Trăinicelul”	Operațiuni de credit şi economie	Jupâneşti	1904
75.	Banca Populară	„Dorința”	Operațiuni de credit şi economie	Dobreşti	1902
76.	Banca Populară	„Cuvioasa Parascheva”	Operațiuni de credit şi economie	Godeni	1906
77.	Banca „Vulturul”		Operațiuni de bancă	Câmpulung	1912
78.	Banca Populară	„Încrederea”	Operațiuni de credit şi economie	Boteni	1905
79.	Banca Populară	„Prof. Nae I. Micescu ”	Operațiuni de credit şi economie	Ciumeşti	1909
80.	Banca Populară		Operațiuni de credit şi economie	Dâmbovicioara	1926
81.	Banca Populară	„Biruința”	Operațiuni de credit şi economie	Cetățeni	1907
82.	Banca Populară	„Sfinții Petru şi Pavel”	Operațiuni de credit şi economie	Aninoasa	1926
83.	Banca Populară	„Speranța”	Operațiuni de credit şi economie	Racovița	1903
84.	Banca Populară	„Sfinții Petru şi Pavel”	Operațiuni de credit şi economie	Beleți	1919
85.	Banca Populară	„Înălțarea”	Operațiuni de credit şi economie	Berevoeşti	1904
86.	Banca Populară	„Mănăstirea Valea”	Operațiuni de credit şi economie	Valea Mănăstirii	1904
87.	Banca Populară	„Cândești”	Operațiuni de credit şi economie	Albeşti	1904
88.	Banca Populară		Operațiuni de	Câmpulung,	1910

			credit şi economie	mahalaua Apa Sărată	
89.	Banca Populară	„Cuza-Vodă”	Operaţiuni de credit şi economie	Vultureştii de Sus	1924
90.	Banca Populară	„Mahalaua Pieţii”	Operaţiuni de credit şi economie	Câmpulung	1926
91.	Banca Populară		Operaţiuni de credit şi economie	Nucşoara	1907
92.	Banca Populară	„Sfânta Fecioară”	Operaţiuni de credit şi economie	Voineşti	1902
93.	Banca Populară	„Brătia”	Operaţiuni de credit şi economie	Vlădeşti	*
94.	Banca Populară	„Sfântul Vasile”	Operaţiuni de credit şi economie	Corbi	1907
95.	Banca Populară		Operaţiuni de credit şi economie	Corbşori	1907
96.	Banca populară	„Naşterea Maicii Domnului”	Operaţiuni de credit şi economie	Coteşti	1906
97.	Banca Populară		Operaţiuni de credit şi economie	Stăneşti	1904
98.	Banca Populară	„Şelari”	Operaţiuni de credit şi economie	Bilce;ti	1927
99.	Banca Populară	„Andrei Mureşanu”	Operaţiuni de credit şi economie	Beleţi - Negreşti	1905
100.	Banca Populară Orăşenească	„Furnica”	Operaţiuni de credit şi economie	Câmpulung	1910
101.	Banca Populară		Operaţiuni de credit şi economie	Câmpulung	1921
102.	Banca Populară	„Deşteptarea”	Operaţiuni de credit şi economie	Berevoeşti-Ungureni	1918
103.	Banca Populară	„Voineagul”	Operaţiuni de credit şi economie	Bădeşti	1904
104.	Banca Populară		Operaţiuni de credit şi economie	Măţău	1904
105.	Banca Corbenilor		Operaţiuni de bancă	Corbi	1928
106.	Banca Populară		Operaţiuni de credit şi economie	Vrăneşti	1919
107.	Banca Populară	„Dreptatea”	Operaţiuni de credit şi economie	Fureşti	1919
108.	Banca Populară	„Virtutea”	Operaţiuni de credit şi economie	Călineşti	1920
109.	Banca Populară	„Victoria”	Operaţiuni de credit şi economie	Gorganu	1905
110.	Banca Populară	„Lumina”	Operaţiuni de credit şi economie	Câmpulung	1928
111.	Banca „Munca”		Operaţiuni bancare	Voineşti	1923
112.	Banca Populară	„Sfântul	Operaţiuni	Livezeni	1906

		Gheorghe”	bancare		
113.	Banca Populară	„Munca”	Operaţiuni bancare	Poieniţa	1908
114.	Banca Pomicultorilor		Operaţiuni bancare	Malu cu Flori	1931
115.	Banca Muşcelului S.A.		Operaţiuni bancare	Câmpulung	1932
116.	Banca Populară	„Lumina”	Operaţiuni bancare	Budişteni	1911
117.	Creditul Naţional Agricol S.A.		Operaţiuni de credit	Bucureşti – Sucursala Câmpulung	1947

*Necompletat în original.

CAPITOLUL V
COORDONATE POLITICE, SOCIALE ŞI ECONOMICE

Argeşul sub spectrul comunismului (1944-1989)

Schimbări ale cadrului politico-instituţional (1944-1948). Peste tot în estul şi centrul Europei, după Al Doilea Război Mondial, chiar înainte de finalul propriu-zis al conflagraţiei, ascensiunea la putere a partidelor comuniste s-a produs în condiţiile ofensivei sau ocupaţiei sovietice, însă unele diferenţe merită consemnate. Astfel, în Iugoslavia şi Albania, ofensiva sovietică a constituit doar un factor favorizant pentru schimbarea de regim; Bulgaria şi Cehoslovacia, cu toate deosebirile de tradiţie politică şi de nivel economic între ele, erau state slavofone cu partide comuniste puternice, în timp ce în Polonia, Ungaria, Germania de Est şi România, rolul ocupantului a fost covârşitor[1].

Ţară latinofonă, rusofobă, cu o elită divizată între francofilii majoritari şi germanofilii compromişi în război şi cu o mare masă de mici proprietari agricoli, individualişti, monarhie constituţională ca formă de guvernământ, România de la 24 august 1944 părea cea mai puţin înclinată ţară spre comunismul de tip sovietic. În plus, comuniştii avuseseră o pondere insignifiantă în cadrul vieţii politice interne.

Cu toate acestea, sprijiniţi de U.R.S.S., dar şi căutând să atragă alături de ei, cel puţin formal şi temporar, o serie de grupuri politice şi sociale nemulţumite de poziţiile ocupate sub regimul „burghezo-moşieresc“, comuniştii români au izbutit, între 1944 şi 1947, treptat, să ocupe toate poziţiile-cheie în stat. Abolirea monarhiei, la 30 decembrie 1947, a însemnat nu atât un moment dramatic sau decisiv pentru mersul României, cât punctul final dintr-o serie de evenimente şi evoluţii pe care, oricum, instituţia monarhică nu le putuse împiedica (instaurarea guvernului dr. Petru Groza, falsificarea grosolană a rezultatului alegerilor din 19 noiembrie 1946, dizolvarea P.N.Ţ. în toamna lui 1947 ş.a.)[2].

Etapele preluării întregii puteri politice de către comunişti, după 23 august 1944, pot fi urmărite şi la nivelul actualului judeţ Argeş, recte al fostelor judeţe Argeş şi Muşcel. Astfel, imediat după răsturnarea regimului antonescian, lucrurile păreau că evoluează în direcţia restaurării sistemului democratic-parlamentar, cu o influenţă crescută a forţelor de stânga, inclusiv, dar nu exclusiv, a comuniştilor, avantajaţi net de conjunctura politico-militară la nivel internaţional. În condiţiile stării de război cu Germania, ofiţerii rămân o categorie bine reprezentată în structurile guvernamentale şi ale puterii judeţene. La 6 octombrie 1944, guvernul generalului Constantin Sănătescu a numit ca prefecţi de Argeş şi de Muşcel pe coloneii Neculae Vicenţiu Gumă (în locul locotenent-colonelului Emil P. Poruţiu) şi, respectiv, Ioan Constantinescu[3]. În paralel, comuniştii şi aliaţii lor, grupaţi în Frontul Naţional- Democrat (F.N.D.), sub pretextul democratizării şi al defascizării vieţii social-politice, declanşează ofensiva politică, pentru acapararea cât mai multor poziţii de conducere în administraţia locală. La 18 octombrie 1944, în comuna Bădeşti este instalat primarul comunist Ion Mincu, urmat în scurt timp de Constantin Manda la Livezeni şi de Petre Hulubescu la Schitu Goleşti, toate trei comune din judeţul Muşcel[4]. În ultima decadă a lunii noiembrie, însuşi colonelul N. Gumă este înlocuit în funcţia de prefect cu avocatul Teo(dor) Simionescu, membru al P.N.Ţ., dar adept al colaborării cu comuniştii şi alte forţe de stânga, fruntaş al viitoarei filiale argeşene a P.N.Ţ.-Anton Alexandrescu, creată la finele lunii martie 1945, în

---

[1]Eric Hobsbawm, *XX- Secolul extremelor*, traducere de Anca Irina Ionescu, Bucureşti, Editura Lider, f.a., p. 204.

[2]Dinu C. Giurescu, *România în anii 1944-1947, Evoluţia internă*, în „Istoria românilor”, volumul IX, România în anii 1940-1947, coord. acad. Dinu C. Giurescu, secretar ştiinţific Florin Şperlea, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2008, p. 509-672.

[3]Ovidiu E. Moţ, *Piteşti- o istorie în date*, Editura Pământul, Piteşti, 2008, p.189-190.

[4] Ion Ancu Urecheanu, Gheorghe I. Deaconu, *Momente din istoria luptei revoluţionare de pe teritoriul judeţului Argeş*, Piteşti, 1973, p. 304.

prezența liderului național omonim, printr-un congres *ad-hoc*[5]. Aproape concomitent, la conducerea primăriei piteştene este numit colonelul Constantin Atanasiu, secondat de avocatul Viorel Dumitrescu[6].

Agitațiile comuniste au cunoscut o nouă etapă de intensificare în lunile februarie şi martie 1945, cǎnd s-au produs căderea guvernului Nicolae Rădescu şi instaurarea guvernului Petru Groza. Un miting desfăşurat la Câmpulung, la 2 februarie 1945, are ca efecte finale ocuparea clădirii primăriei şi cucerirea de către organizația locală a F.N.D. a posturilor de primar şi viceprimar, prin Iulian Vasilescu, vechi militant comunist ilegalist, şi, respectiv, Sică Enescu. O lună mai târziu, vine şi rândul prefecturii muşcelene să fie asaltată şi ocupată, în pofida atitudinii ferme a colonelului magistrat Ioan Constantinescu[7].

În fața ofensivei forțelor de stânga, la finele lui februarie 1945, în ajunul propriei căderi, guvernul Rădescu îl reinstalează în funcția de prefect de Argeş pe colonelul Neculae Gumă, care, date fiind condițiile politice generale, nu poate rezista în funcție, fiind succedat meteoric de I.R.Cârstocea şi Teo Simionescu, pentru ca, la 11 aprilie 1945, în postul de prefect să fie numit Constantin Chiriac, membru al P.N.Ț.- Anton Alexandrescu[8]. În județul Muşcel, postul de prefect a revenit, pentru următorii trei ani şi jumătate, lui Ioan Napotescu, în timp ce funcția de primar al oraşului Câmpulung a fost cedată de către comunistul Iulian Vasilescu lui Nicolae Cernescu, având aceeaşi orientare politică[9]. Schimbări importante s-au petrecut şi la nivelul primăriei piteştene, unde, în urma presiunilor guvernamentale, funcția de edil-şef a revenit armurierului comunist Petre Năstăsescu (n.1898-d.?), secondat de profesorul Dumitru Popovici, membru al P. S. D.[10].

După aceste evenimente, până în preajma alegerilor din 19 noiembrie 1946, viața politică din Argeş şi Muşcel a cunoscut o relativă stabilitate, mai ales la nivelul funcțiilor de primari şi prefecți. În perspectiva confruntării electorale respective, Partidul Comunist din România (P.C.d.R.) şi-a schimbat numele în Partidul Comunist Român (P.C.R.), în octombrie 1945, căutând astfel să menajeze unele sensibilități naționale din partea populației. La 17 mai 1946, comuniştii şi aliații lor (P.S.D., Frontul Plugarilor, P.N.Ț.-Anton Alexandrescu, P.N.L.-Gheorghe Tătărescu etc.) au înființat, la nivel național, o nouă coaliție, intitulată Blocul Partidelor Democratice (B.P.D.). Opt zile mai târziu, la Piteşti era creat Consiliul Județean Argeş al coaliției amintite, compus din 16 membri, sub preşedinția avocatului Romulus Teodorescu, aderent la gruparea tătăresciană[11]. Campania electorală a fost departe de standardele democratice general-admise la timpul respectiv. Demagogia, cenzura, violențele fizice şi frauda electorală nu erau noutăți pentru viața politică românească, inclusiv argeşeană şi muşceleană, însă în vara şi toamna anului 1946 ele au depăşit cu mult nivelul atins în anii interbelici.

Dintre numeroasele incidente violente din cursul campaniei electorale, văzute nu ca o competiție, ci ca o luptă de anihilare, se detaşează, prin importanța şi gravitatea sa, evenimentul petrecut la 9 august 1946, în zona Tribunalului Piteşti, cu ocazia depunerii listelor electorale de către P.N.Ț., cea mai populară grupare a momentului, beneficiind şi de o puternică tradiție în Argeş şi Muşcel. În împrejurările amintite, delegația național-țărănistă, condusă de Nicolae Penescu (n.1897- d.1981), a fost atacată de o trupă de şoc muncitorească, adusă special de la Târgovişte, sub conducerea sondorului Mihai Dorobanțu. Din arsenalul atacatorilor nu lipseau armele de foc, pe lângă bâte şi alte obiecte contondente. Principala țintă a atacului terorist, N. Penescu, grav rănit, a scăpat cu viață datorită intervenției curajoase a unui comisar de poliție, în timp ce avocatul Mihai Gheorghe din Vâlsăneşti, în vârstă de 36 de ani, şi învățătorul Constantin Popescu-Tică din

---

[5]P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *Istoria Municipiului Piteşti*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1988, p. 261-265.
[6] *Ibidem*, p. 261.
[7] I. A. Urecheanu, Gh. I. Deaconu, *op. cit.*, p. 310-312.
[8] Situație reconstituită prin coroborarea şi confruntarea datelor oferite de P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *op. cit.*, p.264-266, Ovidiu E. Moț, *op. cit.*, p.189-190, cu informațiile furnizate de Mircea Bulacu şi de site-ul Prefecturii Județului Argeş.
[9] I.A. Urecheanu, Gh. I. Deaconu, *op. cit.*, p.316.
[10] Petre Popa, *Piteşti 620. Memento*, ediția a doua, Piteşti, Editura Paralela 45, 2008, p. 158.
[11] P.Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *op.cit.*, p. 266.

Broşteni, în vârstă de 51 de ani, au murit ca urmare a rănilor[12]. La 9 august 1990, când se împlineau 44 de ani de la evenimente, pe clădirea Curţii de Apel din Piteşti, a fost dezvelită o placă comemorativă, în amintirea celor doi fruntaşi naţional-ţărănişti argeşeni ucişi în 1946.

Acelaşi Iulian Stroescu (vezi pagina 155), intervievat la 20 martie 2001 cu privire la alegerile din toamna anului 1937, despre cele din noiembrie 1946 şi-a amintit următoarele:

Reporterul: - *Cum au fost alegerile aici la Hârtieşti* ‹judeţul Muşcel, n.n.› *, sau aţi fost în altă parte?*

Răspuns: - *Nu, aici la Hârtieşti am fost. Alegerile au fost aşa cum au fost, au dat rezultatul care trebuia să fie dat, nu care e rezultat de la urne [...], pentru că era armată, erau ruşii. Nu puteau să facă intervenţie ca pe timpul ţărăniştilor şi liberalilor, când puteai să vii şi să intervii.*

Reporterul: - *Credeţi că au fost nişte alegeri corecte?*

Răspuns: - *Nu, păi eu ce-am spus? Au ieşit după cum au vrut cei care aveau puterea acum în mână, adică cei care erau de partea ruşilor. Deci, ar fi o mare minciună să vii să spui că aşa a votat poporul. În primul rând, că majoritatea poporului nu ştia ce e ăla comunism, decât [...] ceva care te omoară, care îţi ia nevasta, care îţi ia averea.*

Printr-o multitudine de tehnici şi procedee de manipulare a opţiunilor şi de falsificare a rezultatelor, coaliţia guvernamentală şi-a asigurat o victorie zdrobitoare şi la nivelul Argeşului, unde şi-a adjudecat toate cele şapte mandate de deputaţi (Senatul fusese suprimat), prin generalul Constantin Popescu, Alexandru Mâţă (basarabean de origine, deputat P.N.Ţ. în anii interbelici, rămas în U.R.S.S., după 28 iunie 1940), Constantin Paraschivescu-Bălăceanu (avocatul din oficiu al lui Ion Antonescu, la procesul din luna mai 1946), Constantin Ivănoiu, Vasile Alexandrescu, Alexandru Sandu şi Romulus Teodorescu[13].

Se cuvine precizat că, după alegerile din 19 noiembrie 1946, ponderea comuniştilor în cadrul deputaţilor B.P.D., la nivel naţional, era de circa un sfert (sub social-democraţi, de exemplu, şi aproape la egalitate cu Frontul Plugarilor), iar programul acestei coaliţii era unul de centru-stânga, generos faţă de micii proprietari. P.C.R. se pregătea însă de noi paşi pe calea cuceririi puterii politice absolute, inclusiv prin îndepărtarea sau absorbirea unor grupări aliate din cadrul B.P.D. Au urmat apoi dizolvarea P.N.Ţ., procesul liderilor acestuia, excluderea facţiunii tătăresciene de la guvernare, autodizolvarea P.N.L., începutul presiunilor vizând „unificarea” P.S.D. cu P.C.R. şi, la 30 decembrie 1947, proclamarea Republicii Populare Române.

La scurt timp după scrutinul din 1946, funcţia de prefect al Argeşului a fost încredinţată lui Constantin Nicolae, fostul subprefect, în timp ce, la conducerea primăriei, locul armurierului Petre Năstăsescu era luat de către Teodor Bachide (n.1902- d.1977).

Prima perioadă a regimului comunist în România reprezintă o etapă dramatică, de violentă ciocnire între sistemul de valori, instituţii şi practici promovat de autorităţile comuniste sprijinite de U.R.S.S., pe de o parte, şi tendinţele conservatoare, „reacţionare“ din punct de vedere al guvernanţilor, manifestate în forme şi intensităţi variabile la nivelul marii majorităţi a populaţiei, pe de altă parte.

După acapararea întregii puteri politice, a urmat impunerea modelului sovietic, proces anunţat în septembrie 1947, la Varşovia, prin discursul lui A.A.Jdanov, prilejuit de reconstituirea Cominternului, sub titulatura de Cominform. Ideologul sovietic făcea cunoscut că, din punctul de vedere al Kremlinului, lumea era împărţită în două lagăre opuse: cel „socialist şi democratic“, condus de U.R.S.S., şi cel „capitalist şi antidemocratic“, condus de S.U.A. Războiul rece începuse.

A urmat o perioadă de 15-17 ani foarte grei pentru România, cunoscuţi sub numele de „comunism antinaţional“, interval în cursul căruia putem opera unele delimitări, în sensul că moartea lui Stalin şi „dezgheţul“ care a urmat şi-au făcut simţite efectele şi în România anilor 1953-1957, pentru a fi urmate, după retragerea trupelor sovietice (1957-1958), de o nouă etapă represivă, care a durat până în 1962, fără a atinge, totuşi, nivelul de duritate din 1948-1953.

---

[12] Zicu Ionescu, Remus Petre Cârstea, *Martiri argeşeni şi musceleni (1939-1989)*, Piteşti, Editura Tiparg, 2007, p.28, 101, 130, 133.

[13] P. Popa, P.Dicu, S. Voinescu, *op. cit.*, p. 267.

Anul 1948 a marcat instituționalizarea comunismului. Astfel, la 28 martie 1948, au avut loc ultimele alegeri cu aparență de pluralism politic, pentru Marea Adunare Națională (M.A.N.), după ce P.C.R. înghițise P.S.D., la congresul din 21-23 februarie, partidul unic rezultat fiind denumit Partidul Muncitoresc Român (P.M.R.), componenta de bază a unei coaliții formale, anume Frontul Democrației Populare (F.D.P.), înființat la 27 februarie 1948. Din noua coaliție mai făceau parte Frontul Plugarilor (autodozolvat în 1953), care absorbise în luna ianuarie facțiunea țărănistă a lui A. Alexandrescu, Partidul Național Popular, grupând intelectualitatea procomunistă (autodizolvat în 1949), Uniunea Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară (MADOSZ), precum şi o serie de organizații obştești. La alegeri au mai participat P.N.Ț.- dr. N. Lupu, P.N.L.-Petre Bejan (succesorul lui Gh. Tătărescu), precum şi câțiva candidați independenți. În noul for legislativ, unde F.D.P. a obținut 405 locuri din totalul de 414, județul Argeş a fost reprezentat de şapte deputați ai acestui bloc politic, între care generalul Constantin Popescu şi avocații Romulus Teodorescu şi Alexandru Mâță. În ajunul scrutinului, autoritățile comuniste au procedat la reținerea şi împuşcarea lui Gheorghe Şuță, fruntaş naționaț-țărănist din Domneşti, județul Muşcel, al cărui cadavru a fost descoperit în dimineața zilei alegerilor, în zona Goleşti-Ştefăneşti din acelaşi județ.

În luna noiembrie 1948, a intervenit şi numirea lui Iulian Vasilescu în funcția de prefect al județului Muşcel, în locul lui I. Napotescu.

Preşedinte al Prezidiului noului parlament unicameral (funcție pur onorifică) a fost ales, la 13 aprilie, concomitent cu adoptarea unei noi Constituții, doctorul C. I. Parhon (n.1874-d.1969). Reputat endocrinolog, originar din Câmpulung Muşcel, Parhon manifestase simpatii socialiste încă de pe la începutul secolului, iar după 23 august 1944, alături de Mihail Ralea, Mihail Sadoveanu, Iorgu Iordan, George Călinescu, dr. Bagdasar, Traian Săvulescu, sprijinise noua orientare procomunistă şi prosovietică, fapt care i-a adus preşedinția Asociației Române pentru Legături cu Uniunea Sovietică (A.R.L.U.S. - 1944-1967), a Prezidiului R.P.R. (30 decembrie 1947 - 13 aprilie 1948) şi a Prezidiului M.A.N. a R.P.R. (13 aprilie 1948 - 2 iunie 1958). Printre alți muşceleni care au acceptat colaborarea cu regimul nou instaurat, s-au aflat criticul de artă câmpulungean George Oprescu (n.1881-d.1969) şi clericul Iustin Moisescu (n. 1910 - d.1986), din satul Cândeşti, comuna Albeştii de Muscel, patriarhul României între 1977 şi 1986.

Fig. 213 - Academicianul Constantin I. Parhon (http://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Ion_Parhon)

Fig. 214 - Patriarhul Iustin Moisescu (http://biografii.famouswhy.ro/iustin_moisescu/)

Alți intelectuali argeşeni şi muşceleni, precum Florin Ştefănescu-Goangă (n.1881-d.1958), Vladimir Streinu/ Nicolae Iordache (n.1902-d.1970), Radu Demetrecu-Gyr (n.1905-d.1975), Petre Țuțea (n.1901-d.1991), Ion Barbu/Dan Barbilian (n.1895-d.1961), Victor Slăvescu (n.1891-d.1977) şi Mihai Moşandrei (n.1896-d.1994) vor suporta însă rigorile marginalizării şi ale încarcerării, sub noul regim politic. Între victimele terorii staliniste s-a numărat şi inginerul câmpulungean Nicolae

Ovidiu Vasilescu (n. 1910), supranumit *Colorado*, datorită faptului că se specializase şi lucrase în S.U.A; implicat în faimosul proces al „sabotorilor" de la Canal, desfăşurat între 29 august şi 10 septembrie 1952, acest specialist reputat a sfârşit executat la 14 octombrie 1952[14].

La 11 iunie 1948 a fost legiferată „naţionalizarea principalelor mijloace de producţie", înfăptuită relativ rapid în următorii ani, care consta, practic, din etatizarea întreprinderilor industriale. După naţionalizare, a urmat elaborarea primelor planuri centralizate de dezvoltare economică la scară statală, iniţial planuri anuale (1949, 1950), apoi cincinale (1951-1955 etc.). Modelul de dezvoltare economică adoptat acum şi rămas, practic, în vigoare până în 1990, prevedea rate foarte înalte ale fondului de acumulare şi concentrarea investiţiilor în domeniul industriei grele, în paralel cu electrificarea şi urbanizarea ţării.

În martie 1949, după noi măsuri de lichidare a proprietăţilor moşiereşti, s-a dat semnalul pentru colectivizarea agriculturii, proces care s-a încheiat în anul 1962.[15] Asupra ţăranilor s-a acţionat printr-o varietate de mijloace, de la paşnicele conferinţe de lămurire, până la arestări şi acte de violenţă cu caracter demonstrativ, de intimidare. Nu au fost uitate nici supraimpozitările sau şantajul cu excluderea copiilor din învăţământ ori cu pierderea locului de muncă, sau chiar, în unele situaţii, cu neacordarea asistenţei medicale de urgenţă, deşi instituţiile statului, inclusiv şcolile, funcţionau, totuşi, din contribuţiile cetăţenilor. O pârghie de presiune asupra ţărănimii a fost reprezentată de sistemul cotelor, aplicat cu relativă prudenţă în anii 1945-1947, inconsecvent în anii 1948-1952 şi relativ destins pe la jumătatea anilor '50, însă per ansamblu, destul de oneros.

Printre instituţiile fundamentale caracteristice statului totalitar-comunist s-a aflat poliţia politică, înfiinţată în august 1948 sub numele de „Direcţia Generală a Securităţii Poporului" sau „Securitatea", în limbaj popular, urmată câteva luni mai târziu de „Miliţia Populară", succesoarea fostei Poliţii. Primul comandant al Securităţii Argeş a fost colonelul Mihuţ, tatăl adoptiv al actriţei Mariana Mihuţ, urmat de Paul Costandache, Gheorghe Mincu, Romeo Câmpeanu şi Gheorghe Pinţoiu.

De-a lungul „obsedantului deceniu" (1950-1960), postul de şef al Serviciului Anchete Penale din cadrul Securităţii a fost ocupat de Gheorghe Enoiu (n.1927 – d.2010), originar din localitatea Măniceşti, astăzi sat al comunei Băiculeşti, judeţul Argeş. Chestionat de diverse echipe de jurnalişti asupra faptelor sale din anii '50, fostul ofiţer de securitate a negat implicarea sa personală în cazuri de crimă şi tortură, a căror existenţă în cadrul mai larg al sistemului represiv a recunoscut-o, acuzând alte cadre şi structuri. Un alt argeşean care va cunoaşte o ascensiune prodigioasă în Securitate a fost Nicolae Pleşiţă, născut la Curtea de Argeş, în 1929. El a activat împotriva rezistenţei armate din munţii Făgăraş, în anii '50, iar ulterior a urcat în ierarhia de profil până la rangul de prim-adjunct al ministrului de Interne (1976-1988) şi şef al Direcţiei de Informaţii Externe (D.I.E.), calitate în care a colaborat cu organizaţii considerate teroriste, din străinătate, pentru eliminarea (asasinarea) unor fruntaşi anticomunişti ai exilului românesc. A decedat la 28 septembrie 2009, în Bucureşti.

Pulverizarea fostei elite social-politice s-a făcut simţită şi în judeţele Argeş şi Muşcel, zonă de origine a numeroase personalităţi marcante ale istoriei moderne a României, adversari de moarte pentru noul regim politic (Brătienii, Ion Antonescu, Ion Mihalache).

Una dintre primele victime a fost Şerban Iordache (tatăl lui Nicolae Iordache, mai cunoscut sub pseudonimul literar Vladimir Streinu). Şerban Iordache a fost arestat la 5 martie 1949, în contextul aplicării decretelor-lege de lichidare a proprietăţilor moşiereşti. Bătrânul notabil local, născut în 1864 şi fost primar în comuna Teiu, între 1895 şi 1903, a fost torturat cumplit chiar din momentul arestării; în dubă, torţionarii îi scot dinţii de aur cu patentul, până paralizează de durere. Avea să moară, un an mai târziu, la Spitalul „Ion C. Brătianu" din Piteşti.

Anul 1950 a consemnat şi valul de arestări din noaptea de 5/6 mai, cunoscută ca „noaptea demnitarilor". Cel mai important om politic arestat cu acest prilej a fost Constantin (Dinu) I. C.

[14] Zicu Ionescu, Remus Cîrstea, *op. cit.*, p. 149-150.
[15] *Istoria României în date*, coordonator - Dinu C. Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 508-562.

Brătianu, născut la 13 ianuarie 1866, la Florica (Ştefăneşti - Muşcel). Ultimul preşedinte al P.N.L. a murit la 20 august 1950, în închisoarea de la Sighet, în ultimele luni de viață fiind terorizat inclusiv prin introducerea de şobolani în celulă. Tot în noaptea de 5 spre 6 mai 1950 a fost arestat şi Constantin (Bebe) Brătianu (n. 1887), văr primar cu fiii lui Ion C. Brătianu (Ionel, Dinu şi Vintilă), care va supraviețui preț de cinci ani şi jumătate, găsindu-şi sfârşitul, la 21 ianuarie 1956, la Spitalul „Colțea".

Liderul celuilalt partid politic important al României interbelice, P.N.Ț., Ion Mihalache, arestat încă de la 14 iulie 1947, cu prilejul înscenării de la Tămădău, şi condamnat patru luni mai târziu, va refuza, la jumătatea anilor '50, să urmeze exemplul lui Constantin Titel Petrescu, de a-şi renega vechile opțiuni în schimbul eliberării, după cum, în urmă cu un deceniu refuzase să se alăture comuniştilor după modelul Gh. Tătărescu sau Anton Alexandrescu şi să se dezică de Iuliu Maniu. Plimbat prin mai multe închisori, lipsit de orice asistență medicală, fondatorul Partidului Țărănesc (1918-1926) va părăsi această lume la 5/6 martie 1963, în Penitenciarul de la Râmnicu Sărat[16]. Lipsiți de orice asistență medicală au murit în închisori foştii miniştri Istrate Micescu (n.1881), la Aiud, în anul 1951, şi Constantin Zamfirescu-Căteasca (n.1895), la Botoşani, în 1963.

Alteori, tratamentul aplicat de organele represive ale regimului a avut ca rezultat sinuciderea celor încarcerați, cum a fost cazul lui Alexandru Dumitrescu (n.1874-d.1949), fost avocat, profesor de limba franceză, fruntaş al Partidului Conservator, primar al Piteştilor sub ultima guvernare locală conservatoare (1913), proprietar al unei impunătoare clădiri în centrul oraşului. Distrus fizic şi psihic în urma anchetelor suportate în sediul județean al Securității, bătrânul notabil local îşi va pune capăt zilelor în aprilie 1949.

Un alt supraviețuitor al represiunii a fost Nicolae Penescu care la procesul din toamna anului 1947 s-a desolidarizat de Iuliu Maniu, ceea ce, foarte probabil, a contribuit decisiv la eliberarea țărănistului argeşean, în 1955, aproape concomitent cu Gh. Tătărăscu şi Constantin Titel Petrescu, eliberare urmată de o perioadă de domiciliu forțat (1955-1959) şi de o nouă condamnare (1959-1964), înainte de eliberarea definitivă (1964) şi plecarea în străinătate (1968).

Trebuie spus că nu doar foştii național-liberali, național-țărănişti sau legionari au fost persecutați în anii '50, ci şi socialiştii refractari la modelul stalinist, cum a fost cazul tipografului piteştean Traian Novacovici (n.1900), adept al liniei promovate de Constantin Titel-Petrescu, exterminat în mai 1952, după două luni de detenție în lagărul de muncă forțată de la Ghencea.[17]

„Reeducarea". O tristă faimă a adus oraşului Piteşti, atât în țară cât şi în străinătate, ceea ce s-a petrecut între zidurile închisorii din oraş, între anii 1949 şi 1952, sub numele atât de eufemistic şi înşelător de „reeducare". În ce consta acest experiment de tristă celebritate? Pornind de la teoriile despre reeducarea deținuților de drept comun, formulate de către pedagogul sovietic Anton S. Makarenko (1888-1939), torționarii români au pus la punct o diabolică sinteză între torturile fizice şi cele psihice, având ca finalitate distrugerea personalității celui închis, renegarea de către acesta a celor mai profunde valori interioare (Dumnezeu, Patrie, Familie, Prietenie) şi pactizarea cu torționarul, în scopul „reeducării" altor deținuți.

Promotorul acestei monstruozități umane, care iese din categoria luptelor social-politice şi se înscrie la extremitățile antropologiei, a fost, la nivel de executare, fostul legionar Eugen Țurcanu, încarcerat la Suceava, în vara anului 1948, şi adus la Piteşti, împreună cu alți deținuți, în primăvara lui 1949. După o perioadă de „acomodare" şi solidaritate cu colegii de detenție din Piteşti, grupul condus de Țurcanu a declanşat, cu ştirea conducerii penitenciarului şi a altor autorități din Ministerul Afacerilor Interne, operațiunea de „re-educare" în dimineața zilei de 6 decembrie 1949 (Sf. Nicolae), printr-o bătaie sălbatică aplicată prin surprindere colegilor de închisoare (celule).

Au urmat mai bine de doi ani de continue torturi fizice şi psihice, deținuții victime fiind privați nu doar de condiții fizico-biologice elementare, ci şi, în primul rând, de posibilitatea regăsirii sinelui, blândul şi generosul coleg de celulă transformându-se peste noapte într-un schingiuitor mai aprig decât gardienii. Tot acest program avea ca scop „demascarea internă" a victimei, apoi

---

[16] Apostol Stan, *Ion Mihalache - destinul unei vieți*, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 1999, p. 267-294.
[17] Remus Cîrstea, Zicu Ionescu, *op. cit.*, passim.

„demascarea externă“ (trădarea altor deţinuţi sau a foştilor prieteni) şi, în cele din urmă, transformarea deţinutului în torţionar.

Fig. 215 - Clădirile fostei închisori din Piteşti (www.cafegradiva.ro)

Încercările de extindere a „experimentului Piteşti“ în alte închisori (Ţurcanu fusese trimis la Gherla, în septembrie 1951), au dus la deconspirarea barbariilor din sistemul penitenciar românesc, în primăvara lui 1952 fiind declanşate primele anchete, finalizate abia în toamna lui 1954, când statul român avea nevoie de acceptul S.U.A. şi al Marii Britanii pentru intrarea în Organizaţia Naţiunilor Unite.

Potrivit actului oficial de acuzare, 22 de deţinuţi, conduşi de Eugen Ţurcanu, se făceau vinovaţi de „abuz şi tortură exercitate asupra unui număr de 780 de deţinuţi, dintre care 30 au fost ucişi, 100 au rămas cu grave leziuni fizice, s-au sinucis ori au înnebunit. Actul de acuzare menţiona 22 de inculpaţi: Eugen Ţurcanu, Alexandru Popa (Ţanu), Nuţi Pătrăşcanu, Mihai Livinski, Gheorghe Popescu, Cornel Pop, Dan Dumitrescu, Octavian Voinea, Vasile Puşcaşu, Vasile Păvăloaie, Ion Stoian, Grigore Romanescu, Aristotel Popescu, Maximilian Sogolevski, Constantin Jubelian, Cornel Popovici, Ion Voiu, Ion Cerbu, Cristian Paul Şerbănescu, Constantin Ionescu, Octavian Zbranca, Nicolae Cobâlaş. Nu se făcea nicio distincţie între iniţiatorii programului de reeducare (Ţurcanu, Popa, Pătrăşcanu, Livinski) şi cei deveniţi torţionari tocmai din cauza programului (Gh. Popescu, Cornel Pop, Dan Dumitrescu, Octavian Voinea). De asemenea, nu au fost implicaţi nici factori de răspundere din Ministerul Afacerilor Interne, începând cu Alexandru Dumitrescu, comandantul închisorii, şi terminând cu Alexandru Nicolski, înalt funcţionar în Ministerul de Interne. În urma procesului desfăşurat cu uşile închise, au fost condamnaţi la moarte şi executaţi 16 inculpaţi, în frunte cu Eugen Ţurcanu[18].

Modul cum a înţeles regimul de atunci să patroneze „experimentul Piteşti“ (1949-1952) şi apoi să se delimiteze de el (1954) este simptomatic pentru ceea ce au însemnat dimensiunea represivă a comunismului românesc şi respectiv perioadele sau acţiunile de destindere/deschidere din partea acestuia.

Partizanii. Nemulţumirile românilor faţă de restricţiile şi privaţiunile impuse de autorităţile comuniste, pe fondul mai general de dominaţie sovietică, s-au exprimat în felurite moduri, cea mai categorică metodă fiind rezistenţa armată. Grupuri de partizani anticomunişti au acţionat în zonele

[18]Din multitudinea de lucrări, dedicate experimentului Piteşti, le amintim pe: Dumitru Bacu, *Piteşti-centru de reeducare studenţească*, Hamilton, Editura Românească, 1989, passim; Virgil Ierunca, *Fenomenul Piteşti*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990, passim; Gheorghe Andreica, *Reeducările comuniste*, vol. I-II, Editura EX PONTO, Constanţa, 2007 şi 2008, passim.

muntoase ale României până la începutul anilor '60, ultimul partizan fiind împuşcat în primăvara lui 1962, în munţii Banatului.Astfel, lichidarea rezistenţei armate anticomuniste era desăvârşită aproape concomitent cu colectivizarea agriculturii. Revenind la problema rezistenţei armate anticomuniste, menţionăm faptul că grupurile de partizani erau de regulă alcătuite din cel mult 30-40 de persoane, acţionau în zone muntoase şi nu aveau prea multe legături între ele. Armamentul era alcătuit din puşti şi pistoale, iar muniţia consta în cartuşe şi grenade, toate rămase din timpul războiului. Luptătorii anticomunişti erau foşti ofiţeri din armata română regală, membri ai partidelor interbelice (nu doar legionari), membri ai elitei săteşti şi chiar unii membri formali ai P.M.R., în realitate profund nemulţumiţi de politica antinaţională şi anticreştină a regimului.

Pe lângă nemulţumirea populară, activitatea rezistenţei armate anticomuniste a fost favorizată şi de credinţa aproape iraţională în venirea americanilor, mit spulberat după evenimentele din Ungaria (octombrie 1956), a căror desfăşurare iniţială (explozia de violenţă anticomunistă din 23-26 octombrie 1956) l-a determinat pe Hruşciov să-şi limiteze politica de destindere. Într-un fel, chiar şi regimul comunist a cultivat involuntar credinţa în venirea americanilor, prin vehicularea continuă în mass-media a tezei despre inevitabilitatea războiului antiimperialist[19].

Un element prezentat exagerat înainte de 1989 şi aproape uitat după aceea îl constituie faptul că, pentru a-şi consolida prezenţa sau pur şi simplu pentru a-şi asigura supravieţuirea, grupurile de partizani au recurs, uneori, la acte de violenţă, intimidare şi pedepsire faţă de ţărani, care, astfel, se vedeau prinşi la mijloc între Securitate şi Rezistenţă, cu toate riscurile şi dezavantajele unei asemenea situaţii. De asemenea, în reconstituirea evenimentelor legate de acest aspect al istoriei contemporane a României, cercetătorii se lovesc de obstacole importante, cum ar fi accesul selectiv, limitat, în arhivele Serviciului Român de Informaţii, sau mărturiile contradictorii ale supravieţuitorilor, marcate de suspiciuni şi acuzaţii reciproce de colaborare cu regimul comunist, de pactizare cu organele represive ale acestuia.

În zona Argeş-Muşcel s-a scris una dintre cele mai importante pagini ale rezistenţei armate anticomuniste din România[20]. Aici au acţionat trei grupări principale de rezistenţă, anume: gruparea „Apostol”, pe Valea Topologului, gruparea „Haiducii Muşcelului” (Arsenescu-Arnăuţoiu) pe valea Râului Doamnei, şi gruparea „Şerban Voican”, în zona Godeni - Capu Piscului.

Fig. 216 - Gheorghe Arsenescu (din Câmpulung) (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Fig. 217 - Toma Arnăuţoiu (din Nucşoara) (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

[19] Dennis Deletant, *op. cit.*, p. 78-79.

[20] Pentru reconstituirea unor date şi evenimente semnificative legate de această problematică, ne-am folosit îndeosebi de următoarele contribuţii: Dennis Deletant, *op. cit*, .p.79-84, Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste în România, *Raport final*, editori: Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile (în continuare se va cita *Raport final*), p. 484, 539, 656-676, Zicu Ionescu, Remus Cîrstea, *op. cit.*, passim.

Inițiativa de a crea un grup de rezistență armată anticomunistă pe valea Topologului i-a revenit lui Dumitru Apostol, născut în anul 1905 la Şuici, profesor de latină şi română la Curtea de Argeş, exclus din baroul de avocați în februarie 1948. Din grupul său făceau parte: inspectorul şcolar Ştefan Ghelmeci din Mozăceni, preotul Ioan Duțu şi profesorul V. Enescu din Curtea de Argeş, preotul Ioan Popescu din Valea Danului, profesorul Constantin Ştefănescu etc. În perioada august 1948 - 21 mai 1949, grupul condus de Apostol a primit lovituri grele din partea Securității, fondatorul său fiind capturat la 21 mai 1949 lângă Arefu, şi ucis la Ciofrângeni, câteva luni mai târziu, deşi fusese condamnat la 25 de ani muncă silnică; din dorința de a nu rămâne viu în mâinile securiştilor care doreau să-i smulgă maximum de amănunte despre grup, Ştefan Ghelmeci s-a sinucis în spitalul de la Curtea de Argeş, smulgându-şi bandajele de pe răni.

Începând din anul 1952, pe teritoriul fostului județ Muşcel a acționat, pentru scurt timp, un grup de partizani originari din satele Capu Piscului şi Coteşti, comuna Godeni, sub conducerea lui Ion Şerban şi Ion Voican. În anii următori, până în 1957, toți cei implicați în această încercare de rezistență aveau să fie identificați şi întemnițați, iar Ion Şerban a fost executat în anul 1958.

Un timp mult mai lung a reuşit să reziste, ca grup organizat, „Haiducii Muşcelului“, al cărui efectiv s-a ridicat la maximum 30-40 de persoane. Potrivit unor documente ale Securității, colonelul Gheorghe Arsenescu (1907-1962), membru al P.N.L., ascunsese arme într-un schit din satul Cetățeni, în vara lui 1947, se asociase cu Petre Cojocaru, Longin Predoiu, Ion Mica, frații Ion şi Gheorghe Purnichescu, după care a livrat arme uşoare către Toma Arnăuțoiu (1921-1959). La rândul său, Toma Arnăuțoiu i-a recrutat pe Petre Arnăuțoiu (fratele său), Nicolae Nițu, I. Chirca, preot Ioan Drăgoi, din Nucşoara. Aici au fost ajutați cu alimente şi alte provizii de către soții Gheorghe şi Elisabeta Rizea, de Ion Săndoiu şi Ion Sorescu.

După o primă ambuscadă mai importantă cu trupele de Securitate, la 18-19 iunie 1949, incident soldat cu rănirea lui Toma Arnăuțoiu şi moartea a doi securişti, se ia decizia separării strategice a grupurilor Arsenescu şi Arnăuțoiu. Arsenescu a fost urmat de Ion Chirca, Titi Mămăligă, Benone Milea, Constantin Popescu şi Nae Ciolan, pe valea Râului Doamnei. În luna noiembrie 1949, grupul trece prin încercări foarte grele, constând în capturarea lui Milea, Popescu şi Ciolan, precum şi în dispariția lui Chirca. După câteva luni, Arsenescu şi Mămăligă sunt atraşi de Securitate într-o capcană, ultimul fiind rănit. Conform documentelor citate de către Dennis Deletant, Mămăligă a reuşit să se strecoare până la grupul fraților Arnăuțoiu.

Arsenescu a dus o viață de pustnic timp de un deceniu, fiind, finalmente, capturat de Securitate în 1960, judecat, condamnat la moarte şi executat. Tot în fața plutonului de execuție avea să-şi sfârşească zilele maiorul Ioan N. Dumitrache, din Godeni (Muşcel), stabilit în Bucureşti şi intrat în legătură cu Arsenescu în toamna lui 1948; arestat la 27 martie 1950, condamnat la 11 iulie 1951, a fost împuşcat la 11 mai 1952.

După 18-19 iunie 1949, în gruparea Arnăuțoiu, care şi-a fixat ca zonă de acțiune Valea Vâlsanului, au rămas, pe lângă familia nucşoreană omonimă, Titu, Maria şi Constantin Jubleanu, precum şi Maria Plop.

În vara anului 1950 s-a încercat aplicarea divizării strategice şi la nivelul acestui grup, însă subgrupul format în jurul familiei Jubleanu a fost rapid anihilat de Securitate, supraviețuitorii alăturându-se celuilalt subgrup, care, după o nouă confruntare cu Securitatea în 1952, se ascunde în zona Poenărei.

După şase ani de activitate mai puțin vizibilă ca în anii 1949-1952, grupul nucşorean Arnăuțoiu a fost capturat la 20 mai 1958, în urma trădării unui localnic care a pus somnifere în băutura oferită fugarilor. Maria Plop s-a predat împreună cu fata ei de doi ani şi a murit în închisoare, copilul aflându-şi povestea abia după 1989; pentru a nu se preda, Tică Jubleanu a preferat sinuciderea. De acțiunile grupării Arnăuțoiu se leagă şi numele Elisabetei Rizea din Nucşoara (n.1912-d.2003), condamnată în decembrie 1950 la şapte ani de închisoare pentru sprijinul oferit partizanilor. Anchetată cu bestialitate de către cadre ale Securității-Argeş, inclusiv în spital, într-o rezervă specială, femeia din Nucşoara nu şi-a trădat consătenii, iar după 1989, relatările sale despre cele suferite în închisoare i-au şocat pe mulți români şi străini. Astfel, din arsenalul anchetatorilor de Securitate nu au lipsit, pe lângă „bătăile obişnuite“, nici metode precum şocurile

electrice, sau atârnarea de păr a victimei de tavanul camerei.

Securitatea a reuşit, în cursul lui 1952, să stârpească din faşă încercarea de înfiripare a unei grupări Stănescu, la Furnicoşi (zona Câmpulungului). În iunie 1952, în localitatea amintită, doi luptători au fost ucişi în lupta cu trupele de Securitate, iar liderul, Constantin R. Stănescu (1917-1958), fost legionar, grav rănit, a murit în duba care îl transporta spre Piteşti. Pentru „omisiune de denunț", tatăl, sora şi cumnatul lui Constantin Stănescu suportă şi ei rigorile sistemului concentraționar românesc, bătrânul nesupraviețuind detenției.

Organizarea teritorial-administrativă, după model sovietic. Constituția din 13 aprilie 1948 făcea referire, în articolul 75, la o iminentă reformă administrativ-teritorială, iar articolele 76-85 menționau consiliile populare (sintagmă înlocuită ulterior cu aceea de sfaturi populare, de inspirație sovietică) drept organe ale puterii de stat, la nivel de localitate, plasă şi județ. Până la reforma administrativă propriu-zisă, la data de 11 ianuarie 1949 a fost emisă legea nr. 17, în virtutea căreia au luat ființă, în următoarele trei luni, aşa-numite comitete provizorii la nivel de localitate (comună sau oraş), plasă şi județ, prin abolirea denumirilor de primărie, pretură şi prefectură, în multe cazuri fără înlocuirea efectivă a foştilor responsabili locali sau zonali, ci doar a titulaturii acestora. Comitetul Provizoriu al Oraşului Piteşti era alcătuit din Gheorghe Medve (preşedinte), Constantin Duță (secretar) şi Ortansa Stângaciu (membră)[21].

Fig. 218 -Constantin Sandu (foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

Anul 1950 a adus cu sine şi anunțata reformă administrativă, teritoriul statului român fiind organizat, după model sovietic, în 28 de regiuni (număr redus în 1952 la 18, iar în 1956, la 16), fiecare regiune incluzând mai multe raioane. Printre noile mari unități administrative se număra şi regiunea Argeş, redenumită în 1952 regiunea Piteşti. La finele lui 1960, s-a revenit la denumirea istorică de Argeş[22]. Funcția de preşedinte al Comitetului Executiv al Sfatului Popular Regional a revenit, inițial (1950-1952), lui Gheorghe Antoniu, urmat de fostul sindicalist Stan Arsene (1952-1953), Ion Tăbârcă (1953-1955), iar, din 1955, de Constantin Sandu (n.1911-d.2002), naşul de cununie al soților Nicolae şi Elena Ceauşescu (în pofida ateismului proclamat de ideologia comunistă, anumite ritualuri religioase erau practicate, în manieră discretă, şi de activiştii de partid de origine etnică română, mai degrabă din superstiție decât din ataşament față de credința ortodoxă). La conducerea organizației regionale a P.M.R. s-au succedat, sub titulatura de primi-secretari, Ion Mărcuş, Dumitru Cristescu, Ştefan Matei şi Petre Duminică.

La finele anului 1950 a fost înființat Sfatul Orăşenesc Popular Piteşti, organ local „ales" totdeauna cu cvasiunanimitate de voturi, până în anul 1990, la interval de doi, patru sau cinci ani, ca, de altfel, toate celelalte organe ale puterii de stat locale sau centrale, supuse doar formal, teoretic, testelor electorale, în fapt, mai mult unor proceduri mecanice, aproape ritualice, de confirmare unanimă prin vot, fără contracandidați şi fără confruntări de idei şi dezbateri veritabile. În funcția de preşedinte al Comitetului Executiv al Sfatului Orăşenesc Piteşti, la 18 decembrie 1950, a fost desemnat Ioan A. D. Dumitru, urmat de Ion Jinga (1954-1956), Marin Teodorescu (1956-1964) şi Vasile Călinescu (1964-1968)[23]. În aceeaşi perioadă, destinele oraşului Câmpulung au fost conduse de Iulian Vasilescu, Grigore Stănescu, Stan Iancu, Iosif Bogdan şi Florian Moacă[24]. La Curtea de Argeş, postul de edil-şef a revenit pentru mai bine de zece ani, unui etnic maghiar, în persoana lui Iosif Demeni (1950-1961), urmat de Ion Draghia.

Pentru perioada anilor '50, ar mai fi de menționat şi ascensiunea lui Nicolae Ceauşescu în

[21] Teodor Mavrodin, *Istoria Primăriei Piteşti*, Piteşti, Editura Pământul, 1996, p. 41.
[22] Marius Păduraru, Aurelian Chistol, *Comuna Bârla, județul Argeş. Studiu monografic*, Bucureşti, Tipografia Semne, 2010. p. 100-103.
[23] T. Mavrodin, *op. cit.*, p. 41; P. Popa, *op. cit.*, p. 267.
[24]Constantin Ciotei, Gheorghe Pârnuță, Ion Popescu-Argeşel, *Monografia municipiului Câmpulung-Muscel*, Bucureşti, Editura Expert, 2005, p. 231.

structurile de putere centrale. Astfel, comunistul de origine etnică română Nicolae Ceauşescu a ocupat în prima jumătate a anilor '50 poziţiile de ministru adjunct al agriculturii, respectiv al forţelor armate, înainte de a deveni membru supleant (1954-1955) şi apoi membru cu drepturi depline în Biroul Politic al Partidului, la finele lui 1955. Ascensiunea sa este legată de plaiurile argeşene, întrucât, începând din anul 1952, a reprezentat Regiunea Argeş în Marea Adunare Naţională a Republicii Populare Române. Apartenenţa localităţii Scorniceşti (actualmente, judeţul Olt) la regiunea Argeş, împreună cu funcţia de deputat de Argeş a viitorului şef de stat, a fost, probabil, cauza pentru care Ghiţă Ionescu, şeful secţiei româneşti a B.B.C., scria, în anul 1964, despre Nicolae Ceauşescu, văzut deja drept cel mai probabil succesor al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la conducerea partidului şi a statului, că s-ar fi născut la Piteşti (!)[25].

În condiţiile eliminării oricărei opoziţii politice reale, au ieşit la suprafaţă confruntările şi conflictele între diferitele grupuri de putere şi influenţă din cadrul Partidului Unic. După eliminarea grupului „antipartinic" alcătuit din Ana Pauker, Vasile Luca şi Teohari Georgescu (1952)[26], acuzaţi între altele, de devieri buhariniste în problema colectivizării, după eşecul grupării M. Constantinescu - Iosif Chişinevschi de a imprima o linie liberalizantă în plan intern, dar profund prosovietică pe plan extern (1957)[27], în anul 1958 a venit rândul unui grup de 11 fruntaşi ai P.M.R., în frunte cu argeşeanul Constantin Doncea (n.1906-d.1973), originar din comuna Cocu, să fie excluşi din partid.

Fig. 219 - Constantin Doncea (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

În acest context, consemnăm atacul lui N. Ceauşescu asupra grupului Doncea, conducătorul facţiunii respective fiind acuzat, între altele, că (*sic*!) „şi-a pierdut fizionomia de membru de partid", printr-o conduită chipurile, chiaburească şi (mic) burgheză[28]. Ca un paradox al comunismului românesc, nu singurul şi nici cel mai important, dar, oricum, destul de elocvent, la o altă plenară a partidului unic, desfăşurată zece ani mai târziu, acelaşi N. Ceauşescu, din postura de lider suprem, îl reabilita pe Doncea, acuzându-i pentru „greşeala" din 1958 pe Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Alexandru Drăghici[29].

Aspecte socio-urbanistice (1945-1965). Dacă instaurarea regimului comunist s-a datorat în mare măsură contextului internaţional (recte Moscovei), consolidarea regimului este o chestiune ceva mai complexă. Au concurat la această evoluţie mai mulţi factori, între care amintim, în primul rând, tendinţa general-umană de adaptare la noua realitate, iar apoi politica socială a regimului, în sensul urbanizării, industrializării şi electrificării ţării. În condiţii vitrege, individualismul se transformă rapid în egoism, lipsă de solidaritate şi suspiciune, iar guvernanţii comunişti nu au avut decât de profitat din această situaţie. Au fost speculate în mod deosebit inegalităţile sociale din România interbelică, destul de vizibile chiar şi după reformele din 1917-1921, iar tinerilor din familii nevoiaşe li s-au oferit perspective şi facilităţi la care înainte cu greu ar fi sperat.

Pe măsură ce autorităţile au devenit mai tolerante cu tradiţiile populare creştin ortodoxe şi cu specificul naţional, încrederea în regim a acestor categorii sociale în ascensiune a sporit. Tinerii săraci de la ţară ajunşi muncitori industriali urbani nu au nici posibilitatea, dar nici curiozitatea, la începutul anilor '60, de a compara progresele economice ale României cu situaţia altor state europene plecate de la acelaşi nivel, dar rămase necomuniste (Grecia, Portugalia). Pentru ei,

[25] Ghiţă Ionescu, *Communism in Rumania*, Londra- New York- Toronto, 1964, p. 350-351.
[26] *Istoria României în date…*, p.529-530.
[27] *Ibidem*, p.550.
[28] „Secera şi ciocanul", VIII, nr. 1298, 28 iunie 1958, p. 1-3.
[29] Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, traducere de Cristina şi Dragoş Petrescu, Iaşi, Editura Polirom, p.201, 234.

avantajele (reale, în fapt aduse de regim) sunt mult mai concrete şi palpabile decât idealul unei lumi libere, deschise şi dinamice.

În 1956, populaţia oraşului Piteşti crescuse cu mai bine de 30%, atingând 38333 de locuitori, dintre care 15% erau angrenaţi în activităţi economice cu specific industrial, ceea ce reprezenta mai bine de o treime din totalul cetăţenilor activi. Câmpulungul înregistrase o creştere demografică mult mai lentă, în anul 1960 fiind înregistrat aici un total de 20687 de locuitori, ceea ce înseamnă o creştere de circa 13,5% într-un interval de 12 ani.

În cel de-al treilea cincinal (1961-1965), eforturile industrializatoare capătă un caracter şi mai sistematic, în sensul începutului operei de edificare a marilor platforme industriale ale Piteştilor. Pe lângă noile extinderi ale unităţilor producătoare de textile, pielărie şi încălţăminte, pentru această etapă de cinci ani, mai notăm şi conturarea platformelor industriale Nord, construirea Combinatului de Prelucrare a Lemnului (C.P.L., astăzi ALPROM), iniţiată în 1961 şi terminată parţial doi ani mai târziu, odată cu inaugurarea Întreprinderii Poligrafice Argeş[30].

Aproape concomitent cu începutul sistematizării operei de industrializare, în Piteşti a crescut sensibil ritmul edificării de locuinţe necesare personalului muncitor provenit din mediul rural. Printre zonele a căror înfăţişare se schimbă radical în aceşti ani se numără Calea Bucureşti, Gara-Sud şi Craiovei. Între anii 1957 şi 1960 fuseseră edificate blocurile IRTA din zona actualei pieţe „Constantin Christescu” şi cartierul „Leonte Filipescu”[31].

Construirea noilor cartiere de blocuri, cu căile de acces şi alte anexe aferente, a avut printre costuri şi demolarea unor construcţii mai vechi, atât din motive urbanistice pragmatice şi cel puţin aparent, rezonabile, cât şi din motive politico-ideologice.

În cea de-a doua categorie intră, fără îndoială, şi ordinul de demolare a Bisericii cu Ceas „Sfântul Nicolae“, unul dintre monumentele vechiului Piteşti, ordin semnat, printr-o sinistră coincidenţă, la 23 aprilie 1962 (ziua Sf. Gheorghe), de către şeful de atunci al guvernului, Ion Gheorghe Maurer. Demolarea propriu-zisă s-a produs în luna iulie a aceluiaşi an[32].

Pentru Câmpulung, anul 1958 consemnează construirea primului bloc de locuinţe în oraş, ca şi apariţia primelor televizoare (Televiziunea Română îşi începuse emisia la 31 decembrie 1956). Un avânt mai mare vor lua construcţiile de locuinţe în prima parte a anilor '60, anul de vârf fiind considerat 1961, perioada când se va construi şi o nouă policlinică[33].

La Curtea de Argeş, primele blocuri de locuinţe, fără utilităţi, au fost ridicate în anii 1963 şi 1964, concomitent cu noul sediu al primăriei (mansardat şi modernizat în anul 2010) şi la scurt timp după clădirea Poştei (1960-1961)[34]. Pe parcursul perioadei 1956-1989, oraşul va avea o remarcabilă constanţă a ratei de creştere a numărului de locuitori, înregistrând, potrivit recensămintelor, câte un spor demografic de 50% la fiecare 10-11 ani (10764, în 1956, 16 424, în 1966, 24 645, în 1977, şi 35 824, în 1992, după începutul curbei descendente)[35].

În concluzie, din punct de vedere al realizărilor industriale şi urbanistice, jumătatea anilor '60 găsea judeţul Argeş angajat în pragul unei veritabile ofensive în domeniu, accelerate odată cu ascensiunea lui N. Ceauşescu la funcţiile supreme în partid şi în stat.

Perioada 1965-1980. Pentru majoritatea argeşenilor care au trăit deceniile de regim comunist, anii '60-'70 reprezintă o perioadă de referinţă din punct de vedere al dezvoltării economice şi al siguranţei sociale. Percepţia nu este una strict argeşeană, ci este comună la nivelul întregii Românii şi chiar al lagărului est-european. De fapt, avântul comunismului era doar aparent: comerţul est-vest genera un sold negativ tot mai mare în favoarea lagărului capitalist, iar revoluţia

---

[30] P.Popa, P. Dicu, S.Voinescu, *op. cit.*, p. 278-281.
[31] *Ibidem.*
[32] P. Popa, *Memento…*, p.199.
[33] Gheorghe Chiţa, *Câmpulung şi judeţul Muscel. Monografie ilustrată*, Editura Ars Docendi, Bucureşti, 2007, p.154.
[34] Informaţii obţinute de la arhitectul Florin Scărlătescu.
[35] *Recensământul general al populaţiei şi locuinţelor din România (18-27 martie 2002)*, Institutul Naţional de Statistică, Bucureşti, 2003, p. 2-4.

tehnico-ştiinţifică şi criza energetică începeau să-şi facă simţite efectele, punând la grea încercare viabilitatea modelului leninist de dezvoltare economică, model bazat pe industria grea, energofagă, prezentă şi în judeţul nostru.

La nivelul României, anii ’60-’70 au mai multe trăsături definitorii sau particulare.

După două decenii de la înlăturarea lui I. Antonescu şi începutul ascensiunii comuniştilor la putere, problema echităţii sociale în România părea rezolvată prin lichidarea (uneori fizică!) a foştilor potentaţi. Era timpul ca problema naţională să iasă la suprafaţă, ceea ce constituie un alt capitol de istorie a comunismului românesc.

Iniţiată timid pe la jumătatea anilor ’50 când începe să fie pusă problema adaptării marxismului la condiţiile specifice, continuată prin retragerea trupelor sovietice din România (1957-1958), desovietizarea începe să fie evidentă în anii 1963-1964. Relaxarea regimului intern s-a făcut, în aceşti ani, concomitent cu distanţarea de U.R.S.S. în politica externă şi în cultură, lăsând multor cetăţeni impresia că (doar) presiunea sovietică împiedică o autentică liberalizare a regimului intern.

Moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, în martie 1965, l-a propulsat în poziţia supremă în partid, apoi şi în stat, pe Nicolae Ceauşescu, în vârstă de 47 de ani, care reprezenta Argeşul în Marea Adunare Naţională, începând din 1952.

Noul conducător a continuat politica lui Dej, în sensul distanţării de U.R.S.S. pe plan extern. În politica internă deschiderile au fost limitate, ideea dejistă privind reînfiinţarea formală a unor foste partide politice de stânga, precum ţărăniştii sau social-democraţii, fiind rapid abandonată. Regimul s-a mulţumit să reducă amploarea terorii şi a represiunii, care au căpătat un caracter punctual (individual), numărul victimelor directe fiind incomparabil mai mic decât în anii 1948-1964.

Principiul conducerii colective, instituit după moartea lui Dej, a fost treptat abandonat. Astfel, în decembrie 1967, Nicolae Ceauşescu a preluat şi funcţia de şef al statului, odată cu preşedinţia Consiliului de Stat, organ înfiinţat în martie 1961 şi condus anterior de către Gheorghe Gheorghiu-Dej şi apoi, după decesul său, de către Chivu Stoica. În anul 1974, a fost înfiinţată funcţia de Preşedinte al Republicii Socialiste România, ocupată de Nicolae Ceauşescu, până în decembrie 1989. Totodată, numele F.D.P. a fost schimbat în Frontul Unităţii Socialiste (F.U.S.), devenit ulterior Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste (F.D.U.S.); lozinca luptei de clasă era acum înlocuită cu aceea a unităţii întregului popor în jurul Partidului (şi al secretarului său general)[36].

Tendinţa partidului de a controla total societatea, inclusiv domenii precum relaţiile sexuale sau sentimentale, s-a manifestat prin adoptarea unor reglementări categorice în aceste privinţe şi mai ales prin modul riguros şi sistematic, aproape agresiv, de aplicare a acestora. Avem aici în vedere celebrul decret nr. 770/1966 referitor la interzicerea avorturilor (cu excepţia femeilor care aveau deja patru copii), dar şi alte reglementări prin care, de pildă, celibatarii trecuţi de vârsta de 25 de ani sau familiile fără copii trebuiau să plătească taxe suplimentare[37].

Măsurile luate de regim în scopul evident şi declarat al creşterii natalităţii şi-au atins scopul în acei ani în care nivelul de trai al populaţiei s-a menţinut relativ ridicat, cel puţin prin comparaţie cu anii '50 sau '80.

În perioada lui Nicolae Ceauşescu, a continuat cu şi mai multă vigoare politica de industrializare şi urbanizare a ţării (prioritatea revenind în continuare industriei grele), şi s-au încheiat, practic, procesele de electrificare şi de alfabetizare, cu puţine excepţii, nerecunoscute oficial şi ieşite la iveală după 1989. Numărul total de muncitori încadraţi în sectoarele industriale ale economiei naţionale a înregistrat o creştere accelerată.

Un salt considerabil a înregistrat şi construcţia de apartamente, între 1966 şi 1970 fiind construite 648.000 de asemenea locuinţe, iar în cincinalul următor, încă 751000[38]. Chiriile erau modice, iar numărul locatarilor era clar mai mare decât al proprietarilor de clădiri demolate cărora li

[36] *Istoria României în date…*, p. 579-681.
[37] *Ibidem*, p.588.
[38] D. Deletant, *op.cit.,* p. 94.

se acordaseră despăgubiri, adesea derizorii, şi prioritate la mutarea în apartamente, astfel încât impactul social a rămas, per ansamblu, pozitiv.

Abandonarea parţială a criteriilor „de clasă“ („de dosar“) în ascensiunea profesională, abundenţa de produse în magazine, la preţuri rezonabile, siguranţa locului de muncă şi relaxarea terorii au dus la o consolidare a relaţiei de coexistenţă între sistem şi popor, fără a se ajunge la o veritabilă identificare. Cu toată independenţa în politica externă şi în conţinutul vieţii culturale, România urma fidel modelul sovietic din punct de vedere al structurilor social-politice şi economice interne, deschiderile fiind aici minime, situaţie pe care ameliorarea stării sociale, a nivelului de trai, n-o putea schimba în profunzime. Printre cei ce au părăsit ilegal ţara, în condiţiile de după anul 1965, s-a numărat şi piteşteanul Cornel Chiriac, care a fugit în Occident în 1969, la vârsta de 28 de ani, devenind realizator de programe muzicale în cadrul postului de radio „Europa Liberă”, până în 1975, când a fost asasinat.

Fig. 220 - Gheorghe Năstase
(foto,colecția Muzeului
Județean Argeș)

Fig. 221 - Ion Dincă
(foto,colecția Muzeului
Județean Argeș)

Fig. 222 - Constantin Matei
(foto,colecția Muzeului
Județean Argeș)

Fig. 223 - Ion Sîrbu
(foto,colecția Muzeului
Județean Argeș)

Un prim efect al politicii lui Nicolae Ceauşescu în direcția continuării procesului desovietizării, inițiat de Gheorghiu-Dej, a constat în chiar reînființarea județelor, în anul 1968, prin renunțarea la împărțirea administrativ- teritorială de inspirație sovietică. Poziția supremă în cadrul

noii unități administrativ-teritoriale revenea „primului-secretar", numit şi preşedinte al Comitetului Executiv al Consiliului Popular al Județului Argeş.

De-a lungul ultimelor două decenii de comunism, această poziție de maximă importanță pentru județul nostru a fost ocupată inițial de fostul prim-secretar regional Petre Duminică, urmat de Gheorghe Năstase (1969-1973; n.1926– d. 2001), Ion Dincă (1973-1977; n. 1928 - d. 2007), ajuns în anii '80 prim-viceprim-ministru, Vasile Mohan (decembrie 1977-1978; n. 1926 – d. 2001), Constantin Matei (1978-1980; n. 1930- d.1980), Ion Sîrbu (1980-1984; n. 1924- d. 1997), Constantin Zanfir (1984-14 ianuarie 1988), ulterior ministru pentru achiziționarea produselor agricole (ianuarie 1988-decembrie 1989) şi apoi om de afaceri, Gheorghe Catană (14 ianuarie 1988-2 noiembrie 1989) şi Ion Bogdan Băluță, până la 22 decembrie 1989[39].

După reforma administrativă de la începutul anului 1968, funcțiile de conducere pe linie administrativă şi de partid au fost cumulate şi la nivelul comunelor, oraşelor şi municipiilor. Astfel, în municipiul Piteşti, primul edil-şef care a exercitat şi conducerea organizației municipale de partid a fost Gheorghe Marinescu (1968), urmat de Alexandru Popescu (1968-1974), Ilie Dima (1974), Valeriu Nicolescu (1974-1982), Manole Bivol (1982-1986) şi Nicolae Zevedei (1986-1989)[40]. La Câmpulung, la conducerea administrației şi a organizației locale de partid s-au aflat, succesiv, Nicolae Constantin, Mihai Badea, Ion Ploscaru, Manole Bivol (1977-1982), Gheorghe Oancea (1982-1986), Ion Ghizdavăț şi, pentru ultimele două luni ale anului 1989, Ion Dicu. Un timp, la finele anilor '60, atribuțiile de şef al administrației locale au fost exercitate de Marin Roşu, vicepreşedinte al Comitetului Executiv al Sfatului Popular Orăşenesc, funcție echivalentă cu cea de viceprimar[41]. În fruntea celuilalt oraş de tradiție din județ, Curtea de Argeş, s-au aflat: Vasile Mohan (1968-1977), Floriean Ghițescu (1977-1983), Nicolae Zevedei (1983-1986) şi Niculina Pițigoi (1986-1989)[42].

Nicolae Ceauşescu a mărturisit, în mai multe rânduri, că o atenție specială a fost acordată celor două mari centre urbane din apropierea localității sale natale, Scorniceşti, adică oraşelor Piteşti şi Craiova. Dacă secretarul general al Partidului Comunist Român reprezentase Argeşul (1952-1969) în Marea Adunare Națională, după ascensiunea în scaunul suprem a efectuat mai bine de 30 de vizite la Piteşti şi în alte localități argeşene, iar soția sa, Elena, din anul 1973, membră a Comitetului Central al P.C.R., a candidat pentru un loc de deputat în Marea Adunare Națională, începând cu anul 1975, tot la Piteşti, fiind, de fiecare dată (1975, 1980, 1985), aleasă cu *impresionanta* unanimitate, golită de orice conținut şi suport în anii comunismului.

Atenția acordată de N. Ceauşescu oraşului Piteşti, ca şi prestigiul şi interesul de care conducătorul român se bucura în anii 1965-1980, se reflectă şi în cazul personalităților politice străine care au vizitat oraşul de pe Argeş în perioada „de glorie" a comunismului românesc. Astfel, printre înalții oaspeți nu s-au numărat doar conducători ai unor state socialiste est-europene, precum liderul bulgar Todor Jivkov (1967, 1975) şi preşedintele Cehoslovaciei, Gustav Husak (1977), dar şi şeful guvernului Republicii Populare Chineze, Zhou Enlai (Ciu Enlai), în 22 iunie 1966, preşedintele Republicii Franceze, Charles de Gaulle (17 mai 1968), preşedintele Turciei, stat membru al NATO, Çevdet Sunay (1970), lideri politici africani, ca zambianul Keneth David Kaunda (1970), sau latino-americani, ca preşedintele chilian Tomas Pablo, în 1969[43].

---

[39] Situație obținută prin coroborarea datelor furnizate direct de către juristul Ion Bulacu, fost funcționar în administrația județului Argeş, şi a celor conținute în Ovidiu E. Moț, *op. cit.*, p.190, respectiv *Enciclopedia istoriei politice a României (1859-2002)*, coordonator Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Institutului de Ştiințe Politice şi Relații Internaționale, 2003, p.492-541.

[40] P. Popa, *op.cit.*, p. 386-387.

[41] Informații obținute de la foştii primari Manole Bivol şi Ion Ghizdavăț; a se vedea şi: Constantin Ciotei, Gh. Pârnuță, I. Popescu-Argeşel, *op. cit.*, p.232.

[42] Informații furnizate de domnul George Mohan, fiul fostului primar Vasile Mohan.

[43] P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *op. cit.*, p. 318-322.

Fig. 224 - Zhou Enlai şi Nicolae Ceauşescu (colecția Muzeului Județean Argeş)

De vizita lui Charles de Gaulle în România, în particular la Piteşti, se leagă nu doar începuturile colaborării uzinelor „Dacia” şi „Renault”, implicit fabricarea primelor autoturisme „Dacia“ la Colibaşi (Mioveni), ci şi schimbările survenite în viața a două (foste) personalități publice argeşene, generalul Corneliu Calotescu şi fostul lider național-țărănist Nicolae Penescu. Interesul manifestat de preşedintele Franței şi de primul-ministru, Couve de Murville, pentru foştii lor colegi de studii superioare, Calotescu, respectiv Penescu, l-a determinat pe Ceauşescu să dispună măsuri reparatorii. Generalul Calotescu a fost repus în drepturi literalmente „peste noapte“, iar lui Penescu i s-a permis să plece în Franța, unde a pus bazele Consiliului Național Român, cu filiale în Statele Unite ale Americii, Canada, Austria etc. Viața fostului conducător al filialei P.N.Ț. - Argeş a fost curmată la 84 de ani, într-un atentat cu un colet capcană primit la locuința sa din Paris; rănit grav, nu a mai putut fi salvat de medici.

Fig. 225 - Charles de Gaulle cu Nicolae Ceauşescu, în vizită la Piteşti, 17 mai 1968
(colecția Muzeului Județean Argeş)

După trei luni, zona Piteşti- Colibaşi a fost (din nou) vizitată de către Nicolae Ceauşescu, secretarul general al Partidului Comunist Român şi preşedintele al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România (decembrie 1967), aflat aici exact în preziua invaziei sovietice în Cehoslovacia

(20 august 1968), țară de unde revenise la București, cu doar câteva zile în urmă. Întâmplător sau nu, în discursul ținut cu prilejul inaugurării producției propriu-zise de autoturisme „Dacia", pe lângă felicitările călduroase transmise diferitelor categorii de „oameni ai muncii", pe lângă o serie de aprecieri elogioase despre rolul industriei grele în dezvoltarea economiei naționale și inevitabilele comparații cu anii interbelici și imediat postbelici, Ceaușescu a inserat și un paragraf laudativ la adresa Cehoslovaciei și a perspectivelor de dezvoltare a raporturilor României cu această țară socialistă recent vizitată[44]. „Fără o industrie puternică, fără o industrie constructoare de mașini, nu poate fi vorba de bunăstarea poporului, nu poate fi vorba de dezvoltarea independentă și suverană a națiunii"[45]. Regăsim aici o retorică patriotică a cărei sinceritate, în sine, cu greu poate fi contestată, precum și o viziune asupra dezvoltării economice ale cărei limite se vor manifesta plenar în anii '80.

Perioada de timp corespunzătoare planului cincinal 1966-1970 a coincis cu un veritabil apogeu al inițiativelor de stat, pe scară mare, la nivelul județului Argeș și al industriei de pe teritoriul acestuia. Acum au fost inaugurate întreprinderi de importanță vitală pentru sectorul industrial regional și chiar național, anume: Întreprinderea de Motoare Electrice (1967), Întreprinderea de Autoturisme (1968), Combinatul Petrochimic, Rafinăria de Petrol, Fabrica de Bere, Întreprinderea de Stofe „Argeșeana", Fabrica de Pâine, Fabrica de Preparate din Carne (1969) și nu în ultimul rând Combinatul de Articole Tehnice din Cauciuc (1970).

Fără a trece sub tăcere limitele și tarele fostului regim, caracterul său intrinsec totalitar, rămâne un adevăr obiectiv faptul că, în anii 1965-1970 s-au pus bazele sectorului industrial argeșean, așa cum a existat el în deceniile următoare. Barajul de la Vidraru și Uzina de la Colibași au rămas, iar Petrochimia și Uzinele „ARO" au fost până de curând veritabile simboluri ale Argeșului

Pe lângă creșterea *ipso facto* a numărului de muncitori industriali, amplul program de investiții în dezvoltarea industriei locale, patronat de Nicolae Ceaușescu, a avut printre efecte și materializarea, cel puțin parțială, a unei lozinci adesea trâmbițate de regim, aceea a egalității depline între cele două sexe. Dacă în 1968, femeile reprezentau 23,8% din totalul muncitorimii argeșene, peste numai un deceniu ponderea lor aproape se dublase, depășind cu puțin pragul de 40%. Chiar și în sectorul construcții, mai bine de 10% din personalul angajat erau femei; în cifre absolute, este vorba de 2.400 de angajate, dintr-un total de 23.000, circa 3/4 dintre ele fiind încadrate ca muncitoare[46].

Dezvoltarea sectorului de construcții este în strânsă legătură cu planurile industrializatoare și urbanizatoare ale conducerii de partid și de stat. Astfel, la nivelul întregului județ, ponderea populației urbane a crescut sensibil în această vreme, fără a ține în totalitate pasul cu procesul industrializator (se generalizează, practic, fenomenul „navetismului"). Mai concret, în martie 1966, locuiau în mediul urban 134718 argeșeni, reprezentând 1/4 din totalul populației județene, iar la finele anului 1978, numărul argeșenilor cu domiciliul în orașe era de 213009, comparativ cu 46090 de locuitori ai comunelor suburbane și 386593 de persoane domiciliate în mediul rural propriu-zis, ponderea populației urbane argeșene atingând astfel pragul de 2/5[47]. Între timp, mai precis în anul 1968, fuseseră declarate orașe localitățile Costești și Topoloveni, a căror populație se ridica, doi ani mai târziu, la 10271, respectiv 6061 de locuitori. Trecerea celor două localități argeșene în categoria orașelor a reprezentat semnalul, anticiparea, și nu efectul unor transformări sensibile în sens urbanistic. În 1970, fondul de apartamente număra doar opt asemenea locuințe la Costești, iar la Topoloveni era inexistent. Comuna Ștefănești (din 2004, oraș) avea, în același an, 13056 de locuitori și un fond locativ de 387 de apartamente[48].

O creștere semnificativă a cunoscut, între anii 1966 și 1970, și construcția de locuințe, în speță blocuri. Numărul locuințelor piteștene a sporit de la 14823, câte existau în 1966, cu 209 case particulare noi și 9212 apartamente până la 1 iulie 1970, reprezentând un procent de 63,35%

---

[44] *Secera și ciocanul*, 21 august 1968, p. 1-2.
[45] *Ibidem*.
[46] *Județele Patriei, Argeș…*, *op.cit.*, p.64.
[47] *Ibidem*, p. 63.
[48] *Localitățile județului Argeș' 71*, Pitești, 1971, passim.

creştere în mai puţin de cinci ani. Dintre cei 63 400 de salariaţi piteşteni existenţi în anul 1970, trei sferturi (49100) erau muncitori; din punct de vedere al ramurii economice în care activau, 28 000 de salariaţi erau încadraţi în industrie şi câte 5 000 în domeniile construcţiilor, transporturilor şi circulaţiei mărfurilor[49].

La finele anilor ’60 au fost costruite şi noi edificii având rol administrativ, ceea ce a schimbat destinaţia unor clădiri mai vechi. Astfel, în anul 1968, fostul sediu al Prefecturii Argeş şi apoi al Sfatului Popular Regional, construit între 1898-1899, a primit destinaţia de Muzeu Judeţean, odată cu edificarea unui nou palat administrativ judeţean, cunoscut sub denumirea populară de ”Casa Albă”, iar doi ani mai târziu, Primăria municipiului Piteşti şi-a mutat sediul în fosta clădire a Administraţiei Financiare. Fostul sediu al Primăriei, construit în 1886, a devenit galerie de artă, secţie a Muzeului Judeţean Argeş.

Anii 1971-1975 sunt dominaţi, în **Piteşti**, de activităţile edilitare, care aduc municipiului, în 1974, după nouă ani, premiul I pe ţară, pentru gospodărire şi înfrumuseţare. Acum demarează lucrările de construire a blocurilor de locuinţe şi a spaţiilor publice din centru (peste 2 000 de apartamente), sub îndrumarea arhitecţilor I.D. Popescu, V. Popescu şi Pompiliu Soare. Tot acum (1972-1973) este sistematizată zona rezidenţială „Fortuna” şi este inaugurată Casa de Cultură a Sindicatelor, iar în 1975 sunt iniţiate lucrările de construire a circa 6 000 de apartamente în zona Găvana (fostă comună suburbană). Această ultimă operaţiune va dura până în anul 1986, având ca arhitecţi pe Maria Mulţescu şi Corneliu Răuţă[50].

Cincinalul 1976-1980 a adus în Piteşti transformări mai puţin spectaculoase, pe plan economic, comparativ cu deceniul anterior. Din punct de vedere edilitar-urbanistic, modificările au fost mai evidente. Astfel, în perioada amintită, au fost construite mai mult de 10000 de apartamente, dintre care 4000 în cartierul „Banatului”, dar şi clădiri cu destinaţie administrativă, precum sediul Tribunalului Judeţean Argeş sau sediul filialei Piteşti a Institutului de Cercetări Silvice, nelipsind nici modernizarea reţelei rutiere în zona ieşirii spre Slatina, astăzi Vama Piteşti[51]. În prezent, municipiul Piteşti este cunoscut în ţară şi sub sintagma de „Oraşul lalelelor“ întrucât, începând din mai 1978, aici se desfăşoară anual „Simfonia lalelelor“, expoziţie floricolă de mari dimensiuni care continuă să atragă numeroşi vizitatori din oraşul gazdă şi nu numai.

Transformări sensibile s-au produs în aceşti ani şi la **Câmpulung**, oraş mai puţin modificat, până la începutul anilor '60, de amprenta factorului de decizie comunist. Dintre realizările datând din a doua jumătate a anilor '60, amintim, în primul rând, un mare număr de imobile cu diferite destinaţii: cartierul de locuinţe „Vişoi I”, câteva blocuri noi în zona centrală a oraşului, noua Cazarmă a Pompierilor şi Casa de Cultură a Sindicatelor, precum şi noul local al Poştei[52].

Oraşul avea, la 1 iulie 1970, o populaţie de 26 675 de locuitori, dintre care 13 840 de bărbaţi şi 12 835 de femei. Fondul locativ număra 6 160 de locuinţe, inclusiv 130 de case particulare şi 974 de apartamente construite din fondurile statului, în anii 1966-1970. Din cei 13 927 de salariaţi, 10.650 erau muncitori, 59% dintre ei fiind angajaţi în industrie şi construcţii[53].

În anul 1971 a fost dat în folosinţă cartierul de locuinţe „Nicolae Grigorescu“, construit sub dealul Flămânda, pentru ca 1972 să fie un an de vârf pentru evoluţia economico-socială şi urbanistică a fostei capitale a judeţului Muşcel. Atunci s-a produs reorganizarea cooperativei „Marama musceleană“, numită iniţial „Arta populară“, inaugurarea unei noi autogări (implicit separarea transportului pentru călători de transportul marfar) şi construcţia unei cazărmi pentru unitatea locală de Securitate.

Anii 1973-1975 sunt caracterizaţi de direcţionarea efortului investiţional şi constructiv în domeniul habitatului şi în cel urbanistic. În această etapă temporală a fost finalizat cartierul de locuinţe „Vişoi I” şi s-a realizat modernizarea blocurilor din cartierul „Romarta”, precum şi a stadionului, iar în final şi a pieţei agroalimentare, care a fot acoperită. Alte obiective urbanistice

[49] *Ibidem*, p. 22-23.
[50] P. Popa, *op. cit.*, p. 222-229.
[51] *Ibidem*, p.230-231.
[52] Gh. Chiţa, *op.cit.*, p. 154-155.
[53] *Localităţile judeţului Argeş ’71…*, *op.cit.*, p. 33, 36.

inaugurate tot acum sunt Hotelul Restaurant „Muscelul“ şi podul peste Râul Târgului, în zona fabricii ARO. În domeniul industrializării, menţionăm, pentru anul 1974, inaugurarea a cinci noi linii tehnologice la Combinatul de lianţi CIMUS. Spre finele anilor '70, transformările urbanistice sunt vizibile, în pofida cutremurului din 4 martie 1977. În acest timp, după finalizarea cartierului de locuinţe de confort redus „Vişoi II” (1975), au urmat refacerea podului „Predoiu“ în prelungirea străzii Rizeanu şi edificarea zonei „Vişoi III” (cartierul Vişoi totaliza 5000 de apartamente), dar şi o serie de demolări, operaţiuni care nu au cruţat nici casa lui Tudor Muşatescu, dărâmată în anul 1980, când s-au dat în folosinţă blocurile din zona Judecătoria locală. Populaţia oraşului era, la finele anilor 70, de 33000 de locuitori[54].

Anii '70 găseau oraşul **Curtea de Argeş** cu o populaţie totală de 18 663 de persoane, din care 9 435 bărbaţi şi 9 228 femei. Dintre cei 10 202 de salariaţi, 8 624 erau muncitori, inclusiv 1.500 de navetişti, jumătate dintre salariaţi erau angajaţi în ultimii zece ani (1960-1970), confirmând o tendinţă generală în România acelei vremi. În cursul cincinalului 1966-1970, se construiseră 559 de apartamente din fondul de stat (prima etapă a cartierului „Banu Mărăcine”) şi 99 de case proprietate personală[55]. De-a lungul următorului deceniu, în paralel cu dezvoltarea fabricilor de porţelan şi, respectiv, de produse electrice, s-au desfăşurat lucrări edilitare ample, constând atât în edificarea de noi blocuri de locuinţe, cât şi în acţiuni de asanare a terenului. În paralel cu extinderea cartierului „Banu Mărăcine”, se construieşte cartierul „Posada” (hotelul omonim exista din 1967) şi zona „Cuza-Vodă”, iar zona centrală a oraşului este sistematizată, ceea ce a implicat şi demolarea unor construcţii mai vechi, inclusiv clădiri cu certă valoare arhitectonică, situate pe latura vestică a drumului ce leagă Biserica Domnească de faimoasa mănăstire şi în proximitatea bisericii Sân Nicoară[56].

La **Costeşti**, în anul 1970, întreprinderile şi alte unităţi socio-culturale locale grupau un total de 1 906 salariaţi, majoritatea în construcţii şi agricultură, ramuri urmate de ocrotirea sănătăţii şi industrie[57]. În **Topoloveni**, din 2 082 de salariaţi, circa 4/5 erau muncitori. Activitatea industrială propriu-zisă se desfăşura în trei unităţi, cu un număr total de 1 312 de salariaţi, anume: Fabrica de Conserve din Legume şi Fructe, Întreprinderea de Lacuri, Vopsele şi Materiale de Construcţii, specializată şi în repararea de maşini şi utilaje, Cooperativa Meşteşugărească „Muncitoarea“, specializată în producţia de covoare, cusătorie, tricotaje şi obiecte de artizanat, cu un pronunţat specific naţional[58]. Cele două localităţi, aflate oficial în categoria oraşelor, nu vor cunoaşte evoluţii edilitare şi demografice spectaculoase pe parcursul deceniului 1970-1980.

O importanţă tot mai mare începe să capete, pe măsura dezvoltării Uzinei de Autoturisme, localitatea **Colibaşi**, care la începutul anilor '70 era considerată o comună suburbană a Piteştilor, având o populaţie de peste 6 000 de locuitori[59]. În anul 1974 apar primele blocuri, iar până la finele anilor '70, nou-veniţii, foşti navetişti, ajung să îi întreacă la număr pe cei cu origine locală, în sensul strict al cuvântului[60].

În 1978, în judeţul Argeş existau 197 de oficii poştale, precum şi 31 000 de posturi telefonice fixe. O creştere spectaculoasă cunoscuse numărul de abonaţi telefonici, de la 4 000 în 1968, la 30 000 în 1978 (de aproape opt ori). Şi mai spectaculoasă fusese creşterea numărului de abonaţi la serviciile televiziunii române, cu două canale de emisie TVR1 şi TVR2, de la 10 625 în 1965, la 89 558 în 1978. Numărul de abonamente la radiodifuziune înregistrase o creştere mai puţin spectaculoasă, însă evidentă, de la 56 447, la 79 249 (cu mai bine de 40%).

---

[54] *JudeţelePatriei- Argeş…*, *op.cit.*, p.72; C.Ciotei, Gh. Pârnuţă, I. Popescu- Argeşel, *Monografia municipiului Câmpulung-Muscel…*, *op.cit.,* p. 232-233; Gh. Chiţa, *op.cit.*, p.155.
[55] *Localităţile judeţului Argeş '71*, Piteşti, 1971, p. 41-45.
[56] Informaţii furnizate de arhitectul Florin Scărlătescu.
[57] *Localităţile judeţului Argeş' 71…*, *op.cit.*, p. 50-51.
[58] *Ibidem*, p. 55.
[59] *Ibidem*, p. 183.
[60] Adrian Sămărescu (coord.), *Mioveni, paşi în timp*, Piteşti, Editura Alean, 2006, p. 93-94.

Declinul regimului comunist (1980-1989). Pe plan mondial, deceniul consecutiv anului 1978 reprezintă o perioadă de dificultăţi crescânde şi evidente pentru statele socialiste, ceea ce a generat numeroase planuri teoretice şi încercări practice de reformare şi revitalizare a sistemului. Dintre aceste tentative, cele mai cunoscute sunt reformele chineze, strict limitate la sfera economică, şi cele sovietice, de tip gorbaciovist, axate pe lărgirea efectivă a drepturilor şi libertăţilor politice ale cetăţenilor. Sub influenţa U.R.S.S., după 1985, în unele ţări est-europene, începând cu Polonia şi Ungaria, pluralismul de opinie şi apoi pluralismul politic au devenit realităţi concrete, punându-se tot mai răspicat problema trecerii la economia de piaţă. În cazul federaţiei socialiste iugoslave post-titoiste, problemele economice şi tendinţele de pluralism politic s-au suprapus cu amplificarea tensiunilor inter- etnice şi inter- confesionale.

Spre deosebire de cei 15-20 de ani anteriori, cel de-al nouălea deceniu al secolului trecut a rămas în memoria locuitorilor Argeşului, a românilor în general, drept o perioadă de lipsuri şi privaţiuni, generate de efortul impus de Nicolae Ceauşescu în vederea stingerii datoriei externe contractate în anii '70, soluţie considerată de liderul român drept singura cale pentru asigurarea independenţei depline a ţării din punct de vedere economic. Era ignorată astfel realitatea interdependenţelor care caracterizează tot mai mult piaţa mondială, în favoarea unei viziuni autarhice. În plus, industria grea românească, inclusiv unităţile din Piteşti, precum Combinatul Petrochimic, depindeau organic de importul de materii prime, respectiv de evoluţia preţurilor la produse finite, ţara noastră jucând rolul ingrat de intermediar în cadrul sistemului comercial internaţional.

Decizia simplistă a lui Ceauşescu a avut însemnate consecinţe pe plan economic şi social. Au fost diminuate drastic importurile de tehnologie nouă, ceea ce a atras automat după sine creşterea gradului de uzură fizică şi morală a instalaţiilor industriale, de la 33,6% în 1980 până la 39,6% în 1987, scăzând cu aproape un procent la sfârşitul lui 1989; dacă în S.U.A. şi Japonia durata normală de serviciu a utilajelor industriale era de cinci-şase ani, iar în U.R.S.S. şi R.D.G. de 12 până la 15 ani, în România acest indicator semnificativ depăşea 20 de ani, atingând chiar 30[61]. Politica de industrializare şi urbanizare a fost continuată, însă intensitatea ei a scăzut sensibil în raport cu anii '60-'70. De la 35,5% din totalul forţei de muncă activă sau 3,678 milioane de muncitori, ponderea celor angajaţi în sectorul industrial al economiei naţionale a sporit, în zece ani, la 38,1%, sau, în cifre absolute, la 4 169 000 de salariaţi[62].

De asemenea, trebuie amintit faptul că, în condiţiile scăderii şi îmbătrânirii populaţiei rurale, angajate în agricultură, respectiv ale dificultăţilor tot mai mari de procurare a materiilor prime necesare industriei, numeroşi muncitori industriali sau din servicii participau, „voluntar“, la munci agricole, operaţiune care implica reducerea numărului de autovehicule destinate transportului în comun, cu urmări previzibile pentru populaţie.

Constatând ineficienţa sistemului economic de stat, preşedintele ţării nu şi-a pus problema posibilităţii de liberalizare, ci a tras de aici concluzia că se impuneau noi măsuri restrictive.

Cele mai impopulare măsuri ale regimului Ceauşescu au fost, fără nicio îndoială, cele privind „raţionalizarea“ consumului. În anul 1983, au fost reintroduse, după aproape trei decenii (!) cartelele pentru alimentele de bază, concomitent cu limitarea consumului de benzină pentru proprietarii de automobile şi instituirea de întreruperi ale furnizării de energie termică şi electrică (deşi consumul casnic de electricitate era infim în raport cu cel industrial), inclusiv în şcoli, licee, universităţi sau creşe cu incubatoare pentru copii. Programul TV s-a redus şi el, la două ore pe zi (ulterior trei), cu excepţia zilelor de sâmbătă şi duminică. Au proliferat, astfel, contrabanda şi improvizaţiile, de tipul folosirii bateriilor de automobil pentru iluminatul casnic.

Cu ajutorul unor antene improvizate, românii urmăreau posturile TV ale unor state vecine, în cazul Argeşului, televiziunea bulgară şi, în cazuri excepţionale, posturile iugoslave. Implementarea „drepturilor sociale“ asigurate de regim (o locuinţă, un loc de muncă, şcolarizare etc.) nu fusese abandonată, dar se făcea tot mai greu şi la un nivel dezamăgitor pentru cei ce trăiseră perioada anilor '60-'70.

[61] *Raport final…*, p. 227.
[62] *Ibidem*, p. 228.

Degradarea incontestabilă a vieţii sociale a dus şi la scăderea natalităţii şi a sporului demografic. Regimul a răspuns cu o campanie represivă împotriva autorilor şi a beneficiarilor de avorturi improvizate. Din 1967 până în 1989, în România, aproape 9 500 de femei au murit în urma avorturilor empirice, dintre care 255 în judeţul Argeş. La nivel naţional, dintre cele 9 452 de femei decedate între 1967 şi 1989 din această cauză, un număr de 1 193 (deci, cam 1/8) şi-au pierdut viaţa în 1989, ceea ce arată că fenomenul a crescut în intensitate în anii '80[63].

Direcţia (auto)-izolaţionistă, pe plan extern şi profund dogmatică (neostalinistă), pe plan intern, asumată de Partidul Comunist Român, în anii '80, s-a resimţit şi la nivelul Argeşului. Faţă de perioada anilor 1965- 1979, în anii '80 au scăzut considerabil atât frecvenţa vizitelor efectuate de şefi de stat străini în judeţ, cât mai ales diversitatea acestora, oglindind, şi la acest nivel, pierderea de prestigiu a statului român în planul relaţiilor internaţionale. Mai concret, în anii '80, municipiul reşedinţă de judeţ a fost vizitat de către preşedinţii Republicii Camerun, Republicii Populare Mongole şi Etiopiei, declarate republică democrat-populară în toamna lui 1987. Printre oaspeţii importanţi ai judeţului, în anii '80, s-a numărat Boris Elţân, viitorul preşedinte al Federaţiei Ruse, în anii '90, sosit în judeţul nostru în decembrie 1986, în calitate de prim-secretar al P.C.U.S. pentru regiunea Moscova[64].

Şi caracteristicile generale ale vieţii politice interne au îmbrăcat, pentru Piteşti şi Argeş, unele forme specifice, zona rămânând una de mare sensibilitate pentru conducerea statului.

Pe lângă vizitele dese, cel puţin prin comparaţie cu alte părţi ale ţării, efectuate aici de către Nicolae Ceauşescu, merită amintită şi realegerea soţiei sale, Elena, în funcţia de deputat în Marea Adunare Naţională, din partea unei circumscripţii piteştene, cu prilejul „alegerilor" din 1980 şi 1985, consultări electorale asupra specificului cărora nu mai insistăm.

De asemenea, fenomenul „rotaţiei cadrelor", considerat de Ceauşescu un antidot la apariţia unor centre de putere autonomă în partid şi în stat, s-a manifestat şi el, funcţia de edil-şef în Piteşti revenind, în anii '80, lui Manole Bivol şi Nicolae Zevedei; anterior ambii deţinuseră funcţii similare la Câmpulung, respectiv Curtea de Argeş. Uşurinţa cu care primarii erau mutaţi dintr-o localitate în alta este ilustrativă pentru dispreţul regimului faţă de autonomia locală, atitudine având ca alibi teoretic lozinca leninistă a „centralismului democratic".

Degradarea continuă a nivelului de trai (practic, penuria de bunuri şi servicii destinate populaţiei, căci, în sine, raportul preţuri-salarii rămânea satisfăcător) a cauzat şi aici, ca peste tot, scăderea încrederii oamenilor în capacitatea regimului de a mai face faţă provocărilor ridicate de evoluţiile politice şi economice la nivel mondial. Au apărut şi cazuri de abatere deschisă de la „unanimitatea" şi „unitatea de monolit" trâmbiţată de partid, de contestare a acesteia, chiar dacă manifestările respective nu au avut amploarea sau ecoul unor evenimente similare de la Iaşi, Timişoara, Cluj-Napoca, Braşov etc.

În anii următori, nemulţumirile populare au continuat să crească, în paralel cu continuarea politicilor restrictive mai ales la nivel social-economic, conduită suprapusă uneori cu fenomene naturale defavorabile, precum iarna foarte grea a anului 1984-1985. Ecoul acţiunilor protestatare anticomuniste a devenit, în consecinţă, mai puternic, deşi marea majoritate a populaţiei nu concepea, totuşi, o alternativă veritabilă la sistemul comunist, la nivel larg manifestându-se, mai degrabă, o nostalgie faţă de anii '60-'70.

În a doua parte a anilor '80, în contextul internaţional şi intern cunoscut, cazurile de disidenţă/revoltă s-au înmulţit, deşi nu s-au putut coagula într-o mişcare coerentă vizibilă, de tipul „Solidarităţii" poloneze. Ecouri ale evenimentelor de la Braşov, din 15 noiembrie 1987, s-au făcut simţite în câteva localităţi mai mari din nordul judeţului. Şi la începutul anilor '80, în diverse zone ale municipiului Piteşti fuseseră semnalate manifeste anticomuniste şi anticeauşiste. În anii 1982, respectiv 1983, Ion Ilie, în vârstă de 42 de ani, contabil-şef la un trust de construcţii din oraş, şi Constantin Purcaru, de 26 de ani, au fost arestaţi sub acuzaţia că (independent unul de altul) ar fi

[63] Z. Ionescu, R. Cîrstea, *op.cit.*, p. 50.
[64] P. Popa, *op. cit.*, p. 246-275.

răspândit asemenea materiale. Fiecare a fost condamnat la şapte ani de închisoare corecţională[65]. Cei doi au supravieţuit regimului Ceauşescu, dar, în ultimii ani, unii jurnalişti i-au acuzat de colaborare cu structurile represive, invocând documente din arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii.

Mai puţin radical, dar foarte mediatizat la vremea lui, a fost gestul inginerului Cornel Nica, născut în 1956, în comuna dâmboviţeană Crânguri, din proximitatea judeţului Argeş. Acesta, membru al P.C.R. şi adept al stângii politice, inclusiv după 1989, cu ocazia preparativelor pentru Congresul al XIV-lea al Partidului, se abţine de la votul în favoarea realegerii lui N. Ceauşescu, la data de 19 septembrie[66]. Două săptămâni mai târziu, i se desface contractul de muncă, exact în ziua în care împlinea 33 de ani. Destinul inginerului Nica, al întregii ţări, de altfel, inclusiv al argeşenilor, va lua însă o altă întorsătură, după 22 decembrie 1989.

Anii '80 se caracterizează, inclusiv pentru judeţul Argeş, prin continuarea, chiar şi în noile circumstanţe tot mai dificile, a eforturilor industriale şi de dezvoltare, cel puţin cantitativă, a vieţii urbane.

Structura industrială a municipiului **Piteşti** nu a suferit transformări esenţiale faţă de situaţia din 1980, exceptând încadrarea noii forţe de muncă şi învechirea a numeroase utilaje şi agregate, în condiţiile blocării importurilor. Populaţia municipiului a continuat să crească, mult peste sporul natural, datorită continuării programului de urbanizare, prin construirea de către stat a numeroase apartamente destinate muncitorilor şi altor salariaţi lucrători în mediul urban, proveniţi de la sate. De la circa 135000 în 1980, numărul cetăţenilor cu domiciliul în Piteşti a crescut la peste 170.000 în 1990, creşterea fiind, deci, de peste 25% în mai puţin de un deceniu.

În anii '80, au fost încheiate lucrările de construcţie a cartierelor „Smârdan” şi „Pătraşcu-Vodă” (1982) şi au fost iniţiate lucrările în zonele viitoarelor cartiere: „Popa Şapcă”-„9 Mai”- „Viilor”-„Costache Negri” şi „Tache Ionescu”– „Ion Câmpineanu”-„Eremia Grigorescu”. Alte realizări edilitare în aceşti ani sunt reprezentate de Spitalul şi Policlinica de Pediatrie, Parcul „Lumina”, Complexul Naţional de Caiac- Canoe din comuna Budeasa, dublarea podului peste Râul Doamnei. Pe de altă parte, începând din 1978, au avut loc noi demolări masive, iniţial în zonele „Mircea-Vodă”- „Fântânii”– „Craiovei”- „Fraţii Goleşti”- „Bulevardul Republicii”, apoi şi în perimetrul „Teiuleanu”- „Târgu din Vale”. Ca urmare a acestor operaţiuni, au dispărut de pe faţa oraşului numeroase clădiri vechi, construite în jurul anului 1900. Unele dintre ele, având valoare arhitectonică tradiţională, pot fi regăsite în mai multe albume de artă.

La **Câmpulung**, în prima parte a anilor 1980, sunt finalizate lucrările de edificare a Combinatului de Fibre Sintetice, lucrări demarate în anul 1978. Zece ani mai târziu a fost dat în folosinţă şi cartierul „Grui“, destinat în principal salariaţilor unităţii economice amintite. Între timp, se realizaseră şi alte obiective edilitar- urbanistice: complexul comercial şi blocurile de locuinţe de pe latura nordică a Pieţei (1982) şi de pe strada Păcii (1983), spitalul nou (1985) etc. Întreprinderea ARO devenită, practic, un simbol al oraşului, pe parcursul cincinalului 1985-1989, avea 12500 de salariaţi şi a produs 99000 de autoturisme[67].

În celălalt oraş cu vechi tradiţii din judeţ, **Curtea de Argeş**, numărul total de locuinţe a crescut până la 12.000, dintre care aproape 7 000 de apartamente, la o populaţie totală care depăşise net 35 000 de locuitori, spre finalul anilor '80. În comparaţie cu anul 1970, numărul locuinţelor crescuse de trei ori, iar populaţia se dublase. În această etapă cronologică, mai puţin densă decât deceniul anterior, s-au construit cartierele: „6 Martie”(actualmente, „Confecţii”, în proximitatea unităţii economice omonime), „Ivancea” (pe teritoriul fostului sat Flămânzeşti) şi „Progresul”[68]

Cea mai impetuoasă dezvoltare a cunoscut-o însă în anii ’80, localitatea **Colibaşi**, în strânsă legătură cu extinderea producţiei la Uzina de Autoturisme şi la I.R.N.E. Datorită creşterii numărului de muncitori la cele două întreprinderi, în special la uzinele „Dacia“, au luat avânt şi operaţiunile de construire a unor blocuri de locuinţe, operaţiuni precedate de demolarea caselor de pe teritoriul

---

[65] Dennis Deletant, *op.cit.*, p.152 ; Zicu Ionescu, Remus Cârstea, *op.cit.*, p.54.
[66] P. Popa, *op. cit.*, p. 275.
[67] C. Ciotei, Gh. Pârnuţă, I. Popescu- Argeşel, *op.cit.*, p. 233, Gh. Chiţa, *op.cit.*, p. 128.
[68] Informaţii furnizate de arhitectul Florin Scărlătescu.

fostului sat Mioveni. Preşedintele Nicolae Ceauşescu semnează succesiv trei decrete (223/1980, 123/1983 şi 157/1985), prin care s-au expropriat, în vederea construirii de blocuri, terenuri însumând peste 130 000 m^2, construcţiile şi anexele aferente. Populaţia comunei suburbane Colibaşi a crescut, apropiindu-se de 30 000, număr depăşit la începutul anilor '90, când numărul apartamentelor depăşise 9 000. În acord cu noile realităţi, la 16 aprilie 1989, preşedintele R.S.R. semnează decretul prin care localitatea Colibaşi este ridicată la statutul de oraş, eveniment sărbătorit în stilul specific perioadei, pe plan local[69]. Şapte ani mai târziu, tânărul oraş a adoptat numele de Mioveni, corespunzător actualei situaţii administrative, demografice şi economice.

În condiţiile penuriei de produse de pe piaţă, în anii '80, unii salariaţi acumulaseră sumele de bani necesare pentru cumpărarea unui automobil, sume depuse într-un cont *ad-hoc* şi folosite de către stat, automobilele urmând a fi livrate ulterior. Între timp, după 1990 a apărut fenomenul inflaţionist, iar uzina (statul) nu şi-a mai putut îndeplini obligaţiile, ceea ce a dus la un proces în justiţie, între deponenţi şi uzină.

În strânsă legătură cu activitatea Uzinei de Autoturisme de la Colibaşi, s-a produs înfiinţarea Întreprinderii de Supape şi Bolţuri (I.S.B.) la Topoloveni, la finele anilor '70, ceea ce a avut ca efect creşterea numărului de locuitori din acest mic oraş, cu peste 50% în decurs de 13 ani (1977-1990)[70] şi schimbarea aspectului general, prin construirea de blocuri de locuinţe.

De la capitalism la economia planificată

După 23 august 1944, evenimentele politice care s-au succedat – instaurarea guvernului dr. Petru Groza, alegerile din 19 noiembrie 1946, dizolvarea P.N.Ţ. în toamna anului 1947, abolirea monarhiei la 30 decembrie 1947 şi proclamarea Republicii – au fost etape în acţiunea comuniştilor de a accede la conducerea României.

Acapararea întregii puteri politice a permis comuniştilor să ia două decizii importante pentru economie ţării. Prima a fost naţionalizarea întreprinderilor şi trecerea la economia planificată, iar a doua, colectivizarea agriculturii, ambele după modelul sovietic.

A. Naţionalizarea întreprinderilor şi trecerea la economia planificată. Prin Legea nr. 119 din 11 iunie 1948, regimul comunist a naţşionalizat „principalele mijloace de producţie": industriale, miniere, bancare, de transport şi de asigurări, iar la 30 martie 1949 a fost trecut în proprietatea statului restul de moşii rămase în urma exproprierii din anul 1945.

Prin alte legi promulgate în anii 1948-1950 au fost trecute în proprietatea statului instituţiile sanitare, cinematografice, farmaciile, case şi vile. Toată economia a devenit dirijată şi planificată, având la bază planuri pe un an (anual), pe cinci ani(cincinale) şi 10 ani (cel al electrificării).

Prin urmare, unităţile economice existente în judeţele Argeş şi Muşcel au fost supuse prevederilor legii naţionalizării, devenind **bunuri ale întregului popor**.

Prima grijă a noului regim a fost numirea de conducători care să fie „elemente muncitoreşti devotate" şi atribuirea de nume noi tuturor întreprinderilor şi unităţilor comerciale. Astfel fabricile „Ţesătoria Română" şi „Textila Românească", după naţionalizare au fost unite şi au primit numele Întreprinderea de Textile „11 Iunie" (data promulgării legii naţionalizării), Fabrica de pielărie „Titu Dumitrescu" s-a numit „Proletarul", Fabrica de încălţăminte şi pielărie „C. Petrescu" s-a numit „Căprioara", iar mai târziu au fost unite primind denumirea Fabrica de Încălţăminte, Piteşti.

Unităţile economice cu profil alimentar (mori, fabrici de pâine, mezeluri, abatorul, de sifoane şi îngheţată) au format Întreprinderea Locală Economică, iar mai apoi Întreprinderea Industriei Locale de Stat „Progresul" Piteşti, primind şi un profil de producţie prin valorificarea resurselor locale.[71]

---

[69]A. Sămărescu (coord.), *op.cit.*, p.94; Mihail M. Robea (editor), *Mioveni- Argeş. Corpusul de documente şi inscripţii ale oraşului*, Casa Editorială Muntenia, Bucureşti, 2009, p. 289-300.
[70] *Recensământul populaţiei şi al locuinţelor- 18 martie 2002*, IV, p. 2-4.
[71]P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *Istoria municipiului Piteşti*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1988, p. 274.

La 24 februarie 1950 Comitetul Provizoriu al județului Argeş – Secția Gospodării şi Industrii Locale trimite la Institutul de Statistică din Bucureşti „borderouri centralizatoare ale întreprinderilor economice din județ”:

1. Grupa mori şi mori mari cu anexe:

„11 Iunie” Curtea de Argeş
„11 Iunie” Piteşti
„6 Martie” Piteşti
„Filimon Sârbu” Negraşi
„23 August” Mozăceni
„Tudor Vladimirescu” Oarja
„6 Martie” Rociu
„1 Mai” Recea
„Partizanul” Costeşti
„Nicolae Bălcescu” Ungheni
„Tudor Vladimirescu” Broşteni
„1 Mai” Bascov
„Gheorghe Gheorghiu-Dej”
„1 Mai” Hârseşti
„11 Iunie” Lunca Corbului
„1 Mai” Poiana Lacului
„30 Decembrie” Băbana
„11 Iunie” Izvoru-de-Sus

Aceste 19 mori au fost planificate să producă în luna ianuarie 1950 suma de 1.667.000 lei şi au realizat 1.093.000 lei.

Personalul acestora se ridica la 139: muncitori 74, elev de şcoală profesională 1, personal de conducere 16, personal administrativ de execuție 23, personal de serviciu, pază şi protecție (pompieri) 25.

2. Sectorul alimentar, grupa brutării:

Brutăria „7 Noiembrie” Piteşti
Brutăria „11 Iunie” Piteşti

Au avut plan de producție pe luna ianuarie 1950 în valoare de 3241000 şi au realizat 4078000 lei

Totalul personalului era de 111: muncitori 88, personal administrativ de execuție 11, personal de serviciu, pază şi protecție 12.

3. Sectorul alimentar, grupa diverse:

Presa de ulei „30 Decembrie” Teiu Vale
Presa de ulei „7 Noiembrie” Oarja
Fabrica de Sifoane Piteşti
Fabrica de mezeluri Curtea de Argeş
Fabrica de gheață Piteşti
Abator şi mățărie Piteşti
Grădină de zarzavat

Toate au avut plan să producă 2 630 000 lei şi au realizat 2 305 000 lei.

Personalul totaliza 65 salariați: 47 muncitori, 1 personal de conducere, 1 tehnician, 9 personal administrativ de execuție, 7 personal de serviciu, pază şi protecție.

4. Sectorul comercial , grupa restaurante şi hoteluri:

Restaurantul „6 Martie” nr. 2
Restaurantul „6 Martie” nr.3
Restaurantul „23 August”
Restaurantul I.L.E.P.
Bar
Lăptărie
Hotel „23 August”

Toate aceste unități piteştene au avut planificat să producă în valoare de 9.284.000 lei şi au realizat 3 820 000 lei.

Personalul deservant totaliza 141 salariați : 96 muncitori, 22 personal administrativ de execuție, 23 personal de serviciu, pază și protecție.

5. Sectorul comercial, grupa unități de combustibil:

„Lemnul Argeșului” Pitești, a avut planificat să producă în valoare de 8 600 000 lei și a realizat 600 000 lei. Planificarea a fost rău gândită, fiindcă locuitorii s-au aprovizionat cu lemne de foc în lunile anterioare, nu după venirea iernii. Personalul angajat era de 15:1 personal de conducere, 10 personal administrativ de execuție și 4 personal de serviciu, pază și protecție.

6. Sectorul lemnului:

Atelier tâmplărie Pitești. A avut planificat să producă în ianuarie 1950 producție în valoare de 75000 lei și a realizat 65000 lei. Personalul angajat era format din 4 muncitori și 2 elevi de școală profesională.

7. Sectorul metalurgic:

Atelierul mecanic ,,Progresul” Pitești
Atelierul de fierărie Curtea de Argeș

Împreună au avut plan să realizeze producție în valoare de 238 000 lei și au realizat 346 000 lei.

La acestea lucrau 16 salariați: 9 muncitori, 1 inginer tehnician, 3 elevi de școală, 1 personal de conducere, 1 personal administrativ de execuție și 1 personal de serviciu, de pază și protecție.

8. Sectorul textil:

Darac Curtea de Argeș
Atelier de frânghii Pitești

Au avut planificat să producă 203 000 lei și au realizat 103 000 lei. Totalul salariaților era 15: muncitori 13, inginer/tehnician 1, 1 personal administrativ de execuție.

9. Întreprinderi edilitare de stat:

Apă – Canal Pitești

Valoarea producției planificate a fost de 1 142 000 lei și s-a realizat aceeași valoare. Numărul salariaților era de 115: muncitori 75, ingineri/tehnicieni 2, personal de conducere 1, personal administrativ de execuție 24 și 13 personal de serviciu,pază și protecție.

Prestări servicii Curtea de Argeș. A avut planificat 248 000 lei și a realizat 163 000 lei. Personalul: 10 muncitori, 1 personal de conducere, 4 personal administrativ de execuție și 1 personal de serviciu, pază.

Numărul total al salariaților unităților de mai sus se ridica la 504, cei mai mulți fiind muncitori.[72]

Din acest sector făcea parte și fabrica de tuburi din beton și băile din Pitești, iar la Curtea de Argeș secția Apă și Salubritate.[73]

[72] A.N.S.J. Argeș, fond Sfatul Popular al Regiunii Argeș, dosar 127/1950, f. 1-60.
[73] Idem, dosar 64/1950, f. 1-25.

Este de menţionat faptul că după efectuarea naţionalizării toate unităţile economice au primit denumiri ale unor personalităţi ale istoriei (Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu), ale unor persoane politice (Gheorghe Gheorghiu-Dej) iar cele mai multe ale unor date cu semnificaţie istorică (6 martie 1945 – data instaurării guvernului Petru Groza; 30 decembrie 1947 – data abdicării regelui şi proclamarea republicii; 7 noiembrie 1917 – data revoluţiei socialiste din Rusia, dar mai ales 11 iunie 1948 – data deposedării proprietarilor de bunurile lor).

După naţionalizare, o perioadă de timp, întreprinderile naţionalizate au fost conduse de oameni selecţionaţi nu după pregătire şi pricepere, ci după ataşamentul arătat faţă de Partidul Muncitoresc Român şi politica acestuia. Parte dintre ei s-au dovedit nevrednici.

După ordinele Ministerului Afacerilor Interne, Departamentul Gospodăriei Locale – Direcţiunea Economiei Locale unităţile naţionalizate au fost grupate, desfăcute şi din nou grupate după diferite criterii. „Şefii" acestora făceau raportări cu date care, uneori, se contraziceau în legătură cu valoarea producţiei şi numărul salariaţilor.

Din unele raportări lipseau unele unităţi economice: la 21 martie 1950 sunt menţionate „morile foste Erbaşu şi Piţurcă" din Corbeni, devenite moara nr.1 şi moara nr.2; fabrica de mezeluri I.L.E.P. „L. Stempel"; hotelul Oancea devenit Căminul Sfatului Popular al judeţului Argeş; moara „Viaţa" din Piteşti, Strada Craiovei; moara Lăunele-de-Sus. Un centralizator din aceeaşi dată menţionează că morile din judeţ erau deservite de 101 salariaţi: 52 muncitori, 17 personal „de conducere", 18 personal administrativ „de execuţie, 2 personal de serviciu, 12 personal de pază şi protecţie."[74]

La 5 mai 1950 Ministerul Afacerilor Interne a cerut Comitetului Provizoriu al judeţului Argeş situaţia „întreprinderilor mari, mijlocii şi mici" din judeţ. La 13 mai „Secţiunea Gospodării şi Industrii Locale" a înaintat lista cerută.

Întreprinderi mari

Numele	*Comuna*	*Observaţii*
Moara „11 Iunie"	Lunca Corbului	Cu presă de ulei şi darac
Moara „1 Mai"	Hârseşti	Cu presă de ulei
Moara „Gheorghe Gheorghiu-Dej	Stolnici	Cu presă de ulei şi darac
Moara „Partizanul"	Costeşti	Cu presă de ulei
Moara „6 Martie"	Găujani	–
Moara „Nicolae Bălcescu"	Ungheni	–
Moara „1 Mai"	Recea	Cu presă de ulei
Moara „23 August"	Izvoru de Sus	–
Moara „Tudor Vladimirescu"	Broşteni	–
Moara „23 August"	Mozăceni	–
Moara „Filimon Sârbu"	Negraşi	–
Moara „Tudor Vladimirescu"	Oarja	–
Moara „30 Decembrie"	Teiu Vale	Cu presă de ulei şi darac
Moara „6 Martie"	Rociu	–
Moara „Tudor Vladimirescu	Merişani	Cu presă de ulei
Moara „11 Iunie"	Tutana	–
Moara „1 Mai"	Poiana Lacului	–
Moara „30 Decembrie"	Băbana	–
Moara „1 Mai"	Bascov	–
Moara „11 Iunie"	Lăunele de Sus	–
Moara „Vasile Roaită"	Tigveni	–
Moara Uzina Tigveni	Tigveni	–
Moara şi brutăria „11 Iunie"	Piteşti	–
Moara „ 6 Martie"	Piteşti	–
Fabrica de ghiaţă	Piteşti	Funcţionează în aceeaşi clădire cu hala de carne

[74] Idem, dosar 75/1950, f. 1-199.

Numele	*Comuna*	*Observații*
Fabrica de mezeluri	Pitești	–
Atelierul de frânghii	Pitești	–
Brutăria „7 Noiembrie”	Pitești	–
Atelierul de tâmplărie	Pitești	–
Fabrica de ape gazoase	Pitești	–
Restaurantul I.L.E.P.	Pitești	–
Restaurantul „6 Martie”	Pitești	–
Restaurantul „23 August”	Pitești	–
Hotelul „23 August”	Pitești	–
Căminul Sfatului Popular	Pitești	–
Atelierul mecanic „Progresul”	Pitești	–
Întreprinderea „Combustibilul” Argeș	Pitești	Cu secții la Pitești, Curtea de Argeș și Costești
Întreprinderea cinematografică Argeș	Pitești	În Pitești 3 cinematografe, în Curtea de Argeș 1
Moara „11 Iunie”	Curtea de Argeș	–

Întreprinderi mijlocii

Moara „30 Decembrie”	Buzoiești	Nu funcționează
Moara „11 Iunie”	Izvoru de Jos	Nu funcționează
Moara „11 Iunie”	Humele	Nu funcționează
Moara „11 Iunie”	Mozăceni	Nu funcționează
Moara „Partizanul”	Oarja	Nu funcționează
Moara „Partizanul”	Merișani	Nu funcționează
Moara „6 Martie”	Vâlcelele	Nu funcționează
Moara „11 Iunie”	Geamăna	Nu funcționează
Întreprinderea Locală de Construcții	Pitești	–
Atelierul de Fierărie	Curtea de Argeș	–

Întreprinderi mici

Moară	Corbeni	Pe apă
Moară	Corbeni	Pe apă
Joagăr	Șuici	
Presa de ulei „7 Noiembrie	Oarja	
Presa de ulei „11 Iunie”	Căteasca	

Aceste unități se aflau sub conducerea Sfatului Popular al regiunii Argeș, iar cele din domeniul textil și al încălțămintei și pielăriei au trecut în subordinea ministerelor de profil.

Nivelul scăzut al dezvoltării industriale din județul Argeș ni-l atestă și cantitatea de combustibil care se consuma. În anul 1949 s-au consumat în tot județul Argeș următoarele cantități: 466,640 de tone de cărbune, 15 tone de păcură, 604,984 de tone motorină, 535 148 de tone benzină

grea, 67,4 de tone benzină auto, 10.090, 5 tone lemne de foc, 181,690 de tone alți combustibili, 10 tone uleiuri.[75]

Comitetul Provizoriu al regiunii Argeş, la 30 septembrie 1950, a emis decizia nr. 2 546 prin care a desfiinţat unele întreprinderi economice din raioanele Piteşti, Curtea de Argeş, Costeşti şi Vedea, înfiinţând Întreprinderea Industrială Regională Argeş (sau Întreprinderea Industriei Locale Argeş), cu sediul în Piteşti, de care aparţineau mori, joagăre, grădini de zarzavat etc.

În tabelul care însoţeşte decizia sunt menţionate „unităţile productive" care aparţineau de întreprinderea nou creată:

Nr. crt.	Felul unității	Anexe	Localitatea
1	Moară	Presă de ulei, dărac şi îngrăşătorie	Lunca Corbului
2	Moară	Presă de ulei, dărac şi îngrăşătorie	Stolnici
3	Moară	Presă şi îngrăşătorie	Hârseşti
4	Moară	Presă şi îngrăşătorie	Costeşti
5	Moară	Îngrăşătorie	Găujani
6	Moară	Îngrăşătorie	Ungheni
7	Moară	Presă şi îngrăşătorie	Recea
8	Moară	Îngrăşătorie	Izvoru de Sus
9	Moară	-	Broşteni
10	Moară	Îngrăşătorie	Mozăceni
11	Moară	-	Negraşi
12	Moară	Dărac	Rociu
13	Moară	Presă de ulei, circular şi îngrăşătorie	Merişani
14	Moară	-	Tutana
15	Moară	-	Poian Lacului
16	Moară	Circular	Băbana
17	Moară	-	Bascov
18	Moară	Îngrăşătorie	Tigveni
19	Moară	Circular	Lăunele de Sus
20	Moară	Joagăr	Corbeni-Vale
21	Moară	Atelier de fierărie, dărac	Corbeni-Deal
22	Moară	Presă de ulei	Curtea de Argeş
23	Moară	Presă de ulei	Gura Boului
24	Moară	-	Tătuleşti
25	Moară	Presă de ulei	Vlaici
26	Moară	-	Urlueni
27	Moară	-	Malu
28	Moară	Presă de ulei	Căldăraru

[75] Idem, dosar 27/1950, f. 1, 2, 6.

Nr. crt.	Felul unității	Anexe	Localitatea
29	Moară	Darac, dârstă	Domnești
30	Moară	-	Stâlpeni
31	Joagăr	Atelier de articole casnice	Albești
32	Joagăr	Moară	Brădet
33	Joagăr	Moară şi darac	Muşăteşti
34	Joagăr	Moară	Sălătrucu
35	Joagăr	Moară	Băiculeşti
36	Joagăr	Moară	Mălureni
37	Joagăr	-	Şuici
38	Grădină de zarzavat	Îngrăşătorie de porci	Curtea de Argeş
39	Grădină de zarzavat	-	Izvoru de Sus
40	Atelier mecanic de reparații	-	Pitești
41	Fabrica de ape gazoase	-	Curtea de Argeş
42	Fabrica de marmelade şi uscat fructe	-	Gura Boului (astăzi Vedea)

La aceste „unități productive" lucrau 295 de salariați: 146 de muncitori, 113 personal administrativ şi 36 la sediul central.

Comitetul Provizoriu al regiunii Argeş a emis o altă decizie, cu nr. 2549, în aceeaşi zi de 30 septembrie 1950, prin care a decis: „Cu data prezentei Întreprinderea Industrială care funcționează în Piteşti se desființează ca întreprindere economică cu formă de organizare separată, astfel cum a fost creată în baza deciziei anterioare, dată în conformitate cu instrucțiunile M.A.I. nr. 78530/1950" (art. 1); La art. 2 se precizează: „Cu aceeaşi dată se creează Întreprinderea Industrială „23 August" a oraşului Piteşti care va cuprinde toate unitățile de producție ce funcționează pe teritoriul oraşului". Iar la art. 3 se menționează că: „Întreprinderea ce se creează va fi organizată pe principiul gospodăriei chibzuite, în conformitate cu decretul 199/1950 şi va fi tutelată de Comitetul Provizoriu al oraşului Piteşti, Secția de Gospodării şi Industrii Locale".

Anexa deciziei cuprinde unitățile economice care compun noua întreprindere:

Nr. crt	Denumirea unității	Oraşul Piteşti
1	Fabrica de pâine „7 Noiembrie"	Str. Obor
2	Fabrica de mezeluri „Drapelul Roşu"	Str. Brâncoveanu
3	Fabrica de gheață „1 Mai"	Piața Lenin
4	Fabrica de ape gazoase „30 Decembrie"	Str. Băilor
5	Moara „11 Iunie"	Str. Craiovei
6	Grădina de zarzavat	Str. Costache Negri
7	Simigeria I.J.L.P.	Str. Craiovei
8	Fabrica de frânghii	Str. Craiovei
9	Fabrica de cărămidă „Partizanul"	Găvana
10	Fabrica de tâmplărie „16 Februarie"	Str. 1 Mai
11	Fabrica de teracotă „Gh. Dimitrov"	Str Costache Negri
12	Fabrica de săpun	Str. Târgu din Vale
13	Cariera de pietriş, nisip şi argilă	Malul drept al râului Argeş
14	Îngrăşătoria de porci	Str. Costache Negri
15	Gospodăria agricolă	Budeasa
16	Cantina întreprinderii	Piteşti

La toate aceste unități productive lucrau 418 persoane: 329 muncitori şi 89 personal administrativ.

Prin decizia nr.8679/1950 a Comitetului Provizoriu al regiunii Argeş „s-a comasat la Întreprinderea Industrială „23 August" Piteşti şi Întreprinderea Industrială „Flamura Roşie" din Ştefăneşti, raionul Piteşti", care avea cinci secții productive: cizmărie, croitorie, țesătorie, tâmplărie şi mecanică, cu un număr de 209 salariați. Schemele de organizare „ale ambelor întreprinderi au fost aprobate la 14 noiembrie 1950, de către C.S.R.A.S.".[76]

Sfatul Popular al Regiunii Argeş, la 13 noiembrie 1950, a emis decizia nr. 1 177 prin care a înființat o secție în cadrul Întreprinderii Industriale Argeş, cu sediul în Piteşti, având ca obiect de activitate „exploatarea rocilor comune şi prundiş" din albiile râurilor din raioanele Curtea de Argeş şi Piteşti.[77]

Comitetul Provizoriu al regiunii Argeş, la 30 septembrie 1950, a emis decizia nr. 2550 prin care întreprinderile de combustibil care au funcționat în județele Argeş şi Muşcel „se desființează" şi se creează o întreprindere regională cu denumirea „Combustibilul Argeş", cu sediul în Piteşti, care va îngloba toate unitățile şi depozitele de distribuire din regiune şi va fi „tutelată de Comitetul Provizoriu prin Secțiunea Gospodăriei Comunale şi Industria Locală". În anexă sunt prezentate unitatea de producție şi centrele de desfacere:

Nr.crt	**Denumirea unității[78]**	**Localitatea**	**Observații**
1	Exploatarea minieră Bândea	Berevoeşti-Malu	Raionul Muşcel
2	Depozit de distribuire	Piteşti	Str. Târgu din Vale
3	Depozit de distribuire	Piteşti	Str. Sf. Vineri
4	Depozit de distribuire	Piteşti	Găvana
5	Depozit de distribuire	Curtea de Argeş	Dosul gării
6	Depozit de distribuire	Costeşti	Raionul Costeşti
7	Depozit de distribuire	Câmpulung	Piața Republicii nr. 52/58

Personalul întreprinderii se compune din 17 salariați ai minei Bândea (inginer, maistru, artificier, cantaragiu, magaziner, expeditor, referent şef, 2 paznici, îngrijitor, 7 mineri) şi 53 ai depozitelor şi sediului central.[79]

La 30 septembrie 1950 funcționau mori în fostul județ Argeş în localitățile: Hârseşti, Lunca Corbului, Stolnici, Găujani, Ungheni, Izvoru-de-Sus, Broşteni, Rociu, Mozăceni (Babaroaga), Negraşi, Oarja, Teiu Vale, Tutana, Merişani, Poiana Lacului, Băbana (Groşi), Bascov, Curtea de Argeş, Găvana.

Alte mori aveau şi anexe: Recea şi Costeşti cu presă de ulei, Tigveni cu darac şi fermă, Corbeni cu joagăr. Mai funcționau două prese de ulei în Oarja şi Căteasca, joagăr pe apă la Şuici, iar în Piteşti moara „11 Iunie" funcționa împreună cu brutărie şi separat fabrica de pâine.

În ceea ce priveşte fostul județ Muşcel, Comitetul Provizoriu al Regiunii Argeş, la 30 septembrie 1950, a emis decizia 2547 prin care s-au stabilit următoarele:

„Art. 1. La data prezentei întreprinderile industriale care funcționează în raionul Muşcel se desființează ca întreprinderi economice cu forma de organizare separată, astfel cum au fost create în baza deciziilor anterioare, date în conformitate cu instrucțiunile M.A.I., nr. 78530/1950.

Art. 2. La aceeaşi dată se creează Întreprinderea Industrială „Vasile Roaită" a raionului Muşcel, cu sediul în oraşul Câmpulung, şi va cuprinde toate unitățile productive care funcționează pe teritoriul raionului Muşcel şi oraşului Câmpulung.

---

76 Idem, dosar 112/1950, f. 1, 2, 4-7, 25, 31, 40, 43.
77 *Ibidem*, f.107.
78 Mai erau centre de distribuire la Slatina, Piatra-Olt şi Găeşti, care fac parte din alte județe.
79 A.N.S.J. Argeş, fond Sfatul Popular al Regiunii Argeş, dosar 54/1950, f. 1-2; 112/1950, f. 31.

Art. 3. Întreprinderea nou creată va fi organizată pe principiul gospodăriei chibzuite, în conformitate cu decretul 199/1950, şi va fi tutelată de Comitetul Provizoriu al Raionului Muşcel, prin Secţia de Gospodării şi Industrii Locale.

Art. 4. La 1 octombrie 1950 se încadrează personalul de conducere.

Art. 5. Personalul administrativ şi de execuţie va fi încadrat conform alăturatei scheme de organizare."

Tabelul (anexa) cu „unităţile de producţie" care fac parte din Întreprinderea „Vasile Roaită" cuprindea:

Nr.crt	Denumirea	Anexe	Localitatea
1	Moara „30 Decembrie"	-	Câmpulung
2	Moara „23August"	-	Câmpulung
3	Fabrica de var cu depozite de desfacere în Câmpulung, Roşiorii de Vede, Caracal	-	Valea Mare-Pravăţ
4	Fabrica de mozaic	filer, pudră, piatră	Câmpulung
5	Brutărie	-	Câmpulung
6	Brutărie	-	Câmpulung
7	Atelier de reparaţii auto	secţie transport, secţie de cântare	Câmpulung
8	Fabrica de cărămidă	ţiglă	Câmpulung
9	Atelier de tâmplărie	gater	Câmpulung
10	Carieră de piatră	-	Albeşti
11	Moară	-	Micloşani
12	Moară	-	Berevoeşti
13	Exploatări agricole	-	Câmpulung
14	Fabrica de mezeluri	-	Câmpulung
15	Moara „23 August"	crescătorie de porci, crescătorie de păsări	Câmpulung

La aceste unităţi de producţie lucrau 502 salariaţi: 89 la sectorul administrativ şi 413 muncitori.

Cu decizia 2546 din 30 septembrie 1950 s-au desfiinţat „organizaţiile economice" din raioanele Topoloveni şi Găeşti, create prin deciziile comitetelor provizorii ale judeţelor Muşcel, respectiv Dâmboviţa, şi s-a creat Întreprinderea Industrială „1 Mai" Găeşti care însumează unităţile economice din cele două raioane.

Din noua întreprindere creată făceau parte şi cele din raionul Topoloveni (sudul fostului judeţ Muşcel), adică morile din localităţile: Călineşti, Gorgani, Văleni Podgoria, Priboieni, Leordeni, Oarja, Teiu Vale şi presele de ulei din Ştefan cel Mare şi Căteasca.

La 20 ianuarie 1951 Secţia Planificare din cadrul Sfatului Popular al Regiunii Argeş a trimis Întreprinderii „Vasile Roaită" supliment la „schema pentru unităţile, secţiile ce nu funcţionează în schema generală de organizare", întocmit pe baza ordinului M.A.I., nr. 4172/1951. Suplimentul la schemă cuprindea următoarele unităţi productive: abatorul, fabrica de sifoane, cântarul public, toate din Câmpulung, şi joagărele din: Câmpulung, Rucăr, Podu Dâmboviţei, Dragoslavele, Micloşani, Hârtieşti, Furnicoşi.[80]Privind datele pe care le-am prezentat în paginile anterioare, se poate spune că industria judeţului Argeş şi Muşcel, la mijlocul secolului al XX-lea era modestă.

[80] *Ibidem*, f. 13, 31, 37, 58.

Trebuie remarcat faptul că imediat după naționalizare nu s-au creat unități economice noi, dar cele existente şi-au mărit capacitățile de producție şi a crescut volumul de marfă pusă în circulație.

O analiză făcută de Sfatul Popular al regiunii Argeş pe perioada 1951-1955, primul plan cincinal, arată că producția industriei locale „a sporit cu 500% față de anul 1950”.

Aceeaşi analiză arată că valoarea producției globale industriale realizată de industria locală, mai puțin morile şi presele de ulei, pe aceeaşi perioadă, a crescut semnificativ:

	1950	*1951*	*1952*	*1953*	*1954*	*1955*
Valoric (mii lei)	158.815	250.988	404.567	646.915	711.785	777.800
Procentul față de 1950	–	158	254	407	448	489

Aceste cifre sunt edificatoare, putându-se trage concluzia că „producția celor 12 întreprinderi industriale tutelate de Sfat din cadrul Regiunii noastre a fost an de an mereu în creştere”.

Creşteri semnificative au înregistrat mai ales ramurile: alimentară, lemn forestier, metalurgie, extracția de cărbune, chimică. Cu toate acestea, dinamica creşterii producției a fost apreciată ca nesatisfăcătoare, „având în vedere sursele de materii prime şi capacitățile de producție ale unităților”. Unele resurse locale erau exploatate parțial sau deloc: argile plastice, gipsuri, lignit, nisipuri, piatră-calcar, piatră de construcție de Albeşti, cobalt, gnaisuri, marmură de pe valea lui Frate din Lovişte, piatră de ciment, bolovani de râu. Nici fructele existente în zona de deal sau legumele nu erau industrializate.

Analiza economică a mai evidențiat faptul că producția diferitelor ramuri nu era corlată cu nevoile consumului local, aşa cum se vede în continuare.

	1951	*1952*	*1953*	*1954*	*1955*
Total industrie locală, din care	100	100	100	100	100
Ramura alimentară	35	23	24	27	32
Lemn	10	9	20	27	23
Ramura metalurgică	9	9	13	11	11
Materiale de construcție	15	15	14	9	8
Extracție cărbune	5	11	9	8	9
Poligrafică	2	1	2	1	0,9
Textile	5	3	4	6	4
Chimică	–	2	0,6	0,7	0,8
Pielărie, cauciuc	0,9	1	0,4	0,3	0,3
Diverse	–	6	–	–	–

Slaba dezvoltare a unor ramuri de producție, care dispuneau de resurse locale, era explicată prin cauze obiective:

- Producția de cărbune, deşi crescuse permanent, era nesatisfăcătoare din cauza mijloacelor de transport insuficiente şi mijloacelor rudimentare de exploatare;

- Producția de var era mică din cauza lipsei mijloacelor de transport. În schimb, este lăudată producția de cărămizi presate, precum şi cea de conserve de fructe şi legume.

În ceea ce priveşte volumul producției bunurilor de larg consum şi prestațiilor de servicii industriale către populație, față de volumul total al producției industriale (exclusiv morile şi presele de ulei), pe perioada primului cincinal (1951-1955), situația se prezenta în felul următor: 43% în 1951, 34% în 1952, 41% în 1953, 44% în 1954, iar pentru 1955 se prevăzuse 47%.

Analiza a concluzionat că volumul prestațiilor industriale nu a satisfăcut în întregime nevoile locale, rolul principal revenindu-i cooperației meşteşugăreşti.

Supusă comparației producția realizată din resurse locale cu cea realizată din materii prime din fondul centralizat al statului, reiese că era sub 50%, deşi existau resurse pentru a fi mai mare. Comparând ultimii trei ani ai cincinalului, situația arăta astfel:

	1953	1954	1955
Valoarea producției din resurse locale în procente	40	36	42
Valoarea producției din fond centralizat în procente	60	64	58

În ceea ce priveşte contribuţia întreprinderilor raionale la producţia globală a regiunii Argeş (fără raioanele Rm. Vâlcea, Drăgăşani, Horezu, Slatina şi Găeşti), situaţia în procente, mai puţin morile şi presele de ulei, se prezenta în felul următor:

Întreprinderea	*Raionul*	*1951*	*1952*	*1953*	*1954*	*1955*
„Vasile Roaită”	Muşcel	46	38	34	32	32
„23 August”	Piteşti	22	18	21	21	19
„Forestiera”	Piteşti	–	–	9	20	14
„Elena Pavel”	Curtea de Argeş	3	3	3	3	3
„30 Decembrie”	Topoloveni	1	2	2	1	1
„H.C.C.”	Vedea	2	0,75	0,95	0,75	1
„Ana Ipătescu”	Costeşti	–	0,25	0,25	0,25	–

După cum se observă, ponderea cea mai mare a producţiei globale a regiunii, având în vedere numai raioanele care s-au format din fostele judeţe Argeş şi Muşcel, a revenit Întreprinderii de Industrii şi Gospodărie Locală „Vasile Roaită” din raionul Muşcel.

Economia planificată presupunea şi dirijarea investiţiilor pentru realizarea unor obiective industriale, care proveneau din fonduri locale şi centralizate. În perioada 1950-1954, fondurile repartizate pentru diferite investiţii au fost realizate pe linie ascendentă, însă nu în totalitate. În 1950 s-au realizat în proporţie de 41%, în 1951 a crescut la 54%, în 1952 a scăzut la 52%, în 1953 investiţiile s-au realizat 100%, iar în 1954 în proporţie de 75%.

În această perioadă s-au pus în funcţiune: patru cuptoare pentru uscat fructe, cu o capacitate de 200 tone, anual, trei cuptoare de var, cu o capacitate anuală de producţie de 3.600 de tone, un cuptor pentru uscat legume şi zarzavaturi, cinci prese de cărămidă, cu o capacitate de producţie de 10.000 cărămizi presate etc.

Sumele alocate din fondul local de investiţii, pe perioada 1951-1954, s-au folosit mai ales pentru amenajări, reconstrucţii şi procurarea de utilaje în scopul dezvoltării mijloacelor de bază existente.

Investiţiile existente n-au fost cheltuite în totalitate din cauza „neîntocmirii documentaţiilor la timp”, dar şi faptului că principalul constructor (Trustul Regional de Construcţii Locale – T.R.C.L.) a neglijat executarea lucrărilor de construcţii mai mici, ocupându-se cu precădere de lucrările de o valoare mai mare.

Şi productivitatea muncii a fost în continuă creştere, în afară de anul 1952, când a scăzut, mai ales la „unităţile metalurgice şi lemn”, din lipsă de materie primă:

	1951	1952	1953	1954	1955
Valoric (mii lei)	297	250	386	422	426
Procent faţă de 1951	100	85	130	142	144

Câştigul mediu al lucrătorilor a crescut cu 7% în anul 1953 şi cu 15% în 1954, „lucru corect din punct de vedere al principiului creşterii indicilor planului muncii”. Se aprecia că procentul ar fi putut creşte mai mult dacă întreprinderile „Industriei Locale din regiune” ar fi fost mai bine organizate, iar aprovizionarea tehnico-materială s-ar fi făcut la timp cu cantităţile repartizate prin plan, evitându-se întreruperile din procesul de producţie. Se recunoaşte, în acelaşi timp, că unele unităţi economice lucrau cu utilaje necorespunzătoare şi uzate.

În ceea ce priveşte preţul de cost, s-a recunoscut că nu a scăzut, ba încă, în anul 1953, a fost depăşit cu 10,3% faţă de anul precedent.

Aceasta s-a datorat „proastei gospodăriri a întreprinderilor, nerespectării planului măsurilor tehnico- organizatorice”, **producându-se mărfuri necorespunzătoare** din punct de vedere al calității și prețului.

Prin urmare, productivitatea scăzută a muncii a dus la creșterea prețului de cost și implicit la un câștig mediu mic.

Analiza realizării planului cincinal (1951-1955) a concluzionat că economia regiunii Argeș a crescut, mai ales prin valorificarea resurselor locale și lărgirea volumului bunurilor de consum și prestațiilor de servicii către populație, că producția industrială a crescut de trei ori în 1955 față de 1951, iar productivitatea muncii va crește în viitor cu 50%.

Cu toate acestea, „rezultatele sunt nesatisfăcătoare având în vedere resursele locale și capacitățile de producție” din mai multe cauze:[81]

- Lipsa măsurilor tehnico-organizatorice, iar vinovate sunt conducerile întreprinderilor și Secția Industriei Locale a regiunii Argeș (își puneau cenușă în cap; așa se lucra în socialism și comunism); aceasta era socotită cauză subiectivă.

- Apoi au fost enumerate cele obiective:

1. Insuficiența mijloacelor de transport;

2. Starea de uzură înaintată a utilajelor existente;

3. Lipsa pieselor de schimb și accesoriilor necesare reparării și întreținerii motoarelor de la mori, diverselor agregate, autocamioanelor etc.;

4. Neaprovizionarea la timp și în cantități suficiente cu materiale repartizate din fondul centralizat.

Economia planificată deja începuse să-și arate limitele. Raportările pe care le făceau unitățile economice erau, uneori, încâlcite, de aceea erau refăcute. Conducătorii unităților economice primeau ordine pe linie de stat, dar și pe linie de partid. Unele „recomandări obligatorii” erau nerealiste, de aceea raportările privind realizarea lor, uneori, erau fictive. Unitățile economice erau „îndemnate” de către organizațiile locale ale Partidului Muncitoresc Român (apoi P.C.R.) și sindicate să-și ia diferite angajamente în ceea ce privește îndeplinirea planului de producție înainte de termenele stabilite anterior, în „cinstea zilei de 1 Mai”, sau „23 August”, „30 Decembrie”, ori a vreunui congres al partidului. Cum angajamentele nu puteau fi realizate totdeauna începeau raportările neadevărate. Acest rău era cu atât mai mare, cu cât el se repeta.

De exemplu, în „cinstea Congresului al VII-lea al Partidului, desfășurat în decembrie 1955, toate unitățile economice din Pitești au realizat planul înainte de termen, volumul producției fiind cu peste 56 la sută mai mare față de anul 1951”.[82]

Prezentăm în continuare raportările pe care le-au făcut întreprinderile raionale, la finele cincinalului 1951-1955, în care sunt cuprinse ramurile economice existente, producția obținută de fiecare, precum și valoarea producției globale și valoarea producției marfă.

[81] *Ibidem*, f. 1-11.
[82] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *op. cit.*, p. 276.

„Întreprinderea Industrială „Vasile Roaită” Câmpulung. Situația nr. 1 a planului de producție pe anii 1951-1955, la metodologia anului 1955”

Nr. Crt.	Denumirea ramurei și produsului	U/M	Cantități					Valoarea producției globale – mii lei					Valoarea producției marfă – mii lei				
			1951	1952	1953	1954	1955										
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
	I. Ramura alimentară							54562	59201	74141	97504	113134	2793	2905	3899	4798	6037
1.	Făină regim comercial	tone	3554	3326	4268	6000	5865	42648	39912	51216	78000	70380	2303	2062	2646	3720	3634
2.	Griș	tone	26	54	48,8	31,6	–	338	702	634	411	–	8	18	16	10	–
3.	Tărâțe de grâu	tone	465	382	466	852	759	1860	1528	1864	3408	3036	140	110	140	250	226
4.	Preparate din carne	tone	20	27	25,93	22,58	34,47	7000	9450	9077	7393	12065	216	353	338	294	447
5.	Sifoane	mii buc.	203	365	303	264	212	2476	4332	3643	3169	2546	107	201	160	140	115
6.	Limonadă	mii l.	10	–	–	–	19,5	240	–	–	–	468	19	–	–	–	38
7.	Sirop fructe	tone	–	0,5	6,32	4,21	6,04	–	119	790	527	755	–	6	78	52	74
8.	Pulpe fructe	tone	–	22,6	163	131	186,7	–	407	2934	2358	3360	–	53	380	305	433
9.	Magiun	tone	–	21,5	24,96	6,6	12,48	–	1935	2247	594	1123	–	76	90	23	43
10.	Fructe uscate	tone	–	7	17,70	0,16	17,45	–	686	1736	16	1710	–	20	51	4	50
11.	Țuică	mii dl.	–	0,16	–	–	–	–	123	–	–	–	–	6	–	–	–
12.	Bureți uscați și murați	tone	–	0,74	–	–	–	–	7	–	–	–	–	–	–	–	–
13.	Mălai regim comercial	tone	–	–	–	148	1423	–	–	–	1628	11384	–	–	–	–	643
14.	Carne bovine	tone	–	–	–	–	35,01	–	–	–	–	2446	–	–	–	–	147
15.	Carne ovine	tone	–	–	–	–	5,35	–	–	–	–	267	–	–	–	–	18,7
16.	Seu crud	tone	–	–	–	–	0,74	–	–	–	–	50	–	–	–	–	2,5
17.	Piei bovine	buc.	–	–	–	–	4230	–	–	–	–	127	–	–	–	–	18,9
18.	Piei ovine	buc.	–	–	–	–	408	–	–	–	–	36	–	–	–	–	4,7
19.	Carne porcine	tone	–	–	–	–	5772	–	–	–	–	549	–	–	–	–	388
20.	Slănină	tone	–	–	–	–	1,29	–	–	–	–	141	–	–	–	–	8,7
21.	Bunuri larg consum	mii lei	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2103	–	–	–	–	55
22.	Corpuri străine	tone	–	–	–	–	147	–	–	–	–	588	–	–	–	–	40
	II. Ramura extracție materiale construcții																
23.	Piatră pentru var	tone	23619	17496	11263	26697	28768	7087	5247	3379	8009	8626	–	–	–	–	–
	III. Ramura extracție cărbune																
24.	Lignit brut	tone	–	22073	26264	30000	28189	–	27304	36769	42000	39462	–	–	–	–	–
	Lignit netto	tone	–	20769	24688	28500	26518	–	–	–	–	–	–	2987	3555	4104	3816
	IV. Ramura materiale de construcții							25271	42790	49604	43282	46792	2398	3199	3411	3159	3310
25.	Cărămidă presată	mii buc.	1150	2170	2582	2289	2149	4805	6727	8004	6739	6662	453	634	754	668	627

Nr. Crt.	Denumirea ramurei şi produsului	U/M	Cantităţi					Valoarea producţiei globale – mii lei					Valoarea producţiei marfă – mii lei				
			1951	1952	1953	1954	1955										
0	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**
26.	Cărămidă manuală	mii buc.	624	1824	1486	100	364	1749	5107	4161	2800	1019	164	480	391	263	92
27.	Sobe	mii buc.	–	79	87	113	96	–	221	266	401	347	–	11	13	20	16
28.	Tul	mii buc.	–	–	–	1	17	–	–	–	5	85	–	–	–	–	–
29.	Filer	tone	3487	3012	3823	2770	2655	–	7530	9557	–	–	390	337	428	310	292
30.	Mozaic	tone	–	–	–	–	1132	–	–	–	–	2828	–	–	–	–	128
31.	Piatră construcţie de Albeşti	m.c.	139	20	95	71	78	556	100	475	355	389	28	5	23	17	19
32.	Pământ macerat	tone	–	–	–	28371	7417	–	–	3200	980	371	–	–	–	–	–
33.	Var gras	tone	7571	9627	10013	10449	11857	18161	23105	24031	25081	28457	1363	1732	1802	1881	2132
	V. Ramura metalurgică							4400	13450	33476	38652	47567	220	672	1673	1933	2282
34.	Lucrări cu caracter industrial	mii lei	–	–	–	–	–	4400	13450	17855	21916	21222	220	672	893	1095	1007
35.	Prestări transporturi							–	–	15621	16736	26345	–	–	780	838	1275
	VI. Ramura chimică																
36.	Lumânări	tone	–	3,22	13,80	12,36	9,84	–	858	3671	3287	2617	–	41	174	155	122,5
	VII. Ramura textile																
37.	Prestări darace	mii lei	–	–	–	–	–	251	279	142	117	521	5	6	4	3	3,8
	VIII. Ramura poligrafică																
38.	Produse poligrafice	mii lei	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4765	–	–	–	–	238
	IX. Ramura diverse																
39.	Diverse produse	mii lei	–	–	–	–	–	16123	27803	358	–	–	1390	1442	18	–	–
	X. Ramura mori şi presă							13408	30272	5440	5128	15908	90	194	34	84	96,7
40.	Făină grâu	tone	–	–	86	–	235	–	–	1032	–	2820	–	–	5	3	17
41.	Făină porumb	tone	1675	3784	551	641	1636	13408	30272	4408	5128	13008	90	194	29	81	79,7
	Total general	mii lei						97641	145713	162661	184566	223401	5501	6970	9017	9974	11725,7

După cum am arătat mai sus, analiza pe care a făcut-o Sfatul Popular al Regiunii Argeş la finele cincinalului 1951-1955 a evidențiat faptul că producția cea mai mare a fost realizată de Întreprinderea „Vasile Roaită” din Câmpulung.[83]

Tabloul comparativ ne arată că Întreprinderea „23 August” Piteşti, în primii doi ani ai cincinalului, a avut o producție mai mică de 50% față de Întreprinderea „Vasile Roaită” Câmpulung, deoarece unitățile mari ale Piteştiului (Textila, Țesătoria, Fabrica de încălțăminte) se subordonau ministerelor respective, iar în ultimii trei ani ai cincinalului producția a ajuns la două treimi.

Acelaşi tablou comparativ ne arată cât de mică era contribuția întreprinderilor industriale ale raioanelor Curtea de Argeş, Topoloveni, Vedea şi Costeşti. De aceea le prezentăm, fiind făcute la finele cincinalului de către fiecare întreprindere raională. În acelaşi timp, trebuie să observăm că resursele care contribuiau la alcătuirea veniturilor fiecărei întreprinderi raionale indică faptul că localitățile Topoloveni, Vedea şi Costeşti, reşedințele de raioane, nu erau aşezări urbane, ci rurale. Uşor se poate vedea că ramura principală a veniturilor acestor întreprinderi era alcătuită din mori şi prese de ulei.

[83]A.N.S.J. Argeş, fond Sfatul Popular al Regiunii Argeş, dosar 174/1955, f. 25.

Întreprinderea Industrială „Elena Pavel” a Raionului Curtea de Argeş[84]

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
I	**Ramura alimentară**		-	-	-	-	-	677	2480	4713	4121	38412	31,7	110,8	207	393,6	2274
1	Carne bovine	tone	-	-	-	-	176,3	-	-	-	-	12341	-	-	-	-	753
2	Carne porcine	tone	-	-	-	-	34,1	-	-	-	-	3751	-	-	-	-	241
3	Carne ovine	tone	-	-	-	-	50	-	-	-	-	2500	-	-	-	-	187
4	Slănină crudă	tone	-	-	-	-	5,34	-	-	-	-	587	-	-	-	-	33
5	Seu crud	tone	-	-	-	-	8	-	-	-	-	560	-	-	-	-	30
6	Piei crude bovine	tone	-	-	-	-	23,68	-	-	-	-	710	-	-	-	-	84
7	Piei crude porcine	tone	-	-	-	-	1,18	-	-	-	-	30	-	-	-	-	4
8	Subproduse abator	mii lei	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2588	-	-	-	-	103
9	Mălai regim comercial	tone	-	-	-	-	551,5	-	-	-	-	4412	-	-	-	-	251
10	Paste tomate	tone	-	-	-	-	0,8	-	-	-	53	73	-	-	-	3,6	5
11	Magiun	tone	-	-	-	-	-	-	-	1350	360	-	-	-	53	14	-
12	Fructe uscate	tone	-	5,2	16,8	1,4	17,4	-	510	1646	137	1705	-	15	49	4	50
13	Murături	tone	-	-	1,5	10,7	3,8	-	-	27	193	68	-	-	2	17	6
14	Pulpe fructe	tone	-	-	10	111	200	-	-	180	1998	3600	-	-	23	269	466
15	Sifoane mici	mii buc.	45	110	98	66,3	65,7	315	770	686	464	4599	-	38,5	34	23	23
16	Sifoane mari	mii buc.	30,2	90	48,7	23,5	36,8	362	1080	584	282	442	15,7	47,7	26	12	19
17	Limonadă	mii l	-	5	40	26,4	9,29	-	120	240	634	223	16	9,6	20	51	19
II	**Ramura Extractivă**												-				
18	Bolovani de râu	tone	3092	12023	16600	8746	15983	1020	3967	5478	2886	5274		178,4	246	130	236
19	Pietriş pentru şosele	tone	-	-	7367	2325	4548	-	-	1179	372	728	45,9	-	35	11	26
20	Piatră brută calcar	tone	-	-	-	222	-	-	-	-	66,6	-	-	-	-	-	-
III	**Ramura materiale construcţii**												-				

[84] *Ibidem*, f.29.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
21	Var	tone	-	-	-	20	17	-	-	-	48	41	-	-	-	4	3
22	Cărămidă manuală	mii buc.	-	500	482	388	240	-	1400	1395	1085,4	672	-	131,5	127	102	63
IV Ramura metalurgică																	
23	Prestații la atelierul de fierărie	mii lei	-	-	-	-	-	12	606	1000	1250	1762	6,2	30,3	50	63	82
V Ramura textilă																	
24	Prestații la darace	mii lei	-	-	-	-	-	1047	616	776	1086	913	50,2	30,8	39	54,2	46
VI Ramura lemn forestier		-	-	-	-	-	-	244	194	1635	2468	3465	12,2	55,4	114	156	194
25	Uşi şi ferestre	mp.	-	-	189	283	448	-	-	502	750	1187	-	-	28	42	64
26	Căruțe	buc.	-	-	12	19	22	-	-	924	1463	1809	-	-	26	41	47
27	Perii, Pensule, bidinele	mii buc.	-	27,7	29,9	36,4	41,4	-	194	209,3	255	290	-	55,4	60	72,8	83
28	Diferite ustensile casnice din lemn	mii buc.	-	-	-	-	-	244	-	-	-	179	12,2	-	-	-	-
VII Ramura industrială poligrafică																	
29	Prestații tipografice	mii buc.	-	-	-	-	-	-	640	908	1264	1234	-	32	45	63,2	62
VIII Ramura mori şi prese			-	-	-	-	-								-		
30	Făină de grâu	tone	44,8	118	317	80	111,3	538	1416	3804	960	1481	-	-	-	-	-
31	Făină de porumb	tone	1646	5220	3940	4900	3773,3	13184	41760	31520	39200	30176	-	-	-	-	-
32	Uium de grâu	tone	5,4	14	38	10,2	15,1	-	-	-	-	-	3,2	8,2	23	6	9
33	Uium de porumb	tone	197,5	626	471	586	514,5	-	-	-	-	-	90	285,2	215	267	234
	Total General	mii lei	-	-	-	-	-	16722	53079	52408	54806	75681	239,4	862,6	1101	1250	3229

Întreprinderea Industrială „30 Decembrie” a Raionului Topoloveni[85]

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
	I Ramura alimentară							-	90	1426	1055	7698,9	-	35	65	60	520,8
1	Total carne	tone					87,16	-	-	-	-	7221,9	-	-	-	-	477,2
2	Magiun	tone	-	1	14	8,25	-	-	90	1260	742	-	-	3,5	49	29	-
3	Sirop	tone	-	-	1,33	2,50	3,57	-	-	166	313	477	-	-	16	31	43,6
	II Ramura extractivă																
4	Balast de râu	tone	281	14524	27273	23384	13005	37	1917	3600	3083	1716	1	54	101	76	4
	III Materiale construcție																
5	Cărămizi manuale	mii buc.	-	398	321	210	203	-	1114	9	588	588,4	-	105	84	55	53,2
	Ramura metalurgică																
6	Prestări servicii	tone	-	-	-	-	-	-	-	413	452	429	-	-	21	22	20,5
	V Ramura lemn	tone	-	-	-	-	-	-	599	1254	2700	1572	-	30	64	54	72
7	Uși și ferestre	mp.	-	-	100	135	196,7	-	-	265	358	521,7	-	-	15	20	30,1
8	Prestări atelier tâmplărie	mii lei	-	-	-	-	-	-	599	989	-	183,4	-	30	49	-	9,2
9	Prestări joagăr, circular	tone	-	-	-	-	-	-	-	-	2342	866,9	-	-	-	34	32,7
	Total producție industrială	tone	-	-	-	-	-	37	3720	7592	7878	11985	1	192,5	335	267	714,5
	VI Ramura mori și prese	tone	-	-	-	-	-	78268	114312	99378	81886	53664,9	484	765	435	368	309
10	Făină grâu	tone	1397	2113	2853	1528	833,70	16764	25356	34236	18336	10003	104	127	138	74	60,2
11	Făină porumb	tone	5818	10227	7229	7285	5000,94	46544	81816	57832	58280	40009	357	627	286	288	241

[85] *Ibidem*, f.30

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
12	Ulei brut	tone	440	210	215	155	110,30	14960	7140	7310	5270	3657,9	23	11	11	8	7,8
13	Turte oleaginoase	tone	88	42	43	39	21,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Total general	mii lei	-	-	-	-	-	78305	118032	106080	89764	65649,2	485	1150	1105	635	1023,5

Întreprinderea Industrială „Horia, Cloşca şi Crişan”a raionului Vedea

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
I Ramura alimentară																	
1	Magiun	tone	-	13	14	-	-	-	1170	1260	-	-	-	58	73	-	-
2	Fructe uscate	tone	-	5	5	-	-	-	490	523	-	-	-	15	15	-	-
3	Diverse	mii lei	-	-	-	-	-	-	907	-	1492	3708	-	9	-	74	171
II Ramura lemn																	
4	Căruțe	buc.	-	-	9	16	12	-	-	648	1232	924	-	-	29	73	30
5	Diverse prestații	mii lei	-	-	-	-	-	-	-	329	224	357	-	-	8	1	14
III Ramura metalurgică																	
6	Prestații la terți	mii lei	-	-	-	-	-	-	8541	1418	1954	1270	-	10	135	81	49
IV Ramura mori şi prese																	
7	Făină grâu	tone	-	683	139	60	440	-	8196	1814	774	5395	-	50	77	33	30
8	Făină porumb	tone	-	3576	352	314	2281	-	28608	3871	3451	18250	-	223	158	142	122
9	Ulei brut	tone	-	25	25	-	14	-	121	9	-	979	-	6	1	-	1
	Total general	mii lei							48033	9872	9127	30883	-	371	496	404	417

Întreprinderea Industrială Raională „Ana Ipătescu” Costești[86]

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
I Ramura alimentară																	
1	Carne pasăre	kg	-	56	21	-	80	-	8	3	-	12	-	0,8	0,3	-	1
2	Ouă	buc.	-	4173	5174	-	2100	-	50	62	-	25	-	3,2	4	-	2
3	Legume murate	tone	-	2,42	1,07	-	-	-	44	19	-	-	-	4	1,7	-	-
4	Bulion	tone	-	0,40	-	-	-	-	16	-	-	-	-	2	-	-	-
5	Magiun	tone	-	-	1,44	-	-	-	-	130	-	-	-	-	5	-	-
6	Paste tomate	tone	-	-	0,45	-	-	-	-	30	-	-	-	-	3	-	-
7	Carne de porcine	tone	-	-	-	-	2,81	-	-	-	-	309	-	-	-	-	20
II Ramură materiale construcții																	
8	Cărămidă	mii buc.	-	251	-	-	-	-	703	-	-	-	-	66	-	-	-
III Ramura industriei extractive																	
9	Balast de râu	tone	-	-	-	16461	6897	-	-	-	2173	910	-	-	-	61	26
IV Ramura textilă																	
10	Prestări servicii (darace)	mii lei.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2

[86]*Ibidem*, f.40.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Total producție industrială			-	-	-	-	-	-	821	244	2173	1256	-	76	14	62	51
V Ramura mori și prese																	
11	Făină de grâu	tone	12038	12953	10826	9080	9380	144456	1555436	129912	108960	112560	-	-	-	-	-
12	Făină de porumb	tone	19822	22770	15095	13319	13470	158516	182160	120760	106552	107760	-	-	-	-	-
13	Ulei brut	tone	731	738	591	300	415	24854	25092	20094	10200	14120	-	-	-	-	-
14	Măciniș în bani	tone	-	-	86	101	16	-	-	-	-	-	-	-	3	4	1
15	Uium grâu	tone	1641	1765	1477	1238	1278	-	-	-	-	-	902	971	812	681	758
16	Uium porumb	tone	2702	3103	2058	1816	1836	-	-	-	-	-	1216	1396	926	817	826
17	Turte oleaginoase	tone	225	227	184	100	90	-	-	-	-	-	45	45	37	20	18
Total mori și prese		tone	-	-	-	-	-	327826	1762688	270766	225712	234440	2163	2412	1778	1522	1603
Total general			-	-	-	-	-	327826	1763509	271010	117885	235440	2163	2488	1792	1584	1654

Pentru exploatarea pădurilor şi prelucrarea lemnului s-a înfiinţat o unitate economică numită Întreprinderea Regională Forestieră cu sediul în Piteşti.

Din simpla înşiruire a produselor acestei întreprinderi ne dăm seama ca „aurul verde” era foarte puţin valorificat printr-o prelucrare superioară. Astfel, începând cu anul 1953 întreprinderea producea: cherestea, şiţă, stâlpi t.c., lemn pentru mine, ulucă, bile, manele, doge, lăzi, toate din răşinoase; doage, cherestea, ulucă, obezi, butoaie, toate din fag; spiţe şi butuci pentru roţi din stejar; bucătării, uşi şi ferestre.

Înainte de înfiinţarea acestei întreprinderi regionale, după trecerea vadurilor în proprietatea statului, la finele anului 1948, s-au înfiinţat unităţi economice cu activitate în domeniu. În Argeş au activat: Întreprinderea de Prelucrare şi Exploatare Industrială a lemnului (I.P.E.I.L.) Piteşti, I.P.E.I.L. Cotmeana, I.P.E.I.L. Stâlpeni. Apoi s-au numit U.F.E.T. (Unităţi forestiere de exploatare şi transport): Curtea de Argeş, Cotmeana, Piteşti, Rucăr, Stâlpeni.

Prezentăm mai jos raportul în cifre prezentat de finele cincinalului 1951-1955, datele referindu-se începând cu anul 1953, când s-a înfiinţat întreprinderea regională.

Întreprinderea Regională Forestieră Piteşti [87]

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Buşteni gater răşinoase	mc.	-	-	9546	15171	8876	-	-	6682	10620	6213	-	-	831	1320	773
2	Stâlpi T.C. răşinoase	mc.	-	-	378	348	25	-	-	454	418	30	-	-	38	35	3
3	Lemn de mină răşinoase	mc.	-	-	956	610	310	-	-	639	347	206	-	-	41	26	14
4	Lemn răşinoase pentru diferite utilizări	mc.	-	-	4851	122	-	-	-	3445	-	-	-	-	257	-	-
5	Buşteni gater foioase	mc.	-	-	988	909	1302	-	-	1136	9045	1497	-	-	145	134	191
6	Doage de fag	mc.	-	-	545	534	455	-	-	3382	3311	2821	-	-	224	219	186
7	Lemn esenţe tari pentru diferite utilizări	mc.	-	-	1835	-	-	-	-	1284	-	-	-	-	707	-	-
8	Mangal	tone	-	-	61	41	74	-	-	425	285	514	-	-	24	16	29
9	Lemn de foc	m. steri	-	-	29316	26921	31256	-	-	1392 5	12787	14847	-	-	762	694	1760
10	Cherestea răşinoase	mc.	-	-	2450	2413	3379	-	-	7228	7119	9893	-	-	598	589	814
11	Cherestea foioase	mc.	-	-	529	576	868	-	-	3071	3343	5035	-	-	252	274	413
12	Scânduri răşinoase	mc.	-	-	547	-	-	-	-	1113	-	-	-	-	1214	-	-
13	Şiţă răşinoase	mii buc.	-	-	3360	5285	5269	-	-	5040	7928	7904	-	-	118	185	184
14	Margini diferite	ml	-	-	89791	-	-	-	-	314	-	-	-	-	30	-	-
15	Diverse deşeuri	tone	-	-	261	356	240	-	-	251	342	230	-	-	32	44	30
16	Ulucă din fag	mii	-	-	345396	333	327	-	-	2936	2831	3306	-	-	214	206	203

[87] *Ibidem,* f. 35

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
		buc.															
17	Şipci	mc.	-	-	175	-	-	-	-	59	-	-	-	-	26	-	-
18	Cioplitură răşinoase	mc.	-	-	17	-	-	-	-	28	-	-	-	-	4	-	-
19	Obezi de fag	mii buc.	185824	252	320	-	-	5203	705 6	8960	-	-	278	378	480		
20	Spiţe de stejar	mii buc.	-	-	78582	88	22	-	-	657	791	198	-	-	55	62	15
21	Prestaţii gater, joagăr	mii lei	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7406	-	-	-	-	335
22	Doage răşinoase	mc.	-	-	48	-	-	-	-	298	-	-	-	-	15	-	-
23	Ulucă fag, răşinoase	mii buc.	-	-	303	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
24	Butuci pentru roţi	buc.	-	-	200	1237	700	-	-	12	74	42	-	-	2	12	7
25	Cherestea esenţe moi	mc.	-	-	12	-	-	-	-	43	-	-	-	-	2	-	-
26	Corhănit material lemnos	mii lei	-	-	-	-	-	-	-	583	-	-	-	-	29	-	-
27	Apropiat lemn de căruţe	mii lei	-	-	-	-	-	-	-	169	-	-	-	-	8	-	-
Mobilă din care:																	
28	Bucătării	granit	-	-	-	-	111	-	-	-	-	2775	-	-	-	-	111
29	Uşi şi ferestre	mp.	-	-	-	520	646	-	-	-	1378	1692	-	-	-	78	97
30	Butoaie fag ambalaj	buc.	-	-	-	1213	930	-	-	-	1820	1395	-	-	-	85	66
31	Bile răşinoase	mc.	-	-	-	951	574	-	-	-	808	488	-	-	-	102	68
32	Nanele răşinoase	mc.	-	-	-	-	132	-	-	-	-	44	-	-	-	-	19
33	Lemn diferite esenţe tari pentru construcţii	mc.	-	-	-	1291	-	-	-	-	1916	-	-	-	-	81	-
34	Buturi pentru foc	mc.	-	-	-	561	-	-	-	-	101	-	-	-	-	6	-

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
35	Lemn natural foioase	mc.	-	-	-	4787	-	-	-	-	5506	-	-	-	-	-	-
36	Lemn pentru șiță	mc.	-	-	-	1547	-	-	-	-	1083	-	-	-	-	-	-
37	Lemn placaj, doage foioase	mc.	-	-	-	1245	-	-	-	-	2350	-	-	-	-	-	-
38	Lemn natural rășinoase pentru doage	mc.	-	-	-	241	-	-	-	-	192	-	-	-	-	-	-
39	Lăzi din rășinoase	buc.	-	-	-	5000	17633	-	-	-	925	3262	-	-	-	30	104
40	Diverse articole casnice	mii lei	-	-	-	-	-	-	-	1612	30638	-	-	-	81	804	-
Total producție marfă			-	-	-	-	-	-	-	59990	113014	870444	-	-	5987	5380	6316
Diferență de stocuri												40532	-	-	-	-	-

Întreprinderea Industrială „Ana Ipătescu" a raionului Costeşti a întocmit raportul privind „realizările planului de producţie pe primul plan cincinal" pe care l-a înaintat la Sfatul Popular al regiunii Argeş, la 18 ianuarie 1956 însoţindu-l cu unele explicaţii interesante.

Întreprinderea s-a înfiinţat „la 1 iulie 1951 prin desfiinţarea Trustului de Morărit al regiunii Piteşti", iar „morile, în afară de moara din comun Bârlogu, care a fost recondiţionată în anul 1952, au fost luate prin naţionalizare". La data întocmirii raportului întreprinderea avea „17 mori cu valţuri de porumb, de grâu şi pietre, precum şi anexe cu porci şi păsări". Apoi s-au dat diferite complicaţii pentru fiecare ramură de activitate. „La ramura alimentară nu s-a realizat niciun produs". În anii 1952-1953 a luat „iniţiativa" înfiinţării de anexe de păsări pe lângă mori, însă nu au dat rezultate „fiindcă erau mâncate de şobolani". A mai luat iniţiativa să facă „bulion, paste tomate şi magiun de prune", dar nu avea materie primă, astfel că „preţul produsului a depăşit preţul de cost". Iar la începutul anului 1955 a luat iniţiativa „creşterea porcilor şi îngrăşarea pe lângă mori dând rezultate mai bune prin valorificarea la O.R.A.C.A. Argeş (Oficiul Regional de Achiziţii şi Contractări Animale)."

Din ramura materialelor de construcţie, în anul 1951, s-au realizat 151 000 bucăţi cărămidă manuală, însă pământul „nu s-a pretat", astfel că produsul era de slabă calitate. La slaba calitate a cărămizii a contribuit şi lipsa şoproanelor pentru uscare, lipsa lemnelor de foc, înlocuite cu cărbune care conţinea pământ, astfel că beneficiul a fost doar de 6 000 de lei.

Ramura extractivă nu a avut plan de producţie în anii 1954 şi 1955, dar a realizat 23.358 tone balast de râu, aducând întreprinderii o valoare marfă de 87 000 de lei.

Ramura textilă a fost reprezentată de „ prestaţii servicii darace", patru mori având ca anexă câte un darac de lână, dar activitatea „nu a dat randament din lipsă de materie primă"; în anul 1954 s-au realizat 1 000 de lei producţie marfă, iar în anul 1955 s-a realizat suma de 2.000 de lei.

Întrebarea care se ridică este următoarea: ce fel de oameni conduceau Întreprinderea Industrială „Ana Ipătescu" a raionului Costeşti, dacă nu ştiau că pe lângă mori trăiesc şi şobolani, că nu orice pământ se pretează pentru confecţionarea de cărămidă? Dar la conducerea întreprinderii coordonatoare? Încetul cu încetul aceştia au fost schimbaţi, astfel că numai devotamentul faţă de partid nu mai era suficient.

Ramura „de bază" a întreprinderii era reprezentată de mori şi prese, venitul adus de acestea mergând în creştere până în anul 1953. În următorii doi ani ai cincinal rentabilitatea a scăzut „din cauza uzajului motoarelor şi utilajelor pentru măcinare" care erau vechi, iar piese de schimb nu se găseai nefiind fabricate în România. Reparaţia capitală nu se făcea în Argeş, neexistând „la reşedinţa regiunii noastre un atelier capital să ne execute lucrările", de aceea apelam la Întrepinderea „Munca Colectivă" din Bucureşti sau Întreprinderea Industrială „Furnalul Roşu" din Roşiorii de Vede ori în alte oraşe.

Un alt aspect negatist a fost încadrarea întreprinderii şi cu „ personal administrativ de execuţie", iar în unele cazuri şi cu personal „ de serviciu, pază şi securitate". Se înţelege că schema de încadrare era încărcată nu numai la Costeşti, sau numai la unităţi economice din regiunea Argeş, ci în toată ţara era la fel. Aşa a apărut şi proverbul: trei cu sapa, cinci cu mapa.

Numărul salariaţilor întreprinderilor despre care am vorbit mai sus, în timpul cincinalului 1951-1955, a fost următorul:[88]

[88] *Ibidem*, f. 40, 49, 56, 64, 67, 71.

Nr.	Denumirea întreprinderii	Anul				
		1951	1952	1953	1954	1955
1	„Vasile Roaită” Câmpulung Total salariați din care muncitori	 514 423	 614 538	 590 518	 570 496	 597 516
2	“Elena Pavel” Curtea de Argeş Total salariați din care muncitori	 37 27	 156 130	 109 90	 90 72	 106 90
3	“30 Decembrie” Topoloveni Total salariați din care muncitori	 56 43	 47 43	 80 66	 68 54	 65 52
4	“Ana Ipătescu” Costeşti Total salariați din care muncitori	 77 60	 77 60	 73 57	 69 60	 74 59
5	Întreprinderea Regională Forestieră Piteşti Total salariați	-	-	310	398	319

Arătam mai sus că tăbăcăriile din Piteşti duceau lipsă de tanant, dar şi altele din țară. Institutul de proiectări pentru Industria Chimică București a ales locul pentru construirea unei fabrici de „extract de tanant” oraşul Piteşti având în vedere tradiția locală în tăbăcitul pieilor, dar şi existența unor păduri de stejar care puteau furniza materie primă. În anul 1951 construcția a fost terminată şi în scurt timp Fabrica de tananți „Argeşul” a devenit cunoscută „drept cea mai mare de acest gen din țară şi din Sud-Estul Europei.”

La început producea un singur produs, taninul, iar mai apoi s-au adăugat alte două produse: „oxigen şi furfural”. Până în anul 1968 producția fabricii se desfăcea numai în interior, apoi a început să fie şi exportată.[89]

Noutate pentru regiunea Argeş a fost punerea în valoare a zăcămintelor de țiței şi gaze naturale. Începuturile s-au făcut de către Întreprinderea „Sovrompetrol”, iar octombrie 1952 a luat ființă Trustul de Foraj nr. 2 Piteşti care a coordonat activitatea de forare a sondelor, extracție a țițeiului şi livrare către rafinării. Şi astfel au fost instalate sonde la: Glâmbocel, Leordeni, Bogați, Slătioare, Vița, Merişani, Vâlcelele, Izvoru, Oarja, Cireşu, Râca, Surduleşti, Bârla.

Pe măsură ce activitatea de foraj se extindea, numărul de sonde sporea, astfel au fost puse în funcțiune cele de la: Drăganu, Ciofrângeni, Cotmeana, Cocu, Săpata, Poiana Lacului, Moşoaia, Albota, Colibaşi, Bradu, Siliştea, Căteasca, Topoloveni, Priboieni, Miroşi, Mozăceni, Căldăraru ş.a.

Între timp a luat ființă Grupul Industrial pentru Foraj şi Extracția Țițeiului cu sediu în Piteşti, care coordona activitatea în domeniu pe raza județului Argeş, Dâmbovița şi Dolj.[90]

Punerea în funcțiune a multor sonde de foraj şi extracția țițeiului, răspândită în aproape tot județul, au condus la apariția unei noi profesii, necunoscută în zonă, aceea de sondori. Cei mai mulți sondori au provenit din mediul rural, iar retribuția mai mare decât în alte domenii a contribuit la ridicarea nivelului de trai al familiilor acestora.

Activitatea de extracție a țițeiului era dirijată de Trustul de Extracție Piteşti, care avea în subordine schele de extracție. Pentru eficientizarea activității de foraj şi extracție cele din trusturi au fost unificate sub denumirea de Trustul de Foraj – Extracție Piteşti care apare în județul Argeş, Olt, Vâlcea.

Până în anul 1989 trustul extrăgea anual peste 30% din producția de țiței şi gaze a României, având „cea mai mare productivitate sondă şi cu cele mai reduse costuri de producție”.[91]

[89]Ministerul Industriei Lemnului. Combinatul de Exploatare şi Industrializarea Lemnului din Piteşti – *20 de ani de activitate a Fabricii de Tananți „Argeşul”, 1951-1971*, Tipografia I.P. Argeş, Piteşti, 1971, p. 5-7.

[90]Gheorghe Neagu, Ion Postelnicescu, Ion Dabu – *Contribuții la istoria forajului sondelor de petrol şi gaze în județul Argeş. 20 de ani de activitate în Argeş, Întreprinderea deForaj Bascov*, Piteşti, 1972, p. 28-32.

Politica de investiţii în vederea industrializării ţării devenise o problemă de stat. De exemplu, Întreprinderea „Vasile Roaită” din Câmpulung, în perioada 1951-1955, a primit investiţii din fonduri locale, dar mai ales din cele centrale, aşa cum se vede mai jos: [92]

Perioada	1951	1952	1953	1954	1955
Fondul central	394000	843000	1153000	1560000	1218000
Fondul local	42000	151000	391000	155000	254000
Total lei	436000	994000	1544000	1715000	1472000

În perioada 1956-1959 cifra investiţiilor în regiune a ajuns la 3,2 miliarde, iar în şezenalul 1960-1965 a depăşit opt miliarde lei, cele mai multe fiind îndrepatate către municipiul Piteşti.

În anii 11955-1960 Uzina de piese Auto „Vasile Tudose” Colibaşi şi-a sporit producţia, întreprinderile de textile şi încălţăminte i-au extins şi diversificat producţia, s-a înfiinţat Întreprinderea de Reţele Electrice Piteşti, Întreprinderea de Poduri Metalice şi Prefabricate din Beton (I.P.M.P.B.) Piteşti a fost reorganizată producându-se poduri şi construcţii metalice de mare tonaj.

Dezvoltarea industrială a Piteştilor a însemnat înmulţirea producţiei prin intrarea în oraş a muncitorilor şi specialiştilor veniţi din alte localităţi. Aceasta a presupus sporirea spaţiilor locative prin construirea de blocuri, formându-se mici cartiere numite: „Leonte Filipescu”, „Mărăşeşti”, „9 mai”, ori „Piaţa General Cristescu”. În acelaşi timp s-a construit un număr de case prin împrumuturi bancare care se mai păstrează şi astăzi în zona Pieţii „Ceair” şi strada Exerciţiu.

Pentru construirea acestor locuinţe dar şi a altor obiective în Piteşti şi alte localităţi ale regiunii, s-a înfiinţat Întreprinderea Regională de Construcţii, cu sediul în Piteşti, care în anul 1951 avea 439 de salariaţi: 27 ingineri şi tehnicieni, 369 muncitori, 25 funcţionari, 13 personal de serviciu, pată, pompieri şi 11 personal neindustrial.[93]

Între timp, întreprinderile industriale raionale s-au divizat, au apărut diferite alte unităţi economice de stat şi cooperatiste. Astfel, au funcţionat Întreprinderea de Morărit şi Panificaţie „I. C. Frimu” Câmpulung, Cooperativa „Tehnica Lemnului” Curtea de Argeş, Cooperativa „Arta Lemnului” Câmpulung, Cooperativa Meşteşugărească Piteşti, Cooperativa „Tehnica Construcţiei” Piteşti, Cooperativa „Metalul” Piteşti din care s-au desprins: S.A.M. Piteşti, I.R.U.C. Piteşti, etc.[94]

În Piteşti în 1959 încă activau atelierele de frânghii şi sfoară, de lumânări, produse pentru ignifugare, săpun de rufe.

Cooperativele meşteşugăreşti erau conduse la nivel de regiune de Uniunea regională a Cooperativelor Meşteşugăreşti şi aveau planuri de producţie pe care trebuia să le realizeze. La 3 decembrie 1960 U.R.C.M. Argeş transmite Sfatului Popular al Regiunii Argeş – secţia Planificare „Situaţia centralizatoare privind realizarea planului de producţie globală în 1953-1960” în mii lei, pe ramuri de activitate[95]:

Nr	Ramura	Anul						
		1953	1955	1956	1957	1958	1959	1960
1	Încălţăminte	953	1579	1679	1802	1780	2087	2678
2	Confecţii	21153	22870	25241	35378	39021	42754	51207
3	Arta populară	-	1333	3479	3064	3352	1570	2741

[91] Ion Scarlat, *op. cit.*, p. 35-36.
[92] *Ibidem*, f. 49.
[93]A.N.S.J. Argeş, fond Sfatul Popular al Regiunii Argeş, dosar 174/1955, f. 49, 86/1951, f. 2 ; Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu – *op. cit.,* p. 27-278.
[94]A.N.S.J. Argeş, fond Sfatul Popular al Regiunii Argeş, dosar 311/1959, f. 1-20; 316/1959, f. 1; 362/1959, f. 3; 363/1959, f. 1; 369/1959, f. 1-10.
[95]*Idem*, dosar 60/1960, f. 20.

4	Prelucrarea lemnului	8117	9926	10495	12758	15314	1650	1834
5	Prelucrarea metalului	2950	2969	4500	5972	6253	-	-
6	Materiale construcții	553	605	614	644	721	-	-
7	Chimie	1062	2753	3817	4704	3872	-	-
8	Alimentară	-	849	3508	4393	3934	-	-
Total		34788	42844	53333	68715	74247	48061	58460

În şesenalul 1960-1965, pe baza hotărârilor Congresului al VIII al P.C.R., s-au pus bazele platformelor industriale ce se vor realiza în Piteşti. În anul 1961 a început construirea halelor pentru viitorul Combinat de Prelucrare a Lemnului (C.P.L.), iar în anul 1963 a intrat în funcțiune fabrica de mobilă, apoi alte secții. Acest mare combinat a fost înființat pentru prelucrarea superioară a lemnului, producând: mobilă, binale, cherestea, placaj, plăci fibrolemnoase, parchete, lăzi ş.a.

Utilajele necesare au fost importate din Suedia, Franța, Italia, fiind de un înalt grad de mecanizare. Combinatul cuprindea: două fabrici de cherestea, o fabrică de placaj, o fabrică de furnire şi alta de P.A.L., cinci fabrici de mobilă corp, o fabrică de uşi şi ferestre, o fabrică de tapițerie şi alta de scaune. În anul 1968 a fost pusă în funcțiune o secție pentru producerea „făinei din lemn şi drojdiei furajere”, pentru producerea cărora se foloseau ca materie primă „apele reziduale poluate provenite de la fabrica P.F.L.”, având şi un rol ecologic.

După ani de investiții s-a ajuns ca masa lemnoasă, materia primă necesară, să fie utilizată în proporție de 96%. Tot în zona de nord a oraşului, în anul 1963, s-a construit Întreprinderea Poligrafică „Argeş” , utilajele căreia permițând tipărirea diferitelor lucrări în condiții superioare. De această parte a oraşului erau deja Fabrica de Încălțăminte „Căprioara”, care a fost modernizată, Întreprinderea de Textile „11 iunie”, Fabrica de Tananți.[96]

Procesul de industrializare a județului a dus la sporirea populației oraşului prin atragerea unui însemnat număr de locuitori din mediul rural. De exemplu Întreprinderea „Textila” Piteşti avea în 1960 aproape 2500 de salariați, Întreprinderea de Piele şi Încălțăminte 700, Întreprinderea Regională de Industrializare a Cărnii (I.R.I.C.) 115, Întreprinderea Industrială Vinalcool Piteşti 360 de salariați[97].

Creşterea numărului populației a cerut sporirea spațiului locativ şi astfel s-au construit noi blocuri, formându-se cartiere noi: Calea Bucureşti, Gară – Sud, Craiovei.

Fig. 226 - Cartierul Ceair şi Expoparc
(foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

Fig. 227 - Fabrica de pâine din Cartierul Craiovei
(foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

[96]Ioan Scarlat - *Economia locală: Județul Argeş* - 2005, Editura Independența Economică, Piteşti, 2005, p. 140.
[97]A.N.S.J Argeş, fond Sfatul Popular al Regiunii Argeş, dosar 342/1960, f. 6, 12, 40, 101.

Şi în Curtea de Argeş s-a conturat un cartier de locuinţe în partea de nord a oraşului vechi, unde s-au construit şi localuri administrative şi social-culturale. În oraş sporise numărul de salariaţi la Fabrica de Confecţii „6 Martie” de la 660 în 1959 la 1 000 în 1960[98].

Argeşul a beneficiat de investiţii substanţiale din partea statului la fiecare cincinal: 1961-1965: 5 miliarde, 1966-1970: 15 miliarde, 1971-1975: 24 de miliarde, 1976-1980: 27 de miliarde. Din aceste sume cea mai mare parte a fost direcţionată către oraşul (municipiul) Piteşti.

În anul 1965, din totalul populaţiei, 261 000 se aflau în sfera producţiei materiale: 48.200 în industrie şi 171 800 în agricultură, iar în 1977 situaţia era următoarea: 321 500 persoane aflate în sfera locativă, din care 100 169 în industrie şi 114 600 în agricultură[99].

În cincinalul 1966-1970 politica de industrializare a regiunii Argeş dar mai ales a Piteştiului a continuat în ritm mai accentuat. În anul 1967, În partea de răsărit a Piteştilor, pe raza comunei satului Valea Mare-Podgoria (astăzi oraşul Ştefăneşti) a fost construită Întreprinderea de Motoare Electrice (I.M.E.P.) care producea motoare electrice pentru uz casnic şi industrial.

Fig. 228 - Fabrica de Motoare Electrice - Piteşti
(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Fig. 229 - Aspect din hale
(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

La început motoarele erau cu colector şi monofaze, apoi trifazice, după licenţă franceză. În anii următori produsele au fost diversificate:

- motoare pentru compresoare frigorifice, 1971;
- motoare pentru echipament auto, 1973;
- motoare pentru hote şi bucătării, 1993.

Produsele fabricii, marca I.M.E. Piteşti, începând cu anul 1975, au început să fie exportate fiind înregistrată la Oficiul Internaţional pentru Mărci de la Geneva.

Una dintre unităţile economice care a fost aşteptată cu nerăbdare de către populaţie să-şi înceapă activitatea a fost Întreprinderea de Autoturisme.

Înainte de a face un scurt istoric al acestei fabrici, vom prezenta câteva date despre Uzina de Piese Auto Colibaşi, astfel înţelegând de ce s-a ales locul de înfiinţare a fabricii de autoturisme lângă aceasta[100].

În anul 1943 guvernul României a hotărât ca unele componente ale avismului românesc I.A.R. 80, care se fabrica la Braşov, să fie realizate la sud de Carpaţi. Locul a fost ales în raza fostei comune Colibaşi (astăzi sat al oraşului Moveni), din fostul judeţ Muşcel. Şi astfel a început defrişarea pădurii de fag din nord-vestul comunei pentru trasarea căilor de acces şi construirea de hale industriale.

---

[98]A.N.S.J. Argeş, fond Sfatul popular al Regiunii Argeş, dosar 342/1960, f. 48

[99]Comitetul Judeţean Argeş al P.C.R., Secţia de propagandă, *Argeş prezent şi viitor, împlinirea personalităţii umane*, Piteşti, 1977, p. 5-12

[100] Ioan Scarlat, *op.cit.*, p. 88-89.

După încheierea războiului, construcţiile realizate au fost preluate de Ministerul Forţelor Armate, devenind depozite de muniţii. Apoi au fost folosite de Ministerul Căilor Ferate, care intenţiona să înfiinţeze un depou pentru repararea locomotivelor. Din 1949 până în 1952 au trecut din nou în folosinţa armatei. În anul 1952 halele, instalaţiile şi celelalte clădiri au trecut la Ministerul Industriei Metalurgice, punându-se bazele înfiinţării unei uzine de piese auto pentru autocamionul românesc SR101, pentru motoarele Z.I.S.150[101] şi pentru tractoarele K.D.35 din Braşov.

La nouă uzină, care s-a numit „Vasile Tudose"[102], au început să lucreze 37 de salariaţi: 25 de muncitori şi 12 ingineri şi tehnicieni. Condiţiile de muncă erau grele: halele încălzite cu sobe de fier, la care se făcea focul cu lemne, drumurile dintre hale erau pline noroi sau praf, în funcţie de anotimp, piesele erau cărate între secţii cu roabele sau cu braţele, distanţa de la gara Mioveni (nou construită) de 4 km se parcurgea pe jos. Salariaţii locuiau în 24 de case (numite „vile"), construite acum, care ofereau condiţii de trai modeste.

In 1953 a fost dată în folosinţă secţia sculărie, iar în perioada 1953-1955 secţiile: agregate auto, turnătoria de fontă, turnătoria de neferoase s-au realizat instalaţiile pentru aprovizionarea cu energie, apă, abur şi aer tehnologic.

A început asimilarea multor piese auto necesare realizării autoutilitarelor, tractoarelor şi camioanelor fabricate la Bucureşti şi Braşov, cât şi autoturismelor de teren fabricate la Câmpulung Muşcel.

După 10 ani de la începerea activităţii Uzina de Piese Auto „Vasile Tudose" din Colibaşi a intrat într-un vast program de modernizare, iar numărul salariaţilor a ajuns la 3240, dintre care 2607 muncitori, iar în 1966, la 4600. În anul 1960 cei mai mulţi salariaţi 60% locuiau în blocurile din comuna (azi oraş) Ştefăneşti, 10% locuiau în Piteşti şi 30% în localităţile din jur. Pentru o mai bună legătură cu uzina, s-a realizat un racord de cale ferată, de circa 6 m, şi gara uzinală, iar pentru deplasarea muncitorilor s-a înfiinţat „cursa muncitorească C.F.R." pentru toate schimburile de lucru. Cei din sate se deplasau cu autobuze (cu „rata") ale Direcţiei Generale de Transporturi Auto (D.G.T.A) sau ale I.G.O. (Întreprinderea de Gospodărie Orăşenească) până la gara C.F.R. Gropeni. Pentru pregătirea forţei de muncă specializată necesară uzinei, s-a înfiinţat la Ştefăneşti, în anul 1962, o şcoală tehnică de maiştri şi o şcoală tehnică postliceală, curs seral. În perioada 1959-1963 au fost „selecţionaţi şi trimişi la facultate" 21 de muncitori, care, apoi s-au întors la uzină ca ingineri, unii ocupând posturi de conducere.

Prin ordinul Ministerului Industriei Constructoare de Maşini nr. 212 din 24 septembrie 1963 fabrica s-a numit Uzina de Piese Auto Colibaşi, renunţându-se la apelativul „Vasile Tudose".

În luna mai 1966, conducerea „superioară de partid şi de stat" a hotărât producerea de autoturisme în ţară noastră şi având în vedere evoluţia uzinei de la Colibaşi, s-a stabilit ca viitoarea fabrică să fie amplasată lângă aceasta. În acest sens a fost emisă hotărârea Consiliului de Miniştrii nr. 2004 din 16 septembrie 1966, pe baza căreia s-a încheiat contract de cooperare între Întreprinderea Românească de Comerţ Exterior Industrial Expert - Import Bucureşti şi firma franceză Renault. Contractul prevedea fabricarea autoturismului R8 şi R12, cu denumirea Dacia 1100 şi Dacia 1300, în număr de 40 000 bucăţi, anual, plus 10 000 bucăţi, anual, cutii de viteză ESTAFETT.

Punerea la dispoziţie a fondurilor financiare şi mândria muncitorilor şi a tehnicienilor de a participa la fabricarea unui autoturism românesc au făcut ca numai după un an, adică la 1 iulie 1968, să înceapă probele tehnice de funcţionare a utilajelor şi instalaţiilor, iar la 20 august 1968 primul autoturism Dacia 1100 a ieşit din curtea uzinei. În felul acesta, România se înscria în rândul ţărilor producătoare de autoturisme. Trebuie să subliniem faptul că în afară de capacităţile de producţie de la Colibaşi (secţiile motor, turnătorie, forjă, presaj etc.) s-a creat un şir de alte unităţi de producţie pe orizontală în diferite locuri din ţară în vederea asimilării tuturor componentelor autoturismului.

---

[101] Z.I.S. înseamnă „Zavod imeni Stalina"/ Uzina Stalin.

[102] Tânărul utecist Vasile Tudose, născut în satul Piţigaia, din comuna Stâlpeni, a murit în timpul bombardamentului asupra Bucureştiului din 4 aprilie 1944.

Fig. 230 - Primele autoturisme „Dacia 1100", fabricate la Colibaşi
(foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

Efortul financiar pe care l-a făcut statul român a făcut ca după şase ani de la inaugurarea fabricii 96% din piese şi subansamble să fie produse în țară.

Tot prin investiții importante a început diversificarea producției, apărând modele noi: „Dacia 1300 autosanitară" (1972), „Dacia 1300 Break" (1973), „Dacia Pick-Up" (1976), „Dacia 1320" şi „1304" (1983), „Dacia 1307" şi „1309 Dublă cabină" (1992), iar mai apoi „Dacia Nova" (1995), de concepție românească. După trei decenii de funcționare, în anul 1998, numărul autoturismelor care ieşiseră pe poarta fabricii ajunsese la două milioane.

Fig. 231 - Siglele folosite de Uzina de Automobile „Dacia"
(http://www.9am.ro/12.06.2013)

Fig. 232 - Dacia 1300
(foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

Între timp s-au mai înființat şi alte uzine pentru fabricarea autoturismelor: „ARO" la Câmpulung, „Oltul" la Craiova şi „Lăstun" la Timişoara, care împreună cu Uzina de la Colibaşi făceau parte din Centrala Industrială de Autoturisme Piteşti, care coordona producția de autoturisme.[103]

În urma cumpărării de către statul român a licenței de fabricare şi asimilare a autoturismului R12 de la firma franceză „Renault", s-a organizat şi activitatea de serviciu. Astfel, în anul 1968, s-a înființat compartimentul „Service" pe lângă Uzina de Automobile din Colibaşi (Mioveni), iar prin preluarea a patru unități de industrie locală s-a creat Grupul Unităților de Asistență Tehnică Service pentru Autoturisme (G.U.A.T.A.) Piteşti, la 1 ianuarie 1969.

[103]Prof. C. Ştefănescu, ing. C. Moroşan, ing. I. Soare – *Monografia Uzinei de Autoturisme Piteşti,* 1972, p.1-125; Ioan Scarlat, *op.cit*., p.64-75.

Apoi G.U.A.T.A. două mari unități de profil la Pitești, în 1973 și la Bacău, în 1974, iar în țară s-au înființat mai multe filiale, fără personalitate juridică. În anul 1973 și-a schimbat denumirea în Întreprinderea de Asistență și Service pentru autoturisme (I.A.T.S.A.). asistența tehnică a fost organizată și în exterior, în țările care importau autoturismul „Dacia".

În anul 1989, I.A.T.S.A. avea 14 filiale, iar numărul de salariați se ridica la cifra de 9500. Mai trebuie adăugat că în halele de la sediul central din Ștefănești – Argeș a fost amenajată o secție specială unde s-au fabricat autoturisme de serie mică, „Dacia Sport 1410", în perioada 1983-1991 și s-au montat autoturisme din gama „Renault 18" și „Renault 20", serie unică.

O altă ramură de activitate care a cunoscut dezvoltare accentuată în Pitești a fost cea chimică, realizându-se în zona de sud a orașului o mare platformă petrochimică, favorizată fiind de existența unor importante zăcăminte de petrol și gaze în județ.

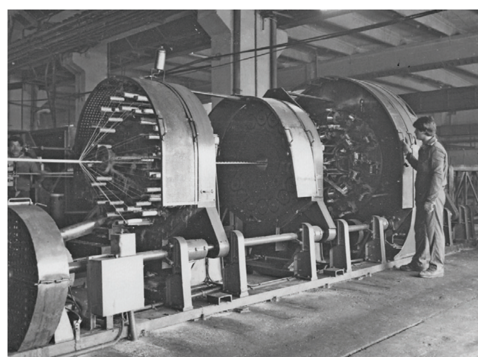
Lucrările de construire a acestei unități economice au început în anul 1964, prima instalație fiind pusă în funcțiune în anul 1966 prin intrarea în funcționare a Uzinei de Negru de Fum. Apoi a intrat în funcțiune o rafinărie de petrol și primele instalații de piroliză și polietilenă, constituindu-se Combinatul Petrochimic Pitești, la 21 iulie 1969. În anii următori au intrat în funcțiune alte două rafinării și alte instalații de petrochimie: secții de polietilenă de joasă presiune, normal-parafine, dioctiltereftalat, o nouă piroliză, dar și un centru de cercetări.

Materia primă necesară combinatului era din țară, dar mai cu seamă din import. Producția obținută se adresa pieții interne, însă unele produse erau destinate și exportului, în anul 1988 producția combinatului reprezenta cam 60% din volumul producției industriale a Piteștiului.[104]

Tot în ramura industriei chimice a luat ființă, prin H.C. nr. 2356 din 10 februarie 1967, o întreprindere cu denumirea Combinatul de Articole Tehnice din Cauciuc (C.A.T.C.), amplasată în zona de nord a orașului Pitești. Prima capacitate de producție a intrat în funcțiune în anul 1970, când s-au produs 5305 tone de articole tehnice din cauciuc pe întregul an. Combinatul a continuat să se dezvolte, astfel că producția, în anul 1980, ajunsese la 23761 tone/an, iar în anul 1990 la 31000 tone/an.

Fig. 233 - Combinatul de Articole Tehnice din Cauciuc , Pitești
(foto, colecția Muzeului Județean Argeș)

Fig. 234 - Aspect din hale
(foto, colecția Muzeului Județean Argeș)

Combinatul producea: benzi de transport, plăci tehnice din cauciuc, covoare, furnituri de joasă, medie, înaltă și foarte înaltă presiune, furnituri speciale, garnituri profilate, coturi, manșoane, garnituri presate cu și fără armătură metalică, articole din ebonită, roți și valțuri cauciucate, chituri, soluții, adezivi și amestecuri din cauciuc.

Materia primă era asigurată de către 39 de unități economice din țară și în mică parte din import. Combinatul producea 20.000 de sortimente, dintre care 6.200 se aflau permanent în procesul de producție.

Beneficiarii acestor produse erau: întreprinderi miniere și cu profil chimic, unități poligrafice, întreprinderi constructoare de mașini, producătoare de încălțăminte și marochinărie, unități militare etc. O parte din produse era destinată exportului, mai ales în U.R.S.S.[105]

[104] Ioan Scarlat – *op. cit.*, p.43; Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu – *op.cit.*, p.290.

Întreprinderea „Textila” a fost modernizată şi dezvoltată, în cadrul acesteia s-a construit o nouă filatură, iar ţesătoria şi-a extins capacitatea de producţie. Produsele acestei unităţi economice erau apreciate în ţară şi peste hotare, de aceea Întreprinderea „Textila” a fost „distinsă” de mai multe ori cu „Ordinul Muncii clasa I”, iar în 1987 i s-a conferit înaltul titlu de „Erou al Muncii Socialiste”.

Fig. 235 - Întreprinderea „Textila” – Piteşti

Acestei întreprinderi şi celei de încălţăminte li s-a mai adăugat Întreprinderea de Stofă „Argeşeana”, amplasată tot în zona de nord a oraşului. Noua fabrică a intrat în funcţiune în anul 1969, cu secţiile filatură, ţesătorie şi finisaj, producând fire şi fibre sintetice pentru stofe fine şi foarte fine. Fabrica a ajuns să producă peste 20 de milioane metri pătraţi de stofă pe an, o parte din producţie fiind destinată exportului.

În ramura industriei alimentare, unităţile existente s-au dezvoltat şi modernizat, dar s-au adăugat şi fabrici noi. Una dintre ele a fost Fabrica de Bere, intrată în producţie în anul 1969, care producea câteva sortimente denumite astfel: „Blondă”, „Brună specială”, „Trivale”, „Primăvara”, „Porter”, „Zimbru”.

Fig. 236 - Fabrica de Bere, Piteşti

Tot în zona de nord a municipiului a mai fost dată în folosinţă o fabrică de pâine, în zona sud o fabrică pentru preparate din carne, iar la Ştefăneşti s-au construit Complexul de Vinificaţie şi Centrul de îmbuteliere a vinului, toate în acelaşi cincinal 1966-1970.

[105]Ioan Scarlat – *op. cit.*, p.55.

Concomitent cu dezvoltarea şi diversificarea ramurilor industriale a crescut şi volumul produselor exportate în diferite ţări, cu precădere a celor cu un grad mai înalt de prelucrare: „autoturisme de oraş, piese de schimb auto, motoare electrice de diferite tipuri, acrilonitril, polietilenă, articole tehnice de cauciuc, negru de fum, mobile, plăci fibrolemnoase, placaj ş.a.”.[106]

Şi partea de nord-est a judeţului a intrat în procesul de industrializare accelerată, mai ales prin punerea în valoare a resurselor locale.

La nord de oraşul Câmpulung, pe partea dreaptă a Râului Târgului, între anii 1885 şi 1929 a funcţionat o fabrică de hârtie, filială a Companiei Letea din Bacău. Între anii 1943-1944, clădirile şi terenul din jur au fost rechiziţionate de către stat în vederea fabricării unor piese necesare realizării avioanelor „I.A.R. 80” de la Braşov.

După război, în perioada 1946-1948, în aceste spaţii s-au produs diferite obiecte cerute de piaţă: lacăte, foarfeci pentru întreţinut viţa-de-vie, vermorele pentru stropit pomii, broaşte pentru uşi, lanţuri „Gall”.

După naţionalizarea de la 11 iunie 1948, fabrica a primit denumirea de Întreprinderea Mecanică de Stat (I.M.S.) şi a început să producă „maşini de filat cu ineluşe (ringuri şi flyere)”. În anul 1953 a început să fabrice piese de schimb pentru autovehicule de teren de tip sovietic „G.A.Z. 67” şi „G.A.Z. – M.M.”: pistoane, supape, radiatoare, arcuri, cutii de viteză, diferenţiale şi motoare complete.

Tot în această perioadă a început fabricarea motocicletelor româneşti numite „I.M.S. 53”, iar din anul 1957 a început fabricarea autovehiculului de teren românesc sub denumirea „I.M.S. 57”. În condiţii precare de dotare, fabrica a produs 154 de bucăţi.

Fig. 237 - Autovehiculul de teren „I.M.S.57” (http://www.arom461.ro/12.06.2013)

Fig. 238 - Automobilul de teren ARO, participant la Raliul Dakar (www.autogreen.ro/ 12.06.2013)

În urma investiţiilor alocate de la fondul centralizat, întreprinderea a intrat în procesul de tehnologizare şi reorganizare a fluxului tehnologic, permiţând proiectarea şi fabricarea unui nou tip, numit „M59”, începând cu anul 1959, din care s-au fabricat 3222 bucăţi. Din anul 1961 a început pregătirea altui tip de autovehicul de teren, „M61”, producţia de serie începând din anul 1961.

Trebuie făcută precizarea că prototipul a fost echiapt cu motor conceput şi realizat în întreprindere, denumit „M 207”, fiind considerat, din punct de vedere al performanţei, la „nivel mediu pe plan mondial, la clasa de autovehicule Tot- Teren”, lucru ce a permis să fie destinat exportului începând cu anul 1965.

În anul 1966 a început proiectarea modelului „ARO 240”, primul din familia „ARO 24”, cu cinci modele de bază şi peste 60 de variante constructive.

[106] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu – *op. cit.*, p.292-295.

Fig. 239 - Vizita de lucru a Şefului Statului la Uzina ARO din Câmpulung, 1972 (de la stânga la dreapta: Victor Naghi – directorul uzinei, Nicolae Ceauşescu, Gheorghe Năstase – prim-secretar al Comitetului Judeţean Argeş al P.C.R. şi Emil Bodnăraş, membru al C.C. al P.C.R.; foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Producţia uzinei a crescut continuu, astfel că în anul 1982 a produs 20 000 de bucăţi, iar numărul salariaţilor a ajuns la 12 500.

Fig. 240 - Hala de montaj a autoturismelor (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Fig. 241 - Autoturisme pregătite pentru export (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Pentru a face faţă concurenţei, în anul 1984, a început dotarea autovehiculului cu un motor propriu „Diesel- L27", iar din 1989 cu motor pe benzină – „L30". În aceste condiţii, uzina reuşea să exporte autovehicule „ARO" în 50 de ţări, printre care Anglia, Austria, Canada, Cehoslovacia, Columbia, Franţa, Germania, Italia, Polonia, Suedia, Ungaria.[107]

Existenţa cărbunelui în partea de sud-est şi sud-vest a Câmpulungului este menţionată în documente la mijlocul secolului al XIX-lea, dar exploatarea lui a început într-un mod cât de cât organizat la finele secolului al XIX-lea şi mai ales la începutul secolului al XX-lea. În anul 1902 este menţionată asocierea mai multor locuitori în vederea exploatării lignitului din zona comunelor Căteşti, Godeni, Schitu Goleşti şi Poienari.În anul 1904,inginerii N. Negreţu şi D.Voiculescu „au preluat concesiunea Jidava", precum şi „permisul asociaţiei săteşti din 1902". În anul 1908, Constantin I. Mălăncioiu şi Ion I.Gh.Hera din Godeni au deschis o mină în Berevoieşti, numită mai târziu Cooperativa „Bătaia", cu un perimetru de 9 ha 5419 mp. Exploatarea se făcea „prin dezvelire", zăcământul aflându-se la o adâncime de 3-4 m, având grosimea de 1,25 m. În 1910 a fost înfiinţată „Societatea cooperativă de producţie «Viitorul» pentru exploatarea lignitei din comuna Berevoieşti, puţul Muşcel", cu un capital social de 13 300 lei.

[107]Ioan Scarlat, *op. cit*, p.76-77; Constantin Ciotei, Gheorghe Pârnuţă, Ion Popescu Argeşel, *op.cit.*, p.420-421.

Documentele menționează deschiderea minelor de la Valea Schitului-Malu şi de la Bândea cu un perimetru de 100 ha, care funcționează cu Decretul regal de exploatare nr. 3211 din 11 octombrie 1911.Tot în Berevoieşti a fost înființată în 1915 Asociația pentru exploatarea lignitului „Voinicul - Băzguc”, cu întrerupere în perioada războiului, reluându-şi activitatea în anii 1920-1921, cu un perimetru de circa 300 de hectare. Mai apoi s-a numit Societatea Minieră Română Drăganu, care funcționa cu Decretul regal nr. 1621 din 12 ianuarie 1928, fixându-i un perimetru de 286 ha (169 ha proprietatea şi 117 ha proprietate particulară). Transportul cărbunelui la Schitu Goleşti se făcea cu „zeci de căruțe”, iar mai apoi cu funicularul la mina Bătaia. În anii crizei economice din 1929-1932, producția a fost de 3022, 4321, 1790, 1416 tone/an, realizată de 36, 46, 27, respectiv 24 de muncitori.

În anul 1940, Societatea „Bătaia” a fuzionat cu Societatea „Drăgana”, iar în 1941 cu cooperativele „Progresul” şi „Cărbunele” sub denumirea de Cooperativa Minieră şi Forestieră „Bătaia”. În 1940 deținea 701 ha şi patru mine: „Progresul” din Godeni, „Viitorul” din Berevoieşti, „Drăganu” din Berevoeşti şi „Aninoasa” din comuna Aninoasa. Producția de cărbune înregistra fluctuații şi din această cauză salariații aveau de suferit: 43 650 tone în 1936, 46 841 tone în 1937, 21 077 tone în 1942, 17 255 tone în 1944.

În anul 1908, a luat ființă Societatea Anonimă Română „Lignitul”, cu sediul în Bucureşti, cu un capital de 100000 lei, având scopul de a explora şi a exploata zăcăminte de cărbune. După doi ani, societatea a achiziționat concesiunile Jidava, de la sud de Câmpulung, la prețul de 1 121 000 de lei şi Jugur de la Grigore Cantacuzino; concesiunea avea în total 1.235 ha. Grosimea stratului de cărbune era între 2,80-3,20 m, transportarea făcându-se cu linia Decauville, lungă de 3 km, cu 235 vagoane cu cutii de lemn şi cu un funicular instalat în 1910, sistem Bleichert, în lungime de 4 km, acționat de o locomotivă de 28 H.P.

În anul 1925 capitalul social a ajuns la 18 000 000 de lei, repartizat în 36000 acțiuni la purtător, a câte 500 de lei valoare nominală, fiecare. Societatea număra 434 acționari şi avea concesionate în județul Muşcel 2 000 ha: concesiunea Jidava (minele Pescăreasa şi Jidava), concesiunea Poienari – mina Valea Borii (galeriile Poienari şi mina Valea Borii), concesiunea Jugur, concesiunea Jugur-Boteni; valoarea totală a concesiunilor, ridicându-se la 2 635 657 de lei. În Banat deținea concesiuni în întindere de 5800 ha, în valoare de 4 370 000 lei. În timpul crizei economice din anii 1929-1933 „foarte mulți funcționari, meseriaşi şi lucrători minieri, în cea mai mare parte aduşi din Banat, care locuiau în coloniile societății”, construite în zona Pescăreasa – Schitu Goleşti, au fost concediați. După criza economică, societatea s-a redresat, înregistrând beneficiu net.

În anul 1938, societatea a fuzionat cu Societatea „Concordia”, Departamentul Minier, societate româno-belgiană. O altă societate anonimă s-a înființat în anul 1925, cu sediul în comuna Schitu Goleşti, cu un capital social de 3 000 000 de lei, în scopul exploatării zăcămintelor de cărbune din comuna Godeni. În anul 1936, producția era de 5 274 tone, iar în 1937 de 5 561 tone, suprafața concesionată fiind de 125 ha şi un număr de 64 lucrători. Această societate numită „Combustibilul” la 12 decembrie 1942 este încorporată prin fuziune la Societatea „Concordia”.

Societatea anonimă „Schitu Goleşti”, înființată, probabil, în anul 1930 şi-a stabilit sediul în gara C.F.R. Schitu Goleşti şi se ocupa cu exploatarea minelor din comuna Poienari. În anul 1931 producea o cantitate de lignit de 1 364 tone şi avea în 1932 un capital social de 20000000 de lei. Puținele documente care s-au păstrat ne mai informează că în 1935 a produs 17 201 tone, iar în 1936 cantitatea de 14 926 tone.

Tot în Schitu Goleşti s-a înființat, la 29 octombrie 1921, Cooperativa Minieră „Cărbunele”, pe acțiuni, cu 60 de membri şi un capital social subscris de 200 000 de lei, repartizat în 400 de acțiuni a câte 500 de lei fiecare. În 1928 numărul membrilor a ajuns la 511 şi capitalul la 2 857 000 de lei. Scopul cooperativei era extragerea cărbunelui din minele concesionate şi negocierea lui pe piață. În acest sens a concesionat mina „Progresul” din Godeni, proprietatea locuitorilor din comună, constituiți şi ei în cooperativă.

În perioada 1927-1930 a exploatat şi mina Aninoasa, din această comună, cu un perimetru de 229 ha, pe care o cumpărase în anul 1931.

În anul 1908, cooperativa şi-a schimbat numele în Societatea Cooperativă pentru Exploatări Miniere şi Forestiere, stabilindu-şi sediul în Câmpulung, având un capital social de 2 598 514 lei şi 669 de societari.

Reaua administrare a societății a făcut ca în anul 1940 să aibă o datorie de 12 000 000 lei, iar activul era evaluat la mult mai puțin. Societarii au cerut fuzionarea cu societățile cooperative „Progresul", „Bătaia", „Funicularul" din comuna Godeni şi cooperativele „Viitorul" şi „Drăgana" din comuna Berevoieşti. Fuziunea a avut loc la 23 februarie 1941.

Producția de cărbune era variabilă, în funcție de cererea pieții, astfel că şi numărul muncitorilor era fluctuant.

Pe baza legii 119 din 11 iunie 1948, toate societățile care exploatau şi comercializau lignitul din zona Muşcelului au fost naționalizate, luând ființă Societatea Sovromcărbune. Partea română participa la această societate cu resursele, munca şi toate cheltuielile care se făceau, iar partea sovietică cu „luatul producției".

După câtiva ani buni de acest fel de „colaborare", partea sovietică „a plecat" şi astfel ia ființă Trustul Lignitului Câmpulung, în 1953. În 1957 s-a numit Întreprinderea Minieră Câmpulung, în 1962, Trustul Minier Argeş, iar în 1965 din nou se va numi Întreprinderea Minieră Câmpulung. Începând cu anul 1969 va funcționa în cadrul Centralei Cărbunelui Ploieşti, din 1973 este subordonată Centralei Cărbunelui Petroşani, iar din 1977 se subordonează Combinatului Minier Ploieşti.

Fig. 242 - Aspect din Bazinul Carbonifer Câmpulung Muşcel
(foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

Fig. 243 - Aspect din subteran
(www.romania-actualitati.ro/12.06.2013)

Până în 1908 producția de cărbune extras în zona Muşcelului era sub 50 000 tone/an şi se făcea în condiții grele: „tăierea cărbunelui se executa manual cu târnăcopul, la fel ca şi încărcarea cărbunelui care se efectua tot manual [...], lucrările miniere erau nesusținute sau susținute cu lemn în câmpuri mari, iar aerajul lucrărilor miniere se realiza natural; transportul cărbunelui se făcea în abataje cu «cioalca» (sanie cu cutie de lemn), iar din galerii la suprafață în vagoneți cu cutii de lemn; iluminatul se realiza cu ajutorul lămpilor de carbit, iar evacuarea apoi din abataje se făcea tot cu vagoneți sau vase; depozitarea cărbunelui se făcea la suprafață în perimetre deschise pe sol, iar transportul până la stație de expediție se efectua cu carele de boi; salarizarea muncitorilor se făcea pe tona de cărbune extrasă, cu reținerea costului materialelor, timpul de lucru nu era limitat, iar productivitatea muncii era de circa 500 kg cărbune/muncitor în 8 ore."

După anul 1909 cerințele de cărbune au sporit, mai ales din partea căilor ferate, dar şi ca urmare a înființării unor unități industriale. În anul 1927 s-a construit pe Râul Târgului „o uzină hidroelectrică de 200 CP şi la Schitu Goleşti o uzină termică cu o putere de 192 CP care folosea praful de cărbune din zonă". În anul 1929 a fost construită „termocentrala de 5100 KVA" care a fost conectată la Uzina Grozăveşti, furnizând energie electrică oraşelor Câmpulung şi Bucureşti. Începând cu finele anului 1947 oraşul Piteşti primeşte „curentul electric alternativ" de la această termocentrală.

În perioada 1908-1948, producția de cărbune a crescut continuu, ajungând la 210 000 tone/an, condițiile de extragere a zăcământului schimbându-se: a început să se folosească exploziv cu încărcare manuală; s-a trecut la metoda de exploatare cu abataje frontale, galeriile fiind susținute cu „lemn de mină"; pe lângă aerajul natural s-au introdus „ventilatoare manuale şi electrice"; pentru transportarea cărbunelui din subteran la suprafață s-au introdus trolii electrice de 10 KW; luminatul în subteran se făcea cu lămpi cu acetilenă, iar evacuarea apei cu pompe electrice sau pompe cu abur; pentru depozitarea cărbunelui la suprafață s-au construit silozuri din lemn, iar transportul de la depozite la stațiile de încărcare s-a făcut cu funiculare pe piloni din lemn sau pe „calea ferată industrială cu locomotive mici cu abur".

În noile condiții de exploatare a cărbunilor, producția a sporit, ajungând în 1957 la 432.000 tone/an. După acest an s-au făcut investiții importante: minele au început să fie dotate cu maşini moderne de extracție; au fost deschise prin puțuri betonate; s-au construit puțuri betonate pentru aeraj; s-a modernizat metoda de acumulare şi evacuare a apelor din mine.

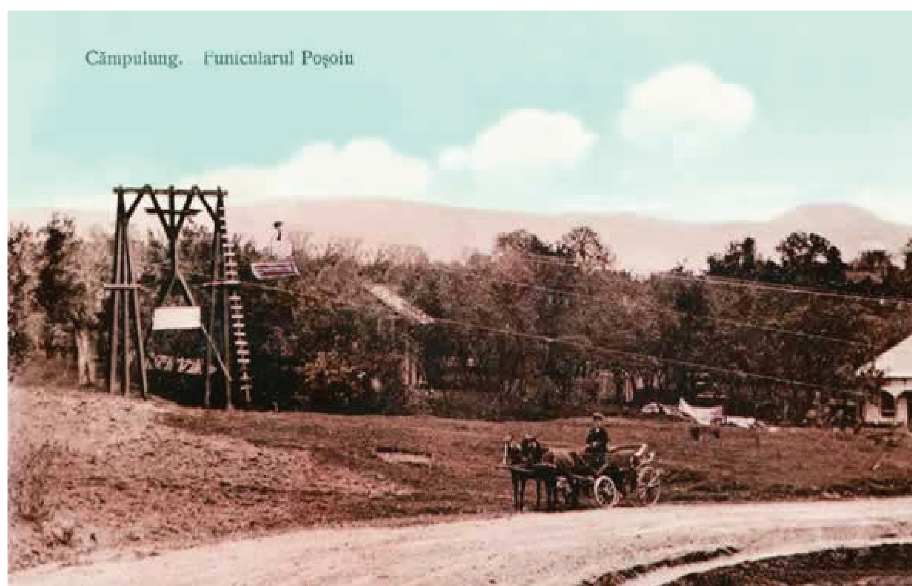

Fig. 244 - Funicularul Poşoiu, Câmpulung Muşcel (carte poştală, colecția Muzeului Goleşti)

Adâncimea galeriilor a ajuns la 250-300 m, chiar şi 420 m, deoarece lucrările erau susținute de „grinzi de oțel, stâlpi individuali, stâlpi hidraulici şi cu inele de oțel recuperabile şi reutilizabile".

Minele din Bazinul Carbonifer Schitu Goleşti (începând cu cea din Slănic, la vest, şi terminând cu Boteni, în est) şi-au sporit producția permanent: 432 000 de tone în 1957, 547.000 de tone în 1962, 1 051 000 în 1968, 971 000 în 1973. Apoi a început exploatarea carierei Aninoasa, prin decopertarea sterilului, care dădea 65% din producția de cărbune a Întreprinderii Miniere Câmpulung. Astfel în 1974 producția totală a întreprinderii era de 1.052.000 de tone, din care 53 000 de tone din carieră; în 1982 era de 1 756 000 de tone, din care 978 000 din carieră; în 1988 era de 2 754 000, din care 1 650 000 din carieră.[108]

Materia primă existentă în albiile râurilor (balast, nisip, pietriş, bolovani) a fost folosită de către om la construcțiile gospodăreşti şi la cele sociale (biserici, şcoli, primării), precum şi la construirea şi întreținerea drumurilor, şoselelor şi a terasamentelor de cale ferată. Argila a fost întrebuințată la confecționarea vaselor de lut folosite în gospodăriile locuitorilor, fiind cunoscute centrele de olari de la Poenița-comuna Bălileşti, Stroeşti-comuna Muşăteşti ori cartierul Olari, mai vechi, în oraşul Curtea de Argeş. De asemenea a fost folosită la confecționarea cahlelor pentru sobe, iar astăzi, în comuna Domneşti, foarte multe familii au cuptoare pentru fabricat sobe de teracotă (în

[108]Teodor Mavrodin ş.a., *Îndrumător în Arhivele Statului, județul Argeş, nr.17*, Bucureşti, 1984, p.131-138; Ioan Scarlat, *op.cit.*, p.23-26; C. Ciotei, Gh. Pârnuță, I. Popescu Argeşel, *op. cit.*, p. 414- 416; Teodor Mavrodin, *Istoria Primăriei Piteşti*, Editura Pământul, Piteşti, 1996, p.63.

treacăt fie spus că poluează atmosfera). Iarăşi trebuie amintite fabricile de cărămidă de la Mărăcineni, Domneşti şi Budeasa.

Fig. 245 şi fig. 246 - Balastiere pe râurile Argeş şi Vâlsan (foto, colecția Muzeului Județean Argeş)

În zona Câmpulungului, în comuna Valea Mare-Pravăț, se găseşte calcar pentru var, o parte din locuitori ocupându-se din vechime cu fabricarea varului; în comuna Albeştii de Muşcel se găseşte calcar numulitic, folosit la construcții, mai ales ornamentale.

În ultimele decenii au apărut mai multe balastiere pe râurile mai importante, care scot din albiile acestora balast atât de necesar la construcțiile industriale şi sociale şi la modernizarea şi întreținerea căilor de comunicație. Activitatea în domeniu s-a dezvoltat şi diversificat, astfel că a fost necesar să se înființeze fabrici pentru prepararea cimentului şi varului, stații pentru pregătirea betoanelor.

Fabrica înființată prin H.C.M. nr. 1297 din 11 iunie 1969 sub numele de Combinatul de Lianți Câmpulung este situată în partea de nord-est a oraşului, pe teritoriul comunei Valea Mare-Pravăț şi va intra în funcțiune în anul 1972. Amplasarea în acest loc a fost motivată de existența materiei prime în cantități însemnate, a cărei exploatare a fost apreciată la 150 de ani, pentru calcarul din muntele Mateiaş, 130 pentru argila existentă în dealurile din jur şi 45 de ani pentru gipsul din localitatea Boteni, aflată mai la sud, pe râul Argeşel.

În prima etapă au fost construite şase linii de ciment, cu o capacitate de 320 000 de tone/an, două linii de fabricare a varului bulgăr, cu o capacitate de 105 000 de tone/an şi o linie de producere a varului hidratat, cu o capacitate de 76 000 de tone/an.

Fig. 247 şi 248 -Fabrica de Ciment de la Valea Mare-Pravăț, Câmpulunghttp (www.bitpress.ro/12.06.2013)

În a doua etapă a fost construită fabrica de granulit cu o capacitate de 110 000 m^3 şi instalațiile de sortare, depozitare şi expediere calcar cu o capacitate de 600 000 de tone/an.

În decursul anilor cimentul de la fabrica muşceleană a fost întrebuințat la realizarea unor importante obiective economice şi sociale: podul de la Cernavodă, viaducte pe şoseaua Râmnicu Vâlcea-Sibiu, Centrala Atomică de la Cernavodă, viaducte pe calea ferată Băiculeşti- Râmnicu Vâlcea (începută înainte de 1989 şi nici astăzi terminată?!), barajul de la Porțile de Fier, Aeroportul

Internațional Otopeni, Spitalul Universitar București, sediul Parlamentului României. În afară de piața internă s-a exportat și în multe țări arabe: Egipt, Iran, Liban, Oman, Siria.

Forța de muncă a fost recrutată din orașul Câmpulung, dar mai ales din satele învecinate fabricii.[109]

Peisajul industrial al Câmpulungului a fost îmbogățit cu o întreprindere din industria chimică, materia primă fiind asigurată de către Combinatul Petrochimic Pitești. Această unitate economică s-a înființat pe baza licenței de producere a fibrelor poliesterice cumpărată de la firma japoneză „Thoray Mitsubishi” (pentru tehnologia de policondensare continuă) și „Chetex” din S.U.A. (pentru tehnologia de filare directă și etirare). O parte din utilajele de echipare a liniilor de producție au fost importate (10%), iar celelalte au fost executate în țară, după licența menționată.

Instalațiile de producție au fost puse în funcțiune în perioada 1981-1982 și se aflau la un grad înalt tehnologic. Aceste instalații constau în:

1. Două linii pentru producerea granulelor, cu o capacitate de 23 tone/zi, fiecare;
2. Trei linii independente de producerea firelor cu o capacitate de 3 tone/zi, fiecare.

„Ca sistem tehnologic, atât pentru producerea fibrelor, cât și a granulelor, procesul tehnologic utilizează ca materii prime sistemul dimetiltereftalat (DMT) și monoetilenglicol (MEG), sistem care la data punerii în funcțiune a liniilor de producție ale societății [...] era utilizat pe plan mondial.”

Combinatul pentru fibre sintetice era proiectat cu o capacitate totală de producție de 46.700 de tone/an, din care 31 500 de tone fibre și 15 200 de tone granule, destinate asigurării materiei prime altor unități „producătoare de fire și fibre poliesterice (corapet, moldosin etc.)”.[110]

Industria alimentară este reprezentată în Câmpulung de o secție a Întreprinderii de Colectare și Industrializare a Laptelui din Pitești (I.C.I.L.), înființată în 1957, prin preluarea activității de la Cooperativa de consum.

În anii 1975-1976 a fost construită în oraș o fabrică modernă de prelucrare a laptelui, cu o capacitate de 25 000 de litri lapte, zilnic, însă o parte a produselor (brânză telemea și cașcaval) lua drumul exportului, deși pe piața internă lipseau de cele mai multe ori.

Fructele și legumele din zona cuprinsă între râul Slănic (afluent al Bratiei) și râul Dâmbovița și până la Stâlpeni erau valorificate la fabrica de la Mihăești, care producea gemuri, compoturi, dulcețuri, marmeladă, conserve de legume ș.a. Parte din produse obținute la această fabrică erau exportate în Franța, Anglia, Germania.

Centrul de valorificare a fructelor și legumelor din Câmpulung făcea parte din Întreprinderea de Producție, Valorificare și Industrializare a Legumelor și Fructelor din Pitești și comercializa aceste produse și în stare proaspătă.

De asemenea, în Câmpulung a funcționat un Centru al Viei și Vinului, care aparținea de Întreprinderea Viei și Vinului din Pitești, având ca obiect de activitate producerea țuicii. Astfel de centre se aflau și la Curtea de Argeș, Topoloveni și Vedea.

În ceea ce privește ramura energetică, Statul i-a acordat o atenție aparte, industrializarea țării fiind condiționată de aceasta. Râurile care străbat județul de la nord la sud, cu debit mare și constant, au permis construirea de baraje și hidrocentrale, cel mai important baraj fiind cel de la Vidraru, pe râul Argeș.

[109]I. Scarlat, *op.cit.*, p.119-120; Constantin Ciotei, Gheorghe Pârnuță, Ion Popescu Argeșel, *op. cit.*, p. 417-419.
[110] Constantin Ciotei, Gheorghe Pârnuță, Ion Popescu Argeșel, *op.cit.*, p.424-425.

Fig. 249 - Barajul Vidraru
(www.salvamont-arges.ro/12.06.2013)

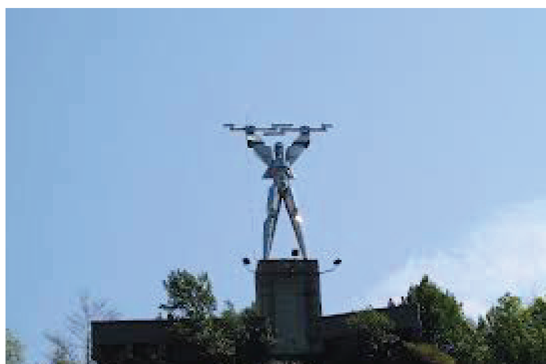

Fig. 250 -Emblema Hidrocentralei de pe Argeş
(opera sculptorului Constantin Popovici;
www.salvamont-arges.ro/12.06.2013)

În țara noastră există 127 de centrale hidroelectrice şi patru stații de pompare energetice, construite pe unele râuri interioare şi pe Dunăre, care produc circa 27% din totalul de energie electrică, realizată în țară noastră (la nivelul anului 2005).

Din punct de vedere administrativ, centralele hidroelectrice sunt grupate în 10 sucursale. Una dintre acestea este Sucursala hidroelectrică de la Curtea de Argeş cu o putere instalată de 525MW, care produce anual 964GW în amenajările de pe râurile Argeş, Vâlsan, Dâmbovița şi Râul Târgului.

Pe râul Argeş au fost construite 17 centrale hidroelectrice, cu o putere instalată de 417MW care produc 800 GWh, anual, acestea fiind următoarele, din amonte spre aval: Cumpănița, Corbeni, Oieşti, Albeşti, Cerbureni, Valea Iaşului, Curtea de Argeş, Noapteş, Zigăneni, Băiculeşti, Mâniuşti, Vâlcele, Merişani, Budeasa, Bascov, Piteşti şi Goleşti.

Pe râul Vâlsan a fost construită o centrală cu putere instalată de 5MW, care produce 15GWh, anual. Apa colectată din izvoarele râurilor Drăghina, Cernat, Dobroneag şi Vâlsan, după ce pune în funcțiune turbinele uzinei, se varsă în lacul de acumulare Vidraru, printr-un tunel săpat în munți, lung de peste 20 km.

Pe Râul Târgului sunt construite trei centrale hidroelectrice, în punctele Lereşti, Voineşti şi Schitu Goleşti, iar pe râul Dâmbovița funcționează patru centrale hidroelectrice, în punctele Clăbucet, Rucăr, Frasin, Dragoslavele. Pentru punerea în funcțiune a acestor centrale a fost construit în amonte, la izvoarele râului Dâmbovița, un lac artificial de acumulare a apei, numit Pecineagu.

Fig. 251 şi fig. 252 - Lacul Pecineagu (www.salvamont-arges.ro/12.06.2013)

Demararea lucrărilor la centralele hidroelectrice din județul Argeş s-a întâmplat în anul 1961, când o parte a constructorilor care realizaseră hidrocentrala Bicaz din Moldova , au fost aduşi în Argeş.

În vederea realizării acestor lucrări a fost înființat Trustul de Construcții Hidroenergetice, cu sediul în comuna Corbeni, mutat mai târziu în Piteşti. În anul 1990 trustul şi-a schimbat denumirea

în S.C. Hidroconstrucția S.A.- Sucursala Argeş, iar în momentul de față capitalul societății este integral privat.

Eforturile financiare şi umane pentru realizarea centralelor hidroelectrice din țară au fost însemnate, iar energia produsă de aceste centrale este mai ieftină şi poluarea mediului este aproape inexistentă.[111]

Amintim că în partea de sud a Câmpulungului a existat o microhidrocentrală pe râul Târgului care alimenta oraşul cu energie electrică, iar la Cetățeni alta, pe râul Dâmbovița curentul electric fiind folosit mai ales de Filatura de Lână din localitate. Ambele au fost închise după extinderea sistemului național de electricitate, precum şi termocentrala de la Schitu Goleşti.

Progresul economic, modernitatea, în final civilizația au nevoie de energie electrică tot mai multă şi mai ieftină. România, înscriindu-se pe acest traseu, iar energia obținută prin termocentrale şi hidrocentrale fiind insuficientă, s-a îndreptat către energia nucleară, creând o fabrică pentru producerea combustibilului nuclear.

Amplasată în pădurea localității Colibaşi la 2,5 km est de oraşul Mioveni şi la 17 km nord de Piteşti, pe o suprafață de 75 ha, fabrica îşi are începutul în 1971. În acest an a luat ființă aici Institutul de Tehnologii Nucleare (I.T.N.) de la Colibaşi care avea ca scop să dezvolte tehnologii pentru energie nucleară.Ulterior şi-a schimbat denumirea în Institutul de Reactoare Nucleare Energetice (I.R.N.E.), la 13 noiembrie 1977, când se afla în subordinea Comitetului de Stat pentru Energie Nucleară şi a Institutului de Cercetări Nucleare (I.C.N.), la 1 ianuarie 1990, când a trecut în subordinea Ministerului Energiei Electrice.

Institutul a funcționat cu două secții:

- cea de fabricare a combustibilului nuclear, care în 1992 s-a separat formând Fabrica de combustibil Nuclear Piteşti;
- cea de cercetări nucleare, care în 1998 se va numi Sucursala de Cercetări Nucleare Piteşti.

Fig. 253 - Sucursala de Cercetări Nucleare Piteşti (www.nuclear.ro/12.06.2013)

Fig. 254 - Zona de operare a celulelor fierbinți (www.nuclear.ro/12.06.2013)

În anul 1974 au început lucrările la fundația clădirii reactorului, fiind finalizate în 1978, când „reactorul staționar de 14MW TRIGA realiza prima criticitate", iar la 1 decembrie 1978 s-a realizat „criticitatea şi al doilea reactor A.C.P.R.". O parte din componentele montate la reactorul TRIGA de la Colibaşi a fost realizată în România, calitatea acestora fiind dovedită în timp.

În anul 2003 existau în Europa 20 de fabrici care produceau combustibil nuclear: Anglia, Belgia, Elveția, Franța, Germania, Italia, România, Rusia, Suedia, Ucraina.

Fabrica de Combustibil Nuclear de la Colibaşi, după anul 1990, a beneficiat de „un program de retehnologizare şi calificare" care i-a permis să obțină „statutul de furnizor al încărcăturii inițiale de fascicule de combustibil pentru Unitatea 1 de la Centrala Nucleară Electrică Cernavodă". Iar în anul 1994 a fost autorizată de „Consorțiul Canadiano-Italian" (A.A.C.) să fabrice combustibil nuclear de tip CANDU 6, fiind singura în afara granițelor Canadei.

[111]Ioan Scarlat, *op.cit.*, p.94-98.

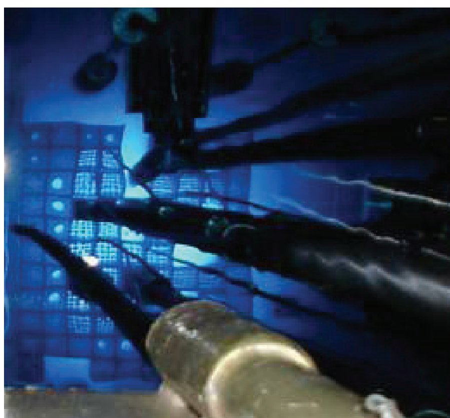

Fig. 255 - Reactorul TRIGA
(www.nuclear.ro/12.06.2013)

Fig. 256 - Fascicul combustibil CANDU
(www.nuclear.ro/12.06.2013)

Fabrica de la Colibaşi are o capacitate de producţie de 90 t combustibil nuclear pe an, necesar funcţionării Unităţii 1 de la Centrală Nucleară Electrică de la Cernavodă. În vederea punerii în funcţiune a Unităţii 2 de la Cernavodă fabrica a trecut la deblocarea capacităţii de producţie.

Materia primă necesară combustibilului nuclear, adică uraniul, este aprovizionat de la Feldioara, judeţul Braşov.[112]

Sporirea cantităţii de energie electrică a permis stabilirea unor planuri de electrificare a tuturor localităţilor argeşene. Astfel, s-a hotărât ca până în anul 1973 toate localităţile judeţului să beneficieze de curent electric, ţinându-se cont de „posibilităţile de încasare a contribuţiilor cetăţeneşti, conform H.C.M. nr. 299/1958". Prin urmare electrificarea aşezărilor era condiţionată de contribuţia cetăţenilor în bani şi în muncă, deşi documentele oficiale anunţau că statul cheltuia cu electrificarea. (Fiindcă veni vorba de contribuţia locuitorilor amintim că localurile de şcoli, primăriile, căminele culturale comunale şi săteşti erau construite cu fonduri de la cetăţeni numite „contribuţie voluntară", de fapt obligatorie).

La 30 mai 1966, regiunea Argeş avea electrificate 1 094 de sate (70%), fiind pe ultimul loc între cele 12 regiuni, deoarece avea cel mai mare număr de sate (1 568) dintre toate regiunile.[113]

În 1948, la naţionalizare oraşul Curtea de Argeş nu avea decât ateliere de tâmplărie, fierărie, rotărie, de fabricat limonadă şi sucuri, sifoane, brutării, croitorii şi cizmării etc.

După naţionalizarea pădurilor s-a creat Întreprinderea de Prelucrare şi Exploatare Industrială a Lemnului (I.P.E.I.L.), şi mai târziu s-au înfiinţat două fabrici: una de plăci aglomerate şi alta de mobilă.

Tot în partea de nord a judeţului s-au înfiinţat două unităţi economice care au ridicat gradul de industrializare al localităţii: Întreprinderea „Electro-Argeş" care în 1973 a început să producă aspiratoare de praf, uscătoare de păr, râşniţe de cafea, ventilatoare şi radiatoare, maşini de găurit, vibratoare de beton ş.a., iar în anul 1974 a intrat în funcţiune şi Întreprinderea de Piese Electronice şi Electrotehnice. Acestea, în 1977, au fuzionat sub denumirea de Întreprinderea „Electro-Argeş".

[112] Ioan Scarlat, *op.cit.*, p.99-108.
[113] A.N.S.J. Argeş, fond Sfatul Popular al Regiunii Argeş, dosar 5/1996, f.1.

Fig. 257 - Întreprinderea „Electro-Argeş” (www.bitpress.ro/12.06.2013)

Fig. 258 - Magazinul de desfacerea a produselor fabricii (www.bitpress.ro/12.06.2013)

În partea de nord-vest a oraşului, în anul 1974, s-a înfiinţat Întreprinderea de Porţelan Menaj, care producea articole de menaj, figurine şi decorative. La data punerii în funcţiune, întreprinderea avea 850 de salariaţi şi producea marfă în 37 de sortimente, destinată pieţei interne şi din 1978 şi exportului.

În apropierea acestei fabrici, în cincinalul 1981-1985 s-a înfiinţat o unitate a industriei chimice şi anume Fabrica de Drojdie bogată în proteine, cunoscută în localitate sub denumirea de Fabrica de Bioproteine.

În partea de sud a oraşului, la intrarea dinspre Piteşti, a luat fiinţă o unitate a industriei uşoare, numită Întreprinderea de Confecţii „6 Martie”.[114]

Legumele şi fructele din zona de sud a oraşului Curtea de Argeş au fost valorificate prin crearea Întreprinderii de Prelucrare Industrială a Legumelor şi Fructelor (I.P.I.L.F.) din Băiculeşti. Tot în această localitate a fost înfiinţată o îngrăşătorie de pui.

Comuna rurală Topoloveni, fostă reşedinţă de raion o perioadă, a intrat în atenţia organelor de decizie în ceea ce priveşte dezvoltarea economică. Pentru punerea în valoare a fructelor din zonă s-a înfiinţat o fabrică de marmeladă, aparţinând de I.P.I.L.F. Băiculeşti, dar în 1974 s-a înfiinţat Fabrica de Conserve Topoloveni, care valorifica legume şi fructe din zonă, unde lucrau 350 de persoane, iar în 1958 numărul salariaţilor ajunsese la 520. I.P.I.L.F. Topoloveni producea „conserve din legume şi fructe sterilizate, pastă de roşii, fructe şi legume deshidratate”. Mai târziu s-au adăugat „sosuri picante, pastă de dovleac, sucuri naturale, conserve din legume condimentate”. O parte din producţia fabricii era exportată în U.R.S.S., Elveţia, Olanda, Cehoslovacia, Italia şi Anglia.

Fig. 259 - Procesarea legumelor la Topoloveni (www.recolta.eu/13.06.2013)

Fig. 260 - Magiunul de Topoloveni (www.ecomagazin.ro/13.06.2013)

[114] Comitetul Judeţean Argeş al P.C.R., *Prezent şi viitor. Coordonatele industrializării*, Piteşti, 1977, p.21,29; Idem, *Forţa transformatoare a industrializării socialiste*, Piteşti, 1980, p.23.

Tot în domeniul alimentar amintim înființarea unei secții a Întreprinderii Viei și Vinului Argeş care producea oțet și muștar.

De asemenea, s-au înființat ateliere ale Întreprinderii Județene de Producție Industrială și Prestării Servicii (I.J.P.I.P.S.) Argeş și ale Cooperativei de Producție, Aprovizionare și Desfacere a Mărfurilor (C.P.A.D.M.)

O mare dezvoltare a cunoscut Cooperativa „Muncitoarea” din Topoloveni care a pus în valoare arta populară, având contracte individuale cu multe femei pricepute care lucrau la domiciliu, întocmai ca la „Marama Muşceleană” din Câmpulung. Cea mai reprezentativă unitate economică a Topoloveniului a apărut odată cu înființarea Întreprinderea de Supape și Bolțuri, la care urma să lucreze un număr important de localnici, începând cu anul 1980. Producția industrială a crescut de la 28 509 000 în 1968 la 987 539 000lei în 1988. Şi valoarea mărfurilor desfăcute către populație a crescut de la 29000000 lei în 1968 la 91 000 000 lei în 1988.

În urma reorganizării administrativ-teritoriale a țării din anul 1968, comuna Topoloveni a devenit oraş. Construcțiile de locuințe, sediul administrativ al primăriei, casa de cultură, biserica, sediul judecătoriei, parcul din centru au schimbat aspectul urbanistic al localității.[115]

Acelaşi parcurs l-a urmat și comuna Costeşti, fostă reședință de raion, despre care am vorbit mai sus, arătând starea ei economică. Cincinalul 1976 - 1980 a prevăzut dezvoltarea economică a acestei localități, declarată oraș în anul 1968, fără să aibă atributul unei aşezări urbane.

Industrializarea localității a început cu o fabrică de nutrețuri combinate, însă cea mai importantă este Întreprinderea de Scule, Dispozitive și Verificatoare Auto (I.S.D.V.A.).

Industria a adus și schimbări în aspectul urbanistic: s-au construit blocuri de locuințe, magazine pentru desfacerea mărfurilor, sediu nou pentru primărie, casă de cultură, dar și un frumos parc în centrul localității. După 1990, Întreprinderea de Colectare și Industrializare a Laptelui (I.C.I.L.) din Piteşti a fost privatizată, iar din 2005, funcționează în orașul Costeşti sub numele „Lactag”.

Fig. 261 și fig. 262 - Aspecte din Întreprinderea de Colectare și Industrializare a Laptelui (I.C.I.L., Pitești, devenită „Lactag”, Costeşti) (www.fabricadelapte.ro)

S-au înființat unități economice și în unele comune rurale: Stâlpeni (unități de prelucrare a lemnului și o fabrică de mobilier (scaune), Vlădești (unitate care realizează repere pentru autoturisme), Rucăr (fabrică de covoare și de cherestea), Domnești (fabrică de cherestea), Berevoiești (repere pentru autoturisme), Mărăcineni (fabrică de muștar) etc.

[115] Comitetul Orăşenesc al P.C.R.Topoloveni, Consiliul Orăşenesc de Educație Politică și Cultură Socialistă, Topoloveni, *Două decenii pe coloanele urbanizării*, Editura Tiparg, 1988, p.4-23.

Fig. 263 - Fabrica de muştar „Profex Unico" din Mărăcineni, sat Argeşelu (www.listamarci.ro/13.06.2013)

Fig. 264 - Fabrica de prelucrare a lemnului şi de mobilier „Forestal" din Stâlpeni (www.ziare.com/13.06.2013)

Toate construcţiile unităţilor economice din judeţ au fost puse în operă de Trustul de Construcţii Industriale (T.C.Ind.), cele social-culturale de Trustul de Construcţii Argeş (T.C.A.), iar cele din domeniul energetic de Antrepriza de Construcţii Energetice.

B.Colectivizarea agriculturii. După aplicarea reformelor agrare din anii 1864, 1921 şi 1945, ţăranii au intrat în posesia unor suprafeţe importante de pământ pe care oricum tot ei le munceau, deşi alţii erau proprietarii. Este drept că nici după reformele menţionate nu deţineau pământ cât ar fi dorit şi ar fi putut lucra, însă erau proprietari.

Locuitorii satelor, după Al Doilea Război Mondial, se confruntau în continuare cu multe greutăţi care-i împiedicau să obţină producţii mai mari la hectar: insuficienţa pământului, lipsa inventarului agricol (tractoare, maşini agricole), insuficienţa îngrăşămintelor, lipsa seminţelor selecţionate. La acestea s-ar putea adăuga dezinteresul sau îndărătnicia unora dintre ţărani faţă de noutate. Nu de puţine ori, învăţătorii satelor, în lucrările lor cu caracter monografic, subliniau acest aspect: „Aşa am pomenit la tata". „Şi tata a lucrat la fel şi a crescut cinci copii".„Dinte de cal a pus în pământ tata, dinte de cal pun şi eu!" (era vorba despre un soi de porumb). La toate acestea se adaugă imposibilitatea aplicării metodelor inginereşti pe suprafeţe mici.

O singură soluţie putea înlătura aceste greutăţi:asocierea mai multor ţărani pentru a se obţine suprafeţe de teren mai mari care să poată fi lucrate cu mijloace tehnice moderne şi cu aplicarea ştiinţei agrotehnice înaintate.

Cine-i putea determina pe ţărani să facă acest lucru, când unii dintre ei abia intraseră în posesia unei bucăţi de pământ? Şi totuşi, acest lucru s-a întâmplat, dar nu pe baza liberului consimţământ, ci prin constrângere pentru cei mai mulţi. La acest rău mare originar, s-a mai adăugat altul pe măsură: modul defectuos şi puţin motivant de repartizare şi de însuşire a rezultatelor muncii în colectiv.

La Plenara Comitetului Central al P.M.R. din 3-5 martie 1949 s-a decis declanşarea procesului de colectivizare a agriculturii, după modelul sovietic[116]. Decizia avea mai puţin argumentaţie ştiinţifică, fiind motivată mai mult ideologic. Activiştii de partid şi în general cei chemaţi să pună în practică hotărârea plenarei amintite erau îndoctrinaţi cu teza leninistă că proprietatea individuală generează capitalism de masă.

Plenara a hotărât ca statul să se ocupe de înzestrarea cu tot ceea ce trebuia unei agriculturi moderne. Apoi au fost comasate proprietăţile moşiereşti, pentru a se obţine suprafeţe mari, care să fie lucrate cu mijloace şi metode moderne.

---

[116] Dan Cătănuş, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România (1949-1953),*vol.I, Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2004, p. 13-15.

Se urmărea obţinerea unor producţii mari care să fie exemple concrete pentru ţărani în acţiunea de lămurire pentru formarea gospodăriilor colective. Astfel, s-au creat gospodării agricole de stat (G.A.S.), cu brigăzi (ferme) în diferite comune, cu suprafeţe provenite de la cei condamnaţi, cărora li s-a confiscat averea, apoi de la cei declaraţi chiaburi, fiind deposedaţi de pământ pe baza decretului 115 din 30 martie 1959.

Gospodăriile agricole colective (G.A.C.) se înfiinţau cu greutate, pentru că ţăranii nu voiau să se despartă de pământul lor. Mai întâi s-au creat întovărăşiri, forme intermediare de asociere, în care ţăranii îşi păstrau dreptul asupra pământului, îşi însuşeau produsele obţinute pe propriile suprafeţe, dar achitau anumite cote pentru sământă, pentru utilizarea maşinilor agricole ale statului şi plăteau impozit agricol. Animalele cu care se înscriau în întovărăşiri le aparţineau, iar iarna şi le luau în propriile gospodării pentru a le hrăni. La început, unii ţărani s-au înscris cu suprafeţe mici de teren şi cu puţine animale, pentru a scăpa de echipele de „lămuritori”[117].

Primii care s-au înscris în întovărăşiri, apoi în G.A.C., au fost cei fără pământ sau cu pământ puţin (săracii), apoi cei ce erau ameninţaţi cu pierderea locului de muncă ori cu excluderea copiilor din şcoli, precum şi membrii de partid.

În primii ani (1949-1953) au fost create 21 de gospodării agricole colective (G.AC.) în actualul judeţ Argeş, număr nesatisfăcător pentru organele de partid şi de stat, deşi se întrebuinţau metode de constrângere.

Într-un raport din 5 octombrie 1950, prezentat Secretariatului C.C. al P.M.R., cu privire la mersul procesului de colectivizare a agriculturii, se menţionează: „Mai ales în fostele judeţe Alba, Arad, Argeş, Baia, Dolj, Sibiu, Târnava Mică, Trei Scaune a fost folosită forţa pentru a-i determina pe ţărani să se înscrie în G.A.C.”, recurgându-se la „bătăi, arestări, schingiuiri, ameninţări cu pistoalele, terorizări prin chemarea la Comitetul Provizoriu noaptea, trimiterea copiilor acasă de la şcoală, ameninţarea mijlocaşilor că vor fi trecuţi pe lista chiaburilor”[118]. Un alt asemenea document, tot din octombrie 1950, conţinea următorul paragraf: „În numeroase zone, cu precădere în fostele judeţe **Argeş**, Buzău, Cluj, Ilfov, Hunedoara, **Muşcel**, Teleorman, Trei Scaune, s-a recurs la deschiaburirea în masă. Această politică a generat compătimire faţă de chiaburi, solidarizare cu aceştia”.[119]

În pofida acestor măsuri, opoziţia ţărănimii era mare, iar ritmul înscrierii acestora în G.A.C. nemulţumea organele de partid şi de stat, mai ales fiindcă în alte ţări socialiste din răsăritul Europei situaţia era mai bună. La finele anului 1953, numai 9,1% din suprafaţa agricolă a României era colectivizată, în comparaţie cu 51% în Bulgaria şi 19% în Cehoslovacia; în urma noastră erau Ungaria, cu 8,1 %, şi Polonia, cu 3,8 %[120].

În perioada 1954-1957, s-au înfiinţat alte 28 de gospodării colective în diferite sate ale judeţului, dar şi întovărăşiri, iar în anii 1958-1962 s-au creat alte 53 de gospodării agricole colective.

Opoziţia ţărănimii faţă de procesul de colectivizare a îmbrăcat şi forme mai violente. În decembrie 1960/ianuarie 1961 ţăranii din comuna Mozăceni s-au răzvrătit, arzând cererile de înscriere în gospodăria colectivă şi atacând pe reprezentanţii puterii comuniste, care au fugit în pădure. Doar intervenţia armată a potolit spiritele, conducătorii răzvrătirii fiind supuşi represaliilor regimului comunist[121].

Deşi procesul de „transformare socialistă a agriculturii” nu se terminase, el a fost declarat încheiat de către Plenara C.C. al P.C.R. din 23-25 aprilie 1962 şi Sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naţionale din 27-30 aprilie 1962.

Pentru fala partidului şi statului comunist, au fost aduşi la Sesiunea extraordinară 11.000 de invitaţi: preşedinţii C.A.P.-urilor, lucrători din sectorul de stat al agriculturii, specialişti din

---

[117] Teodor Mavrodin, *Aninoasa şi Slănicul Muşcelului*, Piteşti, Editura Cultura, 2010, p. 219-220.
[118] D. Cătănuş, O. Roske, *op. cit.*, p.18.
[119] *Ibidem*, p. 25.
[120] *Ibidem*, p. 31.
[121] *Dosarele istoriei*, VIII, nr. 77/2003, p. 56-57.

domeniul agricol, oameni de ştiinţă şi cultură, muncitori fruntaşi în producţie, activişti de partid şi de stat.

„Concluzia conducătorilor P.C.R. a fost că transformarea socialistă a agriculturii se desfăşurase în condiţiile luptei de clasă şi ale îngrădirii posibilităţilor de exploatare de către ţăranii înstăriţi. Se mai lăudau aceştia că generalizarea relaţiilor de producţie socialistă în economia naţională marca victoria socialismului”[122].

Colectivizarea la nivelul judeţului Argeş s-a realizat în proporţie de 80 %, faţă de 96% la nivelul ţării. Satele din partea cea mai de nord a judeţului au rămas necolectivizate şi altele din partea deluroasă, în total 26 de comune şi anume: Albeştii de Argeş, Arefu, Cicăneşti, Corbeni, Valea Danului, Valea Iaşului, Brăduleţ, Corbi, Nucşoara, Pietroşani, Coşeşti, Tigveni, Cepari, Şuici, Sălătrucu, Cuca, Ciomăgeşti, Cotmeana, Morăreşti, Albeştii de Muşcel, Bughea de Jos, Cetăţeni, Dâmbovicioara, Dragoslavele, Mioarele şi Rucăr[123].

Fig. 265- Şeful Statului în vizită la C.A.P.Leordeni, 19.10.1976
(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

În anul 1970, suprafaţa agricolă a judeţului Argeş se întindea pe 349 000 de hectare, dintre care 180 000 de hectare erau terenuri arabile, aproape 110 000 ha păşuni şi 59 500 ha erau ocupate cu pomi fructiferi şi viţă-de-vie. Fondul forestier ocupa cam 289 000 ha, reprezentând 42% din teritoriul judeţului, care se situa pe locul al patrulea pe ţară ca grad de împădurire. În acelaşi an, suprafaţa agricolă era cultivată cu grâu şi porumb (70 %) şi cu plante de nutreţ (18 %), iar numărul

[122] *Secera şi ciocanul*, XII, nr. 2485, 28 aprilie 1962, p. 1-4.
[123] A.N.S. J. Argeş, fond Uniunea Judeţeană a Cooperativelor Agricole de Producţie Argeş (în continuare, se va cita U.J.C.A.P. Argeş), dosar 1/1989, f. 15-18.

animalelor se ridica la: 140 000 de bovine, 274 000 ovine, 104 000 porcine, dar şi peste 1 000 000 de păsări[124].

Sectorul de stat şi cel cooperatist din agricultura judeţului Argeş în anul 1980, erau organizate în: 8 întreprinderi agricole de stat (I.A.S.), 107 cooperative agricole de producţie (C.A.P.), 19 staţiuni pentru mecanizarea agriculturii (S.M.A.), patru asociaţii economice de stat şi cooperatiste, 17 asociaţii economice intercooperatiste, precum şi patru unităţi de cercetare ştiinţifică[125].

La nivel de judeţ, C.A.P.-urile erau conduse de Uniunea Judeţeană a Cooperativelor Agricole de Producţie (U.J.C.A.P.), iar la nivelul ţării de Uniunea Naţională a Cooperativelor Agricole de Producţie (U.N.C.A.P.).

În anul 1989, la finalul regimului comunist totalitar, structura organizatorică a sectorului cooperatist arăta astfel: 88 de C.A.P.-uri (unele se desfiinţaseră prin unificare cu altele), dintre care cinci în zona suburbană: două la Costeşti şi câte unul la Câmpulung, Curtea de Argeş şi Topoloveni; 56 de comune aveau câte un C.A.P., nouă câte două (Bârla, Căldăraru, Stolnici, Popeşti, Săpata, Vedea, Uda, Mălureni, Cocu), iar comunele Buzoeşti, Ungheni şi Lunca Corbului, câte trei. Şi numărul consiliilor intercooperatiste (C.U.A.S.C.) scăzuse de la 20 la 16, fiecare cuprinzând un anumit număr de C.A.P.-uri, între trei şi nouă[126].

Fig. 266 - Preşedintele R.S.R. (Nicolae Ceauşescu) şi Primul-ministru (Ion Gheorghe Maurer), în vizită la C.A.P. Văleni – 1975 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Formal, pământul aparţinea tot celor care se înscriseseră cu el în gospodăriile colective. În realitate ei aveau doar dreptul (obligaţia) să-l lucreze şi atât. În rest, totul era hotărât de Partidul Comunist Român, deciziile acestuia fiind puse în practică de către structurile sale regionale şi raionale, iar din 1968, judeţene şi, evident, comunale.

[124] *Localităţile judeţului Argeş '71*, Piteşti, 1971, p. 14-15.
[125] *Judeţele Patriei - Argeş*, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1980, p. 95.
[126] A.N.S.J. Argeş, fond U.J.C.A.P.Argeş, dosar 1/1989, f. 10-11.

Faptul că se obţinuseră suprafeţe mari, care se puteau lucra cu utilaje moderne şi se puteau aplica metode avansate în domeniu era un lucru pozitiv, deşi căile prin care se obţinuseră, în multe cazuri erau condamnabile. Institute şi staţiuni de cercetare s-au creat, îngrăşăminte naturale şi chimice se administrau, sământă selecţionată se folosea.

Mai trebuia o bună organizare a activităţilor din C.A.P.–uri, iar conducerea acestora să fi fost asigurată de specialişti şi nu de oameni a căror primă calitate era „ataşamentul faţă de Partidul Comunist Român". Modelul era cel sovietic, deşi s-a pretins că era „naţional", însă a fost tot falimentar.

Deşi cantitatea de produse obţinute la hectar a început să fie tot mai mare, în final, s-a văzut că „asocierea voluntară a ţărănimii muncitoare" era nerentabilă.

Fig. 267 - Sărbătoarea recoltei la Piteşti, 1978
(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş)

Documentele de arhivă consultate oferă date directe şi concludente asupra pierderilor acumulate de sectorul cooperatist, la nivelul judeţului Argeş, situaţie deloc singulară în ţară şi, ne putem permite să spunem, chiar la nivelul lagărului socialist. Mai concret, o sinteză întocmită la finele anului 1988 consemnează, în total, pierderi de 25 3707 lei, din care 199.972 datorate C.A.P. -urilor, iar restul A.E.I. -urilor (Asociaţii Economice Intercooperatiste). Dintre diferitele subramuri ale agriculturii, cele mai mari pierderi le înregistra sectorul zootehnic (74 465 lei), urmat de cel al culturii plantelor (61 820 lei)[127].

Criza sistemului economic şi, în particular, caracterul nerentabil al C.A.P.-urilor s-a manifestat şi în privinţa procentului de realizare a depunerilor de „părţi sociale la fondul de dezvoltare a C.A.P.-urilor", sistem instituit în anul 1978, ca o replică la metoda capitalistă a asocierii muncitorilor la profit, prin vânzarea (cedarea de acţiuni). Revenind la situaţia C.A.P.-urilor argeşene, din acest punct de vedere, menţionăm faptul că, pe parcursul anului 1989, au fost depuşi 3 756 000 lei, faţă de un obiectiv estimat de 5,5 milioane de lei (deci, 2/3)[128].

[127] *Ibidem*, f. 74-75.
[128] Idem, dosar 1/1990, f.12.

Ineficienţa structurilor economice cooperatiste (de fapt etatiste) avea ca efect şi diminuarea cantităţilor de grâu şi porumb distribuite cooperatorilor. Per ansamblul cooperativelor agricole din judeţ, s-au distribuit 10 470 de tone de porumb, la 43 777 cooperatori, cantităţile reclamate iniţial fiind de 13 321, respectiv 11 876 tone. Peste tot, cantitatea distribuită efectiv a fost mai mică, sau cel mult egală cu cea planificată iniţial pentru distribuire. În unele locuri, cum a fost cazul la G.U.A.S.C. Topoloveni, nici măcar nu s-a promis grâu[129].

Un indicator important este reprezentat şi de numărul de brutării, un total de 19 localităţi argeşene nedispunând de asemenea unităţi de producţie; era vorba, fie de comune din zone pre-montane, precum Cicăneşti, Albeştii de Argeş, fie de comune situate în proximitatea unor centre urbane (precum Bascov sau Mărăcineni). Pe lângă cele 75 de brutării existente, toate folosind combustibili solizi, în cursul lui 1989 s-a prevăzut construirea a încă zece, dar până la 1 septembrie nu se deschisese finanţarea pentru niciuna dintre ele[130].

Care să fi fost cauzele nerentabilităţii? Acestea au fost mai multe, unele determinându-le pe altele. Nu este locul să pătrundem fenomenul printr-o argumentaţie amănunţită, dar câteva aspecte vom prezenta.

Orice activitate umană, ca să fie rentabilă, trebuie să răsplătească în mod direct şi pe cei ce o realizează în mod nemijlocit. Regimul comunist avea principiile lui, altele decât cele ale economiei de piaţă. Fiecare gospodărie colectivă trebuia să-şi creeze o bază materială, în funcţie de specificul fiecăreia: utilaje, construcţii, bovine, ovine, plantaţii de pomi şi viţă-de-vie etc. Pentru toate era nevoie de resurse financiare care se constituiau atât din valorificarea produselor obţinute, cât şi din împrumuturi.

Dezechilibrul se producea chiar de la început, din două motive complementare, în sensul nefast al cuvântului:

1.Produsele C.A.P.-urilor erau preluate de către stat la preţuri stabilite în mod unilateral de el, mai mici decât cele cu care erau valorificate pe piaţa internă şi externă.

2. Utilajele folosite de la staţiunile de maşini şi tractoare (S.M.T.), mai târziu numite staţiuni pentru maşini agricole (S.M.A.), seminţele selecţionate, îngrăşămintele chimice etc. erau plătite tot la preţurile stabilite de stat. Deci, gospodăriile colective vindeau mai ieftin şi cumpărau mai scump.

După ce se achitau obligaţiile de mai sus, plus eventualele împrumuturi şi dobânzile aferente, ceea ce mai rămânea era împărţit cooperatorilor, sub formă de bani şi mai ales de produse, în funcţie de numărul de zile pe care le prestase fiecare într-un an calendaristic. Acest mod de plată a muncii ţăranilor cooperatori nu a putut fi echitabil şi nici motivant.

S-a mers din rău în tot mai rău. Conducătorul statului comunist a fost nevoit să recunoască explicit că sectorul agricol necontrolat de stat (zonele necooperativizate şi „loturile ajutătoare", de câte 30 de ari de fiecare familie de ţărani cooperatori) asigura 49% din efectivele de vaci şi oi şi 57% din efectivele de păsări ouătoare, cu toate că acest sector reprezenta numai 15% din suprafaţa agricolă a ţării[131].

Situaţia, aparent paradoxală, se explică limpede prin faptul că ţăranii necooperatori se bucurau în integralitate de rezultatele muncii lor.

Populaţia ţării a început să sufere tot mai mult de lipsa produselor alimentare, iar statul totalitar, în frunte cu şeful său (Nicolae Ceauşescu) şi acoliţii săi, a trecut la raţionalizarea consumului de alimente, introducând cartele, ca în cele mai grele vremuri imediat postbelice.

Unităţile agricole, la ordinul regimului totalitar, raportau producţii agricole neverosimil de mari, iar populaţia răbda de foame. „Marele conducător", acompaniat de trepăduşii lui, trâmbiţa că România construieşte socialismul, că ţara se află pe noi culmi de dezvoltare şi civilizaţie etc., etc.

[129] Idem, dosar 3/1989, f. 2-4.
[130] Idem, dosar 1/1989, f. 1-10, 21-22.
[131] *Raport final*..., p.255-256.

Fig. 268 - La coadă pentru alimente... (colecția Muzeului Județean Argeș)

Deşi sintagma „cele mai înalte culmi ale dezvoltării tehnico-ştiinţifice“ revenea aproape obsesiv în discursul politic stereotip al perioadei, în mai multe ramuri economice se dădea, de fapt, prioritate, mijloacelor de producție „tradiționale“, primare, pentru a economisi combustibilul şi a mări astfel durata de utilizare a utilajelor moderne (!). În cazul specific al agriculturii, C.A.P.-urilor li s-a pretins să folosească pe scară mai largă animalele de tracțiune (boi, cai), atelaje tradiționale (care, căruțe), în locul tractoarelor şi al altor maşini (cât de cât) moderne. Pentru C.A.P.-urile de pe teritoriul județului Argeş, pentru anul 1989, s-a prevăzut extinderea efectivelor de cai de la 2 813 la 5 400 (aproape o dublare), iar în cazul boilor de tracțiune obiectivul a fost unul şi mai ambițios; creşterea de la 283 la 3 400. Creşterile înregistrate până la 1 octombrie 1989 au fost însă derizorii (215 cai şi 38 de boi), evident mult sub obiectivele fixate. În ceea ce priveşte utilajele moderne, specifice secolului XX, elocvent rămâne faptul că, pentru intervalul 1 ianuarie - 1 iunie 1989, se prevăzuse mărirea numărului tractoarelor cu remorcă prin achiziționarea a încă nouă utilaje, din care însă au fost aduse doar cinci[132].

În concluzie, sfârşitul anilor '80 găsea sectorul cooperatist (cripto-etatist) argeşean într-o etapă destul de problematică a existenței sale, nerentabilitatea intrinsecă a centralismului dirijat colectivist, acumulările de datorii, orientarea economică generală inadecvată la nivel național spunându-şi tot mai evident cuvântul. Discrepanța între planuri şi evoluțiile efective era şi aici în creştere, repercutându-se negativ asupra nivelului de trai şi a stării de spirit a țărănimii cooperatoare.

[132] A.N.S.J. Argeş, fond U.J.C.A.P., dosar 1/1989, f. 41-44, 63-72.

CAPITOLUL VI
DE LA TOTALITARISM LA DEMOCRAȚIE

1. Considerații generale asupra evoluțiilor politico-sociale, după 1989

În istoria Europei, anul 1989 înseamnă opusul perioadei imediat postbelice, de instaurare a Cortinei de Fier. Rând pe rând, în urma unor evoluții interne graduale (Polonia şi Ungaria), a unor demonstrații monstruoase (Germania de Est şi Cehoslovacia), sau a unor conspirații de culise (Bulgaria), regimurile est-europene s-au prăbuşit. Simptomele acestui colaps au fost: renunțarea de către partidele comuniste la monopolul puterii politice, la ideologia marxist-leninistă şi la denumire, în paralel cu instituirea pluralismului politic şi pregătirea pentru alegeri libere şi reforme economice.

România nu a făcut excepție de la această tendință regională, însă trăsăturile distinctive ale schimbărilor din țara noastră au constat în caracterul violent al evenimentelor din decembrie 1989 (peste o mie de morți, în majoritate după 22 decembrie) şi în autodizolvarea tacită a Partidului Comunist Român. În cadrul a ceea ce numim, în mod generic, perioada postdecembristă, deosebim, atât la nivel național, cât şi în spațiul argeşean, mai multe etape.

Prima etapă corespunde cronologic celor şase luni scurse de la evenimentele din decembrie 1989, până la învestirea de către Parlamentul ales la 20 mai 1990, a celui de-al doilea guvern Petre Roman (28 iunie 1990). Această perioadă scurtă se caracterizează printr-o mare efervescență a dezbaterilor politice şi prin instabilitate şi provizorat instituționale, pe fondul unor măsuri sociale populiste (micşorarea vârstei de pensionare, restituirea „părților sociale", declararea zilei de sâmbătă liberă etc.). În plan politic, se impune Frontul Salvării Naționale (F.S.N.), format inițial ca organ provizoriu de putere, transformat în partid politic după 23 ianuarie 1990, sub conducerea lui Ion Iliescu (n. 1930) şi Petre Roman (n. 1946). Opoziția, firavă la momentul 1990, era alcătuită, în genere, din „partidele istorice", Partidul Național Liberal (P.N.L.), Partidul Național Țărănesc Creştin-Democrat (P.N.Ț.C.D.) şi Partidul Social-Democrat Român (P.S.D.R.-Cunescu), cărora li se adăuga Uniunea Democrată a Maghiarilor din România (U.D.M.R.). Alte partide politice cu reprezentare parlamentară mai erau: Mişcarea Ecologistă din România (M.E.R.), Partidul Democrat Agrar din România (P.D.A.R.), Partidul Socialist Democratic Român, condus de Cornel Nica (P.S.D.R.- Nica), şi Partidul Unității Naționale Române (P.U.N.R.), cu baza în Transilvania.

Dihotomia stânga–dreapta, pe parcursul întregului deceniu 1990-1999, va fi determinată de atitudinea față de moştenirea economico-socială antedecembristă, de poziția față de necesitatea, amploarea şi ritmul reformei, cuvânt aproape fetişizat până la începutul anilor 2000.

Etapa secundă, cuprinsă între jumătatea anului 1990 şi finele anului 1992, este una de pre-tranziție, cu ample schimbări la nivel instituțional, în sensul ieşirii din starea de provizorat, un moment important fiind adoptarea Constituției din 1991, urmată de alegerile locale din februarie 1992 şi de cele parlamentare din toamna aceluiaşi an. Pe plan politic, se remarcă erodarea şi apoi (martie 1992) scindarea marelui F.S.N., prin părăsirea formațiunii de către simpatizanții preşedintelui Ion Iliescu, punându-se astfel bazele Frontului Democrat al Salvării Naționale (F.D.S.N.), numit din iulie 1993, P.D.S.R. (Partidul Democrației Sociale din România). O parte importantă a electoratului F.S.N. a migrat fie spre forțele de opoziție „de dreapta", grupate în Convenția Democratică, fie spre grupări politice mai radicale în problema națională sau socială: P.U.N.R., Partidul Socialist al Muncii (P.S.M.), fondat în 1990, sau Partidul România Mare (P.R.M.), fondat în 1991. În urma alegerilor parlamentare şi prezidențiale din toamna anului 1992, Ion Iliescu a fost reales preşedinte şi s-a constituit un guvern condus de Nicolae Văcăroiu (n. 1943), adept al unei reforme lente, susținut de o majoritate parlamentară de centru-stânga, alcătuită din

F.D.S.N. (P.D.S.R.), P.U.N.R., P.R.M., P.S.M. şi, până în iunie 1994, P.D.A.R. În opoziţie au rămas, până în 1996, C.D.R., F.S.N. – Roman (din 1993, Partidul Democrat, P.D.) şi U.D.M.R.

Anii 1993-2000 au reprezentat o etapă de veritabilă tranziţie economică, însoţită de mari costuri sociale, pe fondul consolidării unor instituţii şi practici democratice de tipul moţiunilor simple şi de neîncredere şi, mai ales, al dublei alternanţe la putere, în 1996 şi 2000.

Fig. 269 - Emil Constantinescu

Astfel, în anul 1996, alegerile prezidenţiale au fost câştigate de candidatul C.D.R., Emil Constantinescu (n. 1939), iar în Parlament s-a constituit o nouă majoritate, nu întotdeauna funcţională, alcătuită din C.D.R. (P.N.Ţ.C.D., P.N.L. etc.), Uniunea Social-Democrată (U.S.D., formată din P.D. şi P.S.D.R.–Cunescu) şi U.D.M.R., în opoziţie parlamentară rămânând P.D.S.R., P.R.M. şi P.U.N.R. Neînţelegerile de la nivelul coaliţiei guvernamentale eterogene au avut ca efect succedarea a trei prim-miniştri (Victor Ciorbea, Radu Vasile şi Mugur Isărescu), iar dorinţa declarată a noii puteri de a accelera reformele şi procesul de integrare europeană şi euro-atlantică nu a adus rezultate notabile, mai ales la nivelul vieţii sociale cotidiene a românilor.

De altfel, în anul 2000, s-a produs dezmembrarea C.D.R., prin separarea P.N.L. şi re-orientarea micului P.S.D.R. spre P.D.S.R., în condiţiile prăbuşirii dramatice a popularităţii guvernanţilor. Alegerile din 26 noiembrie şi 10 decembrie 2000 au consfinţit revenirea la putere a P.D.S.R. (din 2001, P.S.D., după fuziunea cu P.S.D.R.), prin victoria lui Ion Iliescu la prezidenţiale şi constituirea unui guvern condus de Adrian Năstase (n.1950), sprijinit în Parlament şi de U.D.M.R. Semn al unor profunde nemulţumiri sociale, P.R.M. a înregistrat un salt spectaculos, liderul său, Corneliu Vadim Tudor (n.1949), clasându-se, cu peste 28% din voturi, pe locul al doilea la primul tur al alegerilor prezidenţiale.

Etapa de după constituirea guvernului Adrian Năstase a stat sub semnul integrării europene, negocierile de aderare la Uniunea Europeană (U.E.), deschise în decembrie 1999, la Helsinki, s-au încheiat cinci ani mai târziu, iar aderarea efectivă la U.E. s-a produs la 1 ianuarie 2007. În noiembrie 2002, în urma *summit*-ului de la Praga, ţara noastră a fost invitată să adere la alianţa nord-atlantică (NATO), fapt concretizat un an şi jumătate mai târziu.

La 1 ianuarie 2002, românii au primit acces liber pe piaţa muncii din Occident, oportunitate folosită, cu mai mult sau mai puţin succes, în anii următori, de aproape patru milioane de cetăţeni, ceea ce a dus la ameliorarea sensibilă a situaţiei sociale din ţară, în pofida altor aspecte negative, precum degradarea gravă a vieţii de familie.

După alegerile prezidenţiale din 2004, câştigate, în turul al doilea, la limită, de Traian Băsescu (n.1951), din 2001 lider al P.D., partid aliat din 2003 cu P.N.L., împotriva lui Adrian Năstase, reprezentant al Uniunii Naţionale P.S.D.+P.U.R.(Partidul Umanist din România), viaţa politică s-a structurat în funcţie de simpatia sau antipatia pentru „preşedintele-jucător”, cum s-a autocaracterizat Băsescu. Astfel, acest ambiţios lider politic a reuşit, în decembrie 2004, să destructureze majoritatea P.S.D.– U.D.M.R.– P.U.R., care se prefigura în Parlament, raliind ultimele două componente Alianţei D.A., P.N.L.–P.D., după care a intrat în conflict deschis cu premierul Călin Popescu-Tăriceanu, ceea ce a condus la îndepărtarea P.D. de la guvernare (aprilie 2007), printr-o conivenţă P.N.L.– P.S.D., o tentativă de demitere a preşedintelui eşuând în mai 2007.

În urma rezultatului ambiguu al alegerilor parlamentare din decembrie 2008, s-a constituit o mare coaliţie guvernamentală între P.D.-L. (format prin fuziunea P.D. cu o facţiune pro-Băsescu din cadrul P.N.L.) şi P.S.D., care nu a rezistat apropierii alegerilor prezidenţiale din noiembrie – decembrie 2009, al căror tur secund a fost câştigat, din nou la limită, de Traian Băsescu, în faţa lui Mircea Geoană (n. 1958, preşedintele P.S.D. din martie 2005 până în februarie 2010).

Preşedintele reales a reuşit din nou să ralieze U.D.M.R. şi unele grupări din P.S.D. şi P.N.L. partidului său, P.D.-L., iar cele două mari partide de opoziţie menţionate au format, la începutul

anului 2011, o construcție politică inedită, Uniunea Social-Liberală (U.S.L.), din care face parte şi Partidul Conservator (P.C., fostul P.U.R.), din dorința de a-i izola pe Traian Băsescu şi P.D.-L., a căror popularitate s-a prăbuşit dramatic, ca urmare a modului cum au înțeles să gestioneze efectele crizei, pe care le negaseră vehement în campania electorală din 2009. Un prim succes al U.S.L. a constat în doborârea guvernului Mihai Răzvan Ungureanu (27 aprilie 2012, la nici trei luni de la învestire, ca succesor al lui Emil Boc), urmată de constituirea guvernului condus de Victor Ponta (n. 1972, preşedintele P.S.D. din februarie 2010) şi de câştigarea detaşată a alegerilor locale din 10 iunie 2012.

O a doua tentativă de demitere a preşedintelui prin referendum (29 iulie 2012) a eşuat, din cauza prezenței slabe la vot, în condițiile boicotării consultării populare de către P.D.-L. şi etnicii maghiari, pe fondul necunoaşterii exacte a numărului de cetățeni cu drept de vot.

În schimb, scrutinul parlamentar din 9 decembrie a fost câştigat net de U.S.L., ceea ce a avut ca rezultat inevitabil reînvestirea lui Victor Ponta în funcția de prim-ministru.

Etapele de evoluție social-politică a României postdecembriste se regăsesc şi la nivelul Argeşului, caracteristicile fiecărei etape manifestându-se aici în forme specifice.

Două elemente particularizează impactul evenimentelor dramatice din decembrie 1989 asupra teritoriului județului Argeş, anume originea locală a generalului Vasile Milea, născut în anul 1928 în Lereştii Muşcelului, a cărui moarte tragică (sinucidere?) din dimineața zilei de 22 decembrie 1989, prin modul cum a fost ea comunicată şi receptată de armată şi populație, a dat semnalul dizolvării evidente a structurilor de putere ceauşiste, respectiv posibila intenție a dictatorului, abandonat de Armată şi de Securitate şi contestat de o mare parte a populației, de a ajunge (tot) în zona Argeşului, conform unor variante, chiar la Lereşti – Voineşti.

Maximul provizorat se resimte şi în județ la nivelul instituțiilor nou înființate (F.S.N., C.P.U.N., Primăria Județului etc.), în numeroase funcții ajungând sau perindându-se persoane fără experiență politică sau administrativă, uneori de-a dreptul controversate, fie din cauza legăturilor anterioare cu regimul, fie din cauza modului cum au înțeles să folosească statutul de revoluționar.

Ieşirea din starea de provizorat, la nivel județean, a avut printre repere instituționale desființarea Primăriei Județului, denumire destul de neinspirată, la finele lui iulie 1990, şi revenirea la titulatura tradițională de Prefectura Județului. În alegerile din februarie 1992, cetățenii aveau să-şi aleagă în mod direct edilii locali şi indirect, prin intermediul consilierilor locali, pe membrii Consiliilor Județene (C.J.). Începând cu alegerile locale din anul 1996 aveau să fie desemnați prin vot popular şi membrii C. J., pentru ca scrutinul local din 2008 să consemneze prima alegere prin vot popular direct a preşedintelui C. J.

Printre caracteristicile vieții politice argeşene se numără supremația stângii în preferințele electoratului, îndeosebi la alegerile prezidențiale şi parlamentare, în pofida substanțialei importanțe din punct de vedere istorico-sentimental şi chiar genetic pe care spațiul argeşean o avea pentru dreapta politică românească (în accepțiunea post-1989 a sintagmei) şi pentru unii fruntaşi ai acesteia. Prin stânga politică înțelegem F.S.N. inițial (1990 – 1992), apoi facțiunea Iliescu a acestui conglomerat inițial (F.D.S.N., P.D.S.R., P.S.D.), dar şi P.R.M., P.S.M., cu disidențele desprinse din cadrul său, Partidul Socialist (P.S.), format în 1995 sub conducerea lui T. Mohora, şi Partidul Socialist Muncitoresc Român (P.S.M.R.), mai radical, format în 1996, precum şi P.S.D.R.– Nica (1990-1992). Astfel, la alegerile din 20 mai 1990, victoria lui Ion Iliescu şi a F.S.N. a fost mai zdrobitoare la nivelul Argeşului decât la nivel mediu național, preşedintele F.S.N. obținând 92,55% din voturile argeşenilor prezenți la urne în proporție de peste 87%, în pofida ascendenței argeşene a preşedintelui P.N.L., Radu Câmpeanu (n.1922), iar formațiunea condusă de Iliescu reuşind să reunească mai bine de ¾ din voturile exprimate în Argeş.

Fig. 270 - Radu Câmpeanu

Repartiția mandatelor parlamentare corespunzătoare județului Argeş a fost influențată, inclusiv după 2008, când a fost instituită o variantă de vot uninominal, şi de rezultatele votului la

nivel național, prin procedura de redistribuire. De asemenea, unii candidați au fost propuşi (impuşi) „de la centru” organizațiilor județene, iar unii dintre cei aleşi nu au rămas fideli până la capăt partidului pe lista căruia candidaseră.

Pe baza rezultatelor finale înregistrate la nivel județean sau național, după procedura de redistribuire, care avantaja, pe cât posibil, partidele mici, în mai 1990, F.S.N. şi-a adjudecat toate cele trei mandate de senator, prin Vasile Nițu, Petre Pop şi Sava Costache, şi nouă dintre cele 12 locuri de deputat, prin Cătălin Marian Rădulescu, Nicolae Olteanu, Constantin Argatu – Calinic, Filip Georgescu, Constantin Dragomir, Nichita Sandu, Adrian Duță, Dan Cristian Popovici şi Cornel Constantinescu; celelalte trei mandate au revenit lui Constantin Topliceanu (M.E.R.), Nicolae Enescu (P.N.L.) şi Cornel Nica (preşedinte al P.S.D.R. – Nica).

Doi ani mai târziu, Ion Iliescu obținea la cel de-al doilea tur de scrutin (11 octombrie 1992), trei sferturi din voturile argeşenilor, în fața lui Emil Constantinescu (n. 1939), originar din Basarabia, dar crescut la Brădetu-Argeş şi absolvent al Colegiului Național „I.C. Brătianu” din Piteşti. Ca urmare a alegerilor parlamentare din 27 septembrie 1992, viitoarea majoritate parlamentară a obținut şapte din cele zece posturi de deputat, prin Adrian Duță, Marius Jugravu, Iulian Nistor, Vasile Nițu, Gheorghe Zgondea (F.D.S.N.), Dumitru Drăguț (P.S.M.) şi Dan Cristian Popovici (P.R.M.), opoziția fiind reprezentată de Barbu Pițigoi, Sergiu Rizescu (P.N.Ț.C.D., C.D.R.) şi Doru Viorel Ursu (F.S.N.). La Senat, raportul era 2:2, F.D.S.N.– Argeş fiind reprezentat de Gheorghe Rizescu şi Constantin Simionescu, Partidul Alianței Civice (P.A.C.), component al C.D.R., prin Alexandru Paleologu, iar F.S.N., prin Radu Baltazar (ulterior, membru al P.D.S.R.).

După decesul lui Corneliu Coposu (n.1914), la 11 noiembrie 1995, preşedinția P.N.Ț.C.D. a revenit lui Ion Diaconescu (n.1917-d.2011), fiul adoptiv al unui preot omonim din Boțeşti-Dâmbovița, comună inclusă în județul Argeş la reforma administrativă din 1968.

Fig. 271 - Ion Diaconescu

La alegerile din 1996, învinşi la nivel național, Ion Iliescu şi P.D.S.R, ca şi alte forțe de stânga, au obținut rezultate bune la nivelul Argeşului. Astfel, Iliescu s-a plasat pe primul loc la ambele tururi de scrutin, cu 42,1%, respectiv 58,2% din voturi. Dintre cele 11 posturi de deputat, P.D.S.R. a obținut patru (Alexandru Octavi Stănescu, Mihai Petre Georgescu, Dan Ghibernea, Vasile Stan) C.D.R. – trei, prin Sergiu Rizescu, Romeo Nanu şi Barbu Pițigoi (toți trei reprezentând P.N.Ț.C.D.), U.S.D., P.R.M. şi P.U.N.R. câte unul (Ion Cîrstoiu, Nicolae Leonăchescu şi, respectiv, Nicolae Ionescu). La Senat, raportul Putere – Opoziție rămânea 2:2, fiind declarați aleşi Eugen Vasiliu (P.N.L., C.D.R.), Octavian Ştireanu (P.D., U.S.D.), Nicolae Văcăroiu (P.S.D.R.) şi Ion Mânzână (P.R.M.).

La scrutinul din 26 noiembrie 2000, cei doi candidați principali ai opoziției, Ion Iliescu şi Corneliu Vadim Tudor, au obținut 3/4 din voturile argeşenilor (43,7% şi, respectiv 32.9%), devansându-i net pe Mugur Isărescu (C.D.R.– 2000; 8,59%) şi Theodor Stolojan (P.N.L., 8,24%). Lista parlamentarilor de Argeş a inclus şase deputați ai viitorului P.S.D. (Filip Georgescu, Alexandru Octavi Stănescu, Gheorghe Marin, Dumitru Chiriță, Ion Burnei şi Georgiu Gingăraş, lider al P.S.D.R. – Cunescu, filiala Argeş), trei deputați ai P.R.M. (Ion Mânzână, Nicolae Leonăchescu şi Constantin Florentin Moraru), un deputat al P.D. (Ion Cîrstoiu), doi senatori P.D.S.R. (Nicolae Văcăroiu şi Constantin Nicolescu), un senator al P.R.M. (Mihai Ungheanu) şi un senator al P.D. (Radu Vasile, fostul prim-ministru, care părăsise P.N.Ț.C.D.). Un alt fost prim-ministru, senator de Argeş, Nicolae Văcăroiu, a deținut timp de două legislaturi preşedinția acestei camere a Parlamentului (2000-2008).

Fig. 272 - Nicolae Văcăroiu

La alegerile prezidenţiale din 2004, turul al doilea, scorul din Argeş s-a apropiat, mai mult ca oricând, de media naţională, Traian Băsescu învingându-l la diferenţă de un procent pe Adrian Năstase; cinci ani mai târziu, majoritatea argeşenilor prezenţi la vot aveau să-l prefere însă pe Mircea Geoană în faţa aceluiaşi Traian Băsescu, învingător la nivel naţional, urmare a aportului decisiv şi controversat al voturilor din diaspora.

În urma scrutinului parlamentar din noiembrie 2004, au fost declaraţi aleşi senatorii N. Văcăroiu (P.S.D.), Gheorghe (George) Copos (P.U.R.), Dan Gabriel Popa (P.D.) şi Mihai Ungheanu (P.R.M.), precum şi deputaţii Cristian Boureanu, Andrei Gerea (P.N.L.), Mihai Tănăsescu, Filip Georgescu, Constantin Tămagă, Daciana Sârbu (P.S.D.), Ion Mânzână şi Dragoş Dumitru (P.R.M.).

La nivelul Argeşului, Uniunea Naţională P.S.D.+P.U.R câştigase 41-42% din sufragii, cu zece procente în faţa alianţei P.N.L.-P.D., pe locul al treilea fiind plasat P.R.M., cu o şesime din voturi.

La alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2008, desfăşurate pe colegii, cea mai mare importanţă o avea acum distribuţia alegătorilor în teritoriu.

Dintre cele nouă mandate de deputat, cinci au revenit P.S.D., prin Bogdan Niculescu – Duvăz (Piteşti – Centru), Mircea Drăghici (Curtea de Argeş), Filip Georgescu (Topoloveni), Ion Burnei (Mioveni) şi Radu Vasilică (Ştefăneşti), trei P.D.-L. (Sorin Pandele- Costeşti), Cristian Boureanu (Piteşti - Sud) şi Sorin Buta (Câmpulung) şi unul P.N.L. (Andrei Gerea, Curtea de Argeş). Şi la Senat, P.S.D. a rămas principala forţă politică, obţinând două mandate, prin Şerban Valeca (Mioveni- Ştefăneşti) şi Constantin Tămagă (Costeşti), iar P.D.-L. şi P.N.L., câte unul, prin Mircea Cinteză (Piteşti) şi, respectiv, Mircea Diaconu (Câmpulung – Curtea de Argeş).

În anul 2010, conducerea P.C. a fost preluată, de la omul de afaceri Dan Voiculescu, de către tânărul argeşean Daniel Constantin, născut la Piteşti, la 27 iunie 1978, de formaţie inginer agronom.

La alegerile parlamentare din 9 decembrie 2012, organizate tot pe colegii uninominale, argeşenii s-au prezentat într-o proporţie uşor mai mare faţă de media înregistrată la nivel naţional (45,33%, faţă de circa 42%).

Procedura suplimentării numărului de mandate parlamentare, prevăzută în legea electorală din 2008 şi aplicată atunci în mod excepţional, a dobândit o amploare deosebită în cazul scrutinului din 2012, la originea acestei situaţii aflându-se victoria categorică a U.S.L. într-un număr neaşteptat de mare de colegii, ceea ce a făcut necesară, conform legii, atribuirea de mandate parlamentare şi unor candidaţi plasaţi pe locul al doilea, nu numai câştigătorilor propriu-zişi, astfel încât şi alte formaţiuni politice beneficiare ale votului popular să aibă o reprezentare rezonabilă în cadrul Corpurilor Legiuitore.

La nivel naţional, numărul candidaţilor declaraţi aleşi a fost cu 117 mai mare decât numărul colegiilor uninominale (588-471), iar în Argeş cu patru (17-13).

În cazul judeţului Argeş, U.S.L. a repurtat o victorie zdrobitoare, câştigând în toate cele patru colegii senatoriale şi nouă colegii de deputaţi din judeţ, cu scoruri cuprinse între 62 şi 72%, comparativ cu circa 60%, rezultatul la nivel naţional, prin: Ionuţ Elie Zisu (P.N.L., colegiul Piteşti), Ion Popa (P.N.L.,Câmpulung-Curtea de Argeş), Şerban Valeca (P.S.D., Mioveni-Ştefăneşti) şi Constantin Tămagă (P.S.D., Topoloveni-Costeşti), respectiv Daniel Constantin (P.C., colegiul Piteşti- Centru), Andrei Gerea (P.N.L., Piteşti-Nord), Cătălin Rădulescu (P.S.D., Piteşti-Sud), Gheorghe Marin (P.S.D., Câmpulung), Mircea Drăghici (P.S.D.,Curtea de Argeş), Simona Bucura

Oprescu (P.S.D., Mioveni), Radu Vasilică (P.S.D., Ştefăneşti), Bogdan Niculescu-Duvăz (P.S.D., Topoloveni) şi Theodor Nicolescu (P.N.L., Costeşti).

Principalii beneficiari ai procedurilor de redistribuire şi suplimentare a numărului de mandate au fost Partidul Poporului-Dan Diaconescu (P.P.D.D.) şi candidaţii săi din zona Mioveni-Ştefăneşti, anume senatorul Iulian Cristache, respectiv deputaţii Mihai Deaconu şi Ioana Jenica Dumitru, cărora li s-a adăugat deputatul P.D.-L. Cătălin Florin Teodorescu, din colegiul Piteşti-Sud.

Componenţa conducerii la vârf a Prefecturii Judeţului Argeş (prefect, subprefecţi etc.) a reflectat voinţa şi raporturile de putere („algoritmul") din cadrul diferitelor partide sau coaliţii politice aflate la guvernarea ţării (vezi anexa).

Fig. 273 - Florea Costache, primul preşedinte al Consiliului Judeţean ales de consilierii locali

În mod diferit au stat lucrurile în cazul Consiliului Judeţean Argeş, unde, indiferent de situaţia politică la nivel naţional, supremaţia a aparţinut, de la constituirea acestei instituţii, în 1992, şi până în prezent, F.D.S.N. (din 1993, P.D.S.R., din 2001 P.S.D.), care a avut întotdeauna o majoritate (cel puţin) relativă în cadrul acestui for, după cum urmează: 1996-11 din 45, 2000 – 16 din 45, 2004 – 17 din 37, 2008 – 18 din 34. P.S.D. (F.D.S.N., P.D.S.R.) şi-a exercitat conducerea C.J. Argeş prin: Florea Costache (n. 1954 – d. 2011), preşedinte 1992-1996, vicepreşedinte (1996-2000; 2000-2004; 2004-2008; 2008-2011), Ion Mihăilescu (preşedinte, 1996-2000; 2000-2004), Constantin Nicolescu (preşedinte, 2004-2008; 2008-2012), Emilian Dragnea (vicepreşedinte, 1992-1996), Octavian Gune (vicepreşedinte, 1992-1996), Ion Dumitrescu (vicepreşedinte, 1996-2000), Mircea Georgescu (vicepreşedinte, 2001-2004), Florin Grigore Tecău (vicepreşedinte, 2008-2012) şi Simona Bucura Oprescu (vicepreşedintă, 2011-2012).

Fig. 274 – Ion Mihăilescu , preşedinte al Consiliului Judeţean ales de electorat

În perioadele iunie – decembrie 2000 şi iunie 2004 – iunie 2008, un post de vicepreşedinte al C.J. a revenit P.R.M., prin Ion Mânzână, care, ulterior, a ales mandatul de deputat şi, respectiv, Marian Fulga.

La alegerile din iunie 2012, susţinut de U.S.L., Constantin Nicolescu a câştigat detaşat postul de preşedinte al C.J. Argeş, cu două treimi din sufragiile exprimate.

Noul C.J. include 34 de consilieri, dintre care 23 ai U.S.L., şapte ai Alianţei pentru Argeş şi Muscel (A.A.M.), dominată de P.D.-L., şi patru ai P.P.D.D. Ca vicepreşedinţi au fost desemnaţi Florin Grigore Tecău (P.S.D.) şi Ion Popa (P.N.L.), înlocuit de Constantin Polexe în decembrie 2012, după alegerea lui Popa ca senator.

Fig.275- Constantin Nicolescu, primul preşedinte al Consiliului Judeţean, ales de către electorat

În privinţa alegerilor pentru primari (şi consilieri locali), un fapt deosebit îl reprezintă remarcabila continuitate în funcţia de primar al municipiului Piteşti a lui Tudor Pendiuc (n.1951, urmaş după tată al unei familii refugiate din judeţul bucovinean Storojineţ), ales neîntrerupt în calitate de edil-şef al municipiului reşedinţă de judeţ începând din februarie 1992, până la 10 iunie 2012; în prezent aflându-se la al şaselea mandat.

La alegerile locale din anii 1996 şi 2000, Tudor Pendiuc a reprezentat P.D., după ce, în 1992, reprezentase F.S.N. inițial, iar în noiembrie 2000 s-a înscris în P.D.S.R. (P.S.D., din 2001); mai importantă pentru piteșteni s-a dovedit persoana candidatului, nu apartenența sa politică.

Realegerea din anul 2012 a făcut din Tudor Pendiuc cel mai longeviv primar în funcție, dintre toți edilii-şefi de municipii- reşedință de județ, din perioada postdecembristă. Tot la scrutinul local din 2012, primarii din oraşul Topoloveni (Gheorghe Boțârcă) şi din comunele Cetățeni (Ion Toader) şi Miceşti (Dumitru Voicu) au câştigat un al şaselea mandat consecutiv de patru ani.

Fig. 276 - Tudor Pendiuc

În celelalte două municipii ale județului, Câmpulung şi Curtea de Argeş, electoratul s-a dovedit ceva mai sensibil la oferta locală a forțelor dreptei tradiționale (P.N.L. şi P.N.Ț.C.D.). Astfel, la Curtea de Argeş, Gheorghe Nicuț (P.N.Ț.C.D.) a fost ales primar în 1996, reales în 2000, dar şi în 2004, de data aceasta sub sigla P.N.L. Tot sub sigla P.N.L. a candidat şi a fost ales în 2004 şi reales în 2008, la Câmpulung, Călin Andrei; P.N.L. mai deținuse primăria Câmpulung şi în perioada 1996-2000, prin Sorin Buta.

La nivelul general al județului, după dominația absolută a F.S.N., la începutul anilor 90, în perioada 1992-2000, se observă o tendință de fragmentare şi de diversificare a hărții politice a județului, mai întâi prin diviziunea F.S.N., apoi prin relativa ascensiune a dreptei politice, grupate în C.D.R. Începând din anul 2000, se afirmă tot mai clar supremația actualului P.S.D. în privința primăriilor. Astfel, la scrutinul local din iunie 2000, P.D.S.R. a obținut 45 de primării, pe locul al doilea, din acest punct de vedere, situându-se Alianța pentru România (A.p.R.), fondată în 1997 de un grup disident din P.D.S.R., sub conducerea lui Teodor Meleşcanu, formațiune care a câştigat 15 primării, comparativ cu şase – P.N.L., respectiv P.U.R., cinci – P.D., patru – P.R.M., câte trei, P.N.Ț.C.D. şi P.S.D.R, câte două, P.U.N.R., P.S.M., U.F.D. şi P.N.L. – Câmpeanu, câte una, Uniunea Forțelor de Dreapta (la Costeşti) şi Partidul Național Român, şi patru candidați independenți.

Patru ani mai târziu, după fuziunile P.D.S.R., P.S.D.R şi P.N.L – A.p.R. – U.F.D. – P.N.L.– Câmpeanu, P.S.D. câştiga 59 de primării, comparativ cu 12 ale P.N.L. şi nouă ale P.D., şapte P.U.R., şase P.R.M., câte două Partidul Noua Generație, două P.U.N.R. şi P.N.Ț.C.D., câte una Partidul Alianța Socialistă şi Forumul Democrat. Supremația P.S.D. s-a confirmat şi în iunie 2008, când acest partid a câştigat primăria Curtea de Argeş, prin Nicolae Diaconu.

Constituirea U.S.L. a dus la adâncirea diferenței electorale la nivelul județului Argeş. Astfel, la alegerile din 10 iunie 2012, această nouă grupare politică a obținut 73 de mandate de primari, față de 24 ale Alianței pentru Argeş şi Muscel, siglă sub care s-au raliat filialele județene şi locale ale P.D.-L. şi ale unor partide mai mici, restul de (numai) cinci mandate au revenit P.P.D.D. – trei şi Uniunii Naționale pentru Progresul României (U.N.P.R.) – două. În toate oraşele județului, primarii în funcție au fost realeşi, fiind vorba despre Tudor Pendiuc (P.S.D.Piteşti), Călin Andrei (P.N.L. Câmpulung), Nicolae Diaconu (P.S.D. Curtea de Argeş), Ion Georgescu (P.S.D. Mioveni), Gheorghe Boțârcă (P.S.D. Topoloveni), Ion Baicea (P.D.-L. Costeşti) şi Mihai Dorin Bărbuceanu (P.N.L. Ştefăneşti).

Anexa

Lista prefecților şi a subprefecților de Argeş (1990-2012)

Prefecți:
Vasile Nițu (F.S.N.,11 ianuarie- 25 iulie 1990), sub titulatura de primar al județului;
Nicolae Olteanu (F.S.N., 25 iulie-27 octombrie 1990);
Ion Cîrstoiu (F.S.N., 28 octombrie 1990-28 decembrie 1992);
Vasile Nițu (F.D.S.N.-P.D.S.R., 29 decembrie 1992-28 aprilie 1995);
Constantin Nicolescu (P.D.S.R., 28 aprilie 1995-23 decembrie 1996);
Aurel Teodorescu (P.N.Ț.C.D., 24 decembrie 1996-18 noiembrie 1999);
Marin Toader (P.N.Ț.C.D., 18 noiembrie 1999-7 decembrie 2000);
Constantin Tămagă (P.D.S.R./P.S.D., 7 ianuarie 2001-31 octombrie 2004);
Cătălin Florin Teodorescu (P.U.R., 1 noiembrie 2004-ianuarie 2005);
Ion Cîrstoiu (P.D.,7 ianuarie 2005-31 iulie 2007);
Ion Popa (P.N.L., 1 august 2007- 25 februarie 2009);
Marcel Proca (P.S.D., 26 februarie 2009- 1 octombrie 2009);
Gheorghe Davidescu (P.D.-L.,1 octombrie 2009-18 aprilie 2012);
Ciprian Berevoianu (P.D.-L., 19 aprilie-11 mai 2012);
Cristian Soare (P.N.L., 12 mai 2012-prezent).

Subprefecți:
Sorin Bălăşoiu (F.S.N.,11 ianuarie-25 iulie 1990), sub titulatura de viceprimar al județului;
Vasile Manea (P.D.A.R., 25 iulie-17 noiembrie 1990);
Constantin Ivan (F.S.N., 25 iulie 1990-iulie 1991);
Octavian Gune (F.S.N., 17 noiembrie 1990-4 mai 1992);
Tudor Pendiuc (F.S.N., iulie 1991-27 februarie 1992);
Gheorghe Davidescu (F.D.S.N./P.D.S.R., 30 aprilie 1993-23 decembrie 1996);
Ovidiu Sorin Marinescu (P.D., 24 decembrie 1996-6 ianuarie 2001);
Mircea Drăghici (P.D.S.R./P.S.D., 7 ianuarie 2001- 6 ianuarie 2005);
Ion Popa (P.N.L., 7 ianuarie 2005-31 iulie 2007);
Gheorghe Rizescu (P.N.L., 9 ianuarie 2006- 25 februarie 2009);
Ion Cîrstoiu (P.D./P.D.-L., 1 august 2007-11 mai 2012);
Adrian Lazăr (P.D.-L., 26 februarie 2009- 4 mai 2010);
Zoltan Kalman (U.D.M.R., 5 mai-15 iulie 2010);
Gheorghe Marin (P.S.D., 12 mai-13 decembrie 2012);
Ion Burnei (P.S.D., 14 decembrie 2012-prezent).

Notă:
- În perioada iulie 1990 - mai 1992, au existat două funcții de subprefect;
- În intervalul 4 mai 1992 - 30 aprilie 1993, funcția de subprefect a fost vacantă;
- În perioada 30 aprilie 1993 - ianuarie 2006, a existat o singură funcție de subprefect;
- În perioada ianuarie 2006 - 15 iulie 2010, au existat două funcții de subprefect;
- Începând cu 15 iulie 2010, o funcție de subprefect a fost desființată.

2. Agricultura

La sfârşitul anului 1989, structura resurselor funciare agricole ale județului Argeş, după modul de folosință a terenului, avea trei sectoare de formare şi gestionare a producției: de stat, cooperatist şi privat (în care s-au inclus şi gospodăriile membrilor cooperatori). Sectorul cooperatist domina, cum se poate observa din tabelul de mai jos, suprafața arabilă şi pomicolă, sectorul de stat era preponderent pe terenurile agricole ocupate cu păşuni şi plantații viticole, iar sectorul privat, precumpănitor pe suprafațele folosite pentru fânețe şi la egalitate cu sectorul cooperatist la livezile pomicole. Mărimea fiecărui sector de proprietate funciară corespundea parțial şi ponderii economice cu care participa la constituirea fondului general de produse agricole al județului.

Structura resurselor funciare agricole pe sectoare de proprietate, media perioadei 1985-1989 [1]

Mod de folosință	Sector de stat/ha -%	Sector cooperatist/ha - %	Sector privat/ha - %
Arabil	28 669 – 16%	118 369 – 65%	34 616 – 19%
Păşuni	54 417 – 63%	21 636 – 25%	9 741 – 12%
Fânețe	2 257 – 6%	8 448 – 21%	28 613 – 73%
Viță-de-vie	1 917 – 45%	1 320 – 31%	1 032 – 24%
Livezi	3 344 – 9%	17 135 – 46%	16 552 – 45%
Total	90 604 – 26%	166 908 – 47%	90 754 – 27%

Schimbarea sistemului economic socialist din agricultură a început imediat după evenimentele din decembrie 1989, odată cu aprobarea Decretului-Lege 42/1990, prin care s-a „dat" în folosință fiecărui lucrător agricol, indiferent de sectorul din care făcea parte, câte 0,5 ha de teren agricol şi se desființau cooperativele agricole din zonele agricole nefavorabile.

În conformitate cu legile 15 şi 31 din 1990, privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome şi societăți comerciale, toate întreprinderile de stat din sectoarele producției vegetale şi zootehnice, mecanizării agriculturii, îmbunătățirilor funciare, transportului agricol, comerțului şi import-exportului cu produse agricole au fost reorganizate în societăți comerciale pe acțiuni cu capital majoritar de stat, care ulterior au fost privatizate sau desființate.

Actul juridic fundamental care a stat la baza modificării structurale şi reorganizării agriculturii l-a constituit Legea fondului funciar nr.18/1991, prin aplicarea căreia a avut loc decolectivizarea şi dezetatizarea totală a proprietății funciare, revenindu-se după mai bine de patru decenii la eploatația agricolă privată şi, în cadrul unei lungi perioade de tranziție, la economia de piață.

Decolectivizarea proprietății funciare a avut loc prin desființarea CAP -urilor, nu ca o schimbare a fundamentului lor colectivist, depersonalizat, de proprietate, ci ca o lichidare fizică a bazei lor materiale şi de producție, ceea ce după părerea generală, a fost o greşeală de la care provin astăzi multe neajunsuri ale agriculturii. De asemenea, privatizarea şi desființarea fostelor întreprinderi agricole de stat (a căror valoare a producției depăşea 35% din totalul agriculturii județului Argeş), devenite în 1991 societăți comerciale pe acțiuni cu 70% capital de stat, s-a datorat unor erori majore de natură economico- financiară ale statului. Insuficienta dotare inițială cu capital circulant a acestor unități, obligarea restituirii în 1990 a părților sociale deținute de salariați, politica dobânzilor, tarifelor şi penalizărilor copleşitoare, au condus la o evoluție economică necorespunzătoare a sectorului agriculturii de stat.

[1] Date prelucrate după rapoarte ale Direcției de Agricultură şi Dezvoltare Rurală Argeş.

Această aplicare nechibzuită a reformei celor două sectoare ale agriculturii a însemnat desfiinţarea sistemelor de organizare a teritoriului agricol şi a asolamentelor, distrugerea sistemelor de irigaţii şi a lucrărilor de îmbunătăţiri funciare, degradarea sau dispariţia multor plantaţii de pomi şi viţă-de-vie, lichidarea complexelor zootehnice, a bazelor de materii prime pentru industriile prelucrătoare de produse agricole etc. Înlocuirea marelui producător cu micul producător de produse agricole, lipsit de mijloace tehnice, de capital şi de cunoştinţe tehnice – făcându-se abstracţie de uriaşele evoluţii tehnico-ştiinţifice şi economice care au avut loc în lume pe parcursul ultimei jumătăţi din secolul trecut - a spulberat pentru mult timp posibilitatea constituirii generalizată a exploataţiilor agricole comerciale de performanţă.

Toate aceste neajunsuri înregistrate pe parcursul desfăşurării restructurării agriculturii, aşa cum a fost legiferată şi gestionată, au contribuit în mare măsură la transformarea României din exportatoare de produse agricole, cum a fost înainte de 1989, în importatoare începând din 1990.

O nouă etapă în istoria agriculturii româneşti a început la 1 ianuarie 2007, când ţara noastră a devenit membră a Uniunii Europene, etapă care ar fi trebuit să favorizeze performanţele agriculturii în economia României. Sprijinirea producţiei agricole în limitele resurselor bugetare interne disponibile, subvenţiile importante nerambursabile oferite de Uniunea Europeană, sub diferite forme, n-au fost şi nu sunt încă folosite în totalitate, iar atunci când s-au acordat au rămas în cea mai mare parte fără finalitatea scontată.

Prin reconstituirea dreptului de proprietate şi retrocedarea pământului către cei îndreptăţiţi, suprafaţa agricolă deţinută de sectorul privat în judeţul Argeş a crescut gradual de la 27% în 1989 la 99% în 2011, antrenând după sine crearea unui covârşitor număr de exploataţii agricole, de mici dimensiuni, care produc cu randament scăzut, în special pentru autoconsum. La sfârşitul anului 2012, situaţia exploataţiilor mai mari de 1 ha, ce reprezintă principalul fond de teren agricol cultivabil - neluându-se în calcul numărul predominant al miniexploataţiilor sub un hectar, considerate de semisubzistenţă – se prezintă în felul următor:

Structura dimensională a exploataţiilor agricole din anul 2012[2]

Nr. crt.	Dimensiune exploataţie /ha	Număr de exploataţii - %	Suprafaţa/ha - %
1.	1 – 5	28 455 – 90,19%	72 256 – 38,16%
2.	6 – 10	1 892 – 6,00%	6 489 – 3,43%
3.	11 – 50	815 – 2,58%	7 179 – 3,79%
4.	51 – 100	125 – 0,40%	9 152 – 4,83%
5.	101 – 500	221 – 0,70%	50 024 – 26,41%
6.	501 – 1000	25 – 0,08%	16 241 – 8,58%
7.	peste 1000	18 – 0,05%	28 030 – 14,80%
	Total	**31 551 – 100%**	**189 371 – 100%**

Din datele prezentate rezultă că din numărul total al exploataţiilor, 90,19 % au suprafeţe cuprinse între 1 şi 5 ha, însumând 72 256 ha (38,16% din totalul terenului cultivat), fiind considerate că produc pentru autoconsum, iar 3,81% au suprafeţe peste 10 ha, cu importante disponibilităţi de piaţă, totalizând 110 626 de hectare (58,41% din terenurile utilizate).

Societăţile comerciale sau asociaţiile agricole, apărute în baza Legii 36/1991, se extind pe suprafeţe mai mari, cu deosebire în zona de sud a judeţului. Aceste tipuri de unităţi, cu importanţă în economia agriculturii Argeşului, se străduiesc să aplice tehnologii moderne şi principii de management performant pentru a obţine profit. Unele dintre acestea au izbutit să se doteze cu tractoare şi maşini agricole noi, constituindu-se în modele de organizare. În momentul de faţă, în judeţ activează 22 de exploataţii private cu suprafeţe mai mari de 600 de hectare de teren agricol.

Mai jos se prezintă societăţile comerciale cu suprafeţe de peste 1 000 ha de teren agricol.

[2] Agenţia de Plăţi şi Intervenţie Agricolă, Centrul Judeţean Argeş, 2013.

Nr.crt.	Denumire	Localitate	Suprafață exploatată/ha
1	S.C. „Ilsa Com" SRL	Bârla	2 390,57
2	S.C. „Buzoești" SA	Buzoeşti	1 971,72
3	S.C. „Otho Agroservice" SRL	Căldăraru	1 121,62
4	S.C. „Anemona și Ovidiu" SRL	Costești	1 070,67
5	S.C. „Argeș Agro Proiect"	Hârsești	1 110,00
6	S.C. „Zorile" Surdulești SA	Miroşi	1 109,76
7	S.C. „Ceres" Miroşi SA	Miroşi	1 880,93
8	S.C. „Sedomar Grup" SA	Rociu	1 315,59
9	S.C. „Agricola" Șerbănești SRL	Rociu	1 489,07
10	S.C."Slobozia Eood Production" SRL	Slobozia	1 048,08
11	S.C." Agrototal Prodcom" SRL	Stolnici	2 104,71
12	S.C. „Semina" Ungheni SA	Ungheni	1 388, 65

Pe perioada anilor 1985-1989, media suprafeței arabile a județului Argeş era de 181 854 ha. După 1990, totalul suprafeței cultivate a scăzut până în anul 1998 cu 10 mii ha. De la această dată, pe fondul intesificării aplicării legii fondului funciar, s-a mai produs o reducere bruscă a suprafeței cultivate, ajungând până la 28 de mii ha. Diminuarea se explică prin lăsarea acestor terenuri necultivate din lipsa maşinilor şi uneltelor agricole necesare, dar şi indiferenței unor proprietari care şi-au redobândit proprietățile. Revenirea suprafețelor arabile abandonate în circuitul culturilor agricole a început să apară din 2009.

În anul 2011, structura terenului agricol al județului Argeş, după modul de folosință, se prezenta astfel:

Suprafața agricolă totală... 338 755 ha, din care :
Arabil.. 169 208 (49,95%)
Păşuni.. 98 960 (29,21%)
Fânețe 48 790 (14,41%)
Vii şi pepiniere viticole.. 1 036 (0,31%)
Livezi şi pepiniere pomicole.. 20 761 (6,12%)

La începutul anului 1990, structura plantelor cultivate se prezenta astfel: 65%, cereale pentru boabe, 18%, plante tehnice şi furajere, 6 %, legume şi cartof - din totalul terenului arabil; 28%, păşuni, 17%, fânețe, 9%, livezi, 1%, viță-de-vie - din terenul agricol. În ceea ce priveşte situația lucrărilor de îmbunătățiri funciare, 50% din suprafața supusă eroziunii era amenajată antierozional, 20% din necesar, desecată, 22% din cea cultivată, irigată, 95% din solurile acide, amendate cu calciu şi peste 95% din solurile argiloase, afânate în adâncime.

Cultura plantelor de câmp. După desființarea marilor exploatații agricole, sectorul plantelor de câmp nu a suferit modificări importante. Cerealele continuă să ocupe peste 65% din suprafața arabilă. O atenție aparte se acordă introducerii în cultură a triticalelor - o cereală hibridă rezultată în urma încrucişării grâului şi secarei, folosită pentru potențialul său ridicat de producție, valorii nutritive superioare grâului, rezistenței crescute la temperaturi scăzute şi toleranței la toxicitatea ionilor de aluminiu. Această ultimă însuşire o recomandă a fi cultivată pe solurile acide, prezente în județul Argeş pe 51% din suprafața agricolă, fără a mai fi necesară amendarea lor cu calciu,

Dintre culturile pentru industrializare doar floarea-soarelui şi soia şi-au dublat suprafețele, ajungând în jurul a 18 - 20 de mii ha. Rapița cunoaşte o oarecare reconsiderare după 1990, dar nu se impune prea mult, din cauza condițiilor climatice mai puțin favorabile pentru constanța recoltelor. Culturile furajere se mențin în zona insuficienței conversiei de 50% a producției vegetale în produse animale. Cultivarea pe suprafețe neînsemnate a trifolienelor, ca plante amelioratoare pentru

fertilitatea podzolurilor, precum şi pentru creşterea albuminei vegetale în hrana animalelor, rămâne una dintre verigile esenţiale care lipseşte sistemului de agricultură din judeţul Argeş.

În privinţa randamentelor obţinute la hectar, trecând peste anii aplicării legii fondului funciar (1991-2001), producţiile medii pe unitatea de suprafaţă la principalele culturi de câmp, pe perioada 2002-2008, au fost de 2 415 kg/ha la grâu, 3 522 kg /ha la porumb, 1 203 kg/ha la floarea- soarelui, 1 857 kg/ha la soia şi continuă să crească, egalându-le sau chiar depăşindu-le pe cele din anii de vârf ai agriculturii socialiste, ceea ce confirmă avantajele exploatării resurselor agricole în sistem privat de proprietate. Producţia medie anuală la cereale în perioada 1990-2008 a fost de 309 615 tone, cea mai mare fiind de 504 848 tone obţinută în 2004[3]. Evident că recoltele ar fi putut să fie şi mai mari dacă societăţile comerciale cu capital majoritar de stat, care dispuneau de 26% din suprafaţa agricolă a judeţului şi beneficiau de o bună dotare tehnică, nu s-ar fi desfiinţat ca urmare a erorilor de natură economică-financiară şi de piaţă ale statului.

Deşi randamentele plantelor de câmp, mai la îndemâna agricultorului nostru, cunosc pe ansamblu o vizibilă revenire în procesul reconstituirii exploataţiilor private, cultura mare are în faţă un drum lung de parcurs pentru a deveni competitivă în faţa celei vest-europene. Dacă reamintim faptul că spre sfârşitul perioadei interbelice producţiile medii la hectar în România erau la cereale, cu circa 30-40% sub ale Franţei, iar în decembrie 1989 de 2-3 ori mai mici, deducem marea dimensiune a obstacolului creat de către socializarea agriculturii în calea dezvoltării producţiei agricole româneşti, cu toate avantajele tehnico-organizatorice şi economice de cultivare pe care le oferă marea exploataţie agricolă.

De aici apare şi provocarea aflată în faţa agriculturii României pentru găsirea soluţiilor de reducere al marelui decalaj dintre randamentele la hectar obţinute de ţările vest-europene şi cele realizate în ţara noastră. Evident că, luându-se în considerare instabilitatea condiţiilor climatice, cu deosebire a frecvenţei perioadelor de secetă şi de arşiţă de la noi (la care în judeţul Argeş se mai adaugă şi fertilitatea mediocră a solurilor podzolice şi acide), randamentele medii multianuale la hectar, vor fi întotdeauna cu circa 30-35% sub ale Belgiei, Danemarcei, Germaniei, Franţei, Olandei, Marii Britanii, zonă mult mai ferită de stresuri şi riscuri climatice.

Pentru a reuşi e nevoie de timp, de multiple prefaceri social-economice şi de uriaşe mijloace financiare. Ne-ar trebui de două-trei ori mai multe tractoare, maşini agricole şi îngrăşăminte chimice la hectar, irigarea principalelor culturi, triplare productivităţii pe agricultor, triplarea nivelului de valorificare a producţiei primare şi a gradului de comercializare a produselor. Referindu-ne doar la tractoare, pentru a demonstra marea lipsă de mijloace tehnice, vom arăta că în judeţul Argeş încărcătura pe tractor fizic/suprafaţă agricolă utilă, era în anul 1989 de 108 ha, faţă de numai 20,8 ha cât avea Franţa[4], reducându-se în 2011 la 86,6 ha. În tabelul de mai jos se prezintă evoluţia parcului principalelor maşini şi tractoare agricole, aferent unităţilor agricole inclusiv a exploataţiilor individuale din Argeş[5].

Anul	**Tractoare agricole fizice**	**Pluguri pentru tractor**	**Semănători mecanice**	**Combine autopropulsate**
1990	3 192	1785	644	956
2011	4 101	3 654	1 386	591

Contractarea, achiziţionarea produselor agricole, oleaginoaselor boabe, precum şi prestarea de servicii în domeniul depozitării, păstrării, comercializării şi exportului de cereale se realizează de către Societatea Comcereal Piteşti, reprezentată de Asociaţia Română a Comerţului de Produse Agricole, în cadrul „Cocereal”, organizaţie a statelor membre ale Uniunii Europene, formată din reprezentanţii distribuitorilor, exportatorilor, importatorilor şi administratorilor de silozuri activi în sectorul agricol. Cele 11 silozuri, situate cu deosebire in zona de sud a judeţului, însumează o capacitatea de 230 000 de tone. Industria alimentară, în bună măsură modernizată, şi-a diversificat

[3] Direcţia Judeţeană de Statistică Argeş, 1990, 2008.
[4] Ion Păun Otiman, *Secolul XX. Performanţe în agricultură,* Editura Ceres, Bucureşti, 2002, p.928.
[5] Direcţia Judeţeană de Statistică Argeş, 2011.

substanțial gama produselor de panificație, patiserie, paste făinoase, fulgi din cereale, precum şi a celor obținute din soia şi rapiță, materii prime preluate în principal direct de la producători. Desfacerea produselor se face printr-o întreagă rețea comercială, specifică economiei capitaliste.

Legumicultura. Pe fondul retrocedării terenurilor agricole către cei îndreptățiți, cultura legumelor a suferit perturbări de structură economică de mai mare importanță. Întregul sistem cooperatist şi de stat pentru producerea legumelor a fost desființat. Treptat au dispărut: fermele de profil din apropierea municipiului Piteşti; fermele specializate destinate aprovizionării fabricilor de conserve; asociațiile intercooperatiste pentru producerea legumelor din Izvoru, Miceşti, Rociu; sectorul legumicol de cercetare pentru ameliorarea sortimentului şi producerea semințelor de la Stațiunea de Cercetare şi Producție Ştefăneşti-Argeş ş.a.

Din motive economice şi lipsa de materii prime au ieşit treptat din uz fostele întreprinderi de stat pentru industrializarea şi producerea fructelor şi legumelor, devenite în 1991 societăți comerciale cu capital majoritar de stat, Băiculeşti şi Topoloveni. Din cauze meteorologice, în iarna 1993, sera S.C. Bascov S.A a suferit distrugeri foarte mari, care în absența fondurilor financiare pentru refacere a fost dezafectată. Tot din rațiuni economice s-a desființat şi unitatea de producere industrială a ciupercilor din Piteşti. După privatizare, cele 17 silozuri specializate în depozitarea şi păstrarea legumelor şi cartofilor sunt folosite de actualii proprietari în cu totul alte activități. Toate aceste episoade au produs în primii ani după 1990 o scădere drastică a suprafețelor cultivate cu legume şi cu deosebire a capacităților de producere a conservelor. Micile grădini de zarzavaturi din sectorul privat, aparținând gospodăriilor individuale necolectivizate şi loturilor personale ale membrilor cooperatori, a căror suprafață reprezenta aproximativ 50% din cea cultivată cu legume, au rămas pentru o perioadă principala sursă de aprovizionare a populației cu aceste produse.

Odată cu organizarea progresivă a noilor exploatații legumicole, sprijinite şi de stat prin subvenționarea unei părți din costul semințelor sau al îngrăşămintelor şi pesticidelor, numărul producătorilor de legume şi implicit a suprafețelor (5 220 ha în 1990; 7 502 ha în 2004) şi producțiilor totale (51 de mii de tone în 1990, 70 de mii de tone în 2008 şi 98 489 de mii de tone în 2011) au început să crească, depăşind nivelurile din 1989. Suprafața cultivată cu cartof, după ce a scăzut cu aproximativ 1 000 ha față de 1989, începe să se redreseze după 1993, stabilindu-se în jurul a 6 000 ha şi la o producție totală medie, în perioada 2003- 2008, de 63 598 de tone[6].

În perioada analizată au apărut unele mutații şi în structura exploatațiilor şi fermelor legumicole. Pentru sprijinirea acestor structuri, funcționează un Oficiu Județean de Coordonare Tehnică. Numărul exploatațiilor privat-familiale, cu importantă componentă de piață, a crescut în jurul oraşelor, luând locul fostelor ferme cooperatiste şi de stat. Pe fondul transformărilor intervenite în structura sortimentelor au fost introduse în cultură multe soiuri străine mai adaptate păstrării şi transportului, dar uneori de calitate gustativă sub a celor româneşti şi mai puțin adaptate condițiilor ecologice din zona Argeşului.

Unele exploatații de nivel mediu sunt conduse în general de specialişti cu experiență în domeniu. Pentru exploatațiile mici şi mijlocii au apărut diferite tipuri de motocultivatoare, motosape, pompe pentru tratamente fitosanitare şi alte echipamente tehnice specifice tehnologiilor din legumicultură, de proveniență românească sau din import. S-au diversificat oferta şi calitatea foliei de polietilenă destinată acoperirii solarelor. Se folosesc tehnologii care cumulează elemente tehnice moderne cu cele consacrate. Pentru că s-a constatat o insuficientă cunoaştere a folosirii produselor chimice, este imperios necesară o îndrumare tehnică mai eficientă, cu deosebire la aplicarea îngrăşămintelor, pesticidelor şi erbicidelor. Au apărut şi primele exploatații pentru producerea legumelor în regim ecologic.

Prin cumpărarea, reabilitarea şi ultramodernizarea vechii industrii de fabricare a conservelor de legume şi fructe din Topoloveni, de către societățile „Sonimpex Serv Com” SRL (2001) şi „MGA International Investments” SRL (2002), a început să apară pe piață ca marcă recunoscută şi

[6] Idem, 2011.

protejată la nivel european „Magiunul de Topoloveni”, şi într-o largă gamă de produse horticole conservate „Bunătăţi de Topoloveni”.

Randamentele obţinute la hectar rămân însă în continuare la un nivel redus, realizându-se în general producţii medii cuprinse în jurul a 10-15 t/ha, de unde şi profiturile mai mici realizate de producători, care nu pot asigura sumele necesare pentru modernizarea exploataţiilor. În ceea ce priveşte desfacerea legumelor, reglementările nu au rezolvat până la capăt funcţionarea economiei de piaţă. Micii producători îşi vând, liberi de impozite, produsele în pieţe şi târguri în cea mai mare parte singuri, sau prin detailişti rămaşi în zona „gri”, neplătitori de impozite. Producătorii de legume pe suprafeţe mai mari, grupaţi în forme juridice de funcţionare, plătitori de taxă pe valoarea adăugată şi a celorlalte impozite, nu sunt motivaţi, din cauza veniturilor mici încasate, să se asocieze pentru crearea exploataţiilor legumicole performante. Adăugând şi faptul că în marile pieţe s-au organizat adevărate „reţele subterane” care fixează şi controlează preţurile, se poate spune că nu avem încă o piaţă cu adevărat liberă a legumelor proaspete, cum se întâmplă în general şi la celelalte produse agricole.

Foarte deficitară se află în prezent şi organizarea valorificării producţiei de tip asociativ, pentru preluarea, sortarea, ambalarea, depozitarea de scurtă durată, transportul şi desfacerea legumelor pentru prevenirea pierderilor, crearea loturilor de marfă în cantităţi mari pentru aprovizionarea pieţei. Lipsa angrosiştilor specializaţi care să ia marfa la recoltare, s-o sorteze în vederea vânzării şi insuficienta adaptare a producătorilor la cerinţele pieţei favorizează importurile. Autoritatea Inspecţiei de Stat pentru Controlul Tehnic în Producerea şi Valorificarea Legumelor şi Fructelor, intrată în funcţiune din 2008 în cadrul Direcţiei pentru Agricultură şi Dezvoltare Rurală, nu s-a concretizat în rezultate vizibile pe piaţă.

Ţinând cont de premisele existente şi semnele pozitive care au început să apară, se poate considera că şi legumicultura se află pe drumul modernizării, intensificării şi performanţei economice. Reabilitarea şi modernizarea sistemului de irigaţie Piteşti-Leordeni şi specializarea luncii Argeşului în cultură intensivă a legumelor, organizată sub diferite forme asociative de producători, în relaţie directă şi cu industria de conserve din Topoloveni, ar putea constitui un redutabil bazin legumicol.

Pomicultura. Declinul pomiculturii judeţului Argeş în perioada de după 1990, a fost posibil datorită politicii de restituire în natură a livezilor către foştii proprietari în cadrul unei excesive fărâmiţări a proprietăţii şi a unui lent şi întârziat proces de tranziţie către economia de piaţă. În contextul acestei transformări, exploataţiile pomicole din agricultura de stat şi cooperatistă, cu o pondere de 55,3 % în patrimoniul judeţului, au fost în bună parte dezintegrate şi parţial abandonate. Lipsa iniţiativelor pentru promovarea celor mai adecvate forme private de exploatare a livezilor şi de valorificare a producţiei, inconsistenţa măsurilor de încurajare a producătorilor prin Legea Pomiculturii din 2003, degradarea continuă a preţului de achiziţie al fructelor, a dus la slăbirea accentuată a veniturilor din pomicultură, culminând cu degradarea sau defrişarea unor plantaţii. Fenomenul, însoţit de scăderea producţiei şi a calităţii acesteia cu peste 30% la fructele proaspete şi cu circa 80% la cele procesate (1991-2005), a făcut să se simtă din plin şocul importului de fructe tradiţionale.

Decăderea bogăţiei pomicole din zona Argeş-Muşcel, cândva la mare preţ, s-a datorat şi procesului de dezorganizare şi lichidare a renumitelor fabrici pentru industrializarea fructelor, din Băiculeşti şi Topoloveni, a Întreprinderii Judeţene de Legume şi Fructe Piteşti şi a lipsei totale a serviciilor în pomicultură, prin desfiinţarea centrelor şi formaţiunilor de protecţie fitosanitară şi a secţiilor de mecanizare a lucrărilor în livezi. În decursul a 15 ani aproape jumătate din cele 38 de mii ha livezi, cât deţinea cel mai mare judeţ pomicol al ţării în anii ’80 a dispărut. Dar şi în continuare, cu tot sprijinul acordat de stat şi a fondurilor europene nerambursabile (folosite în mică măsură), efectele negative ale prelungirii tranziţiei au influenţat puternic declinul pomiculturii: îmbătrânirea patrimoniului, scăderea drastică a ritmului de înfiinţare a noilor livezi, defrişarea necontrolată a plantaţiilor, precaritatea producţiilor obţinute la hectar, învechirea sortimentului, nivelul foarte scăzut de instruire în domeniu al multora dintre noii proprietari de livezi ş.a.

O situaţie mai puţin defavorabilă a parcurs sectorul pomicol privat din zona de deal rămasă necolectivizată a judeţului şi din loturile familiale ale membrilor cooperatori, sector care la sfârşitul anului 1989 deţinea 44,7% din fondul pomicol al judeţului. Aceste plantaţii private, rămase în funcţiune, uneori întinerite şi extinse, domină în prezent patrimoniul livezilor argeşene. În acelaşi timp, datorită unor specialişti întreprinzători, cu deosebire în bazinul pomicol Topolog, s-a reuşit salvarea unor importante plantaţii intensive de măr şi prun ale fostelor ferme pomicole de stat, privatizându-se exploataţia, nu proprietatea. Ponderea micilor gospodării familiale în totalul patrimoniului pomicol (privatizat în proporţie de 96,5%) a crescut, în perioada 1990 - 2011, la 83%, iar prin dispariţia plantaţilor din sectoarele cooperatist şi de stat, marile exploataţii „comerciale" au scăzut de la 56%, la sub 20%.

Producţia totală de fructe, medie/anuală pe perioada anilor 2002- 2008, a fost de 121 120 de tone, iar pe perioada 2008- 2011, de 140 244 de tone, cea mai mare obţinându-se în 2003, de 186 868 de tone, iar cea mai scăzută în 2004, de 97 882 de tone.

Mai jos prezentăm structura producţiei de fructe[7] pe specii din 2007.

Nr. crt.	Fructe	Producţie totală/tone - %	Producţie privată/tone
1	Prune	57 830 – 50,54%	57 661
2	Mere	38 801 – 33,91%	35 154
3	Pere	7 323 – 6,39%	7 172
4	Piersici	348 – 0,32%	320
5	Cireşe şi vişine	5 470 – 4,78%	5 300
6	Caise şi zarzăre	996 – 0,87%	976
7	Nuci	1 505 – 1,31%	1 352
8	Căpşuni	540 – 0,47%	540
9	Alte fructe	1 616 – 1,41%	1 585
	Total fructe	**114 429 – 100%**	**110 209 (96,5%)**

Cu timpul, interesul producătorilor de fructe a început să crească, înfiinţând noi livezi. Sporesc cererile de material săditor, apar din nou loturile demonstrative, modulele cu noile soiuri recomandate pentru extindere, intensificarea organizării de expoziţii, seminarii, vizite de documentare interne şi externe, emisiuni media şi alte asemenea acţiuni şi iniţiative de bun augur, întreprinse sub autoritatea ştiinţifică şi organizatorică a Institutului de Cercetare pentru Pomicultură Piteşti- Mărăcineni, Societăţii Naţionale a Pomicultorilor din România şi a grupurilor de producători pasionaţi. Dar există prea puţină implicare a serviciilor agricole judeţene şi a inginerilor agronomi de la comune. Lipseşte funcţionarea sistemului de coordonare, informare, îndrumare şi asistare agricolă integrat de sus până la comună. La nivel judeţean încă, nu activează, ca organism public de reprezentare a producătorilor agricoli, Camera de Agricultură; cu atribuţii principale de cooperare cu autorităţile locale în domeniu, de orientare şi coordonare a acţiunilor pentru dezvoltarea sectorului agricol, acordarea asistenţei de specialitate agricultorilor şi de gestionare a resurselor cu specific agricol. Au rămas în istoria pomiculturii interbelice: săptămâna „Sădirii pomilor", desfăşurarea programului „Acţiunea pomicolă", funcţionarea centrelor pomicole din comunele cu pondere în producţia de fructe, organizate de către comisiile tehnice agricole de la comune, cu sprijinul camerelor de agricultură şi specialiştilor de la secţiile agricole judeţene, precum şi dimensiunea fără precedent a programului dezvoltării pomiculturii din anii 1958- 1964, care au transformat Argeşul în „ţara livezilor".

Majoritatea pomicultorilor argeşeni înţeleg situaţia decăderii în care se află plantaţiile şi producţia de fructe a judeţului. Marea provocare în faţa căreia se află pomicultura, în confruntare directă cu marii exportatori de fructe din alte ţări, priveşte înfiinţarea de exploataţii pomicole de înaltă calitate, performanţă şi competitivitate. Sigur, s-au elaborat numeroase studii, proiecte, programe, rapoarte, s-a subvenţionat sectorul din bugetul naţional şi fonduri europene, dar cu toate eforturile depuse, consistenţa finalităţii este încă foarte departe de reconstrucţia domeniului la standarde europene.

[7] Idem, 2008.

Premise există. Este vorba în primul rând de valorificarea la un nivel ridicat de tehnologie şi eficienţă a potenţialului resurselor ecologice favorabile pentru cultura pomilor din cuprinsul judeţului, de folosirea forţei de muncă slab folosite din mediul rural, de refacerea intesivă a livezilor pe terenuri fertile şi de utilizarea superioară a fondurilor nerambursabile şi avantajele integrării în Uniunea Europeană.

Exemple în acest sens există la îndemână, prin relansarea în anul 2001 a vechii industrii prelucrătoare a fructelor de la Topoloveni, sub denumirea şi de Fabrica de Magiun, Topoloveni. Mai sunt exemple de urmat şi cu privire la înfiinţarea unor livezi de bună calitate, precum şi în domeniul valorificării şi comercializării superioare a fructelor. Se dezvoltă industria autohtonă de sucuri, mai ales din mere, la Mihăeşti, Schitu Goleşti, Merişani şi alte localităţi.

Viticultura. Dacă declinul în pomicultură a fost parţial, cu semne de revenire, pentru cultura viţei-de-vie decăderea a continuat dezastruos. Starea patrimonială a vechii şi vestitei podgorii Ştefăneşti-Argeş, care şi-a atins apogeul dezvoltării şi modenizării în perioada anilor 1960-1989, este deprimantă. Un fost habitat viticol de peste 3 000 ha plantat cu soiuri nobile şi exploatat după cele mai avansate tehnologii de cultivare a viţei-de-vie şi de vinificaţie, a ieşit practic din peisajul viticulturii ţării.

Noii proprietari resemnaţi în pasivitate şi neputinţă, lipsiţi de mijloace tehnice şi financiare după ce li s-au retrocedat în natură terenurile agricole plantate cu viţă-de-vie, au abandonat într-o proporţie covârşitoare plantaţiile. După 20 de ani de tranziţie, patrimoniul viilor nobile ale podgoriilor argeşene s-a redus treptat în proporţie de până la 86%.

Cauzele sunt de natura celor arătate şi în cazul celorlalte sectoare horticole: fărâmiţarea accentuată a proprietăţii şi a exploataţiei viticole; continuarea degradării plantaţiilor prin întreţinere necorespunzătoare; rentabilitate scăzută sau inexistentă, determinată de costurile ridicate cu care se realizează producţia de struguri şi de preţurile scăzute cu care este valorificată; lipsa capitalului necesar reluării proceselor de producţie; absenţa materialului săditor altoit autohton de calitate; pierderea legăturilor cu fostele centre de vinificaţie ale Întreprinderii Vinalcool privatizate şi apoi desfiinţate; insuficienţa cunoştinţelor de specialitate a noilor proprietari într-un domeniu în care sistemele de cultură se bazează pe ingineria şi arta viticultorului versat; a lipsei preocupărilor instituţiilor judeţene pentru găsirea soluţiilor de păstrare a patrimoniului.

Este suficient să arătăm că din cele 1 505 ha de vii ale fostei Staţiuni de Cercetare şi Producţie pentru Viticultură şi Vinificaţie Ştefăneşti-Argeş, astăzi au mai rămas doar 198 ha. Complexul de producere a materialului săditor viticol, care producea peste 1 milion de viţe altoite pe an, a fost lichidat în 1996. Combinatul de Vinificaţie al staţiunii, cu o capacitate medie anuală de prelucrare de peste 7 000 de tone de struguri, ale cărui vinuri mergeau preponderent la export, din lipsă de materie primă a fost şi el scos din funcţiune, principalele active tehnologice fiind vândute. Odată cu dezintegrarea acestei unităţi de elită a viticulturii, care s-a implicat până la identificare cu evoluţia podgoriei Ştefăneşti-Argeş, au dispărut şi cele mai moderne laboratoare de cercetare vitivinicolă, fluxuri tehnologice de vinificare şi valorificare a subproduselor din struguri, dotate cu aparatură, instalaţii şi utilaje de ultimă generaţie. Lucrurile s-au întâmplat fără preocupări vizibile din partea autorităţilor agricole executive şi de îndrumare ale judeţului în direcţia reconstituirii plantaţiilor.

Lucrurile s-au întâmplat fără preocupări vizibile din partea autorităţilor judeţene în direcţia reconstituirii renumitelor vii cu faima vinurilor de Ştefăneşti, recunoscute în toată ţara şi premiate la cele mai prestigioase concursuri naţionale şi internationale cu medalii de aur şi diplome de campion. Transformare în anul 2005 a Staţiunii de Cercetare Vitivinicolă Ştefăneşti, în Institut Naţional de Cercetare pentru Biotehnologie în Horticultură, a fost un demers mai puţin inspirat pentru reconstituirea podgoriilor Argeşului.

Dispărute sunt şi cele peste 1 000 ha de viţă- de-vie nobilă care au aparţinut fostelor întreprinderi agricole de stat din Leordeni şi Costeşti, asociaţiilor intercooperatiste viticole din Topoloveni şi Suseni. Chiar şi cele 1 036 ha de vii, câte mai există, din care altoite, doar 544 de ha,

sunt dispersate în exploatații de dimensiuni mici, multe risipite sub 0,1 ha în intravilanul din afara arealelor viticole, plantate cu hibrizi direct producători.

Astăzi, majoritatea covârşitoare a producției de struguri, atâta cât mai există, este vinificată în condiții improprii.Vinurile se obțin prin mijloace rudimentare în condiții casnice pentru autoconsum la producător. Întreprinderea Viei şi Vinului, devenită S.C. Vinalcool Argeş, şi-a redus capacitatea de vinificație, practic până la dizolvare, rămânând în funcțiune doar Fabrica de Oțet, Topoloveni şi unele centre de distilare a fructelor.Desfacerea produselor vinicole se face prin magazine de profil ale unor agenți economici, organizate în centrele urbane şi chiar direct la producător, cum este şi cazul Magazinului de prezentare şi desfacere a vinurilor, provenite din vinificarea strugurilor produşi în plantațiile viticole, rămase în patrimoniul Institutului de Cercetare pentru Biotehnologie în Horticultură Ştefăneşti-Argeş.

Semne foarte timide de revenire a interesului pentru viticultură au început să apară abia prin 2011- 2012, odată cu înființarea, în cadrul programului de reconversie (refacere) a viticulturii cu fonduri europene, a câtorva zeci de hectare cu vițe din soiuri nobile la Ştefăneşti, Topoloveni şi Costeşti, de către întreprinzători privați, folosindu-se material săditor din import.

În Legea Viei şi Vinului şi în alte numeroase acte normative privind viticultura şi vinificația apărute după 1990, sunt reglementate condițiile de producție şi valorificare în domeniu în acord cu cerințele economiei de piață şi legislația Uniunii Europene. Între alte reglementări menționăm: înființarea plantațiilor viticole cu precădere în areale delimitate, folosindu-se numai vițe-de-vie din soiurile recomandate şi autorizate; interzicerea plantării hibrizilor direct producători în arealele viticole conturate, admițându-se utilizarea acestora numai în intravilanul localităților din afara acestor delimitări pentru consumul familiei; normele tehnice referitoare la producerea, controlul, certificarea şi comercializarea materialului săditor viticol; clasificarea vinurilor şi subproduselor vinicole; condițiile de desfacere a vinurilor şi a celorlalte produse vinicole; încadrarea regiunilor viticole româneştii în zonele viticole ale Uniunii Europene.

Pentru asigurarea îndrumării şi coordonării producției vitivinicole au fost înființate o seamă de structuri/oficii naționale, cu unele corespondențe de inspecție şi control şi la nivelul județului Argeş. Să sperăm că în activitatea acestor structuri se vor regăsi cândva şi rezultatele acțiunilor practice ale agenților economici şi a podgorenilor pentru reabilitarea patrimoniului viticol argeşean.

Zootehnia. Ca activitate complementară cultivării plantelor, creşterea animalelor a cunoscut în procesul privatizării şi restructurării agriculturii o puternică dezintegrare, începută odată cu desființarea fermelor şi complexelor de producție animală, atât din fostele cooperative agricole şi asociații intercooperatiste, cât şi din agricultura de stat. Clădirile, construcțiile şi adăposturile zootehnice, micile sectoare de industrializare a produselor animale din cadrul întreprinderilor agricole de stat, au fost vândute unor agenți economici din cu totul alte domenii de activitate.

În total s-au lichidat, în afara sectoarelor zootehnice obişnuite din cooperativele agricole, care s-au dezintegrat odată cu desființarea patrimoniului colectiv, 37 de mari unități de creştere a animalelor, din care: 14 de taurine, opt de porcine, şapte de păsări, patru de oi, două pentru îngrăşarea mieilor şi două pentru creşterea iepurilor de casă. Dezmembrarea acestor tipuri de structuri zootehnice a fost urmată şi de o reducere drastică a efectivelor de animale. Diminuarea şeptelului până în anul 2001, față de 1990, a fost de 32,7% la bovine, 44,19 % la ovine, 63,8% la caprine, 51,0% la porcine, 54,6% la păsări, aşa cum se vede mai jos[8].

Numărul efectivelor de animale în perioada 1990 – 2010

Nr.crt.	Specia de animale	1990	2001	2010-2011(medie)
1	Bovine	162 800	109 581	64 226
2	Ovine	318 600	140 800	158 893
3	Caprine	43 508	15 746	24 797
4	Porcine	233 000	114 191	186 932

[8]Idem, Raport privind starea mediului din județul Argeş, 2010.

5	Păsări	3 085 000	1 400 020	2 742 180
6	Cabaline	14 850	18 350	20 795

În această perioadă de scădere a efectivelor de animale şi implicit a producţei zootenice, piaţa internă a fost invadată de produse importate. Abia din anul 2001, a început reaşezarea noilor structuri private de producţie în zootehnie şi o uşoară redresare a efectivelor de ovine, caprine, porcine. Dramatică rămâne situaţia bovinelor care şi în prezent continuă să scadă, media efectivelor din anii 2010- 2011 diminuându-se până la 39, 45% faţă de 1990. A crescut cu 40% doar numărul cailor, ca o necesitate impusă micilor gospodării de lipsa altor mijloace de tracţiune.

Reducerea efectivelor a afectat atât animalele de producţie cât şi pe cele de matcă, situaţie deosebit de gravă pentru viitorul creşterii şi ameliorării raselor. În perioada scăderii efectivelor şi implicit a producţei zootenice, piaţa internă a fost invadată de produse importate.

Pentru apărarea sănătăţii şi protecţiei animalelor şi biosecurizarea alimentelor de origine animală, Inspectoratul Sanitar Veterinar judeţean din structura Direcţiei pentru Agricultură şi Dezvoltare Rurală, se reorganizează separat, în cadrul sectorului creşterii animalelor şi comercializarea alimentelor, ca Direcţie Sanitar-Veterinară şi Siguranţă Alimentară prestatoare de servicii şi control.

Sectorul privat necolectivizat din zona submontană şi a dealurilor înalte ale judeţului, care în sistemul economic socialist reprezenta jumătate şi peste din efectivele de vaci, oi, păsări, cai, stupi de albine, şi-a menţinut efectivele de animale, continuând să rămână şi astăzi principala sursă pentru aprovizionarea populaţiei cu carne, lapte, ouă, miere. Reducerea drastică a numărului de animale pe total sector s-a produs odată cu lichidarea fermelor zootehnice din agricultura cooperatistă şi de stat.

La redresarea activităţii zootehnice contribuie şi unităţile comerciale de mică şi medie capacitate înfiinţate după 1991, dinte care se pot nominaliza: „Avicola" Costeşti SA; „Ferma Avicolă", Bârla; „Agro Development" SRL, Băiculeşti, (pentru creşterea intensivă a păsărilor); „Agropit" Piteşti SA, (fermă mixtă, culturi vegetale şi zootehnie); „European Livestok Exim" SRL, Mioveni (păsări); „Golsuin" SRL, Domneşti (porcine - 1998); „Dan Bred" SRL, Slobozia (îngrăşarea şi creşterea porcilor de reproducţie); „Sorgo" SRL, Răteşti (bovine) şi altele. Acest tip de ferme se află într-un proces de extindere şi retehnologizare, sprijinit prin subvenţii acordate de stat şi fonduri europene. La aceste societăţi se adaugă un număr important de asociaţii familiale mici şi producători familiali autorizaţi pentru creşterea animalelor, prelucrarea şi valorificarea produselor zootehnice.

Numărul exploatațiilor agricole cu efective de animale la principalele specii în anul 2011 era, conform datelor furnizate de Direcţia Judeţeană de Staistică Argeş, de 33 624 de unităţi crescătoare de bovine, 9 849 de ovine, 4 480 de caprine, 75 298 de porcine, 107 123 de păsări 1 315 stupi. În cadrul acestor numeroase exploataţii private de dimensiuni mici, cu o pondere de peste 90% în patrimoniul agriculturii judeţului- unele având şi componente pentru piaţă - s-a dezvoltat şi o importantă industrie casnică pentru prepararea unei largi game de produse tradiţionale din carne şi lapte, foarte căutate pe piaţa internă. Desfacerea acestor produse se realizează în principal direct de către producători pe piaţă şi în târguri de prezentare cu vânzare. Fostele mari abatoare şi întreprinderile de stat pentru industrializarea cărnii (I.I.C., Piteşti), colectarea şi industrializarea laptelui (I.C.I.L., Piteşti) au fost transformate în societăşi comerciale. Prin aceste unităţi - aflate continuu în faţa modernizării şi retehnologizării sectoarelor de tăiere şi procesare în cazul cărnii, de obţinere a laptelui crud de calitate şi a produselor lactate în conformitate cu cerinţele comunitare - se asigură, la concurenţă cu alte unităţi mai mici din acelaşi domeniu, prelucrarea principalului fond de producţie animală disponibil industrializării. Comercializarea produselor zootehnice provenite din unităţile de prelucrare se face pe piaţa internă şi la export, prin agenţi economici autohtoni şi străini specializaţi în domeniu – activitate care cunoaşte un reviriment vizibil sub presiunea exigenţelor economiei de piaţă.

În ceea ce priveşte producţia animală, faţă de căderea înregistrată până în anul 2001, cunoaşte şi ea, în deceniul care a urmat, o uşoară revenire, dar nu ca randament pe cap de animal, ci în corelaţie directă cu sporul efectivelor. Încetarea activităţii Fabricii de Nutreţuri Combinate din Costeşti, a Fabricii de Drojdie Furajeră, Piteşti şi a Fabricii de Proteine, Curtea de Argeş a creat un mare gol în asigurarea cu furaje concentrate a animalelor. Acest deficit de nutreţuri calitative, starea

precară de întreținere a pășunilor și fânețelor, insuficiența suprafețelor cultivate cu plante furajere verzi, producțiile mediocre obținute la aceste culturi, dimensiunile multor exploatații zootehnice neviabile, la care se mai adăugă și nivelul intern redus al preocupărilor cu privire la ameliorarea genetică a raselor, sunt principalele cauze ale unor randamente scăzute la suta de hectare sau pe cap de animal. Creșterea animalelor rămâne o exploatație de tip extensiv. Acest lucru și scăderea efectivelor a diminuat valoarea producției animale în totalul producției agricole prezente în județ, calculată după datele Direcției de Statistică Argeș, până la 28% , față de 48% câtă era în anul 1990 (73% revenind producției vegetale), ceea ce dovedește slaba dezvoltare bioenergetică și economică a agriculturii.

Scurtă apreciere asupra etapei. Din prezentarea evoluției agriculturii județului Argeș după schimbarea unui regim politic cu altul, din anul 1989, s-au putut desprinde atât reușitele, cât și eșecurile din activitatea economiei agrare. Între principalele succese decolectivizarea și dezetatizarea agriculturii, prin reconstituirea și constituirea dreptului de proprietate asupra pământului, desființarea monopolului de stat asupra cumpărării, industrializării și comercializării producției agricole și trecerea la economia de piață, caracterizată prin descentralizarea, privatizarea activității economice și liberalizarea prețurilor, se înscriu ca fundamentale. Însă costurile social-economic ale regresului producției agricole înregistrate în perioada de tranziție la economia de piață a depășit cu mult limitele obiective ale unei gestionări eficiente a actului de reformă din agricultură. Mult prea mari au fost scăderile producțiilor medii agricole (care și așa nu reflectau nici pe departe uriașele evoluții tehnico-științifice care avuseseră loc în lume pe perioada ultimei jumătăți din secolul trecut) și mult prea anevoioasă relansarea economiei și a noilor relații agrare.

Oricât de simplist ar părea, dar cauzele de fond ale involuției activității agricole sunt legate de metehnele sistemului economic socialist al agriculturii țării, care după Al Doilea Război Mondial nu a putut ține ritmul de dezvoltare a fermelor de tip privat- familial din statele vest-europene. În pofida așa-zisei revoluții agrare; decalajul producției medii la hectar dintre România și aceste țări a crescut, de la 1,3 ori, cât era la sfârșitul perioadei interbelice, la 2-3 ori, cât era după o jumătate de secol de agricultură socialistă. Țăranul român, dezmoștenit de avere și transformat timp de peste 40 de ani în „proprietar de muncă", și-a pierdut interesul față de aspirațiile sale economice și de meseria sa de agricultor, de unde și slaba determinare a unora dintre țărani pentru refacerea propriei exploatații familiale, circumstanță amplificată și de lipsa resurselor materiale și financiare necesare procesului de producție. Amânarea inexplicabilă a Legii arendării până în anul 1994 a întârziat intrarea în circuitul producției a terenurilor agricole, rămase nefolosite prin nearendare.

Dar indiferent de acest obstacol, după opinia generală, costurile social-economice ale tranziției au avut la bază, în bună măsură, și motive de natură subiectivă, cauzate de lipsa unei concepții proprii de gândire a noii puteri, cu privire la esența economică a reformei de restructurare și reorganizare a agriculturii în țara noastră. Între acestea, cele de la care provin astăzi majoritatea neajunsurilor sectorului agricole sunt: aplicarea nechibzuită și tardivă a Legii fondului funciar, care a condus la degradarea activelor de producție și a bazei materiale din agricultură; desființarea cooperativelor agricole de producție, aplicată nu ca o schimbare a fundamentului lor colectivist, depersonalizat, de proprietate agricolă, ci ca o lichidare fizică, fără a găsi formele de transformare a lor în exploatații privat- comerciale eficiente (familiale, individuale, asociații sau tipuri de asociere în aval sau în amonte de producția agricolă propriu-ziză), neținându-se seama de faptul că exploatația agricolă performantă nu se identifică cu „proprietatea" asupra pământului; desființarea societăților agricole comerciale cu capital majoritar de stat, în urma unor erori majore de natură economico-financiară și de piață cu care statul le-a tratat și lichidat ca „găuri negre" într-o economie de piață neconsolidată; ultrafărâmițarea exploatațiilor agricole prin înlocuirea marelui proprietar cu micul proprietar de teren agricol din anul 1948, lipsit de mijloace de muncă, de capital și cunoștințe tehnice, ceea ce nu s-a întâmplat în niciuna din fostele țări socialiste; transformarea SMA -urilor în societăți comerciale de tip „Agromec S.A." cu capital de stat, despărțind proprietatea funciară de proprietatea mijloacelor de producție și de exploatația agricolă; insuficienta

cunoaştere a realităţilor, cerinţelor şi relaţiilor agrare româneşti de către organismele de aderare a României la Uniunea Europeană.

3. Industrie şi comerţ

Judeţul Argeş, beneficiind de un volum mare de investiţii din fondul centralizat al statului, a înregistrat, până în anul 1979, un ritm mediu anual de dezvoltare economică de 17,7%, superior celui realizat pe ţară, iar Piteştiul a cunoscut o dezvoltare aparte din toate punctele de vedere. La producţia totală a ţării, Argeşul contribuia cu: 2% în 1960, 2,2% în 1965, 3,2% în 1970, 3,7% în 1975 şi 4,3% în 1980.

Unele produse se fabricau numai în Argeş, iar altele aveau o pondere însemnată, în anul 1980, în totalul producţiei ţării:

Denumirea produsului	Procente	Denumirea produsului	Procente
Autoturisme de oraş	100,0	Ciment	14,4
Autoturisme de teren	100,0	Cheresteade stejar	12,6
Motoare cu combustie internă	38,8	Cherestea de fag	11,1
Păcură	32,6	Fire de lână şi tip lână	10,0
Benzină	30,0	Ţesături de lână şi tip lână	9,7
Materiale plastice şi răşini sintetice	21,1	Ţesături de bumbac şi tip bumbac	9,6
Motoare electrice	7,9	Bere	6,6

Nivelul de dezvoltare economică a ţării se obţinuse cu mari eforturi interne, dar şi cu împrumuturi pe piaţa externă, iar uzura tehnică şi fizică a utilajelor şi echipamentelor cerea retehnologizarea întreprinderilor mari şi mici, fapt ce impunea investiţii permanente. Politica greşită a P.C.R. şi a statului român de a achita datoriile externe înainte de termen a condus la amânarea cheltuielilor cu retehnologizarea unităţilor economice sau chiar la renunţare. Urmările au fost imediate, directe şi neiertătoare. Una dintre acestea a fost scăderea calităţii produselor, ceea ce a dus la creşterea preţului de producţie şi scăderea preţului de vânzare. În treacăt fie spus, această politică falimentară a adus mari neajunsuri populaţiei ţării, nivelul de trai scăzând către limita insuportabilului.

În această situaţie se găsea România la finele anului 1989, când s-au produs evenimentele politice din decembrie. Ţara şi conducătorii ei s-au aflat în faţa necunoscutului, la fel ca tot lagărul comunist. Apusul a început să „ acorde" sfaturi: unele corecte, altele interesate, iar altele greşite (de unde să le ştie el, Apusul, pe toate când nu trecuse prin comunism?!...).

Economia de piaţă a sosit la graniţă, apoi a pătruns în interiorul ţării. Judeţele aşteptau în continuare ordine şi directive de la centru. Obişnuinţa era prea adâncă, necunoscutele, mari şi multiple, iar cei ce s-au aşezat pe scaunele de comandă, la nivel de ţară şi de judeţe, au fost: pricepuţi, nepricepuţi şi interesaţi (sub toate nuanţele). Urmarea? Ce vedem şi trăim astăzi.

În cele ce urmează vom arăta, pe scurt, ce s-a întâmplat cu întreprinderile economice din judeţul Argeş.

La începutul anului 1990, Centrala Industrială de Autoturisme Piteşti, care a coordonat producţia de autoturisme româneşti („Dacia”- Colibaşi, „ARO”- Câmpulung, „Oltcit”- Craiova, „Lăstun”- Timişoara) şi-a încetat activitatea.

Pe baza Legii nr.31/1990 de constituire şi organizare a societăţilor comerciale, platforma Colibaşi a fost divizată în şapte societăţi independente, deşi activitatea lor presupunea un tot unitar. După câţiva ani, această divizare a arătat că drumul era greşit, de aceea în anul 1995 societăţile independente s-au reunit. O nouă restructurare a platformei are loc în anul 1997 prin înfiinţarea unei societăţi de producţie şi strategie (Automobile „Dacia”) şi opt filiale cu următoarele denumiri: Motoare „Dacia”, Mecanică „Dacia”, Maşini Unelte „Dacia”, Reparaţii Utilaje „Dacia”, Matriţe „Dacia”, Transport „Dacia”, Servicii Comune „Dacia” şi Centrul de Comercializare „Dacia”, funcţionând în regim de holding.

Începând cu 15 septembrie 1997, acţiunile Societăţii Automobile „Dacia” S.A.(peste 350 000 de acţionari) au început să fie cotate la Bursa de Valori din Bucureşti. Pachetul majoritar era deţinut de Fondul Proprietăţii de Stat (F.P.S.), restul aparţinând persoanelor care cumpăraseră cupoane.

După doi ani, în anul 1999, a avut loc privatizarea societăţii prin cumpărarea pachetului majoritar de acţiuni (50,96%) de către Grupul „Renault”. Contractul de vânzare- cumpărare prevedea ca investiţia financiară totală, inclusiv valoarea pachetului majoritar, să se ridice la valoarea de 270 de milioane U.S.D. Grupul „Renault” şi-a respectat angajamentul, iar la finele anului 2000 a subscris suplimentar echivalentul a 7,6 milioane U.S.D., devenind acţionar majoritar, cu 80,14% din capitalul societăţii. La 31 decembrie 2001, capitalul social era de 7 038 966,824 de mii de lei, corespunzător unui număr egal de acţiuni cu o valoare nominală de 1 000 de lei acţiunea. La 31 decembrie 2003, structura acţionariatului se prezenta astfel:„Renault” deţinea 99,13% şi alţi acţionari 0,87%.

Grupul „Renault” S.A. este o societate integrată în Franţa, din care face parte şi firma „Dacia-Renault”. Componentele necesare pentru realizarea automobilului „Dacia” se produc în filialele de pe platforma Mioveni, precum şi în alte zeci de societăţi din ţară. Între unităţile economice care formează „industria pe orizontală” se află şi S.C. Subansamble Auto S.A. Piteşti, S.C. Supape şi Bolţuri Topoloveni şi S.C. Comefin Costeşti[9].

Privatizarea acestei importante unităţi economice a fost o reuşită, iar bunul mers al fabricii influenţează direct viaţa locuitorilor oraşului Mioveni, a satelor din jur şi a unei părţi din Piteşti.

În legătură directă cu fabrica de automobile s-au creat şi alte societăţi comerciale, după 1990: Centrul Naţional de Comercializare „Dacia” (C.N.C.D.), firma cehă C.K.D., care produce macarale mobile şi automacarale, PIROUX, care vinde şi închiriază platforme mobile.

Am arătat mai sus că odată cu înfiinţarea fabricii de autoturisme de la Colibaşi (Mioveni) s-a înfiinţat şi compartimentul Service, pe lângă aceasta, tot în anul 1968.

După anul 1990, Întreprinderea de Asistenţă Tehnică şi Service pentru Autoturisme (I.A.T.S.A.) Piteşti a devenit Societatea Comercială „Dacia” Service S.A. bazată pe principiile economiei de piaţă. În anul 1995 şi-a schimbat denumirea în S.C. I.A.T.S.A. S.A. Piteşti, iar de la 21 mai 1996 se numeşte S.C. Grupul I.A.T.S.A. S.A. Piteşti.

Privatizarea unităţii s-a făcut iniţial prin Biroul P.A.S., înfiinţat în cadrul unităţii, apoi acţiunile deţinute de către Autoritatea pentru Privatizarea şi Administrarea Participaţiilor Statului (A.P.A.P.S) au fost vândute prin licitaţie. La 1 decembrie 2003 a fost înscrisă la Oficiul Comerţului Argeş, având un capital social vărsat integral de 152500000 mii de lei, totalul acţiunilor fiind de 6100000, fiecare cu o valoare de 25 000 de lei. La această dată, structura acţionariatului se prezenta astfel:

[9] Ioan Scarlat, *op.cit.*, p. 64-75.

Nr. crt.	Denumirea acționarului	Nr. de acțiuni	Procent
1.	S.C. Total Distribution Grup România S.R.L.	1598710	26,20836
2.	Persoane juridice	668194	10,95840
3.	Un întreprinzător particular	3138731	51,45461
4	Persoane fizice(cupoane)	694365	11,38303
5	Total	6100000	100,000

Grupul I.A.T.S.A. face comerț cu ridicata şi cu amănuntul, repară şi întreține autovehicule, motociclete, precum şi bunuri casnice-cod 50, din clasificarea activităților economice naționale (C.A.E.N.).

Cealaltă fabrică de automobile din județ, „ARO" Câmpulung, după 1989 s-a confruntat cu probleme noi, necunoscute economiei dirijate, ducând la scăderea producției.

Pe baza Legii nr.31/1990 de constituire şi organizare a societăților comerciale, întreprinderea s-a transformat în Societatea Comercială „ARO" S.A. Câmpulung, continuând activitatea în condițiile dure ale economiei de piață. Adunarea Generală a Acționarilor a hotărât un program de restructurare şi reorganizare a platformei prin înființarea a patru societăți comerciale cu personalitate juridică, la care acționar majoritar era S.C. „ARO" S.A. şi anume:

Nr. crt.	Denumirea societății	Procente acțiuni deținute de S.C. „ARO"
1.	Centrul de Experimentare şi Studii pentru Automobile Româneşti (C.E.S.A.R.) S.A.	89,99
2.	Fabrica de Piese şi Subansamble Auto (F.P.S.A.)	91,00
3.	Fabrica de Scule şi Matrițe	91,00
4.	Centrul General de Comercializare	90,00

Structura aceasta s-a păstrat până la finele anului 2003. În anul 1997, societatea comercială a lansat modelul „ARO10" cu denumirea „ARO Spartana", în variantele de motorizare „Renault Twingo" şi „Dacia", apărând familia de autovehicule militare „ARO Dragon" . După doi ani a început fabricarea în serie a motorului DTX 28, fiind primul motor Diesel românesc pentru autovehicule până la 3,5 tone, dezvoltat în varianta „Euro 2", începând cu anul 2000 şi a fost omologat prototipul „ARO 244" cu motorizare „Toyota Turbo Diesel" model 2 L-T.

Compartimentul cercetare îşi continuă activitatea de proiectare şi în anul 2001 au fost omologate autovehiculele „ARO 24/32/33" cu motoare TDX 28.02 destinate exportului în țări cu temperatură caldă. De asemenea, s-au realizat şi omologat autovehicule pentru transportul şcolarilor „ARO 338 T.S." cu 16 locuri şi „ARO 429 T.S." cu 22 locuri, achiziționate de Ministerul Educației şi Învățământului, şi „ARO 35 S" cu motorizare „Euro 2", echipate la standarde internaționale din punct de vedere medical.

La Salonul de automobile din anul 2001, organizat la Bucureşti, au fost prezentate modelele „ARO 464 TYT" şi „ARO 266 TDX 28", echipate cu instalații de climatizare, o nouă planşă de bord şi cu posibilitatea de a fi dotate cu airbag (şofer şi pasager dreapta).

În anul 2002 s-au fabricat: „ARO 32 N" şi „35 N", autoutilitare cu platformă pentru lucrări la înălțime, destinate activităților de întreținere a rețelelor electrice de distribuție, iluminat stradal;

„ARO 35 TA” dotat cu platformă şi sistem de ridicare a autovehiculelor pe platformă, destinate transportului auto; „ARO 264” cu motorizare TDX 28.02, „Andora Turbo Euro 2”, „Toyota Diesel”, „Toyota” pe benzină ; „ARO 266” pentru transport persoane; „ARO 263” pentru transport marfă.

În anul 2003 s-a fabricat prototipul „ARO 330” pentru transportat produse chimice şi cisternă combustibil, iar la 29 octombrie 2003 a fost lansat oficial noul model „ARO 244- FORD 4 L”.

Efortul financiar făcut de întreprindere era mare, concurenţa pe piaţa externă şi mai mare, la care s-a adăugat concurenţa pe piaţa internă prin importarea autovehiculelor de teren fabricate de firme străine(„Hyundai”, „Mazda”, „Audi”, „Land Rover”, „Nissan” etc). Toate acestea au condus la scăderea drastică a producţiei. Dacă în anul 1989 s-au fabricat 17 371 de autovehicule, în anul 2003 s-au produs doar 540 de bucăţi. Pieţele tradiţionale externe (China, C.A.E.R., Comunitatea Europeană ş.a.) s-au pierdut, fondurile financiare s-au epuizat, cheltuielile erau mari, astfel că procesul de producţie nu se mai putea relua.

Soluţia ieşirii din această situaţie era privatizarea. La 26 septembrie 2003 s-a semnat contractul de vânzare-cumpărare prin care Autoritatea pentru Privatizarea şi Administrarea Participaţiilor Statului (A.P.A.P.S.) vinde pachetul majoritar de acţiuni deţinut de S.C. ARO S.A. Câmpulung (68,703%) firmei americane „Crosslander”, al cărei patron era John Perez.

Capitalul social al societăţii comerciale fusese evaluat, în anul 2001, la 264 006 de milioane de lei împărţiţi în 10 562 666 de acţiuni, fiecare cu o valoare nominală de 25 000 de lei.

La semnarea contractului, structura acţionariatului se prezenta în felul următor:

Nr.crt.	Denumirea acţionarului	Nr. de acţiuni	Procente
1.	S.I.F. Oltenia	2499474	23,66329
2.	A.P.A.P.S.	7256816	68,70250
3.	Persoane juridice	313517	2,96816
4.	Persoane fizice (cupoane)	492859	4,66605
5.	Total	10562666	100

La data privatizării, S.C. Aro S.A. deţinea un teren în suprafaţă totală de 766 190 mp, din care suprafaţă construită de 263 987 mp şi construcţii în suprafaţă desfăşurată de 321542 mp.

Prin Ordonanţa de urgenţă nr. 114 din 24 octombrie 2003, publicată în M.O. nr. 748, din 26 octombrie 2003, S.C. Aro S.A. beneficia de mai multe facilităţi de plată, cuprinse în contractul de vânzare- cumpărare: scutirea de plata obligaţiilor bugetare restante; scutirea de plata dobânzilor şi penalităţilor aferente obligaţiilor restante prevăzute la punctul anterior; înlesniri la plata obligaţiilor către bugetele locale; stingerea, prin conversie în acţiuni, a obligaţiilor societăţii către Societatea Comercială de Distribuţie şi Furnizare a Energiei Electrice (Distrigaz-Sud S.A.) datorate şi neachitate până la data semnării contractului de privatizare; scutirea de plata sumelor acordate cu titlu de împrumut societăţii de către A.P.A.P.S.

Toate aceste prevederi fiind îndeplinite, la 5 ianuarie 2004, a avut loc transferul dreptului de proprietate către firma „Crosslander”.

Scăderea dramatică a producţiei fabricii a avut consecinţă directă asupra numărului de salariaţi: dacă în decembrie 1989 avea 11 176 de salariaţi, la 31 decembrie 2003 mai avea numai 1 100 persoane.

Însă lucrurile n-au mers bine nici după vânzarea pachetului majoritar de acţiuni. La finele anului 2005, datoriile societăţii către stat, furnizori, salariaţi, bănci erau tot mai mari, iar societatea a intrat în proces de reorganizare juridică, adică în pragul falimentului.[10]

Şi astfel, uzina care asigura locuri de muncă pentru cea mai mare parte a câmpulungenilor, dar şi pentru satele din jurul oraşului, şi-a închis porţile, creând pentru populaţia zonei din N-E judeţului probleme de supravieţuire, mai ales că s-au închis şi alte unităţi economice.

De ce privatizarea acestei uzine, „mândria muşcelenilor", a fost un eşec şi cui aparţine vina, se vor analiza de către cei îndreptăţiţi.

Activele S.C. ARO S.A. au fost scoase la licitaţie, pe baza hotărârii Tribunalului Timiş: unele au fost cumpărate, la 12 februarie 2007, de către compania „Amrom Automotive" 2006, pe 3,66 milioane de lei, altele în mai 2007 de către Nicolae Raţiu, fiul liderului ţărănist Ion Raţiu, prin Compania „Landmark Management", cu 16,5 milioane de euro, încercând reabilitarea platformei „ARO". Câmpulungenii încă mai speră ca fabrica de automobile de teren să reînvie.

O altă unitate economică înfiinţată în Câmpulung, înainte de 1989, a fost Combinatul pentru Fibre Sintetice, a cărui materie primă era asigurată de către Combinatul Petrochimic Piteşti. Pe baza Legii15/1990 şi H.G.1213/1990, întreprinderea a fost transformată în societate comercială pe acţiuni cu capital majoritar de stat, luând denumirea de S.C. „Grulen" S.A.

La înfiinţare, tehnologia folosită era considerată de vârf, însă protagoniştii în domeniu deja lucrau la înlocuirea sistemului cu un altul mai performant. După 1990, societatea şi-a diminuat continuu producţia, însă au crescut pierderile şi datoriile. Cauzele? Tehnologia depăşită, produsele erau concurate de cele din import, mai ieftine, iar preţul materiei prime se aliniase la piaţa liberă.

Pe baza Legii nr. 58/1991, în perioada 1994-1995, Fondul Proprietăţii de Stat (F.P.S.) i-a acordat sprijin financiar important pentru achiziţionarea materiei prime, energiei, păcurii, pieselor de schimb etc. Dar rezultatul n-a fost cel aşteptat.

Guvernul României, în anul 1995, a hotărât să sprijine societatea pentru a se redresa şi relansa producţia, pe baza unui program de restructurare. Programul prevedea „reorientarea fabricaţiei de granule spre producerea de granule de uz alimentar şi diminuarea corespunzătoare a producţiei de fibre, alături de modernizarea centralei termice prin introducerea unui cazan nou, cu funcţionare pe gaz metan". Pentru aceasta s-au importat echipamentele necesare din Germania, de la firmele „Reiter Automatik" şi „Heta". Încercarea a fost zadarnică, declinul a continuat. Întreaga economie a României se afla în degringoladă, iar cei aflaţi la conducerea acesteia s-au confruntat cu principiile dure ale concurenţei pe care nu le cunoşteau, uneori nu le înţelegeau, alteori erau „mânaţi de gânduri ascunse". Ce a urmat?

În anul 1997, guvernul „a decis lichidarea Societăţii Comerciale „Grulen" S.A. Câmpulung Muşcel[…] pentru care F.P.S. urma să declanşeze procedurile de lichidare voluntară (administrativă)". După doi ani, la 24 martie 1999, societatea comercială a depus la Tribunalul Argeş „cererea de declanşare a procedurii de reorganizare juridică la iniţiativa debitorului". Însă creditorii au respins procedura, considerând-o nerealistă. De aceea instanţa de judecată, la 6 octombrie 1999, a „dispus trecerea societăţii comerciale „Grulen" S.A. „în procedură de faliment".

Şi astfel, Câmpulungul şi zona apropiată au rămas fără a doua întreprindere unde lucrau mulţi angajaţi, în apropierea fostei fabrici rămânând numai cartierele de locuinţe, pline de oameni lipsiţi de locuri de muncă.[11]

Aşa cum s-a arătat în paginile anterioare, cărbunele a fost exploatat în ultima sută de ani în mai multe puncte din sud-estul şi sud-vestul Câmpulungului. Activitatea minieră s-a desfăşurat cu mâna de lucru din mediul rural, unde se aflau exploatările de lignit.

După anul 1990, Exploatarea Minieră Câmpulung, în urma reorganizărilor în domeniu, a făcut parte din Societatea Naţională a Cărbunelui Ploieşti, însă activitatea minieră, la nivelul ţării, a început să scadă, devenind nerentabilă. Deşi Exploatarea Minieră Câmpulung a întreprins unele măsuri de reducere a personalului şi de creştere a productivităţii, tendinţa generală negativă nu a fost schimbată, cu toate că cifrele din graficul următor ar arăta altceva:

---

[10] Ion Scarlat, *op.cit.*, p.76-83.

[11] Constantin Ciotei, Gheorghe Pârnuţă, Ion Popescu-Argeşel, *op.cit.*, p. 424 – 429.

Anul	Producția de cărbune realizată - tone	Număr mediu personal realizat	Productivitatea t/persoane/an
1995	936041	3025	308,415
1996	740448	2864	258,536
1997	714130	2604	274,243
1998	684270	2064	331,526
1999	805120	1958	411,195
2000	900000	1970	456,852
2001	894000	1964	455,193
2002	900000	1756	512,528

La nivelul țării, producția de cărbune brută a scăzut de la 66,5 milioane de tone în 1989 la 21,6 milioane de tone în 1998.[12]

Scăderea dramatică a producției s-a datorat micşorării cererii de energie termoelectrică din partea economiei naționale, nevoită să se supună regulilor pieței libere.

Şi astfel exploatările subterane din zona Câmpulungului şi cariera din Aninoasa şi-au încheiat activitatea.[13]

După închiderea uzinei „ARO", a Combinatului de Fibre Sintetice, a minelor de cărbune, a fabricii de mobilă şi a celei de brânzeturi, ce-a mai rămas din industria Muşcelului? S-ar putea spune că zona Muşcelului a devenit una defavorizată?

A mai rămas la nord de Câmpulung, pe teritoriul comunei Valea Mare- Pravăț Combinatul de Lianți care, potrivit Legii 31/1990, s-a transformat în societate comercială cu denumirea S.C. „CIMUS" S.A. care, după 1991, a intrat într-un proces de retehnologizare şi modernizare. Economia de piață a impus privatizarea societății, înființându-se, în anul 1993, un „birou al privatizării" prin care s-au licitat unele active:

- în anul 1993, a fost privatizată instalația de filer, creându-se S.C. „FIMOPRAT" S.R.L., cu capital integral privat;
- în anul 1994, atelierul blocurilor de zidărie a devenit societate privată;
- apoi liniile de producere a varului, înființându-se S.C. „CEDRU & MELON".

În anul 1995, fabrica a fost privatizată prin metoda M.E.B.O., iar în 1999, pachetul majoritar de acțiuni, deținut de F.P.S., a fost achiziționat de firma elvețiană „Holderbank", companie înființată în 1912, care activează în peste 70 de țări. În anul 2001, proprietarul i-a schimbat numele în „Holcim"(prescurtarea de la „Holderbank" şi „Ciment"), aflându-se printre liderii mondiali.

Din Grupul „HOLCIM" (România) mai fac parte fostele fabrici de ciment din Turda, județul Cluj şi Aleşd, județul Bihor, precum şi Stația de Betoane din Piteşti, începând din 1999, care se desprinsese în anul 1991 de Trustul de Construcții Argeş.

În anul 2005, „HOLCIM" (România) S.A. Câmpulung avea trei linii de fabricație clinker, cu o capacitate de 200 de tone/zi, fiecare şi patru linii de măcinare ciment, materia primă fiind asigurată de cariere proprii.

[12] Ion Scarlat, *op.cit.* , p. 28; Constantin Ciotei, Gheorghe Pârnuță, Ion Popescu-Argeşel, *op.cit.*, p. 416-417.
[13] Ion Scarlat , *op.cit.* , p.23-33.; Constantin Ciotei, Gheorghe Pârnuță, Ion Popescu-Argeşel *op.cit.* , p.414-416.

După anul 1989, activitatea Trustului de Foraj- Extracţie Piteşti a fost reorganizată pe baza principiilor economiei de piaţă.

Guvernul României a emis Ordonanţa de Urgenţă nr. 49 din 15 septembrie 1997 pe baza căreia a luat fiinţă Societatea Naţională a Petrolului „PETROM" S.A. Bucureşti, care are în subordine sucursala de explorare, exploatare, prelucrare, transport şi distribuţie a produselor petroliere, servicii şi cercetare.

Unitatea de extracţie a petrolului şi gazelor naturale din Piteşti a intrat în componenţa Societăţii Naţionale „PETROM" S.A., sub denumirea de Sucursala „PETROM" Piteşti, având în subordine: Schela Petrolieră Piteşti, Schela Petrolieră Ciureşti (judeţul Olt), Schela Petrolieră Drăgăşani (judeţul Vâlcea). Activitatea sucursalei constă în: explorarea terenurilor petrolifere, exploatarea zăcămintelor de ţiţei şi gaze naturale, prelucrarea acestora, precum şi lucrări de punere în funcţiune, întreţinere şi reparaţii ale sondelor.

Lucrările de forare au fost executate de S.C. Foraj Sonde – Bascov, prin licitaţie publică, aceasta devenind, din 1999, Societate pe acţiuni cu capital integral privat. Această unitate de foraj, înfiinţată în 1952, a făcut parte din Trustul de Foraj – Extracţie, Piteşti, şi în decursul anilor a executat lucrări în ţară şi străinătate (Irak, Libia, Algeria, Kuweit, Iordania, India, Grecia etc.). Prin săparea unei sonde la adâncimea de 6 002 m, lângă Curtea de Argeş, deţinea întâietatea în România în privinţa adâncimii.

După extragerea din zăcăminte, ţiţeiul este tratat în zece staţii de tratare, apoi preluat de Societatea „COMPET" S.A. Ploieşti şi transportat, cu precădere, prin conducte, la rafinăriile Sucursalei de Prelucrare „ARPECHIM" Piteşti.

Gazele de sondă, înainte de a fi transportate, sunt pregătite în staţiile de uscare cu site moleculare la Făureşti şi Mădulari (judeţul Vâlcea), iar comprimarea, în vederea transportării prin conducte, se face la 15 staţii aflate la cele trei schele petroliere (Piteşti, Ciureşti, Drăgăşani).

Producţia cea mai mare de ţiţei se realizează de Schela Piteşti, apoi Drăgăşani şi Ciumeşti, iar cea de gaze, la Schela Drăgăşani şi apoi la schelele Piteşti şi Ciureşti.

În domeniul prelucrării ţiţeiului s-a creat în Piteşti cea mai complexă platformă petrochimică din ţară, aşa cum s-a arătat mai sus.

Din septembrie 1997, aceasta a fost subordonată Societăţii Naţionale a Petrolului „PETROM" S.A. Bucureşti. Unitatea economică din Piteşti, numită „ARPECHIM", avea două domenii principale de activitate:

- prelucrarea ţiţeiului pentru obţinerea de carburanţi, lubrifianţi şi materii prime destinate chimizării;
- petrochimia care valorifică produsele obţinute în propria rafinărie, dar şi din alte surse, pentru obţinerea de produse petrochimice: poliolefine, cauciuc terpolimeric, acrilonitril, negru-de-fum, oxid de etilenă, glicoli, produse organice de bază, aromate, fracţii C4, cianură de sodiu ş.a.

Materia primă, ţiţeiul, în proporţie de 55%, se importa şi 45% era asigurată de producţia internă, prin Sucursala de Exploatare „PETROM".

„ARPECHIM" Piteşti a fost principalul furnizor de produse petrochimice pentru piaţa internă, unele produse fiind şi exportate.

După 1990, capacităţile de producţie nu au mai fost acoperite în totalitate, din cauza lipsei de materie primă (ţiţei), dar şi din cauza dezechilibrului creat între cerere şi ofertă în ansamblul economiei naţionale. Efectul direct şi imediat s-a simţit chiar în judeţul nostru prin închiderea şi lichidarea a două unităţi economice: Combinatul de Fibre Sintetice din Câmpulung şi Bioproteine din Curtea de Argeş, care foloseau produse finite de la „ARPECHIM".

În anul 2005, în urma procesului de privatizare, pachetul majoritar de acţiuni din Societatea Naţională a Petrolului a fost cumpărat de firma austriacă „O.M.V.", structura acţionariatului prezentându-se astfel:

O.M.V. – 51% BERD - 2%
Statul român - 40% Persoane fizice (prin cupoane) – 7%[14].

[14] Ioan Scarlat, *op.cit.*, p. 34- 54.

Şi astfel, luminile de la Combinatul Petrochimic din Piteşti, care anunţau automobiliştilor ce se deplasau din Bucureşti către vestul ţării, mai ales noaptea, că se apropie Piteştiul, s-au stins. Astăzi mai pâlpâie o mică luminiţă, după care se va aşterne întunericul total. Rafinăria de la Piteşti, cumpărată între timp de „OLTCHIM" Râmnicu Vâlcea pentru a-şi asigura materia primă, se află în pragul privatizării. Memoria acestui mare combinat va fi păstrată de cartierul de locuinţe Prundu, anume construit pentru miile de salariaţi care lucrau aici şi de bulevardul Petrochimiştilor care străbate cartierul amintit, făcând legătura cu autostrada (A1). În momentul de faţă, existenţa Combinatului „OLTCHIM" Râmnicu Vâlcea este condiţionată de existenţa „ARPECHIM" Piteşti.

O altă mare unitate piteşteană, despre care vorbim la timpul trecut, este Combinatul de Articole Tehnice din Cauciuc. Până în anul 1990 avea în structura de producţie opt secţii şi trei ateliere independente, la care se lucra, la fel ca la „ARPECHIM", în trei schimburi. Până în anul 1996, afacerile unităţii mergeau bine, fiind în continuă creştere.

Pe baza Legii nr.15/1990 şi a H.G. nr. 1 175/1990, întreprinderea a fost transformată în societate comercială cu denumirea de S.C. „ROLAST" S.A. Odată cu trecerea la economia de piaţă, exportul a fost îndreptat către noi pieţe, majoritatea din Europa (Italia, Germania, Franţa, Anglia, Polonia, Cehia). Dar, începând din 1997, au început să apară greutăţi în privinţa aprovizionării cu materii prime şi desfacerea produselor, astfel că producţia a scăzut de la 19 283 de tone/an, în 1996, la 15 010 de tone/an, în 1997. Trendul descendent a continuat „ţinând pasul" cu evoluţia negativă a întregii economii naţionale. Pasul următor a fost privatizarea, care s-a petrecut în decembrie 1997, prin vânzarea pachetului majoritar de acţiuni, 51%, deţinut de F.P.S., către doi investitori: Fondul Româno- American de Investiţii şi Fondul Român de Investiţii. Capitalul social subscris a fost vărsat integral de către acţionari, fiind constituit în numerar, ridicându-se la suma de 71 186 150 000 de lei, divizat în 71 186 150 de acţiuni, cu o valoare nominală de 1 000 de lei, fiecare.

La data înfiinţării combinatul deţinea o suprafaţă de teren de 170 516 mp, iar în anul 2005 deţinea 200 338 mp.[15]

S.C. „ROLAST" S.A. în realitate nu mai există, dar în scripte încă funcţionează, proprietarii obţinând beneficii în urma închirierii spaţiilor şi terenului de care dispun.

Combinatul pentru Prelucrarea Lemnului, Piteşti (C.P.L.), în anul 1990, pe baza legii 15, s-a transformat în societate comercială cu denumirea de „ALPROM" S.A. După cinci ani societatea a fost privatizată prin metoda M.E.B.O., fiind cumpărată de Asociaţia P.A.S. a salariaţilor, devenind societate cu capital integral privat. Aceasta dispunea de o suprafaţă de 560 000 mp, din care: 69% suprafaţă construită, 16% suprafaţă aferentă căilor de transport, 3% aferentă diferitelor reţele şi 12% teren liber.

Începând cu anul 1991, a început procesul de retehnologizare şi modernizare prin import de utilaje din Italia, Anglia, Germania etc.

Până în 1989, combinatele de prelucrare a lemnului, printre care se afla şi cel din Piteşti, situau România pe locul al patrulea în lume în ceea ce priveşte exportul de mobilă; în anul 1996 am coborât pe locul al şaselea, iar în anul 2005, pe locul opt- nouă.

În anul 2005, S.C. „ALPROM" S.A. era acţionară la mai multe societăţi comerciale, la care deţinea diferite procente de capital:

1. S.C. Forest Product S.R.L. Piteşti, cu 60,9%; produce placaj;
2. Compania de Exploatare a lemnului Alpex S.A. Piteşti, cu 66,37%; exploatează masă lemnoasă;
3. S.C. Mobalp Furniture S.A. Piteşti, cu 50,9% ; fabrică scaune;
4. S.C. Mobtap Alprom S.A. Piteşti, cu 75%; produce tapiţerie pentru mobilă;
5. S.C. Alp Merket Complex S.R.L. Piteşti, cu 75%; face comerţ cu produse alimentare;
6. S.C. Alp Prot Product Complex S.R.L. Piteşti, cu 75%; produce drojdie furajeră;
7. S.C. Rotan S.A. Piteşti, cu 95,79% ; produce oxigen;
8. S.C. Alp Invest Construct S.R.L. Piteşti, cu 75%; se ocupă de construcţii industriale;

[15] Ioan Scarlat, *op.cit.* , p. 55- 63.

9. S.C. Internațional Alpfin S.A. Pitești, cu 24%; se ocupă cu aprovizionarea cu lacuri și lubrifianți;
10. S.C. Maxime Internațional S.A. – Franța, cu 20% ; comercializează mobilier;
11. Societatea de asigurare – reasigurare ASIRAG Pitești, cu 10%; cu sediul central în Pitești și filiale în județ.

După cum se observă, aproape toate societățile își au sediul în Pitești, pe platforma fostului C.P.L., fiind desprinse din acesta.

Este de precizat faptul că 80% din producția „ALPROM" S.A., în anul 2005, era destinată exportului în: Germania, Olanda, Franța, Belgia, Suedia, Elveția, Belarus, Federația Rusă, iar în ultima perioadă și în S.U.A., Anglia, Norvegia, Cehia, Slovacia.[16]

Miile de salariați care lucrau în C.P.L. Pitești, înainte de 1989, s-au împuținat continuu, din cauza pierderii piețelor externe, mai cu seamă a celei din fosta U.R.S.S și C.A.E.R. În zona de nord a municipiului Pitești a existat fabrica „Argeșeana", înființată în anul 1969, care, în decembrie 2001, a fost privatizată, pachetul majoritar de acțiuni fiind cumpărat de asociația salariaților. În anul 2007, aceasta și-a vândut 69,39% din acțiuni Companiei „Magnum Proiectare Imobiliară", parte componentă a grupului austriac „Real 4 You" care construiește în România magazine minimax.

În anul 2007, „Argeșeana" era cel mai important producător de țesături de lână din țară, inclusiv stofe tip tapițerie auto. Această unitate economică asigura țesăturile pentru confecțiile exportate în U.RS.S., dar și pentru uniformele școlare din țară.

Noul proprietar, menționat mai sus, a renunțat la producția de țesături, înlocuind-o cu proiecte destinate pieții imobiliare.Pe locul fostei fabrici „Argeșeana" a apărut supermarketul „Real".

Tot în zona de nord a Piteștiului a existat Fabrica de Bere, numită după 1989, „Pitber", care a fuzionat prin absorbție cu Fabrica de Bere „Ursus" S.A., Cluj, iar la 21 ianuarie 1998 a fost radiată.

La timpul trecut vorbim și despre Fabrica de Negru-de-Fum și Țesătoria Gară, Întreprinderea Forestieră de Exploatare și Transport (I.F.E.T.), Pitești devenită „Elar", după 1990.

Celelalte unități economice din Pitești, transformate în societăți comerciale, dar la capacități reduse, „NOVATEXT" (fostă „Textila" Găvana), „ARGESIM"(fostă Întreprinderea de Încălțăminte „Căprioara"), „ROTAN" (fostă Fabrica de Tananți), Vinacool Argeș, „Vel Pitar" (fosta Fabrică de Pâine), „Metabet" C.F. (fostă I.P.M.P.B.).

În Pitești au apărut și două întreprinderi noi, cu capital străin: „Lisa Dräxlmaier", sucursală a unei companii multinaționale, specializate în producția de cablaje, sisteme electronice, sisteme de dotare interioară și sisteme funcționale integrate pentru autovehicule; cealaltă, numită „Leoni", firmă germană, specializată în producerea de fibre optice și cabluri folosite în automatică și alte domenii de vârf.

Întreprinderile economice din municipiul Curtea de Argeș, după 1989, au cunoscut transformări impuse de economia de piață.

Întreprinderea de Porțelan, devenită „ARPO" S.A., deși avea piață de desfacere, încetul cu încetul și-a redus producția, nemaifăcând față concurenței. Pentru a ține pasul cu cerințele economiei de piață, s-au făcut eforturi financiare însemnate pentru a fi dotată cu instalații tehnologice moderne.

În anul 1999 a devenit societate comercială cu capital integral privat, fiind cumpărată de Asociația P.A.S. a salariaților fabricii. Eforturile financiare pentru modernizarea fabricii au dat rezultate pe timp scurt. Apoi mersul a fost descendent, în final ajungându-se la insolvență și închiderea fabricii în anul 2009.

Aceeași soartă a avut-o și „ROMPROTEINE" S.A. care nu mai beneficiat de materie primă de la fostul Combinat Petrochimic Pitești, fiind radiată pe 8 noiembrie 1992.

În domeniul prelucrării lemnului s-au creat prin transformarea sau desprinderea de unitățile existente până în 1990: S.C. „FORESTA" S.A., S.C. „PAMOF" S.A.

---

[16] Ioan Scarlat, *op.cit.* , p.141 – 142.

S.C. „FORESTA” Argeş S.A. a fost înmatriculată în anul 1998, cu capital privat autohton, format din 546 528 de acţiuni, a câte 2,5 lei fiecare, ultima actualizare fiind la 1 iulie 2005.

Cealaltă unitate, S.C. „PAMOF” S.A., a fost înmatriculată în anul 1991, având un capital social vărsat de 418 825 de lei, format din 167 530 de acţiuni, a câte 2,5 lei fiecare. Evoluţia firmei a fost negativă, astfel că la 7 decembrie 2010 a fost radiată, după ce intrase în faliment.

Firma „ELECTRO-ARGEŞ” S.A. a fot înmatriculată în anul 1991 şi se aflã în activitate, dar la capacitate scăzută faţă de perioada anterioară anului 1989. A fost preluată, parţial, de firma „Steinel” şi produce piese electronice pentru generatoare de aer cald, pistoale de lipit şi testoare de curent.

Şi Fabrica de Confecţii se aflã în funcţiune, fiind înmatriculată la Oficiul Comerţului în anul 1991, sub denumirea de S.C. „CONFARG” S.A., de asemenea la capacitate scăzută, faţă de anul 1989.

„AVICOLA” Băiculeşti, după 1990, s-a transformat în S.C. „AVICOLA”, iar în anul 2000, capătă denumirea S.C. „AVICOLA DEVELOPEMENT” S.R.L. sub care funcţionează şi azi. În schimb, Întreprinderea de Prelucrare Industrială a Legumelor şi Fructelor (I.P.I.L.F.) din Băiculeşti, transformată în societate comercială după 1990, nu a rezistat, fiind lichidată după anul 2005.

După 1990, au apărut în Curtea de Argeş două societăţi comerciale germane: S.C. „FUCHS” S.R.L., care produce condimente şi S.C. „Dr.Oetker” S.R.L., care produce esenţe aromate.

În oraşul Ştefăneşti, în afară de Grupul I.A.T.S.A. S.A., funcţionează în continuare Întreprinderea de Motoare Electrice, care în anul 1990 s-a transformat în societate pe acţiuni, cu denumirea de I.M.E.P. S.A. În anul 1996, pachetul majoritar de acţiuni a fost cumpărat de firma S.C. „ELECTRONIC”, schimbându-i-se numele în S.C. „ANA I.M.E.P.” S.A. Aceasta produce motoare electrice pentru maşinile de spălat şi uscat rufe, pentru hote de bucătărie, pentru compresoare frigorifice şi pentru echipament auto, precum şi pompe de apă pentru uz gospodăresc, matriţe şi diverse scule, dispozitive şi verificatoare, folosite în industria electrotehnică.

În urma investiţiilor făcute, s-a ajuns ca 97% din producţie să fie destinată exportului, în Comunitatea Europeană, Federaţia Rusă, S.U.A. etc. Privatizarea acestei unităţi economice a fost o reuşită.[17]

Unităţile economice din oraşul Costeşti care continuă activitatea şi astăzi sunt: S.C. COMEFIN S.A., fostă Întreprinderea de Scule, Dispozitive şi Verificatoare Auto (I.S.D.V.A.), care produce amortizoare, pompe de frână, cuzineţi, filtre, tobe de eşapament şi S.C. „AVICOLA”, care funcţionează în cadrul S.C. „MACRO”. Acestora li se mai adaugă S.C. „LACTAG” S.A. (fostă I.C.I.L., Piteşti), mutată aici în 2005, fiind modernizată şi retehnologizată cu utilaje şi echipamente de producţie moderne.

Întreprinderile agricole de stat (I.A.S.), staţiunile de maşini agricole (S.M.A.) precum şi cooperativele agricole de producţie din tot judeţul, odată cu restituirea pământurilor către proprietarii de drept, s-au desfiinţat.

În sudul judeţului, la Bârla, funcţionează S.C. „HADITON”, firmă libaneză, din anul 2002, care a preluat activitatea „AVICOLEI” Bârla, aflată în faliment, care creşte găini în vederea producerii şi comercializării ouălor. Societatea comercială mai are două puncte de lucru în comunele Lunca Corbului şi Davideşti.[18]

Potrivit H.G. nr.1 224 din 23 noiembrie 1990, Întreprinderea de Supape şi Bolţuri Topoloveni a devenit societate comercială cu denumirea S.C. Componente Auto S.A. Ea produce şi comercializează bielete de direcţie şi părţi componente ale acestora, bare antiruliu, rotule de suspensie, supape pentru motoare de autovehicule.

Unitatea economică reprezentativă pentru Topoloveni a fost I.P.I.L.F (Întreprinderea pentru Prelucrarea şi Industrializarea Legumelor şi Fructelor), cunoscută sub denumirea de Fabrica de Conserve, care după 1990 a devenit societate comercială sub denumirea de S.C. „VALAHIA” S.A. Cauze obiective dar mai ales subiective au făcut ca fabrica să meargă din rău în mai rău, astfel că în anul 2000 se afla în lichidare judiciară. Scoasă la licitaţie, fabrica a fost cumpărată în anul 2001 de

---

[17] Ioan Scarlat, *op.cit.*, p. 88 – 92.
[18] Marius Păduraru, Aurelian Chistol, *Comuna Bârla, Judeţul Argeş. Studiu monografic*, Bucureşti, 2010, p. 808.

către Babiana Stanciulov, înfiinţând S.C. „SONIMPEX SERV” S.R.L., cu sediul în Bucureşti. „Punctul de lucru Topoloveni” s-a specializat în producerea magiunului de prune, dulceaţă, zacuscă, sută la sută naturale. Trebuie precizat că magiunul de prune de Topoloveni se exportă în U.E.

Tot în Topoloveni funcţionează o secţie a S.C. „VALAHIA” din Popeşti – Leordeni care prelucrează fructe şi legume.

De asemenea, secţia de oţet din Topoloveni a S.C. „VINALCOOL ARGEŞ” S.A. Piteşti se află în activitate, precum şi Cooperativa ,,Muncitoarea” care lucrează tot cu contracte individuale la domiciliu, ca şi în trecut.

După anul 1990, comerţul a devenit liber şi s-au înfiinţat nenumărate societăţi comerciale (S.R.L.), care comercializează produse alimentare, de îmbrăcăminte şi încălţăminte, cosmetice, farmaceutice, rechizite şcolare, produse industriale etc. Astăzi, spre deosebire de perioada comunistă, doritorii pot cumpăra orice, doar că, în ultimii ani, criza economică a dus la accentuarea sărăciei majorităţii populaţiei.

Mai trebuie precizat faptul că majoritatea produselor aflate pe piaţa românească sunt de import, consecinţă directă a decăderii agriculturii şi industriei naţionale. În toate oraşele şi comunele, reţeaua comercială este extinsă, vânzându-se şi în mediul rural produse alimentare de import. În oraşele unde industria încă produce, iar populaţia dispune de ceva resurse financiare, au apărut supermarketuri, cum este cazul Piteştiului, unde s-au înfiinţat: „Metro” (2003), „Auchan”(2007), „Kaufland” – zona Exerciţiu – Craiovei (2006), zona Nord (2009), „Euromall” (2007), „Penny – Market” (2009), „Real” (2008), „Obi” (2009) „Bricostore”, „Mr. Bricolage” ş.a. De aici se aprovizionează şi magazinele mai mici din judeţ.

Fabricarea automobilului „Dacia” şi a pieselor de schimb a făcut să apară mai multe magazine de profil: în Piteşti, o stradă întreagă, Dumbravei, iar oraşul Mioveni aproape în totalitate se ocupă cu comerţul susţinut de această fabrică. Pe platforma Mioveni s-a creat o zonă internă de furnizori: „Euro Aps”, „Johnson Control România”, „Valco”, „Leoni” şi A.S.I.

În strânsă legătură cu uzina de automobile activează: „Haulote”, „Piroux”, „Renault International România-Logistic Network”, Uzina Mecanică „Dacia”, iar în oraşul Titu, judeţul Dâmboviţa, „Renault Tehnologie România”.

Lista ilustrațiilor

Fig. 35 - Ceramică – cultura Gumelnița, descoperită în tell-ul de la Teiu (foto, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 36 - Topoare de cupru, descoperite la Călineşti (foto, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig.37- Limes Transalutanus (hartă preluată ttp://maps.google.ro/maps/13.05.2013);

Fig. 38 – Valea Dâmboviței la Cetățeni (foto Dragoş Măndescu);

Fig. 39 - Podoabe dacice de la Cetățeni (foto, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 40 - Latura de sud a castrului roman „Jidova" de la Câmpulung (foto, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 41 - Hypocaustum de la castrul „Jidova"(foto, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 42 - Harta Transilvaniei de Johanes Sambucus, 1566 (colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 43 - Piatra de mormânt a lui Laurencius de Longocampo (1300), desen după Emil Lăzărescu;

Fig. 44 – Turnul Bărăției (foto, 2012, colecția Muzeului Câmpulung);

Fig. 45 - Harta Județului Argeş, în 1950 (colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 46 - Harta Județului Muşcel, în 1950 (colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 47 - Solul lui Basarab I, prezentând regelui Carol Robert de Anjou scrisoarea pentru înheierea păcii (foto, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig.48- Aspecte ale bătăliei de la Posada, după Cronica pictată de la Viena (ro.wikipedia.org,13.05.2013);

Fig.49- Aspecte ale bătăliei de la Posada, după Cronica pictată de la Viena (ro.wikipedia.org,13.05.2013);

Fig. 50 - Planul reşedinței de la Curtea de Argeş a voievodului Basarab I (schiță apărută în lucrarea lui Nicolae Constantinescu, Curtea de Argeş 1200-1400. Asupra începuturilor Țării Româneşti, Bucureşti, 1984);

Fig. 51 - Biserica Domnească de la Argeş (foto de Alexandru Antoniu, 1901);

Fig. 52 - Sigiliul Câmpulungului, circa 1300 (Maria Dogaru, Sigiliile. Mărturii ale trecutului istoric, p. 163);

Fig. 53 - Casa domnească şi turnul-clopotniță de la Curtea domnească de la Câmpulung (foto, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 54 - Piatra de mormânt a voievodului Nicolae Alexandru din biserica mănăstirii de la Câmpulung (foto, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 55- Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung către judele Braşovului, 1521 (originalul se află la Arhivele Naționale – Serviciul Județean Braşov);

Fig. 56 - Pânza oraşului Câmpulung (facsimil aflat în colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig.57 - Crucea jurământului din oraşul Câmpulung, 1674 (originalul încastrat în casa N. Ionescu - Berechet);

Fig. 58 – Replică, executată în 1787, aflată în piața oraşului (foto, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 59- Biserica Domnească „Sfântul Gheorghe" din Piteşti, construită în 1656 (foto, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 60 - Mănăstirea Glavacioc (foto Nicolae Tatu, circa 1900);

Fig. 61 - Piatra de mormânt a lui Vlad Călugărul, din 1704, aflată în mănăstirea Glavacioc (foto, 2012, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 62 – Biserica mănăstirii Glavacioc (foto, 2012, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 63 - Mănăstirea Tutana (foto I.Niculescu, 1893);

Fig. 64 - Biserica mănăstirii Tutana (foto, Daniel Răcăşanu, 2013);

Fig. 65 - Biserica rupestră de la Cetățeni (foto Alexandru Antoniu, 1901);

Fig. 66 - Cetatea Poienari (foto, Daniel Răcăşanu, 2013);

Fig. 67 - Cetatea Oratia (foto, I. Niculescu, în 1893);

Fig. 68 - Piatra de mormânt a lui Radu de la Afumați, din biserica mănăstirii Curtea de Argeş (foto, 2012, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 69 - Mareş Băjescu şi jupâneasa sa Maria, după tabloul votiv din biserica de la curtea din Băjeşti (foto, 2012, colecția Muzeului Județean Argeş);

Fig. 70 - Biserica de la Băjeşti, construită de Mareş Băjescu, în 1666, şi turnul de observare (foto, 2012, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 71 - Stroe Leurdeanu şi jupâniţa sa Vişa, (foto după fresca dispărutei biserici de la Leordeni, colecţia Bibliotecii Academiei Române);

Fig.72 - Biserica de la Goleşti construită de Stroe Leurdeanu, în 1646 (foto, 2012, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 73 - Harta administrativă a judeţului Argeş(www.insse.ro /14.05.2013);

Fig. 74 - Harta administrativă a României(www.insse.ro /14.05.2013);

Fig. 75- Tudor Vladimirescu(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 76 - Foişorul în care s-a aflat Tudor Vladimirescu între 18 şi 21 mai 1821 (foto, colecţia Muzeului Goleşti);

Fig. 77 - Foişorul în care s-a aflat Tudor Vladimirescu între 18 şi 21 mai 1821 (foto, colecţia Muzeului Goleşti);

Fig. 78 - Fraţii Golescu: Ştefan, Nicolae (în picioare), Radu şi Alexandru(foto, colecţia Muzeului Goleşti);

Fig.79 - Dumitru Brătianu (foto, colecţia Centrului Cultural „I.C.Brătianu");

Fig. 80 - Revoluţionari de la 1848 (pictură realizată de piteşteanul Costin Petrescu; colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 81 - Alexandru Ioan Cuza, carte poştală după fotografia pictorului-fotograf Carol Popp de Szathmari;

Fig. 82 - Ion C. Brătianu, preşedinte al Consilului de Miniştri (1876-1881, 1881-1888), preşedinte al P.N.L. (1875-1891) (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 83 - Maiorul Dimitrie Giurescu (1835-1877) (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 84 - Locotenentul Pavel Bordeanu (1835-1877)(foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 85 - Domnitorul Carol la Plevna (carte poştală, Muzeul Naţional de Istorie a României, Familia regală. O istorie în imagini", Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2009);

Fig. 86 - Capela de la Florica (foto, 2013, colecţia Centrului Cultural „I. C. Brătianu");

Fig. 87 - Mormântul lui Ion C. Brătianu şi al fiului său Ion (Ionel) I.C. Brătianu (foto, 2013, colecţia Centrului Cultural „I. C. Brătianu");

Fig. 88 - Constantin Dobrescu-Argeş (1856-1903), învăţător şi publicist, deputat de Argeş (1888-1899), fondatorul Partidei Ţărăneşti, 1892 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 89 - Ziar fondat de Constantin Dobrescu-Argeş;

Fig. 90 - Ofiţeri în Garnizoana Piteşti (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 91 - Ostaşi răniţi la Spitalul Militar din Piteşti (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 92 – Generalul Constantin Christescu (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 93 - Poarta Eroilor din Piteşti – monument ridicat în memoria eroilor căzuţi în timpul Primului Război Mondial, inaugurat la 28 septembrie 1926 (foto, 2012, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 94 - Inaugurarea „Monumentului Eroilor" în Piaţa Regală din Câmpulung, 1929(sculptură de Dimitrie Măţăoanu, în Chipuri de odinioară din Muşcel de Adrian Săvoiu, Gheorghe Chiţa, Ioan Crăciun, Ars docendi – Universitatea din Bucureşti, 2010);

Fig. 95 - Mausoleul de la Mateiaş (foto, 1985, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 96 - Încoronarea regelui Ferdinand şi a reginei Maria la Alba Iulia în 1922 (Muzeul Naţional de Istorie a României, „Familia regală. O istorie în imagini", Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2009);

Fig. 97 - Ofiţeri din Regimentul 4 Argeş, în 1915 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 98 - Ofiţerii Regimentului 30 Muşcel (carte poştală, circulată, 1905, în Chipuri de odinioară din Muşcel de Adrian Săvoiu, Gheorghe Chiţa, Ioan Crăciun, Ars docendi – Universitatea din Bucureşti, 2010);

Fig. 99 - Regimentul 30 Infanterie (Câmpulung, foto, 1936, în Chipuri de odinioară din Muşcel de Adrian Săvoiu, Gheorghe Chiţa, Ioan Crăciun, Ars docendi – Universitatea din Bucureşti, 2010);

Fig. 100 - Defilare pe bulevardul din Câmpulung (foto din perioada interbelică, în Chipuri de odinioară din Muşcel de Adrian Săvoiu, Gheorghe Chiţa, Ioan Crăciun, Ars docendi – Universitatea din Bucureşti, 2010);

Fig. 101 - Ofiţeri ai Regimentului 6 Artilerie (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 102 - Ion I.C. Brătianu (Ionel), 1864-1927, preşedinte al Partidului Naţional Liberal: 1909-1927, preşedinte al Consiliului de Miniştri: 1908-1909, 1909, 1910, 1914, 1916, 1916-1918, 1918-1919, 1922-1926, 1927;

Fig.103- Ion Mihalache, fondator şi preşedinte al Partidului Ţărănesc (1918 - 1926), vicepreşedinte al P.N.Ţ. (1926-1946) (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 104 - Armand Călinescu (1893-1939), foto colecţia Muzeului Judeţean Argeş;

Fig. 105 - Regele Mihai I, generalul Ion Antonescu şi alţi ofiţeri, în timpul războiului (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 106 – Ostaşi români pe frontul de est... (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 107- Liceul Teoretic de Băieţi I. C. Brătianu din Piteşti, după bombardamentele aviaţiei americane de la 6 mai 1944 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 108- Podul de cale ferată dintre Goleşti şi Piteşti distrus de inundaţiile din vara anului 1941 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig.109- Mareşalul Constantin Prezan şi mareşalul Ion Antonescu, 1943 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 110- Casa lui Antonescu, strada Smeurei, nr. 2, astăzi demolată (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 111 - Generalul Corneliu Calotescu (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 112 - Generalul Iosif Teodorescu (foto, colecţia Muzeului Judeţean).

Fig. 113 -Catapeteasma din Biserica Domnească(www.welcometoromania.ro/25.05.2013);

Fig.114- Mormântul lui Vlaicu-Vodă (www.welcometoromania.ro25.05.2013);

Fig. 115 - Ruinele Bisericii Sân Nicoară (www.welcometoromania.ro/25.05.2013);

Fig.116 - Detaliu (www.welcometoromania.ro/25.05.2013);

Fig. 117- Ctitorii mănăstirii Curtea de Argeş(www.welcometoromania.ro/25.05.2013);

Fig. 118 - Interior (www.welcometoromania.ro/25.05.2013);

Fig. 119 - Biserica rupestră de la Cetăţeni (foto, 1967, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 120 - Biserica rupestră Corbii de Piatră (foto, 1985, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);

Fig. 121 - Biserica mănăstirii Cotmeana (foto preot Daniel Gligore);

Fig. 122- Mănăstirea Curtea de Argeş (www.turism-arges.ro/manastiri-arges/25.05.2013);

Fig. 123 - Palatul Episcopal şi Biserica Paraclis(www.welcometoromania.ro/25.05.2013);

Fig. 124 - Racla Sfintei Filofteia(www.welcometoromania.ro/25.05.2013);

Fig.125- Biserica rupestră de la Nămăeşti (foto, 2008, colecţia Muzeului Câmpulung);

Fig. 126- Mănăstirea Valea (foto înainte de restaurare, 2011, preot Daniel Gligore);

Fig. 127 - Mănăstirea Văleni (foto, 2012, preot Daniel Gligore);

Fig. 128- Mănăstirea Vieroşi (www.skytrip.ro/ 26.05.2013);

Fig. 129- Spitalul Judeţean, Piteşti(foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 130 – Bloc Operator(foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 131 - Spitalul Militar, Piteşti (foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 132 - Spitalul de Pediatrie, Piteşti (foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 133 - Aspect din interior (foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 134 - Spitalul Municipal Câmpulung (foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 135 - Vila Grant, Secţia I (foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 136- Casa Drăghiceanu, Secţia II (foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 137 - Spitalul Municipal Curtea de Argeş (foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 138 - Unul dintre pavilioanele spitalului (foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 139- Bloc operator (foto, 2012, colecţia instituţiei);

Fig. 140 - Spitalul orăşenesc „Sf. Spiridon – Mioveni (foto, 2009, colecţia instituţiei);

Fig. 141- Spitalul de Geriatrie şi Boli Cronice „Constantin Bălăceanu Stolnici”, Ştefăneşti (foto, 2013, colecția Centrului Cultural „Bratianu, Ştefăneşti);
Fig. 142 - Spitalul „Dr. Ion Crăciun – Călineşti (foto, 2012, colecția instituției);
Fig. 143-Unul dintre pavilioanele Spitalului „Dr. Teja Papahagi” – Domneşti (foto, 2012, colecția instituției);
Fig. 144 - Unul dintre pavilioanele Spitalului de Psihiatrie „Sf. Maria”- Vedea (foto, 2012, colecția instituției);
Fig. 145- Spitalul Pneumoftiziologie „Sf. Andrei“ - Valea Iaşului (foto, 2012, colecția instituției);
Fig. 146 - Spitalul Pneumoftiziologie Cronici – Leordeni (foto, 2012, colecția instituției);
Fig. 147 - Cămin Persoane Vârstnice Rucăr (foto, 2013, colecția Primăriei Rucăr);
Fig. 148 - Ioan Niculescu (Tatiana N. Bobancu, Monografia satului şi stațiunii balneo-climatice Brădet-Argeş, Tiparul „Cartea Românească”, Bucureşti, 1934, p.17);
Fig. 149 - Farmacia şi restaurantul Băilor(Tatiana N. Bobancu, Monografia satului şi stațiunii balneo-climatice Brădet-Argeş, Tiparul „Cartea Românească”, Bucureşti, 1934, p.43);
Fig. 150- Hotelul Băilor (Tatiana N. Bobancu, Monografia satului şi stațiunii balneo-climatice Brădet-Argeş, Tiparul „Cartea Românească, Bucureşti, 1934, p.52);
Fig. 151, Izvor de apă minerală (site „Descoperă zona Brădetu, Argeş, http://amfostacolo.ro/25.05.2013);
Fig. 152 - Noul local al Băilor Brădet (site „Descoperă zona Brădetu, Argeş, http://amfostacolo.ro/25.05.2013);
Fig. 153 - Spitalul de Boli Cronice Mozăceni(foto, 2008, colecția instituției);
Fig.154 - Centrul de Permanență şi Asistență Medicală Mozăceni (foto, 2012, colecția instituției);
Fig. 155 - Unitatea de Asistență Medico-Socială din Şuici (foto, 2012, colecția instituției);
Fig. 156 - Azilul de Bătrâni (astăzi demolat; foto, 1970, colecția Muzeului Județean Argeş);
Fig. 157 - Centrul de Îngrijire şi Asistență (foto, 2013, colecția Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu”Argeş);
Fig.158- La arat, circa 1930 (fotografie după Romulus Vulcănescu, colecția Muzeului Goleşti);
Fig.159- Pregătirea terenului pentru însămânțare, circa 1930 (fotografie după Romulus Vulcănescu; colecția Muzeului Goleşti);
Fig. 160 - Vas de provizii (colecția Muzeului Județean Argeş);
Fig. 161 - Vas de provizii (colecția Muzeului Județean Argeş);
Fig. 162 - Moară părăsită, Boteni- Muşcel (carte poştală, începutul secolului al XX-lea, colecția Muzeului Goleşti);
Fig. 163 - Culesul viei… odinioară (foto, sfârşitul secolului al XIX-lea, colecția Muzeului Goleşti);
Fig. 164 - Buduroi (stup primitiv – colecția Muzeului Goleşti);
Fig.165 - Buduroi (stup primitiv – colecția Muzeului Goleşti);
Fig. 166- Război de țesut (colecția Muzeului Goleşti);
Fig.167 - Fierărie țigănească (gravură după desen de A. Lancelot; foto, colecția Muzeului Goleşti);
Fig.168 - Țigani lingurari (fotografie de la începutul secolului al XX-lea, http://oracoolblog.files.wordpress.com/2012/01/053-tigani.jpg)
Fig. 169 - Meşter fierar din Călineşti, Muşcel (reconstituire, Muzeul Goleşti);
Fig. 170 - Unelte de fierar (reconstituire, Muzeul Goleşti);
Fig. 171 - Trasul şiței (foto, colecția Muzeului Goleşti);
Fig. 172 - Baterea şiței (foto, colecția Muzeului Goleşti);
Fig. 173 - Atelier de dogărie în Coşeşti. Strânsul doagelor şi măsuratul cu compasul din lemn (foto, colecția Muzeului Goleşti);

Fig.174 - Atelier de dogărie în Coşeşti. Strânsul doagelor şi măsuratul cu compasul din lemn (foto, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 175 - Zborul de „Sfântul Ilie”, de la Câmpulung (carte poştală ilustrată editată de Societatea Turişilor din România la începutul sec. al XX-lea);
Fig.176 - Instalaţii pe ape pentru prelucrarea ţesăturilor din lână(Rucăr, Muşcel; foto colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 177 - Torcătoare din Rucăr (foto J. Fischer, carte poştală, Sibiu, 1941);
Fig. 178 - Cioplitul lemnului, perioada interbelică (foto, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 179 - Fierăstraie la Rucăr, la începutul secolului al XX-lea (foto, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 180 - Atelier de cojocărie, anul 1930 (foto, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 181 - Enoiu Ion, meşter ceramist din Bălileşti-Argeş (foto, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 182 - Ceramică de Poeniţa, comuna Bălileşti – Argeş (foto, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 183 - Fierar (foto, 2012, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 184 - Atelier de fierărie (foto, 2012, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 185 - Stână de oi (foto, 2012, www.cjarges.ro);
Fig 186- Prepararea caşcavalului (foto, 2012, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig.187 - Strânsul fânului (foto, Ion Munteanu, 1939,din albumul „Chipuri de odinioară din Muşcel”, A. Săvoiu, Gh. Chiţa şi I. Crăciun, Editura Ars Docendi, Universitatea Bucureşti, 2010);
Fig. 188- Transportul fânului la Rucăr (foto Ion Munteanu, 1939, din albumul „Chipuri de odinioară din Muşcel”, A. Săvoiu, Gh. Chiţa şi I. Crăciun, Editura Ars Docendi, Universitatea Bucureşti, 2010);
Fig. 189 - Fabricarea rachiului - Muşcel (gravură după desen de A. Lancelot);
Fig. 190 - Cobzar (foto, sec. al XX-lea, http://art-historia.blogspot.ro);
Fig. 191 - Han din satul Stăneşti, comuna Corbi (carte poştală, Editura N. Manolescu, 1908);
Fig. 192 - Negustor de covrigi(foto de S. Comârzan, 1932);
Fig. 193 - Cuptor de pâine (foto, 1941, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig.194- Ţigani căldărari (foto de la finele secolului al XIX-lea, http://oracoolblog.files.wordpress.com/2012/01/053-tigani.jpg);
Fig. 195 - Fabrica de Aramă şi Cazane, fondată în 1868 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);
Fig. 196 - Fabrica de Aramă şi Cazane, fondată în 1868 (foto, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);
Fig. 197 - Fabrica de Butoaie Piteşti, construită în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (foto Alexandru Oprea, 2006, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);
Fig. 198 - Fabrica de Butoaie Piteşti, construită în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (foto Alexandru Oprea, 2006, colecţia Muzeului Judeţean Argeş);
Fig. 199 - Fabrica de caşcaval din Domneşti (carte poştală, perioada interbelică);
Fig. 200 - Stână de oi (colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 201 - Rotar (foto, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 202 - Fabrica de hârtie din Câmpulung Muşcel, 1925, (foto, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 203 - Gratii pentru uscat legume şi fructe(foto, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 204 - Cuptor pentru uscat prune (foto, colecţia Muzeului Goleşti);
Fig. 205 -Tăietori de lemne (foto, http://art-historia.blogspot.ro/html/30.05.2013);
Fig. 206 - Ţesătoria Română, Piteşti (ilustrată din Colecţia Muzeului Judeţean Argeş);
Fig. 207 - Uzina Electrică, Piteşti (foto Alex Şerban, 2012);
Fig. 208 - Tetradrahmă dacică tip Filip II , sec. III a.Chr., descoperită la Piteşti (tezaurul Muzeului Judeţean Argeş, avers şi revers);
Fig. 209 - Tetradrahmă tip Macedonia Prima, din anii 158-148 a.Chr., descoperită la Bogaţi (tezaurul Muzeului Judeţean Argeş, avers şi revers);

BIBLIOGRAFIE

I. INSTRUMENTE DE LUCRU:

DRĂGHICEANU, Virgil, *Catalogul colecțiunilor Comisiunii Monumentelor Istorice*, Bucureşti, 1912;

MAVRODIN, Teodor, *Îndrumător în Arhivele Statului, județul Argeş, nr.17*, Bucureşti, 1984;

STOICESCU, Nicolae, *Bibliografia localităților şi monumentelor feudale din România, I, Țara Românească (Muntenia, Oltenia, Dobrogea),* Craiova, Mitropolia Olteniei, 1970.

II. IZVOARE INEDITE:

ARHIVE

D.A.N.I.C. Bucureşti, fonduri:
Achiziții Noi;
Brukenthal;
Catagrafii;
Condica Mitropoliei Țării Româneşti;
Condica Târgşor, nr. 718;
Documentele Mănăstirii Dintr-un Lemn;
Episcopia Argeş;
Episcopia Râmnic;
Mănăstirea Banu;
Mănăstirea Bradu;
Mănăstirea Căldăruşani;
Mănăstirea Cotroceni;
Mănăstirea Dealu;
Mănăstirea Hurezi;
Mănăstirea Mihai-Vodă;
Mănăstirea Mislea;
Mănăstirea Radu Vodă;
Mănăstirea Râncăciov;
Mănăstirea Tismana;
Mănăstirea Trivalea;
Mănăstirea Sărindari;
Mănăstirea Stavropoleos;
Mănăstirea Zlătari;
Microfilme;
Mitropolia Țării Româneşti;
Peceți;
Vistieria Țării Româneşti.

A.N.S.J. Argeş, fondurile:
Camera de Comerț şi Industrie Piteşti;
Episcopia Argeş;
Mănăstirea Râncăciov;
Prefectura Județului Argeş;

Prefectura județului Muşcel;
Pretura Plasei Rociu (Găleşeşti);
Primăria Oraşului Piteşti;
Primăria (Magistratul) Oraşului Piteşti;
Primăria Oraşului Câmpulung;
Sfatul Popular al Regiunii Argeş;
U.J.C.A.P.

Arhiva Sfântului Sinod.

Biblioteca Academiei Române:
Documente, XCV/8;
DCXXIII/59 (1645, aug. 8);
LXXX/136 (1608-1611);
DXCIV/ 7 (1624, febr.12);
DXCIV/12 (1636,aug.8);
CXLII/71;
CXCVI / 103;
XLV / 2–a;
LXXX/5, 1647;
CCCCLXXXIII / 11;
CXLIV / 184;
CXL / 110;
XXXIII / 218;
CXCVII/64, 65, 72,73,74;
CI/50, 1632;
LXXI/178;
XXIX/180;
CCCXCVI / 1;
CLXIII/235;
CLXIX/82;
XXIII/134, 209, 212;
XXIV/58;
XLVII/158, 172;
XLVIII/138;
CCLVIII/268;
CCLXXII/72;
CCXCVIII/16;
CCCXLVI/195;
CCCLXI/31;
DCXX/152;

B.N.R., fond: Direcția Secretariat.

MANUSCRISE ŞI TEXTE DACTILOGRAFIATE:

BUTCULESCU, I., D., *Itinerarul pentru a merge la cetatea lui Negru Vodă,* manuscris în 3 caiete aflat la Biblioteca Muzeului de Istorie a municipiului Bucureşti, provenit din depozitul Muzeului Național de Antichități, mss. I, nr. 45.962.

GORGOI, I. M., *Micromonografia etnografică, comuna Stolnici, județul Argeş (manuscris),* Biblioteca Muzeului Goleşti, 1990.

MESTECĂNEANU, Adrian, *Studiul complex (sistematic, biologic, ecologic, etologic şi de răspândire) privind fauna de păsări (Aves) din bazinul Râul Doamnei – Argeş.* Teză de doctorat, Bucureşti, 2011.

OPREA, Radu, *Micromonografie etnografică a comunei Boteni, judeţul Argeş (manuscris),* Biblioteca Muzeului Goleşti, 1990.

IDEM, *Micromonografia etnografică a comunei Dobreşti, judeţul Argeş (manuscris)*, Biblioteca Muzeului Goleşti, 1990.

Situaţia demografică a copiilor şi tinerilor în perioada 1995-2004, întocmită de Adina ARMENCEA, Direcţia Judeţeană de Statistică Argeş, Piteşti, 2005.

TASCOVICI, Radu, *Monumente bisericeşti de istorie şi artă din zona Muscel*, lucrare de doctorat, Sibiu, 2004.

TOBOIU Nicolae, *Contribuţii la istoria medicală a judeţului Argeş în decursul timpului*, lucrare de diplomă la Institutul de Medicină şi Farmacie, Bucureşti, 1980.

Statutele Societăţii Economice Argeşul din Piteşti, Piteşti, 1879 (Colecţia Muzeului Judeţean Argeş, Istorie modernă şi contemporană, nr. inv. 672-673).

II. IZVOARE EDITE:

534 documente istorice slavo-române din Ţara Românească şi Moldova, editate de Grigore TOCILESCU, Bucureşti, 1931.

Acte judiciare în Ţara Românească, 1775-1781, ediţie întocmită de Gheorghe CRONŢ, Alexandru CONSTANTINESCU, Anicuţa POPESCU, Theodora RĂDULESCU, Constantin TEGĂNEANU, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1973.

Ancheta industrială din 1901-1902, vol.ele I-II, realizată de Ministerul Agriculturii, Comerţului, Industriei şi Domeniilor, Serviciul Statisticii Generale, Institutul de Arte Grafice Carl GÖBL, Bucureşti, 1904.

ARMENCEA, Adina, *Situaţia demografică a copiilor şi tinerilor în perioada 1995-2004*, Direcţia Judeţeană de Statistică Argeş, Piteşti, 2005.

Biblia sau Sfânta Scriptură, Tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, E.I.B.M.B.O.R., 2001, Coloseni 3, 11.

CAESARENSIS, Eusebius, *Historia ecclesiastica*, în „J.P. Migne, Patrologiae cursus completus. Patres graeci", t. XX, lib. III, cap. I, Paris, 1857.

Catalogul documentelor Ţării Româneşti din Arhivele Statului, vol. V (1640-1644), Bucureşti, 1985.

Călători străini despre Ţările Române, vol. I, coord. M. HOLBAN, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968.

Călători străini despre țările române, vol. V, coord. M. HOLBAN, M. M. ALEXANDRESCU-DERSCA BULGARU, P. CERNOVODEANU, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1973.

Călători străini despre Țările Române, vol. VI, vol. îngrijit de M. M. ALEXANDRESCU-DERSCA BULGARU şi Mustafa Ali MEHMED, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977.

Călători străini despre Țările Române, vol. VII, coord. M. HOLBAN, M. M. ALEXANDRESCU - DERSCA BULGARU, P. CERNOVODEANU, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980.

Călători străini despre Țările Române, vol. VIII, coord. M. HOLBAN, M. M. ALEXANDRESCU DERSCA BULGARU, P. CERNOVODEANU, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983.

Călători străini despre Țările Române, vol. IX, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1997.

Călători străini despre Țările Române, vol. X, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 2000.

Colectivizarea agriculturii în România. Vol.I (1949-1953), coord: Dan CĂTĂNUŞ, Octavian ROSKE, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2004.

Comunicat de presă al Direcţiei Judeţene de Statistică Argeş, din 3 februarie 2012, privind rezultatele provizorii ale Recensământului Populaţiei şi al Locuinţelor, 2011.

Condica de venituri şi cheltuieli a vistieriei de la leatul 7202-7212 <1694 - 1704>, în „Revista Istorică a Arhivelor României", Bucureşti, 1873.

CONSTANTINESCU, N. A., *Dicționar onomastic romînesc,* Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1963.

Documente bucureştene privitoare la proprietăţile mănăstirii Colţea, publicate de I. IONAŞCU, Bucureşti, 1941.

Documente nouă privitoare la relaţiile Țării Româneşti cu Sibiul, în sec. XV-XVI, editate de S. DRAGOMIR, Bucureşti, 1927.

Documente privind Istoria României (DIR), B. Țara Românească, veacul XIII-XV (1247-1500), vol. I, redactor responsabil Mihail ROLLER, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1953.

DIR, B. Veacul XVI, Țara Românească, volumele:
I *(1501-1525),* redactor responsabil Mihail ROLLER , Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1951.
II *(1526-1550),* redactor responsabil Mihail ROLLER, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1951.
III *(1551-1570),* redactor responsabil Mihail ROLLER , Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1952.
IV *(1571-1580),* redactor responsabil Mihail ROLLER, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1952.
V *(1581-1590),* redactor responsabil Mihail ROLLER, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1952.
VI *(1591-1600),* redactor responsabil Mihail ROLLER, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1953.

DIR, B. Veacul XVII, Țara Românească, volumele:
I *(1601-1610),* redactor responsabil Mihail ROLLER , Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1951.

II *(1611-1615),* redactor responsabil Mihail ROLLER , Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1951.
III *(1616-1620),* redactor responsabil Mihail ROLLER , Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1951.
IV *(1621-1625),* redactor responsabil Mihail ROLLER , Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1954.

Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol. I, Țara Românească, Bucureşti, 1961.

Documente şi inscripţii privind istoria oraşului Câmpulung-Muşcel, vol. I *(1215-1699)*, editori Gh. PÂRNUȚĂ, Şt. TRÂMBACIU, Bucureşti, 1999.

Din Istoria Bisericei românilor, Mitropolia Ungrovlahiei-Condica Sfântă, publicată dupre original de arhiereul Ghenadie Craioveanu, vol. I, Tipo-Litografia Cărților Bisericeşti, Bucureşti, 1886.

Documenta Romaniae Historica (D.R.H.), seria B, Țara Românească, vol. I *(1247-1500)*, întocmit de Damaschin MIOC, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1966.

Documenta Romaniae Historica. D. Relațiile între țările române, vol. I *(1222-1456)*, editor Damaschin MIOC, Editura Academiei, Bucureşti, 1977.

Documenta Romaniae Historica (D.R.H.), seria B, *Țara Românească,* vol. III *(1526-1535),* coord: Damaschin MIOC, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1975.

Documenta Romaniae Historica (D.R.H.), *seria B, Țara Românească,* vol. V *(1551-1565),* vol. întocmit de Damaschin MIOC şi Marieta ADAM CHIPER, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1983.

Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, II, editor M. COSTĂCHESCU, Iaşi, 1932.

Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, vol. I, 1, 1199-1345, editat de Nicolae DENSUŞIANU, Bucureşti, 1887.

Documente privitoare la istoria României. Răscoala din 1821, vol. I, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1959.

Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki. *Documente greceşti privitoare la istoria românilor publicate după originale, copiile Academiei Române şi tipărituri, de Nicolae Iorga*, vol. XIV, Partea I, 1320-1716, Librăriile Socec & Co., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig: Otto Harrassowitz – Viena: Gerold & Co., Bucureşti, 1915, nr. IV.

Documente privitoare la relațiile Țării Româneşti cu Braşovul şi cu Țara Ungurească în secolele XV-XVI, editor Ioan BOGDAN, Bucureşti, 1905.

Documente slavo-române din mănăstirile Muntelui Athos, editor Gr. NANDRIŞ, Bucureşti, 1936.

Documente slavo-române din Sibiu, 1470-1653, editate de P. P. PANAITESCU, Bucureşti, 1938.

Documente şi registre privitoare la relațiile Țării Româneşti cu Braşovul şi Ungaria, editate de Ioan BOGDAN, Atelierul Grafic V. Socecu, Bucureşti, 1902.

Documentele Țării Româneşti, editor P. P. PANAITESCU, Fundația Regele Carol I, Bucureşti, 1938.

Documentele lui Ştefan cel Mare, I, editor Ioan BOGDAN, Bucureşti, 1913.

DUȚU Alesandru, DOBRE Florica, LOGHIN Leonida, *Armata Română în Al Doilea Război Mondial (1941-1945). Dicționar Enciclopedic*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1999.

DRĂGUȚ, Vasile, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976.

Enciclopedia istoriei politice a României (1859-2002), coord. Stelian NEAGOE, Editura Institutului de Ştiințe Politice şi Relații Internaționale, Bucureşti, 2003.

Enciclopedia României (redactori: Dimitrie GUSTI, Constantin ORGHIDAN, Mircea VULCĂNESCU, Virgiliu LEONTE), vol. I-IV, Imprimeria Națională, Bucureşti, 1938-1941.

Fontes Historiae Daco-Romanae / Izvoare privind istoria Românie, vol. I, editat de Vladimir ILIESCU, Virgil C. POPESCU, Gheorghe ŞTEFAN, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1964.

Fontes Historiae Daco-Romanae / Izvoarele istoriei României, vol. II, *De la anul 300 până la anul 1000*, editat de Haralambie MIHĂESCU, Gheorghe ŞTEFAN, Radu HÂNCU, Vladimir ILIESCU, Virgil C. POPESCU, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1970.

Fontes Historiae Daco-Romanae / Izvoarele istoriei României, vol. III, *Scriitori bizantini (sec. XI-XIV)*, editat de Alexandru ELIAN, Nicolae-Şerban TANAŞOCA, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1975.

Fontes Historiae Daco-Romaniae / Izvoarele istoriei României, vol. IV, *Scriitori şi acte bizantine (sec. IV-XIV)*, publicate de Haralambie MIHĂESCU, Radu LĂZĂRESCU, Nicolae-Şerban TANAŞOCA, Tudor TEOTEOI, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1982.

HASDEU, Bogdan Petriceicu, *Etymologicum Magnum Romaniae,* vol. II, editor Grigore BRÂNCUŞ, Editura Minerva, Bucureşti, 1974.

Inscripțiile medievale ale României, Județul istoric Argeş (Sec. XIV-1848), editate de Constantin BĂLAN, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1994.

IORGA, Nicolae *Studii şi documente cu privire la istoria românilor,* vol. I, X, XI, XII, XIV, XX, XXV, 1901-1913.

Istoria Țării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717, cronică anonimă editată de C. GRECESCU, Editura ştiințifică, Bucureşti, 1959.

I.P. COMĂNEANU, *Espunerea situațiunii generale a județului Argeş, presentată Consiliului General la deschiderea sesiunii ordinare a anului 1900*, Tipografia Gheorghe Poppescu, Piteşti, 1900.

KRAUS, Georg, *Cronica Transilvaniei 1608-1665,* Editura Academiei, Bucureşti, 1965.

Letopisețul Cantacuzinesc. Istoria Țării Româneşti, 1290-1690, editori C. GRECESCU şi D. SIMONESCU, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1960.
Localitățile județului Argeş 71, Piteşti, 1971.

MANOLESCU, M., *Raport asupra stărei generale financiare, economice şi administrative a judeţului Argeş şi comunelor din circumscripţia sa pe 1898*, Tipografia şi Legătoria de cărţi H. Rădulescu, Piteşti, 1899.

Marele Dicţionar Geografic al României, editat de George LAHOVARY, vol. V, Bucureşti, 1898.

Mioveni-Argeş. Corpusul de documente şi inscripţii ale oraşului, editor Mihail M. ROBEA, Casa Editorială Muntenia, Bucureşti, 2009.

NICOLESCU Nicolae, *Şefii de stat şi de guvern ai României (1859-2003). Mică enciclopedie*, Editura Meronia, Bucureşti, 2003.

PAUL DE ALEP, *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Ţările Române, 1653-1658*, traducerea Emilia CIORANU, Bucureşti, 1900.

„Păstorul Ortodox”, revista oficială a Sfintei Episcopii a Argeşului, Muscelului şi Teleormanului, serie nouă, 1995.

Pânza „Ocolnica” cu vechile privilegii ale oraşului Câmpulung Muscel, 1215-1747, editori Ştefan TRÂMBACIU, Gheorghe PÂRNUŢĂ, Piteşti, 1995.

Piteşti-Mărturii documentare, vol. I, *1388-1944*, editor Teodor MAVRODIN, Direcţia Generală a Arhivelor Statului, Bucureşti, 1988.

Proiectarea populaţiei României în profil teritorial până în anul 2025, Institutul Naţional de Statistică Bucureşti, 2004.

Proiectarea populaţiei active din România la orizontul anului 2050, Institutul Naţional de Statistică, Bucureşti, 2011.

Războiul pentru independenţa naţională, 1877-1878. Documente militare, editor Dan BERINDEI, Editura Militara, Bucureşti, 1971.

Recensământul general al populaţiei şi locuinţelor din România (18-27 martie 2002), I-IV, Bucureşti, Institutul Naţional de Statistică, 2003.

Recensământul Populaţiei şi al Locuinţelor, 18 martie 2002. Rezultate generale şi pe localităţi, editat de Direcţia Judeţeană de Statistică Argeş, Piteşti, 2004.

Regulamentul organic, Bucureşti, 1847.

Românii de la sud de Dunăre. Documente, coord. Stelian BREZEANU şi Gheorghe ZBUCHEA, Arhivele Naţionale ale României, Bucureşti, 1997.

Secera şi ciocanul, Piteşti, 1951-1989.

Viaţa şi traiul Sfinţiei Sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Ţarigradului, scrisă de Gavril Protul, editori Iosif NANIESCU şi Constantin ERBICEANU, Bucureşti, 1888.

LUCRĂRI GENERALE:

ALDEA, Gh., *Sculptura țărănească în piatră*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1969.

ANDREICA,Gheorghe, *Reeducările comuniste*, I-II, Editura EX PONTO, Constanța, 2007-2008.

BARBU, Vasile, *Adamclisi,* Editura Meridiane, Bucureşti*,*1965.

BĂLCESCU, Nicolae, *Opere*, vol. IV, *Corespondență. Scrisori, memorii, adrese, documente, note şi materiale*, editor Gh. ZANE, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1964.

BĂNESCU, Nicolae, *Les duchés byzantines de Paristrion (Paradunavon) et de Bulgarie*, ed. I, Bucureşti, 1946.

BOISSONADE, P.*, Le travail au Moyen Ag*e, Paris, 1925.

BOGDAN, Ioan, *Vlad Țepeş şi narațiunile germane şi ruseşti asupra lui*, Bucureşti, 1896.

CANTEMIR, Dimitrie, *Descrierea Moldovei,* editor Constantin MĂCIUCĂ, Editura Tineretului, Bucureşti, 1967.

CARRA, Jean Louis, *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*, Neuchâtel, 1781.

CHIHAIA, Pavel., *Din cetățile de Scaun ale Țării Româneşti*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1974.

IDEM, *Tradiții răsăritene şi influențe occidentale în Țara Românească*, Editura Sfintei Episcopii a Bucureştilor, Bucureşti, 1993.

Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste în România, *Raport final*, editori Vladimir TISMĂNEANU, Dorin DOBRINCU, Cristian VASILE, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007

CONSTANTINESCU, Radu, SFÂRLEA, Mircea, *Monumente religioase, biserici şi mănăstiri celebre din România,* Editura Editis, Bucureşti, 1994.

COSTĂCHEL, Valeria, PANAITESCU, Petre P., CAZACU, Aurel, *Viața feudală în Țara Românească şi Moldova (sec. XIV-XVII*), Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1957.

CRISTU, I., TOMESCU, J., UDREA, S., *Cooperația meşteşugărească în România,* UCECOM, Bucureşti, 1966.

CRISTOCEA, Spiridon, MAVRODIN, Teodor, NOVAC, Vasile, *Comuna Leordeni, județul Argeş. File de cronică*, Editura Ordessos, Piteşti, 2007.

CRIŞAN, I. H., *Ceramica daco-getică*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1968.

DAICOVICIU, Constantin, DAICOVICIU, Hadrian, *Columna lui Traian,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1966.

DE BAUER, F. G., *Memoires historiques et geographiques sur la Valachie*, Frankfurt-Leipzig, 1778.

DEL CHIARO FIORENTINO, Anton-Maria, *Revoluțiile Valahiei*, trad. S. Chris-Cristian, Iaşi, 1929.

DELETANT, Dennis, *România sub regimul comunist*, Fundația „Academia Civică", Bucureşti, 1997.

DICULESCU, Vladimir, *Bresle, negustori şi meseriaşi în Țara Românească (1830-1848)*, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, Bucureşti, 1973.

DINEAȚĂ, Ghermano (arhimandrit), *Episcopia Râmnicului şi Argeşului*, Tipografia Eparhială Râmnicu-Vâlcea, 1969.

DOBRESCU, Nicolae, *Întemeierea mitropoliilor şi a celor dintâi mănăstiri din țară,* Tipografia Cărților Bisericeşti, Bucureşti, 1906.

DRUGESCU,C., *Zoogeografia României*. Editura All, Bucureşti, 1994.

FLOREA,N., MUNTEANU, I., *Sistemul român de taxonomie a solurilor (SRTS)*, Editura Estfalia, Bucureşti, 2003.

GIURESCU, Constantin C., GIURESCU, Dinu C., *Istoria României*, vol. I, *Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor româneşti*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975.

GIURESCU, Constantin C., GIURESCU, Dinu C., *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi,* Editura Albatros, Bucureşti, 1978.

GIURESCU, Constantin, C., *Târguri sau oraşe şi cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*, Editura Academiei, Bucureşti, 1967.

GIURESCU, Dinu C., *Țara Românească în secolele XIV-XV*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1973.

HOBSBAWM, Eric, *XX-Secolul extremelor*, traducere de Anca Irina IONESCU, Editura Lider, Bucureşti, f.a.

IONESCU, Ghiță, *Communism in Rumania*, London-New York-Toronto, 1964.

IONESCU, Grigore, *Istoria arhitecturii în România*, vol. I, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1963.

IONESCU, G. M., *Istoria Mitropoliei Ungrovlahiei, 1359-1709*, Atelierele Socec & Co., Bucureşti, 1906.

IONESCU, Şt., PANAIT, Şt., *Constantin-Vodă Brâncoveanu. Viața. Domnia. Epoca*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1969.

IONESCU-MUŞCEL, Iosif, *Tratat de țesătorie. Războiul mecanic şi tehnica țesutului*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1948.

IORGA, Nicolae, *Istoria Bisericii româneşti şi a vieții religioase a românilor,* vol I, ediția a II-a, Editura Ministerul Cultelor, Bucureşti, 1929.

IDEM, *Istoria Bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor,* vol II, 1932.

IDEM, *Locul românilor în istoria universală*, ediţie îngrijită de Radu CONSTANTINESCU, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985.

IORDAN, Iorgu, *Toponimia românească*, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1963.

Istoria învăţământului din România, coord. Constantin C. GIURESCU, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971

Istoria poporului român, redactor responsabil: acad. Andrei OŢETEA, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970.

Istoria României (tratat academic), vol. II, *Feudalismul dezvoltat. Constituirea statelor feudale româneşti. Încercări de centralizare a statului feudal*, redactor responsabil: acad. Andrei OŢETEA, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1962.

Istoria României (tratat academic), vol. III, *Feudalismul dezvoltat în secolul al XVII-lea şi la începutul secolului al XVIII-lea. Destrămarea feudalismului şi formarea relaţiilor capitaliste*, redactor responsabil: acad. Andrei OŢETEA, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1964.

Istoria românilor (tratat academic), vol.I, *Moştenirea timpurilor îndepărtate*, ediţia a doua, revăzută şi adăugită, coord. : acad. Mircea PETRESCU-DÂMBOVIŢA, acad. Alexandru VULPE, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2010.

Istoria românilor (tratat academic), vol.III, *Genezele româneşti*, ediţia a doua, revăzută şi adăugită, coord. : acad. Răzvan THEODORESCU, Victor SPINEI, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2010.

Istoria românilor (tratat academic), vol.V, *O epocă de înnoiri în spirit european (1601-1711/1716)*, ediţia a doua, revăzută şi adăugită, coord. : Constantin REZACHEVICI, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2012.

Istoria românilor (tratat academic), vol.VII, tomul I, *Constituirea României moderne (1821-1878)*, , coord.: acad. Dan BERINDEI, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003.

Istoria românilor (tratat academic), vol.VII, tomul II, *De la independenţă la Marea Unire (1878-1918)*, , coord. : Gheorghe PLATON, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003.

Istoria românilor (tratat academic), vol.VIII, *România întregită (1918-1940)*, , coord. : Ioan SCURTU, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003.

Istoria românilor (tratat academic), vol.IX, *România în anii 1940-1947*, coordonator: acad. Dinu C. GIURESCU, secretar: Florin ŞPERLEA, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2008.

IVANOV, Iordanov, *Bălgarski starini iz Makedonija,* Sofija, Editor Nauka i izkustvo, 1931.

KARADJA, C.*, Incunabule povestind despre cruzimile lui Vlad Ţepeş,* Editura Cartea Românească, Cluj, 1931.

MADGEARU, Virgil, *Reforma cooperaţiei,* Editura Cultura Naţională, Bucureşti, 1923.

MIGNE, J. P., *Patrologiae cursus completus. Patres graeci,* tome XX, Paris, 1857.

MORIOLLES, A., *Le voyage en Moldavie*, Bucureşti, 1909.

MOTOGNA, V., *Războaiele lui Radu Şerban (1602-1611),* Editura Cultura Naţională, Bucureşti, 1926.

OLTEANU, Ştefan, ŞERBAN, Constantin, *Meşteşugurile în Ţara Românească şi Moldova în Evul Mediu*, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, Bucureşti, 1969.

OPRIŞ, I., *Transmuseographia,* Editura Oscar Print, Bucureşti, 2000.

OSTROGORSKI, G., *Histoire de l'État Byzantin*, Paris, 1969.

PAMFILE, T., *Industria casnică la români. Trecutul şi starea ei de astăzi,* Bucureşti, 1910.

PANAITESCU, Petre P., *Interpretări româneşti. Studii de istorie economică şi socială*, ediţie de Ştefan S. GOROVEI şi Maria-Magdalena SZEKELY, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1994.

IDEM, *Introducere la istoria culturii româneşti*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969.

IDEM, *Mircea cel Bătrân*, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1944.

IDEM, *Obştea ţărănească din Ţara Românească şi Moldova*, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1964.

PAPACOSTEA, Şerban, *Românii în secolul al XIII-lea. Între cruciadă şi Imperiul Mongol*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

PASCU, Ştefan, şi colab., *Istoria medie a României*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1966.

PASCU, Ştefan, *Istoria României*, Compendiu, ediţia a III-a, Bucureşti, 1974.

IDEM, *Petru Cercel şi Ţara Românească*, Sibiu, 1944.

PÂRVAN, Vasile, *Dacia. Civilizaţiile antice din Ţările Carpato-Danubiene*, ediţia a V-a, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.

IDEM, *Getica*, Cultura Naţională, Bucureşti, 1926.

PĂCURARIU, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. I, ediţia I, Bucureşti, 1980.

IDEM, *, Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ediţia a II-a, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti, 1991.

Pădurile României, coord. C. CHIRIŢĂ, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1981.

POPESCU, Emilian, *Titulatura şi distincţiile onorifice acordate de Patriarhia Constantinopolului mitropoliţilor Ţării Româneşti (secolele XIV-XVIII),* Editura Basilica, Bucureşti, 2010.

PREDA, Constantin, *Moneda antică în România*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1969.

IDEM, *Monedele geto-dacilor*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1973.

POTRA, George, *Consideraţii la istoricul ţiganilor din România*, Bucureşti, 1939.

RĂDULESCU, Adrian, BITOLEANU, Ion, *Istoria românilor dintre Dunăre şi Mare. Dobrogea,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979.

SANDU, D. ş. a., *Episcopia Râmnicului şi Argeşului*, *Monografie*, vol. 1, Râmnicu Vâlcea, 1976.

SLĂTINEANU, B, STAHL, P., PETRESCU, P., *Arta populară în Republica Populară Romînă – Ceramica,* ESPLA, Bucureşti, 1958.

SNEGAROV, I., *Istorija na Ohridskata Arhiepiskopija*, I, Sofia, 1924.

SOULET, Jean François, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, traducere de Silvia ALBIŞTEANU şi Ana ZBARCEA, Editura Polirom, Iaşi, 1998.

STAN, Apostol, *Ion Mihalache - destinul unei vieţi*, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 1999.

ŞERBĂNESCU, Nicolae, STOICESCU, Nicolae, *Mircea cel Mare (1386-1418) - 600 de ani de la urcarea pe tronul Ţării Româneşti*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Patriarhiei Române, Bucureşti, 1987.

ŞTEFULESCU, Al., *Mănăstirea Tismana*, Institutul de arte grafice Carol Gőbl, Bucureşti, 1909.

TAMAŞ, Corneliu, *Istoria ţiganilor din Ţara Românească*, Ed. Oscar Print, Bucureşti, 2000.

TANŢĂU, Rodica, *Meşteşugurile la geto-daci*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1972.

Tendinţe sociale, Institutul Naţional de Statistică, Bucureşti, 2011.

TISMĂNEANU,Vladimir, *Stalinism pentru eternitate*. *O istorie politică a comunismului românesc*, traducere de Cristina şi Dragoş PETRESCU, Editura Polirom, Iaşi, 2005.

TEODORU, Radu, *Mănăstirea Tismana,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1968.

THEODORESCU, Răzvan, *Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale româneşti (secolele X-XIV),* Editura Academiei, Bucureşti, 1974.

TUDOR, D., *Oltenia romană,* ediţia a IV-a, Bucureşti, Editura Academiei, 1978.

VERGATTI (CIOBANU), Radu Ştefan, *Pe urmele stolnicului Constantin Cantacuzino*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1982.

URECHIA, V.A., *Istoria Românilor,* tom V, *1786-1800*, Tipografia şi Fonderia de Litere Thoma Basilescu, Bucureşti, 1893.

IDEM, *Istoria Românilor,* tom X A, Bucureşti, 1900.

IDEM, *Istoria românilor*, tom. XI, Ed. Academiei, Bucureşti, 1904.

VÂRTOSU, E., *1821. Date şi fapte noi*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1932.

VĂTĂMANU, Nicolae, *De la începuturile medicinei româneşti*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966.

XENOPOL, A.D., *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. IV, *Epoca lui Ştefan cel Mare 1457-1546,* ediţia a III-a, Editura Cartea Românească, Bucureşti, f.a.

ZANE, G., *Industria din România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1970.

ZBUCHEA, Gheorghe, *O istorie a românilor din Peninsula Balcanică, sec. XVIII-XX*, Editura Biblioteca Bucureştilor, Bucureşti, 1999.

WILKINSON, W, *Tableau historique, geographique et politique de la Moldavie et de la Valachie*, Paris, 1821.

LUCRĂRI SPECIALE:

ALEXIU, Valeriu, *Categorii sozologice din cormoflora judeţului Argeş*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2011.

ALEXIU, Valeriu, *Cormoflora judeţului Argeş*, Editura CERES, Bucureşti, 2008.

ALEXIU, Valeriu, STANCU, Daniela Ileana, CHIRIŢOIU, Magdalena, *Arii protejate din judeţul Argeş*. Editura Universităţii din Piteşti, 2011.

ARICESCU, C. D., *Istoria Câmpulungului, prima reşedinţă a României,* M.O., Imprimeria lui Ferdinand, Bucureşti, 1855.

IDEM, *Istoria Câmpulungului, prima rezidenţă a Rumâniei,* partea a II-a, M.O., Imprimeria lui Ferdinand, Bucureşti, 1856.

Argeş, prezent şi viitor. Coordonatele industrializării, editat de Comitetul Judeţean Argeş al P.C.R., Secţia de propagandă Piteşti, 1977.

Argeş prezent şi viitor, împlinirea personalităţii umane, editat de Comitetul Judeţean Argeş al P.C.R., Secţia de propagandă, Piteşti, 1977.

BACU, Dumitru, *Piteşti-centru de reeducare studenţească*, Editura românească, Hamilton, 1989

CARP, Cornel, MANEA,Vasilica, FLOREA, Petrişor, ŢUCĂ, Cornel, *Istoricul Regimentului 4 Dorobanţi „Argeş" (1877-1946)*, Editura Pământul, Piteşti, 2008.

CHICOŞ, Şt., *Monografia stărei meseriilor în Piteşti*, Piteşti, 1909.

CHIŢA, Gheorghe, *Câmpulung şi judeţul Muscel. Monografie ilustrată*, ediţia a treia, Editura Ars Docendi, Bucureşti, 2007.

CIOTEI,Constantin, PÂRNUŢĂ,Gheorghe, POPESCU-ARGEŞEL,Ion, *Monografia municipiului Câmpulung-Muscel*, Editura Expert, Bucureşti, 2005.

CONSTANTINESCU, Nicolae, *Curtea de Argeş (1200-1400). Asupra începuturilor Ţării Româneşti,* Editura Academiei, Bucureşti, 1984.

Curtea domnească din Argeş, culegere tematică de studii şi articole semnate de Virgiliu DRĂGHICEANU, Grigore CERCHEZ, Dimitrie ONCIUL, N. GHIKA-BUDEŞTI, Constantin MOISIL, dr. RAINER, Petre P. PANAITESCU, I. MIHAIL, V. BRĂTULESCU, P. CANCEL şi Nicolae IORGA, apărută sub forma „Buletinului Comisiei Monumentelor Istorice" X-XVI, 1917-1923, Cultura Naţională, Bucureşti, 1923.

Două decenii pe coloanele urbanizării, editat de Comitetul orăşenesc al P.C.R.Topoloveni, Consiliul orăşenesc de educaţie politică şi cultură socialistă, Editura Tiparg, Topoloveni, 1988.

FLOREA, Constantin, GÎLCĂ, Mircea, TRÂMBACIU, Ştefan, *Argeşenii şi muscelenii participanţi la războiul de independenţă a României*, 1877-1878, Tipografia Argeş, Piteşti, 1980.

Forţa transformatoare a industrializării socialiste, editat de Comitetul Judeţean Argeş al P.C.R., Secţia de propagandă Piteşti, 1980.

GLIGORE, Daniel, *Prima Mitropolie a Ţării Româneşti. Consideraţii istorice*, Editura Mustang, Bucureşti, 2011.

GRECEANU, E., *Ansamblul urban medieval Piteşti,* Editura Paralela 45, Piteşti, 2007.

HURDUBEŢIU, I., MÎRŢU, Fl., NICOLAESCU, N., PÂRNUŢĂ, Gh., STĂNCULESCU, I., *Câmpulung-Muscel ieri şi azi. Istoria oraşului*, Tipografia Universităţii din Bucureşti, 1974.

IERUNCA, Virgil, *Fenomenul Piteşti*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1990.

IONESCU, Zicu, CÂRSTEA, Remus Petre, *Martiri argeşeni şi musceleni (1939-1989)*, Editura Tiparg, Piteşti, 2007.

Judeţele Patriei. Argeş, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1980.

KIRIŢESCU, Costin C., *Sistemul bănesc al leului şi precursorii lui*, vol. I, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1964.

MARINESCU, G. C., *Seminarul din Curtea de Argeş 1836-1936,* Tipografia ziarului „Universul", Bucureşti, 1936.

MARINESCU, Valeriu, *Monografia aşezării Argeşului. Curtea de Argeş*, Editura şi Tipografia Europroduct, Piteşti, 1999.

MAVRODIN, Teodor, *Istoria Primăriei Piteşti*, Editura Pământul, Piteşti, 1996.

IDEM, *Episcopia Argeşului (1793-1949),* Editura Europroduct, Piteşti, 2005.
IDEM, *Aninoasa şi Slănicul Muşcelului - file de cronică*, Editura Cultura, Piteşti, 2010.

MAVRODIN Teodor, CĂPĂŢÂNĂ Ion, VIŞINESCU Sorin, *Camera de Comerţ şi Industrie în istoria economiei argeşene. 1864-1949. 1990-2000*, Editura Tiparg, Piteşti, 2000.

Ministerul Industriei Lemnului. Combinatul de Exploatare şi Industrializarea Lemnului din Piteşti – *20 de ani de activitate a Fabricii de Tananţi „Argeşul"* , 1951-1971, Tipografia I.P. Argeş, Piteşti, 1971.

Mioveni-paşi în timp, coord Adrian SĂMĂRESCU, Editura Alean, Piteşti, 2006.

MOȚ, Ovidiu E., *Piteşti- o istorie în date*, Editura Pământul, Piteşti, 2008.

MURGESCU, C., *Drumul unității româneşti. Drumul oilor. Drumurile negustoreşti,* Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1996.

MUZICESCU, Maria Ana şi IONESCU, Grigore, *Biserica Domnească din Curtea de Argeş*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1976.

NEAGOE, Manole, *Curtea de Argeş,* Editura Tineretului, Bucureşti, 1968.

NEAGU, Gheorghe, POSTELNICESCU, Ion, DABU, Ion – *Contribuții la istoria forajului sondelor de petrol şi gaze în județul Argeş. 20 de ani de activitate în Argeş,* Întreprinderea de foraj Bascov, Piteşti, 1972.

NOVAC, Vasile, *File din istoria Argeşului şi Muscelului*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2001.

IDEM, *Generali argeşeni*, vol. 1, Editura Nova Internațional, Piteşti, 2006.

IDEM, *Mari personalități politice argeşene*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2002.

PĂDURARU, Marius, CHISTOL, Aurelian, *Comuna Bârla, județul Argeş. Studiu monografic*, Tipografia Semne, Bucureşti, 2010.

POPA, Petre, *Piteşti 620. Memento*, ediția a doua, Editura Paralela 45, Piteşti, 2008.

POPA Petre, DICU Paul, VOINESCU Silvestru, *Piteşti. Pagini de istorie. Studii şi comunicări*, Tipografia Argeş, Piteşti, 1986.

Piteşti 600. Pagini de Istorie. Studii şi comunicări, Editura Muzeului Județean Argeş, Piteşti, 1986.

Istoria Municipiului Piteşti, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1988.

Piteşti. Ghid de oraş, Editura Sport-Turism, 1984.

POPESCU, Aurel O. (preot), *Şcoala de cântăreți bisericeşti din Curtea de Argeş,* Tipografia şi Librăria Gheorghe N. Vlădescu, Câmpulung-Muscel, 1933.

POPESCU, Honorius, VLĂDĂU, Maria, *Farmaciile din Ținutul Argeş -Muşcel de-a lungul timpului*, Editura Saga, Cluj-Napoca, 2009.

POPESCU, V., *Biserica din Retevoieşti-Argeş*, Piteşti, 1978.

POPESCU-ARGEŞEL, I., *Mănăstirile şi bisericile din Muşcel la cumpăna dintre milenii*, Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2000.

RĂUȚESCU, Ioan, *Câmpulung Muşcel,* Tipografia Gh. Vlădescu, Câmpulung Muşcel, (republicată în 1997, la Braşov, Editura Aldus), 1943.

IDEM, *Mănăstirea Aninoasa din județul Muşcel,* Câmpulung, 1933.

RĂDULESCU, Ion Gr., *Comerțul şi industria în trecutul oraşului Piteşti*, Piteşti, 1938.

RĂDULESCU-CODIN, Constantin, *Câmpulungul Muscelului, istoric şi legendar. Privire asupra trecutului. Cu hărţi, figuri şi numeroase vederi. Însoţit de călăuza vizitatorului celor mai de seamă locuri şi monumente istorice din oraş şi din împrejurimi*, Câmpulung Muscel, Editura Librăriei Ioan N. Staicu, 1925.

SCARLAT, Ioan *Economia locală: Judeţul Argeş* - 2005, Editura Independenţa Economică, Piteşti, 2005.

ŞTEFĂNESCU, C., MOROŞAN, C., SOARE, I. ,*Monografia Uzinei de Autoturisme Piteşti,* Piteşti, 1972.

TASCOVICI, Radu, *Monumente bisericeşti de istorie şi artă din zona Muscel,* manuscris.

URECHEANU, Ion Ancu , DEACONU, Gheorghe I., *Momente din istoria luptei revoluţionare de pe teritoriul judeţului Argeş*, Piteşti, 1973.

Zona montană a Argeşului şi Muşcelului - diversitate şi unicitate în România. Album editat de Ministerul Dezvoltării Regionale şi Administraţiei Publice - Consiliul Judeţean Argeş, 2013.

STUDII ŞI ARTICOLE:

ALEXANDRESCU, M.D., *L'expedition d'Umur Beg d'Aydin aux bouches du Danube (1337 ou 1338)*, în „Studia et Acta Orientalia", vol. II, Bucureşti, 1960.

ALEXIU, Valeriu, STANCU, Daniela Ileana, *Consideraţii privind vegetaţia judeţului Argeş*, în „Argesis. Studii şi Comunicări", Muzeul Judeţean Argeş, Seria Ştiinţele Naturii, XI, 2003.

BADEA, Marinela, *Situaţia populaţiei româneşti din 1943 până la 23 august 1944*, în *Argesis. Studii şi comunicări*, Seria Istorie, 2006, nr. XV, Piteşti, p. 439-446.

BĂTRÂNA, L. A., *Un sigiliu de postav din Flandra*, în *Studii şi Comunicări. Muzeul Orăşenesc Curtea de Argeş,* I, 1980.

BICA, Ion, *Mărturii ale influenţei civilizaţiei bizantine în regiunea Argeş-Muscel,* în *Argessis. Studii şi comunicării,* seria Istorie, tom X, 2001.

BRANIŞTE, M., *Partenie Nica Buligeanu (1786-1827)*, în „Mitropolia Olteniei", XV, 1963.

BRANIŞTE, Marin M., *Schitul Buliga, un metoc în Piteşti al Mitropoliei Ţării Româneşti,* în „Mitropolia Olteniei", anul XVIII, nr. 1-2, 1966.

BRANIŞTE, M., *Câteva ştiri despre şcolile din oraşul Piteşti înfiinţate pe lângă biserici înainte de Regulamentul Organic*, în „Mitropolia Olteniei'', anul XVII, nr. 3-4, 1965.

CALOPEREANU Alin, *Bombardamentul de la 1 august 1943 şi efectele sale în judeţul Argeş*, în „Argessis. Studii şi comunicări", Seria Istorie, 2000, nr. IX, Piteşti, p. 401-407.

CANTACUZINO, Gh. I., *Date noi privind Cetatea Poienari- Argeş*, în *Muzeul Piteşti, Studii şi comunicări,* 1971.

IDEM, *Probleme ale cercetării vechii reşedinţe domneşti din Cîmpulung*, în *ARGESIS*, IX, Piteşti, 2000, p. 107-116.

CASIAN, Arhiepiscopul Dunării de Jos, *Mărturii ale sfinţeniei în istoria creştinismului românesc la Dunărea de Jos*, în „Istorie bisericească, misiune creştină şi viaţă culturală, de la începuturi până în secolul al XIX-lea”, vol. I, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galaţi, 2009.

CĂŢOI, Mihai Ovidiu, *Ofensiva catolică şi rezistenţă schismatică la Dunărea de Jos în prima jumătate a secolului al XIII-lea*, în „Istorie bisericească, misiune creştină şi viaţă culturală. Creştinismul românesc şi organizarea bisericească în secolele XIII-XIV. Ştiri şi interpretări noi”, vol. II, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galaţi, 2010.

CERNEA, Emil, *Câmpulung Muşcel şi instituţiile vechiului drept românesc*, în “Muzeul Câmpulung Muşcel. Studii şi comunicări”, Câmpulung-Muscel, 1989.

CERNOVODEANU, Paul, *Monumentele istorice din comuna Budeasa, Piteşti,* în *SMIM,* XX, 2002.

CHIHAIA, Pavel*, Despre biserica domnească de la Curtea de Argeş şi confesiunea primilor voievozi ai Ţării Româneşti*, în „Tradiţii răsăritene şi influenţe occidentale în Ţara Românească”, Bucureşti, 1993, p. 42-62.

IDEM, *Cele două locaşuri ale Mitropoliei din Curtea de Argeş, deduse din hrisoavele bisericii lui Neagoe Basarab*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XIX, iulie-august 1967, nr. 7-8.

CHISTOL Dragoş, CHISTOL Ana-Laura, *Aspecte negative ale vieţii cotidiene argeşene în timpul ocupaţiei germane din Primul Război Mondial*, în „Argessis. Studii şi comunicări”, Seria Istorie, 2003, nr. XII, Piteşti, p. 313-316.

CHIŢESCU, Maria, POPESCU, Eugenia, *Tezaurul monetar imperial de la Sâmbureşti (jud. Olt)*, în S.C.N., VI, 1975, p. 223-227.

CHRISTESCU, Vasile, *Le tresor de monnaies de Săpata de Jos et le date du limes romain de la Valachie*, în Istros, I, 1934, p. 73-80.

CIOBANU, Doina, *Piatra, un străvechi meşteşug pe plaiurile buzoiene*, în „MOUSAIOS”, X, Buzău, 2005, p. 269-295.

CIOBANU (VERGATTI), Radu Ştefan, *Ştiri despre români la Philippe Mouskées, cronicar francez din sec. al XIII-lea*, în „Muzeul Naţional”, III/1976.

IDEM, *Evoluţia, rolul şi însemnătatea Mitropoliei din Vicina*, în ,,Peuce'', VI, Tulcea, 1977.

CIOFLAN, Teodor, MASCHIO, Romeo, *Săpăturile arheologice de salvare de la Şerbăneşti, judeţul Argeş*, în *Argesis*, IX, 2000, p. 7-14.

COMAN, Ioan G., *Sciţii Ioan Casian şi Dionosie cel Mic şi legăturile lor cu lumea mediteraneană*, în „Studii Teologice” (vom prescurta S. T.), XXVII, 1975, nr. 3-4, p. 189-203.

COMĂNESCU, I., *Albeştii de Muscel, sat de plai, şi obligaţia de a păzi graniţa în cuprinsul moşiei satului,* în *Muzeul Câmpulung Muscel. Studii şi comunicări*, 1989, p. 37-50.

COMŞA, E., *Despre tipurile de locuințe din cuprinsul aşezării din secolele IX-XII de la Garvăn*, în *SCIV*, X, nr. 1, 1959.

COMŞA, M., *Săpăturile de la Bucov*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 544-545.

CONETE, Denisa, MESTECĂNEANU, Adrian, GAVA, Radu, *Speciile de păsări din situl AIA „Lacurile de acumulare de pe Argeş" protejate pe plan național şi european.* Argesis – Studii şi comunicări, Tom XIV, Piteşti, 2006.

CONSTANTINESCU, Nicolae, *Cercetarea arheologică de la Curtea domnească din Argeş*, în *Muzeul Piteşti. Studii şi comunicări*, Piteşti, 1968, p. 123-138.

IDEM, *Le residénce d'Arges des voïvodes roumains de XIII^éme^ et XIV^éme^ siècle*, RESEE, I, 1970

IDEM, *Satele medievale din județul Argeş până la anul 1500. Încercări de geografie istorică*, în *Muzeul Piteşti. Studii şi comunicări,* 1969, p. 167-178.

CONSTANTINESCU, Radu, *Note privind Istoria Bisericii Române în secolele XIII-XV*, în „S.M.I.M.", Editura Academiei, Bucureşti, 1973, vol. VI

CRISTODUR, M., *Rucărul medieval şi evenimentele politice din Țara Românească, dintre anii 1655-1660,* în "Muzeul Piteşti. Studii şi comunicări", 1971, p. 217-227

DAICOVICIU, Constantin, *În jurul creştinismului în Dacia*, în „Studii. Revistă de istorie", an. I, nr. 1/1948, p. 122-127

DĂNILĂ, Nicolae, *Apostolul Filip şi Scythia Minor*, în „Cultura creştină", Blaj, serie nouă, an III, 1997, p. 33-49

DĂRĂBANȚ Nicolae, Luptele *din zona Bran şi Dragoslavele 1916*, în „Forțele Terestre. Buletin de teorie militară editat de Statul - Major al Forțelor Terestre", anul I/2009, nr. 2, ediția electronică http://rft.forter.ro/2009_2_t/05-inv/02.htm

MOLDOVANU-DRACU, Tudose, *De la obştea țărănească la Seneslau şi Basarab*, în „Studii şi comunicări. Muzeul Orăşenesc Curtea de Argeş", vol. IV, 1992.

DEACONU, G., COMAN, N., *Dezvoltarea meseriilor şi industriei la Piteşti, în secolul al XIX-lea şi la începutul secolului XX*, în *Muzeul Piteşti, Studii şi comunicări*, V, 1980

DECEI, Aurel, *Invazia tătarilor din 1241/42 în ținuturile noastre după Djāmi' ot-Tevārīkh a lui Făzl ol-lăh Răšīd od-Dīn,* în „Relații româno-orientale. Culegere de studii", Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978, p. 193-208.

DIACONESCU, Ilie, *Şcoala candidaților de preoție din Mănăstirea Glavacioc,* în „Glasul Bisericii", nr. 7-8, 1960

DIACONU, I., *Păstoritul în Vrancea*, în *Grai şi suflet*, IV, 1930

DIACONU, P., *Şantierul Păcuiul lui Soare,* în *Materiale,* VII, 1961

DICU, Paul I., *Note numismatice. Monede romane republicane*, în „Argeş", XV, nr. 2, Piteşti, 1981

IDEM, *Note numismatice. Monede greceşti antice*, in „Argeş“, XVI, nr. 2 (125), Piteşti, 1981

IDEM, *Note numismatice. Monede greceşti antice*, in „Argeş“, XVII, nr. 2 (129), Piteşti, 1982

IDEM, *Vechimea Piteştilor*, în Argeş, XIII, nr. 112, 1978

DRĂGULIN, Gheorghe, *Identitatea lui Dionisie Pseudo-Areopagitul cu Ieromonahul Dionisie cel Mic (Exiguus)*, în „Studii teologice“, revista Facultăţii de Teologie din Patriarhia Română, V seria a II-a, anul XLV, nr. 3-4/1993

DUMITRESCU, Carmen Laura, *Biserica rupestră Corbii de Piatră, cel mai vechi ansamblu de pictură cunoscut astăzi din Ţara Românească*, în „Studii şi Cercetări de Istoria Artei”, seria artă plastică, tom XXI, 1975, p. 23-50.

EFTIMIE, V., *Ştampilă pe o amforă de producţie locală, cu imitarea literelor greceşti*, în *SCIV*, XVIII, 3/1967

FLEISCHER, Robert, *The rock-tombs of the Pontic Kings in Amaseia (Amasya),* în „Black Sea Studies”, vol. IX, coordonator Jakob Munk Hojte, Aarhus University Press, Danmark, 2009

FLORESCU, Gr. şi colaboratorii, *Săpăturile arheologice de la Capidava*, în *Materiale,* VII, 1961

GELZER, H., *Ungedruckte und wenig bekannte Bistümverzeichnisse der orientalischen Kirche*, BZ, 1, 1892

GEORGESCU, Dumitru V., GEORGESCU, George, *Schitul Văleni-Argeş, aşezământ sfânt de cultură,* în „Păstorul Ortodox”*,* anul III, nr. 1, 1997

GHERGHINA, Narcis, *6 mai 1944 în istoria Argeşului*, în „Argesis. Studii şi comunicări”, Seria Istorie, 2001, nr. X, Piteşti, p. 395-401

GIURESCU, Constantin C., *Construcţiile navale în principatele române, în secolele XVII-XVIII*, în *Omagiu lui P. Constantinescu-Iaşi*, Bucureşti, 1965

IDEM, *Din trecut (25 conferinţe pronunţate la radio)*, Editura Cugetarea, Bucureşti, 1942, studiul intitulat: *Din istoricul breslelor bucureştene.*

IDEM, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în „B.O.R.”, LXXVII, nr. 7-10, iulie-octombrie 1959

GLIGORE, Daniel, TASCOVICI, Radu, *Mănăstirea Nămăieşti,* în „Domnitorii şi ierarhii Ţării Româneşti, Ctitoriile şi mormintele lor”*,* Editura Cuvântul Vieţii a Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei, Bucureşti, 2009

GLIGORE, Daniel, *Recunoaşterea primei Mitropolii a Ţării Româneşti*, în „Istorie şi studii culturale. Culegere de cercetări şi referate”, Editura Valahia University Press, Târgovişte, 2011

GRATIANI, A. M., în E. Legrand, *Deux vies de Jacques Basilicos*, Paris, 1884

HURDUBEŢIU, I., MÎRŢU, Flaminiu, *Câmpulung-Muscelul medieval*, în *SAI*, XI, 1968

IORGA, Nicolae, *Cele dintâi cristalizări de stat ale românilor,* în „Studii asupra Evului Mediu românesc”, ediție îngrijită de Şerban PAPACOSTEA, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984

IDEM, *Cele d'intâiu biserici româneşti*, în „Istoria Bisericii Româneşti şi a vieții religioase a românilor”, vol. I, Bucureşti, 1929

IDEM, *Vechimea culturii porumbului*, în *Revista istorică*, VI, 1920

IOSIPESCU, Sergiu *Românii din Carpații Meridionali la Dunărea de Jos de la invazia mongolă (1241-1243) până la consolidarea domniei a toată Țara Românească. Războiul victorios purtat la 1330 împotriva cotropirii ungare*, în „Constituirea statelor feudale româneşti”(redactor-coordonator Nicolae STOICESCU), Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1980

JINGA OPRESCU, C., *Considerații asupra organizării oraşului medieval Câmpulung Muscel*, în *Muzeul Câmpulung, Studii şi comunicări*, 1982, Câmpulung Muşcel, p. 105-110

JURA Chira, *Regimentul 44 Argeş în luptele din Țara Lovіştei. 1915-1916*, în „Argesis. Studii şi comunicări”, Seria Istorie, 2001, nr. X, Piteşti, p. 317-327

LAURENT, Vitalien, *Contribution à l'histoire des relations de l'église byzantine avec l'église roumaine au debut du XV-e siècle*, în “Bulletin de la Section historique de l'Academie Roumaine”, tome XXVI, 2, Bucureşti, 1945

IDEM, *La domination byzantine aux bouches du Danube sous Michel VIII Paléologue*, in „Revue Historique du Sud-Est Européen”, vol. XXII, Bucureşti, 1945

IDEM, *Les signataires du second concile des Blakhernes (été 1285),* în „Echos d'Orient”, 26/1927

MANOLESCU, Radu, *Relațiile comerciale ale Tării Româneşti cu Sibiul,* în *Analele Universității Bucureşti - Istorie*, nr. 3, 1956

IDEM, *Unitatea economică a Țărilor Române în Evul Mediu, secolele XIV-XVI,* în vol. *Unitate şi continuitate în istoria poporului român,* sub redacția lui D. Berciu, Editura Academiei, Bucureşti, 1968

MARINESCU, C., *Înființarea Mitropoliilor în Țara Românească şi în Moldova*, în „A.R.M.S.I.”, seria a III-a, tomul II, mom. 6, Editura Academiei, Bucureşti, 1924

MATEESCU, Tudor *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane (1417-1877)* în „Monumente istorice şi izvoare creştine. Mărturii de străveche existență şi de continuitate a românilor pe teritoriul Dunării de Jos şi al Dobrogei”, Editura Arhiepiscopiei Tomisului şi Dunării de Jos, Galați, 1987

MASCHIO, Romeo, *Tezaurul de monede feudale de la Izvoru, jud. Argeş (sec. XVI-XVII)*, în Argesis, Studii şi comunicări, vol. VII, 1995, p. 53-58

IDEM, *Tezaurul monetar descoperit la Costeşti, jud. Argeş (sec. XVIII-XIX). Necesitatea înființării sistemului monetar național*, în Argesis, Studii şi Comunicări, vol. XII, 20032, p. 233-240

IDEM, *Tezaurul monetar descoperit la Deagu, com. Recea, jud. Argeş (sec. XVIII-XIX)*, în Argesis, Studii şi Comunicări, vol. XI, 2002, p. 235-242

IDEM, *Tezaurul monetar (Macedonia Prima - Thasos) descoperit la Bogați, județul Argeş*, în Studii şi Comunicări, Argessis, Muzeul Județean Argeş, IX, Piteşti, 2000, p. 49-65

MASCHIO, Romeo, CRISTOCEA, Spiridon, *Tezaurul de monede medievale româneşti şi bizantine din sec. XIV-XV descoperit la ansamblul feudal Glavacioc, jud. Argeş*, în Cercetări numismatice, Muzeul Național de Istorie, Bucureşti, 1983, p. 69-81

IDEM, *Monede emise de Mircea cel Bătrân, descoperite în biserica fostei mănăstiri Tutana, județul Argeş*, în Argessis, Studii şi comunicări, vol. X, Piteşti, 2001, p. 87-91

MAVRODIN, Teodor, *Aspecte economice, sociale şi demografice ale Câmpulungului oglindite în catagrafia din 1838 (I)*, în *Muzeul Câmpulung Muşcel. Studii şi comunicări*, 1982, Câmpulung Muşcel, p. 119-121

IDEM, *O condică necunoscută a patentarilor piteşteni din iulie 1860,* în *Muzeul Piteşti, Studii şi comunicări*, V, 1980

MĂNDESCU, Dragoş, *Tellul gumelnițean de la Ziduri (comuna Mozăceni, județul Argeş),* în *Argesis*, X, 2001, p. 7-19

IDEM, *Ştampile amforice de la Cetățeni, păstrate în colecția Muzeului Județean Argeş*, în *Argesis,* IX, Piteşti, 2000, p. 67-75

MÎRȚU, Flaminiu, *Câmpulung Muscel medieval*, în *SAI,* vol. XI, 1968

IDEM, *Fragmente de rhyton ceramic geto-dacic descoperit la Cetățeni-Muscel*, în *SCIV*, 15, 1964.

IDEM, *Gândirea orăşenească din Cîmpulungul Muşcel medieval în contextul contactelor cu civilizațiile Apusului şi Răsăritului*, în *Studii şi comunicări,* II, Câmpulung Muscel, 1982.

IDEM, *O monedă necunoscută a lui Basarab al II-lea*, în Revista Muzeelor, IV, 1967, 3

MÎRȚU, Flaminiu, TRÂMBACIU, Ştefan, *Tezaurul de denari romani imperiali de la Câmpulung-Muscel*, în BSNR, LXX-LXXIV, 1976-1980, nr. 124-128, p. 189-208

METEŞ, Şt., *Zugravii bisericilor române*, în *ACMIT*, 1926-1928, Cluj, 1929

MESTECĂNEANU, Adrian, CONETE, Denisa, ROŞESCU, Marinela, GAVA, Radu, *Observații avifaunistice pe valea râului Argeş.* Ecos, nr. 18, 2006

MITREA, Bucur, *Descoperiri recente de monede antice*, în „S.C.I.V.“, Anul XI, nr. 1, 1960

IDEM, *Legături comerciale ale geto-dacilor din Muntenia cu Republica Romană, reflectate în descoperiri monetare*, în S.C.N., vol. II, 1958

MITREA, Bucur, ROSETTI Dinu V., *Un tezaur de denari romani republicani şi imperiali de început descoperit la Cetățeni-Muscel*, în Studii şi Comunicări, Muzeul Piteşti, Piteşti, 1972, p. 221-228

MOCHINE, V., *Sv. Patrijarh Kalist i srpska crkva*, în „Glasnik srpske prav. crkve", 27 (1946)

MOHOV, N., şi colaboratorii, *Documente medievale româneşti din arhivele sovietice*, în *Studii*, XII, 1959, nr. 3

NANIA, Ion, *Aria culturii de prund în România*, în *Studii şi comunicări. Muzeul Piteşti*, 1968, p. 17-22

IDEM, *Descoperiri arheologice pe vatra Piteştilor*, în *Argesis,* XII, Piteşti, 2003, p. 73-87

IDEM, *Prima unealtă pomi-viticolă folosită în ţara noastră*, în *Argesis*, IX, 2000, Piteşti

NĂSTUREL, Petre Ş., *Legăturile Ţării Româneşti cu Muntele Athos până la mijlocul secolului al XV-lea,* în „Mitropolia Olteniei”, anul X, 1958, p. 735-744. *DIR, B*, sec. XII, XIV, XV, p. 16-19, 28-31

IDEM, *Phases et alternatives de la conquette ottomane de la Dobrodja au XVème siècle*, în „Actes du Congrès International des études du Sud-Est européen”, tome III, Histoire, Athènes, 7-13 mai 1970, p. 49-56

NEAGOE, C., *Aspecte economice şi culturale din Câmpulungul de altădată,* în *Gazeta de Muscel*, an VI, 1999, nr. 197-198

IDEM, *Noi aspecte referitoare la Zborul de Sf. Ilie din Câmpulung Muscel, sec. XVII-XVIII*, în *ARGESIS, Studii şi comunicări*, XI, Piteşti, 2002, p. 225-229

IDEM, *Vizita mitropolitului Neofit Cretanul la Câmpulung (14-17 august 1746),* în *Gazeta de Muscel*, an VI, 1999, nr. 214

OBERLÄNDER TÂRNOVEANU, Ernest, *Date preliminarii privind tezaurul de aurei de la Gordian al II-lea descoperit la Piteşti*. Comunicare prezentată la sesiunea Muzeului Judeţean Argeş din 27-28 octombrie 1994

OLTEANU, Şt., *Cercetări cu privire la geneza oraşelor medievale din Ţara Românească*, în *Studii*, nr.6, 1963

IDEM, *Locul şi rolul oraşului Piteşti în contextul producţiei meşteşugăreşti urbane din Ţara Românească în Evul Mediu*, în *Muzeul Piteşti. Studii şi comunicări*, 1972, p. 271-275

PANAITESCU, Petre P, *Legăturile moldo-polone în sec. XV şi problema Chiliei*, în „Romanoslavica”, III, 1958

PINTILIE, Dan Ovidiu, *Informaţii privind aprovizionarea populaţiei judeţului Argeş în perioada 1941-1944*, în „Argesis. Studii şi comunicări”, Seria Istorie, 2008, nr. XVII, Piteşti, 265-269

POENARU BORDEA, Gh., DICU, Paul I., *Monede romane târzii şi bizantine (secolele IV-XI) descoperite pe teritoriul judeţului Argeş*, în S.C.N., IX, 1989, p. 75-88

POPESCU, Emilian *Creştinismul timpuriu pe teritoriul României*, în „Priveghind şi lucrând pentru mântuire”, Editura Trinitas, Iaşi, 2000, p.194-214

PREDA, Constantin, DICU, Paul I., *Monede geto-dacice descoperite pe teritoriul judeţului Argeş*, în BSNR, LXXV (1981-1982), nr. 129-130, Bucureşti, 1983, p. 89-100

ROSETTI, D. V., *Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice întreprinse la complexul de monumente feudale de la Cetăţeni-Argeş, în anul 1965*, în „Monumente istorice. Studii şi lucrări de restaurare", vol. 3, Bucureşti, 1969

IDEM, *Un depozit de unelte, câteva ştampile anepigrafice şi o monedă din a doua epocă a fierului,* în *SCIV*, XI, 2/1960, p. 391-400

IDEM, *Vestigiile feudale de la Suslăneşti (jud. Argeş),* în „Buletinul Monumentelor Istorice", nr. 2, Bucureşti, 1972

IDEM, CHIŢESCU, L., *Şantierul arheologic Cetăţeni*, în „Materiale şi cercetări arheologice", VIII, Bucureşti, 1962

SACERDOŢEANU, Aurelian, *Argeş - cea mai veche reşedinţă a Ţării Româneşti*, în „Studii şi comunicări", Muzeul Judeţean Argeş, Piteşti, 1968

IDEM, *Începuturile oraşului Piteşti*, în "Muzeul Piteşti. Studii şi comunicări", 1971, p. 196-208

IDEM, *De la Confederaţia de Obşti la Voievodat*, în revista „Argeş" nr. 1/1

SIMEDREA, T., *Viaţa mănăstirească în Ţara Românească înainte de anul 1370,* în „B.O.R.", anul LXXX, nr. 7-8, Bucureşti, 1962

SLĂTINEANU, B., *Plăci de ceramică românească din secolul al XVII-lea,* în *Revista Istorică Română*, Bucureşti, VIII, 1938.

STAN, L., *Autocefalie şi autonomie în Ortodoxie*, în „Mitropolia Olteniei", nr. 5-6, 1961

IDEM, *Obârşia autocefaliei şi autonomiei*, în „Mitropolia Olteniei", nr. 1-4, 1961

STĂNILOAIE, Dumitru, *Contribuţia „călugărilor sciţi" la precizarea hristologiei la începutul secolului VI*, în „Mitropolia Olteniei", XXXVII, 1985, nr. 3-4, p. 199-244

STOICESCU, N., *Despre organizarea pazei hotarelor din Ţara Românească în sec. XV-XVII,* în *SMIM*, IV, 1960, p. 197-198

ŞERBAN, C., *Geneza oraşelor medievale româneşti*, în *SAI*, XIV/1969

IDEM, *Negustori argeşeni la începutul secolului al XIX-lea. Două documente inedite*, în *Muzeul Piteşti, Studii şi comunicări*, V, 1980

IDEM, *Ştiri despre o sticlărie în ţinutul Romanului, la sfârşitul secolului al XVII-lea,*în *SMIM,* vol.I.

ŞERBĂNESCU, N., *Episcopii Argeşului, înfiinţarea episcopiei Argeşului*, în „Mitropolia Olteniei", XVII, 1965, nr. 7-8, Craiova

IDEM, *Istoria bisericii mănăstirii Curtea de Argeş*, în „B.O.R", LXXXV, 1967, nr. 7-8, p. 730-754

IDEM, *Titulatura mitropoliţilor, jurisdicţia, hotarele şi reşedinţele Mitropoliei Ungrovlahiei,* în „B.O.R.", anul LXXVII, nr. 7-10, iulie-octombrie 1959

TAMAŞ, Corneliu, *Mocanii din Rumâneşti, judeţul Muscel şi furtul unor cai în 1780 de către ţigani*, în *Muzeul Câmpulung Muscel, Revista de istorie a Muscelului. Studii şi comunicări,* VII, Editura Nummus, Bucureşti, 2003

TAMAŞ, Veronica, *Participarea clerului la revoluţia din 1848 în judeţul Argeş,* în „Mitropolia Olteniei"*,* anul XX, nr. 5-6, 1968

IDEM, *Probleme ale economiei agrare în documentele lui Mircea cel Bătrân*, în *Studii Vâlcene,* IV/1980

TAMAŞ, Veronica, *Participarea clerului la revoluţia din 1848 în judeţul Argeş,* în „Mitropolia Olteniei"*,* anul XX, nr. 5-6, 1968

TEODORESCU, V., RIZEA, I., DUPOI, V., *Un tezaur de podoabe dacice de argint şi de monede republicane romane descoperit în Muntenia (Tezaurul de la Rociu, judeţul Argeş)*, în Studii şi Comunicări, Muzeul Piteşti, Piteşti, 1969

TRÂMBACIU, Şt., *Câteva date privind comerţul dintre Câmpulung, Braşov şi Sibiu în secolele XIV-XV*, în *Studii şi comunicări, Câmpulung Muscel*, I, 1981

IDEM, *Câteva date privitoare la „zborul de la Sfântul Ilie" din Câmpulung*, în *Studii şi comunicări,* V, Câmpulung Muscel, 1989

TUDOR, S., *Dezvoltarea meşteşugurilor din zona Muscelului în Evul Mediu, sec. XIV-XVIII*, în *Studii şi comunicări, Câmpulung Muscel*, III, 1984, p. 49-54

VERGATTI, Radu Ştefan, *Argeşul în politica lui Mircea cel Bătrân*, în *Argesis*, X, Piteşti, 2001, p. 81- 85

IDEM, *Dobrogea lui Mircea cel Mare*, în „Mircea cel Mare, scutul Europei", Editura Roza Vânturilor, Bucureşti, 2009

IDEM, *Evoluţie şi involuţie în istoria marilor oraşe argeşene din secolul al XVII-lea,* în *ARGESIS, Studii şi comunicări, seria Istorie*, XI, Muzeul judeţean Argeş, Piteşti, 2002, p. 219-223

IDEM, *Fondation et importance de la Métropolie de l'Ungro-Valachie,* „Revue Roumaine d'Histoire", tome XLVIII, 2009, nos. 1-2, Janvier-Juin

IDEM, *Începuturile creştinismului în Dobrogea de Nord şi Mitropolia din Vicina*, în „Istorie bisericească, misiune creştină şi viaţă culturală de la începuturi până în secolul al XIX-lea", vol. I, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galaţi, 2009.

IDEM, *Mitropolia Ţării Româneşti sau a Ungrovlahiei*, în „Domnitorii şi ierarhii Ţării Româneşti, Ctitoriile şi mormintele lor"*,* Editura Cuvântul Vieţii a Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei, Bucureşti, 2009.

VULPE, Alexandru, *Varia archaeologica (II). Depozitul de topoare de la Râncăciov, Argeş*, în *Thraco-dacica*, 9, nr. 1-2, 1988, p. 207-210.

WINKLER, Iudite, *Descoperiri de monede antice în Transilvania*, în S.C.N., vol. II, 1958.

SURSE ON-LINE:

ynamaria.wordpress.com/2010/03/24/“n-am-ramas-cu-dorinta-razbunarii-dar-am-ramas-cu-imposibilitatea-uitarii”gheorghe-stanica-fost-detinut-in-penitenciarul-de-la-pitesti/08.05.2013.
http://www.google.ro/imgres?imgurl=http://www.clubmistic, consultat la 10 XI 2012
http://zooland.md/threads/râsul-obişnuit.581/
www.recensamantromania.ro
http://www.calendar-ortodox.ro/luna/iunie/iunie20.htm, consultat în 2010

A

B

C

D

E

F

G

H

I

Î

J

K

L

M

N

O

P

R

S

Ș

T

Ț

U

V